Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

GÖTEBORGS UNIVERSITET

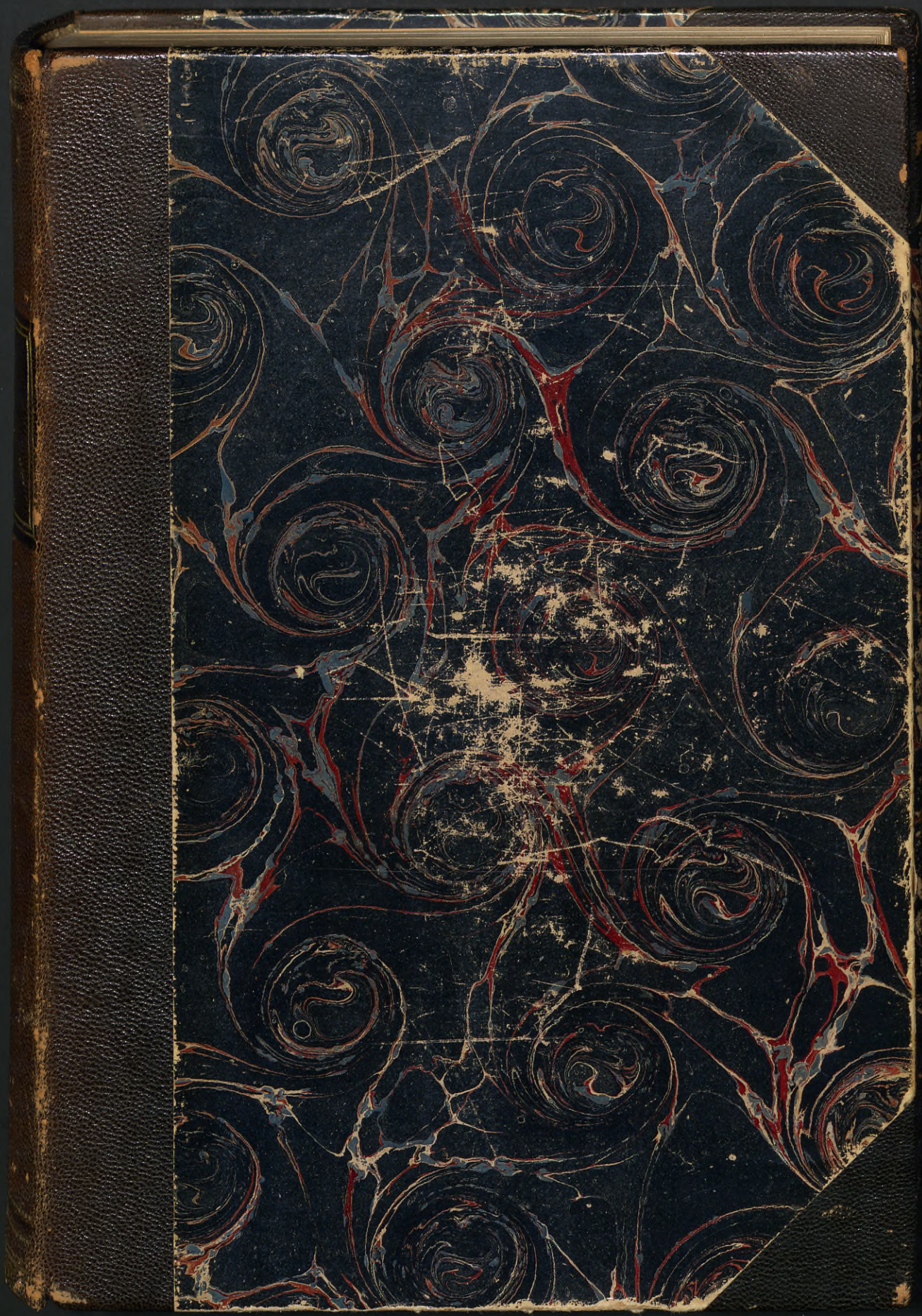

BIBLIOTEK · GÖTEBORGS · UNIVERSITETS · BIBLIOTEK

Allmänna Sektionen

Hist.
Sv.
Saml.
Ex. A

Cederquists Graf. A.-B., Sthlm.

Carolus 5

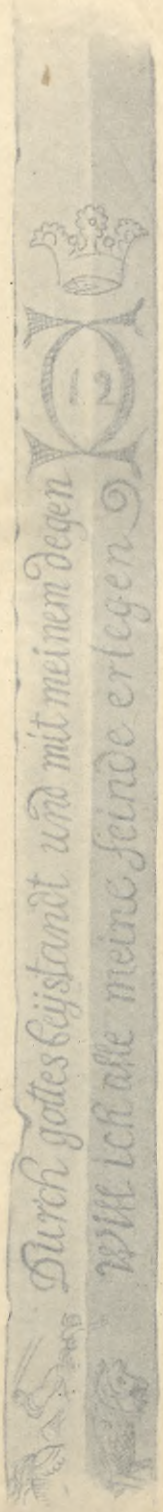

En karolinsk värjklinga.

Cederquists Graf. A.-B., Sthlm.

Carolus 5

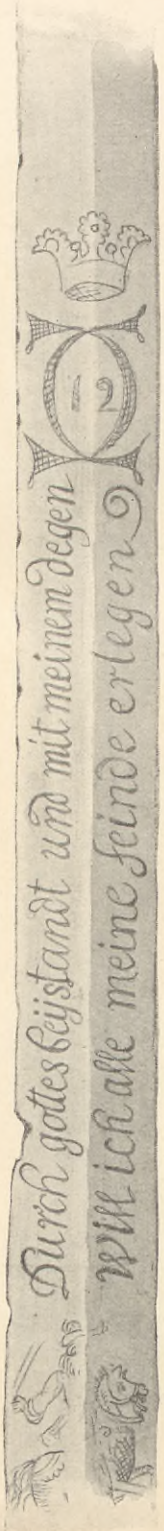

En karolinsk värjklinga.

KAROLINSKA KRIGARES DAGBÖCKER

JÄMTE

ANDRA SAMTIDA SKRIFTER

XII

DISTRIBUENT
GLEERUPSKA UNIV.-BOKHANDELN I LUND

300 exemplar.

LUND
BERLINGSKA BOKTRYCKERIET
1918

GÖTEBORGS STADSBIBLIOTEK

INNEHÅLL.

Förord ..... I—LXVIII
Journal öfver Nils Gyllenstiernas marsch 1
Gustaf Henrik v. Siegroths relationer 29
Axel Sparres rapporter 45
Magnus Stenbocks journal 59
Magnus Stenbocks deduktion 87
Bilagor till Stenbocks journal 99
Bref till Carl XII från M. Stenbock 125
Berättelse om Gen. krigskommissariatet 283
Gabriel Lilliehööks relationer 299
Fyra tjänsteförteckningar 363
Axel Sparre, ett bref från Bender 401
Carl Magnus v. Leutrums journal 411
G. W. Marcks v. Würtemberg berättelse 422
Bror Rålamb, ett tal i Tobolsk 429
Ett Tilläggs-blad 449
Personregister 453
Innehållsförteckning till I—XI 466

GÖTEBORGS UNIVERSITETSBIBL.

FÖRORD.

De föregående delarna ha i det hela, på ett par viktiga undantag när — Rehnskölds journaler och bref samt Visocki-Hochmuths dagbok — mera egnats åt krigshändelserna i Östersjöprovinserna och Kurland, tåget mot Ryssland, vistandet i Turkiet m. m. än åt de polska fälttågen. Närvarande del är däremot till sitt hufvudsakliga innehåll, framför allt i de bidrag som bära Magnus Stenbocks namn, egnad åt den polska krigsteatern under åren 1702—1704. Mindre handlar det dock därvid om truppförelser, åtminstone ej själfva hufvudarméns, än om förhållanden, som dock hade en ganska afgörande vikt för krigföringen i det hela.

Att det var en villsam härfva Carl XII företagit sig att uppreda på denna krigsteater, därom äro vi nogsamt underrättade. Själfva begynnelsen, ett lömskt saxiskt, men från Polen kommande och skenbarligen ur polska intressen utgående öfverfall utan verklig, på folkrättsliga grunder hvilande krigsanledning, var olycksbådande nog. Det gamla vaksamma och slagfärdiga Sverige tordes man nu gäcka och lura hur mycket som hälst, alldeles som om det varit en vid spinnrocken inslumrad kärring. Men Carl XII är det vaknade Sverige — det klarvakna och handlingskraftiga, som går ut mot sina fiender. Dessa få nu att skaffa med svenskt stål i stället för med lättrogenhet och sömnaktighet. Då det så starkt betonats att det var en

hämndeakt han gick att utföra — låt vara att en sådan sällan varit mera berättigad än här mot konung August — så bör det framhållas att det väl så mycket var fråga om ett verkligt nödvärn samt en politisk knut, som måste lösas. Så har Carl själf känt det.

Nu möter han, på sin väg till uppgörelsens enda möjliga skådeplats under dåvarande förhållanden, polska maningsskrifvelser och en formlig deputation, som ifrigt framhålla republikens fullkomliga oskyldighet och dess stränga iakttagande af traktater och fredsfördrag — allt samtidigt med littauiska öfverfall, falska eller lindrigast sagdt tvetydiga fredstrefvanden från konung August, omväxlande med dennes försök att skaffa honom nya fiender på halsen, samt polska deduktioner, distinktioner, deklamationer och lamentationer, emellanåt blandade med hotelser. Ja på Kliszows slagfält sågs verkligen den ståtliga polska kronarmén en stund blänka vid sidan af den saxiska hären. Tid efter annan möta partiska insatser af den utländska diplomatien till omväxling med de idkeliga påminnelserna från hans egen civila omgifning om nödvändigheten af snar fred på detta håll samt faran af att komma i verkligt krig med polska republiken. Lägg härtill permanent penningbrist och däraf följande svårigheter för arméns underhåll, som omöjligen kunde lösas på annat sätt än att kriget mot Polens konung fick underhållas af själfva Polen, hvarvid dock åtskillig hänsyn måste tagas till de relativt välsinnade inom detta af allsköns inre split söndrade rike. Svårare problem ha väl alltså sällan förelegat en ung och i de diplomatiska irrgångarna nödvändigtvis oskolad — lägg gerna till för dem föga intresserad! — härförare än de, som här bidade sin lösning, militäriskt och politiskt. Visserligen hade han försökt förenkla saken genom ett, som man ideligen försäkrar oss, alltför radikalt grepp i krafvet på Augusts afsättning, men som i hvarje fall var egnadt att på en gång väcka polska folket till besinning

af sitt verkliga läge och till sist skulle öfverlemna knutens fulla lösning åt svärdet. Så som förhållandena lågo, betydde detta kraf intet ingrepp i ett folks naturliga, lojala känslor; det gälde, här i valriket, blott aflägsnandet af en partikonung, som med erkännansvärd raskhet och liknöjdhet om medlen tagit försteget framför en medtäflare, men som inom landet alltjämt hade många vedersakare.

Carl fyllde just sitt tjugonde år på marschen söderut från Warschau efter de där hållna samtalen med den ränkfulle kardinal Radziejowski och den vida redligare Rafael Leszczynski, som båda förgäfves manat honom att afstå från afsättningstanken. Kardinalen åtminstone, som själf i det längsta envist fasthållit prins Contis parti, borde knappast anses som moderationens lämpligaste talsman. Samtalet fördes på latin och råden betecknades såsom *prudentia. Sed tarda!* replikerade Carl. För att på förhand kunna döma om hvad som är klokt eller ej, förutsättes att följderna låta sig någorlunda beräkna. I det politiska lifvet är detta sällan möjligt utom på en kortare sträcka, i en viss riktning; längre fram komma så många oberäkneliga faktorer till. Handlingen får afgöra saken. Carls egna vägar befunnos med tiden mindre gena än han då trodde; men han hade likväl rätt i att omständigheterna kräfde just beslutsam handling, icke underhandling.

Fyra dels öppet fientliga, dels lurande makter (inberäknadt det afvaktande Brandenburg) omgåfvo vid fredsbrottet Sverige i en ring. Det var just »inringadt». Deras mål var, uttryckt i en allmän formel, att återbringa det till politisk obetydlighet; till hvad det var före trettioåriga kriget. Om nu i Polen klarare förhållanden och gynnsammare tillstånd kunde skapas genom en farlig, för tillfället den värste orostiftarens aflägsnande genom begagnande af de anknytningar, som erbjödo sig inom själfva Polen, så var detta en uppgift, som måste synas både lockande och möjlig att nå. Det låg ju i det politiska problemet, sådant

det både från polsk och svensk sida formulerades: att hålla republiken utanför tvisten — ingen från början oförsonlig motsats; men Carls formulering var positiv, polackarnas negativ och undvikande, som alltid innebär en påtaglig svaghet. Den inbjöd så att säga till pressning och lyckades denna, så skulle det återverka åt alla håll.

En improviserad fred i viss likhet med den, som i Traventhal skapades med Danmark, kanske utan Carls inre gillande, men med hans nödtvungna godtagande, — skulle på denna högviktiga skådeplats egentligen ha lemnat allt i ovisshet. Carl XII skall därföre förefalla oss mera företänksam än de gamla kloka rådgifvare, med hvilka man nödvändigt vill ha oss att sympatisera. *) Deras råd kunde varit goda, om han efter med August sluten fred blott haft att i ro återvända till Stockholm, sedan han förbättrat fästningsverken i Riga och Dynamynde samt förstärkt garnisonerna.

Som antydt, borde det ha varit en s. k. ädelmodig fred, en fred utan annexioner eller tyngande skadestånd. Med ett ord: en sådan hvartill förhållandena eljest på intet sätt gåfvo anledning. Polackarne voro ju till en början så ömtåliga att de ej ens ville medgifva Carl XII rätt att behålla det i Dynamynde och Birsen eröfrade artilleriet, emedan August förut »skänkt» det till republiken, och freden borde ej heller hos denne kvarlemna några hämndetankar. Ty detta var ett villkor för att Carl med relativ trygghet kunde vända sig mot Ryssland, eftersom det tyvärr var alldeles uteslutet att han i ro kunde återvända till Stockholm. Kanske

*) Bengt Oxenstiernas framtidsblick var ej skarpare än att han 1697 utlät sig att det var bättre om August lyckades behålla polska kronan än om en annan finge den, som man ej kunde lita på. Kanslipresidenten visste väl då åtskilligt om August, men han visste ännu bättre att det just var på dennes initiativ som det underhandlades i Stockholm om ett förbund mellan Sverige och Polen. Dessa underhandlingar, som sedan fortsattes i Warschau, fingo sin afslutning — genom öfverfallet på Riga.

hade det varit svårt att påfinna en passande afledare för Augusts oroliga ärelystnad under tiden. Skulle han kanske rent af värfvats till bundsförvant? Det hade möjligen Carl X kunnat försöka sig på, men det låg ej alls för Carl XII, minst efter hvad som föregått Riga.

Ett sådant anslag, som den mot Sverige fientliga ligans lät ej så lätt upplösa sig i ett antal begränsade problem — här tills vidare tre — som Carls statsmän ihärdigt trodde och påyrkade och nyare historieskrifvare efter dem förfäktat. Det har visserligen efteråt påpekats huru föga fast denna sammanslutning från början var och hur den delvis framkallats af utomliggande och mera tillfälliga anledningar, såsom ett möte 1698 mellan Polens nye konung och Rysslands tsar, på hvilket knappast någon större vikt borde läggas. Augusts krigsväg var då riktad söderut, ehuru, såsom det också anmärkts, en frontsvängning just inte vållade honom svårigheter. Men sammanslutningen saknade därför ingalunda sin historiska bakgrund och inre drifkraft. Mindre må väl det saxiska kurfurstehusets ogena stämning mot Sverige från trettioåriga krigets dagar här tagas i räkningen, ty både August själf och hans saxiska medhjälpare utgingo nog föga från historiska synpunkter, utan hade mera personliga driffjädrar. Men Carl X var i sanning ej glömd hvarken i Danmark eller i Polen. Hade August haft lyckan med sig i sin öfverrumpling af Riga, så hade det fått visa sig om polska republikens »neutralitet» motstått den lockelsen. Och hvad Ryssland beträffar, så låg det verkligen så nära det kunde för Peter Alexejevitj att efter den turkiska kraftmätningen beträda, och såsom han hoppades med bättre framgång, Alexejs vägar.

Danmark blef det, på grund af den politiska ställningen i Vesteuropa, lätt nog att för tillfället få isoleradt — ehuru blott såsom afvaktande bättre tider. Helt annat var förhållandet med de båda andra fienderna och här kräfdes en mera genomgripande lösning, såvidt varaktiga resul-

tat skulle vinnas. Förbundet, som det här gälde att bryta, var ännu blott ett rent personligt förbund mellan Polens konung och ryske tsaren; de båda folken hade ingalunda gemensamma intressen inåt eller utåt, utan betraktade hvarandra snarast med misstro och inre fiendskap. Krafvet på Augusts afsättning har af Carl från första början framhållits såsom en säkerhet för polska republiken ej mindre än för Sverige. Och det orubbliga fasthållandet af afsättningstanken bör ingalunda framhållas såsom blott ett utslag af personlig hämndkänsla; det har framgått ur förhållandenas natur. Under en annan konung, (vi låta här förloppet tala som en förutfattad plan — hvilket till en viss grad måste vara berättigadt) som vore fri från främmande och Sveriges intressen motsatta förbindelser samt ej hade utländska maktmedel att lita till, kunde Polen till och med blifva en nyttig bundsförvant. Det berodde härvid på i hvad mån självkänsla och självbevarelsedrift kunde väckas hos en del af den polska adeln och hvad respekten för de svenska vapnen kunde förmå hos de andra. Vägen mot Ryssland gick, såsom Carl tidigt nog synes ha förstått, just öfver Polen; där skulle en bas beredas för det afgörande fälttåget mot en fiende, som Carl ingalunda ringaktade, såsom det gerna utmålas. Åtminstone hade han för mycket fältherregry i sig för att ringakta afstånden, flodlinjerna, skogarna; han må sedan ha tänkt hvad han kunnat om den lefvande motståndskraften.

För genomförandet af sådana synpunkter var Augusts person ett absolut hinder. Och hvad för öfrigt Carls obenägenhet för alla förhandlingar med denne angår, kan man svårligen gifva honom orätt härutinnan, så länge det ej låter sig förutsäga huru andra tillvägagångssätt skulle slagit ut eller hvilka goda följder de skulle medfört. Om föregående betyda något och sätta outplånliga märken på personligheten, så var här ej annat än svek och förhalanden att vänta. Det enda vi nu se med tillräcklig klarhet, är hur

konsekvenserna å ömse sidor dragas ut och afsätta sina historiska resultat. Från att ha varit en tongifvande ledamot i förbundet (Birsen!) blir August alltmera beroende af rysk hjälp, med de följder detta senare fick för Polen. Härför kan emellertid ej Carl XII göras ansvarig, — det är att börja med endast måttet på hans framgångar! — utan ensamt Augusts frivola statskonst, och Carl ämnade ju alldeles tillstoppa den hjälpkällan.

Carl XII:s ihärdighet och beständiga fasthållande af sina planer rubriceras vanligen i populärhistoriska skrifter såsom envishet. Ja, Hannibal var envis, Fredrik II af Preussen och många onämnda likaså. Om rådgifvarne efteråt fått ett skimmer af framsynthet öfver sig, så var denna blott pessimismens, under det han besatt ungdomens, friskhetens och kraftens optimism samt dess naturliga tro på lyckan. För öfrigt lät han, så ung han var, ej lura sig på människorna mera än de, snarare mindre. Med intuitiv skarpsynthet — ty lifserfarenhet kunde ännu knappt ha lärt honom det — skiljde han lätt på sak och hvad han kallade »komplimenter.» Han visste — för att här begagna ord, som ligga fjärran från dylika — att rackare voro rackare och förblefvo så, under det hans omgifning synes ha trott på möjligheten af en omvändelse. Sådant händer lyckligtvis nog i privata kretsar, men icke, det man vet, i politiska. Där låter nämligen äfven ett dåligt underlag billigt nog förgylla sig. Och hvad konung August beträffar (som faktiskt, efter hvad man vet, var intresserad i guldmakarekonst och gynnnade dess adepter) så var han en mycket drifven förgyllare. *)

Dock — när vi lägga ihop böckerna, i hvilka händel-

*) Sannolikt skall den för öfrigt mycket välvillige anmälaren af banden VI—XI af K. Kr. D. i Historisk Tidskrift 1917 anse sig genom dylika uttalanden ha fått nytt vatten på sin kvarn, då han om mina förord säger att de kanske någon gång äro väl personligt färgade. Jag vågar blott hoppas att färgen är tvättäkta.

serna, eller kanske bör jag säga skickelserna, stå skrifna, så må allt verka på oss med känslan af historiens väldiga tragik. Det lönar sig ej att processa med historien; den höga damen inställer sig ej inför våra domstolar, utan pekar blott tyst på sin fullmakt.

Icke minst svenska historieskrifvare ha — samtidigt med att de obehörigt underskattat konung August, som var långt farligare än de föreställa sig — liksom täflat att upphöja tsar Peters klara verklighetssinne och djupa förutseende, en berömmelse som gerna följer den, som har lyckan med sig. Det har skett, så att säga på Carl XII:s bekostnad, liksom Ryssland blef mäktigt på Sveriges, senare Polens och Turkiets. Vi förtryta rättvisligen båda delarne, fast vi eljest ej missunna Peter den berömmelse han kan ha förtjänat, men som säkert ligger ett eller annat plan lägre än den han fått.*) Klarligen kunde Carl XII efter Altranstädt eller förr fått fred med Ryssland, visserligen på bekostnad af Ingermanland med Nevan, samt besparat sig själf Poltava och Perevolotjna, men förutsatt att en sådan tanke hade kunnat falla honom in, så hade han därmed ej besparat Sverige en slutlig förlust af dess Östersjövälde. Ryssland har stått som ett *fatum*, ett evigt hot för alla grannar och sin rofdjursnatur har det ej fått inplantad först af Peter. Det har liksom tärts af evig jordhunger, och det är i naturen just magarna och ej blott tänder, klor

*) Ibland antar respekten för honom rent monumentala dimensioner. »Bakom hela denna oroligt hvälfvande värld af förändringar, som än hotade än lockade, stod i bakgrunden en mörk jättelik gestalt, alltid sig lik. Det var czarens. Han visste hvad han ville» — (F. F. Carlson, Sv. Hist. VI s. 186). — Hör här ett annat omdöme! »Selbst von der Ausdauer seiner Intentionen macht man sich meist übertriebene Vorstellungen. Ausser unter sehr hartem Zwang hat er nie etwas gethan was ihm im Augenblicke nicht anstand. — — Zimmern und Schiffen ist ihm, zum Aerger und Schaden seiner Bundesgenossen, mehr als einmal vor Kriegführen gegangen». (C. Schirren: Götting. gel. Anzeigen. 1883).

och de starka muskler, som stå i bådas tjänst, som göra de stora rofdjuren så farliga.

Det var ej så mycket tsar Peters, af tyskar underhjälpta krigskonst — det var Ryssland självt, det ryska landet, träsk och skogar, frost och snö, som brakte Carl XII:s lycka på fall. Att han sedan fick söka hjälp hos Islams anhängare gör ej heller hans sak sämre. För tillfället var det en vägfråga och förbindelsen var framkallad af den politiska situationen. Kristligt sedt, om också icke bysantinskthistoriskt, passar halfmånen ungefär lika bra på Hagia-Sofia som den sneda korsarmen skulle göra. Att tro annat är bara vidskepelse eller också en känslosak. Popers och arkimandriters tro är icke Johannis eller Pauli.

Kanske är Ryssland den mest ödesdigra eröfraretyp, som trädt fram i historien — åtminstone om vi här stanna inför varaktiga statsbildningar. Det kan ju synas mycket sagdt inför allt hvad denna haft att bevittna i gamla och nya världen. Men i många fall skönja vi likväl att skickelsen vändt förloppet till godo. Det romerska världsväldet har fått tjäna höga syften, och så snikna många prokonsuler och prokuratorer än voro och i mångt och mycket påminnande just om ryska guvernörer, så mötes man likväl af en särskild fläkt i de ord som Porcius Festus fälde till konung Agrippa, att det stred mot romerska rättsbegrepp att utlemna en människa att förgöras, innan hon haft tillfälle att försvara sig inför sina åklagare. Själfve Pontius Pilatus tvådde en gång, å detta begrepps vägnar, sina händer i något ljumt vatten från en af Jerusalems cisterner. Men romersk rätt och rättshistoria kan ännu vara ämne för en lärostol.

Hvad det stora Ryssland har att gifva för värdefullt arf åt framtiden, synes mera omtvisteligt. Nutiden lofvar ej mycket. Låt vara att det på sina håll verkat ordnande och stäfjande samt därmed befordrat öppnandet af handelsvägar, upptäcktsfärder o. s. v., att det gifvit sina bidrag i

vetenskap, litteratur och konst. Men om dessa bidrag fölle bort, så blefve kulturvärlden egentligen ej fattigare på annat än på, låt vara värdefulla detaljer. Ryssland må imponera med sitt kvadratinnehåll och sin människomängd — dess namn har dock klarligen ej på långt när den klang som Italien, Spanien, Frankrike, Tyskland — ja ej ens som, för oss nordbor åtminstone, den gamla sagoön Island. Och på tal om »fädrens ära» är det ej alldeles sant att »enhvar har dock blott sin», om orden skulle innebära ett förnekande af minnets uppryckande makt, och historien liksom klippas sönder i småbitar. Korteligen: om Ryssland också i sin mån gagnat odlingen borta i Asien, hvad har det under tiden i det hela varit för Europa? Panslavismen tycks vara den enda idé det frambragt.

Läsaren torde finna att det är så att säga på Carl XII:s minnets vägnar allt detta skrifves, om det också ej har alldeles direkta sammanknytningar med hans egen tid. Hans polska politik ligger öppen för oss; hvad han hade tänkt att göra i Ryssland veta vi ej, och man har med rätta funnit det lönlöst att spörja härom. Han kunde ej veta det själf mer än i allmänna drag. Här rufvar alltså mörkret; och icke blott det utan olyckan. Att det emellertid ej var fråga om en blott gränsreglering är tydligt, ty för en sådan behöfde han ej gå till Moskva. Här skall det blott sägas att det ej var endast Sverige, som förlorade slaget vid Poltava; genom de följder det fick har Vesteuropa också blifvit direkt lidande, fast samtiden i sitt ifrande om det spanska tronarfvet ej kunde inse det. Det nu rasande världskriget har väl fullständigt öppnat ögonen på några håll för följderna af Sveriges nederlag.

Tvåhundra år har gått sedan Carl XII:s tid. Ethundra år — här i Lund bör det ej glömmas — ha gått sedan Tegnér diktade sin flammande Svea, hvars direkta syftning, såsom kändt, emellertid då fick aftrubbas för att ej råka i uppenbar strid med den nya riktningen i svensk politik,

införd af en hand, som kände sig föga bunden af svensk historia, i hvilken han dessutom var föga hemmastadd. Napoleons ok skulle lyftas från Europa och Sverige slöt sig då till den stora öststaten, som nyss plundrat det väldeligen. *) Men då framgången betydligt ökade dennas prestige inom världsdelen, så erinrade sättet ej så litet om metoden för onda andars utdrifvande på Kristi tid, enligt judarnas förklaring. Ännu som gammal biskop kunde Sveadiktaren, vid det bröllop i Skatelöf han besjöng, ej lida den ryska medaljen på den svenske korporalens bröst. *Frisk* hette denne och så kallade sig också en gång »kaptenen», som gjorde den långa ridten från Turkiet till Stralsund.

Sådana känslor ha ej kunnat blifva antikverade så länge vår östra granne, för hvilken vi länge varit alldeles ofarliga, konsekvent och ihärdigt hållit oss under bevakning och sändt sina sågfilare att göra topografiska studier. I svensk sorglöshet, lättrogenhet och slapphet har han haft sina hjälpare. Men alla, som minnas någonting, ha vetat hvar »arffienden» fanns. Och så önskvärdt det må vara att ras- och folkhatets tider upphöra, så fruktar man dock att det först inträffar då folkens egna tider sluta. Ty med beröringarna följa städse konflikter och intressemotsatser som afsätta en allmän känsla. Något godt stiftar känslan dock då den manar till *vaksamhet*.

Om ofvanstående skulle formulerats af en finsk, baltisk eller polsk hand, så hade det lätt kunnat få en oändligt bittrare lydelse. En svensk kan skrifva med mera objektivt lugn, ehuru begripligtvis med en känsla af harm,

*) Senare tilldragelser ha lärt oss att det varit bättre att såsom vederlag för omkastningen fordra återställandet af Ålandsöarna och den till Finland-Ryssland afträdda delen af Sverige intill Kemiälf än Norge. För Danmark hade det varit ett alldeles tillräckligt straff att få behålla detta, om man får döma efter våra egna erfarenheter.

ej så mycket öfver lidna nederlag (eftersom lifvet medför sådana) som däröfver, att rysk förslagenhet så ofta lurat svensk enfald alltifrån Perevolotjna intill närvarande dag.

Då det nyss talades om historiens tragik, så kan ett ord tilläggas om dess bittra ironi. Vi ha fått upplefva att den siste(?) ryske tsaren deporterats till detta samma Tobolsk, dit Peter en gång sände så många tappra karoliner. Och det tycks som om upplösningen på allvar hade börjat inom den ryska kolossen och som om man hade att motse ett slags modern parallel till fordna tider: republiken Stora Novgorod på ett håll, de många stridiga delfurstarna, Rurikovitjarna i Suzdal, Riasan, Moskva, Tver, Smolensk och allt hvad de hette, på andra håll. En svensk kan ej annat än säga: lycka till! om det nu verkligen betyder ett sönderfallande. Men en svensk bör alltid vara beredd på att det kan komma någon ny Ivan Vasiljevitj Grosnyj, »den förskräcklige», såsom hopsamlare på nytt. Som bekant har det funnits två af det namnet och tillnamnet: farfar och sonson. Och ingenting hindrar att det kan komma en tredje i något slags moderniserad form, d. v. s. så pass mycket som Petersburg kan skilja sig från Moskva. Ty det förskräckliga är hemmastadt och så att säga barnfödt i Rysslands historia. Också i det arfvet torde väl bolsjevikerna kunna visa sig som den ryske andens äktfödde barn lika väl som tsarismen, som ammade dem. Men förmå de verkligen räcka förpinta folk freden, så är det ej mera än billigt att tillsvidare vara dem tacksamma. Resten af våra känslor böra vi försiktigtvis spara.

Konung Carls griftero blef störd förleden sommar. Detta har skett en och annan gång förut, men vetenskapen, som nu begripligtvis är väpnad med helt andra tekniska hjälpmedel och strängare kritik än 1859 ville aftvinga

den tystlåtne slumraren bestämda svar på vissa frågor. De som voro närvarande då kistan öppnades ha varit enstämmiga i uttalandet af hur imponerade de blefvo, då ansiktet blottades med sina ännu täckta sårmärken och med resterna af en vissnad lagerkrans på hjessan. Det kan man lätt förstå. Minnenas väldiga makt gjorde sig med ens gällande. Men när man frågade hvad det var hos honom som låg där, som särskildt verkade på betraktaren, så svarades, att det var det uttryck af viljekraft, som alltjämt hvilade öfvar de stelnade dragen. Tanken på en stark vilja, som längesen upphört att förmå något, men ändock liksom vill bo kvar orubbad, verkar nästan förvirrande. Och den som blott i föreställningen var närvarande — ehuru jag af vederbörande var vänligt anmodad att tillstädeskomma — tänker sig nu tyst smygande ut ur kyrkan, lämnande vetenskapsmännen kvar där med sina mätningar och iordningsställandet af sina apparater. Själf vill han ej gå förlustig intrycket af ro och hvila, den mest energiska jordiska viljas hvila i Gud.

De i denna del införda dokument eller redogörelser ha naturligtvis olika vikt och omfattning. Några gälla vidsträcktare uppdrag och med större räckvidd; andra ha en mera tillfällig betydelse, som får sitt uttryck i en kortfattad redogörelse. Men äfven dessa äga sitt värde för belysande af den anda, som rådde i den svenska hären.

De flesta af dessa handlingar tillhöra Riksarkivet — undantagen äro på sina platser angifna — och återfinnas där bland »Handlingar rörande nordiska kriget. Polen (5) militära rapporter och journaler 1701—1705—1709». Jag ber här att få uttala min tacksamhet till Herr Riksarkivarien D:r Sam Clason för den välvilja, hvarmed han ställt originalhandlingarna till förfogande på universitetsbiblioteket

härstädes för korrekturläsningen, och hvarmed han i öfrigt på allt sätt sökt underlätta mitt företag.

Skulle någonting af afgörande betydelse kunna uträttas i Polen för det mål Carl XII uppställt för sig, så gälde det i främsta rummet att förstärka den svenska hären, hälst som konung August efter slaget vid Kliszow fått en ganska ansenlig förstärkning af åtta regementen. Polen kom visserligen ej att må bättre hvarken vid den enes eller andres förstärkningar, men Polen hade sig själf att skylla. Det hade ej med tillbörlig kraft reagerat mot sin konungs fredsbrytande företag, utan när räkenskapens dag kom skjutit för sig den tomma och ingalunda helt sanningsenliga förklaringen att det ej haft med detta att skaffa. Hvad de svenska förstärkningarna angår, så hade, omedelbart före slaget vid Kliszow, C. G. Mörner hunnit fram med sin arméfördelning (K. Kr. D. VIII). Några månader senare, Okt. 1702, stötte G. I. Maidel till hufvudarmén med sin (K. Kr. D. X). Båda dessa förstärkningar kommo från eller öfver de baltiska provinserna.

Men på mellantiden mellan dessa båda hade en vida betydligare ankommit från Pommern. Det är redogörelsen för dennas marsch och ankomst, som innehålles i den första här införda journalen. Den stod under befäl af generalguvernören öfver Bremen och Verden, frih. *Nils Gyllenstierna* af Lundholm (först sedan 1706 grefve af Fogelvik). Han var född 1648 i Wismar och hade genomgått sina militära grader vid olika regementen samt äfven, enl. tidens sed, tjänat utomlands, när han 1699 blef befälhafvare öfver de svenska trupperna på tysk jord. Följande år hade han i denna egenskap deltagit i det kortvariga fälttåget i Holstein, men misstämning hade härunder uppstått mellan honom och hertigen, så att konungen i sin skrifvelse, då han

nu kallade honom till Polen, låtit honom veta att han för sina trupper var oberoende af hertigen af Holstein, som då — det var före Kliszow — ännu lefde.

Fortsätta vi i ett sammanhang de biografiska notiserna, så blef Gyllenstierna 1705 K. Råd, 1709 fältmarskalk och 1710 president i krigskollegium. Han öfverlefde både Carls lycka och Carl själf, ty han bar vid hans begrafning kronan. »Kronan Sverige» hade det hetat i tidens officiella stil, men den hufvudprydnad konungarna under Frihetstiden buro, var snarast en något utstofferad nattmössa, för hvilken man låtsades buga sig. Gyllenstierna öfverlefde ej länge kronceremonien, ty han dog 1720.

Adlerfelt och Nordberg berätta naturligtvis om Gyllenstiernas marsch, ehuru blott i korthet. Det har därföre sitt intresse att här kunna i detalj följa densamma. Den gick igenom neutralt land, Brandenburg och Storpolen längs schlesiska gränsen; men de invecklade förhållandena i Polen gjorde beträdandet af republikens område med en ny, så pass betydande härsmakt, till en sak, som kräfde både vaksamhet och takt hos ledaren. Det var som »vän» till republiken han, i likhet med öfverste krigsherren, uppgaf sig komma och hans väg gick till större delen genom trakter där följ. år motståndet mot konung August skulle organisera sig. Enstaka öfverfall på smärre afdelningar kunde ej förekommas, men något samladt motstånd mötte ej. Begripligtvis har h:s excellens ej själf skrifvit eller ens undertecknat den föreliggande redogörelsen, utan den är uppsatt af en betrodd, ehuru i tyskan ej alldeles sadelfast sekreterare och har officiell betydelse. Beträffande dateringen bör märkas att den följer den nya stilen: 10 dagar före den svenska tideräkningen, 11 före den gamla.

Det var med 10 regementen: 6 svenska och 4 tyska, han nu gick att förstärka den kungliga armén. De svenska utgjordes af Södermanlands (chef Arvid Marderfelt), Skaraborgs (Nils Stromberg), Östgöta (Gustaf Ulfsparre),

Jönköpings (Lorenz Clerck) och Kronobergs (Gustaf Heidenfelt) infanteriregementen samt N. Skånska kavalleriet (Hans Ridderhielm). De tyska åter utgjordes af tre dragonregementen under Carl Gustaf Horn af Rantzien, Ernst Detlev v. Krassow och Wilh. Burchard Müller v. d. Lühnen(?) samt det s. k. Mellinska infanteriet, förmodligen under befäl af öfverstelöjtnanten Carl Gabriel Horn af Åminne, ty Jürgen Mellin stannade antagligen kvar i Stettin.

Hvad här nämnda indelta svenska regementen beträffar, så hade de 1699 sändts till Pommern med anledning af den från Danmark hotande konflikten samt hade stått under Gyllenstiernas befäl 1700 vid Pinneberg och Oldeslohe tills freden i Traventhal gjorde slut på krigstillståndet. De hade sedan fortfarande varit garnisonerade i de tyska besittningarna. Men just efter nämnda fred hade det kunnat hända att de fått gå direkt till Saxen, såsom det vigaste sättet att få August att taga reson, i stället för att de nu kommo dit på en längre omväg af år och miltal. Vi, som blott veta endels och för resten, som det heter, profetera, äro böjda att beklaga att de ej kommo dit på en rakare väg. — Med Perevolotjna försvinna de ur krigshistorien i sin dåvarande manskapslista; naturligtvis uppsattes de på nytt här hemma. De tyska regementerna åter (samt N. Skånska kavalleriet till 1707) kvarblefvo vid Carls intåg i Saxen uti Polen. först under Marderfelts öfverbefäl, sedan under Krassows, tills konung August gjorde sitt nya inbrott där, då de återvände till Pommern. Huru de från de tyska provinserna tagna trupperna ersattes i den mån fästningarnas behof af garnisoner kräfde, kan här ej upplysas. Man ser emellertid af ett Carl XII:s bref till systern Hedvig Sofia, dateradt Heilsberg 1704, att Gyllenstierna hos konungen anmält att han, med hänsyn till Danmark, behöfde manskap till nödiga kommenderingar och därför ville ha hem en bataljon som stod kvar i Holstein.

Det var d. 19 Aug. som Gyllenstierna efter lyckligt

förrättad frammarsch själf anlände till Krakau; armén hade stannat på några mils afstånd. Carl XII red efter ett par dagar till den och besåg alla regementena samt uttalade sin tillfredsställelse med deras utrustning och hållning. I högkvarteret dröjde Gyllenstierna nära två månader; först i medlet af Oktober återvände han till Pommern. Det var naturligt att han borde återvända till sina egentliga befattningar; för direkt deltagande i kriget härute var han förmodligen ej påräknad. Snarare kunde man undra att han dröjde så pass länge: holsteinske hertigens död vid Kliszow kunde tänkas ge anledning till nya förvecklingar med Danmark. Men under tiden för hans uppehåll inträffade konungens benbrott (d. 20 Sept.) och den vid dylika tillfällen då för tiden oundgängliga febern ingaf till en början omgifningen oro. Hade konungen blifvit ur stånd att föra befälet, så hade Gyllenstierna varit närmast att öfvertaga det. General Otto Wellingk fanns också vid armén, men stod under i rang. När Gyllenstierna begaf sig på hemväg, hade högkvarteret redan lämnat Krakau och befann sig på väg mot Sandomir. Han afskedades nu efter ett långt och mycket nådigt samtal, berättar Nordberg; Visocki-Hochmuth tillägger att han och hans sällskap — ty det var flere, som begagnade lägenheten att komma hem — fingo en eskort af 60 ryttare till Tarnowitz.

Själf gick Gyllenstierna, enligt hvad J. Cederhielm långt efteråt påstår, i missmod hem. Han hade velat marschera med sin afdelning till Preussen i stället för till Krakau för att afskära konung August från kvarteren däruppe och sätta honom mellan två eldar. Här kan man ej inlåta sig på diskussion af sådant och det är på sin höjd plats för den anmärkning, att om en nyanländ härafdelning genast skall insättas i krigets risker, borde det väl ske under själfve öfverbefälhafvaren.

Det följande bidraget för oss i sin första del från den polska krigsteatern tillbaka till Littauen. Det är blott en episod det skildrar, men den är målande för mannen och för andan i den svenska hären på den tiden.

Gustaf Henrik v. Siegroth — eller som han själf skref sig: Siegerooth — var egentligen af tyskt ursprung; hans fader, Hans Henrik v. S., hade emellertid inflyttat hit, tagit svensk krigstjänst och blifvit svensk godsägare. Han var öfverstelöjtnant vid lifgardet och stupade i slaget vid Lund. Modren, också född v. Siegroth, men af en annan ätt eller ättegren, hade senare gift om sig med d. v. ryttmästaren vid adelsfanan Alexander Hummerhielm. Gustaf Henrik, som var född på 1670-talet, tjänade först vid Lifgardet, där han steg till kapten, blef 1702 efter den här skildrade affären befordrad till öfv.-löjtnant vid Dalregementet; öfversten här var gen.-major och hette Magnus Stenbock.

Siegroth hade börjat sin krigarbana på Seland; var sedan med vid Narva, Düna, Kliszow, Grodno och mycket annat. Blef 1706 öfverste vid Dalregementet och stupade slutligen vid Poltava under anfallet på de ryska redutterna. Slår man upp hos Ennes om de fångna af regementet, så börjar listan med kaptensgraden och ej som vid så månget annat med regementsofficerare. Sådant beror naturligtvis ofta på tillfälliga omständigheter, men här betyder det att öfversten, öfverstelöjtnanten F. Drake (för öfrigt svåger till vår gamle bekante J. Stålhammar, K. Kr. D. VII), major och 6 kaptener, 3 löjtnanter, 4 fänrikar (en af dessa en namnfrände till öfversten) hade följts åt i döden. Det grofva ryska nätet vid Perevolotjna hade således, om man så får uttrycka sig, på förhand fått stora hål för dalkarlarnes räkning, genom hvilka en del af de styfvaste karlarna, nämnda och onämnda, sluppit igenom till fridens land. Inte ett damkorn af tadel eller skam, hvarifrån de stackars öfverlefvande ej kunna alldeles frisägas, häftar alltså vid deras minne. Hvem som svarade på regementets väg-

nar, då Lewenhaupt skickade ut och gjorde sina besynnerliga frågor *om* de ville slåss, vet jag inte. Hederlige korporal Smepust säger det ej; han var för öfrigt, fastän född dalkarl, ännu ej vid regementet, utan tillhörde just A. L. Lewenhaupts; han bara utbrister med anledning af gevärens utlämnande åt ryssarna i orden: »med hvad hjärta det skedde, kan hvar och en väl tänka».

På de föregående dagböckernas blad nämnes Siegroth rätt ofta; ett oförfäradt mod framlyser gärna i dessa omnämnanden. Att han stod väl hos öfverste krigsherren är tydligt; han kunde därföre, om vi få tro rustmästaren Björck, töras mucka öfver att han skulle stå och arbeta på en Weichselbrygga och ej fick se ståten vid Stanislaus' kröning. Ge sig till freds, Siegroth, fick han till svar med en klapp på axeln; det tör bli en kröning till innan han kommer hem. Så gick talet att Carl XII svarat. Säkrare kunna vi tro Petres berättelse från Ukrajna att när fänrik Hundhufvud genom ovarsamhet låtit några fångar rymma, så kom han efter $^1/_2$ timmas förhör ut från öfversten »med våta ögon». Om sig själf antecknar han däremot med tillfredsställelse, huruledes öfversten efter ett besök följer honom ut till förstugudörren. Sträckan var väl icke lång i den lillryska stugan, men höfligheten var densamma.

Den första här meddelade rapporten eller relationen gäller det, för öfrigt ur Nordbergs historia bekanta tillfälle från år 1702 i Mars, då Hummerhielm med en trupp gått ut att hämta några tidigare eröfrade, men på grund af transportsvårigheter kvarlämnade kanoner. Han hade båda sina styfsöner med sig; den ene, Hans Fredrik, under sitt omedelbara befäl borta vid staden Dorsuniski, den andre, berättaren, förde befälet på prámarna i Njemen, med hvilka kanonerna skulle transporteras. Huru illa det gick med den förra gruppen har i korthet omtalats i förordet till del X, till hvilket alltså hänvisas; om den andra berättas just här och läsaren skall finna kommentarier öfverflödiga.

Kommer så en journal öfver hvad som passerat vid Dalregementet från d. 15 Juni till d. 15 Nov. 1704. Den börjar emellertid med en datering från Elbing 1703. Efter Thorns intagande togo svenskarna här i Vestpreussen sina vinterkvarter och i Heilsberg i Ermeland, i själfva det biskopliga slottet, uppslog Carl sitt högkvarter. Hans nåd Zaluski var begripligtvis inte hemma.

För sammanhangets skull påminna vi blott om de viktiga händelserna våren och sommaren 1704: generalkonfederationens i Warschau förklaring om konung Augusts afsättning samt det nya konungavalet, som begripligtvis faller alldeles utom journalen och dessutom föregår dennas dateringar.

Här får man nu följa den kungliga härens marsch efter uppbrottet ur vinterkvarteren — förstås närmast för Dalregementets räkning. Alltså tåget mot Sandomir, Jaroslau, Lemberg o. s. v. Konung August, som förföljandet gälde, förstod att delvis gäcka svenskarne och hann att göra sin kupp mot Warschau. Fr. d. 20 Sept. skiljas dalkarlarna och Östgöta kavalleri från de andra och sändas mot Warschau. August befann sig åter där och det var d. 13 Okt. som den lustiga episod passerade med Stenbocks hälsning till den afsatte konungen om drickandet af hans skål och dennes återhälsning, om hvilken journalen ger besked. Vid Punitz voro dalkarlarna begripligtvis ej med, men när Carl XII nu kört ut August ur Polen till tack för kuppen i Warschau och lagt sig i vinterkvarter i Ravicz, fingo de sin station kring Olobok, en ort vid ett litet liknämnigt tillflöde till Prosna, söder om Kalisz, och där är denna journal dagtecknad d. 20 Dec. 1704.

Jag är ledsen att ej kunna meddela porträtt af den oförfärade krigaren. Det enda jag kunnat göra var att pryda specialtiteln med hans vapenbild. Hvad det är för en svart vinge, som fågelfoten på den blåa kulan uppbär, vet jag inte, trots min zoologi. Inte är det väl af koltra-

sten, som annars är den svartaste vinge bland dem, som flaxa kring mig här på Kråkelyckan vid Lund. Ty bland fåglar älskar heraldiken mest roffåglarna.

Till sist kan det anmärkas att *Siegroth* hette en af de många schlesiska kyrkor, som Carl XII befriade åt protestanterna och ätten uppgifves också ha stammat från Schlesien.

Så möter oss i nästa bidrag namnet af den välbekante karolinen frih. *Axel Sparre,* ännu blott öfverste vid Westmanlands infanteri, men senare general. Stanna vi ej vid Carls tid, så får man tillägga grefve och fältmarskalk. Född 1652 i Wisby — fadren var en tid landshöfding på Gotland — dog han 1728 på Brokind. Kom således till världen kort innan ätten Vasa försvann ur Sveriges historia och hann vara med om Pfalzarnes försvinnande. Väl öfverlefdes han en tid af drottning Ulrika Eleonora, men huset hette nu Hessen och det har ej spridt synnerlig glans i Sveriges historia.

Axel Sparre gifte sig verkligen på sin ålderdom, men hade inga barn, för hvilka han kunde berätta sin lefnads många öden och äfventyrligheter. Hade så varit, så skulle berättelserna säkert öfvergjutits af skämtets och humorns kryddor. Ty han var så lagder, jämte det att han var en mycket tapper man. Och därför trifdes öfverste krigsherren rätt väl i hans sällskap. Till omvexling med utdelandet af goda hugg tyckte Carl nämligen mycket om en god historia *).

Starosten Christoff Zawisza, som väl kände de svenska

*) Sparre tycks ibland i Polen ha roat Carl med utklädningar enl. antydningar i Feifs bref till Stenbock (R. A. benäget meddelade af Frök. M. Bohnstedt) och t. ex. vid Krakau uppträdt som en turkisk pascha. — »Sparren är rätt lustig och har hans M:t mycken roo af honom» skrifver F. från Bender $^{14}/_{2}$ 1711.

befälhafvarne, beskrifver Axel Sparre som en mycket rättskaffens och rolig man, tapper soldat och som konungen litade på.

Saknaden af en sådan åhörarekrets, som den nyss ofvan antydda, har dock ej hindrat Axel Sparres minne från att fortlefva, och att här dröja vid hans lifs mera bemärkta händelser skulle vara att upprepa kända saker. Här skall därföre blott erinras om att han ej var med om Carls sista dagar här hemma, ty efter den för honom mot slutet så besvärliga Bendertiden, då han fick vara hufvudman för de efter kalabaliken där kvarlämnade svenskarna och sist fick föra dem hemåt, hade han sökt ledighet för att sköta sin hälsa. »Benen och ryggen», skref han till Carl XII, »behöfver smörjas, annars är Sparren odugligare än en gammal musköt». Sedan fick han uppdrag att utföra i Hessen-Kassel och hos konung Stanislaus i Zweibrücken, så att när skottet föll, så hörde han det ej.

En gammal rostig musköt må vara en passande bild för uttjänta krigare, och Sveriges arsenal bestod till sist egentligen af sådana vapen. Men kunde Axel räknas som N:o 1 af de många Sparrar, som tjänte kung Carl (ehuru vi nogsamt veta att hans yngre halfbroder Erik, hvilken, sist i sin egenskap af ambassadör, var van att röra sig i de finaste kretsarna i Paris, tyckte sig mer än väl kunna göra honom platsen stridig) så funnos andra, som voro all heder värda. Bland dem icke minst hans brorson Konrad Carlsson Sparre, krigare och forskningsresande. De tyckas ha dugt till hvarjehanda. Det bör här ej glömmas att Axel själf var en ganska skicklig porträttmålare. Den som slår upp originalupplagan in folio af Carl XII:s bibel, må veta att den ungdomliga bild af konungen, som möter framför titelbladet, är stucken i koppar efter en miniatyr af Sparres hand, målad 1701 i Kurland. Också i Bender porträtterade han sin konung i olja, och den bilden kan ses på Gripsholm.

För att nu komma till »relationerna» och det sammanhang, i hvilket de skola insättas, så handlar den första, helt korta om en på Carls befallning företagen broslagning öfver Weichsel för att kunna möta och genskjuta konung August, som efter slaget vid Kliszow dragit sig ned till Krakau och nu, vid svenskarnas annalkande, förmärktes vara på väg österut. Efter broslagningen tågade alltså svenska hären söderut och vid Bochnia märktes saxiska afdelningar, som troddes vara motståndarens förtrupper. Carl ordnade därför sin här för att bjuda honom halt. I verkligheten hade också August så när blifvit öfverraskad, men de afdelningar som trotts vara förtruppen voro blott hans eftertrupper och han undslapp nu den strid, för hvilken han ingalunda var hågad samt slog in på en annan väg. Sådant är det sammanhang, till hvilket broslagningsepisoden hör och tidpunkten är ett par veckor före Gyllenstiernas ankomst med sina förstärkningar.

Det är till förberedelserna för uppbrottet från Krakau som den andra, längre och intressantare redogörelsen hör. Sparre var beordrad att skaffa ett antal flodpråmar för transport af sjuka och sårade samt kanoner m. m. ned för Weichsel. Det är i den lilla staden Ujscie, vid Raha, ett tillflöde till Weichsel, fågelvägen c. 40 km. ö. om Krakau, de händelser inträffade, som relationen ganska lifligt skildrar. Sparres af 300 man bestående styrka blef här anfallen af en till några tusen man uppskattad skara under kronkammarherren Lubomirski. Men anfallets våldsamhet bröt sig mot den svenska disciplinen.

När Sparre begaf sig af, inträffade den olyckan att slottet i Krakau förhärjades af elden (hvilket gaf upphof till en del »entente»-rykten) och just som han, efter väl förrättadt värf, kom tillbaka, hände den olyckan (begärligt förstorad af ryktet) att Carls häst störtade med honom så att han bröt vänstra lårbenet. Detta åstadkom begripligtvis åtskillig villervalla och fördröjde uppbrottet. Dessa

båda beklagliga händelser bilda nu liksom de svarta ramar, i hvilka relationen kan anses innefattad.

Är det en tapper karolin, som lämnat de nyss omtalade bidragen, så är det en ännu berömdare, den karolinska tidens populäraste, som möter oss i de nu följande, hvilka sammanförda bilda det ojämförligt viktigaste innehållet i föreliggande del.

Magnus Stenbock behöfver icke först föreställas för läsaren. Ty det är väl få svenska män, som fått så många lefnadsskildringar som han i växlande stil och utförlighet. Vid medlet af 1700-talet (1757—1765)) utgaf Samuel Loenbom »Kongl. Rådets och Fältmarskalkens Herr Grefve Magni Stenbocks Lefverne», ett samladt kvartband på mer än 1000 sidor med talrika brefbilagor. År 1906 trycktes, såsom en minnesgärd af Sv. Akademien, »Fältmarskalken grefve Magnus Stenbock minnesteckning af Claes Annerstedt» 559 sid. 8:o *). Hvad som ligger emellan dessa två bautastenar af smärre böcker och uppsatser, skall man vara ovanligt boksynt för att blott tillnärmelsevis angifva.

Här alltså blott: födelseorten, Stockholm ($^{12}/_{5}$ 1664), dödsplatsen, Köpenhamns citadell ($^{23}/_{2}$ 1717), hvilostället, Upsala domkyrka, minnesplatsen, Helsingborg.

På Seland, vid Narva och Düna hade Stenbock visserligen varit med, men han deltog ej i den kungliga arméns inmarsch i det polska kronlandet, ty han var vid den tiden jämte C. G. Mörner sysselsatt på en expedition i Samogitien och Littauen, men han ankom senare med denne just lagom för att vara med vid Kliszow. Han fick efter sin återkomst till armén ett högst angeläget och besvärligt

*) Äfven »Magnus Stenbock och Eva Oxenstierna En brefväxling» utg. af Carl Magnus Stenbock 2 del. 1913—14 öppnar naturligtvis en genare väg till hans inre.

uppdrag, då konungen i hans händer lade ledningen af general-krigskommissariatet, alltså ordnandet af kontributionsväsendet och indelandet af kvarteren för hären.

Men det uppdrag, för hvilket han själf här redogör, är af blandad beskaffenhet och har både ett ekonomiskt och politiskt syfte. Han skulle i områdena öster om Weichsel, som omfattade palatinaten Lublin, Lemberg och det så kallade Röda Ryssland, dels indrifva kontributioner, dels förmå de ledande männen här att ansluta sig till svenske konungen. Bland dessa märkes främst familjen Lubomirski som här hade sina besittningar. Kronfältherren, furst Hieronymus, hade i en besynnerlig distraktion, i betraktande af att polska republiken, som den kallade sig, ju ville låtsas vara neutral i striden mellan den egne konungen och den främmande, fört polska kronarmén till strid mot svenskarna vid Kliszow, och hvad hans broder kronkammarherren tagit sig för mot Axel Sparres fredliga expedition ha vi nyss sett. Det var nog sant att kronarmén med sin fältherre nu i viss mån skiljt sig från konung August och intagit en hållning, som skulle låtsas bättre motsvara »neutraliteten». Men en sådan motsvarade visst inte Carl XII:s fordran; de skulle försona sitt *mot* genom att nu förklara sig *med*. Det kan ju tvistas om, huruvida det inslagna sättet var det rätta. Teoretiskt säkert inte, men i krig få teorier maka åt sig för de praktiska krafven och greppen.

Det var d. 21 Okt. 1702 som Stenbock med 1000 man rytteri samt 1500 till fot ryckte in i dessa trakter *). Det

*) Af den bland Stenbocks bilagor befintliga specifikation på afgången af manskap och hästar från d. 20 Okt. 1702 till d. 7 Mars 1703 (i allt 68 man och 36 hästar) ses det att det var en ur många regementen uttagen styrka, öfver hvilken han förde befäl samt vidare att N. Gyllenstiernas nyss anlända armé fått lämna sina kontingenter. Här anföres näml. Norra Skånska samt Mellins och Bremiska kavalleriet, Lifregementet till häst, Krassows (och Albedyhls som ej förlorat någon) dragoner, vidare Dalregementet, Skaraborgs, Södermanlands, Östgöta, Jönköpings, Kronobergs och Mellinska infanteriet.

var för öfrigt på Stenbocks eget förslag expeditionen, som räckte i 4 månader, företogs. Medan expeditionen varade hade trakternas adel samlats till en landtdag i Wisnia och tonen här blef visserligen en annan än den varit på det, för öfrigt rätt stormiga adelsmötet i Sandomir, som August ställt till under Carls tåg mot Krakau. Men svaret på Stenbocks skrifvelse blef undvikande: de kunde ingenting afgöra ensamma; de ville höra hvad de andra palatinaten tänkte.

På frivillig och allmännare anslutning till svenske konungen var här tydligtvis ej att räkna; det återstod att försöka hvad fruktan för gensträfvighetens följder kunde åstadkomma. Stenbocks senaste minnestecknare tycker att tonen i Stenbocks bref till Carl XII, där han skildrar sina åtgärder mot de tredskande och ovilliga, efter hand blir ohyggligare. Där byn ej betalade, tändes den i alla hörnen, hvarvid visserligen hända kunde att några blefvo innebrända: det hade dock inte varit hans mening. Men lika godt: *transeat cum ceteris!* De skälmarne äro ej bättre värda! Det låter hjärtlöst nog, och obestridligt är att äfven hos en för svenska sinnen så sympatisk personlighet som Stenbock ingalunda allt är sympatiskt. Altona var ej hans första brand, om det ock var hans största. Till denna hade han ingalunda någon befallning af Carl, men här hade han dennes order att taga nackstyfheten ur dem och i brefven läsa vi intet ogillande af hans metoder, snarare tvärtom. Vi få tillfälle att längre fram återkomma till saken och anmärka här blott att Carl och hans krigare icke motsvarade moderna idéer och ideal; aldraminst motsvaras emellertid dessa af *de moderna krigen.* När Stenbock karakteriserar folket här som skälmar, behöfver detta ej vara ur ensidigt svensk synpunkt, ty man kan tämligen tryggt utgå från att de moraliska förutsättningarna här ej voro de bästa. Man ser till sin tillfredsställelse af journalen att han bestraffat soldaters öfvervåld mot värnlösa. Klarligen förbehöll han sig själf direktivet. Men där allt slutligen före-

faller oss likson skuret öfver en kam, har faktiskt en bestämd skillnad gjorts mellan dem, som höllo sig stilla och dem som togo parti och andel i kriget, antingen genom direkta öfverfall på svenskar eller genom tredska att lyda utfärdade påbud.

Transeat cum ceteris: låt det stryka då med hela tutten! Hvad är det för ett ord Stenbock citerar? Jo, det hade man hört Carl XII utbrista, då han om natten yrvaken kallades ut för att skåda branden af Krakaus gamla slott med dess vackra arkadgångar, hvarpå han snart gick och lade sig igen. Det låter alldeles som en reminiscens från en latinsk författare — ty hvarför skulle han annars tala latin här bland sina svenskar? — men min klassiska beläsenhet räcker ej till att uppvisa citatet. Han förklarade ej hvad han egentligen menade och sådana där improviserade utrop äro väl i grunden ingen förklaring värda. Kanske är det mer än nog med den, som historien på sitt håll gifvit angående det polska väsendet.

På journalen följer en senare affattad (Marienburg 1704) s. k. kort deduktion, hvari Stenbock på anförda skäl försvarar sina åtgärder. Man vet ej egentligen till hvem deduktionen skall anses vara ställd. Svårligen till konungen själf, ty då passade ej beklagandet att dennes bref voro hemskickade och således för närvarande ej tillgängliga. Men om den skall anses mera som ett privatdokument, hvad har den då i en officiell samling att skaffa? Så mycket ser man, att Stenbock fått uppbära klander från olika håll och velat rättfärdiga sig.

Till sin journal har Stenbock som bilagor fogat en ansenlig samling bref och skrifvelser, uppgående till omkring 60 stycken. En del af dessa äro från Stenbock själf, riktade till adelsförsamlingar eller särskilda adelspersoner. Andra äro svar från dessa: Lubomirski, Ossolinski (marskalk vid landtdagen i Wisnia), Korniath, Jablonowski, Potocki, Leszez o. s. v. Naturligtvis har denna skriftväxling

sitt historiska intresse — om än Carl XII icke oriktigt karakteriserat halten af dylika polska bref som hufvudsakligen »komplimenter». Alltså på sidan om sakerna. Jag har emellertid icke kunnat besluta mig att här införa denna skriftväxling i sin helhet, då den skulle tagit utrymmet allt för mycket i anspråk utan fullt motsvarande vinst. Att alldeles utesluta den föreföll en smula påkostande och jag valde sålunda den något tvifvelaktiga utvägen att göra ett urval af ett tjugotal, hvarvid ju alltid godtycket får sitt spelrum. Kronfältherrens bref äro medtagna utom tre: ett kort af d. 4 Nov. 1702 innehållande att han skickar en adelsman, Hr Pillij, med hvilken Stenbock kan öppet tala; ett af d. 2 Jan. 1703 innehållande utom »komplimenter» begäran om frihet för kapten Merback och hans sällskap och ett dateradt d. 23 Dec. 1703 (genom feldatering af afskrifvaren!) som uttalar: hans svenska majestät lofvar skydda mig mot mina fiender; men jag skulle önska att bli bättre behandlad af mina vänner! En homme de guerre *) viker ej för hotelser, men med mildhet kommer man längre. Häldre vill jag förlora allt än handla ovärdigt mitt namn, att ej tala om de många hänsyn min tjänst kräfver.

Det framgår af brefven i bilagorna — och just af de här medtagna af hans egna bref — att Stenbock ingalunda alltid marscherat »med facklan i hand», utan också försökt hvad som kunde uträttas i godo, på fruntimmersvägen. Han har växlat skrifvelser, rätt karakteristiska, med hennes nåd Lubomirska, född Sapieha (dotter af skattmästaren Benedikt) kronfältherrens gemål och mottagit hennes svar.

Att han fick vända sig till den styfsinta fru Zamojska, låg mera direkt i sakens natur, eftersom hon förde öfverbefälet i fästet, dit han ville in.

Den i brefven använda, stundom mycket besynnerliga

*) Det är på detta uttryck Carl XII syftar, då han skrifver till Stenbock, att han bör probera om hans homme de guerre är hemma när det gäller. N:o 198. E. C.

franskan torde ej alltid få debiteras brefskrifvarne, utan förmodligen delvis Stenbocks mindre kunnige afskrifvare. Ty de i Stenbocks bilagor innehållna brefven äro kopior; originalen har han säkerligen själf behållit. Hvar de nu finnas vet utg. ej.

Från dessa bref-bilagor öfvergå vi nu till de bref Stenbock skref till sin öfverste krigsherre åren 1702—1705.

Här ha begripligtvis uteslutningar så litet som möjligt fått ifrågakomma. Sålunda ha uteslutits ett par bref i en underordnad personfråga (hvarvid dock deras innehåll på vederbörlig plats anmärkts) samt några *inlagor* eller memorial, handlande om kommissariatsaffärer och undertecknade gemensamt M. Stenbock och N. Psilander. Vidare ha uteslutits några få *bilagor:* andra personers bref till Stenbock, men hvarvid innehållet, såframt det ej framgår ur hans eget bref, i korthet anföres i noterna; slutligen också ett *formulär* till Likvidationsförslag för regementena, som med sina många olika kolumner skulle erbjudit vissa svårigheter för trycket i det gifna formatet. Men med dessa undantag föreligga här Stenbocks bevarade bref till Carl XII för de ifrågavarande åren.

Brefven, som förvaras i Riksarkivet, äro samlade i en pappcahier med tryckt ryggtitel upptill: Karl XII:s tid. Skrifvelser till Konungen Ser. I. samt nedtill skrifvet: M. Stenbock 1702—1705. Inom denna cahier ligga brefven ordnade i konvolut efter de olika åren. Främst ligger emellertid ett bref tidigare än dessa år och skrifvet före det stora nordiska krigets utbrott, men odateradt. Det har alltså ej medtagits här. Brefven äro skrifna på hel- och halfark, ibland på kvartvikna sådana eller någon gång i ännu mindre format. Sigillet, där sådant finnes kvar och brefvet ej varit inneslutet i särskildt kuvert, i rödt eller svart lack, för det mesta med Stenbockska hjärtvapnet under

greflig krona *). Något mer än halfva antalet äro helt egenhändiga, de öfriga skrifna af en sekreterares hand, men med egenhändig underskrift och stundom med ett egenhändigt postskriptum. Såsom tillbörligt var, göra de i det hela ett mycket ordentligt intryck. Att Carl själf efteråt, medan han satt med pennan i hand och tänkte på innehållet i brefven, stundom ritat olika figurer på dem, är en sak för sig.

Detta om deras yttre. Deras inre beskaffenhet får läsaren på egen hand göra sig förtrogen med, och jag antar att han gör det med nöje och att jag alltså skördar litet beröm för att jag gjort dem tillgängliga för en större krets. Ty de ge ett i hög grad personligt intryck, hälst där förf. på ett eller annat sätt känner sig själf berörd. Och äfven ofta det förutan. Ty det är inga lugna, objektiva skrifvelser, uppsatta af ett temperament som aktar sig att säga ett ord för mycket inför den högsta bestämmande viljan. De äro färgade (den som i en tafla ej lägger största vikten vid teckningen, utan äfven fäster sig vid koloriten, ser det med nöje) af skrifvarens hela lifliga, impulsiva, dristiga, varma, men om sin betrodda ställning icke så litet svartsjuka och i följd däraf misstänksamma personlighet. Den han skrifver till, förstår sig på skämt och drastiska uttryck och kan själf använda dylika, men han fordrar begripligtvis först och främst att där hans vilja blifvit förstådd, skall den också stricte efterkommas. Ja, den bör också kunna gissas. Stenbock är djupt medveten härom och man vill därföre ej tänka annat än godt om hans uttalade fruktan att vid ett eller annat tillfälle ha ådragit sig konungens misshag, då han handlat på eget bevåg.

Mindre tilltalas man af de ej så sällan mötande häntydningarna på afundsmäns och ovänners bemödanden att

*) Ibland visar det hela vapenskölden under greflig krona samt, i stället för vapenmanteln, två sköldhållare: till höger (heraldiskt) ett upprest lejon, till vänster en bock.

undanträngа honom ur konungens förtroende. De upprepade försäkringarna om hans oförminskade villighet att i konungens tjänst offra sin sista blodsdroppa, skulle också hos en annan verka tröttande som en uttröskad formel utan djupare mening. Men så får man låta bli att tänka om Måns Bock — han som efter några år skulle återfinnas vid bondefanorna och vid Helsingborg. Smeknamnet, tydligen uppkommet i kamratkretsen, användes ofta af Carl XII; själf begagnar han sig stundom däraf; Sverige har accepterat det. Och det har gladt sig åt och skall fortfara att glädja sig åt vapenbilden med de otåtliga hornen och skäggtofsen under hakan — fast den sista, i parentes, alldeles saknas hos den vilda förebilden på Monte Rosas och Montblancs sluttningar, där dessa äro som brantast och farligast.

Hvad angår ovännerna och afundsmännen, så funnos de nog — med eller utan Stenbocks eget förskyllande — och ha säkert oförtrutet bedrifvit sitt arbete. Så lär det alltid gå till både vid ett kungligt högkvarter och vid ett kungligt hof. Ernst Carlson behöfver heller ej försäkra oss att »Karl XII:s gunst var liksom de flesta konungars ingalunda oföränderlig» *). Låt oss förändra utsagan till att gälla alla människor i stället för flertalet konungar, så är saken klar och den verkliga »liberalismen» tillgodosedd. Och Stenbock, som långt ifrån var någon stoiker, hade i sitt känsliga sinne en rik källa till själfplågeri och misstankar. Dessutom har han vid sina tillfällen haft att dragas med rätt allvarsamma sjukdomsfall, som fördystrat hans sinne.

Brefven för 1702 och början af 1703 handla till öfvervägande del om det uppdrag, som läsaren redan känner ur Stenbocks förut meddelade journal. De bilda liksom ett illustrationsmaterial till denna — färgrikt så det förslår.

---

*) Konung Karl XII:s egenhändiga bref. S. XXVI.

Skall något tilläggas här till det förut sagda, så blir det detta, att om till det gamla samtida klandret öfver åtgärdernas stränghet nödvändigt också ett modernt skall läggas (hvarigenom vi alltid inför oss själfva kunna belysa vår högre humanitet) så få båda deltagarna så tämligen stå hand i hand. Ty visserligen åberopar sig Stenbock på konungens order och denne stannar alltid för det historisktpolitiska ansvaret, men det är lätt att se att den förre gjort sitt till att uppmuntra — det är här den 38-årige, som skrifver till 20-åringen — och det lönar sig föga, att med hans bref till Piper liksom vilja parera hans bref till Carl XII, när han själf börjar komma på andra tankar om åtgärdernas lämplighet *).

Om denna skall utg. akta sig att på rak arm uttala ett omdöme. Allt det som då bestämde besluten, stort och smått, opersonligt och personligt, med ett ord: allt som då var lefvande och verksamt har flytt sin kos och kan i sin fullhet ej af oss rekonstrueras; det är därföre säkrast att afhålla sig från tvärsäkra omdömen. Allting här i världen har emellertid en bakgrund, så äfven behandlingen af de ledande polska adelsherrarna. De förtjänte obestridligen fullt ut hvad de fingo utstå. Men här handlar det begripligtvis mindre om »rättvisan» än om politiken. F. F. Carlson anser emellertid att »en dyrbar tid hade gått förlorad» genom den Stenbockska expeditionen och den försenade framryckningen, och hans historiska hemul härvid synes vara kardinal Radziejowskis beklagande att konungen dröjde så länge i trakterna af Krakau. Kardinalen är icke känd som någon ifrig befordrare af Carls syften och deras mål sammanföllo lika litet som deras utgångspunkter. Carlsons slutomdöme i saken: »han (Carl XII) gjorde anspråk på att beherska sitt öde», är tom retorik, som vi ej mer sentera.

Om ett annat uppdrag, rörande staden Danzig, hand-

*) F. F. Carlson VII, 151 följ.

lar en stor del af de följande brefven. Det var på försommaren 1703 under den påbörjade inneslutningen af staden Thorn, som Stenbock fick befallning att tillställa den rika handelsstaden vissa fordringar. Dels voro dessa af ekonomisk art, erläggandet af en summa penningar, hvarigenom staden och dess område skulle befrias från vidare utlagor till det svenska krigsfolket, dels af militärisk. Danzig behärskade Weichselmynningen och därmed Carls direkta kommunikationer med Sverige och med Östersjöprovinserna. Det var nödvändigt att på förhand försäkra sig om fri passage för nödiga transporter af krigsmaterial, hvarförutan en belägring af Thorn ej kunde företagas. Det råder för öfrigt någon motsättning mellan äldre uppgifter (hos Nordberg talas t. ex. bland annat om utlämnande af kanoner och mörsare, jämte nödig ammunition) och nyare framställningar. Stenbocks bref gifva ingen bestämd upplysning; man finner dock i dem spår af fordringar, från hvilka han tydligen snart afstått.

Ty Danzig morskade sig, som den mäktiga handelsstad den var; mot den »vidlyftighet» i händelse af vägran hvarom Stenbock lät ett ord undfalla sig, visste det att det själf kunde ställa andra vidlyftigheter, då det låg i sjömakternas intresse att hålla staden om ryggen. Efter långa omsvep och förhandlingar med rådsherrarna — om hvilka Stenbock i brefven till Carl begagnar sådana glosor som »oxar» och »räklar» — bekvämade sig staden ändtligen att erlägga, visserligen ej hvad Stenbock begärde, men 100000 riksdaler. Transportfriheten medgafs med mindre svårighet.

Det var emellertid visst inte penningefrågan allena, som gjorde Stenbock bekymmer: 4000 rekryter från Sverige samt artilleri och ammunition skulle skaffas fram till Thorn. En ändlös träng af 1000 vagnar med under kanonernas tyngd oupphörligt bristande axlar; och därtill faran af öfverfall från lurande fiender. Ty på oöfvadt och därtill va-

penlöst manskap var ej mycket att bygga. Att Stenbock var stolt öfver att ha lyckats, kan ingen förtänka honom.

På hösten är han åter i Danzig för att förbereda utskeppningen till Sverige af saxiska fångar och troféer efter Thorns fall. Denna gång förspörjas inga ledsamheter.

Men med året 1704 börja de igen. Dels härflöto de ur Carl XII:s fordran på rätt till öppen värfning — han hade beslutat uppsätta 5 nya regementen — under det magistraten af politiska skäl blott ville se genom fingren härvid; dels väcktes fråga om återbetalande af en gammal skuld, hvari staden, på grund af ett af Carl Knutsson erhållet lån, ansågs stå till ätten Gyllenstierna. Åter är det Stenbock, som får sköta förhandlingarna och detta under stigande skärpning af anspråken från den ena sidan och växande motvillighet å den andra. Af konung August insatt borggrefve får ej erkännas af staden, som dessutom nu har att till svenskarna utreda de afgifter, de haft att erlägga till polske konungen. Vidare fick Stenbock till staden framställa den fordran, att den skulle formligen uppsäga konung August tro och lydnad samt följakteligen utesluta hans namn ur kyrkobönerna. Ty d. 6 Febr. d. å. hade generalkonfederationen i Warschau förklarat August förlustig Polens krona. Detta var således ett kraf, som sammanhängde med den närvarandé politiska ställningen. Men på en så skarpt formulerad fordran som en direkt uppsägning ville rådet ej gå in, fast det fogade sig med afseende på borggrefveembetet och uteslutandet ur bönerna *). Upphetsningen i staden, hälst bland den lägre befolkningen, växte, så att Stenbocks folk var utsatt för handgripligheter; hans sekreterare E. Roland möttes med stenkastning och tillropet: din svenske hund! Men Stenbock tappade ej fattningen, utan förklarade att om sådant upprepades, skulle han taga fast den förste, bäste borgare han fick fatt i och låta hänga

*) Danzig hade 1697, då prinsen af Conti kom dit med sin eskader, afgjordt förklarat sig för August.

honom i deras egen stadsgalge. Sådant förstår folk. Men när det till sist liknade sig till öppen konflikt, gaf rådet ändtligen vika och undertecknade den »revers», som blifvit staden öfversänd från Carl XII och som jämte annat innehöll uppsägningen af tro och lydnad mot konung August. Det hade varit satta böter på uppskofvet med underskrifvandet af reversen och från dem medgafs ingen befrielse.

Hur en handelsstad, om än så rik och ingalunda i saknad af försvarsmedel, kunde låta en konflikt gå så långt med en segerrik armé i sin närhet och med Thorns öde för ögonen, är en sak, på hvilken här ej kan närmare ingås, då det skulle leda till alltför stor vidlyftighet. Jag får således blott hänvisa den intresserade läsaren till kap. V i N. Herlitz' »Studier över Karl XII:s politik 1703—04», hvilket just behandlar konflikten med Danzig. Där pöbeln i en stor stad kommer i så stark upphetsning som här var fallet, utan att man just kan tro att den satt sig vidare djupt in i frågorna, brukar det finnas agenter bakom. Det gäller inte heller här en isolerad handelsstads motstånd mot Carls fordringar: det är främmande politik med i spelet som vill korsa hans planer. Häri ingå inslag från flere olika håll: England, Holland, Danmark, Brandenburg, Saxen. Men eftersom de äro många, ha de olika mål och inslå olika vägar och detta bereder naturligtvis möjlighet för Carls handlingskraft och beslutsamhet att för tillfället drifva sin vilja igenom.

Denna konflikt utgör jämte kontributionsaffärer, anskaffandet af vapen och utrustning för de nyuppsatta regementena, jämte mottagande af nya rekryter från Sverige, hufvudämnet för Stenbocks bref under detta års första hälft. För den senare delen af året äro de ej många eller särskildt innehållsrika, ty Stenbock befinner sig då med Carl XII på tåget mot konung August.

Vid ingången af år 1705 hade Carl XII, sedan han föregående höst utjagat August ur Polen, förlagt sitt hög-

kvarter i Ravicz nära schlesiska gränsen. Men Stenbock befann sig nu åter i Westpreussen — brefven äro dagtecknade Braunsberg, Elbing, Danzig, Marienburg. De handla om indrifvande af kontributioner, mellanhafvande med preussiske generalen Arnheim (»en capricieux gubbe»), mönstringar af de nyuppsatta regementena, vapenanskaffning samt en het tvist, denna gång visserligen ej med staden Danzig, utan med generalmajoren J. A. Mejierfelt.

Och härmed tryter den brefväxling med Carl XII, för hvilken plats här kunnat beredas. Det är klart att Stenbock ännu hade mycket oskrifvet till sin öfverste krigsherre, mycket att berätta honom, att klaga *) och förklara sig öfver, men allt detta tillhör andra skeden af hans verksamma lif. Den värsta af de pröfningar, som väntade honom, var när hans verksamhet ej fick bestå i annat än att svarfva och måla i olja i en trång verkstad och atelier. Hornen voro nu afstötta, men bockskägget växte i stället långt.

Härnäst följer en öfversiktlig framställning af Stenbocks expedition till Rödryssland och förhandlingar med Lubomirski samt adeln i dessa trakter, föregången af en kort redogörelse för inrättandet af ett Gen. krigskommissariat. Den ifrågavarande expeditionen är således nästan till öfverflöd behandlad i föreliggande del. Anledning förefanns dock ej att utesluta detta ganska upplysande tillägg, tydligen författadt af en af »Herr Gen. Lieutnantens och Directeurens» mera betrodde underordnade.

Handskriften tillhör Linköpings stiftsbibliotek och innehålles i en foliovolym **), i hvilken en mängd handskrifna

*) »Skrif ofta, men klaga aldrig» förmanar honom en gång Feif ifrån Bender. ($^{9}/_{12}$ 1711).

**) Tjock foliovolym i grått pappband med ryggtitel: »Vol. 8 Politico-Historica 3 B.» samt med handskrifvet titelblad: »Volum 8 3 Band. Stenbockiana om kriget i Poland, i synnerhet emot Danmark 1710».

och tryckta Stenbockiana blifvit inbundna. En afskrift finnes i krigsarkivet, benäget meddelad utg. af Hr Krigsarkivarien J. Petrelli.

För den, som har lätt tillgång till arkiven och kan jämföra handstilar m. m., bör det väl ej erbjuda vidare svårigheter att uppspåra författaren till denna öfversikt, men utg. saknar numera tillfälle att betjäna sig af dessa möjligheter. Man har ju Erik Roland att gissa på, men om de icke egenhändiga brefven till Carl XII skrifvits af honom efter diktamen, så är det icke hans hand, man här återfinner.

Journal öfver händelserna vid staden Posens intagande af svenskarna och dess senare belägring af en rysk-saxisk armé. Journalen är undertecknad af stadens kommendant, öfversten vid Kronobergs regemente *Gabriel Lilliehöök*.

Dennes födelseår finnes ej antecknadt i ättartaflorna. Dödsåret och omständigheterna vid hans bortgång äro så mycket bättre kända, ty han stupade vid Fraustadt d. 3 Febr. 1706. Men han blef icke nedmyllad därute i den främmande jorden, som hände så många andra svenskar på den vidsträckta kyrkogården i öster och söder, utan hvilar, efter en sista sjöfärd i kista, i Rådene kyrka i Westergötland.

Hans fader Nils var också öfverste; vid hvilket regemente står ej antecknadt; hans moder Virginia tillhörde ätten Hand, hvars vapenbild i glasmålning jag i ungdomen så ofta såg blänka i fönstret i ett småländskt frändehus. Hon var sondotter till Virginia Eriksdotter; inte en vanlig Erik, utan med siffran XIV efter namnet. — Ett af ättens gods, Tiraholm, låg i Bolmsö socken i Småland, men det egentliga fädernehemmet Gällared låg i Westergötland. Vid Kronobergs regemente har Gabriel Lilliehöök emellertid tjänat i sin ungdom och efter lofvar vid andra regementen

återkom han slutligen dit som öfverste. I Carl XII:s första bragder har han ej tagit del, ty 1700—02 var han garnisonerad i Wismar och kom först med N. Gyllenstierna till den kungliga armén. Om hans tidigare öden är egentligen föga bekant; man vet att han 1674 var pikenerare vid ett pommerskt regemente och följ. år blef fänrik samt att han var med vid Fehrbellin och Wolgast, likaså vid försvaret af Malmö och belägringen af Kristianstad *). Men allt detta var mer än 20 år före det stora nordiska kriget. Carl XI:s myckna »drillande» hade sannolikt ej tillåtit honom att glömma af sina tempo, men de hade länge öfvats i djup fred.

Den förut omtalade polacken, starosten Zawisza, som kände Lilliehöök, skildrar honom som »en ganska hygglig man, mänsklig, saktmodig, medlidsam». Det är ett vackert vitsord, som inte passar på alla karoliner, och man kunde till och med nästan tro att slika böjelser gjort honom mindre »karolinsk». Men att man i en sådan förmodan tagit miste, därom vittna nogsamt berättelserna, ty han befinnes ha varit en mycket beslutsam och oförfärad man. Förekommer hans namn sällan i andra dagböcker, så möter det så mycket oftare i Rehnsköld journaler. Hans regemente hörde till dem, som blifvit ställda under dennes befäl, då han af Carl XII sändes först till Warschau och senare i Mars 1703 till Storpolen. Rehnsköld hade angelägna uppdrag för öfversten. Först sändes han att anlägga och bevaka det för Thorns stundande belägring så nödiga magasinet i Wloslawsk (»Uladislau»), hvarunder han hade att afvärja de försök, som gjordes att förstöra det; senare, i Sept. s. å., beordras han med 400 knektar och 100 ryttare att besätta Storpolens hufvudstad Posen, som afvisat Rehnsköld fordringar. Sedan han fått mottaga förstärkningar under A. Marderfelt, hvilken i sin egenskap af generalmajor

*) G. Hyltén-Cavallius, Kronobergs Reg. officerskår.

nu öfvertog befälet, utfördes saken hastigt. Lilliehöök blef nu stadens kommendant och det är i denna egenskap han affattat den andra relationen — den första handlar om uppdraget vid Wloslawsk — som sträcker sig från d. 6 Sept. 1703 öfver hela året 1704.

Då svenskarna hade sitt bästa stöd just hos Storpolens adel, kunde denna kupp mot Posen förefalla en smula burdus och för polsk självständighetskänsla stötande; framtiden utvisade dock att den var välbetänkt. Men likaså välöfverlagdt, just med hänsyn till det svenska inflytandet och det fasta stöd Posens besittning afgaf för detta, var fiendens försök att återtaga det med den belägring af fästningen den 4—24 Okt. 1704, som journalen skildrar. Tiden för detta företag var så mycket mera passande, som Rehnsköld nu var längesen försvunnen ur Storpolen och befann sig jämte konungen på jakt efter August, långt på andra sidan Weichsel.

Lilliehöök satt naturligtvis kvar som kommendant i Posen, men var dock ej lämnad alldeles allena i Storpolen. Dels hade han ju Marderfelt hos sig, dels hade Juni 1704 J. A. Meijerfelt blifvit ditsänd med några regementen och hade i Augusti slagit läger i grannskapet af staden. Här fick han d. 9 Augusti framför sitt läger utkämpa en strid med en saxisk armé under J. M. Schulenburg. Förlusterna i denna strid jämte svårigheterna vid proviantering (af hvilken anledning han varit Lilliehöök mindre välkommen) bestämde honom att bryta upp och tåga vidare, till Thorn. Knappt var han bortgången, så kom Schulenburg tillbaka och började innesluta fästningen; men han försvann åter efter någon tid, bortkallad af konung August, som behöfde honom annorstädes. Nu kom Meijerfelt åter till staden och inkvarterade sig där; visserligen till förstärkning af besättningen, men också till stort bekymmer för kommendanten beträffande brödfödan.

Såväl om dessa förhållanden som om den påföljande

belägringen finnes i dagboksserien redan en kortare berättelse af d. v. öfverstelöjtnanten vid N. Skånska kavalleriet, grefve N. Gyllenstierna (del. VIII) hvilken mycket mot sin vilja — ty han hade tydligen häldre varit med den kungliga armén — befann sig där under Meijerfelts befäl. Men här föreligger en mycket utförligare och klarligen noggrannare redogörelse *). Belägringen började som nämndt d. 4 Okt. och fortfor under häftig beskjutning till d. 24 s. m. Befälhafvare för belägringshären, som bestod af ryssar **), saxare och polackar, voro flyktingen och krigshetsaren Johan Reinhold Patkul (de titlar, han numera tillade sig i sina skrifvelser till kommendanten, tycktes denne alltför höga), generalen Adam Friedrich Brandt samt vojvoden af Masuren Stanislaw Comentowski.

Det tycktes tydligt att fästningen snart stod inför sitt fall, då fienden plötsligt bröt upp och aftågade. Det var Carl XII:s återkomst till trakten af Warschau och här igångsatta förföljelse af saxarna under Schulenburg, som nu räddade staden.

Och här slutar relationen. Under det följande året,

---

*) Dessutom finnes, tryckt såsom ett bihang till Adlerfelds Leben Carls des Zwölften del. 2 s. 474—512 ett Volständiges Tageregister — — af A. A. Marderfelt. Klarligen komplettera båda berättelserna i detaljer hvarandra.

**) Tsar Peter ingriper detta år direkt i de polska förvecklingarna. Tidigare hade han riktat ett manifest till Polens primas och senatorer med varningar mot detroniseringen och med hotelser om framtida hämnd enl. hans förbundsplikt. Carl XII är icke direkt nämnd i denna handling, men betecknad med hänvisning till att »utländsk hjälp» synes ha höjt modet hos de illasinnade, som dock torde få erfara att de byggt på sanden och förlitat sig på ett svagt rör. Manifestet är — antagligen på Augusts försorg — tryckt i tysk öfversättning under titel: Furcht u. Liebe, welche S:e Czarische Majestät von Moscau durch eine freundliche Demonstration und ernstliche Verwarnung an die Republic Pohlen um Abstellung der Rebellion wider ihren König in einem Sendschreiben blicken lassen. Cölln bey Peter Marteau. Anno 1703.

1705, blir det också slut med Lilliehööks kommendantskap i Posen, och han blir åter deltagare i det rörliga kriget under Rehnskölds öfverbefäl. Denne har nu att bevaka schlesiska gränsen mot saxarna under Schulenburg, under det Carl XII vid årets slut företar sitt tåg mot Grodno och de där förlagda ryssarna, eftersom tsar Peter nu, till efterföljd af Patkuls uppmaningar, tyckes besluten att kraftigt ingripa i de polska förhållandena. Hvad Lilliehöök beträffar, så antecknas i Rehnskölds journal under d. 3 Augusti att generalen stämt möte med honom och hans Kronobergare. Så är där i slutet af November tal om förbättrande af deras provianteringsområde. Sedan höra vi ingenting om dem eller deras öfverste tills de d. 3 Febr. 1706 återfinnas vid Fraustadt, uppställda i centern närmast högra flygeln. Här kunde nu Lilliehöök på saxarnas vänstra flygel återse sina gamla bekanta från Posens belägring, de kvarlämnade ryssarna — förstås ej mera under Patkuls befäl. För dem blef dagen mycket olycklig, liksom den blef för saxarna själfva. Dessa hade likväl fått det skräflande fältropet: »machet alles nieder»! Alldeles så gick det ej dem själfva, men fångna blefvo de i många tusental.

Man hoppas att Lilliehöök hunnit få segervisshet innan han stupade. Gerna hade jag meddelat hans porträtt, men det har ej lyckats mig att uppspåra något, trots att jag vid eftersökandet haft biträde af ättemän.

I föregående delar har en och annan s. k. tjänsteförteckning meddelats — mestadels af mera obemärkta krigare. A. Stille har tidigare (Hist. Handlingar XVIII, 1891) offentliggjort en samling af 41 dylika under titel »Karolinska officerares tjänsteförteckningar». Här följa nu 4, som delvis dock ha en annan karaktär än den vanliga och snarast kunna sägas vara kortfattade lifsdata, upptecknade *in memoriam*.

Tjänsteförteckningar uppsattes för öfrigt i mängd och ingåfvos till vederbörlig myndighet efter fredsslutet och fångarnas hemkomst från Sibirien och andra trakter af det vida Ryssland. Det blefve alldeles för långt att här ingå på den s. k. krigskommissionens förslag till ordnande af förhållandet mellan officerare af tidigare uppsättning och de senare interims- och fördubblingsofficerarne, hvilket ju var en rätt svårutredd härfva. Nog af: lösningen föranledde en mängd klagomål och ansökningar, som den s. k. placeringsdeputationen fick granska och fatta bestämmelse om. — En sådan vidlyftighet vore dessutom, beträffande de här meddelade förteckningarna, så mycket mindre nödig, som blott en af dem bär påteckning att den ingått bland placeringsdeputationens handlingar. För dennas skull har den korta hänvisningen till ofvanstående dock bort finnas.

Den första i ordningen, undertecknad *Axel Roos,* bär visserligen det till den antydda granskningen hänvisande årtalet 1723, men undertecknaren hörde ej till dem, som behöfde bergas ur nöd och räddas från att stå på bar backe. Han var snarast liksom predestinerad till högre värdigheter. Men kanske var det blott en allmän föreskrift han fullgjorde.

När man skrifver ut hans förnamn *Axel*, så må det gerna erinras att Tegnér för snart 100 år sedan här i Lund skref en romans, som han kallade så. Det hvilar alltså en viss romantik öfver namnet; själfva namnteckningen (sid. 366) saknar också den tidens vanliga påhäng af underliga slängar, som symbolisera formeln: *manu propria.* Dikten är sannolikt föga läst nu för tiden, men förr i världen var den det så mycket mer, och utgifvaren kan försäkra att hans moder kunde den så godt som utantill. Hvad mig själf beträffar, så kan jag endast berömma mig af att jag läst den i själfva original-handskriften (hos Elof Tegnér förstås) hvarvid orden liksom fingo en förstärkt klang. Men om dikten lästes aldrig så flitigt, så skulle »igenkännandet» bli

svårt nog, ty den Tegnérske Axels öden äro helt andra än de, som läsas i den här inrymda tjänsteförteckningen (lyckligt nog för dennas uppsättare) men det uppgifves i alla fall att det var Axel Roos' gestalt, som föresväfvade skalden, när han började sitt anslag på de klingande strängarna:

Den gamla tiden är mig kär,
Den gamla Carolinska tiden,
Ty glad han var som samvetsfriden
Och modig såsom segern är.
Än ligger i de norra landen
Dess återsken från himlaranden
Och mäktiga gestalter gå
Med bälten gula, rockar blå
I aftonrodnan upp och neder.

Och en stund går det ganska bra — ända tills vi höra Carls afskedsord till Axel:

Far hän med Gudi än i kväll,
Och hälsa till de gamla fjäll! *) —

innan dikten och verkligheten som värst törna ihop. Men poesien själf går, förstås, ej sönder, dess skimrande glas är starkare än någon tror!

Det är ju sant att utgifvarens erfarenhet tycks vilja öfvertala honom att intresset för de där gestalterna ej försvunnit ur »de norra landen», men annars ser det så mulet ut öfver dessa, att man hälst låter bli att tänka på hvad som kan stunda.

Här skola vi blott hänvisa läsaren till själfva dokumentets enkla och flärdlösa redogörelse, med en kort påminnelse om hur tappert Axel Roos kämpade vid sin konungs sida i kalabaliken. Det var han, som med en pi-

*) Det var, upplyser Nordberg, d. 6 Febr 1713 som Roos affärdades, samma dag som den fångne konungen fördes från Bender till Demotika. »Brefvet» var just intet till Rådet, utan till grefve M. Wellingk och som denne nu residerade i Hamburg, var det mera Alstern och Elbe, som fingo taga emot hälsningen, än de »gamla fjällen».

stol i hvardera handen sprang igenom kungshusets plundrade salar under sökandet efter honom och slutligen fann honom i ett rum, ensam trängd upp mot väggen af tre turkar. Två af dem sköt Roos ned; Carl vände på hufvudet vid skotten och rände själf värjan igenom den tredje, hvarpå han utbrast: Roos, är det Ni, som frälste mig! Jag ser nu att Ni ej har öfvergifvit mig! Sedan Roos med näsduken förbundit konungens sår, utbrast denne: hvar äro alla de andra, som ha öfvergifvit mig? Hvarpå Roos genmälde: största delen af dem lärer vara mest döda och tillfångatagna!

Svaret frammanar en gestalt både »glad och modig» — en som tycks visa tillräcklig bekymmerslöshet för faran.

Stort sämre förhåller det sig ej med den följande »meritförteckningens» författare och som han, då den nedskrefs, var beklädd med rådspurpurn, hade den ingenting att göra med tanken på befordran. Frih. *Wilhelm Ludvig Taube* skref den i sin lefnadsafton — han dog Augusti 1750 — förmodligen blott till erindring af lefnadens skiften och som ett slags ringa tackoffer.

I den vilda kampen vid Raevka d. 10 Sept. 1708 hade han deltagit under sin konungs ögon och om han än icke liksom Roos ensam frälsat honom, så gjorde han likväl sitt till med yttersta ifver. Ty han daterar själf från den dagen konungens ynnest emot honom »i all dess dyra lifstid», säger han, och märk att ordet skrefs under en mössperuk! Vid Poltava blef han rysk fånge och kom till sist till Wologda. Där vantrifdes han ytterligt och som hans längtan till hemmet var för stark, besteg han våren eller sommaren 1715 en dag eller väl snarare en natt — ehuru nätterna då äro föga mörka — ensam en liten båt, på hvilken han gaf sig ut längs Suchonas och Dvinas godt och väl hundramila strömfåra genom ödsliga skogar eller förbi ovänners bostäder. På själfva floden kunde man dessutom möta eller upphinnas af folk, som undrade hvad man var för en.

Det är villsamt redan att försöka tänka sig in i en sådan färd, och han har ej brytt sig om att skildra dess spännande upplefvelser, utan blott öfver det hela satt orden »den nådige Gudens besynnerliga omvårdnad och hand». En enslig roddare som, medan han hvilar på årorna med villrådig blick på de mörka skogarna och den ändlösa strömmen, lyss efter ryska rösters rop i fjärran, han må väl lyfta sina händer upp mot Guds berg och hus. Och så, beslutsamhet och friska tag!

Så kom han, med tillhjälp af någon holländsk Archangelskfarare, till hemlandet. Det var just i December och det fogade sig så, att Carl XII själf i samma vefvan efter 15 års skiften återkom till sagda hemland. Så träffades de i Ystad.

I sin redogörelse fortsätter han med Frihetstidens upplefvelser, och här bör därföre kanske tilläggas, att han i den tidens vedervärdiga partilif — delvis t. o. m. vämjeligare än vår egen tids — räknades till mössorna, men var, betygar C. G. Malmström, aldrig någon egentlig partiman och åtnjöt aktning från alla sidor. Båda delarna kunna nästan förstås ur hans upplefvelser. Han hade en bror, om hvilken det ingalunda kunde sägas: amiralen och fadren till Fredrik I:s bekanta älskarinna Hedvig Ulrika Taube, som, bevars, hette som Carl XII:s båda systrar. — Själf talar han om bevisad nåd, till och med »oskattbar», från den hessiske konungen, och man blir ledsen vid att tänka att dessa nådestänk tydligen delvis ha kommit från en orenad källa och alltså ha måst fläcka en i så mycket sympatisk personlighet, som, inte heller han, får komma ograverad fram ur denna Sveriges politiska skamvrå.

Den tredje tjänsteförteckningen, af *Simon Daniel Barohn,* har sitt mest spännande moment knutet till en tidigare tidpunkt än de andra. Nämligen till en Augustidag 1700, då tsar Peter tågade mot Narva för att genom dess och Ingermanlands eröfring göra hela Ryssland delaktigt i

Europas civilisation. Det uppgifves åtminstone i böckerna att detta var hans afsikt, och i en mycket inskränkt mening kan uppgiften kanske godtagas. Fänrik Barohn, som af Narvas kommendant H. R. Horn sändts till gränsen och vidare till Knes Trubetskoi för att inhämta orsakerna till vissa å ryska sidan företagna åtgärder, blef nu föremål för en behandling, som visade att Ryssland, inklusive tsaren själf, högeligen tarfvade antydde civilisering. Om denna behandling kan på sitt ställe utförligen läsas. Ur hans första ryska fångenskap befriade honom Narvasegern; i en ny föll han en annan Augustidag 4 år senare vid Narvas eröfring. Och i denna fick han tillbringa 18 år.

Det var således helt naturligt att den omsider förlossade 49-årige löjtnanten vid ett regemente, som efter eröfringen ej mera existerade, sökte få någon ny anställning. Visserligen blef han placerad som major, dock med kaptens indelning, vid Österbottens regemente, men som där redan funnos flere majorer, begär han i en inlaga till riksens ständer af 1723 att bekomma majors lön samt öfverstelöjtnants titel för sina lidna förluster. Senare på året insinuerar han ånyo sin begäran hos krigskommissionen. Detta synes emellertid ej ha haft någon påföljd. Det fick lända honom till någon tröst att han 1731 naturaliserades som svensk adelsman. Juni 1732 uppvaktar han ånyo Kongl. Majestät med en inlaga om erhållande af ett »kommendantskap» eller någon annan befattning. Man finner för öfrigt af handlingarna (R. A.) att hans förre chef, H. R. Horn, vid ett par tillfällen understödt hans ansökningar. Äfven andra, såsom öfverste A. P. Thomson, C. H. Hejde samt guv.-sekreteraren i Narva C. Teppati intyga sig ha sett på hans rygg de brända spåren af tsar Peters civilisatoriska instinkter — låt vara att tsaren icke utan skäl betraktade Barohn som spion. — Men nu var allt detta längesedan och den sista ansökningen hann knappast visa några påföljder, ty i Nov. 1732 dog Barohn från alltsammans.

I en betydligt kortare affattning, daterad 1722, är hans tjänsteförteckning redan tryckt af A. Stille l. c. Detta har ej bort utgöra ett hinder, då här ej är fråga om en enkel omtryckning.

Den sista tjänsteförteckningen af *Carl Magnus de Laval* (själf tecknar han: De La Wall) är så sent affattad, att den tydligen ej har minsta afseende på någon befordran. Och om den behöfver här så mycket mindre sägas, som den i affattningen är vida utförligare än de andra och kan betraktas som utkastet till en verklig självbiografi. Den innehåller intressanta detaljer från fälttåget i Severien och Ukrajna. Den ryska fångenskap, i hvilken äfven han råkade vid Dnjepr, blef af kort varaktighet, så att han fick vara med om åtskilligt i de tyska provinserna och på äfventyrliga kurirfärder däremellan och Bender. Tydligen har han varit en mycket förslagen man, en smula besläktad med Carl Roland, ty att smita genom Polen i en polsk judes antagna skepelse kräfver vissa kvalifikationer.

Då utg. ur Riksarkivet erhöll *Axel Sparres* bref från Bender, var tryckningen så långt framskriden, att det ej kunde följa i sammanhang med hans rapporter — från hvilka det för öfrigt skiljes af både år och skickelsedigra händelser. Det står här nu enstaka, utan sällskap af andra, men bör dock kunna läsas med ett visst intresse, såväl för brefskrifvarens egen skuld, som emedan det liksom gläntar på dörren till en ny värld, ganska olika den, med hvilken de öfriga bidragen syssla.

Brefvets adress är ofullständig, men saknaden af adressatens *namn* är af ingen betydelse, ty innehållet röjer genast att det är ställdt till presidenten i Wismarska tribunalet, frih. Johan Rosenhane. Det är dagtecknadt d. 15 Mars 1710 samt redogör, utan att närmare inlåta sig på allmänna för-

hållanden — en förtegenhet som försiktigheten föreskref — för en del rätt intressanta detaljer. Nere i horisonten ser man för öfrigt ännu Poltavadagens svarta olycksmoln rufva, fastän 8 1/2 månader ha gått sedan dess. Tiden blir svenskarna lång, heter det, bland alla dessa långskäggiga turbangubbar, bara turbangubbar, så att man nästan glömt bort hur fruntimmer se ut. Sällskapslifvet saknade således sin lifgifvande ande, och man gissar lätt att Axel Sparre med vemod tänker tillbaka på Polen-Saxen och att den medkänsla han uttalar för de stackars inlästa turkinnorna inte är alldeles oegennyttig.

I ett längre P. S. omtalas närmare de hästar med tillhörande utrustning, som sultan Achmet III sändt Carl XII som gåfva. Det riktigt blixtrar och blänker i beskrifningen af ädelstenar och guld. Sådana presenter ger man knappast en flyktig gäst, om än så vidtberömd, utan en som man vill hålla kvar och draga nytta af. Och det fogade sig så, att kunde Carl XII ej komma till Polen igen, så var Turkiet den *enda* plats, hvarifrån han ännu kunde bedrifva östeuropeisk politik. Nu visar han sin vanliga, rätt slösande och föga efter egna tillgångar beräknade frikostighet mot öfverbringaren och betjäningen. Så passar det sig förstås i orienten, och han tänkte förmodligen därvid lika mycket på gifvaren som på öfverbringaren. Men Sparre förtiger att också storvisiren Ali pascha sändt några hästar som gåfva, men hvilka Carl bestämdt vägrade att mottaga, hvarigenom hela presenten höll på att kantra. Pascharna fingo dock ge vika inför Carls oböjlighet. Han ämnade nämligen störta storvisiren och kunde då efter sina grundsatser ej taga emot en gåfva. Det var som en öppen krigsförklaring; August och Peter skulle nog ha handlat helt annorlunda.

Icke heller skymtar det fram att man i Bender vid denna tid befarade ett ryskt öfverfall på svenska lägret, hvarföre seraskieren ständigt lät isa den tillfrusna Dnjestr. Däremot omtalas afsändandet af tre svenska officerare (en

af dem Sparres brorson) till det heliga landet och Egypten för undersökning af dess monumenter. Här kan Sparrres notis kompletteras med att de fingo 3000 dukater till sin resa. Mazepas räddade pänningar, ur hvilka Carl lånade, räckte väl ännu.

När Sparre skref det här meddelade brefvet, kunde han ej ana hvilka besvärliga år, som ännu återstodo för honom i Bender. Värst blef det när, efter Carls bortförande därifrån, Sparre satt kvar där såsom hufvudman och talsman för de stackars kvarlämnade svenskarna (o. 1000). De bref han då skref till sin konung, 1713—15, dels från Bender, dels från hemfärden, äro genom Th. Westrin tryckta i Hist. Tidskr. 1900 *) samt äro af aldra högsta intresse, både genom skildringen af turkiska makthafvare på platsen samt den inblick de lämna i svenskarnas förhållanden. Där ägde en »ransonering» rum, som nog var värre än våra dagars.

Som ett slags illustration har till brefvet fogats Sparres, af Ulrika Eleonora förlänade grefvevapen ($^{8}/_{1}$ 1720) därföre att han i detta har liksom sammanfattat sina Benderminnen. De två (heraldiskt) vänstra fälten med tillhörande hjälmprydnad äro upptagna från friherrevapnet (af 1647), allt det andra är turkiskt. Första högra fältet symboliserar kalabaliken med sina korsade sabelklingor kring den kungliga värjan. I fältet därunder står en turkisk dignitär (sultanen?), i det röda midtelfältet två afhuggna turkhufvuden. Många sådana föllo under Sparres tid; kanske han tänkt på ett par efter Prutaffären, kanske äro de uttryck för hvad han önskade Ismael pascha (kalabalikpaschan) »att hufvudet och skägget läre föllias åth till Adrianopel och detta med rätta. Achtum uth supra»: Den mellersta hjälmen

*) Ur Sparres brefväxling från tidigare år finnas utdrag ur brefven till K. Rådet grefve Fabian Wrede 1700—1703 (1707) tryckta i De la Gardiska arkivet 13 delen.

bär citadellet i Bender, den högra en turkisk ryttare. Dromedarer som sköldhållare peka också på orienten.

Då grefvediplomet med sin vapenbeskrifning ej återfanns i R. A. och då vapenböckerna ej äro att obetingadt lita på, fick man för färggifningen vända sig till vapenbilden på riddarhuset *).

Den följande korta dagboken är visserligen af en »karolinsk krigare», men icke af en svensk, utan af en tysk. Han har icke varit med om de segersamma tiderna, utan kom i Carl XII:s tjänst först under de sista svåra åren. Det hindrade ej att han blef mycket fästad vid konungen och tog underrättelsen om hans död så djupt, att han ej kunde sofva på flere nätter.

Generalmajoren, frih. *Carl Magnus v. Leutrum-Ertingen* var född 1680 af en gammal schwabisk ätt, hvars stamhus, den längesedan i ruiner liggande borgen Ertingen, stod på numera Würtembergskt område. Innan han kom i svensk tjänst, har han som öfverste fört ett regemente i sjömakternas, men som efter freden i Utrecht reducerades. Huru han sedan kom att öfvergå i Carl XII:s är utg. obekant; kanske har hans vän Poniatowski här varit mellanhand. Det ägde rum ännu under Carls turkiska uppehåll och Zweibrücken har under tiden varit Leutrums station. Sedan återfinnes han i Stralsund under fästningens belägring **). Vid kapitulationen blifven preussisk krigsfånge kom han

*) Halfbrodern Erik blef 1719 grefve (af Sundby) men hans nya vapensköld vittnar ej i likhet med Axels om någon utsväfvande heraldisk fantasi, utan innehåller i alla sina 9 fält blott ett tröttsamt upprepande af ättevapnet: sparren. En lilja öfver vänstra hjälmen är ej någon påminnelse om hans franska tid, utan en artighet mot Stina Lillie.

**) Nordberg berättar om en strid L. hade vid Loitz d. 4 Jan. 1715.

efter två år på fri fot. År 1718 begaf han sig till Sverige och deltog såsom svensk generalmajor i norska fälttåget.

Efter Carl XII:s död begaf han sig i något uppdrag till hertigen-regenten i Frankrike, men slog sig sedan ned på sina tyska gods. Efter ett nytt uppdrag i Savoyen trädde han 1734 i kejsar Carl VI:s tjänst, blef kommendant i Nizza och dog 1739 såsom kejserlig generalfältmarskalk-löjtnant, efter en, som man ser, ganska växlingsrik lefnad *).

Herrarne Leutrum voro tydligen beslutsamma och tappra män — dylika egenskaper hade förmodligen en gång bott i den gamla borgruinens forna gemak — ty det heter om en något yngre frände, Carl Sigmund L. (f. 1692, död 1755) att han mycket utmärkte sig i österrikiska arffföljdskriget, särskildt i slaget vid Camposanto.

Utg. har denna gång frångått sin grundsats att i denna samling ej införa sådant, som tidigare varit tryckt. Ty Leutrums journal är redan tryckt i A. L. Schlözers Stats-anzeigen 6 Bd. 1784. Men detta arbete hör icke till de lätt tillgängliga. Den är där intagen under N:o 53 under öfverskriften »einige Papire aus der Verlassenschaft des Generals Carl Frhrn von Leutrum, besonders den Nordischen Krieg und Karln XII betreffend». Likvisst har utg. så till vida blifvit sin grundsats trogen, som det ingalunda är detta tryck, eller en utskrift af detta, som här ånyo utgifves, utan han har härvid begagnat en handskrift, tillhörig arkivet på Stafsund och som genom Hr Riksarkivariens benägna försorg blifvit ställd till hans förfogande. Den är, fastän i allt väsendtligt öfverensstämmande med Schlözers edition, icke en afskrift af denna. Där både saknas och finns mera. Olikheterna ha, för så vidt de ej äro af rent språklig natur, ändelser o. d., blifvit anmärkta i noter.

---

*) De biografiska notiserna hämtade dels ur Schlösers Anzeigen, dels ur E. H. Kneschke, Deutsches Adels-Lexicon.

Den ifrågavarande handskriften kallar sig Auszug eines kurzen Journals — —, och ett utdrag förutsätter ju gärna att det som meddelas är kortare än det utelämnade. Men jämfördt med Schlözers tryck är detta icke fallet här, ty af dess 12 sidor saknas här blott 3, som innehålla förberedelserna till afresan från Tyskland o. s. v. Dessa ha för oss föga intresse. Schlözer fick sina »papper» från Alessandria 1782, af Leutrums son, sardinisk general. Hvarifrån Stafsunds-arkivet fått sina, får här lämnas därhän. Urkällan måste ju vara gemensam. Men om en direkt afskrift ur Schlözer kan, som antydt, ej gärna bli tal, därtill är utskrifningen af ord o. s. v. alltför olika. Schlözer anmärker för öfrigt att han rättat »kleine nachlässigkeiten im Styl», hvilket däremot den som gjorde »utdraget» alls inte brytt sig om.

I Schlözers tryck börjar, såsom antydt, Dagboken med afresan från hemmet d. 7 Mars (ny stil) samt redogör därpå för uppehållet i Kassel, resan till Rostock, samt försöken att undgå danska kapare, hvarunder han fick tillbringa 4 veckor i en fiskarehydda vid stranden. Tillsist beslöt han sig för att lasta en skuta med ved, där han i en särskild inrättad hålighet kunde sitta gömd med tio personer. Fem af dessa synas ha varit svenska officerare. Så vidtar med d. 20 Maj den här meddelade journalen, som upplyser att han d. 23 kom till Lund, där han fick göra sin uppvaktning hos konungen.

I all sin korthet innehåller den flere intressanta drag — märk t. ex. berättelsen om Carl XII:s alltjämt bibehållna vighet och outtröttlighet — och den skall säkert läsas med nöje. För svenska forskare har den för öfrigt ingalunda varit okänd; J. A. Lagermark citerar den flerestädes (efter Schlözers Anzeigen) i sina uppsatser »Karl XII:s sista fälttåg» i Hist. Tidskrift 1897—98. Vid konungens död befann sig Leutrum icke i högkvarteret, utan stod med sin

afdelning *) framför Blakjer skans, den enda fasta punkt som norrmännen hade kvar öster om Glommen, men som han nu, blott afvaktande artilleri, lagade sig att anfalla. Då fick han den förskräckande underrättelsen om konungens fall. Hvad verkan den hade på honom har redan omtalats.

Sina tankar om upphäfvandet af Fredriksstens belägghar han oförbehållsamt uttalat. Hvarje förnuftigt tänkande människa bör instämma. Fästningens fall var nära förestående och om den enligt generalernas mening ej kunde behållas, hade den åtminstone bort raseras och sprängas. Det krutet hade ej varit illa användt. Ty aftåget, utan vidare, gaf inför samtiden otvifvelaktigt det intrycket att man gaf upp gärdet. Låt oss emellertid antaga att de påföljande orden om »Leute so des Königs Tod mer erfreute als betrübte» äro skrifna i hjärtats bitterhet, och icke alldeles motsvara verkliga förhållandet. Ty fastän man nog tror att sådana funnos här i landet, kan den stämningen ej ha varit den härskande i krigsrådet. Det högsta man här vid lag vill underskrifva är att de liksom andades en smula lättare. De längtade förstås efter fred — en ganska naturlig och mänsklig känsla efter så många års krig — och så hade de nu blifvit, eller rättare en tid bortåt varit politikusar. Det är en banal form ordet här fått, men det råkar sig så, att det banala här just är det uttrycksfullaste. Man kallar rätteligen så de kommenderande personer, som under brinnande krig fanatiskt kasta sig på inre politik. Leutrum för sin del uttrycker det med »Leute die ihr besonders Absehen hatten».

*) Leutrum förde här befälet öfver Nerke-Vermlands reg. och Nerke-Vermlands tremänningar (Nordberg) samt enl. Lagermark (Hist. Tidskr. 1898 sid. 219) af Dalregementet, Upplands Ståndsdragoner och en del af adelsfanan. Förstår jag Lagermark rätt, har Leutrums eget regemente, det s. k. Rhenska, ej varit med vid intåget i Norge (Hist. Tidskr. 1886 s. 312).

Och våra sympatier följa här häldre främlingen, som ej kunde somna för sorg, än de svenskar, från hvilka en tyngd föll genom Carls död.

Såsom ett slags bihang, ehuru utan inre förbindelse med journalen, följer här en till Kanslikollegium insänd redogörelse för en episod från 1718 — en budsändning från C. G. Armfelt till Carl XII. Berättelsen är nedskrifven 10 år senare af d. v. öfverstelöjtnanten, slutligen fältmarskalken och friherren *G. W. Marcks v. Würtemberg* och i afskrift benäget meddelad utg. af Hr Löjtnant Gustaf Petri. Skrifvelsen har aldrig varit tryckt, men har dock tidigare varit bemärkt, ty en kort sammanfattning af det högst karakteristiska innehållet kan läsas i Hist. Tidskr. 1895 s. 338.

Sist innehåller denna del ett tal, hållet till Carl XII:s ära bland fångarna i Tobolsk af drabantkorporalen frih. *Bror Rålamb* *).

Han var född 1668 och tyckes först ha velat ägna sig åt den civila banan, enär han efter universitetsstudier i Greifswald och Upsala blef auskultant i Svea hofrätt. Men 1693 ingick han vid Lifgardet, där han, efter deltagande i utländsk krigstjänst, 1699 befordrades till löjtnant. År 1700 blef han lifdrabant och d. $^{8}/_{2}$ 1705 korporal vid kåren. Det tyder på tappert förhållande — korporalerna voro blott o. 10 **) — och han har klarligen varit med vid alla de

*) I boken »Ur Carl XII:s lefnad» har jag meddelat ett referat ur ett *annat* tal.

**) O. Kuylenstierna: Karl XII:s Drabanter. Själfva kåren räknade i medeltal 150—175 man af kaptens l. ryttmästares rang; korporalerna med majors, de 2 löjtnanterna öfverstes, kaptenlöjtnanten generalmajors och själfva kaptenen — konung.

Tegnér — för att nu återkomma till honom i endast skenbart

stora tillfällena, ehuru han sällan eller aldrig nämnes i dagböckerna. Såvida det ej är i sibiriska fångars, ty där möter icke så sällan hans namn. Efter hemkomsten ur fångenskapen fick han ett par militära befordringar; blef till sist landshöfding i Österbotten och dog 1734 i Wasa.

Ättartaflorna berömma honom utom för tapperhet — där kung Carls i befordringsväg gifna vitsord är alldeles tillfyllestgörande — äfven för lärdom, hvarom en del handskriftsband in folio sägas vittna. Däröfver kan utg. ej hafva någon egen mening utöfver den, att de afgiordt vittna om flit. Hans fader, riksrådet och öfverståthållaren m. m. var ju känd både som juridisk författare och som en vitter man.

Orsaken hvarföre Rålamb ofta nämnes i de sibiriska dagböckerna är tvåfaldig: dels, och förnämligast därföre att han brukade hålla tal på Carlsdagen d. 28 Januari och födelsedagen d. 17 Juni (som lojal undersåte fortfor han efter 1718 att hedra Ulrika Eleonora och Fredrik), dels har han engång gjort den långa resan från Tobolsk till Moskva och tillbaka igen — efter Kaggs beräkning 4,500 verst — för att skaffa pengar åt fångarna »af begge grefvarna». Som en tredje omständighet kan tilläggas att 1717 förmanskapet öfver fångarne uppdrogs åt honom efter öfverstelöjtnant A. J. v. Kaulbars. Denne hade nämnda år af gen.-guvernören öfver Sibirien blifvit »i onåd» förflyttad från To-

---

polemiskt syfte — har alltså låtit hänföra sig vådligt af sin diktande fantasi, då han låter Carls drabanter vara:

Sju som Carlavagnens stjärnor,
Högst nio såsom minnets tärnor.

Den sista siffran må lämnas därhän, ehuru jag tror att de äro flere, ty eftersom åren skrida, få vi väl litet hvar ett sällskap i en minnets tärna, en af de evigt unga, som för sitt ljufva tal med oss i ensliga stunder. Hvad Karlavagnen beträffar, så kunde skalden ej veta att talet 7 var falskt, ty mellersta stjärnan i tistelstången (ζ Ursæ) är en dubbelstjärna. Min egen tub sätter mig lätt i stånd att se det.

bolsk. Förvisningsorten såväl som orsaken till onåden äro mig obekanta.

I förordet till en föregående del (V) har jag redogjort för den väg, som fångtransporterna från det inre Ryssland till Sibirien brukade inslå. Därvid har jag ingen rättelse att göra, men väl ett tillägg. Den skildrade vägen var den vanliga, men icke den enda. Just den transport, som Rålamb tillhörde, tog en annan, delvis beroende på uppbrottsortens läge. Till denna transport hörde äfven dagboksförfattaren L. Kagg, som vi ha att tacka för så många upplysningar om fångarne och lifvet bland dem.

Läsaren får tålmodigt finna sig i att jag dröjer vid denna färd med större vidlyftighet än hvad införandet bland texterna af ett tal, hållet af en af deltagarna, synes berättiga till.

Som af den ofvanantydda redogörelsen inhämtas, var det en af Volgas bifloder, Vjätka, som oftast begagnades som transportväg. Här blir det åter fråga om ett annat af den väldiga flodens väldiga tillflöden, Kama. Nordligast sammanfalla visserligen båda transportvägarna så till vida, som äfven Vjätka-fararne till sist fingo betjäna sig af Kama; men de foro då ett stycke ned för floden, under det att vid den nu i fråga varande transporten, vägen går uppför den.

Den transport vi här skola följa, bestod egentligen af två »sviter»: Svijazsk- och Ufa-sviten, af hvilka Rålamb tillhörde den förra, Kagg den senare. Hvarföre de sammanslagits till en transport vet man inte; Svijazsk ligger V. om Volga, ung. midt emot Kasan, och följaktligen hade Vjätkavägen legat betydligt närmare. Nog af, den sviten fick taga vägen öfver land till Ufa, en ganska betydlig sträcka. Ufa ligger emellertid ej vid själfva Kama, utan vid dess biflod Bjelaja.

Kama — på tatariska Tjolma-Idel, »hvita floden» — den största af Volgas bifloder, upprinner långt i norr ur ödsliga träsk. Först rinner den ett stycke nordligt som om den ämnade sig upp till Ishafvet, men inslår sedan i

VID KAMAS STRAND.

en stor krökning vägen åt söder och sydvest. Den är 1886 km. lång med ett djup växlande mellan 3—20 m. Segelbar i nästan hela sin sträckning samt utan forsar och fall. Med rätta heter hon »den hvita», ty Linnés olycklige lärjunge I. P. Falk *) anmärker att hennes hvita vatten — naturligtvis af uppslamningar — kan urskiljas en sträcka i den uppslukande Volga.

Nu för tiden är det lifligt nog vid Kamas stränder af de många skeppsvarf o. s. v., som finnas där på grund af flodens betydelse som transportväg för sibiriska produkter. Men på Karolinernas tid var det annorlunda. Naturligtvis funnos äfven då vid stränderna här och där en stad, kloster och byar. Men långa sträckor var det, som Kagg uttrycker sig, bara *ödemark*. Låt oss ge ordet en fylligare klang: furbekrönta höjder och djupa susande skogar, hvarom hosstående teckning af en rysk konstnär — och hämtad ur Roskoschnys Ryssland — kan ge en föreställning. Ödemarksstämningen är ej heller tyngre än att den ger sig luft i taltrastens vidt ljudande toner, när aftonsolen färgar furustammarna röda. Och är det tidigare på dagen, så gör sommarskyn, som seglar så högt öfver skogstopparna, sitt till att göra sinnet lättare. För resten kuttra ringdufvorna så hemlikt därinne i skogen. Det är samma ringdufvor, som läsaren kanske ofta sett när Augustidagen lidit ett stycke på eftermiddagen från närbelägna skogsbäckar sprida sig på de afmejade åkrarna för att plocka korn, men som med klatschande vingslag försvinna när någon närmar sig. Och om de än bo i Ryssland, ha de behållit sina hjärtan fria och äro alls inte några ryssar, utan endast och allenast naturens vilda barn.

Så förhåller det sig med »ödemarken». — På bilden ser man för öfrigt en flodbåt eller »struss», just en sådan som karolinerna färdades på. Hvad det är för berggrund

*) Se om honom förordet till del. VII.

VID KAMAS STRAND.

en stor krökning vägen åt söder och sydvest. Den är 1886 km. lång med ett djup växlande mellan 3—20 m. Segelbar i nästan hela sin sträckning samt utan forsar och fall. Med rätta heter hon »den hvita», ty Linnés olycklige lärjunge I. P. Falk *) anmärker att hennes hvita vatten — naturligtvis af uppslamningar — kan urskiljas en sträcka i den uppslukande Volga.

Nu för tiden är det lifligt nog vid Kamas stränder af de många skeppsvarf o. s. v., som finnas där på grund af flodens betydelse som transportväg för sibiriska produkter. Men på Karolinernas tid var det annorlunda. Naturligtvis funnos äfven då vid stränderna här och där en stad, kloster och byar. Men långa sträckor var det, som Kagg uttrycker sig, bara *ödemark*. Låt oss ge ordet en fylligare klang: furbekrönta höjder och djupa susande skogar, hvarom hosstående teckning af en rysk konstnär — och hämtad ur Roskoschnys Ryssland — kan ge en föreställning. Ödemarksstämningen är ej heller tyngre än att den ger sig luft i taltrastens vidt ljudande toner, när aftonsolen färgar furustammarna röda. Och är det tidigare på dagen, så gör sommarskyn, som seglar så högt öfver skogstopparna, sitt till att göra sinnet lättare. För resten kuttra ringdufvorna så hemlikt därinne i skogen. Det är samma ringdufvor, som läsaren kanske ofta sett när Augustidagen lidit ett stycke på eftermiddagen från närbelägna skogsbackar sprida sig på de afmejade åkrarna för att plocka korn, men som med klatschande vingslag försvinna när någon närmar sig. Och om de än bo i Ryssland, ha de behållit sina hjärtan fria och äro alls inte några ryssar, utan endast och allenast naturens vilda barn.

Så förhåller det sig med »ödemarken». — På bilden ser man för öfrigt en flodbåt eller »struss», just en sådan som karolinerna färdades på. Hvad det är för berggrund

*) Se om honom förordet till del. VII.

som synes längst till höger, vet jag ej, utöfver det att den klarligen hör till permiska formationen, hvars sedimentära lager utgöras af sandstenar, skiffrar, kalkstenar. Den har fått sitt namn just af guvernementet Perm, genom hvilket Kama buktar sig fram under en del af sitt lopp, fast formationen eljest har en vid utbredning på jorden.

Må läsaren för öfrigt, när han betraktar bilden, komma ihåg att karoliner en gång haft just samma fläck för sina ögon. Säkert är den i det hela sig alldeles lik; träden äro väl ej desamma, men dock af den gamla släkten.

Men till naturbetraktelser hade karolinerna själfva föga ro, om de annars varit fallna för dylika, hvilket vi ju dragit i tvifvelsmål. De hörde knappast tiden till och den, som mot sin vilja föres genom vida länder, förlorar sig för öfrigt ej så lätt i naturstämningar. Trångt och odrägligt hade de det på strussen, där, som det heter, »vi hade intet större rum än att vi knappt kunde sitta uppå, och det lilla proviant och saker vi med oss hade, måste vi allt lägga under oss hvar och en uti sitt rum och sedan däruppå sitta». Detta var väl vid den första instufningen och på däck, ty liggplatser måste ju finnas. Men alla uppgifter om farkosternas dimensioner och öfriga inrättning samt sättet huru de fortskaffades den långa vägen mot strömmen, saknas i anteckningarna. Däremot förekomma tillräckliga vinkar om åtskilligt annat. Myggorna voro odrägliga, löss, loppor och annan ohyra gjorde sitt värsta. Lägg så till smutsen och den råa behandlingen.

Om provianteringsförhållandena under färden få vi heller ingenting veta. Antagligen ha fångarna i någon mån kunnat förbättra sin kost genom fiske i floden, och ha däri kunnat påräkna en viss hjälp af bevakningen. Visserligen har jag någon kännedom om fiskfaunan t. ex. i Jordan och Genesarets sjö, ty därifrån utgingo några stora människofiskare, och det har alltid sitt intresse att veta hvad de fiskade dessförinnan, men om Kamas fiskfauna har jag ej

någon speciell kunskap. Men då Volga är känd såsom mycket fiskrik, gäller väl något liknande också om den stora bifloden. Stör och Sterlett, de mest skattade af alla, som stiga upp från Kaspiska hafvet, fångas förmodligen också här.

På de båda strussar, som besörjde den ifrågavarande transporten befunno sig i allt enligt Kagg 202 fångar. De skulle egentligen (enl. Pihlström) utgjort 230, men åtskillig afgång har ägt rum. Vi känna dem alla vid namn, tack vare den sistnämndes svitlistor, och kunna vidare hos Ennes läsa de korta notiser han förmått samla om hvar och en. Så till vida äro de ej en hop skuggor. Den ryska bevakningen var ej talrik, men den var ju beväpnad, under det fångarna måst lämna ifrån sig alla eggjärn — såvidt som de ej i förbittring slängt dem i floden, som somliga gjorde, eller likt Kagg lyckats smuggla in en rakknif i en — skinka. Hvad han egentligen skulle med den vet man inte; här på strussen var i alla händelser för trångt att sitta och raka sig *).

Så gåfvo de sig åstad »i Herrans namn». Det var svenskarnas suck, ty om bevakningen i hast gjorde ett par korstecken, så var det väl för St. Niklas. Det var d. 15 Maj 1711 affärden skedde från Ufa och först d. 7 Dec. voro de framme i Tobolsk. Det gör nära 30 veckor. Men af dem tillbraktes blott o. 8 på Kama eller dess tillflöden;

*) En romantiserad men på mycket ingående kännedom om orter och förhållanden hvilande skildring af en svensk fånges äfventyr kan läsas i J. Stadlings berättelse »En Karolins öden» (Ahlströms förlag 1904). Här beskrifves också en sådan flodfärd, som föreställes gå upp för Kama 1711. Men namnen på personerna äro till största delen fingerade och återfinnas ej i de här ifrågavarande svitlistorna med undantag af prästen Brunnerus, hvars predikningar Kagg säger sig ofta ha hört. Boken kan jag tryggt rekommendera. Lokalfärger och stämningar, som läsaren förgäfves söker i de riktiga dagböckerna, finnas här. Karolinerna voro naturligtvis ej alldeles oberörda af dylika, men de läto dem flyga bort för alla himlens väder.

från staden Solikamski sammanfaller färden till Tobolsk alldeles med den tidigare (l. c.) beskrifna.

Af tilldragelser på vägen uppför Kama kan antecknas att d. 9 Juni firade svenskarna sin andra bönedag härute i ödemarken. Texten — förmodligen vald af »grefvarna» och Nordberg i Moskva, innehåller bland annat (Ps. 146 v. 1—5) att det inte duger att lita på furstar — följakteligen inte ens på Carl XII. Men då man d. 17 Juni, konungens födelsedag, låg vid Ossa kloster, höll Rålamb på en äng ett tal på vers till hans ära. Följande dag begrofs en af kamraterna vid stranden. Det var visst inte alla döda, som fingo kristlig begrafning. Ty d. 9 Juli hade löjtnant Johan Gyllenollon vid Östgöta infanteri gått att spatsera på land, såsom ofta brukades, men han kom aldrig tillbaka. Han hade blifvit mördad af ryska bönder och sedan nedgräfd på en äng, berättade vid sitt nattliga besök hos en af kamraterna hans spökelse. Förfärad frågade denne högt om det var sant, hvilket spöket bejakade innan det försvann. Man hoppas utan de svordomar, som han i lifstiden brukade strö omkring sig, efter hvad v. Wreech med djup ledsnad berättar.

Nej, strandbefolkningen var allt annat än godsinnad, åtminstone för så vidt den var af rysk nationalitet, ty i tatarbyarna synes ha bott bättre folk. Då transporten senare just hade lämnat floden och kommit till en by för tillfällig inkvartering, ville det sig ej bättre än att då drabantkorpralen Kursel ensam kom in i en stuga, där 9 kärringar suto fick han genast ett slag i hufvudet med en järnraka och blef sedan bultad med brandstakar, så att han låg sanslös på golfvet då kamraterna kommo in och räddade honom. Han var emellertid så illa tilltygad att han ej kunde följa med till Tobolsk, utan måste kvarlämnas i Werchoturje.

Men den stolta, lugnt framrinnande floden och de tysta skogarna vid dess stränder hade ingen skuld i att där, som en karolin skrifver, ej bodde annat folk än »skäl-

mar och rosbojnikar» (röfvare), ty floden och skogarna funnos där oräknade tider innan patrasket kom dit.

Innan vi alldeles lämna Kama — gärna åt »ödemarkens» ensamhet! — bör det antecknas, att då en annan svit kom till den plats, ett godt stycke längre i norr, där ån Keltma flyter in, skrefs i »ett stort träd, efterkommande att läsa» (förmodligen erbjöd en stor björk sin snöhvita näfver) *) följande rim:

När man ett tusen sjuhundra elfva skref
Och fjerde dag Augusti blef,
Då fördes svenska fångar här
Som utstått hafva stort besvär
I öknen uti månar tre.
Dock hoppas de att de få se
Sin konung och sitt fosterland
Samt lycka, välgång af guds hand.

Hvad återseendet af konungen beträffar, så slog hoppet fel, men kanske lyckan hade ett aftonleende för de flesta. Den trupp, som stod samlad kring versen, tillhörde Smålands kavalleri; diktaren hette v. Brömsen, och truppens förman, ryttmästaren Liwensten (Livingstone) bodde på säteriet Hubbestad (Svenarums socken) och tjänte kvar ännu nära tjugo år efter befrielsen från Werchoturje **).

* *
*

*) J. Stadling säger (Ymer 1899) att han aldrig sett hvitare björkstammar än i dessa nejder, glänsande som snö.

**) Sedan hör man ej Kama nämnas i svensk berättelse, det jag vet, förrän A. E. Nordenskiöld och hans ledsagare 1875 korsade floden på hemväg från svenska expeditionen till Jenissej. Då var Kama isbelagd, säger berättaren, A. Stuxberg och han har för öfrigt ingenting att berätta om henne, då hon blott var ett tillfälligt möte.

Men hade resenärerna från Kungur farit rakt västerut i stället för att vrida i N.V. mot Perm, så hade de passerat Ossa där Rålamb stod och höll sitt tal d. 17 Juni 1711.

I föregående delar har jag på ett par ställen omtalat en gammal handskrift (tyvärr defekt) innehållande Rålambs i Tobolsk hållna tal, som af en händelse föll i min hand. Här meddelas nu ett af dessa tal, det första af de där hållna. Det var den 17 Juni 1712 och det åhördes, berättar Pihlström, af mer än 500 officerare. Det måste då väl ha hållits på någon öppen plats, ty någon samlingssal, som kunde rymma så många, stod väl knappast till förfogande och först 1713 blef den svenska kyrkan uppförd samt togs i bruk första Adventssöndagen.

Det är ingalunda som ett karolinskt vitterhetsprof talet här införes, lika litet som fallet var med de i del. V införda Malliens sånger. Det är snarast den historiska situationsbilden, som härvid varit bestämmande och tanken på den resonans hos åhörarekretsen, på hvilken talaren måste kunnat räkna. Ingen bemödar sig om talarekonstens högre regioner om ej i förhoppning att åhörarne skola dragas efter. Den som nu något känner förhållandena vet, att året 1712, som då talet hölls var nära halfgånget, var ett af de svåraste för de stackars fångarne. De möttes häruppe af en mycket fientlig stämning och vid en eldsvåda d. 29 April blef det lätt att inbilla pöbeln att svenskarne voro anläggare, några mördades, andra misshandlades och plundrades. De hade för öfrigt ännu ej blifvit invanda i de sibiriska förhållandena eller hunnit skaffa sig de förbindelser och bekantskaper, som senare underlättade deras arbete för sin bergning. Härom vittnar tillräckligt den inlaga, som öfverlämnades till Piper och Rehnsköld i Moskva d. 30 April 1713 och som ju måste vara ett uttryck för erfarenheterna från föregående år och förmodligen affattats vid dess slut (K. Kr. D. VII). Det var alltså under ganska tryckta förhållanden talet hölls, och om de kritiska instinkterna hos åhörarne ej voro inriktade på själfva formen, kunde de kanske hos mången vändt sig mot innehållet.

Själf skall jag, som antydt, bortse från litterär kritik

och kan endast bedja läsaren göra likaså. Hvarur det »dunkelt sagda» härflyter veta vi så tämligen, och läsaren bör kunna öfverse med knaggligheterna, tankegångens luckor, ordvändningar, som förefalla oss något besynnerliga men troligen i mindre grad föreföllo åhörarne så, och liksom jag mest tänka på tillfället, orten och åhörareskaran. Det är en fosterländsk fest, firad till Carl XII:s ära därborta i Sibiriens hufvudstad och trots betryck och nöd saknar den ej sin stolthet. Med allt som eljest kunde anmärkts, är talet dock prägladt af ädel manlighet och saknar ingalunda sin lyftning. Talaren ställer till sist det hela icke i tids- utan i evighetsbelysning. Ändå är talaren inte en fältpräst utan en lifdrabant.

Åtskilligt af Rålambs vittra alstring blef på sin tid tryckt, men förteckningen i Biografiskt lexikon upptager intet af de sibiriska talen. Jag har alltså all anledning tro att det är första gången ett af dem tryckts här. Det har för öfrigt valts, icke som det bästa, utan helt enkelt som det första. Här och där har jag sökt göra talets, understundom något dunkla meningar lättfattligare genom inom hakar inskjutna ord. Det hade kanske behöfts på flere ställen, men jag kunde ej ge sidorna ett alltför brokigt utseende. Renskriften — vare sig nu den är af Rålambs egen hand eller af en skrifvares — är gjord med så flyktig penna att ord här och där både öfverhoppats och felskrifvits. Äfven här har jag stundom hjälpt under. Den oregelbundna stafningen, ömsom *then, thet* och *den, det* har (i olikhet med i de föregående texterna) normaliserats och då R. i bruket af stora bokstäfver varit sparsammare än andra, har jag, som här själf varit korrekturläsare, tagit steget fullt ut, då ett tal ej bör vara för knaggligt att läsa. Men hvad bokstafstrohet angår, har jag för öfrigt strängt hållit mig vid samma regler som min ärade medhjälpare. Vignetten med det rullande hjulet återfinnes, liksom i handskriften, framför talets början.

Följer så till sist ett litet bidrag, som icke alls hör in under titelns möjligheter, utan som måste betraktas såsom någonting alldeles extra och för sig. Det har ingenting med historien att göra, aldraminst med det nordiska kriget, utan hänför sig helt enkelt till en familjefest, såvidt som den stämning, som detta ord framkallar, annars tänkes förenlig med tonen inom Carl XI:s nyktra och strama hoflif. Det enda som kan berättiga införandet, är att den handlande personen just är det stora nordiska krigets blifvande främste hjälte.

Det är nämligen en gratulationsskrifvelse från prins Carl till hans faders födelsedag d. 24 Nov. 1690, då han fylde sitt 45 år. Originalet, som tillhör utg:s samling, utgöres af tvenne beskrifna blad; det ena ett kvartblad med den 8-årige prinsens egenhändiga koncept på rätsidan, på baksidan åter några latinska ord, som möjligen tyda på en tilltänkt öfverflyttning till romarspråket, om man får döma däraf att början är densamma: *Eftersåsom* och *Quoniam* *). Det andra ett viket halfark med den slutliga texten mycket ordentligt, naturligtvis också egenhändigt skrifven på de första två sidorna. Nederst på baksidan af utkastet har en mycket mognare hand tecknat: Prinz Carls första project till brefvet af d. 24 Nov. 1690.

Att detta »projekt» blef förkastadt väcker ingen undran. Den däri förekommande groteska tillönskningen af »många tusende tocka här födelsedagar» vittnar kanske mindre om det barnsliga sinnets bristande förstånd på lifvets korthet och ohjälpliga flyktighet, utan snarare om en viss, låt vara

---

*) Men det klickade i så fall snart, ty i stället för meo skulle det hetat mihi (cognitum).

Fullt grammatikaliskt säker blef Carl begripligtvis ej i latin, fast han talade det med färdighet, men när glosor fattades honom hittade han på nya per analogiam.

Exempel: »est malerosus ille colonellus cujus foemina fecit mixtum, pixtum cum multis aliis viris» — anekdot af konung Stanislaus.

oreflekterad tjufpojkaktighet. Hänvisningen till »alla människors fröjd» och Guds eget »nöje» vid ett sådant arrangement (som bland annat skulle medfört att vi ännu i denna stund fått blicka upp till Carl XI såsom vår landsfader) äro väl ett slags eko af hvad barnet ofta hörde ikring sig af alla, som tänkte att små grytor också ha öron. Väl äfven en hågkomst af hvad hans fromma och ädla moder alltjämt sökte inplanta hos honom såsom 4:de budets tillhörighet.

Projektet förkastades alltså trots detta vackra slut. Men om man aktgifver på den omformulering, som det fått under Anders Nordenhjelms eller möjligen själfve guvernören Nils Gyldenstolpes hand, så finner man att alla dess ledtankar upptagits, blott att de fått mera passande och bättre afvägda uttryck. Den drastiska kraften har emellertid blifvit betydligt försvagad.

Utg. antager att de läsare, som i denna serie så ofta mött krigarekonungen, ej skola misstycka om de till sist också få se en skymt af den hurtige och ovanlige gossen, just då han kommer in och bockar sig för den sträfve och af statsaffärer ständigt upptagne fadren. Den stunden var han åtta år och något mer än fyra månader gammal; tio år efter denna gratulationsdag stod han redan som segrare i det befriade Narva.

Klagomål öfver den lilla upplaga hvari Kar. Krig. Dagböcker alltjämt utgått och — som en följd däraf — det orimligt höga pris enskilda delar af serien betingat vid tillfällig försäljning, ha ofta framförts till utg. både skriftligen och i tryck. Ingen kan lifligare än jag beklaga det sistnämda förhållandet och hvad det förra angår, så kan jag endast urskulda mig med att företaget till en början var mera improviseradt och beroende på den tillfälliga fram-

gången. Så liten upplagan än var, tycktes den dock vara för stor, ty första delen låg tämligen länge osåld. Min bortgångne vän Elof Tegnér hade rådt mig att söka få in dagböckerna i Historiska Handlingar utan min egen kostnad, hvilket nog gått för sig, men jag invände att där passade det ej att skrifva hvad eller hur mycket man ville i förord och noter, ty där borde sträng historisk stil upprätthållas och af den ville jag vara obunden. Hälst som jag, fastän historiskt intresserad, ej är historiker, ty min egentliga forskning har varit förlagd åt helt annat håll. Nog af: så fortgick det, sedan jag engång börjat, i gamla spår och inom gamla gränser.

Man uppmanar mig nu att föranstalta om en ny upplaga, som naturligtvis bör omfatta samtliga delar. Men detta blefve tydligen en hel stor förlagsaffär under besvärliga tidsförhållanden, och jag är icke affärsman. Den förlust jag — på grund af det ursprungliga missgreppet — haft på hvarje del, har jag med lätt hjärta burit, men vill ej utsätta mig för större risker. Så kommer härtill svårigheterna med korrekturläsningen af alla dessa delar! Strängt taget borde ju samtliga handskrifterna dessutom genomgås för rättande af möjliga felläsningar, ehuru jag hoppas att sådana ej förekomma af mera vilseledande beskaffenhet.

Det enda som nu kunnat åtgöras, består i att upplagan af denna del ökats till 300 exemplar. Det kan ju med ett visst fog anmärkas att detta är ett palliativ, hvarmed ingen blir belåten. Men i viss mån kan delen betraktas som ett helt för sig och som ett slags tvåhundraårsminne.

Man har fäst min uppmärksamhet på fördelen af att ha samtliga delarnes innehållsförteckningar samlade på ett ställe, hvarföre de bifogats, dock utan de här onödiga sidhänvisningarna. En motsvarande önskan beträffande samtliga personregisterns hopförande till ett enda, ser jag mig ur stånd att tillmötesgå.

Korrekturet på själfva texterna har äfven denna gång lästs af Hr Bibliotekarien B. Möller, som jag har att tacka för så långvarig och pålitlig hjälp.

Men medan jag befinner mig på tacksamhetens vackra stråt, bör jag också ihågkomma alla de institutioner, från hvilka jag fått röna så mycket bistånd och hjälp. Riksarkivet, Krigsarkivet, Kungl. Biblioteket, Upsala och Lunds universitetsbibliotek, Nordiska museet, Statsarkivet i Helsingfors ha alltid visat det största tillmötesgående. Jag kunde ge alla dessa adresser personliga namn, men läsaren finner sådana i de föregående delarna, och hvad mig beträffar, så upprepar jag dem ofta tyst för mig själf. Om biblioteket vid mitt eget universitet ej kunnat förse mig med så många karolinska handskrifter ur eget förråd, så ha dess tjänstemän i stället alltid varit beredda till all hjälpsamhet och tjänst vid förmedlandet af lån från andra håll.

Hvad till slut läsekretsen beträffar, så säger jag den nu tack och farväl! Icke som förut till härnäst, utan för beständigt. Ty vi träffas icke mera.

Kanonkulan aldra sist i boken (om dess historia se planschförklaringen) får nu stå som ett slags stor och tydlig punkt vid slutet af mitt arbete. I början vet man aldrig hvart hän ett dylikt leder, om det som mitt improviseras. Liksom man aldrig vet hvart det bär, om man ger sig in i tjocka skogen. Därinne bland gran och fur ha de af gammalt som ett föredöme framhållna skogsmyrorna sina höga stackar, som de under åratal släpat ihop af de fälda, en gång grönskande barren. Men de äro ej blott flitiga och allting undersökande djur, utan också onda, som bruka bitas bra och spruta strålar af koncentrerad myrsyra — tydligt synliga i solen — om stacken ofredas. Det ger emellertid en uppfriskande lukt, och vandraren bör ej försumma tillfället, om han behöfver en vederkvickelse eller vill se hur hastigt en mobilisering företages med öfvergifvande af allt annat arbete. Annars är själfva parfymen, såsom va-

rande skarp och syrlig, ej att jämföra med linnéa-refvornas bredvid, som väl också är den finaste skogsfrun begagnar.

Min egen lilla stack har ingen ovänlig hand vidrört, där den står vid stammen af den höga gran, till hvars »susning» släkten lyssnat.

Lund Carlsdagen 1918.

Aug. Quennerstedt.

NILS GYLLENSTIERNA

JOURNAL

ÖFVER

GENERALGUVERNÖREN, FRIHERRE

NILS GYLLENSTIERNAS

MARSCH MED POMMERSKA ARMÉN

TILL POLEN 1702.

NILS GYLLENSTIERNA

JOURNAL

ÖFVER

GENERALGUVERNÖREN, FRIHERRE

NILS GYLLENSTIERNAS

MARSCH MED POMMERSKA ARMÉN

TILL POLEN 1702.

Journal vnd Verzeichnis des jenigen wass auff dem March und Expedition aus Bremen und Pommern von zeit des aufbruchs an bis d. 10:ten Sept. 1702 passiret. *)

Nachdemmahlen Ihr. Königl:e May:tt S:r Excell. dem Herrn General und General Gouverneur Bar: Gyldenstern **) mittelst dero gnädigsten ordres aus Olita das Commando der in denen teutschen Provincien stehenden armeé in gnaden aufgetragen, mit dem befehl, dass wan Ihr Excell. sichere nachricht erhalten würden, dass die Sachsen durch Schlesien wieder in Pohlen gehen wolten, Selbige sodan mit diesem Corpo aufbrechen und solchen march der Sachsen in Pohlen mit aller macht zu verhindern suchen solten; haben Ihr Excell. dazu alle schleunige unverzögliche anstalt gemacht, auch S:r Excell. dem H:n Feldmarschall Mellin ***) zugeschrieben, durch deren Veranstaltung den die 5 national regimenter zu fues in aller eile bey Stettin aus Pommern, Mecklenb: und Wismar zusammen gezogen sindt, und theils an der Stadt hier bey dem Dam ein lager formiret haben. Das Ridderhilm- †) undt Mellinische regiment

*) Ny stil.

**) Nils Gyllenstierna af Lundholm, sen. grefve af Fogelvik.

***) Grefve Jurgen Mellin.

†) Hans Isak Ridderhjelm, gen.-major, vid N. Skånska kavall. till 1704.

zu pferde aber wurden bey Anclam und so nahe alss möglich umb Stettin verleget, so dass selbige etwa in 2 tagen ins Lager bey Stettin könten zusammen gezogen
A:o 1702 werden, wie dan auch gleiche anstalt vor die aus dem Brehmischen kommende Cavallerie und Artillerie gemachet worden, von welchen des H. Obristen Horns *) regiment
d. 26 Maij d. 26 Maij, zum Alten Closter gemunstert und in gutem stande auch schöner mundirung befunden ward, wie es dan, nachdem vorhero von denen Hfl:n Zellisch und Mecklenb:n Höfen der durchzug auf ergangene requisitoriales
d. 27 verwilliget, mit dem Justiz. Staat am 27 abmarchirte, durch den Zellischen Commiss: und Ambtman zu Moiseburg Cronhelm nach Altenburg und bis über die Elbe und so über Wittenborg Swerin und Gustrow vorbey durch Meklenburg nach Pasewalk gefüret wurde, alwo der Herr Obrist d. 14 Junij das Stabsquartier bezogen.

d. 31 Marchirte aus Stade die Artillerie unter Commando des H. Obrist Lieutenants Bunow **) nebst Ihr Excell. bagage, über Brake Boitzenburg Crivits, Plawe, Waren Neubrandenb., nach Pasewalk und so nach ihren assignirten quartieren.

d. 6 Junij Ward des Herrn Obrist Krassowen ***) regiment in Alten Closter gemunstert und in gutem stande und Schöner mondirung befunden. Marchirte d. 7 Dito mit der Cassa und Cammer Staat von dannen gleichfals über Boizenb. und Plawen so dan unten umb den Plawer See auff Strelitz nach denen Pommerschen gräntzen. Die Zehrung und Vorspan ist diesen Troupen in Mecklenburgischen von Ihr Hochfürstl. durchl. freigegeben.

d. 13 Brachen Ihr Excell. von Stade auf und kamen am 18 nachmittage in Stettin.

---

*) Carl Gustaf Horn af Rantzien, öfv. för Bremiska kavall.
**) Rudolf Bünau, död som öfverste vid Poltava.
***) Ernst Detlov v. Krassow, öfv. för Bremiska dragonerna.

Ward per expressum an den Generalen von gross d. 20
Pohlen Leczinsky *) nach anleitung Ihr Königl. May:tt gnädigen befehls geschrieben, und selbiger brief mit einem eigenhändigen Frantzöschen Schreiben an die fr[au] Generalin von Ihr Excell. begleitet.

Eodem ward an Ihr Königl. May:tt mit der post geschrieben, umb fernere ordres und Instruction, die Ihr Excell. auf den pohlnischen gräntzen erwarten wolten, weil selbigen tag zeitung eingelaufen, dass die Sachsen mit 16 regimenter unterhalb Breslau schon durch Schlesien marchiret und d. 24:ten bey Crakau stehen solten. Eodem wurd dass Ridderhielmsche und gräfl. Mellinische Regiment beordret nacher Dam mit aller zum march nötigen bagage ins Campement zu rücken. Eodem ward der Major Furstenberg von Ihr Excell. nach Berlin abgefertigt, umb daselbst wegen des durchmarches durch die Marck nach Pohlen mundliche ansuchung zu thun, zu welchem ende ihm schriftl:e Instruction mitgegeben ward. Er der Major kam am 24:ten wieder zurück und berichtete, dass von der Berlinischen Regierung seine Commission nicht weiter alss ad referendum angenommen worden, dannenhero er seiner Instruction nach sich unverzöglich wiederumb zurück begeben.

Ward ein Schreiben abgegeben an die Woijewoden d. 21
von Pohsen, und Calis Item die Starosten von Meseritz Saphia, und Unruh. die 3 erstre auf Latein das letztere auf teusch, umb das flüchten zu verhüten, und denen eingesessenen gegen alle gewalt Schutz zu versprechen, wan sie nur keine feindseligkeit übten, bey dem ihrigen blieben, und die armée mit provision versorgten. Spedirt durch den Schloss Inspector Wolff.

Wurden auch die Obristen Horn und Krassau zum d. 22
march nach Dam beordret.

---

*) Rafael Leczszynski. Död Febr. 1703.

d. 23 Ward ein teutsches universale durch einen Polnischen Edelman Jacob Lempe, der es publique zu machen versprach, nach Pohlen geschickt. Eodem ward auf Ihr Excell. befehl Schwedisch und teutsch ein Patent wegen Haltung des gottdiensts, verhinderung aller merode und desertirens, ordnung der wagen im march, und dass kein officier Ihr Königl. May:tt leute zu eignen diensten gebrauchen Solte, ausgefertigt, wonach sich die armee auf dem marche richten solte so d. 26 in Dam publiciret worden.

d. 24 Langte von Ihr Königl. May:tt ein Courir an nahmens Velthusen mit ordre dass Ihr Excell. noch das gräfl. Mellinische Infanterie Regiment zur Armeé nehmen, und gerades weges ungesäumbt, wan gleich von keinen Sächsischen Troupen zu hören, nach Crakaw marchiren, und wie Ihr Excell:ce sich wegen verpflegung der armeé imgleichen gegen die landseinwohner verhalten solten welcher Courier dan selbiges tages zu mittage mit Antwort wieder zurück spedirt ward.

Eodem marchirten die bey Stettin Campirende Strömbergsche *) Ulfsparrische und das halbe Mardefeltsche Regiment nach Dam.

d. 25 Arrivirte der Herr Obrist Lieutenant Bunow mit der Bremischen Artillerie, da schon ein par tage vorhero auch die Wismarsche und Stralsundische angelanget welche insgesambt

d. 26 Nach Dam abmarchirten, alwo selbigen tages die Munsterung der 5 nationalRegimenter von Ihr Excell:ce gehalten ward.

d. 27 Funden sich brandenburgsche Commissarien ein, welche die verpflegung der armeé beim künftigen durchmarch

*) Nils Strombergs l. Skaraborgs reg., som då låg garnisoneradt i Wismar.

Gustaf Ulfsparres l. Östgöta inf., garnisoneradt i Stralsund.

Arvid Axel Marderfelts l. Södermanlands inf.

mit dem Obrist Lieutenant Eldstierna *), ober feld Proviantmeister Gerstman und General Adjoutanten Boltenstierna **) regulirten.

Eodem wurden teutsche und Lateinsche universales gedruket und benötigte Exemplaria von Ihr Excell. unterschrieben und versiegelt davon in die nächsten Palatinaten und Starosteien nach Pohlen theils mit dem Burgermeister Kuhno aus Dam, theils mit der Post unter Couvert des SchlossInspectoris Wolffen gesandt, welcher letztere auch die unterm 21 dieses gedachte briefe, welcher bey seiner damahligen absendung nicht zu rechte bringen können mit wieder fortspedirte, so auch wol zur stelle kommen.

Rückte der Herr Obrist Horn mit seinem Regimente d. 28
ins Campement bey Dam ein.

That ein gleiches das Mellinische Regiment zu fues d. 29
und zu pferde, welches dan an selbigen tage zu Dam gemunstert ward.

Rückte dass Ridderhilmsche Cavallerie Regiment ins d. 30
lager bey Dam, woselbst es selbigen tages von Ihr. Excell. gemunstert ward.

Rükte gleichfals das Krassousche Regiment ins lager d. 1 Julij
bey Dam. Eodem ward von dem H. General Major Strömberg auf ordre und Commission Ihr Excell. die Artillerie gemunstert.

Eodem begaben sich Ihr Excell. mit dero Person und Hofstat nach dem Haubtquartier zu Dam.

brach im Gottes Nahmen die gesambte armeé auf nach d. 3
Lansberg in 2 Linien, da dan der GeneralStab mit der Artillerie und Infanterie selbigen tages zu Falkenberg das nachtlager nahm, sind 3 meil.

Marchirte die Infanterie nach Lepehne 3 meil, alwo d. 4
gleichfals das Haubtquartier war. Die Cavallerie aber unter dem General major Ridderhilm ging über Clausdam und

*) Jakob Eldstierna.
**) Hvilken af ätten Boltenstern ses ej af ättartaflorna.

Jago, auf welchen marchen von denen brandenb. Commissariis zwar gegen bezahlung einige doch sehr knappe zufuhr an bier und brod nach dem lager geschahe, die armee aber, in dem selbige von denen Commissariis übell in des tages bis 6 meilen |: so vor 3 angegeben wurden :| herumb gefüret auch in allen dingen sonderlich mit der Fourage sehr chicaniret ward, von der unerträgl. hitze viel erlitte, so dass auch auf beiden marchen einige Soldaten zu boden fielen und begraben wurden. Dannenher Ihr Excell. gegen die nacht zu marchiren am fürträglichsten erachtet auch dem zufolge die Infanterie.

d. 5 Abents gegen 6 Uhr aus Lepehne aufbrach und die Nacht durch über die brandenb. Ämbter Cardzig- und Himmelstet nach Clado marchirte, woselbst man zwischen Clado, und Landsberg nicht weit von der Stadt das Corpo der Cavallerie schon vorfund, das Haubtquartier aber ward in Clado 3 meil.

d. 6 Ward der Herr Obrist Krassow mit drey hundert pferden aus Commandiret und ihm mündtl. ordre gegeben, über die gräntze gegen Swerin und Meseritz zu rücken, nebst dem GeneralquartiermeisterLieutenant ein Lager auszusehen und in Meseritz mit denen so daselbst zu sagen haben in abwesenheit des Starosten die lieferung des proviants zu reguliren. Zu welchem ende ihm der Oberfeld Proviantmeister mit gegeben und der H. Obriste beordret wurd, bis zur ankunft der armeé in Meseritz bestehen zu bleiben.

d. 7. 8:ten des Nachts zwischen d. 7 und 8:ten kloke eins brach die Armee von Clado auf, marchirte morgents frühe durch Landsberg über die Warta gen Trebisch, dass erste doch von teutschen bewohnte und dem bischoffen von Posen zugehörige Pohlnische dorff, alwo das lager etwa eine gute viertel meile an disseit gesetzet ward 2 1/2 meil. Morgents frühe kahm der Herr Obrist Krassaw mit der aus Commandirten Partie wieder zurück, mit vermelden dass er

nachricht erhalten, ob stunden von der Pospolite Russenie einige 1000 man fertig ihn und uns zu überfallen.

Eodem ward sogleich der H. Obrist Mardefelt wieder mit 400 man zu fues und 200 pferden nach Meseritz aus Commandiret, umb sich des dortigen Passes über die Obra so wohl alss des Schlosses zu bemächtigen und es zu besetzen, welches auch von dem H. obristen effectuiret worden.

Eodem wurden Ihr Excell. von einigen Deputirten aus Squerin, kloster Blesen, und Meseritz besuchet und Complimentiret, in sonderheit aber von dem nahmens des Cardinal Primaten*) in Meseritz subsistirenden Commissario und Gubernatore durch einen ihm substituirten Commissarium begrüsset, und per Interpretem den Secretarium und Syndicum in Meseritz ersuchet, die dortige Starosteij in honorem S:r Eminence so viel möglich zu verschonen. Dehm Ihr Excell. mit aller höfligkeit antworteten, und alles versprachen, ohne dass die nötige verpflegung ausbedungen ward. Obgedachtem Secretario und Syndico überreichten Ihr Excell. ein Lateinisch Schreiben an die Pospolite Russenie bey Skroda, worinnen Ihr Excell. dero erklärung verlangten, wessen man sich zu ihnen zu versehen haben solte; welches Schreiben der Secretar: wohl zu befordern versprach.

Marchirte die Armee aus obernandten Lager nach Aldenhoff 2 meil ein dem Closter Blesen zustendiges dorf. d. 10

Nachmittags umb 4 uhr brach die Armee auf, marchirte des nachts bis gegen Meseritz, woselbst man vor dem thor einige raststunden hielte, mit anbrechendem tage ging man durch die stadt woselbst der H. obrist Mardefelt mit seiner partey lag und kam also die armee d. 11

Morgents etwa umb 9 uhr nach Schirtzig $2^1/_2$ meil, ein dem Starosta Unruh in Birnbaum zustendiges dorf, woselbst das haubtquartier genommen wardt und die Armeé d. 12

*) Mikael Stefan Radziejowski.

d. 13 stille lag. Eodem ging die erste feldpost nach Stettin.

d. 14 Marchirte die armee nach Bentzen 2 meil (Sbæsinium). Eodem langte der Herr Schlosshaubtman Klinkoustrom*) bey der Armee an.

Item kam zeitung ein, alss wen Ihr Königl. May:tt von Schweden mit denen Sachsen getroffen, 4000 erlegt und das feld erhalten hätten.

d. 15 Lag die Armee still und ward resolviret, dass man nach diesem längst dem Obra strom dergestalt marchiren wolte, dass man den strom auf der linken und die Schlesische gräntze nebst der Oder auf der rechten behielte, umb aus Schlesien vor geld alle nötige subsistence zu ziehen, oder wan es nötig gar dem march durch Schlesien zu nehmen. zu welchem ende dan ein requisitorial-Schreiben an den Herrn Bischoff zu Breslau und Kaijserl. obersten Ambtman abgefasset und auf ein gutes magazin in Schlesien umb so viel mehr reflexion genommen ward, alss alle einkommende zeitungen bekräftigten, dass die Pospolite Russenie von grossPohlen, von Posen |: nachdem sie sich vor Ihren König declariret :| aufbrechen, sich bey Küsten am Obra strom setzen, und uns wenigstens die lebensmittęl abzuschneiden suchen würde |: dass die Pospolite sich vor dem König erkläret hat nicht Continuiret weil man nachgehents im lager bey Kobnitz erfahren dass die pospolite sich noch nicht vereinigen könte und in drey meinungen getrennet wären, auch uns den durchzug zwar nicht wehren indessen aber uns allemahl zur seiten marchiren wolte.

Eodem ward ein expresser und gebohrner Polak in Pohlnischen kleidern, der unter dem mellinischen Regiment zu pferde engagiret war, mit einem Schreiben an Ihr Königl. May:tt, im gleichen der Regimentquartiermeister Printz**) mit obgedachtem requisitorialSchreiben nach Breslau, auch 2:en andren an den landshaubtman gr. Nimmisch und General

*) Martin Klinckow-Klinckowström.

**) Vid Krassows dragoner (K. Kr. D. II).

und Gouverneur Haslinger umb erlangung Proviants nach Glogow abgeschieket.

Lag die Armee gleichfals still. d. 16

In aller frühe geschah der Aufbruch nach Kobnitz d. 17 |: Cobonissa :| 2 meil, eine dem H. Starosten Poninsky zugehörige Stadt, an einem starken pas zwischen morast und wässern woselbst die Armee umb die ausgeschriebene Provisiones auszutreiben d. 18 und 19 stille lag.

Umb 2 uhr morgents marchirte die Arme über Cosientze d. 20 nach Wina 3 meil, ein dem Jungen H. von Lessinsky*) Woyewoden von Posen zustendiges gut, alwo das haubtquartier genommen ward. Man erhielte auch nachricht, dass der general von gross Pohlen, welcher weil er bisher von der Pospolite nebst seinen H. Sohn sehr suspectiret und offendiret war sich bey derselben nicht hatte einfinden wollen, sich endlich bewegen lassen und zu Commendirung der Pospolite nach dero lager erhoben, da er dan mit aller reverence empfangen und ihm aller gehorsam und dass Sie bey seinen gutfinden acquiesciren wolten verhiessen worden.

lag man stille und ward der Bettag Celebriret. Eodem d. 21 kam von S:r durchl:t dem teuschmeister und bischof aus Breslau ein abgeordneter, der H. Baron von Wachtendonk mit einem seiner dhl:t Creditiv, und gab mündlich zu verstehen dass S:r hochfl. dhl:t den verlangten durchzug nicht verstaten konten, sondern es per Stafettam nach Wien gelangen lassen, behaupte auch dass die Sachsen ohne ihnen gegebene erlaubnis den durchzug de facto und mit gewalt genommen hätten. Ihr Excell. fertigten ihn nach der mahlzeit und guter bewirtung mit einem Antwort Schreiben wieder ab.

Eodem brachte ein man aus Breslau, welchen der Regimentsquartiermeister Printz aufgedungen umb beym Proviantwesen der Generalitet zu dienen, nachricht, dass

*) Stanislaus, den blifvande konungen.

Sie etwa 3 meil von Breslau auf der herreisse von Sächsichen Dragonern und officcirern, so den Regimentsquartiermeister gefangen nehmen wollen, angehalten worden, und zwar auf einem Postwagen und Kaijserl. landstrasse. Es hätte sich aber der Regimentsquartiermeister mit seinem knecht unvermerkt aus dem wege gemacht, und Ihm seine Chatoul recommendiret die er bey sich hätte, den mantel und mantelsak aber bey einem Schlesischen Edelman gerichtlich deponiret, welcher dan von denen Sachsen durchsuchet worden, ob aber der Regimentsquartiermeister und wohin er durchgekommen? Hatte er noch nicht erfaren konnen.*)

d. 22 Marchirte die Armeé nach Swetska 3 meil, ein dem H. Abt von Lubin, grafen Rosdrazewsky, Præposito von Crakau und Canonico von Warschow zugehöriges und nur $^1/_2$ meil von Lissa belegnes Städlein.

Eodem kam sichere nachricht ein, dass der Regimentsquartiermeister Printz von denen ernandten Sachsen gefangen wäre weswegen Ihr Excell.

d. 23 An das oberambt in Breslau Schrieben, solches zu ressentiren und den officcier zu reclamiren begehrten, welches Schreiben d. 24 abging.

Eodem kam ein Expresser von Ihr Königl. May:tt über Dantzig und Stettin, mit Antwort auf S:r Excell. bei dem von Ihr Königl. May:tt nach Stettin gesandten Velthusen abgegebenem Schreibem, worinnen abermahlige ordre den march auf Crakau zu beschleunigen mit fernerm vermelden, dass Ihr Königl. May:tt, weil sie schon dato alss d. 26 Jun. st: v. bey Radoscyce gestanden ohnerwartet unsrer

*) Den 10 Aug. anlände Printz till den Kungl. armén (Wisocki-Hochmuth), efter att han förut — se under d. 26 följ. — återkommit till Gyllenstiernas armé, samt ånyo affärdats dit d. 18 Aug. med rapport att denna stod vid Czenstochowa. Man observere den olika tidräkningen i båda berättelserna. Tiden för konungens besök vid pommerska armén är för öfrigt här afgörande.

Troupen in festem vertrauen auf Gott und ihre gerechte Sache den feind mit ehistem anzugreiffen und ihm eine Bataille zu liefern suchen wolten.

marchirte die armee nach Punitz, etwa 3 meil, ein d. 24
dem H. Starosta von Unruh gleichfals zuständiges Städlein.

Eodem Arrivirte ein abermahliger Expresser von Ihr Königl:n May:tt Armee und brachte einen kleinen zettul in einem federkiel gewikelt von des obr. Meyerfelts*) hand.

Eodem kamen verschiedene umbständliche zeitungen aus Breslau von Ihr Königl. May:tt abermahligen herrl:n glorieusen Siege über die Sächsische armee, so Ihr Königl. May:tt am 19 erhalten haben solten.

Eodem Empfingen Ihr Excell. visite von dem H. Choronsky Wielinsky |: Fendrich von Wielun in der Sieradischen woywodschaft :| einem ansehnlichem verständigem und wolgesinten man, welcher von des Polnischen Königs desseins zu unterdrückung ihrer freiheit meineid und allen Transgressionen der Pactorum Conventorum wohl raisonnirte.

Empfingen Ihr Excell. ein Schreiben und Compliment d. 25
von dem Königl. Printzen Jacob**) aus Ohlow durch dessen Secretarium, welcher dan auch mit mund undt schriftl:r Antwort

wieder abgefertigt ward. d. 26:e

Eodem kam der Regimentsquartiermeister Printz wieder umb ins lager mit bericht, wie er von denen Sachsen ohn ferne Tarnowitz gefüret, daselbst aber nicht allein auff befehl des H. teutschmeisters Hfl. dhl:t wieder relaxiret wäre, sondern auch mit der Sachsen grösten Confusion gesehen hätte, die aus der Schlacht vom 19 und 20 echapirte flüchtlinge, meistentheils blessiret, welche dan der Sächsichsen Armee totale niederlage und ruin berichtet hätten, So dass es gottlob eine Complete und herrl. victorie

*) Johan August Meijerfelt.
**) Sobieski.

gewesen; von welcher auch aus vielen andren ohrten bekräftigungen einliefen.

Eodem Empfingen Ihr Excell. visite von 2 H:n Unruh, mit des einen beiden Söhnen, welcher Podsdolli Posnansky war: 2 derselben kamen gleichvielen andren gestern und heute durch passirten aus dem Posnischem lager, mit bericht, dass von der Pospolite Russenie viele nach Hausse gingen, solten aber ins gesambt über 14 tage sich bey Kalisch wieder einfinden, vermeinten auch dass itzt erscholne Ihr Königl. May:tt glorieuse action dem Adell die ringe persuation eines heiml:n verständnisses zwischen denen beiden königen benehmen würde.

d. 27 Marchirte die Armee nach Kreve $1^1/_2$ meil, ein dem H. Bischoff von Posen zuständiges guth und Schlechtes Städlein.

Eodem kam umbständliche Confirmation Ihr Königl. May:tt herrlichen victorie*) mit der Crakauschen post über Breslau und Lissa ein.

Eodem in der nacht kam der aus dem lager bey Sbazin abgefertigte expresse von Ihr Königl. May:tt zurück, mit einem Königl. Schreiben und ordre den march nacher Crakaw fortzusetzen, ingl. einer Frantzösischen relation von Ihr königl. May:tt herl. glorieusen victorie, nebst dem verlust S:r durchl:t des Hertzogs von Holstein.

d. 28 Lag die Armeé still.

d. 29 Geschah der Aufbruch nach Kobelin 2 meil ein dem H. woyewoda Posnansky dem jungen H. Liscinsky zuständigem städlein von wannen

d. 30 der march nach Sdun ging 1 meil, eine stadt gleichfals dem H:n Woywoda Posnansky zustendig.

d. 31 Ging der march nach Solomiritz eine starke meile alwo des Königl. Printzen Jacobi Secretarius sich abermahls mit einem Schreiben einfand.

---

*) d. $\frac{9}{19}$ Juli vid Kliszov.

Marchirte die Armeé nach Odolanow, einen starken pas gleichfals dem H. Woywoda Lescinsky zugehörig $1^1/_2$ meil; von Wannen selbigen tages ein Expresser an Ihr Königl. May:ttz spedirt ward, mit welchem auch obermeldter H. Secretarius in seines H:n geschäften zu Ihr Königl:n May:tt verreiste. d. 1 Aug.

Lag die armee still. d. 2

Marchirte die Armee durch einen grossen Wald 3 meil nach Ostroszow, eine einem grafen Lescinsky zugehörige Starostey alwo man d. 3

stille lag, und an den H. Castellan von Wielun Zapolsky ein Schreiben wegen verpflegung der Armee abging. d. 4:ten

lag die Armee gleichfals Still. d. 5

marchirten wir nach Wieruszow, 3 meil, eine dem grafen Sedlinsky zugehörige Stadt, woselbst Eodem von einer von Ihr Excell: ausgeschikten Partey eines Podstarosten Eska fr[au], jure repressaliorum gefänglich eingebracht ward, umb den von dem Castellan Lensczitzky Warsisky freventlich arretirten OberAdjoutanten des H. GeneralLieutenant Rhenskiölds Lantinghusen,*) welcher von dem Castellan obgedachter frauen manne zur verwahrung eingehändigt war, zu liberiren wie dan auch noch selbigen Abents ernandter ober Adjoutant sich im lager einfand, und die frau Eska ihres arrestes wieder erlassen und ihr ein attest gegeben ward, aus was uhrsachen sie arretirt und der ernandte Gen. Adjoutant von ihrem manne loss gegeben worden. d. 6

Lag die Armee still. d. 7

Imgleichen, da dan unterm Commando des majoren Pluschow eine partie aus Commandiret ward, einige dem vernehmen nach in der nähe stehende Brandtische Dragoner aufzusuchen und zu schlagen. d. 8

Marchirte die Armee nach Lyscorniæ $2^1/_2$ meil eine d. 9

---

*) Gotthard Henrik Lantingshausen.

meine[!] vor Wielun ein gut so dem Starosta Wielunsky zuständig alwo durch einen Expressen von dem Printz Jacob aus Ohlow ein Schreiben und nachricht von dem vorhaben der Sachsen einlief, imgleichen dass die masuren nach des Königs von Pohlen verlangen aus ihren gräntzen nicht weichen oder nach Crakow gehen wolten und dem FeldHerrn Lubomirsky*) zugeschrieben, sich zu verantworten, warumb er ohne vorwissen der republ: die Cronarmeé gegen Ihr Königl. May:tt von Schweden gefüret, und nebst der Artillerie hazardiret hätte? Sonst wär dem König von Pohlen wiederrahten eine abermahlige Haubtaction zu wagen, sondern dass er vielmehr auff die weisse alss König Casimir gethan, Ihr Königl:e May:tt von Schweden zu schwächen suchen solte.

Selbiger Expresser bracht auch auff Ihr Excell. vor 2 tagen an den Stollnik Vielunsky schrieftlich abgelassenes begehren von demselben, alss einem wolgesinten, das verlangte Catastrum |: Grodno :| des Vielunschen districts, umb da nach die Contributiones zu proportioniren, bat aber solche Communication ad declinandam Invidiam sehr heimlich zu halten.

d. 10 Ging der march nach der Stadt Wielun 1 meil, alwo das lager auff der Südseiten der Stadt geschlagen ward.

Eodem Revertirte der Major Pluschow mit seiner Partie mit bericht, dass obgedachte Brandtische Dragoner schon etliche tage vor ihm passiret, und Schon bey Czenstochowa oder weiter sein würden, dannenhero ihnen

d. 11 mit anbrechenden tage der Herr Obrist Horn mit 500 pferden nach Commendiret und ihm ordre gegeben ward sie bey Czenstochowa oder auch weiter coute qu'il coute einzuholen und zu schlagen.

Eod: hatte in der nacht der Regimentsquartiermeister Stass, welcher zu solchem ende von Ihr Excell. mit 20 pferden

---

*) Kronfältherren Hieronymus Lubomirski.

ausCommandiret war 4 wagen so russischen kaufleuten zugehörig, und von Breslau kamen in Wieruszow arretiret, wovon er Ihr Excell: bericht gab und Selbige wagen zusampt denen gefangenen Russischen kaufleuten auf empfangene ordre ins Hauptquartier brachte. Diese kaufleute lösten sich d. 12 hernach in Czenstochowa mit 4000 rdhr. species von welchem gelde der partey so die beute eingebracht gegeben, alles übrige aber auf Ihr Excell. expressen befehl in Ihr Köngl. May:ttz kriegs Cassa geliefert und daselbst in rechnung aufgenommen ward.

Marchirten Ihr Excell. mit der Cavallerie nach Krzepice d. 13 4 meil dem H. Mencinsky zugehörig; die Infanterie aber nebst der Artillerie unter dem H. General Major Strömberg solte am 14 von Velun gehen über Parzymiechi und Damkow in drey marchen, und sodan in Czenstochowa wieder zu dem Corps der Cavallerie stossen. In währendem march krigten Ihr Excell. bericht von dem H: obrist Horn aus Czenstochowa dass der General Brand*) mit 1500 pferden und 500 zu fuess vier tage vor ihm dortiger gegend schon passiret wäre, dannenhero er aus Krzepice ordre bekam, die poursuite zu abandonniren, und unsrer zu Czenstochowa zu erwarten. Der Herr Obriste berichtete auch, dass die 400 man Sachsen, wovon Ihr Excell. nachricht gehabt 10 meilen von da durch eine Königl. Schwedische Partey schon geschlagen und 20 wagen mit Mondirung verlohren hätten. Eodem berichteten Ihr Excell. durch ein eigenhändiges Schreiben Ihr Königl. May:tt unsren bisherigen march, und dass Sie Ihr Königl. May:tt fernere ordre in Czenstochowa erwarten wolten. dieses Schreiben nebst dem an den H. Obrist Horn ward einem mönchen von Czenstochowa zu bestellen anvertrauet, welcher nur vor wenig tagen aus Crakow gereiset war, berichtandes[!] dass unser gnädigster König den feind über die Weichsell verfolget, der dan nach Reussland gangen. Am 8:ten dieses aber

*) Adam Friedrich Brandt.

wären Ihr Königl: May:tt wieder an disseit der Weichsell kommen und hätten am 10:ten ihren siegreichen einzug in der Stadt Crakau gehalten, in deren gantzen gegend kein Sachse mehr zu sehen wäre.

d. 14. 15 lag die Armee Still.

d. 16 ging der march der Cavallerie nach Czenstochowa 4 meil alwo dieselbe folgende tage still lage.

d. 18 Ward der regiments quartiermeister Printz an Ihr Königl: May:tt nach Crakow abgefertigt, mit bericht dass die Armé bishero avanciret, wobey Ihr Excell. fernere Königl. ordre begehrten nach Sachsen, Warschau oder Crakow zu gehen. Eodem lief nachricht ein, dass der König von Pohlen bey Sandomir stunde, mit seiner und einiger ihm anhengender woywodschaften manschaft.

Eodem war Abents umb 8 uhr lerm im lager, weil etliche Polacken, so man vor woloschen hielte, einige unsrer ausgeschiekten umb die Fourage zu recognosciren angefallen sich aber eiligst zurück gezogen hatten. Indessen rückte dass piquet aus, und fand sich nachgehents dass ein par leute blessiret, 2 officier pferde und ein quartiermeister vom Schonschem regiment gar verlohren worden. Man hat aber von diesem feinde folgende tage nichts weiter gespührt.

d. 19 berichtete Ensifer Joh: Kiakowsky welcher tages vorher von H. Cederhilm*) durch ein noch aus Warschow abgelassenes Schreiben alss ein vor Ihr Königl. May:tt Interesse wohlgesinter recommendiret war, dass der hiesige und fast der gantze Pohlnische Adell ja der Cardinal selbst im hertzen noch dem Pr. Conti anhingen, und den Churfürsten von Sachsen nicht vor ihrem rechtmässig erwehlten König sondern ienen davor hielten. Nun wäre unter ihnen ein gerücht und meinung |: welches auch schon andre vom Adell hatten zu verstehen geben :| alss ob der Pr: Conti

*) Josias Cederhielm.

bei uns im lager wäre; dannenhero er riethe bei zusammenkunft der gantzen Republique in Corozin nur ein Spargement ausgehen zu lassen, dass der Pr: Conti verhanden, und Ihr Königl: May:tt von Schweden ihn zu unterstützen gemeinet wären; So wolte er sein gut und leben zu pfande setzen, dass nicht allein eine grosse scission und fast universal aversion vor dem König in Pohlen, sondern auch die endliche dethronisation erfolgen würde, welche im gegentheil von der republ: nicht zu hoffen wäre, so lange man ihnen zu erlangung des Pr: Conti keine apparence sondern vielmehr die mutmassung gebe, dass Ihr Königl. May:tt dem hause Johannis Sobiesky die Crone zuwenden wolten, dan dessen hinterlassene Witwe*) hielten sie vor die uhrsache alles dieses unglüks, in dem Sie dem itzigen Könige alle diese böse anschläge zu unterdrückung der Pohlnischen freiheit zu erst eingeflösset, und ihm erst beigebracht hätten dass er die grösten und ansehnlichsten Famillen alss der Saphien der Lubomirskier und der Pototskier ausrotten müste. Dannenhero sie wan einer von ihren Söhnen die Cron erlangte von demselben und seiner mutter anschlägen alles übels befurchten musten. Im übrigen berichtete er, dass der feldH:r Lubomirsky nach neulichster Schlacht an den Cardinal geschrieben, und dessen rath verlanget, wie er sich mit der Cron armee verhalten Solte? deme der Cardinal geantwortet: quod sero post vulneratam causam Consilium petat?**) indessen solte er mit der armee sich nach Corzin verfügen wohin alle woywodschaften im anzuge wären, daselbst würde die gantze republique deliberiren und fernere mesures nehmen. Seines bedünkens solte man noch keine partey nehmen, sondern so dan von der gantzen republique eine Legation an beide könige gehen, zu retablirung des friedens, welche partey alss dan raisonnable Conditiones nicht annehmen würden, gegen selbige

*) Marie-Kasimire d'Arquien.

**) Hvarföre han så sent begär råd efter att ha blamerat sig?

könte man die waffen wenden. von dieser Correspondence ward ein Extract divulgiret. ob und wie weit selbiger Authentiqv? lässet man dahin gestellet sein.

Eodem arrivirte die Infanterie nebst der Artillerie im lager. Eodem kamen 2 Expressen nach ein ander aus Krakow, der erste mit einem kleinem wohlverborgenem zettul vom General Major und Commendanten in Krakau gr: Stenbok, der andre von des Saphia leuten mit dergl. vom obrist Meyerfeld.

d. 20:ten kam der dritte Expresse mit einem abermahligem zettul vom gr. Stenbock; in welchen allen nur nachricht verlanget ward, wo die armee stünde und wie bald sie bey Krakau seyn könte? Alle diese Expresse wurden schleunigst wieder abgefertigt, und berichteten sonsten dass der weg zwischen hie und Krakau von denen Tartern sehr unsicher gemacht wurde; wie dan auch der eine von ihnen seines geldes beraubet worden. dannenhero wir vermuhteten dass der d. 1 Aug: aus Odolanow abgegangene Expresse Colmar, mit welchen des Pr: Jacobi Secretarius reiste, ingl. der so den brief vom 13 dieses getragen und von denen oberwehnten Czenstochower mönchen dazu bestellet war |: N. B. von diesem ist d. 19 nachricht gekommen alss ob er ohnfern Crakau aufgehoben und in eisen und bande gelegt wäre :| aufgehoben worden indhem alle diese 3 Expressen und deren briefe von seiner ankunft nichts gedachten.

Eodem ward ein Dragoner von Capitain Krusbiörn*) von Schnaphanen erschossen.

d. 22 ging der march nach Zkarky 4 meil ein gut dem H. Starosta von Wielun Mienszinsky zugehörig und

d. 23 Nach Crumoloff 2 meil selbigem Herrn zustendig. In währendem march kam ein abermahliger Expresser vom gr. Stenbok welcher durch einen zettul des regimentsquartiermeister Printzen und der 4 ihm mitgegebenen reuters an-

*) Frans Johan Crusebjörn vid Krassows dragoner.

kunft berichtete. Nun möchten Ihr Excell. bis auf 3. 4. a 5 meil an Crakaw anrüken daselbst bestehen bleiben und Ihr Königl: May:tt davon avertiren weil bey Crakau die subsistence sonderlich an Fourage zimlich schwer wäre.

Eodem ward abermahl von denen Strauchdieben denen Walachen in dem busch hart am lager ein Fahnen Schmied von Capitain Krusbiorn mit einer Copy erstochen worauf sie sich gleich retirirten und von der nachgeschiekten partey nicht mehr eingeholet werden können. Aus Crumoloff wurden d. 25 marquetenter wagen von denen regimentern in Schlesien geschieket mit einer guten Escorte unter dem ritmeister Schurman umb provision, welche, sonderlich bier im lager nicht mehr zu bekommen war, von dannen zu holen. Eodem war auch des Sehl. Major Ulfsparren *) leiche nach Breslau abgefüret und ihm ein pas mit gegeben.

Ging der march nach Bidlin 3 meil in dem H. Men- d. 26:ten
zinsky gleichfals zustendiges gut alwo abermahl nachmittags von denen Wallachen 4 Dragonerpferde denen Fouragirern weggenommen und einer blessiret ward.

In Bidlin kam d. 27:ten der Postillion aus Tarnowitz 27
ohne briefe zurück und berichtet dass er auf der hinreise von denen Woloschen seines geldes beraubet und übel geschlagen worden die briefe aber hätte er wol durchgebracht. Sonst ware in und umb Tarnowitz sehr unsicher wegen der Woloschen und streifenden Polacken welche sich häufig in der Stadt aufhielten und denen unsrigen aufpasten. Eodem ward ein mönch aus Czenstochowa wegen des von dem kloster des Klarenbergs noch schuldigen proviants angehalten, und alss nachgehents das Closter solchen rest mit 1,000 rdhr species gelöset in Iangrod wieder dimittiret.

Marchirte die Armee nach Iangrod, Eine starke meile, d. 28
ein gut zu dem Crakauschen Bischofthum gehörig, alwo

*) Gustaf Ulfsparre vid Östg. inf., son af öfversten och gen.-majoren. Enl. ättartaflorna död d. 14 Aug. af erhållna blessyrer.

zwar noch gute Fourage und etwas korn auf dem felde im übrigen aber wenig brot und bier obschon noch über 800,000 ℔ ausgeschrieben waren, vorgefunden ward, auch aus den meisten dörfern und häusern die leute geflüchtet waren, dannenhero Ihr Excell: umb der armee subsistence zu verschaffen resolvirten, aus allen häusern und dörfern, wo die leute geflüchtet wären, alles getreide abzuholen und denen regimentern selbst zu dreschen zu mahlen und zu baken auszutheilen, welches Expediens dan umb so viel nötiger schiene, alss selbigen tages durch den H. gr. Stenbok Ihr Königl. May:ttz verlangten dass weil dero Armee bey Crakau noth litte an lebens mittel, in dem sich die ausgeschriebene Contributions nicht einfunden, Ihr Excell. parteien auf Execution in alle umbliegende dörfer senden, und denen saumseeligen alles ihr Vieh getreide und eigenthum mit aller strenge abnehmen lassen möchte, damit sowol Ihr Königl:e May:tt alss hiesige armee zu ihrer subsistence gelangen und Conserviret werden könte.

d. 29 begaben sich Ihr Excell: selbst mit einer suite von Cavallieren nacher Krakau, zu Ihr Königl. May:tt, umb derselben so wohl mündlich alss durch ein memorial schrieftlich den zustand hiesiger armeé und deren vornehmste angelegenheiten vorzutragen.

Eodem ward der Obrist Krassaw mit einem gutem detachement auf oberwehnte Execution aus Commendiret. Eodem kamen obgedachte marquenterwagen aus Tarnowitz mit zimlicher ladung zurücke.

d. 31 Schiekten Ihr Königl. May:tt etliche und 70 wagen, mit brod aus Krakau, zu behuef hiesiger armee, welche so fort ins magazin geliefert wurden, und kahmen an selbigem tage Ihr Königl. May:tt in begleitung S:r Excell., des H. General-Lieutenant Rheenschilds, General Lieutenant Liewen *), General Major Mörners **) und vieler andrer vor-

*) Bernhard v. Liewen, skjuten vid Thorns belägring.

**) Carl Gustaf Mörner.

nehmer officierer von Crakau besahen so fort dass lager; und übernachten

In Ihr Excell. gezelte. Folgenden tages rückte die gantze armee in armis und en ordre de bataille aus, wurden auch einige in gegenwart Ihr Königl. May:tt exerciret, da dan Ihr Königl. May:ttz nachmittage wieder von dannen nach Krakau sich erhoben. d. 1 Sept.

Eodem kam der ritmeister Mehden*) von des H. Obrist Krassowen Partey aus dem Schloss Piltz, dem Ensifero Warsezitzsky zuständig; selbiger ritmeister Convoijrte den H. Obrist Saurbray **), welcher von dem Cardinal Primate in wichtigen affairen an Ihr Königl. May:tt nach Crakau sich abgeschiekt zu seyn vorgab. Selbiger pernoctirte diese nacht im Haubtquartier. Im übrigen berichtete der H. Obrist Krassau, dass er mit seiner Commission meist fertig und den proviant ins lager senden wolte, imgleichen dass eine seiner Parteyen Polaken attrapiret, welche die wagen so aus Lilloff proviant nach dem lager füren wollen überfallen, einen von denen leuten aus dem Städgen erschossen, und 5 gefangen hätten. von selbigen Polacken hätten die Crassowschen 2 erleget und gleichfals 5 gefangen, alles ohne Schaden.

Krigte der Obrist Krassau ordre den einkommenden Proviant imgl. eine Lista derienigen dörffer so noch nicht in der Contribution beschrieben anhero zu senden, und übrigens dort stehen zu bleiben bis weiter ordre. Der H. Obrist Saurbray reiste eod: unter einer hiesigen Escorte nach Krakau. d. 2

Kam nachricht vom obrist Krassow, dass er mit 200 pferden, deren hundert er 100 der Major Pluschow Commandiret, in einem dorf Clistofa eine partey voloschen und zusammen rottirtes gesindlein so einiges nach dem lager destinirtes proviant vorhero weggenommen, eine stunde vor tage dergestalt besetzet hätte, dass ihm wenige hätten d. 3.

*) Fredrik Otto v. d. Meden vid Bremiska kavalleriet.

**) Sauerbred.

echappiren sollen, wan nicht die situation des dorfs, welchs fast 1/4 meil lang und rundherumb mit morast wald und fuesssteigen umbgeben den feinden zu avantageus gewesen, umb des H. obristen ordre von seinen leuten præcisè nachgelebet wäre, welche zu zeitig feur gegeben, und dadurch Lerm gemacht hätten, da doch des H. obristen Intention gewesen, nur den degen zu gebrauchen. Dennoch wären vom feinde 20 niedergemacht oder gefangen, 2 par pauken, 1 par grosse und 1 par kleine, etzliche fahnen, 19 pferde mit deren zubehör, ein rustwagen und das gewehr so sie gefüret, und sonst noch ein und andre kleinigkeiten erobert worden. Der Major Pluschow wäre von den unsrigen geblieben, und durch einen unglückl. Schuss gleich todt vom pferde gefallen. Von welchem allen Ihr Königl. May:tt gleich rapport gegeben ward.

d. 6 gegen Abend kam die leiche S:r Hochfl. durchl. von Holstein aus Crakau ins lager welche darauf

d. 7 von dem H. ObristLieutenant Marschalk*) mit 250 pferden an die Schlesische gräntze gegen Tarnowitz Convoijret ward. Mit selbigem gefolge reiste der H. General-Lieutenant Spens**) der General kriegs Commissarius Klinkouström, der obrist Saurbray und ein Würtenbergischer Abgeordneter, ohne eine nombreuse suite S:r HochSehl. durchl:t.

d. 8:ten kam nachricht dass von denen voloschen ein Corporal mit reutern in einer mühle überfallen und getödtet, auch die mühle abgebrand, und vieleicht die leute im brande geblieben, einige reuter aber auch gefangen wären.

d. 10:ten Kam der H. ObristLieutenant Marschalk mit seiner Escorte von der Schlesischen gräntze wieder zurücke: und brachte nebst einigen briefen an Ihr Königl. May:tt und dero armee relation aus Tarnowitz was gestalt am 6 Sept. unferne Lubiniz in Schlesien ein Schwedischer Hof Com-

*) Carl Gustaf Marschall vid Krassows dragoner.
**) Jakob Spens.

missarius Carl Christian Mandel von etwa 20 Polacken angefallen, nebst 2 kaufleuten aus Krakau geplündert die ihm aus Stettin mitgegebene postbriefe abgenommen, und nachgehents sein körper wovon der kopf abgehauen todt im walde gefunden. Die räuber wären von einem bürger aus Czenstochowa, so sich in Lubniz aufhielte imgl. einen bürger auss Lubliniz gefüret, und der ernandte Carl Christian Mandel von ihnen verrathen worden *).

*) För allt hvad utg. vet, blef Mandel ohämnad, liksom många andra af de omtalade öfverfallna. Men i Januari 1704 lät Rehnsköld rättvisan ha sin gång på två polska bönder, som ihjälslagit en af Gyllenstiernas artillerister. Under halftannat år, som gått sen dess, hade bönderna förmodligen trott sig ganska säkra. Hur R. fick fatt i dem, talar han ej om, men han hade nu under sitt befäl åtskilliga af de trupper, som kommit med Gyllenstierna.

GARDESKAPTENEN OCH SENARE ÖFVERSTE-

LÖJTNANTEN VID DALREGEMENTET

GUSTAF HENRIK v. SIEGROTHS

RELATIONER

11—15 MARS 1702 OCH 17 DEC. 1703—14 NOV. 1704.

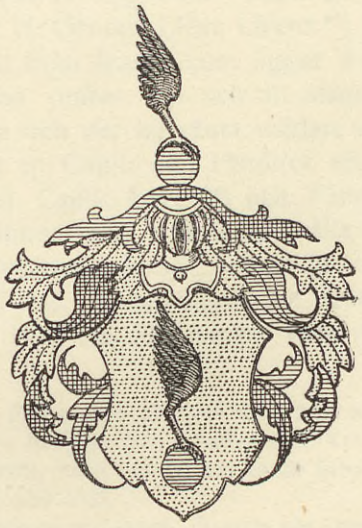

Relation om Partiet som afgeck d. 11 Martij [1702] att affhämta Stycken uti Jessna.

Den 11 Martij Kl. 2 effter middagen affgick iag medh ett partie aff 80 man, 30 aff Guardie och 50 aff Uplandz Regemente, och war Commenderat med mig Lieutenant: aff Guardie gref Polus *), 4 vnder-officerare 2:ne aff Guardie och 2:ne aff Uplandz Regemente, uppå en Vitinna med alt tillbehöör effter H: General Lieut: Livens **) ordres at nederbringa styckerna ifrån Jessna som ligger 9 mijl ifrån Kauen siööwägen; mine ordres war och att stanna uti Preen 1/2 mijl ifrån Jessna och der affwänta wijdare ordres. Samma dato afgick och en Capit: och Fändrick aff Uplandz Regemente benämbd Capit: Bure***) och Fänd: Ruth med 30 man på en Vitinna och ordres at hålla sig tillsammans med mig, att upphämta forage och nederbringa till Kauen. d. 13 d: om afftonen |: sedan iag reedan twänne nätter under wägen warit :| kom iag tillsammans med öfwersten Hum-

*) Thomas Polus, son af Carl XII:s informator. Blef, berätta ättartaflorna, längre fram på året, i närheten af Krakau, så illa blesserad, att han förlorade målet och ej mer kunde tjänstgöra. Afsked med öfv.-löjtnants titel, död 1737.

**) Frih. Bernhard v. Liewen, öfverste för Upplands infanteri.

***) Erik Bure.

Gustaf Ruth, kapten, hemkom 1722 från fångenskap i Saransk.

merhielm *) uppå Linkevitz hoff som war affgången med ett partie aff 150 hästar att nederskaffa Styckerna; under wägen blef iag aff åtskillige warnat at iag skulle mig wäl i acht taga, säijandes mig säkert lära blifwa attaquerat, och hade allestädes små partijer warit för mig, det iag och Communicerade med öfwersten och proponerade, eij på see en ringa pänning der med man en bonde kunde kiöpa, at bringa någon kundskap hwar fienden wore, och huru starck, då öfwersten sade sig reedan hafwa sina spioner och i denna natt än flere utskicka, sade sig och tijllijka med mig wijd vitinnan skola föllia och altijd tillsammans blifwa. d. 14 d: om mårgonen i dagningen gick iag åter med min Vitinna fort tijllijka med den andra Capit: då öfwersten sade sig än lijtet willia wänta och hästarna foragera och strax willia mig upphämta under wägen; då iag 1/2 mijl med vitinnan war avangerat fick iag kundskap aff en Bonde som H:r ÖfwerstLieut. Gyllenkrok**) ut skickat, från andra sijdan Elfwen med Bref till öfwersten, det han ankommen wore, hwarest Ryttmästar Roxmans ***) partie blifwit slagit, men ingen fiende funnit, utan warnar öfwersten at sig i acht taga effter Fursten Wissnovetsky †) Spargerades sielff warit uti Jessna och uttagit styckerne, hwilcket när iag erfarit, skickade Bonden fort till öfwersten, och wäntade altijd det han skulle Conjungera sig med mig, men under wägen Kl. 8 förnam iag aff en ädellman det öfwersten der lijtet för mig hade passerat och gångit fort till Dorsnisky 1/2 mijl derifrån; då iag strax skyndade mig effter, men då iag 1/4 wäg kom när Dorsnisky fick iag

*) Öfversten vid Adelsfanan, Alexander Hummerhjelm, v. Siegroths styffader.

**) Axel Gyllenkrook.

***) Barthold Roxman, sen. Roxendorff, vid Östgöta kavalleri, — kämpade ännu som gammal, i tjänst återinträdd öfverste vid Helsingborg 1710.

†) Mikael Korybut Wisnowiecki.

alarm och huggo strax ett partie Polackar uppå dem som förut gingo och vitinnan drogo, Böndren som drogo vitinnan intogo sombliga skogen, somblige begofwo sig uti wattnet, vnder-officern som med 20 man Commenderat war Chargerade åtskillige gånger på fienden, och sig småningom till mig retirerade, som iag nu intet annat kunde tänckia än att det wore ett lijtet partie som öfwersten har lämnat uppå sijdan och eij warse blifwit, resolverade iag strax at utrycka med folcket at repoussera fienden som då amuserade sig med några aff mitt folck som hade begifwit sig uti wattnet; då iag avancerade skingrade denne trouppen sig och reed kring hela fältet, der effter följde twänne standarer, hwilcka iag högst Jugerade till 200 hästar, utom dem som kring fältet redo, som kunde wara à 60 till 70 och som iag eij flere blef warse resolverade iag att engagera mig med desse trouppar på fältet, men blef till min lycka warse den suiten som effterfölgde, och at de begynte så smånningom at draga sig genom skogen mig baak uppå Ryggen; Ty retirerade iag mig så smånningom uti vitinnan och drog de 30 man med den andra Capitain till mig och lät utstöta vitinnan at lägga mig på andra sijdan strömmen |: Ty iag subsonnerade då, at öfwerstens partie måste wara slagit, men till min olycka war alt mitt skieppz folck som förstode vitinnan att regera bortluppne, och dess utan war wädret och strömmen så starck at iag intet vitinnan regera kunde, utan blef åter tillbaka drefwen med en starck force in uppå stranden, hwarest vitinnan alldeles fastnade 7 al:r ifrån landet, då iag strax giorde anstalt mig på det bästa sättet at förswara. Fienden rangerade sig rundt om mig, men så långt som iag med mitt musqueterie kunde bestryka war fältet och stranden heel reen, kl. 10 begyntes detta alarmet kl. $^1/_2$ Ellofwa blef iag långt ifrån warse Cavallerie som kom anryckandes och hade alla hattar och gewäret blängte emoot Solen, dem iag togh för wårt partie och giorde mig alt färdig at utgå så snart iag den ringaste

degarche hade hört, men när de närmare ankommo, fick iag see Standarer Puukor och att det war Tyska Troupper, tillijka med Infanterie.

Kl. 1/2 Ellofwa begynte de med twänne stycken ända långz att spela på vitinnan, strax här på planterades än twänne stycken på en hög som spelade med skroot in uti vitinnan, doch gudi låff med ringa skada. Een 10 alnar från wattnet derest vitinnan låg war walln så höger långz ut åt stranden at de kunde snart heelt betäckte kommit inn till vitinnan der de warit behiärtade, men kröp allenast några få fram på buuken hwilcka mig doch nog incommoderade. Emellan Kl. 12 och 1 kom en officer och lät blåsa uti Trumpetan at willia tala med mig och sedan han twänne gånger fodrat lät iag en Trumsl. swara, då han kom till witinnan och frågade om iag wille hafwa qvarteer, då iag swarade mig det hwarcken begiära, el:r någon nödh mig der till twinga, då strax öfwersten Grothusen *) kom till mig hälsade mig från fursten Wissnovettsky och lät säija mig det heela hans armée till 8,000 man, medh behörigt attollerie wore här, och at det partiet som war till häst wore totaliter slagit; men att fursten tillbiuder mig pardon och på det bästa at hantera, der iag strax utan att opiniatrera will utmarchera och gifwa mig med mitt folck på nåd och onåde till prisonierer; hwar på iag sade mig utan betänckiande wille swara, at de må wara försäkrade, at på den Condition skall hwarcken iag el:r något been utgå, han sökte med åtskilligt taal att beweeka mig, men iag sade kort aff, mig intet annat kunna swara, hwar uppå han åter bortgick att berätta mitt swar: under denna tijden planterades åter twänne stycken på den andra sijdan när wijd wattnet och splelade[!] lustigt på alle tree ställen alt Creutz wijss uppå mig, iag menagerade mina skått det mästa iag

*) Den ätt, till hvilken Carl XII:s bekante förtroendeman hörde, var bosatt i Liffland, men har tydligen haft medlemmar äfven i Kurland och i angränsande trakter af polska väldet.

kunde och effter de såg at iagh eij mycket skiöt, avangerade de med ett stycke wijd stranden, intet långt ifrån mig, men sedan de ett skått giordt lät iag giöra en lijten Salva då de strax retirerade sig från stycket och lämnade det alldeles så länge attaquen påstod. Kl. 2 kom åter Öfwerst: Grothusen till mig, sade sig hafwa före bracht Fursten mitt swar och proponerade ännu samma Conditioner, men frågade migh derjämte på hwad sätt iag prætenderade att accordera; då iag sade mig på intet annat sätt accordera än at iag med fult speel och gewär oförhindrat utträda må och till Kauen marchera; med detta swaret begaf han sig åter tillbaka; Effter 1/2 Tijma kom han åter igän, och sade det ingalunda kunna skee, han hälsade mig ifrån öfwerste Hummerhielm som war fången, med berättelse om sin olycka, och det iag borde emoottaga det accord iag kunde få, effter mitt partie dependerade aff öfwerstens. Då iag swarade: som öfwersten med sitt partie, effter Eder berättelse slagen är, har han intet meer öfwer mig att befalla, och som än ingen nöd uppå mig gångit, utan alle bussarna ropa, sig till den yttersta willia förswara, iag och dess utan wäl war försäkrat, att detta Bruit redan till Kauen wore; Ty har iag och oförtöfwat Succurs att förwänta, emedan iag både i dag och i mårgon skall wäl förswara mig; då han åter bort reed, så snart wij skilldes åt, begyntes åter med skiutande; Een Styckekula träffade Witinnan uti wattgången, så att hon begynte att läka, men war iag säker nog at hon intet kunde siuncka, effter hon reedan stod på grund. Då han nu åter igänkom, hade han alt samma propositioner; men frågade mig at om han kunde bringa fursten till at låta mig bort marchera utan gewär, om iag då wille beqwäma mig, och eij längre tijden uthala; då iag sade mig och mina officerare intet lärer ingå något annat accord än iag redan sagt. Kl. war då ungefär 4 efftermiddagen; doch begärte iag en Tijmas stund med mina officerare något at Conferera, det iag och bekom; då iag strax med de andra

officerarne tillsammans trädde och resolverade effter som Bussarna wore mycket beängstigade och alarmerade af styckerna at ingå det accord, neml. att alla Öfwer- och Vnder-Officerare skulle bort marchera med gewär, men de gemene öfwergifwa sitt gewär, och at iag med Convoije skulle blifwa förder den närmesta wägen till Kauen samt wagnar för mina blesserade, och at hwarcken officerare el:r gemena skulle det ringaste röras el:r visiteras, och det skriffteligit med furstens nampn och Signete bekräfftat. Vppå denne Resolution af sände iag Lieut: gref Polus emoot gijslan som wore twänne andra officerare en Capit: och en Lieut: hwilcken strax effter återkom och berättade ett och annat det de eij wille bewillia, och iag enständigt påstod medh mindre eij utgå förr iag samma accord bekommo, då åter på deras begiäran samma Lieut: blef ut skickat och der på återkom med bewillning på det iag pretenderade. Men när öfwersten öfwergaf mig accordet och excuserade det fursten eij med större Signete i denna hastighet samma accord kunde bekräffta, effter han eij annat med sig hade, lät iag det strax för mig uttolckas och som de utslutit om officerarnes gewär samt wagnar till de blesserade och Convoijen; Ty sade: iag mig å nyo eij accordet emoot taga utan willia mig defendera, under denne tijden kom och fursten neder till migh men incognito, och effter öfwerstens beswärjande på all paroll at alt hwad iag prætenderat skulle mig accorderas, hwar uppå iag lät de gemena öfwergifwa sitt gewär, och Commenderades en Lieut: samt 10 Saxiske Ryttare att Convoijera mig, men så snart arméen war bort marcherat gick den Lieut: och bort, då iag öfwer natten blef qwar liggandes, och om mårgonen bittijda d. 15 Martij gick tillbaka till Kauen. under action bekom iag allenast 6 döda med 3 drängar och 9 stycken blesserade.

Gustaff Hind. Siegerooth.

Berättelsse hwad som wid Kongl: Maij:tt Dahle Regemänte ifrån Winterqwarteren wid Elbingen utj förflutne Campagnie till Datum passerat är. Olebock d. 20 Decemb: Anno 1704.

Anno 1703 d. 17 Decemb: Marcherade Regementet efter hans Kongl. Maij:z nådigste Ordres in utj Elbingen. Och fick iag ordres fästningen att emottaga och besättia sampt indrifwa den påbudne Contribution som war 260000 Rixd:r uthom Gvarnizons förplägning hwilcket och exeqverades.

Anno 1704 d. 8 Junij ankommo Recreuterne för Regementet som straxt blefwo med Munteringar och gewär försedde så att Regementet war fult och Complect.

d. 15 Junij Vpbröt Jag med Regementet efter hans Maij:tt nådigste Ordres att taga wägen genom Branburgska Preusen åth Zakrotzin sampt med mig bringa de till mig stötade Recreuter Nembl:n

Af Kongl. Maij:z Gvardie

Som Commenderades af Capit: H:r Gref Erick Oxenstierna*)
Vnder Officerare med gemehna ..... 358.

Af Lijff Regementet

Som Comenderades af H:r Ryttmäst: Ragge**)
Vnder officerare med gem: Ryttare ..... 82.

Af Östgiötha Cavallerie

Som Comend:s af Cornet Samuel Lindbrand***)
Vnder officerare och gem: ..... 271.

*) Af Korsholm och Vasa, son af kanslipresidenten.

**) Kristofer Ragge-Reuterstjerna. Hans broder Carl, också vid Lifr. till häst, blef rysk krigsfånge, hans broder Harald, drabant, arkebuserad i Bender, men själf försvinner han efter adlandet 1705 ur historien, åtminstone ättartaflornas.

***) Stupade vid Warschau d. 21 Juli 1705.

Af Östgiötha Infanterie

Som Commend:s af H:r Capit: Gripenschiöld*)
Vnd: Officerare och gemeh: ..... 316.

Af Scharaborgz lähns infanterie

Som Commenderades af H:r Capit: Lars Lagerberg**)
Vnder Officerare och gemehna ..... 340.

Med dessa Continuerades Marchen åth Zakrotzin, men bekom under wägen wid Stratzborgh genom H:r General Adjutanten Hielm***) hans Maij:tt nådigste Ordres att wända marchen åth Wissogrod att dher något ställe söckia att öfwersättia folcket öfwer Veiseln, och som skyndesammast taga marchen åth Novamiasta.

Den 2 Julj kom iag med folcket till Weijseln en half mijhl nedan om Wissogrod till Drevoly som war från Elbingen den Routan wij gingo ..... Mijhl 33.

Den 3 Julij wid Drevaly öfwersattes alt folcket och pagaget på en dag öfwer Weijseln på Vitiner och Continuerades marchen åth Novamiasta, Vnder wägen bekommo Recreuterne af de andre Regementerne Ordres att draga sig hwar till sitt Regemente, och skildes de ifrån mig wid Rava d. 9 Julij.

Den 10 Julij stötte Regementet til sammans med de andre Regementerna wid Novamiasta som war från Drevaly ..... Mijhl 16.

Den 12 Julij fingo alle Regemänterna ordres att upbryta och marchera Regemäntzwijs åth Sandomir dit iag kom med Regemäntet d. 22 Julij som war ..... Mijhl 23.

Den 27 Julij upbröt Regementet tillijka med dhe andre Regementerne och passerade där den giorde Bryggan öfwer Weijseln och ankom till Jarislow d. 5 Augustij som war ..... Mijhl $14^1/_2$.

*) Magnus Gripensköld.
**) Död 1704 i Polen.
***) Nils Hjelm, sedermera öfverste för ett reg. dragoner.

Den 22 Augustij Bröt Regemäntet med de andre up och marcherade åth Lembärg dijt wij kommo d. 27 Aug. som war..... Mijhl 16½.

Den 13 Septemb: bröt Regementet med Armeen up från Lembärg och marcherade wägen åth Samos och blef under wägen d. 18 Septemb: wid Cornitz effterföljande fångar af Lembärgska Gvarnizon lefwererade till Regementet Nembl:n

Woijwoden Galetsky	1
Gen: Major Berns	1
Major Pertz	1
Major Schultz	1
Capitainer Lieutnanter och Fendrichar	6
	10
Vnder Officerare	4
Corporal: och gemehna.....	21
Officers drängar	6
Hustrur och Barn	8
Armenianer ,.....	6
	45

Den 20 Septemb: skildes Regementerne åth wid Cornitz och kom Dahl Regemäntet, Nerkes och Östgiötha Cavallerie att föllias åth undher H: Grefwens och Gen: Lieutnant Steenbocks Commendo och togo wägen åth Crasnostad dit wij kommo d: 24 Septemb: som war ifrån Lemberg ..... Mijhl 21½.

Staden Crasnostad som kom Pototskij til blef d. 26 Septemb: Plundrat och förbränd sampt åthskillige Byar och hooff som kom bemälte Pototsky till.

Den 26 Septemb: Marcherade Generalen ifrån Crasnostad wägen till Warsaw och under wägen d. 3 Octob: föll ett partie Polackar uppå Närkes Regemente som då hade arriergvardie och Blesserade Een Lieutnant och Een soldat död, som lärer finnas af Närkes Regemäntz berättelsse.

Den 8 Octob: wid Dusiow 3 mijhl från Prag[a] blef 1 Cap: 2 Lieut: 4 Vnd: Officerare och 100 Man af Regementet Commenderade med Östgiötha Cavallerie Regemente som der skildes ifrån oss och gingo på sidan till Hautwos wid Veiseln att samman söckia promar och fahrtyg sampt indrifwa proviant.

Den 9 Octob: kom Regemäntet till Prag som war ifrån Crasnostad ..... Mijhl $28^1/_2$.

Vtj Prag förfärdiges efter H:r General Lieut: Steenbock Ordres wid Regemäntet 16 ook till bryggan öfwer Veiseln som alt Numererades och lades på wagnar.

Den 13 Octob: war H:r Gen: Lieutnant Steenbock uth för strömen till Biclanij och Recognoserade och när han tillbaka red kom en franssos af Prins Alexanders folck och skulle passera på en lijten båth öfwer Veiseln på holmen till Saxarna och när han war borta sade Generalen åth Ryttmäster Rebbing*) rid och bed honnom hälssa Kong August: och säg iag skall dricka hans skåhl fastän dhet ähr i elackt wijn och när Rebingen kom till wattnet war den andra redan mitt uppå då han ropade och sade Monsieur le Comte Steenbock vous prit de marqver ces respects aux Roy Auguste et dire qvil boira a sa santé bien quil ce sera dans un mauvais vin då Kong August stog sielf på andra sijdan och swarade, dite a Comte Steenbock qve je luy rend grace, et sil veux venir icy qve je luy attendray pour luy parler, hwilcket när han åther tilbaka berättade Generalen wille han intet rijda dit, uthan bad mig rijda dit och säija mig wara kommen ifrån hans Maij:tt som wäntade Generalen utj hans qvarter, då iag tilbaka red och fant Kong August där ännu stående, steg iag af hästen och giorde Complimenten, då han tog af sig hatten och swarade fort bien.

*) Frih. Lennart Ribbing af Zernava vid Östg. kavalleri. Tog för sjuklighet afsked, men åtföljde dock armén som volontär. Var med i Bender.

Den 16 Octob: om aftonen Kl: 8 befalte hans Maij:tt mig att taga en 40 Man af Regementet med skiuflar och spader och giöra fienden ett faust alarm wid udden i Weijseln, deräst hans Maij:tt och Augustus taltes wid och war hans May:tz ordres att iag skulle giöra sådant arbete med gräfwa och faciner att hwarcken de eller iag kunde weta hwad dhet war, och lätt iag om natten stöta ner en Parel till wattnet och sedan lätt iag med fachiner läggia åthskilligt sic sak wid watnet och ungefär klockan emällan 1 och 2 begynte iag att hugga på stockar, slå in spijkar, bryta uth dem igen, båra, tassla och slamra med plankor i wattnet, då straxt allt deras Cavallerie satt till häst, Infanteriet rangerades och Cavalleriet ryckte hijt och dijt till watnet och war dher ett farligit rijdande och Rännande. d. 17 hujus war hans Maij:tt dher sielf och befant arbetet wara rätt.

Den 17 October om aftonen Kl: 6 bröt Regementet upp och tog de wagnar som brygan log uppå med sig och marcherade up mooth Hotwos dherest bryggan slogz som war från Warsaw 4 M: Regementet fick hans May:tt nådigste Ordres att föllia uppå gvardie öfwer Weiseln hwilcket och skiedde d: 18. om aftonen.

Och som H:r Generalen straxt med Konnungen öfwer gick Commenderades den ena Battalion af mig och den andra af Majoren Carl Swinhufwud*).

Den 19 October fingo wij Ordres att marchera utj samma ordning som wij öfwergingo då wij kommo till Gucko som war ..... Mijhl 3.

Här wid Gucko kommo Regementerne åther skillias åth, och kom Dahl Regementet och Nerkes att gå tilsammans på wänstra handen.

d. 20 Octob: gingo wij till Salitz ..... Mijhl 3.

---

*) S. af Qvalstad. Befordrades 1705 till öfv.-löjtnant vid Elfsborgs reg.

d. 21 Dito till Lentzezitza .... Mijhl — 2.

Till Lentzezitza följde hans May:tt sielf med desse Regementerna och sielf med furier och furier skiöter inskaffade proviant och skiutz för Regementerna öfwerflödigt. Men ifrån Lentzezitza gick hans May:tt tilljka medh Generalen ifrån oss d. 21 October om Middagen.

Den 22 October Continuerades marchen åth Satkovitze, Rava, Jessow, Bressiny, Strikow Lutomirs Balrikow, till Ujenow dit wij kommo d. 30 October som war ifrån Lentzezitze ..... $22^1/_2$.

Den 1 Novemb: passerade wij Warta Strömen wid Ujenow och Continuerade Marchen till Cosmin dijt wij kommo d. 10 Novemb: som war..... Mijhl 18.

Och bekom Regemäntet under denne Marchen här och där Saxiska fångar 6. Ryssar 3.

Den 13 Novemb: marcherade Regementet från Cossmin och kom hijt till Qwarteren Olebock d. 15 Dito som war ..... Mijhl $6^1/_2$.

Den 14 Nov: passerade att nähr Capitain Gustaff Anrep*) med furier och furierskiötter skulle gå till Olebock att giöra qwarteren för Regementet kommer han med alle sina Furier i en rad Rijdandes om natten och i mörckret rijder en af Furierne mitt uppå en annan marche som gick twärt öfwer och när Furieren kommer in bland deras hästar att ingendera kom fram frågar wår Furier af hwad Regemänte dhe woro som så marcherade, men ingen swarade honom då han drar hästen tillbaka och sade H: Capitain dett är Saxar och Polackar, och kommer af wåra den ena efter den andra och dundrar att dhe fahra så hårt för uth att dhe andre intet hinna att föllia efter, dhe hinte knapt att tysta dem som dher kommo efter hwar andra, emidlertjd marcherade de andre alt förbij och lätt häller intet märckia

*) Vid Dalregementet. Stupade i striden vid Praga-bryggan d. 14 Okt. 1705.

sig, och när dhe förbij woro redo wåra sin wäg fram och en stund dher efter hörde wåra huru dhet smattrade hoos Wästerbottens Regemänte dhärest dhe giorde skada.

Och är intet annat här wid Regementet passerat. Marchen ifrån Elbingen d. 15 Junij till d. 15 Novemb: då wij hijtkommo i qwarteren ähr med dett wij liggia stilla 5 månader giör tilsammans 212 Mijhl.

Gustaff Fin. Siegroth

AXEL SPARRE

RAPPORTER

AF

ÖFVERSTEN VID WESTMANLANDS REGEMENTE

FRIH. AXEL SPARRE

ÖFVER UTFÖRDA FÖRRÄTTNINGAR.

JULI OCH SEPT. 1702.

AXEL SPARRE

RAPPORTER

AF

ÖFVERSTEN VID WESTMANLANDS REGEMENTE

FRIH. AXEL SPARRE

ÖFVER UTFÖRDA FÖRRÄTTNINGAR.

JULI OCH SEPT. 1702.

Relation hwad som passerade wed ett Commando, som hans Kongel. Maij:tt nådigt anbefalte mig, at under Gen: Major Gref Stenboks direction, gå med ett partie af 1000 man fotfolk starkt, och genom en enterpris fatta posto wed Veixel strömmen, 6 mijl ifrån Crako, dersammastädes i största hast bygga en bro, för hela armeens öfwergång, till at beskiära Konung Augustus passagien ifrån Crako, den wägen som går in åt bergen, hwilken der då stod med sin armee af 18000 man stark, och hade sig wed staden retrancherat; hwilket skedde som följer. Orten der då wår arme camperade hette Skalmiers.

d [23] Julij 1702 blef partiet med 1000 man i dagningen upstält wed Gen: Major Gref Stenboks tält, med en hoop Artolleriewagnar, som med sig brachte sådana wärktyg och materialier, som till brons förfärdigande requireras, ty marcherades straxt der på, wägen ända åt Veixeln som war 2 mijl ifrån Skalmiers till en by benemd [Schiroslavitsa*]

*) Namnet och datum ifylda efter Wisocki-Hochmuth. Befallningen gafs d. 22 på aftonen, men först den 23 tidigt på morgonen blef man enl. ofvanstående färdig till afmarsch. Axel Sparre har varit något hafsig i sin afgifna relation.

hwarest bron skulle slås öfwer strömmen. Enär wi wid pas middagz-tiden dit kommo syntes straxt några 100 Volloscher, hwilka begynte skiuta öfwer strömmen, at förhindra wåra arbetare; men detta oachtat, geck det lika fort, med största flijt, och när några af wåra Dragoner, som dit kommo, hwilka Konungen till oss skickade, sköto på dem igien, weko de genast undan. Den dagen och natten arbetades effter all möijeligheet på broon, så at när hans Maij:tt andra dagen som war d. [24] dit kom, begegynte[!] Konungen redan wid middagztiden med Infanterie at gå öfwer broon; men Cavalleriet geck igenom wattnet öfwer strömmen, som då war hel låg, dåck hinte intet bagagiet öfwer, förr än andra morgonen; till hwilkets öfwergång jag feck ordres at stå der qwar med 4 batalioner till betäcka broon.

d. [26?] När solen upgeck, då mäst alt öfwer war, föllo Volloscherne in på de sidsta, som öfwergingo; men giorde intet skada mehr än 3 gemene soldater, och en Ryttare, och blefwo straxt af wåra repouserade, samma by der Volloscherna sig höllo, blef af Konungen befalt at upbrännas; Hwar på jag marcherade till lägret, som stod en fiärdingz wäg derifrån, Raporterade hans Maij:tt att alt war öfwer broon; och så separerades mitt Commenderade manskap hwar till sitt Regemente.

Axel Sparre m. p.

Sanfärdig relation af det partiet som fördes på hans Kongel. Maij:tz nådiga befalning af mig ifrån lägret wid Crako, at gå till en stad, belägen 12 mijl derifrån siöwägen; men landwägen intet mehr än 6 mijl, som hete Utzie, derifrån at upföra en hoop Victiner strömmen upföre till Crako, för de siukas och styckenens transport, som skulle bringas till Varchio, hwilket skedde d. 5 Septemb: A:o 1702 och aflopp som följer, nemligen.

Commenderingen giordes som bestod af mig som Öfwerste.

3 Capitainer.

Af Guardie

Capitain Gustaf Stiernhök*),

Af Vplandz Regemente.

Capitain — — — Visla**),

Af Wässmanlandz Regemente

Capitain Johan Cronhielm***),

*) Stupade sås. öfverste vid Uplands inf. vid Poltava.

**) På kaptenen med det trefliga zoologiska namnet Vessla har jag ej fått närmare reda. Namnet är ofvan felstafvadt, för så vidt ej uttalet den tiden närmade sig *i*.

***) Stupade sås. öfv.-löjtnant vid Sk. Ståndsdragonerna vid Fraustadt.

5 Lieutnanter
Af Guardie,
Lieutnant [Johan] Gyllensting *),
Af Vplandz Regemente
Lieutnant — — — Rotman **),
Af Wässmanlandz Regemente
Lieutnant [Lars] Dubb ***),
Lieutnant — — — Piper †)
Af Calmars Regemente
Lieutnant — — — Vijman,
3 Fendrikar
Af Guardie.
Fend: — — — Reuter,
Af Vplandz Regemente
Fend: [Edvard] Pels ††),
Af Wässmanlandz Regemente
Fend: [Alexander] Irving †††)

Summa af Corporaler och gemena 500 till talet.

d. 6 Sept: Marcherade jag med partiet om morgonen ifrån Crako till en by som het Vienschie 2 mijl der ifrån, hwarest jag moste stå om natten; ty en stor skog tog emot, och inga byar war på 3 mijl när.

d. 7 Marcherade jag i dagningen fort och geck öfwer skogen 3 mijl der ifrån, till en by som het Miscovitze, och tog der quarter, men wid pas kl: 2 om natten blef larm, i det, wid den Vnderofficers wachten som (som) stod fram för mitt quarter, några Voloscher öfwerrumplade soldaten som stod på posten, några steg fram för wachten, smygandes i

*) Stupade sås. kapten vid lifgardet vid Poltava.
**) Melchier Rotherman, sen. kapten och fånge i Saransk.
***) Stupade som kapten vid Poltava.
†) Kan ej identifieras enl. ättartaflorna.
††) Edvard Pels, löjtnant, blef fånge i Saransk.
†††) Alexander Irving, kapten, fånge i Galitz.

den hast på honom i mörkret, at han intet feck skiuta af sitt gewär, utan blesserade soldaten med Copier i armen och låret, skuto också; men treffade intet, hwarpå wid första skåttet wachten och Piqueten rychte ut, då de straxt retirerade sig i största hast, och intet mer tenterade den natten, utan alt blef tyst.

d. 8 Dito Marcherade jag fort och passerade öfwer Raba strömmen med en Prom och kom till Staden Utzie klockan half 10 om dagen, som war 1 mijl från förra natlägret, och 6 mijl ifrån Crako; Så snart Detachementet war ankommit, och up marcherat på torjet i Utzie, och jag hade besedt lägenheten der om kring, samt situation af staden, feck jag kundskap, at der woro et starkt partie Voloscher, i den nästa skogen der omkring; förordnade och utsatte jag wachterne, en högwacht på torjet, der näst i alla gatumunnare[!] wed torjet 1 Corporal med 6 gemena, och enkla poster uti bakgårdarne; Sedan inquarteras alt manskapet i de hus som närmast woro wid torjet, på det at så mycket bättre hålla manskapet tillsammans, i fall något larm påkomma kunde, hwarföre och hwar Corporal uti gatumunnarne fingo straxt de ordres, at intet släppa någon soldat in i gatorne till de andra husen i staden, wid hårdt straff till giörandes: der uppå tog jag 24 man, som escorterade mig neder till Raba strömmen $^1/_2$ fiärdingz wäg ifrån staden, at bese victinerne, som skulle transporteras utur samma ström i Veixelen, emedan som victinerne woro utaf fienden utur Veixelen dit upbrachte, fant jag i Raba strömmen så litet watten, at alla victinorne stodo fast på sanden torra, då jag nästan rådlös till bringa dem af sanden, som ock fast ogiörligit, om jag icke funnit det rådet, at upsticka 2 stora dammar som lågo ofwan före, $^1/_2$ mijl, at der igienom få watten.

d. 9 Dito Wärkställes det samma, i det en Lieutnant och Fendrik commenderades med 30 man at upsticka desse dammar på Raba strömmen, hwarigienom watnet så högt

wäxte at vitinorne begynte flyta, och således jag dem i Veixelen inbrachte; hwarpå Commenderades Capitain Visla af Vpläningarne med 60 man och Lieutnant Vijman till Veixelen; hwilken Capitain jag med sitt manskap befalte blifwa qwar at betäcka samma victiner, till dess jag effterkommer och hade skaffat proviant at begifwa mig på återresan.

d. 10 Feck jag kundskap af de karlar som jag hade på alla sidor ute, så wäl som af Borgmästaren; hwilken jag skickat ut med bref till städerne och de nästliggande byar at infordra proviant, dett 2000 Volocher woro uti anmarch, och med dem några 1000:de bönder, samt en hoop främmande troppar af Cronarmeen, hwilka sagt, at the willja attaquera mig; hwarföre Borgmästaren sade sig intet kunna komma igienom at beställa om provianten: På hwilken berättelse jag ei någon stoor reflection giorde; |: att volocherna der om kring woro :| wiste jag wäl; men at så många 1000:de särdeles af troppar af Cronarmeen woro för handen kunde jag ei troo, utan skickade Borgmästaren ytterligare fort, at han skulle bringa swar utan någon widare exception ifrån städerne, det han doch änteligen giorde, och geck om natten åter med de ordres bort, at provianten ofelbart skulle inbringas, så framt de wille evitera militairisk exceqution.

d. 11 Wardt alt färdigt till marche så at jag effter middagztiden ärnade gå neder till victinorne; men som en Lieutnant af Småläningarne benemd Vijman, som war Commenderad med Capitain Visla, begiärte blifwa aflöst, effter ingen Officerare wid hans Commenderade manskap i staden war, samtychte jag der till, och lät honom aflösas genom en Fendrik som escorterades med 8 man och 1 Corporal dit neder; men då Lieutn: war aflöster skulle med samma manskap gå up till staden igien, kom Lieutnanten ungefär kl: half 11 om dagen upridandes uti fult språng, helt alena, och mycket consternerad, ridandes långz gatan upåt som geck genom staden åt torjet, hafwandes lemnat

effter sig de 9 man och wiste aldrig hwar de woro blefne, frågade jag honom hwad på färde war, effter han så kom löpandes, och hwar han sitt manskap lemnat hade, sade han, at fienden dem afskurit, och at han med nöd kunde Salvera sig, hwilket icke wore skedt om han icke warit till häst, hwaröfwer han af mig blef hårdt tilltalt, at hafwa quitterat sitt manskap, och blef honom arresten tillsagt, säijandes han, at fienden kommer grufwelig starkt i full anmarche åt staden, och såg ut, som wore det hela Cron armeen, hwilken då för tiden stod wid pas 12 mijl ifrån samma stad Utzie, hwar på jag straxt Commenderade Capit: Johan Cronhielm med 24 musqueterare, at gå samma gata neder åt, till recognoscera om sig så förhöltz som Lieu[t]nanten sade, enär Capit: Cronhielm kom utan för staden, derest gatan lychtades, war fienden redan wed pass 200 steg när staden avancerade, så at Polackarne följde Capitain nästan på foten in åt torjet, och berättade Capitain at der syntes på fältet en stor myckenhet så at han judicerade dem wara några 1000:de man stark, förutan en stor hoop bönder som kommo med, och befantz sedan at de hafft yxor, at nederbryta gärdzgårdarne, till at facilitera fiendens inträngande genom trägårdarne in uti staden.

Jag lät deruppå straxt alt folket i tystheet gå i gewär, utan at röra truman, och lät draga igien slagbommarne för alla gatorne, hwilka wed min ankomst genast blefwo färdige giorde, och ställte sig upp uti deras fördelte divisioner, tillika med de der till förordnade Officerare; hwar på fienden med stort furi och skri ankom, angripandes alla poster nästan tillika, hwilka af mig redan med Plotoner förstärkte woro, nembl: de 5 gatumunar som sågo in åt torjet; begynte altså straxt at smella på alla sidor, så af fienden som af wåra; men hwar the kommo, blefwo the lyckeligen repouserade, och tumlade här och där af hästarne, när fienden det såg, at han genom gatorne intet inträngа kunde begaf han sig med mäst sitt hela manskap åt bak-

gårdarne, hwarest han utan möda inkom förmedelst bönderne samt Cossaquerne, som wore afsutne at bryta neder gärdzgårdar och Plank, och som wid hwart quarter i bakgårdarne ei war mer än en post utsatt förmedelst det ringa manskap jag hade, at derföre icke kunde utsättas starkare wachter, gofwo the larm skått på alla ställen, och straxt der på kom Officerarnes drängar, och gaf till kienna at fienden war i samma gårdar och i stallen infalne; der på detacherade jag den ena division effter den andra, till samma hus och gårdar, hwar det mäst påträngdes, dem at utdrifwa, hwilket och skedde, så at the på alla orter med förlust moste draga sig tillbakas igien, enär de således igenom trä- och bakgårdarne, sedan de inkomne woro, ei widare avancera kunde, ty begynte de at begifwa sig åt stadzkyrkan, hwarest fantz en stor kyrkogård kringstängd med plank, hwilket de låto på 2 ställen nederbryta, och församlade sig på samma kyrkogård en stor myckenhet, wäl öfwer 1000:de mehr och icke mindre, och som kyrkogården på samma sijdan eij war långt ifrån torjet, doch så at the för andra hus skull, icke kunde se på torjet; så klefwo Cossaquerne på et litet torn, samt och på hustaken, och begynte således at charchera wårt folk som stod på torjet, så at de blesserade några, när jag det förmärkte, war intet längre tid för mig at stå på torjet; ty befalte jag Capitain Stiernhök af Guardie, samt 2 Lieutn: Gyllensting och Lieutn: Piper af Wässmanlandz Regemente at taga 2 divisioner af högra flygelen som bestod af 48 man att attaquera fienden på kyrkogården, och gå gerad på dem löst, i den öpningen, som de för sig hade giordt, Secunderandes jag honom med resten af min corps hwilken bestod in alles med alla poster och wachter beräknad 240 man, emedan 60 woro wid victinorne med Capitain Visla detacherade; hwilket och skedde, och straxt Capitain kom till ouverturen af planket, begynte han ledwijs braf at gifwa feuer på Pollackarne, hwilka stodo så ihoppackade, at the

för det trängslet, som de woro uti intet stor resistence giöra kunde, och som Capitain avancerade med bajonetterne och salvorne tappert der på löst, ty begynte de efftersta i största hast och confusion, at bryta och tränga igienom den andra öpningen som the hade för sig giordt, så at the lågo hwar på anan i hålet, i en stor hop och myckenheet, och the äntel. således drogo sig med et fasligit skri af kyrkogården, lemnandes effter sig på platzen 19 döda, mycket af deras fanor och Copier, samt döde hästar, förutan en stor hoop blesserade hwilka woro öfwer 60 till talet, som Adelsmannen mig berättade, hwarest de om natten der effter med sin swärm stodo, och många blefwo hoos samma Adelsman af deras blesserade i deras läger döde. Af mitt folk blefwo allenast 7 döde och 5 blesserade. Desse af fienden woro 2000 Panserer, och Hussarer af deras bästa troppar ifrån Cronarmeen, och anförde under Potkomorren Lubmirschi*) Commando, 2000 Cossaquer och Volocher tillika med några 100:de bönder.

När nu fienden så wida war pouserad utur staden, fant jag rådeligast at träda ut med mitt manskap jag hade at presentera mig emot honom wed fältet, af fruchtan han torde igienkomma emot natten, och tända elden på staden, jag således komme at lida nöd, och mig till Victinorne sedermera eij conjungera kunde; Altså marcherade jag ut, ställte mig, doch ei långt ifrån husen, at jag hade ryggen fri, emedlertid woro dock alle gatumunnarne, som förr, med wacht besatte.

Enär jag mig 2 man högt hade posterat så låge der några blesserade, som änu lefde emellan mig och fienden,

*) Kron-kammarherren, kron-fältherrens broder. — I ett dagboksfragment (Cederhjelms? fast ej med hans hand) berättas under d. 16 Okt. 1702, att »Potkomorsina, konungens i Polen maitresse» hade skrifvit till skattmästaren Sapieha, antydande konungens benägenhet till fred. Denna Augusts älskarinna var alltså en Lubomirska och hennes mans handlingar stå ej i öfverensstämmelse med denna påstådda benägenhet.

hwilka af en Lieutnant benemd Dubb af Wässmanläningarne, blifwit skutne, ifrån en post, den han wed de yttersta husen hade fattat, då lät jag Commendera 2 divisioner at gå tit och göra dem neder, hwilket skedde mitt för deras armees front och åsyn, och sedan dem nakot afkläda, fienden böd wäl till med några desbanderade det at förhindra; men jag lät avancera några Plotoner och gifwa skått på dem, at the således intet tordes gå närmare.

Enär de sedan öfwer 1 tima stådt och sedt på oss, begynte de defilera och drogo sig wid pas 1000 man öfwer Veixelen, resten blef med Potkomorren i byarne stående på samma sida; men 1000 man geck till staden Usiek och blef der öfwer natten; Andra morgonen marcherade Potkomorren med de 2000 man af Cronarmeen straxt tillbaka igien till deras armee.

Sedan fienden drog sig af, och actionen war förbi, geck jag med mitt manskap in i staden tillbakas, räknandes de döda som woro öfwer 30 till talet, och lät utdela Proviant, det som öfrigit war lät jag med wagnar bringa neder till victinorne och på wägen begrofs de 7 gemena soldater som ihiälslogos, då de med Lieutnant: skulle ifrån Veixelen gå upp till staden, och 2 blefwo af dem fågna; derpå lät jag mitt folk sätta sig neder wed gewäret framför Victinorne öfwer natten till des dager blef; då jag bröt up, och lät draga victinorne strömen upföre åt Crako, hwilket med stort beswär skedde för de många grund och sandbankar, förmedelst det låga watnet som då för tiden i Veixelen war, hafwandes 10 a 15 man wid hwar victina som drogo henne med långa tog, och 1 Ploton med Öfwer och Vnderofficerare der wid, som betächte dem som arbetade. Emedan fienden mig på båda sidor följde hela wägen, så at the offta syntes i buskarne at jag eij någon tima säker war, moste jag flitigt låta uppassa, och när en victina fastnade, nödgades de andre effter den samma wänta, hwilket war mycket beswärligit, och geck för den orsaken helt lång-

samt; men fienden hade doch intet det hiertat att attaquera mig, sköto då och då några skått, och som offtast pilar in till och uti victinorne utur skogarne, utan at the giorde någon skada, och befans wägen Veixelen uppåt som åfwb: är från Usziee till Crako 12 mijl för des mångfaldiga krokar och buchter som Veixelen giör; brachte fördenskull jag der med till, ifrån d. 12 till d. 20 Septemb: siöwegen och in alles som jag war borta med partiet ifrån armeen just 14 dagar; lefwererandes hans Kongel: M:tt lyckeligen partiet igien tillika med 13 victiner, på hwilka sedan de siuka tillika med många andra flåttar och victiner som General Major Gref Stenbok emedlertid låtit förfärdiga embarquerades, jemwäl inlades en stor hoop Canoner, mörsare och andra materialier af amunition, med mehra, under Öfwerst Ranks*) Commando med escort af 1000 friska soldater som gingo d. 1 Octob. ifrån Crako Veixelen upföre, till Casimir, och sedan om wåren der effter, till Varchio.

*) Gustaf Ranck vid Kalmare reg.

MAGNUS STENBOCK

JOURNAL

ÖFVER

EXPEDITIONEN 1702—1703

AF

GENERALMAJOREN, GREFVE

MAGNUS STENBOCK.

MAGNUS STENBOCK

JOURNAL

ÖFVER

EXPEDITIONEN 1702—1703

AF

GENERALMAJOREN, GREFVE

MAGNUS STENBOCK.

Journal öfwer den expedition som mig i nåder af Hans Kongl. Maij:t anförtroddes att giöra in uthi hwijta Ryssland, så att indrifwa Contributionen, som och, att hålla mig till Fältherren Lubomirskis huus och Familie, att åtherlefwerera dhe af Generalen Brant tagne fångar, sampt refusion för alt skadestånd.

Dhen 19 October A:o 1702 blef iag af Hans Kongl. Maij:t anbefalter att gå till Opatowitz med dahl karlarne under ÖfwerstLieutenant Siegroths*) commendo bestående af 7 Capitainer, 5 Lieutenanter, 5 Fendrikar med behörige vnderofficerare, Trumslagare och 300 man gemeena, jämwähl af ÖfwerstLieutenant Gyllenkrooks där stående Commenderade manskap 2 Capitainer, 4 Lieutenanter och 230 man gemeena, sampt alla Öfwerste Albedyhls**) Dragouner under Capitain Wittinghoffs***) commendo.

d. 20 October ginge desse ofwannembde troupper öfwer Weixeln att stöta til ÖfwerstLieutenanten Grefwe Sperling†) och Major Weidenheim††) som redan warit föruth med 7 Capitainer, 12 Lieutenanter och 770 man gemeena af dhe Pommerske troupperne.

d. 21 October passerade iag sielf Weixeln, med Öfwerst-

*) Gustaf Henrik v. Siegroth.

**) Gustaf Ernst v. Albedyl. I Carl XII:s härar ha visserligen funnits 3 öfverstar Albedyl eller d'Albedyhl, men Henrik Otto blef det först 1707, Krister Henrik 1712. Gustaf Ernst var 1702 kommendant i Neumünde (Petres dagbok) och fanns sål. ej i Polen, men f. d. hans dragoner kunde finnas där under annat befäl. Att de ej voro många, fast de »alla» voro samlade framgår af att de blott stodo under en kaptens befäl.

***) Erik Göran Fitinghoff?

†) Casper Otto Sperling.

††) Gabriel v. Weidenhaijn.

Lieutenant Burenschiöld*) ock Major Creuts**) med 12 ryttmest:e 12 Lieutenanter och 600 man Ryttare sampt behörige vnderofficerare och 5 trumpetare, formerandes strax 12 escadroner af Cavalleriet föruthan Dragonerne, ock Infanteriet uthi 9 plottoner, marcherandes så en battaille till Byarne Grembockow och Wola, derest att hwijla öfwer natten, och befalte iag een gång för alla, att Gudztiensten tillbörl. affton ock mårgon hållas skall, till ordinair wackt förordnades 1 Ryttmest. 1 Lieutenant 2 vnderofficerare med 50 st. hästar, och 1 Capitain, 2 Lieutenant. 3 vnderofficerare 1 Trumslagare och 100 gemena Soldater, hwilka iag sielf dagl. uthsatt på alla passager och avenuer, desutan att altijd een Siettedehl af alla troupperne blifwa till Piquet, med sådanne ordres, att ingen wed lijfzstraff tillgiörande sig skall ecartera ifrån des troupper, officerarne och dhe gemeena aldrig giöra sig för säkra, på det, om något fiendteligit åkommo, att dhe då så länge lijf och blod warade, skulle påminna sig deras troheetz Eed och plickt sampt deras nådige konungz odödelige gloir. Gewähret och ammunitionen tages wähl i ackt, så och Elden. Manskapet förplägas dageligen med 2:e mℓ bröd, 2 mℓ kiött, ½ stoop gryn eller ärter 1 kanna dricka, 2 styfwer i penningar ock om någon persedell een eller annan gång fattades, skulle den samma effter Hans Kongl. Maij:tz nådige befallning dem med penningar ersättias, sampt och, der något partie uthgick dhe då af executions penningarne skulle hafwa att niuta een wiss ergiätzlighet, och gafz till

Parollen Carolus, Lösen Gud gie lycka

den 22 October Effter hållen Gudztienst uthsändes grefwe Leijonhufwud***) ¼ mijhl derifrån, till Orenicowice derest att uthplundra een by, der Prästen hade med sitt folck violerat den provision som af andra fördes till armeén,

*) Jakob Burensköld.
**) Carl Gustaf Creutz.
***) Erik Mauritz Lewenhaupt.

hwilket han med 20 Dragoner förrättade och brackte med sig een hoop fää som uthdehltes på partiet. Sedermehra marcherade partiet till Dombrowa*) och inlades troupperne dehls på Slottet och dehls i Staden, dhen wahnlige wackten uthsattes

Parollen Konung Carl Lösen führkuhla

den 23 October Vthsändes universalier **) omkring heela landet sampt bref till fältherren Lubomirskj om Contribution för dess egendomb. Chorum höltz, wachterne aflöstes, partiet stod stilla, sampt uthdehltes proviant och ammunition uppå partiet.

Parollen Hedwig, Lösen Granat

den 24 October Effter hållit Chorum afstraffades een Pålak med 20 par spöö som bårtstuhlit gewähret från een dahlkahrl, hwilket straff 3:e dagar effter hwar andra skulle exequeras. Een Augustiner munk berättade fienden annalkas, hwilket recognoscerades genom några Dragoner, som dock befantz i osanning wara, hwarföre behöltz Prästen i förwahr.

Parollen Friedrich Lösen Pistohl

den 25 October, kom åter igen tijender om fiendens ankomst, men som iag derom recognoscerade, befantz det falskt.

Parolen Stockholm Lösen Brunkeberg

den 26 October Predikan höltz wid wahnlig tijd, samt wachten aflöstes, Vollosche Compagniet ankom från Opatovitz, een Borgare och een Präst ifrån Woinitz höltz i arrest till des Contributionen betahltes, elden kom löös i Slottet, men wardt genom Gudz hielp straxt uthsläckt, dhe

*) Dabrowa. Mera förvanskade namn, som återfinnas i Andrees Handatlas (3 uppl.), återgifvas efter denna. — Dabrowa tillhörde kronkammarherre Lubomirski.

**) Saknas bland bilagorna (se förordet), men Loenbom anför i en not (Stenbocks Lefwerne I, 55), att kontributionerna häri bestämdes till 25 Timph på hvar rök med tillägg af 15 Timph för proviant m. m. — Uppgiften är tydligen hämtad ur den journalen bilagde »korta Deduktionen».

som burit universalierna till Dembitzca och Pilsna*) kommo till bakars och berättade dem inga universalier willia emottaga, utan willia för defendera sig.

Parollen Dombrowa Lösen fahrwähl

den 27 Octob: Marcherade partiet i god ordre 2:e mihl till een by som heeter Lystragora**), effter hållit Chorum, wachter uthsattes effter wahnligheeten. 2:e Albedyhls Dragone Corporaler angafz wara för 4 dagar sedan bårta, 2:e ryttare straffades med spöö som hafwa tillfogat bönderne otijdig handell. Ordres hålla sig färdige till marche.

Parollen Warschau, Lösen gå på

den 28 October marcherade detachementet till Pillsna hwarest Postarosten slogz i Järn för det han upburit och undandölgt Contributionen.

Parollen Stockholm, Lösen Musquet Pijpa

den 29 October vthsändes återigen universalier, alt annat gick effter wahnligheeten. Een adelsman***) kom från fältherren med bref och gick sedan till Jurkow. Wolloscherne uthsändes att exequera een by. Ordre att hålla sig marchfärdige.

Parollen Norkiöping, Lösen Styckeglugg

den 30 October Effter hållit Chorum marcherade bagaget föruth för difileén skull, under 70 man till footh, 30 Ryttare och 30 Dragoner åth Dembitza, i wägen sändes

---

*) Debica och Pilsno vid Weichsels biflod Wisloka.

**) Lisiagora.

***) Korniath, en systerson till kardinalen. Genom den utsände »betygade fältherren» — anmärker Loenbom — »sitt nit för konung Carl och at Han til bewis deraf wille draga Kron-Armeen på Konungens sida, om Han finge nog tid dertil». Stenbock trodde honom nära på, fortsätter Loenbom, och anhöll hos konungen om förhållningsorder. Svaret läses i N:o 191 af Carl XII:s bref. Om utgifvaren af dessa fått upplefva det närvarande kriget, hade han förmodligen fått klarare blick för många af Carls åtgärder. Förutsatt, förstås, att han ej varit ententeförblindad. — Carl karakteriserar, realist som han var, det hela som »afspisning med Complimenter».

alla qwartermästarne till een by derest Poststarosten war bårtflytt med heela Contributionen, hwilken dhe och total förbrände. Wolloscherne och 20 st: Dragoner ginge till een annan Prästegård och lijtet håff som ägarne wore bårtflydde och gafz dem till ergiätzligheet att uthplundra samma hoff, medan partiet rustade kom tijender att Pålackarne hade besatt Staden Dembitza, då strax grefwe Erich Leijonhufwud med Wolloscherne och 50 st: Dragoner beordrades dem att attaquera vigureusement, soutenerandes iag honom med avantgardet och resten af Cavalleriet der han desse anträffade, på ett hoff dem attaquerade, men dhe togo flyckten och förfölgdes så af wåra pelemelle så att man intet wiste hwem wän eller owän war, blifwandes således Capitain Wittinghoff blesserad och så med een Dragon bårtförd. Wåra nedergiorde åthskillige af fienden och tog een till fånga sampt förfölgde dem $^1/_2$ mijhl till Skogen altijd med Pistohlen i ryggen, men emädan marchen warit lång och folket fatigerade fant iag eij nödigt dem wijdare att förföllia; alla avenuerne till Staden besattes, Inwåhnarne i staden toges i förhafft, och hanterades skarpt för deras bewijste olydna. Een dahlkarl dog mäckta hastigt*).

Parollen Dynemunde Lösen Frölich

d. 31 Octob. Stod Partiet stilla och förrättades Chorum wacht etc. effter wahnligheten.

Parollen Schenstockovo, Lösen Contribution

d. 1 November Stod Partiet stilla och alt gick effter wahnligheeten

Parollen Åbo Lösen Hästskoo.

d. 2 Novemb: Marcherade Partiet till Lenitzowa, hwarest både Prästens och Poststarostens huus afbrändes hwilka hafwa bårtluppit och woro orsaken till folketz olydna, hwarföre anslogz een skrifft härom på kyrckdören

Parollen Madagaskar, Lösen Peppar

*) Han hette Halvard Utter af Westerdahls kompani, enl. den i bilagorna befintliga listan på afgång intill d. 7 mars 1703.

d. 3 Novemb. Marcherades till Sendischowo *) Tre små mijhl hwarifrån Universalier uthsändes **). Chorum wacht etc. höltz effter wahnligheten

Parollen Boxtahud, Lösen Smedslagg

d. 4 November stod Partiet stilla, Wolloscherne kommo tilbakars ifrån executionen.

Parollen Fyrkuhla, Lösen Ackta Elden

d. 5 November stod partiet stilla, ordres gafz att hålla sig marchefärdige

Parollen Contribution Lösen quittence

d. 6 November, Chorum höltz, sampt ordres att wara marchefärdige

Parollen Muscou Lösen Petter

d. 7 November marcherades till Reschou***), och när partiet kom 1/4 mijhl derifrån, så försändes gref Leijonhufwud föruth med avangardet att besättia Portarne af Staden. ÖfwerstLieutenant Burenschiöld med 4 st: Ryttmästare 4 st: Lieutenanter och 200 gemene försändes på Ett Oginskis hoff 4 mijhl derifrån att taga des fru†) som där sig uppehölt. Höltz examen öfwer Een Corporal och 2:e gemena som under marchen föröfwat exorbitantier; ordres låta förfärdiga 40 st: Spanska Ryttare

Parollen Lubomirski Lösen blås i bössan

d. 8 November stod partiet stilla, och fouragerades brede wijd Staden.

Parollen Trumma Lösen fyrfotha

d. 9 November Sattes dhe förfärdigade Spanska Ryttarne kring Slottet. befaltes att hålla Krigzrätt i mårgon öfwer dhen i förgår anklagade Corporalen och 2:e Dragonerne.

*) Sedziszow.

**) Saknas i bilagorna.

***) Rzeszow.

†) Hvad den ytterst svenskfientlige kastellanens fru hette, känner utg. ej. Ty man förmodar, att det är fråga om dennes fru och ej om general Dückers blifvande och förmodligen knappast godvilliga svärmoder.

Parollen Dombrowa, Lösen Madame

d. 10 November kom ÖfwerstLieutenant Burenschiöld ilbakars som eij träffat Madame Oginski, och hade han tagit med sig några jujcaner[?] till des Contributionen blijr betahlt. Lärfft till Skiortor opkiöptes för partiet, all boskapen wed Commissariatet slacktades och insaltades

Parolen Domesnääs Löösen Wraak

d. 11 November ordonerades ett förhöör öfwer Wolloscherne. Wachten, Chorum etc. förrättades

Parollen Pålak Lösen kees und brodt

d. 12 November befaltes att Capitainerne och halfparten Subalternas som liggia på Slottet skola giöra tienst och roulera med dhe andra som liggia uthi Staden.

Parollen Treeangell Lösen Proportion

d. 13 November, Ryttarne som lågo på Slottet drogz tilbakars i Staden igen för trängzlan skull

Parolen Europa Lösen liussax

d. 14 November Chorum och wacht a l'ordinair Een Underofficerare och een dahlkarl togz i arrest som eij warit allarte på des Post. Volloscherne uthsändes till een Stad bend: Tristad*) som eij effter universalierne inkommit med des Contribution. Een Soldat af Öfwerste Clercks**) Regemente blef död och strax begrafwen. Dhe siuka skola wähl förplägas.

Parollen Oginski Lösen Markatta

d. 15 November om Mårgonen försändes öfwerst-Lieutenanten Burenschiöld och grefwe Leijonhufwud till Fältherren Lubomirski, alt öfrigit gick effter wahnligheten

Parollen Cracou Lösen kläckstapell

d. 16 November wahnlig wacht och Piquet höltz etc.

Parollen Halmstad Lösen Revellie

d. 17 November, alt gick effter wahnligheeten, ordres,

---

*) Frysztak.

**) Frih. Lorentz Clerck.

att skiöta wähl dhe siuka, och att huudarne effter den slacktade Boskapen skall lefwereras till Profwiantmästaren.

Parollen Cantonnementet Lösen Revallie

d. 18 November dhet wahnlige förrättades.

Parollen Consistorium Lösen hoorpalln

d. 19 November I mårgon skall 3:ne Predijkningar hållas effter Tacksäijelse dagen infaller

Parollen Carolus Lösen behåller ähra

d. 20 November wed slutet af första Predijkan skiötz 12 styckeskått Swensk Lööse̊n, hwar gång, effter andra Predijkan samblades officerarne som eij hade wackt och Piquet, hoos mig, jempte een hoop förnähma Pålakar och Jesuviter, sampt fruntimber att besee dhe af mig anstälte illuminationer som woro till een stoor myckenheet wähl måhlade och sinrijke Diviser på Latin, warandes kring den stora illuminations machinen öfwer 100 st: lyckter, förutan många Pyramider*), medlertijd läth iag tractera alla åskådarne och löstes wed hwar Skåhls drickande 2:e skått, och wahrade detta, heela Natten öfwer, i åminnelse af een sådan märkelig dag

Parolen Augustus Lösen feck stryyk

d. 21 November wahnl. ordres observerades och dhe siuka tages wähl i ackt

Parollen Ystedt Lösen Påst Jackt

d. 22 November Effter middagen ankom H. Öfwerste Horn**) med sitt partie och Logerades i Reschouske förstaden, alt annat togz i ackt effter wahnligheten.

*) Detaljerad beskrifning hos Loenbom I bilagan XXXII.

**) Carl Gustaf Horn af Rantzien. Enligt E. Carlson (»Karl XII:s bref» s. 239) skulle här vara fråga om Carl Gabriel H. af Åminne, öfverste för pommerska infanteriet (sedan?), ehuru Nordberg och Adlerfelt blott kallar denne *öfverstelöjtnant* vid denna tid. Både Carl XII och Stenbock öfverensstämma i att kalla den här ifrågavarande för öfverste, och som hans hufvudstyrka utgöres af rytteri (se under d. 25 Nov.) ligger det närmast att tänka på den förstnämnde, som sedan 1700 var öfverste vid Brehmiska kavalleriet.

Parollen Lemberg, Lösen fyrwärck

d. 23 November Een bonde arresterades som stuhlit een Carbin. Emoth afftonen kom elden löös hoos een trägårdzmästare igenom des egit wållande. Sammaledes på-ett annat ställe neder i förstaden hwarest 8 st: Ryttare lågo som knapt med sine hästar undkommo, men dehls monderingz sorter omkommo i Elden. Om afftonen blef öfwerste Horn med 250 man gemena och nödige officerare commenderat att gå till Zamosch. Rytmester Leijonschiöld*) kom tilbakars med sitt partie som af Öfwerste Horn warit Commenderat och brackte något fää med sig.

Parollen Stockholm Lösen Brunkeberg

d. 24 November afstraffades bonden med spöö som i går stuhlit Carbinen, höltz KrigzRätt öfwer Wolloscherne, alt annat gick effter wahnligheeten.

Parollen Republiquen Lösen Resolution

den 25 November, remitterades af KrigzRätten den saken ang:de Wolloscherne som i går höltz till General Krigzrätt och Lieutenanten sattes i arrest.

Öfwerste Horn med 600 man til häst och 400 man till footh med behörige Öfwer ock vnderofficerare försändes till dhe Lubomirsiske godzen, det öfrige förhölls som wahnl., 70 st: wagnar skole anskaffas af nästliggande byar.

Parollen Oginski Lösen Skurvizna

d. 26 November Een Pålak ankom till mig med breef ifrån Kongl. Maij:t**) 8 st: fångar blefwo med spöö afstraffade som tredskas med Contributionens betahlande. Een Lubomirskis Corporal ankom från armeén med breef.

Parollen wärda, Lösen bekymbra dig intet

---

*) Carl Fredrik Leijonsköld.

**) Då det här knappast kan handla om brefvet n:o 195 (E. C.) emedan detta, som skrefs d. 26, svårligen kunde vara framme samma dag och ännu mindre gäller n:o 194, som handlar om Horns afsändande, är här väl fråga om ett förloradt bref.

d. 27 November ankom öfwerste Glasenapp*) med 318 st: wåra fångar som woro skickade ifrån Lubomirski. Een karl ifrån Woywoden af Wolynien**) ankom med bref som sedan sattes i arrest. Ordres, att dhe ankombne fångarne inqwarteras och förplägas wähl

ÖfwerstLieut: Burenschiöld med 200 Ryttare Öfwerste Albedyhls Dragoner och Wolloscherne befaltes att gå till Woijwodens af Wohlyniens godz Lisko och honom i arrest taga. Dhe ankombne fångarne skola mönstras att å dem förslag kan formeras, 38 st: flintgewähr togz på Slottet och uthdehltes på fångarne

Parollen Boutaselle, Lösen gåå på

d. 28 November Chorum wacht etc. effter wahnligheten

Parollen Sandomir Lösen Pistohl

d. 29 November försändes Major Creuts med 200 hästar att escortera Penningarne fångarna och lärfftet som försändes till armeén. Men dhe oklädde fångarne blefwo qware till wijdare ordres, det öfrige effter wahnl.

Parollen Hästskoo Lösen Bohuus.

d. 30 November Fursten af Landzhuut***) kom ock besökte mig, ordres, att alla der findtel. Skräddarne skola föras op på Slottet att giöra kläder för dhe oklädde fångarne.

Parollen äth och drick Lösen må wähl

d. 1 December Judarne i Staden tilhållas att betahla 12000 rd. eller gifwa pant, ordres att hålla sig march färdig.

Parollen Oeconomus Lösen weet huut

d. 2 December Effter middagen gick ÖfwerstLieutenant Siegroth med Infanteriet och Ryttmest. Hamn med 200 hästar föruth till byen Puteriuka att förwänta min effterkomst som skedde samma affton, emädan såsom iag lijtet måste uppehålla mig förmedelst Contributionens in-

*) Polsk-saxisk öfverste.

**) Jan Stadnicki.

***) Lancut o. 20 km. Ö om Rzeszow. Fursten hette Lubomirski.

drifwande skull af dhe Christna och Judarne därsammastädes. Qwartermest:ne uthskickades till en by ben:d Wysoka densamma at förbränna för des ohörsamheet skull.

Parollen Norrkiöping Lösen Wärja

d. 3 December marcherades till Striszowo*), alt annat gick effter wahnligheten.

Parolen gafz eij uth i affton.

d. 4 December vthskickades Ryttmest. Lagerberg**) med 50 gemena till byen Wysoka derest qwartermästarne i går föruth ginge, med samma ordres som qwartermästarne, hwilket wärckstältes och igenkommo med 50 st: nööth och 500 timff i penningar som för Pantzarerne wore opbrackte, till byen Wengelusko derest partiet hade marcherat.

Parollen Lemberg Lösen håll stilla

d. 5 December Marcherades till Staden Crossnou***) då iag några dagar föruth hade inhämtat säker kundskap att dersammastädes stod något af Lubomirskis Cavallerie, til hwilken ända Commenderade iag några grenadierer till häst och wara avantgarde, i mening att sluta deras förehafwande men wijd wårt annalkande under Staden bemötte mig Ryttmestaren öfwer bem. Lubomirskis folck som dem Commenderade wed nambn Merback, hwilken sig underkastade all lydno och tienst som han någonsin åstad bringa kunde, hwarwid iag honom förehölt sig att förklara med skrifftel. revers på sin heeder at aldrig stiffta något ondt emoth Hans Kongl. Maij:ts fördehl och nytta, deruppå han sig förklarade sådant eij kunna giöra, föregifwandes många orsaker, hwarföre togz han med Lieutenanten och 1 Corporal sampt 22 gemena i arrest, hwilkas hästar gafz till dhe oberedna granadiererne till wijdare besked. Ordres, att skiöta wähl manskapet och hästarne sampt förbättra hästbeslagen, alt det öfrige skedde effter wahnl.

*) Strzyzow.
**) Håkan Lagerberg?
***) Krosno.

Parolen Wolynien Lösen bythe

d. 6 December Chorum och wacht etc. afstraffades 2:e st. Ryttare med 6 p:r Spöö som uppå marchen blifwit effter.

Parollen uhrmakare Lösen gatulopp

d. 7 December Twenne deserteurer ankommo ifrån Vngern som warit uti keijserlig tienst och engagerade sig under det Mellinska Regementet. Ordres, wara färdig till marche.

Parollen Leopold Lösen Lubomirski

d. 8 December Marcherades till byen Combornice ordres att laga wähl om hästarne och wara allarte, sampt wara marchfärdig.

Parollen Jerislau Lösen wils gott

d. 9 December Marcherade partiet till Byen Blyznia 3:e Deputerade ankommo ifrån Zamoiski districtet, några gemena afstraffades med 6 p:r spöö för deras fyllerij skull, Chorum och wacht etc.

Parolen Upsala Lösen Foliant

d. 10 December Marchen fortsattes till Staden Dynow*) 2:e poststaroster som hade flycktat från deras godz och eij betahlt Contribution ertappades med stoor möda, under wägen och arresterades. Wid ankomsten till bem. Stad befant man Inwåhnarne allesammans wara bårt flydde, hwarföre befalte iag att låta vicitera om der något förgrafwit skulle finnas. Ordres att partiet står stilla i mårgon.

Parollen Oginski Lösen Eldbrand

d. 11 December Stod partiet stilla och uthsändes Ryttmest. Hambn med 1 Lieutenant 2 Corporaler och 20 gemena att ihoopasambla och införa alla wagnar som dhe i nästliggande byar finna effter föret upslogz. Sammaledes

---

*) Från Beskidernas nordliga sluttningar vänder Stenbock nu tillbaka i N. O. riktning.

uthCommenderades Ryttmest. Ribbing*) med alla Regementzqwartermest. och 20 grenadierer till att upbränna byen Westola, Oginski tillhörig, ordres att hålla sig marche färdig.

Parollen Dynou Lösen fyhrkuhla.

d. 12 Decemb: Sedan som iag gifwit Öfwerstlieut. Siegroth ordres med partiet att gåå tilbakars till Restiow, tog iag 20 st: Grenadierer och 10 st. Ryttare med mig och gick till Jerislou**) derest iag nödwändigt skulle wara. Öfwerstlieutenant Siegroth ankom till byen Delinguffki ben:d med partiet. Ordres, att Bussarne blij wähl försedde, hålla sig marchefärdige. Regementzqwartermest. med sine furier gå föruth till Tytzim***) i mårgon bittijda, att hafwa proviant i förråd för partiet, wacht och Piquet sampt Chorum a l'ordinair.

Parollen Dragon Lösen flinta

d. 13 December Marcherades till Tytzin, dhe som i går woro hijt öfwer gångne, beordrades att åter gå föruth till Restio och giöra qwarter för Partiet.

Parollen bössa, Lösen geführ

d. 14 December fortsattes marchen till Restiou, hwarest H. ÖfwerstLieutenant Siegroth erfohr att Judarne därsammastädes till Tytzin flydt een hoop deras kistor, hwarföre befaltes att föra bemd. kistor jempte några stora Packor tobak sampt 68 st: lärfft tilbakars åth Restiou, dhe ifrån Crossno medbrackte fångar lefwererades på Slottet, wacht och annat skedde effter wahnligheeten.

Parollen Canon Lösen Kuhla

d. 15 December Chorum wacht och Piquet effter wahnligheeten.

Parollen wärja Lösen Stockholm

---

*) Frih. Lennart Ribbing af Zernava vid Östgöta kavalleri tog enl. Kagg 1706 afsked från reg:t, enl. ättartaflorna 1701!

**) Jaroslau vid San.

***) Tyczyn.

d. 16 December wacht Piquet och Corum effter wahnligheten.

Parollen Granat Lösen fyrkuhla

d. 17 December alt gick effter wahnligheten.

Parollen Lunta Lösen geführ

d. 18 December ankom iag med mitt föllie tilbakars till Restiow.

Parollen Resolution Lösen feck stryyk

d. 19 December ankommo Sänningebod från Belts*) ang:de Contributionens erläggande för bemälte Woywodskap.

Parollen Leopold Lösen Nattuggla

d. 20 December Capitain Lilliegreen**) och Ryttmest. Wass med 50 hästar ginge uth till een adels man som war skyldigh penningar åth Oginski demsamma att opfordra. Wacht Piquet och Chorum höltz effter wahnligheten.

Parollen Republiquen Lösen är brydd

d. 21 December Capitain Lilliegreén med sitt partie genkom med wähl förrättadt saak.

Parollen Kiöpman Lösen arfskap.

d. 22 December Een Jude feck 6 paar Spöö för föröfwat Marode på fourageringen; höltz krigzförhör öfwer een Vnderofficerare af Dragonerne som beskyltes hafwa begått stöld från sin Cammerat, hwilken dömbdes från Lijfwet. wacht och piquet a l'ordinair.

Parollen Påland Lösen Elakt wäder

d. 23 December höltz Krigzrätt öfwer een Ryttare som brukat sijdwördnat emoth Ryttmester Mask, för hwilken orsak skull han blef dömbd från Lijfwet. Öfwerst-Lieutenant grefwe Sperling med een Corporal och 6 Ryttare bleef uthi ett ährende försänd till Landzhutt. Ryttmester Hamn ock Lagerfelt***) blefwe uthskickade hwar på

*) Palatin af Belz var nu Alexander Laszez. I Stenbocks egna bilagor finnas 2 bref från honom.

**) Jonas eller Efraim?

***) Carl Gustaf Lagerfelt stupade vid Warschau 1705.

sin wäg med Een Corporal och 10 st: Ryttare hwardera, att undersökia om något fiendtligit hördes, som tijdningarne inluppo, ÖfwerstLieutenant Burenschiöld ankom med 15000 al. Kläde sampt dhet Sölfwer som han af Woywoden från Wohlyniens godz tagit, een dehl af manskapet efterlembnade han uti Landzhut för fatiguen skull.

Parollen Brunswig Lösen humbla

d. 24 December, Befalltes hålla dhe siuka färdige att föras till armeén, och till den ändan uttaga 4 dagars förplägning för dem, till hwilkas säkerheet under wägen förordnades Grefwe Leijonhufwud med Een fendrich 1 Sergeant grenadiererne till häst och Öfwerste Albedyhls Dragoner, 1 Ryttmästare 1 Lieutenant 2 Corporaler 50 hästar och 1 Lieutenant med fembtije man foothfolck sampt Wolloscherne.

Parollen Carolus Lösen Sandomir

d. 25 December afgick Grefwe Leijonhufwudh med det i går förordnade folcket till armeén.

Parollen Wissnia Lösen Conclusio

d. 26 December Chorum, wacht och Piquet höltz befaltes wachta Elden.

Parollen Brusell Lösen Bohm

d. 27 December dhe förra befallningarne tagas noga i ackt

Parollen Micham Lösen båtzhaka.

d. 28 December befaltes att hålla sig färdig att marchera i mårgon.

Parollen Reschou Lösen fahrwähl

d. 29 December marcherades ifrån Reschou till Landzhut, befaltes hålla sig färdige till marchera i mårgon, wahnlig wackt och Piquet höltz.

Parolen Jerislou Lösen Elak wäg

d. 30 December fortsattes marchen till Poseworski hwarifrån iag med Grefwe Sperling föruth gick till Jerislou och gaf ÖfwerstLieutenanterne Burenschiöld och Siegroth

i befallning att låta hålla noga upsickt på manskapet så att eij något otilbörligit föröfwas måtte sampt den föllande dagen derå marchera.

Parolen Pistohl Lösen flinta

d. 31 December Effter hållen böön marcherades till Jerislou, då wij sammanstötte med det ifrån Reschou d. 25 Novemb. afgångne partiet under Öfwerste Horns Commendo.

Parolen Carolus, Lösen Gud gie Lycka

Anno 1703.

d. 1 Januarij Predijkningarne höltz sampt wackt och Piquet.

Parolen Upsala Lösen fyrwärk

d. 2 Januarij uthlefwererades kläde till böxor för mästedehlen af Dahl Regementet och Major Weidenheims manskap. Grefwe Leijonhufwud kom tilbakars ifrån armeén, hafwandes allenast med sig grenadiererne, sedan han wed armeén lembnat det öfrige manskapet. 2:e st: Ryttare luppo 3 gångor gatulopp genom 300 Man för det dhe hade maroderat.

Parolen HögPåhlen, Lösen sitt stilla

d. 3 Januarij ankom Woywoden Wapouski såsom deputerad ifrån Congressen i Wissnia, dhet öfrige skedde effter wahnligheeten.

Parollen Swerige Lösen Republiquen

d. 4 Januarij förordnades 100 man footfolck att förbättra den af Isen fördärfwade bryggan wid Jerislou Strömmen, Ryttmest. Laroos bleef arrest tillsagt.

Parollen Ingermanland Lösen Ryssland

d. 5 Januarij wachten indrogz ifrån Woywoden af Wohlynien Stadniki som ifrån arresten frijgafz, effter wahnligheeten skedde alt det öfrige

Parollen Republiquen Lösen lustig

d. 6 Januarij reeste iag*) med några andre officerare och 20 grenadierer till Jerislou

*) Stenbock begaf sig denna dag på väg till högkvarteret, som

Parollen Dan Lösen wärja

d. 7 Januarij wahnlig wacht och Piquet höltz, dhe förre gifne befallningar togz i ackt

Parollen Riga Lösen Graan

d. 8 Januarij dhet wahnlige förrättades

Parollen Narva Lösen fyr

d. 9 Januarij Major Lind*) befaltes jempte qwartermästarne att gå föruth och tillreda andra qwarteer, befalning war, att hålla sig marchefärdige.

Parollen Wisnea Lösen handske

d. 10 Januarij marcherades från Jerislou under Öfwerste Horns commendo till byen Chinpoluth, ordres, i morgon marchera.

Parollen Stockholm Lösen Musquet

d. 11 Januarij fortsattes marchen till Staden Olezciece**), wahnlig wacht och Piquet höltz.

Parollen Tälge Lösen Stegbögell

d. 12 Januarij 2 st: Ryttare af dhe Mellinske blefwo med 8 paar spöö afstraffade för maroderande. Dhe siuka skiötas wähl

Parollen Eski[l]stuna Lösen Stöfwell

d. 13. Januarij Efftersåsom det knapt blef effter uppehållet, befaltes Major Creuts taga 100 hästar och föllia med qwartermästarne föruth sådant att indrifwa, wahnlig wacht och Piquet höltz.

Parollen Skenninge Lösen Lunta

d. 14 Januarij kom iag tilbakars från Hans Kongl.

---

nu befann sig i Dzircoviza (Sakrshowek) på väg mot Lublin. Därifrån återkom han d. 14. Befälet fördes under hans frånvaro af öfverste Horn.

*) Linde? Isak v. Linde, som stupade vid Rajovka 1708, var major vid N. Skånska kavalleriet, ehuru enl. ättartaflorna först sedan samma år(?). Ingen Lind af Hageby är här att gissa på.

**) Oleszyce.

Maij:t till Olezcice, ÖfwerstLieutenant Gyllenstierna*) förordnades gå föruth med 200 hästar. Sammaledes försändes ÖfwerstLieutenanten grefwe Sperling till Woywoden Wapouski

Parollen Carolus Lösen Warschou

d. 15 Januarij wahnlig wackt och Piquet höltz

Parollen Hedwig Lösen Carlberg

d. 16 Januarij afstraffades Ryttmester Hamns dräng med 9 gångor gatulopp genom 300 man för det han med een knijf stuckit Lieutenant Eding**). Ryttmester Merback med des Lieutenant och 22 man af Cronarmeén som i Crossno arresterades gofwes löösa, och ersattes dem deras frântagne hästar och monderingar. Ordres war, i morgon att marchera.

Parollen Lemberg Lösen Stycke

d. 17 Januarij marcherades till Chischunoff befalltes hålla sig marchefärdige till morgons.

Parollen Lubomirski Lösen wählkommen

d. 18 marcherades till Narull***), befallning gafz i morgon marchera.

Parollen Boxstahud Lösen Lunta

d. 19 forttsattes marchen till Ostnou†), befaltes att 400 man footfolck med nödige Officerare skole gåå föruth till Beltz hålla gode ordres.

Parollen Beltz Lösen Candelen

d. 20 Januarij gick iag sampt ÖfwerstLieutenanten Grefwe Sperling och Major Creuts med dhe i går förordnade 400 man föruth till Beltz och lembnade Öfwerste Horn öfwerbefählet, ÖfwerstLieutenant Burenschiöld befaltes med 100 hästar och 400 man fotfolk i morgon att komme effter til Beltz

*) Nils Gyllenstierna (Kar. Krig. Dagb. VIII).

**) En kapten Mauritz Eding vid Wermlands reg. omtalas hos Kagg såsom stupad vid Poltava.

***) Narol.

†) Uhnow; vägen går nu österut mot Belz och Sokal.

Parollen Dantzig Lösen Granat,

d. 21 Januarij ankom ÖfwerstLieutenant Burenschiöld hijt till Beltz med dhet i går förordnade manskapet, hwarifrån iag om morgonen bittijda med 200 hästar och 400 man fothfolck war föruth gången till Sokall

Parollen Bels Lösen Trumma

d. 22 Januarij stod resten af Partiet stilla i Beltz, och hoos mig i Sokall uthsattes ordinair wacht och alt annat gick effter wahnligheeten, hwad i Sokal passerade med H. Potoski finnes af den föregående deductionen wed begynnelsen af Journalet.

Parollen Pålak Lösen Sabell

d. 23 Januarij ankom Öfwerste Horn til Beltz och förlades för Trängzlan skull jempte ÖfwerstLieutenant Sperlingz battaillon och een dehl af dhe andre tropperne på Landet. Samma dagen för dess opbrått ifrån Uknow blef een fendrich af dhet Mellinske Regementet död och sedan i Bels begrafwen

Parolen Carolus Lösen gå på

d. 24 Januarij uthsändes partier på execution och alt annat befaltes i ackt tagas effter wahnligheeten.

Parollen Stockholm Lösen Ploton

d. 25 Januarij, passerade intet uthan alt gick effter wahnligheeten.

Parollen Malmö Lösen Musquett

d. 26 Januarij uthsändes återigen partier på landet att indrifwa proviant. Chorum och wackt effter wahnligheten och befaltes 200 man till execution andra mårgonen.

Parollen Curland Lösen Arnäs

d. 27 Januarij Effter hållit Chorum afstraffades 2 st: Ryttare af dhe Mellinske för marodering i deras qwarteer med 4 gångor gatulopp. partie uthsändes att indrifwa Boskap och proviant.

Parollen Stegbögel Lösen Lanborg

d. 28 Januarij war altz intet föränderligit passerat utan alt annat effter wahnligheeten.

Parollen Basset Lösen Paroli

d. 29 Januarij afgick ordre till Öfwerste Horn, ÖfwerstLieutenanten Burenschiöld och ÖfwerstLieut. Siegroth om opbrott

Parollen Skenninge Lösen Spennare

d. 30 Januarij ankom partiet till Warenkie och Logerades uti dhe der kring liggande byar.

Parollen Swerige Lösen hielp Gud

d. 31 Januarij stötte heela partiet tilsammans i Tilkowitz*), men Öfwerste Horn med ÖfwerstLieutenant Gyllenstierna med dhet Skånske och Tyske Cavallerie feck ordre att marchera natten igenom till Zamosche**) samma orth att Soummera, effter Kongl. Maij:tz befallning, på dhet skarpaste, hafwandes sådanne ordres, att emädan denne orten angafz för så ringa, och om honom möijeligit wore, skulle han denne fästningen sökia att Surprenera, der det eij wore giörligit, skulle han sökia att sättia sig i possession i förstaden, och förhindra dhet dhe i Zamosch eij förStaden afbränna måtte. Samma dag då under marchen een Soldat af Vplänningarne död blef, och som Pålackarne ströfwade rundt om kring i Skogarne, befaltes om natten 3:die dhelen af hwar battaillon och hwar Troupp att hålla sig uthi beredskap

Parollen Constantinopel Lösen Elephant

d. 1 Februarij Effter hållen Predijkan marcherade partiet till een by ben:d Dubb, men ÖfwerstLieutenant Burenschiöld som stått om natten i Nabosch, Castellanen af Belts godz som sig opponerat emoth Kongl. Maij:tz universalier, angifwit samma by för 4 huuff ock wärkeligen

*) Tyschowze?

**) Zamostje. En latinsk skrifvelse från Stenbock, »ad civitatem Zamoscensem«, daterad d. $\frac{30 \text{ Jan.}}{9 \text{ Febr.}}$ finnes bland Stenbocks egna bilagor.

bestodh af mehr än 60 huuff, upbrände byen wed sin af marche och marcherade till Mamoctska. Major Weidenheim med 400 man marcherade 1/2 mijhl på andra sijdan om Dubb i en liten byy. Klockan 6 om afftonen kom Major Creuts med partiet tilbakars och berättade sig hafwa funnit een dehl olydige byar dhe der icke allenast uteblifwit med Contributionen utan och flytt ifrån huus och hem, dem han med Eld exequerat, samma dagen effter middagen skickade Öfwerste Horn Lieutenant Dahlheim*) med rapport om Zamoisch fästningz beskaffenheet, och brackte swar af dem underskrifwit, hwaraf Copian finnes ibland bijfogade Documenter**), berättandes att Staden och fästningen wore uti träffeligit godt stånd och aldeles omöijeligit att Surprenera, warandes alla wärken murade bastionerne med Orilions bestyckande både på Dazerne, flankarne som Cortinerne och så snart som dhe swaret gifwit, på Öfwerste Horns Soummerande begynte dhe med Canoner att skiuta på Cavalleriet som Staden skulle investera och förstaden taga i possession sampt och uthsände folck att tända Eld på förstaden, hwilka Öfwerste Horn fuller sökte att drifwa tilbakars, giorde neder några af dem, men kunde det eij förhindra i dy uhr Staden Elden skiötz med glödande kuhlor i halmtaaken, och som Elden tog öfwerhanden ock natten påkom satte sig Öfwerste Horn med partiet Een half fierdingz wäg ifrån fästningen.

Parollen Stenbock Lösen Samosch

d. 2 Februarij Major Weijdenheim och Ryttmester Hamn finge ordres att gå med deras manskap till byen

*) Carl Balthasar v. Dahlheim.

**) Något direkt svar på Stenbocks bref finns ej bland »dokumenterna», men väl en summarisk förklaring på tyska språket i 5 punkter, hvari det heter, att rätta makthafvande ej äro tillstädes, och uttryckes förvåning, att staden skall angripas, oaktadt man fullgjort præstanda i kontribution och proviant. Några muskoviter eller deras varor finnas ej här.

Janslowitz och der Logera sig. resten af Partiet blef qwarstående i Dubb men iag sielf gick närmare åth Samoitz till byen Sitnow, hwarest Öf: Horn tilbakars kom

Parollen och Lösen god Swensk

d. 3 Februarij om morgonen afsändes ÖfwerstLieutenant Grefwe Sperling och Grefwe Leijonhufwud till Hans Kongl. Maij:t med bref som stod wed Lublin, hafwandes med sig några Wolloscher. Straxt effter middagen ankom ÖfwerstLieutenant:ne Burenschiöld, Siegroth och major Creuts med deras partier och logerade sig i dhe närmaste byarne.

Parolen Polak Lösen Sabell

d. 4 Februarij Capitain Prints med 1 Lieutenant, 1 Cornett, 2 Corporaler och 50 gemena uthCommenderades att indrifwa proviant wacht etc. effter wahnligheten.

Lösen God Swensk.

d. 5 Februarij marcherade partiet på 2:e wägar åth stora Zamosch och under wägen tog iag 50 dragoner och några officerare med mig att recognoscera fästningen och fant henne i det stånd som Öfwerste Horn mig tillförende berättadt, blifwandes partiet inlagt i dhe näste byarne tillsammans. Dhe wahnlige orderne toges i ackt.

Lösen god Swensk

d. 6 Februarij stod partiet stilla, och förrättades det wahnlige wed partiet.

Lösen god Swensk

d. 7 Februarij commenderades Major Creuts med 250 man och nödige officerare att indrifwa Contributionen af Staden Okain*). Een Soldat af dahlRegementet blesserade des Cammerat i fyllnaden och togz i arrest. 1 Lieutenant 1 Corporal medh 30 hästar commenderades att indrifwa proviant, hwilka blefwo warse några wolloscher, som på dem skiöto några skått dock uthan skada.

---

*) Uchanie.

Paroll och Lösen god Swensk

d. 8 Februarij General Major Strömberg ock Öfwerste Roos*) kommo till mig effter som dhe med deras partie eij långt ifrån mig stodo, och drogo samma dag tilbakars igen. ÖfwerstLieutenant Grefwe Sperling och Leijonhufwud ankommo från Hans Kl. Maij:t tilbakars igen.

Lösen ährlig warar längst

d. 9 Februarij ÖfwerstLieutenant Burenschiöld och Siegroth med 300 hästar marcherade på befallning till Staden Zamosch och genom een Trumpetare öfwerlefwererade ett mitt bref**), hwilka emoth afftonen tilbakars kommo med swar sampt brackte en Pålak som utur ett huus eij långt ifrån Staden blesserat een af Wåra Wolloscher. Ordres att hålla sig färdige till marche.

Parolen och Lösen god Swensk

d. 10 Februarij Skikades Ryttmest. Wittenburg ock een Trumpetare med breef till Zamoitz och marcherade dehls af partiet till Byen Zalirice och dehls till Staden Orlau hwarest dhet ihopsamblade proviantet uthdehltes så till mitt som General Major Strömbergz partie. Een Ryttare af Skåningarne och een Soldat af ÖfwerstLieutenant Siegroths Commenderade omkommo under marchen. Een Lieutenant af Skåningarne ankom med 30 st: Siuuka och 40 st: friska ifrån General Major Strömbergz partie, ordres wara marchfärdige.

---

*) Nils Stromberg och Carl Gustaf Roos af Hjelmsäter.

**) Ett nytt latinskt bref från Stenbock, dat. $\frac{10}{20}$ Febr., finnes bland »dokumenten», tillika med ett afböjande svar af samma datum från »dominationis Vestræ addictissima et humillima serva Anna Zamoijska». Följande dag sände Stenbock ånyo ett latinskt bref direkt till »Domina Comitissa et Amica colendissima». Men som hennes Nåd var oböjlig och ej ville öppna slottsportarna (det skedde emellertid 1704 för Carl XII själf) — emedan hon såsom förmyndare för sin son ej kunde utan medförmyndares och republikens tillstånd besluta — samt slottet för att vara i Polen var starkt befäst, så fann Stenbock efter någon brefväxling med konungen för bäst att afstå från försöken att bryta motståndet. Han tågade därpå norrut.

Parollen och Lösen god Swensk

d. 11 Februarij Marcherades till Rokolupi hwarest Major Creuts stod medh dess 250 hästar som indrifwit proviant. Lieutenant Dahlheim som med qwartermästarne i går föruth gick berättade wed min ankomst att dhe oförmodeligen under wägen träffat ett partie Wolloscher som fuller i begynnelsen wille biuda dem hufwudet, men sedan togo flyckten, sedan dhe på plattzen effter sig lembnat 7 à 8 st: döda, hwaremoth ingen å wår sijda gudi låf blefwen, allenast een Ryttare och een häst blefwo blesserade. Een Soldat af dhe Mellinske ock een af Cronebergz Regementet blefwo under wägen af Wolloscherne bårttagne, Lieutenant Knorring togz i arrest för dhet 3:ne arrestanter eschaperat i natt under des wacht. Ryttmester Tiroll igenkom med dess Commendo af 50 hästar, sedan han proviant indrifwit. Major Creuts beordrades i morgon bittida att gå med 200 hästar och 40 kneckter till Staden Woitzlavitz *) att bårttaga dhet från Lublin dijt flycktade Tobaket.

Parollen och Lösen god Swensk

d. 12 Februarij Major Creuts afgick med dhet i går commenderade manskapet. Een Sergeant af Öfwerste Crassous**) Dragouner togz i arrest för dhet han under marchen ihiähslagit een bonde som förde partiets boskap. Ordres war att hålla sigh marchefärdige

Parollen och Lösen god Swensk

d. 13 Februarij fortsattes marchen till slottet Zellets och höltz förhöör om den Sergeanten som under marchen ihiähl slagit bonden. General Major Strömberg averterade mig att Ryttmest. Wittenburg som blef försänd med bref och een Trompetare till Staden Zamosch, eij långt från Staden är blefwen massacrerad, men trumpetaren sluppit förmedelst den Zamoisiske Trompetarens förböön för honom.

Parollen och Lösen gåpå

*) Woislawize.

**) Ernst Detlev v. Krassow.

d. 14 Februarij stod partiet stilla effter såsom man i byarne fant fourage. Capitain Lagerberg *) af Östgiötarne ankom med 50 man och afhämptade 1000 richzd. och 1000 knipper tobak för dhe Tre Regementerne som står under General Major Strömbergz commendo. Ordres war att hålla sig marche färdig elliest skedde alt annat effter wahnligheeten.

Parolen Werda Lösen ståå

d. 15 Februarij Skickades qwartermestarne bittijda föruth om morgonen att giöra qwarteer i Chelm**) för partiet, hwaruppå marchen öfwer alt skedde, befaltes hålla goda ordres.

Parolen och Lösen god Swensk

d. 16 Februarij stod partiet stilla och blef 5:te dehlen af alla officerarne commenderade att patrullera uthom staden afdehlte natten emellan sig så att 2:e kommo hwar tijma. Höltz krigzrätt öfwer den Dragon vnder officeraren som ihiähllslagit bonden, hwilken och dömbdes ifrån Lijfwet. 2:e stycken Ryttmestare uthCommenderades med 50 st: hästar att recognoscera om något fourage i näst omliggande byar till fångz war, hwilka igenkommo och berättade att på $^1/_2$ mijhl härifrån finnes något, men eij mycket. Öfwerst-Lieutenant Siegroth med 2:e Capitainer 2 Lieutenanter och 2 fendrikar sampt 10 vnderofficerare och 200 gemena befaltes uthgå i dagningen och betäckia dem som uthsändes att fouragera.

Parollen Upsala Lösen Vpland.

d. 17 Februarij ÖfwerstLieutenant Siegroth afmarcherade med det i afftons commenderade manskapet, och igenkom med wähl förrättade ährender. Penningar uthdehltes till officerarne af partiet. Een Ryttare af det Skåhnska Cavalle-

*) Ättartaflorna upptaga ingen kapten Lagerberg vid Östgötarna. Denna tiden genomgingo de sina grader vid Skaraborgs regemente och möjligen är här en misskrifning för Västgötarna.

**) Cholm.

riet blef oförmodeligen af des Cammerat ihiähl skuten ordres, flijtigt patroullera wara allart, sampt wähl skiöta dhe siuka

Parollen Brant Lösen Sölfwernagell

d. 18 Februarij skedde alt effter wahnligheten. Elden kom löös uthi ett huus som eij mehra skada giorde än upbrände 3:ne gewähr.

Parollen Vivat Lösen Carolus

d. 19 Februarij qwartermestarne och Wolloscherne gingo uth att recognoscera. 3 à 4 st. huus lades i brand förmedelst den stora stormen.

Parollen Oginski Lösen Stryk

d. 20 Februarij Vthskickades Ryttmester Hamn med 50 st: Ryttare att betäckia några fouragerare som sedan strax igenkommo. General Major Strömbergs Regementzqwartermästare ankommo att giöra qwarter för dess 3:ne hoos sig hafwande Regementer effter begges wåre gottfinnande att draga folcket tilsammans. ÖfwerstLieutenant Burenschiöld gick föruth med 400 hästar och 200 st: kneckter att giöra qwarteer för heela partiet General Major Strömberg ankom med dess 3:ne Regementer och lades deraf i Staden Skaraborgz och Wästerbottns och Öfwerste Roos i een by der bredewid, alt annat gick effter wahnligheeten. Een Dragon som i fyllerijet talt emoth des officerare dömbdes från lijfwet, men benådades med gatulopp. item den Ryttaren af Skåningarne som oförwahrandes ihiählskutit des Cammerath afstraffades med gatulopp.

Parollen Carolus Lösen Stycke.

d. 21 Februarij wahnlig gudztienst sampt wackt och Piquet höltz, ordres att hålla sig marchfärdig.

Parolen Stockholm Lösen Laveth

d. 22 Februarij opbröth heela partiet om morgonen derifrån och marcherade till byen Olschewitz och inlogerades troupperne i dhe närmaste derom kring liggande byarne. 1 Förrijdare och 2:e förrijdareskytter af Gref Sperlingz bat-

taillon blefwe bårttagne af 500 Wolloscher som i största hastigheet inhöggo uti een by brede wijd en skog der bemälte förrijdare woro och nummererade qwarteren för partiet, hwilka fuller sedermera efftersattes, men alt förgiäfwes ordres gafz, att försörja sig å bästa sättet.

Parollen Riga Lösen Pistohl

d. 23 Februarij ÖfwerstLieutenant Siegroth med 300 man och Ryttmester Lind med 300 hästar uthCommenderades att gå twå mijhl föruth och giöra qwårteer sampt anskaffa proviant, ordres att hålla sig marchfärdigh.

Parollen Riga Lösen Pique

d. 24 Februarij opbröth Troupperne utur deras qwarteer och gick til Staden Dwaskow och inlades i Staden så många som rum hade, dhe öfrige rundt om kring i byarne, ordres hålla sig marchfärdig.

Parollen och Lösen Tyst

d. 25 Februarij fortsattes marchen till Staden Ostrow*) hwarom kring åter troupperne lades i byarne, alt öfrigit gick effter wahnligheeten.

Parollen Carolus Lösen Lublijn

d. 26 Februarij reeste iag med några officerare till Hans Kongl. Maij:t som stodh wijd Lublin i Jacobowitze

Parollen Giöteborg Lösen Fästning

d. 27 Februarij stod partiet stilla och förplägades på bästa sättet. Chorum och wachter höltz a l'ordinair

Parollen Warschou lösen wils gott

d. 28 Februarij stod partiet stilla, alt annat gick effter wahnligheten, ock ankom iag tilbakars igen ifrån Hans Maij:t. Ordres gafz att Skånska och Småländska Cavalleriet skola gå hem hwar till sitt Regemente med H. ÖfwerstLieutenant Gyllenstierna. Sammaledes Major Creuts med dhe af LijfRegementet.

ÖfwerstLieutenant Sperling med Wästgiötarne, sampt

*) O. 35 km. N. O. om Ljublin, i hvars närhet Carl XII öfver vintern hade sitt högkvarter på slottet Jakobowice.

Öfwerste Roos folck, bekommo ordre att stööta till deras Regementer, som eij långt från Ostrow stodo. Men resten continuerade iag min marche effter Kongl. Maij:ts ordres, till Warschau, då sedan alla Commenderade wed ankomsten stötte till sine Regementer, och dahlkarlarne lades i Warschau.

Afgången som är skedd uthaf dhe wed detta partiet warande Regementer bijfogas här hoos*).

Sammaledes Copier af Correspondencen som iag under warande partie fördt, Kongl. Maij:ts egenhändige bref, till mig ankombne, äre till Swerige öfwersände, därsammastädes af H. Secreteraren Schmedeman att låta afCopieras.

Detaillen af Commenderingarne, finnes om begiäres skulle, hoos dhe med Commenderade Regementz officerarne. Sammaledes finnes hoos mig ett uthförligare Journal som nästan är lijka lydande med detta, hwilket iag för widlöfftigheten skull eij wehlat uthfärda, utan det samma med kårtare meningar häruthinnan låtit författa.

Warschau d: 12 Aprill 1703

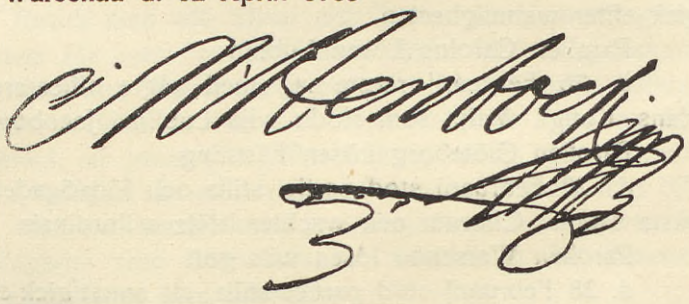

*) Enligt den bilagda listan omfattar afgången vid de olika truppförbanden 68 man (döda och bortsnappade) samt 36 hästar.

Korrespondensen har här på några undantag när ej medtagits, då den ej har något egentligt krigshistoriskt intresse och skulle tagit oproportionerligt stor plats. Stenbocks långa latinska från Rzeszow d. $\frac{18}{28}$ Nov. utfärdade universale till den kringboende ädeln återfinnes i något sammandragen form försvenskadt hos Nordberg I, 306. Carl XII:s bref till Stenbock, som ju naturligtvis icke äro bilagda, läsas i E. Carlsons brefbok.

Kårt Deduction *) af den Expedition mig uppdragen wart af Kongl: Maij:tt in utj wijta Ryssland: till samman satt Marienburg d: 26. Martii 1704.

Den 19:de October A:o 1702 wart jag commenderad effter Kongl: Maij:ttz egna munteliga ordres att gå öfwer Weixeln, Så till att indrifwa contribution, som till att giöra fienden all afbräck, der iag honom hinna kunde: Befalte mig och Kongl: Maij:tt expresse att iag icke allenast skulle söka att anpacka och taga wed huffudet alla de iag kunde ernå af Chronarméen, utan och att sättia Feltherrn och det Lubomirsiska huusetz godz uti större och swårare Contribution än alla andra, Samt och tillhålla Feltherrn eij allenast att restituera alla de genom Brandt bårttagne Fångar, utan och tillhålla honom allwarl: att refundera alt skadestånd. Med desse ordres gick iag i Gudz namen fort, och effter min yttersta förmogo och ringa förstånd har iag söökt Kongl: Maij:ttz willja och befallning i underdånigheet ett nöije att giöra, samt inbringa all den fördeel och profit för armén iag kunnat uptänckia. Och

*) Deduktionen, som egentligen har karaktären af en försvarsskrift, är som dateringen utvisar affattad i Marienburg i Westpreussen Mars 1704, alltså mer än ett år efter de händelser Journalen skildrar. Stenbock har ofta med sitt lifliga och lättrörliga sinnelag plågat sig med föreställningen om ovänners bemödanden att utträngа honom ur konungens gunst.

som tillförende Contributionens uppbärande war reglerat till 25 Tijmff på hwar röök, har iag öfwer det till Kongl: Maij:ttz fördeel än wijdare påbudit 15 Tijmff för proviant, som och incasserat salvagarde pänningar i Konungens Cassa och till dess nytta och tienst, hwilket förr eij wanligit, och aldrig blifwit Hans Kongl: Maij:tt beräknat.

När iag nu ankom till Reschou, och tillförende corresponderat med Feltherrn Lubomirski, som mina och dess bref lära utwijsa, att iag honom nogsamt i wänligheet kundgiort Kongl: Maij:ttz nådige willja och befallning, men han med complimenter och equivoka Swar sökt Kongl: Maij:tt sielf: Men Hans Kongl: Maij:tt med dess contestationer eij nöijd, utan befalte mig å nyo allwarl. att påstå hoos honom præsterandet af Kongl: Maij:ttz redan utfärdade befallning. Då kom till mig En Adelsman benemd Korniath, En Syster Son af Cardinalen och intime wän af Feltherrn, Samt En Waposki Dapifer Regni En Slug och klook man, hwilka begge mig bodo, att iag med Feltherrn skulle man wijsa allware, han måste wäl låta restituera fångarna. Gofwo och det wed handen att uti Wisnia adeln innan kort borde hålla En congres, att iag eij illa giorde för Kongl. Maij:ttz tienst om iag dem uti derass sammankomst tillskrefwe. Hwilket iag att giöra eij nogot betenckiande drog, som och effter mitt enfaldige förstånd utfärdigades, som här hoos bijfogade bref lyda. Hafwandess iag Kongl. Maij:ttz willja och befallning att draga dem med låck och hotande samt manu forte i Kongl. Maij:ttz interesse, som med mera Kongl: Maij:ttz egenhändige bref lära utwijsa, hwilka iag nu eij wed handen hafwer, utan för säkerheetens skull sändt till Swerige att copieras genom secreterarn Smedman. Det Swar iag fick af Congressen i Wisnia finnes här och bijfogat, hwarest de till Contributionen bewilljat, men wijdare limiterade derass Congres till nest kommande.

Och som det fan sig En deel Olydige, som Kongl:

Maij:ttz vniversalier despecterade, wart iag nödsakad effter Kongl: Maij:ttz befallning dem med swår execution att hemsöka, androm till warnagel. Ibland hwilka den första war Woywoden af Wolhynien Stadnichi, som werkel. giorde Ett åtlöije åt all påbud, och samlade sina Bönder och Soldater tillsamman alle Swänska partier att afhålla och nedergiöra, om hwilkens falskheet och obstination heela partiet wittna kan; men lyckades honom eij bettre, än att Öfwerst Lieutenanten Burenschöld dit sändes och tog honom wed huffudet, samt med hwad han än oflytt hade i barskapp. Samma Woijvod relascherades uppå den senare Congressens i Wisnia intercession emot en wiss summa pänningar, som gick i konungens cassa; Samt En revers att aldrig willja directé el:r indirecté emotsträfwa Kongl: Maij:ttz befallningar, eller och det som kunde sträfwa emot dess höga interesse, som bifogade revers lärer kunna utwijsa.

Mitt senare bref till Wisnia Congres, samt derass Swar och Deputation till mig finnes och här bijfogade. Warandes Hans Kongl: Maij:ttz nådige befallning till mig när iag till En sådan Correspondences fullgiörande i underdånigheet begärde nogon der till capabel uhr Cancelliet, iag skulle giöra det bästa iag kunde, Hans Kongl: Maij:tt kunde ingen afsända, det måste endock wärjan giöra det besta, med hwad mera brefwet *) innehåller.

Och som En deel Olydige rundt om kring eij wille betala Contribution, nödgades iag dem att besöka, och gick sielf till Crosno in i Ungerska Bergen, hwarest iag under wägen allenast En Canonicus uhr Warschau, som sielf uppburit Contribution och der med bort flytt, med Elden hemsökte och förbrände. Och som iag Kongl. Maij:ttz Ordres hade att upphäfwa alla troupper som iag kunde under wägen råka, så fant iag i Crosno Ett Compagnie af Lubomirskis Folck, hwilka iag upphäfwde, men sedermera effter Kongl. Maij:ttz befallning lät löpa.

*) N:r 198 (E. C.).

Alldenstund uti Bergen wägen mycket elak, och saisonen rude, att iag utan Folketz särdeles och skadeligaste fatigue eij kunde fortsätta executionen i Bergen, lijkwist Åborna och Possessorerne i stor Frucktan, sände de utaf Sanoc och der omkring liggande Deputerade till mig med begäran om Clementia, låfwandes sig att willja betala effter derass yttersta förmågo, hwilket dem och accorderades i anseende till landetz magerheet och fattigdom, men effter min bortgång infan sig ingen, utan giorde af min återkomst dem till att exequera en omöijeligheet, hwilket och wäl sant, i Ty att om wåren wägarna der alldeles inpratiquabla, och landet så beskaffat att det i lutter defiléer består, Bergen så höga och af sådane klyffter, att Folcket sig med pick och pack alldeles förkrypa och förbärga kunna.

Wed min återkomst ifrån Crosno fans för mig twenne Deputerade i från Beltz i Jarislow, till hwilkas Palatinat om Contributioner efwen utskrifwit, med begäran af heela deras Palatinat att dem måtte giöras nogon lindring och gifwas tijd, säjandes Palatinatet hafwa vnanimiter bewilljat till Contribution.

Hwar uppå iag, att få uppå Ett bräde heela Palatinates Contribution dem lemnade att betala för hwar röök 30 Tijmff, samt fyra wickors tijd. Tillskref dem och Ett lijka lydande bref, som till Congressen i Wisnia, förmenandes dem på derass giorde declaration wara redeligit Folck, och till troendes uti derass utfästade låfwen. Hwilket iag lijkwist sedermera Contrarium måst erfarit. Som är att Potocki Starosta Krasnowstawski med dess Bror, hwilka der i Palatinatet högsta stemman hafwa, samma gång som de Deputerade med mig talte, hafwa de föröfwat uti derass Congres följande fourberie. Bemelte Potocki effter allas berättelse har i Congressen protesterat emot Contributions betalande, willjandes till intet bewillja, föregifwandes sig med sina troupper och med de uhr Wolhynien, samt Lublinska att wilja afhålla de Swänskas ankomst.

Men här sitter Falskheten, i ty han der ifrån straxt gick till Kongl. Maij:tt och soubmitterade sig Hans Kongl. Maij:tt min alldra nådigste Konung, erhölt och ett befrijningz bref för alla dess godz och appartinentier. När nu tijden war förbij att Contribution skulle på Ett bräde betalas, marcherade iag in i samma Palatinat och erfor straxt att de sig till ingen betalning resolverat, flytt ifrån huus med all egendom, och tenckte att sättia sig till wärns. Om detta wart iag af förbemelte Waposki förut averterat. Jag lät exequera så många iag kunde hinna och utan troupparnas fatigue sig lät giöra; förnam och att de mästa inflytt uti Sockal klöster, och att de wille det med Soldater uhr Wolhynien besätta, hwarföre iag och marcherade dijt *) och surprennerade med 400 man klöstret i dagningen finnandes dijt infört 6- à 700:de stora kistor, lät besättia klöstret, och förböd wed lijffsstraff att ingen det ringaste skulle röra som kiörkan angick, hwilket och stricté efterlefwdes. I det samma kom Potocki till Sockal, förandes med sig Ett bref af Kongl. Maij:tt att iag med honom Concertera skulle **) om Ett och annat som kunde lända till Kongl. Maij:ttz tienstz befordran. Men denna hans handräckning war mer grundat på falskheet, och abouterade mer till dess egit interesse, än som till Kongl: Maij:ttz Cassas befordrande, Som af följande dess fourberie ögonskienl. sees kan.

1:o Der han wurit orsak till heela Palatinates mutinerie, och eij wiste huru han inför dem skulle kunna excusera sin begångna falskheet och sättia desse olydige utur alt skadestånd, tog han dem således uti sin protection, säjandes att alla de kistor på 23 när som woro uti

*) Det var d. 21 Jan. 1703 Stenbock tågat till Sokal, där det i det följande omtalade sammanträffandet med Potocki ägde rum.

**) Brefvet N:r 201 (E. C.) handlar om denna sak, men som däri talas om en »order», är det väl närmast att uppfatta som en privat underrättelse om rätta tolkningen af en officiel skrifvelse.

klöstret inflydde hörde honom mest sielf till, hans familie och militie, och fick Consequenter permission dem att uttaga och bortföra, hemställandes iag der hänn om han sielf eij profiterat der af, utan att återställa till Possessoren dess egendom. Om hwilket iag så mycket mer persvaderat, som dess bedrägerij och politiska egennyttigheet ögonskiönl. af följande kan siönjas.

2:do Det tilldrog sig att straxt effter min ankomst de tillförende twenne Deputerade ifrån ofwansagde Palatinat kommo till mig i Sockal, begiärandes om protection på derass godz och Egendom, säjandes sig eij wara wållande att Congressen i derass frånwarande sig resolverat till ingen betalning, men wäl till wärns.

Men finge af mig till swars att de borde weta sig eij hafwa wurit försände till nogon particulier Adelsman den de wäl tenckte att draga wed näsan, men till En stoor och triompherande Konungz utsände General, den på alt wijs och sätt sin nådigste Konungz gloire och autorité, att observera war förbunden, och att sådane listiga och falska sänningebud, En så stor Konung hade macht, att låta upphänga. I ty att hwar och En, En så stor Konung, som för derass frijheetz restitution allenast arbetade, borde der emot med all lydno soummission och redligheet bemöta; hwar uppå iag desse begge April löpare i wackten försände. Men då kom H: Potocki och sade iag hade giort öfwermottan wäl, desse woro twenne skiällmar. Men som de hade stort anhang och kunde skada honom b:te Potocki i åtskillige måhl, bad han att iag för hans skull dem skulle låta bli öfwer natten hoos honom, han wille repondera för derass personer: hwilket iag och i ansende till den åttrå iag hade b:te Potocki i alt måhl för Kongl. Maij:ttz interesse skull, att menagera, till lät. Andra morgonen kommer han med stort empressement bittida till mig med desse twenne säjandes, när Woyvoden af Palatinatet eij sielf tillstädes, så är Castellan den högst bijudande i Pala-

tinatet; och att han denna natten med dem har öfwerlagt huru de begge skulle kunna bringa Castellan att i person ofullbart[!] assistera, låfwandes och en foi d'honnet homme derföre att repondera. Som iag nu tog bemelte Potocki för En Erlig man, den der sig Kongl. Maij:ttz protection förwärfwat, satte tro till hans löffte och låfwen, och lät gå desse ringare att få En förnämmare; Så lyckades det lijkawist eij bettre, än att En tijma der effter Potocki kom löpandes, säjandes sig och mig wara alla begge bedragne, och att bemelte twenne deputerade, hade för i stellet att skaffa Castellan, tagit flyckten. Hwar uppå iag honom tillsporde hwar då war blefwen dess utfästade guarantie; han swarade sig eij kunna see nogon längre än till tändren, men det skadar intet, iag skulle man låta affölja sakerna uhr kiörkan, han skulle klåckan 3 effter middagen komma upp med all den adeln der war församblader och swärja inför mig Kongl: Maij:tt En troheetz Ed, samt att willja stå alla för En och En för alla i betalning af den utskrefwne Contribution. När nu sakerne woro uttagne, sände han till mig Kl: 5 om affton och begärte pänningar, el:r och han kunde intet uträtta det han wille till Kongl. Maij:tz tienst. Jag swarade mig eij hafwa ordres honom mer att gee, än han redan hade undfått; frågade hwar han war blefwen med adelsmennerna som swärja skulle, men fick till Swars: Ach! fugam dederunt, detta war eij dess endesta bedrägerij, ty i warande alt detta spelade han mig pro tertio än denna touren.

3:o När iag begrepen att utfärda stränga vniversalier till heela Wolhynien hwarest iag redan stod på gräntzen, kom han och sade iag skulle eij skrifwa så högt ut uppå dem, utan allenast 25 Tijmff, de hade redan samblat en stoor Summa pänningar till defension Emot Cossakerna, och som landet bestod af 400000 röök så wille han genom sin Släckt och wänner i Palatinatet det der hän förmå, att de skulle godwilleligen och utan nogon execution erlägga

hwad som påbödz af de redan in Casserade medel, lät och komma En 60 à 70 stycken af dess Släckt uhr Wolhynien till audience hoos mig, som alla ställte sig mycket willige, men i medlertijd flydde unnan med all derass egendom, drog derass folck i hoop att giöra motstånd i fall iag kumme att gå bettre in i landet. När iag honom tillsporde hwarföre att de sig eij infunno med den låfwade Contribution, swarade han det wara redoutabelt Folck, som eij mer giorde än de sielfwa willja, de hade stor mackt, och de mästa woro nu mera goda Saxiske blefwne. Han kunde intet hielpa i detta måhl, utan man måtte ha patience.

Jag hade wäl giort en resa dit in om saisonen eij wurit så rude dem att klämma, och Kongl. Maij:ttz ordres att gå till Zamos eij wore inlupne. Här med hörde dess falskheet ändock eij upp, utan han till det fierde och grofwaste

4:o missbrukade Kongl: Maij:ttz nådige protection och frijkalle[l]se på dess godz, att han af mig på dess underskrefwne begäran, undfeck uppå 153 godz med derass appartinentier, salvagarder och befrijningar. Men befantz, sedan wed mitt uppbrått på åtskillige stellen att slika salvagardie bref woro i Byarna, som lijkwist androm tillhörde, och woro uppförde för Potockis egendom. När iag frågade huru det war tillgångit, bekom iag till swars, de hafwa bedt Potocki om Protection, och betalt till honom 6- à 800:de rdl:, oacktandes hwilket iag dem ändock tillhölt att betala derass Contribution, men som min wäg gick mest uppå Cardinalens och hans Potockis egna godz, som woro befrijade, och iag de widt afslägsne[!] för Folcketz fatiguer skull eij kunde ernå, så kunde iag eij mer än på 3 a 4 ställen detta dess bedrägerij uppspanna, warandes säkert att præsummera, honom eij af så stor egendom, utan att han på flera ställen samma underslef brukat. Så mycket mer som han af sina egna godz af hwar röök

uppburit 100:de Timff, under skien af den Contribution han Kongl. Maij:tt erlägga måste: Hwilket efwen wäl iag i Cardinalens och flera andrass godz som hafft Konungens protection befunnit.

Hemställandes nu altså i all underdånigheet till Hans Kongl. Maij:ttz min alldra nådigste Konungz och hwar redelig mans denna min expeditions omdömme.

Och som iag nu Ordres hade att gå till Zamos den orten att twinga, och samma ort för så ringa skattades, som då Öfwerste Meijerfelts bref utwijsar, lät iag som i Journalet bijfogas i allfwarsamme termer Staden uppbiuda; men som Festningen är Capital och eij utan en formell belägring lärer kunna twingas, kan nogsamt sees af Kongl. Maij:ttz egna bref, *) hurudan wurit min raport och mening till Kongl: Maij:tt, beklagandess iag, att iag inga Copier af mina till Hans Kongl: Maij:tt afgångne bref i behåld har, I det iag altid med egen hand Hans Kongl. Maij:tt i underdånigheet uppwacktat, och Kongl: Maij:ttz nådige skrifwelser till mig nogsamt utwijsa hwad iag skrifwit igenom swaretz innehåld och de mer än nådige termer Kongl: Maij:tt med dess egen nådige hand emot mig brukat.

Hwad entel: mitt utwärckande angår i warande expedition, så har iag först Ett wijdt mer inbrackt i Kongl: Maij:ttz Cassa, än sielfwa Ordinarie Contribution sig bestiger. Fångarna till en deel igän bekommit, men skadeståndet af Feltherrn Lubomirski stod eij att utdrijfwa, i dy godzen arma, och all dess kåstbara Egendom bortflytt.

Om den nytta och huru iag sökt Konungen all fördel att giöra, kan wittna heela partiet som med woro Commenderade, I ty aldrig en kista el:r nogot Confisqueradess som eij uti allass närwaro yppnades: Och som ibland det som Confisqueradess i Sockal fantz en deel kiörkio Sölfwer och messhakar flytta ifrån Lithauen, och Hans Maij:tt till Partiet efter min underdåniga där om

*) I N:r 202—204 (E. C.) handlas om denna ort.

giorda berättelse, alt sådant skiänckt; Så gafs partiet till Siöflingz alt hwad som uti kiörkiorna eij kunde wara brukeligit, det öfwriga som kalckar, messhakar och korkopor gaf Hans Kongl: Maij:tt mig att kunna försända och förskänckia till de Swänska kyrkior, hwilket iag och giort till Gudz nahms ähra. Uti Lisko togz En deel dit flytt kiörkio Silfwer och mässe kläder Cardinalen Primas tillhörige, Som effter Kongl: Maij:ttz nådige willja igängafz till Cardinalen i Warschau, som hoosgå[e]nde Carmeliter Klöstretz videmerade quitting copialiter utwijsar. Alt annat som genom execution och utpantande togz således förwandlades med Judarna till Parties subsistence och förnödenheet.

M. Stenbock m. p.

HIERONYMUS LUBOMIRSKI

BILAGOR

TILL

MAGNUS STENBOCKS

JOURNAL.

HIERONYMUS LUBOMIRSKI

BILAGOR

TILL

MAGNUS STENBOCKS

JOURNAL.

Monseigneur

Je suis Informé de la Lettre de Vostre Excellence*), par quelle raison Sa Majeste Le Roy de Svede vous a detaché auec une partie de son armeé uers ce costé icy; je suis obligé a Vostre Excellence du Respect qu'elle porte pour ma maison, de vouloir faire ses commissions avec toute la Civilité. Auant que j'aje receû la Vôtre je suis entré dans la negotiation dans ces Interets que Vous me marqués à la cour de la ditte Maijesté. Esperant qu'elle aura quelque consideration à ma personne et comme je sçay que vostre Excellence a beaucoup du Credit aupres de Sa Majesté je voudrois auoir l'obligation à elle de tout ce qui plaira à Sa Majeste, d'acorder en ma faueur sur ce qui regarde toute la Famille selon le contenû de la Vôtre vous expliquera tout le porteur de la mesme. Je chercheray des ocasions de Tesmoigner à Vôtre Excellence l'Estime que jay pour son grand merite et suis

Monsieur
De Vôtre Excell:e
le treshumble et tresobeisant
serviteur

Pce. Lubomirski Cast.:
Cracov: et: G. G.

a Rasoufe ce 26 Octobre 1702

*) Någon kopia af detta bref finnes ej bland bilagorna.

Monseigneur

Je ne sçaurai exprimer la Confusion ou je suis par les manieres obligeantes et genereuses que votre altesse exerce à mon egarde, d'autant plus que je ne sçai pas avoir merité en aucunne maniere un si galant souvenir qu'il a plu à votre altesse de me faire. Votre Altesse peut etre persvadé, qu'en homme d'honneur et en fidel Serviteur j'entrerai toujours dans les interests de votre altesse, autant que me le permetent ceux de sa Majeste le Roy mon maitre. J'assure votre altesse que j'aye amplement deduite au Roi la declaration de votre altesse qu'ant aux prisonniers qu'a fait Monsieur de Brant, pour faire connoitre à Sa Maj:té que votre altesse n'y avoit nulle part. Mais je suis au desespoir de n'avoir encor reçû la Resolution du Roi. C'est pourquoi je supplie votre altesse de presser sur leur reddition au plus tôt à celle fin que sa Majeste soit persvadée, comme je le suis que ce soit tout de bon que votre altesse tient la cause de sa Majesté bonne je ne manquerai aucune occasion pour faire voir à votre altesse combien que je sois

Monseigneur
De Votre Altesse
le tres humble et tres obeisant
serviteur
M. Stenbock.

Dombrowa ce 26 Octob. 1702

Monsieur

Je suis sensible a la maniere obligante dont vôtre Excellence se sers dans sa responce que je uiens de receuoir aujourdhuy par mon Gentilhomme ayant bien voulû s'expliquer avec luy sur des ordres qu'elle a de sa Majeste touchant ma personne et ma maison. Je le renuois sur ses pas à Votre Excellence pour ne pas manquer a ce que je

puisse contribuer de mes terres à la commodité des troupes de sa Majeste sur quoy le dit s'expliquera plus emplement et ce qui reguarde les autres points plus essentielles j'ay donné mes declarations a la Cour de sa Maiesté par l'homme qui estoit chargé d'une autre letre pour vôtre excellence ne douttant pas que S. M:te comme un Prince juste et sage les aggréera, seront a sa satisfaction, et V: E. serà informé du dit Gentilhomme. Du reste je la prie tres humblement d'estre persuade que je tacheray à faire connoistre a V. E. la distinction que je fait de son grand merite et que je scauray mon obligation a sa civilité et suis avec un particuler respect

Monsieur
De Vôtre Excellence
le treshumble et tres obeisant
serviteur
Pce. Lubomirski
Cast: Crac. et G. G.

ce 27 Oct: 1702.

Madame

Toutte la Pologne ne sçait pas moins distinguer la grande vertûe de votre altesse, que les deux officiers que j'avois deputé à son altesse Monsieur le grand general, sçavent étaller le meur dissernement de son esprit, je serois, Madame hors du monde si par de si rares merites je n'eussé pour la personne de votre altesse une tres soummisse veneration. J'y sois d'autant plus sincere, que de mon naturel je me sens pour son altesse monseigneur votre epoux sans le connoitre une tendre inclination, dont j'espere de lui avoir donné des fidelles marques par mes petis avis jusques ici. Enfin pour marquer entierement qu'il n'y ait que le Cœur d'un homme de bien en mon fait, Madame, je prends la liberté de m'addresser à votre altesse

dans la negotiation que m'est surchargée de Sa Maj:té le Roi mon maitre. Sa Majesté jalouse de sa gloire se trouve offensée à present de voir son Altesse hesiter à se rendre actuellement du coté de sa Majesté et quasi mepriser la protection que sa Majesté a bien voulû lui promettre par moi. Madame je vous supplie pour l'amour du salut de toutte votre Illustre famille et de ce que vous avez de plus cher de laisser agir à present votre esprit divin pour faire connoitre à son Altesse qu'elle utilité elle en raportera à soi meme et au publique, si sans plus ballancer, son Altesse en personne se jette entre les bras de Sa Majesté. Un si grand Roi serà toujours en etat de proteger son Altesse contre tout orage en Pologne et de recompenser reellement la soummission qu'on lui fait, d'autant plus que cela est dûe pour lui faire avoir une juste satisfaction et un tranquil repos à la Republique. De l'autre coté votre altesse examine bien les rigeurs des armées de sa Majesté qui m'obligeront de considerer tout ce qui appartient à cette illustre Maison comme des ennemis du Roi: Madame voilà ce que j'ai en commission, et pour sçauer ma conscience je prends recours à la grande vertû de votre altesse qui ne voudra consentir au defait de son propre salut. Madame j'assure que c'est ici la derniere qui me sera permise d'ecrire en ami et sur mon honneur il n'ya point d'autre canal à joisir que celui de venir avec toutte sa famille se rancher du coste du Roi qui de son sangue propre cherche le mantien et la liberté de la Republique; dautant plus seurement s'y peut reposer votre altesse, comme sa Majesté, c'est le Prince du monde le plus genereux et le plus constant. Finalement je conjure votre altesse que pour l'amour de Dieu, je n'aye sur celle-ci autre reponse que l'actuelle soummission que sa Majesté demande. J'assure votre altesse que non seulement mon particulier, mais encor toutte l'armée du Roi sera prette de risquer tout pour soutenir la protection que le Roi vous

fait assurer contre tous les adversairs: j'attende avec impatience la resolution de son altesse, et souhaitte qu'Elle soit telle que je pusse avoir occasion de monter que je ne demande pas mieux que me rendre digne d'etre nommé

Madame
De votre Altesse
le tres humble et tres obeisant
serviteur
M: Comes De Stenbock.

Rechau ce $\frac{19}{9}$ Novemb:
A: 1702.

Monsieur

Je recois la letre de votre Exellence auec des expressions de l'amitié et sa bienueillence enuers ma personne dont je le suis sensiblement obligé. Tout ce qu'elle m'escrit j'ay bien examiné et compris, mais je m'estonne extrememement de ce que les ordres donnés a votre Excellence sont tout a fait contraires a ce que l'on m'a fait esperer de la Cour de sa Majeste Swedoise et à ce qu'on a declaré a mon deputé, me donnant le temps d'executer ce que estait en question, et permettant de faire les choses essentielles de bonne grace et a l'avantage des Intentions de sa Majesté comme votre Excellence le peut bien comprendre par son grand jugement, sans me traitter si rudement et presser de cette force. Je suis obligé d'attendre encore la resolution plus fauorable par mon deputé esperant pourtant que sa Majeste aura la bontée de vouloir comprendre mes sinceres remonstrations et de croir à ma declaration donnée en homme d'honneur, à quoy je pris votre Excellence de vouloir gracieusement contribuer auec la persuasion et d'estre persuadé que j'agis sincerement et d'une bonne maniere sans precipiter les choses, le quel ne seroit pas utile a personne mais au contraire guasteroient, sur quoy

s'expliquerá plus clairement mon Gentilhomme Pilli, et je sois avec un particuliere estime et respect

Monsieur
De votre Excellence
le tres humble et tres obeisant
serviteur
Pce. Lubomirski Cast:
Cracowien

à Leopol ce 18 Nov: 1702

à la Grande Generale
Lubomirska.

Madame

Ayant toujours eu beaucoup destime pour vos belles qualitez, Madame, j'ai jugé à propos de m'adresser par cette lettre immediatement à vous meme. Et comme il s'agit ici du salut de son Altesse votre Epoux avec toute votre illustre maison, j'espere que vous y donnerez plus volontairement la main. C'est de conseiller à son altesse de venir immediatement et sur le champ meme implorer en personne la protection de sa Majesté Svedoise. Considerez un peu, je vous supplie, Madame, quelle gloire et quelle avantage il sera pour son altesse et toute votre famille d'être sous la puissante protection de sa Majesté, et quel danger son altesse courrerá soit pour sa propre personne, soit pour tous ses biens, si Elle tarde encor d'avantage à venir. J'ose me promettre de votre prudence, Madame, que son altesse prendra la meilleure partie, et moi je suis avec beaucoup de respect

Madame
De Votre Altesse
le tres-humble et tres-obeissant
serviteur
M. Comte De Stenbock.

Reschof ce 23 Nov: 1702

Monsieur

Pour satisfaire a ma declaration donné à S. Mte de faire rendre au plus tost que je pourois les Prisonniers je uous les renuoy presentement enuoyant au deuant cet offi[ci]er pour en donner l'avis à votre Excellence. Je n'ay peû les delivrer plus tost par des raisons connués à votre Excellence sur quoy je la prie de faire mes excuses à sa Majesté. Touchant la monture et l'equipage j'espere dans la bonté de sa Majesté qu'elle agira avec moy genereusement et acceptera mes raisons sur quoy je traitte à la Cour et prie tres humblement votre Excelence d'y cooperer pour son grand credit qu'elle a aupres de sa Majesté et que mes terres puissent estre deliurées d'un fardeau si pesant qu'elles supportent si long temps. J'en auray une obligation à votre Excellence a qui je souis avec le respect possible

Monsieur
de votre Excelence
le treshumble et tresobeissant
serviteur
Pce. Lubomirski, Cast:
de Crac: et G: G:

a Leopol ce 25 Nov: 1702

Monsieur

J'ay receu auec plaisir le Compliment que votre Excellence a uoulu me faire par Messieurs les deputez qui m'ont representées tout ce qu'elle leurs a commit. Je leurs ay donné la declaration sur chaque point, remerciant tres humblement V: E:e de bons offices qu'elle a uoulu prester en ma faveur à sa Majesté dont j'attends des effects, ayant desia donné ma declaration positive à la ditte Maiesté sur mes bonnes intentions qui consernent le bien commune de deux Royaumes. Les prisoniers sortent demain

d'icy comme je l'ay desia fait scavoir a V: E: par un Enseigne que j'ay enuoié hier d'icy et ce qui regarde l'equipage, j'éspere que sa Maj:te montrerà en cela sa generosité et justice, principalement quand uous y donnerez la main par le grand credit que uous avez aupres de sa Maiesté. Je suis tusieurs avec le respect possible

Monsieur
De Votre Excellence
le tres humble et tres obeisant
serviteur
Pce. Lubomirski Cast:
de Crac: et G. G.

a Leopol: ce 28 Nov: 1702 *).

Monseigneur

Je crois avoir assez expliqué à Votre Excellence dans ma letre latine mon estonement que m'a causé la letre de vôtre Excellence latine, par la quelle elle m'oblige, a faire declarer le Palatinat de Russie dans l'espace de 8 iours, c'est que est visiblement impossible, puisque n'y ie n'ai nul droit de l'obliger a se declarer, ny ne peut me declarer pour ceux que se ne commende pas, et qui me sont tout afait esgaux, ny le temps de hvit jours n'est pas suffisant à leurs faire cognoistre la proposition de Vôtre Excelence à tant de noblesse qui sont separez par tant villages, et recidences. J'apelle dont à vôtre genereuse iustice Monseigneur la conjurant, qu'elle ne desire point ma perte qui seroit inevitable de ma teste si i'entreproinois dans vn affaire si delicate la decision de mon seul chef. Je suis trop persvadé de la delicatesse de vôtre Excelence qu'elle ne desirerat pas vn autre temps que celuy de la

*) Ett bref från Lubomirski till Stenbock af d. 23 Dec. 1702 finnes tryckt hos Loenbom.

dietine ou assemblée que nous allons tenir le 8:me de Jenvier. Je ne cesserai de ma vie de me l'ouer de votre moderation me flatant et fondant sur votre iustice. Je suis avec toute l'estime possible

Monseigneur de vôtre
Excellence

Tres humble et tres obeisant
serviteur
J. Jablonowski.
P. de Russie.

a Duleb
10:de Decembre

Copie

à la Grande Generale
Lubomirska

Madame

Il n'ya rien au monde de si obligent que les gratieuses termes dont votre altesse se serve dans ses lettres*) à moy. Je vous assure madame que je meurs d'impatience d'avoir l'honneur de contester en personne devant votre altesse l'imortelle veneration que j'aye epousée pour la personne de votre altesse dautant plus que non seulement la belle vertu de votre altesse m'y engage, mais aussi j'ai apris que votre altesse a le cœur d'une Heroine et per consequence des sentimens de meme, qui soutiennent la juste cause de sa Majesté le Roi mon maitre, je vous supplie Madame d'y continuer et de laisser agir votre esprit Divin pour convaincre tous les adversairs de sa Majesté. Je dois me promettre par le raport qu'on ma fait des sentimens de votre altesse, que monsieur le Palatin mary de V: A: doit étre de meme. Et comme je sçai que c'est là le plus cher de votre Al: je la supplie de bien

*) Stenbock har alltså mottagit tidigare bref från hennes nåd Lubomirska, men det följande är det första, som finnes bilagdt.

vouloir conseiller à son Excell:ce de le rendre le plus tot qu'il pourroit dans la protection de sa Majesté, et d'entrer avec ses trouppes entierement dans ses interets, s'il veut eviter les disgraçes du Roi mon maitre. Je serois faux dans la veneration que j'aye pour votre Altesse si d'une ame fidelle je n'avertisse votre Altesse de cecy et alors je ne sçairois pas digne d'étre nommé

Madame
De Votre Altesse
le tres-humble et tres-obeissant
serviteur
M. Comte De Stenbock.

Reschauf ce 23 Decemb. 1702.

De Leopold le 28 Decemb: 1702.

Monsieur

Je suis tres-confuse Monsieur d'avoir si long tems retardée ma reponce. Mais c'est la raison que votre Exell:ce a eté en chemin, on aura eû de la peine de le trouver dans ces montagnes; Mais presentement comme je sçai où il est, je me donne l'honneur de lui repondre.

Je suis tres-obligé à ces Cavaliers qui m'ont voulu faire l'honneur de me mettre bien dans l'esprit de votre Excell:ce quoiqu'ils n'ont pas beaucoup reuissi, cependant je suis tres-contente de leur bonne volonté. Je crois absoulement que ce soit ma destinée d'etre comme je suis; puisque toute la terre est si contente de votre procedée, il n'y a que moi qui suis assé malheureuse de n'estre pas si bien dans votre bonne graçe; ce que vous me marquez dans la votre que j'aye pitié de ma Famille et de mes sujets, c'est à vous Monsieur d'en avoir, quisque tout le monde dit que sa Maj:té Svedoise est un Prince si juste et si genereux, je n'attende pas moins d'honneur

de vous. Mes intentions ont eté toujours tres-bonnes, mais il est difficil en Pologne de faire toujours ce que l'on veut, puisque l'armée de la Pologne, n'est pas comme celle d'autrui. Je ne manquerai pas de faire mon possible de vous temoigner combien je suis

Monsieur
votre tres-humble servante
Lubomirska Grand: Generalle.

Copie à Madame Lubomirska
la grande Duchesse.

Madame

Jai Sentis un veritable transport de joi en lisant la lettre qu'il a plû à Vot: Altesse de m'ecrire et je ne scaurai exprimer icy l'extreme plaisir que j'ai eu d'entendre de la bouche de Mr. Pilli les Sentiments, qu'a presentement V. A. C'est a cette heure avec beaucoup de passion que je souhais le bonheur d'etre aupres de V: Alt: pour lui assurer de vive voix de mon profond respect et lui faire mes tres humbles remerciments d'avoir bien voulû gouter les raisons que j'ai eu l'honneur de representer a V. Alt. Mais le plaisir de remercier et recompenser en meme tems V: Alt: des bons sentimens ou ell se trouve, doit etre reservé au Roi, qui bien qui conserve toujours le sens froid pour le beau Sexe, n'a poutant jamais manqué d'avoir de l'estime pour toutes les Dames qui le merite. V. Alt: dont tout le monde ne scaura assès etaler des eloge, peut donc etre tres persuadée qu'apres que j'aye mandé a sa Majesté l'amitie que V. Alt. a pour elle, aura le premier lieu dans son estime, dont il ne tiendra qu'a V. altesse de voir au plutost des preuves tres assurées. En mon particulier je metrois

toute mon bonheur a faire voir dorenavant à V: Altesse avec combien de veritable soumission je suis

Madame

Jarislow ce 1 Janvier 1703

votre tres-humble et tres-obeissant serviteur

M. Comte de Stenbock.

Monseigneur

La lettre de votre Exell:ce m'a eté rendue par ses Officiers qui n'ayant pas voulu attendre ma reponce, je me donne l'honneur de le faire par mon homme. Il est tres assuré que lors que votre Excell:ce m'a ecrit que le Palatinat de Russie se devoit declarer en huit jours, je lui ai repondu qu'en si peu de tems je n'avois nul mojen de faire connoitre votre sentiment au Palatinat dans un si petit espace du tems, et que à la dietine que nous allons tenir apres les trois Rois, je me chargai de proposer à la noblesse le contenu de votre lettre; mais comme je ne dispose nullement des volontez de la noblesse, c'est n'est pas que je me chargerois de leurs declarations positives. Je souplie donc votre Excell:ce tres-humblement de ne point charger ma personne de la conduite de tant des personnes. J'apprend par la voye publique que votre Excell:ce vient faire approcher ses Trouppes de Wisznia lieu de notre congrés, si cela etoit la Noblesse accoutumé aux conseils pasiques prendroit un grande repugnance d'approcher, et n'en voudroit pas s'y trouver au lieu, où Elle vient delibrer en toute assurence.

Je souplie donc votre Excell:ce qu'Elle ne lui donne pas cet ombrage. Je prend la liberté aussi de representer à votre Excell:ce, que je me donne l'honneur d'ecrire au serenissime Roi de Svede pour le souplier tres-humblement de ne point presser si fortement et subitement notre vni-

que et Primier Palatinat de toute la Pologne dans cette declaration. Et comme je sçai le pouvoir que vous avez dans les graçes de sa Majesté, et combien vous me fairez l'honneur de m'affectionner. Je vous souplie que vous soyez mon entremeneur chez Sa Majesté, et que de la graçe que j'obtendrois de sa Majesté, je vous soit redevable Comme je suis

Monseigneur
De Votre Excellence
Le tres-humble et tres-obeissant serviteur
Jablonowski Palatin.
de Russie.

à Leopold 1 Janvier 1703.

Monsieur

J'ai dit de bouche à M:r Pilly mon sentiment sur ce qu'il m'a proposé de la part de votre Excell:ce, et je vous prie Monsieur d'avoir la bonté de me croir et à lui de tout ce qu'il vous dira de ma part.

Je suis tres-faschée que je n'ai pas pû avoir l'honneur de vous parler moi meme en personne, vous auriez eté mieux informé de beaucoup de chose ce qui ne se peut pas si bien expliquer par des lettres, mais comme cela ne se peut pas, j'ai dit pourtant autant qu'il se peut à M:r Pilly pour faire comprandre que je ne suis pas si aveuglement attachée dans les interets comme on m'explique. Je connai le bien et le mal, mais jusques à cette heure je ne me suis pas beaucoup melée sachant que sa Majesté Svedoise n'est pas bien aise que les femmes se melent dans les interigues publiques, ce qui a fait que je me suis toujours beaucoup eloignée de tout. Presentement que vous me temoignez monsieur, que vous avez quelque bonne opinion de moy, je ferai tout mon possible de faire voir que je puis aussi

avoir mieux du credit, parceque vous me vouliez accorder le votre à qui je suis

Monsieur
De votre Excell:ce
la tres-humble servante
Lubomirska G. G. D. P.

Leopold 2 Janvier 1703.

à la grande Generale
Lubomirska.

Madame

Il faut avouer qu'il n'y a rien de si beau et de si galant que le style de V: A: et qu'il faudroit etre moin sensible que je le suis à l'incomparable vertu de V: A: pour n'en profiter et d'etre aveuglement obeissant aux avis de votre Al: Je vous assure madame qu'il n'y a point de patience egale à la mienne quand j'en peus disposer librement; mais dans un rencontre ou je n'ai rien à negotier en faveur de mon interest particulier je suis contrains de parler d'une voix qu'on m'a dicté. Si j'avois l'honneur d'etre personnellement connu de V: A: Elle seroit entierement convaincue de la profonde veneration, que j'aye pour la personne de V: A: et pour toute son Illustre famille. C'est par ce devoir madame qu'apres l'arrivé de m:r de Pilly et que j'ai repondu autentiquement sur les propositions que ma fait faire Son Altesse Monseigneur Votre Epoux, que j'ai quitté vos biens où malgré moi il m'a fallu sejourner pendant quelques semaines. De plus pour marquer combien que j'entre dans les interests et le salut de la maison de votre altesse j'ai fait un voyage moi meme pour trouver sa Majesté le Roi mon Maitre pour lui indiquer les sentimens sincers de son Altesse Monseigneur le grand General. Cependant Madame le peu de credit que j'ai auprés de sa Majesté

n'a puis en exiger un autre effect aupres de sa Majesté que celui que sa Majesté veut bien encor attendre les veritables et sinceres marques de l'amitié et de la declaration de son altesse comme d'aujourdhuy en 15 jours. Les parolles de sa Majesté sont ci svivantes: J'ai offert ma protection au grand General, mais il l'a quasiment rejetté, n'y ayant repondu jusques à present que par des complimens et des termes equivoques, faissant voir qu'il ne pourroit ouvertement embrasser nos interests à cause du risque qu'il se representoit de la noblesse de la Republique et du Roi de Pologne tant en egard de ses biens comme en celui de sa fortune; mais moi je ne pretends point d'ami qui sous ma protection Royale ne veut risquer et la vie et tout au monde, je declare que je suis Roi assez puissant de le maintenir contre tous ses adversairs et meme en état d'augmenter sa fortune. Ainsi vous devez seurieusement lui faire connoitre qu'en cas qu'il ne vient en propre personne ou par quelque autre autentique Deputé se soumetre a nous, qu'il n'aura plus de sa vie à esperer de nous la protection, mais que nous nous declarons contre sa personne à reduire sa maison dans un état digne du chatiment qu'il a merité d'avoir meprisé nos gratieuses offertes. Ainsi Madame, je rends juge Votre Altesse meme si je n'ai fait tout ce qu'on pourroit pretendre de moi, et ce que Votre Altesse ait d'affaire à present pour eviter les disgraçes du Roi et regagner tout de lui, si j'ose en fidel serviteur joindre ici mon conseil, c'est madame, que V: A: d'autorité en absence de son Altesse Monseg:er le General si votre Alt:sse meme en personne ne veut trouver sa Maj:té le Roi à Lublin, du moins qu'Elle y envoye son fils avec une lettre de sa main propre pour adoucir l'humeur de sa Majesté, qui en cas adversair pourroit etre nuissible à la prosperité de la famille de V: A: Je supplie Madame, que V. A: reçoit cecy comme une marque de la fidelle passion que j'ai de vous vouloir servir, et non

comme une chose a finir par aucune autre voye que celle-ci. Si de mon naturel je me sentois moins porté à vouloir fidelement servir V: A: Je serois Madame, plus indifferent de vous voir heureuse et courronée de mille felicitez; mais je m'engage dautant plus fortement dans les interests de Votre Altesse, comme je suis plus que personne dans une tres-profonde veneration

Madame
De Votre Altesse
le tres-humble et tres-obeissant
serviteur
M: Comte De Stenbock.

Oleszice ce $\frac{16}{26}$ Janvier
1703.

Copia af Hr: Öfwerste Meijerfeldts bref till General Stenbock.

Hochgebohrner H. Graff und General Major
Geneigter Gönner

Diene meinem H:n Generalen das die bewuste partey so Ich nach Samosch wegen die 47 fuhder Jufften so die Moscoviten da abgesetzet haben, gesant hatte, unverrichter sachen zurück kommen, und hatt sich die Stadt solcher gestalt opponiret das sie nicht allein die dohren vor die partey, zu gehalten dass keiner in 3 dag biss sie absiehen müss hatt einkommen können, sondern noch da zu gesagt, wan auch der König selber kähme so solte Er nicht einkommen, geschwey noch diese partey, die Ruschen wahre haben sie gahr nicht aussgeben wollen, und sagen lassen dass sie solches in Ihr beschutz genommen, wie die officir so da gewehsen alles besser werden aussagen undt berichten können, wan sie zu dem H. General kommen, alss haben Ihro Königl. May:t mier befohlen dem H:n Genera-

len solches zu berichten und dass es Ihro Königl. May:t allergnädigste wille dass der H. General den selben ort möge suchen Ebenfalss zu brantschätzen auffen 50000 rdhl. oder mehr nach dehm ess vermag weilen sie so leichtfertig gewehsen, die wahre werden sie wohl ausgeflüchtet haben, nach dehm die partey abgezogen ist, nuhn muss man sich an die stadt, und dem H. von Samosch halten wie auch an seine güter, weilen Er selber in die statt gewehsen wie sie sich so opponieret haben, Ihro Königl. May:t wolten wohl von hier eine partey dessfalss nach Samosch gesandt haben, weilen aber der H. General so gahr guhte methoden hatt, solche leute und örter zu raison zu bringen, alss lassen Ihro Königl. May:t Ihn die disposition über die selben, und dabey sagende dass der H. General den selben ess braf wolle vergelten lassen, dieser ort wirdt auff dess H. Generalen Rückmarch hieheer wertz, nicht vihl auss den weg seyn, alss haben Ihrer Königl. May:t solches resolviret dass sie dan zugleich mit dieses expediren. Ich habe alsso hiemit vernehmen wollen wan der H. General vermeinet dass Er zu Sammosch seyn kan, so soll jegen die zeit, die officir mit der partey so da gewehsen sich bey dem H. General einfinden, und solche opiniatrete von der Statt Samosch betzeugen und berichten. Ich wolte den Lieutenant Benet der die partey das selbe mahl commendiret hatt, wohlitzo gleich zu raportiren meinem H. General hin gesant haben, weilen Ich aber nicht eigentl. weiss, wo dem H. Generalen antreffen kan, so habe es da mit wollen lassen anstehen, biss auff dass H. Generalen ordre, wo der Lieutenant sich einfinden soll. Samosch ist von hier 12 meil so viel wirt ess auch vom H. General ohngefehr seyn, es soll ein brawer ort sein mit wohlhabenden Einwohnern, und also wohl eine brawe Summa aus zu kriegen seyn wirdt, nach dehm sie sich so verbrochen, dass leder ist wohl vielleicht schon weggeführet, die stat muss aber da vohr stehen, gnug ist ess

dass man gewisse nachricht hatt von dem officir der da gewähsen das da 47 fuder Jufften ohne die andern wahre darin gewehsen, diene auch dem H. Generalen dass d. hauptqwartier ½ meil von hier und Ich vorgestern hierein Commandiret, die bewuste Summa aufzufordern, es ist wie Ich dem H. Generalen gesagt, alles vohrlängst von hier weggefluchtet, und finden sich hier nicht mehr alss 6 stük von kauffleuten so meist luttersch sint, die noch was an wahren hier haben, und ein hauffen arme Juden wie auch die geistel. welches alles gross Lamentirens machet, und sehe Ich nicht wie man die Summa wirdt aufbringen können. Ich habe 2 Commissarier mit mier Carlbohm und Linde. Ich lasse alles revidiren und versiegeln was sich nur befindet, es sey in den häusern, gewölben und Clöstern wo ess wolle, wan dieses nuhn geschen so wirt man seen wass sich an wahren hier befindet, hier in der gantzen stadt sint nicht mehr an grosse und kleine heuser die bewohnet sint, mit bürger und handtwerkzleuten zu sammen gerechnet alss ohngefehr 90 stück und etzl. 30 stük gantz zerfallen und unbewohnet, so dass es recht ein slechter ort ist, und mit wahrheit dem H. Generalen solches berichten kan, wie sie ess dan selber bey dero anhero kunfft befinden werden, der ort sey dan so schlecht wie ess wolle, so soll Ich alles exequiren nach dess H. Generalen patent und ordre, wass immer zu Expressen ist, und lasse Ich ebenfals schon fackeln machen zur anzundung, die stadt wolte an dem H. General deputirten mit einer Supplique absenden, aber Ich habe ihn gesaget das ess vergebens sey, sie solten nuhr geduldig das gelt schaffen, und kan der H. General sich woll auch jegen diesen expressen auss lassen, das in der Summa nichtes zu luteriren ist, so sehen sie dass Ich Ihn die wahrheit verkundiget habe. Ich solte fast unmügl. halten diese aufzubekommen wan Ich Ihn auch alles nehm was man findet, wie ess den auch wirdt geschehn müssen. Ich soll sie

nicht schonen und soll ausnähmen wass zu bekommen ist, Ich halte wan die revision vorbey ist, so wirt so werden sich keine tausendt fass wein hier in all befinden wie die Commissarien sagen, die ess revidiren, nachdehm Ich wohl vihl ein mehres vermuhtet. Ich werde nähmen alles wass Ich finde, in dem übrigen passiret hier nicht vihl, es ist alles nach dem vorigen, und bin Ich allezeit nach meiner hiemit gemachten gehorsambsten recommendation meines

hochgeneigten herrn Generalen
gehorsambster diener
J. A. Meijerfelt.

Lublin d. 22 Januarij
A:o 1703.

P. S. Es soll Sammosch eine regulire vestung seyn, und wie Ich vernehme so sollen alle die bästen sachen da[r]in geflüchtet seyn, die guarnizon soll von 500 man bestehn und 100 wollosche solte mein H. General zu sich mehr leute verlangen, und einige materialien, die sich zu der zeit auch bey Samosch hier von der armée einfinden solten den ess wirdt fast zwischen die armé und dem H. Generalen liegen, so werden Ihr May:t dem H. General alles kriegen lassen, wass Sie verlangen aber Ich bin versichert dass dieses alles nicht wirdt nötig seyn, und wan sie werden sehn das es erenst ist, werden sie die dohre schon aufmachen. So balde der H. General verlanget und meldet wo die officir die zu Samosch gewehsen, sollen zu sie kommen sollen sie gleich da seyn, und ehe der H. General da hin sich begiebet Erwarte meines H:n Generalen geneigte antwort hier über, und Ich bin allezeit meines H:n

Generalen
untertähniger diener
J. A. Meyerfelt.

Wan Ich diese Commission hier itzo nicht unter händen, hätte Ich wollen selber hin mit einer partey, und probiren ob sie wollen aufmachen und wolten sie Ess dan

nicht tuhn, so wolte sie so lange investiret halten biss der H. General zum succurs kähme.

Monsieur

Je n'ay peu repondre plus tost aux lettres que Votre Excellence a fait l'honneur de m'escrire apres le retour du Sieur Pilli, de Leopol, ayant estre empeché auec un long voyage que je estois obligé de faire, jusque au rendeuous de l'armé pour regler sa marche contre les rebelles Cozaques ce que je fait presentement. Je remercie treshumblement à Votre Excellence des auertissemens qu'elle me donne. Je uous ay desia marqué mes sentiments, et je ne puis dire dauantage mais le temps faira voir les bonnes intentions et que je suis auec la veritable estime du grand merite de votre Excellence et la sincerité possible

Monsieur
De Vôtre Excellence
le treshumble et tres obeisant
serviteur
Pce. Lubomirski Castell:
de Crac: et G. G.

a Tarnopol ce 22 Jan:
A:o 1703 *).

---

*) Detta är det sista bref från Lubomirski, som finnes bilagdt. Men Stenbock har d. 28 Jan. affärdat till honom en längre allvarlig skrifvelse på latin, som inledes med ett uppräknande af 4 från början på honom stälda fordringar (kontribution, fångarnas lösgifvande och skadeersättning samt kategoriskt partitagande för svenskarna). Samtidigt har han skrifvit ett bref på franska till Lubomirska. Sedan torde brefväxlingen ha afstannat och kronfältherren tog om ett par veckor sitt parti i motsatt riktning mot den af Stenbock påyrkade.

Een Deduction öfwer Herr Pototskis
mot mig förde Conduite och Protestationer.

Den 21. Januarii kom iag till Zotcal då iag strax wed min ankombst kringrände Bernhardiner klostret, hwart de mäste uthi det Belziske Palatinatet sine bäste saaker hade inflytt, och sedan iag det med 100 musqveterare besatt, skref iag samma dag öfwer allt uth universalier det wed eld och brand alla med contributionen inkomma skulle, hwarpå Herr Pototski uthi flygande kom till mig, begiärandes iag skulle garnizonen taga uthur Clostret som ett heligt rum, och då han märckte mig hafwa tanka att taga uth hwad af inflydt godz i Clostret wara kunde, bad han mig iag skulle den dagen intet röra eller öpna något i Clostret, effter han sine saaker till een god deel där hade, och kanske de kunde af missförstånd och tagas bort, andra dagen wille han låta efftersee hwarest hans saker stode, då han mig sedan frije händer lembna wille, det iag honom i regard af Eders Maij:ttz nådigste befallning, honom att favorisera, accorderade; Men andre dagen kom han igen protesterandes, att det wore mycket till befordran af den intention han hade att tiena Eders Maij:tt där några hans gode wänners inflytte godz förskontes, ty de honom nödige woro och därföre på allt sätt mesnageras måtte, giftwandes mig een lång lista på dem begiärandes med det samma att de för contributionen och frije wara måtte, försäkrandes han att som de alle hooss honom tillstädes wore, skulle de skrifftel. declarera sig för Eders Maij:ttz intresse, anbiudandes sig till Caution för deras uprichtighet; derass saker gaf iag lösa, men contributionen sade iag kunde dem intet efftergifwas. Imedlertijd han med mig Capitulerade så practicerades uthur Clostret dett bästa af Penningar och Juveler bort effter munkarnas egen uthsaga, och då han och hans wänner sine saker bortfördt, och iag fordrade på den skrifftelige declarationen jempte contributionen,

sade han att de gått durch och intet welat sådan skrifft underskrifwa; På sine Godz gaf han mig een lång specification hwilcka honom frije lembnades för contributionen, ibland hwilcka twenne under hans nampn äre upförde som höra andre till, det eena där iag i dag står hörer Salige Marskalken Lubomirski till och har betahlt till Pototski 300 r:dr, kunnandes iag intet garantera att icke så wed de andre salvegarderade godz mehra passerat i det han godzen för sina angifwet de andre tillhöra.

De twenne Adelsmän som af Palatinatet Belzch till mig warit deputerade att accordera om contributionen, kommo och till mig willjandes betahla för derass godz, men som de hulpet till att fixera mig och jämwäll samtyckt till det som i derass congres warit slutet, lät iag taga dem för hufwudet och sättia dem under wackt, då åter Pototski kom till mig och bad att de måtte frije wara, han caverade för dem att de icke skulle gå uthur stället uthan på anfordran alltid ställa sig, hwaruti iag samtyckte, andre dagen sade han mig att han wiste hwar Castellanen af Belzch woro och kunde ingen bättre än desse twenne Adelsmän som till mig deputerade warit, honom attrapera, tilbiudandes sig till Caution så wäll att de skulle igenkomma, som och att de Castellanen till mig föra skulle, iag accorderade och detta, men twenne timar där effter kom han till mig och sade det han wiss effterrättelse hade det hwarcken de deputerade eller Castellanen wille komma tilbaka; fendricken af Palatinatet wille han mig och afswatza, men af de förra hans procedeurer war iag klokare giord; Han begiärde af mig på Eders Maij:ttz wägnar penningar, då iag honom sade att Eders Maij:ttz nådige willja wore att han som Eders Maij:ttz alierade skulle Contributionen uthur Wolinien uphäfwa till sin nytta, iag wille honom Commissarier medgifwa, men han swarade att det wore bättre det Wolinien aldeles för Contributionen frij blefwe, effter det ett Palatinat af conseqvence wore, och

då iag swarade att det intet ske kunde uthan att de äfwen som andre Palatinater betahla måste, sade han at han een hoop wänner där hade och tänkte ännu flera att draga på sin sida, därför bad han att de med 25 timpfer af röken slippa måtte, det iag samtyckte, då han åter sade att han med Castellanen correspondera wille, den det med Adelen öfwerlägga skulle; Så att i allt iag till Eders Maij:ttz tienst proponerat har han giordt obstacler och sökt swinker, föregifwandes det han frucktade att i Wolinien torde twenne partier formeras, men de ändock mesnageras måste; brukandes det alltid för ett argument, då iag intet strax accordera wille hwad han begiärte, att det hindrade aldeles Eders Maij:ttz sak och hans deseiner; wetandes iag alltså intet till att skicka mig uthi denne Pototskis wäsende, ty det mig tämmelig misstänkt förekommer.

M. Stenbock m. p.

Sokal d: 28 Januarij
A:o 1703.

Copia literarum ab Ill: D:na
Anna Zamoiska.

Excellentissime et Illustrissime Domine Comes, Generalis, Domine et Patrone Colendissime.

Humanissimis Excellentissimæ et Illustrissimæ Dominationis Vestræ literis pari humanitati correspondens non tantum ullam hostilitatem animo volvi via offensiva, sed insuper omnem modum urbanitatis tot occassionibus exhibui, etsi cum notabili Fortunæ dispendio, cum nihil denegatum fuit quidquid requisitio Excell:mæ et Illust:mæ D:nis V:ræ eorumque ad sustinendum suum exercitum spectant, a me suggessit. Cum ergo literæ Excell:mæ et Ill:mæ D:nis V:ræ continent ea, quæ non unius consilio et

momentane decidi possunt, proinde obnixe peto ut omnem apparentiam incursionis amovere a Fortalitio placeat, ne tanta vicinitate armati exercitus jura confidenter infringi videantur, et interea ubi revocatum exercitum a confiniis bonorum meorum et Fortalitii mei animadvertero, morem geram desideriis Excellentissimæ et Ill:mæ D:nis V:ræ et explicare innocentiam meam cogitabo, quæ constabit prudentissimo Generali, nunc autem ne exacerbetur populus prospectu militum suorum desiderium meum expono et iterato Flagrantissime peto ut amovere occassionem exacerbationis Excellentissima et Illustrissima Dominatio Vestra dignetur interim omnem propensionem animi et amicabilem affectus contestationem literis his concludo et maneo

Excellentissimæ et Illustrissimæ
Dominationis Vestræ addictissima
et humillima serva
Anna Zamoijska
PRP

Zamosc d. 20 Feb:
1703

Stenbocks grefvevapen.

BREF OCH SKRIFVELSER

TILL

CARL XII

FRÅN

MAGNUS STENBOCK

1702—1705.

Stenbocks grefvevapen.

BREF OCH SKRIFVELSER

TILL

CARL XII

FRÅN

MAGNUS STENBOCK

1702—1705.

Stoormächtigste, Allernådigste Konungh!

Såsom här ligger uthi Saxiske Magazinet eller Tyghuusett 3000 stoora Brödh till 4 skållpundh för 12 dagar baakatt, så påminner dhen Saxiske Commissarien, att dher dhet intett nu strax uthdehlas; så förskämmes dhet alldeles. Altså behr iag på dhet underdånigste att Öfwerst LagerCrona som nyckelen dher till har, måtte dhen strax öfwersända, på dhet iag samma brödh kan låta till stranden föra och till armeen uthdehla.

Magazinet wäxer tämmel. och skall med Gudz hiälp Solldaten få kräfwan full hädan effter; igår sände iag brödh till stranden, gifwe gud! dhet man woro uthdehlt och redan emoottagitt, att dhet wid stranden eij förkommer; i dhet öfriga besparar iag mig till een muntelig raport, som dhen till min dödh uthi diupeste underdånigheet förblifwer

Eders Kongl. Maijestetz

aldra underdånigaste och trooplichtigaste undersåte

M: Stenbock m. p.

Dat. Krakou Slått dhen 3 Augusti A:o 1702.

Stoormächtigste Allernådigste Konung.

[Påtecknadt:] Vpsättes ordre
Cracow d: 18 Aug: 1702.

Uppå Eders Kongl. Maij:ttz nådigste uthlåtelse, angående Eders Kongl. Maij:ttz Commissariat, och på hwad sätt som dhen hädan effter så myckit bettre och ordentligare till Eders Kongl. Maij:ttz tiänst, och Armeens nytta må blifwa administrerat och behörigen dirigerat, fördristar iag mig uthi diupeste underdånigheet att föreställa. Att såsom Eders Kongl. Maij:tt allernådigst för gådt funnitt, att commissariatett jämpte General Krigz Commissarien och betiänterne bör stå under directioner af någon General Persohn widh Eders Kongl. Maij:ttz armee, på dhet så wähl wid contributioners indrifwande, executioners förrättande, som hwad elliest dher widh i acht tages, een så myckitt wissare och promptare handräckning skee måtte. Hafwandes Eders Kongl. Maij:tt sig i nåder låtitt wäl behaga, dhen ringa disposition iag till Eders Kongl. Maij:tz tiänst och wärkeliga nytta här i Krakou giordt och wijst, och fördhenskull till mig dhet nådige förtroende fattatt, samma direction allernådigst att uppdraga; Altså ärkänner iag sådan hög Kongl. nåde med underdånigste devotion och ödmiuk tackseijelse, skolandes dher wijd som een trogen redlig och wähl intentionerat Tiänare, för Eders Kongl. Maij:ttz tiänst anwända all dhen sorgfälligheet nijt och ijfwer att uthi alla dehlar till Eders Kongl. Maij:ttz nådiga nöije må tillgå och förwalltatt blifwa. Hwarföre iag och i underdånigheet dher om anhåller, dhet tächtes Eders Kongl. Maij:tt mig här till skriffteligen authoricera, på dhet iag i tijd må kunna wara omtänckt att låta göra och författa dhe dispositioner hwarigenom Eders Kongl. Maij:ttz nytta och gagn warder befrämiatt, då iag sedan tijdh effter annan och som nödwändigheeten dhet kräfwer lärer inkomma medh mine underdånige memorialer huru dhet eff-

ter hand bör inrättas och dheröfwer afbijda Eders Kongl. Maij:ttz wijdare ordres och nådige godtfinnande, förblifwandes iag med all underdånig devotion till min sidsta dödz stundh

Eders Kongl. Maij:ttz
aldra underdånigaste och
troplichtigaste undersåte
M. Stenbock m. p.

Krakou Slått dhen
14 Augusti Anno 1702.

Vnderdånigt Memorial

Såsom uppå dhe uthgångne skarpa Universaler intet mehra än 3 a 4 personer, som hafwa deras godz här i negden, äre med Contribution inkomne, så see wij intet huru Eders Kongl. Maij:tz Armée wähl skulle kunna underhollas och provision för Gwarnisonen, der den skulle blifwa här på Slottet och i Staden, anskaffas, effter som inbyggiarne så af Konungen i Pohlen som deras herskaper, äre förbudne ingen contribution til Eders Kongl. Maij:tz Armée att giffwa, och dhe uthgående små partier, intet lära kunna gå så långt uth, att dhe något erkleckeliget lära kunna utdrifwa, der til lära dhe intet kunna betäckia det som uthdrifwes, för Tartarne och Voloscherna; warandes och så ifrån den Pommerska Arméen intet att förwänta, effter som H. Generaln Gyldenstierna sig i dess till migh Magnus Stenbock ankomne och i går daterade breef högt beklagar, att honom är omöjeligen, att indrifwa så mycket som til des underhafwande Armees underhollande kan betarfwas, mycket mindre något att hijtskaffa, effter som folket äre flydde uthur huusen, så att der är intet annat än otröskad sädh att tilgå, hwarföre har han hafft den säkre tankan til förekommande af Arméens total ruin, att blifwa här uthur Magazinet secunderat. Wid sådanne omständigheter allernådigste Konung, kunna wij intet annat afse, än

Eders K: Maij:tz Armeer lära ju lengre je mehra komma til lijda, der de icke föras på den ort, der dhe kunna hafwa dess subsistence med ringare swårheet, och den ena beteckia den andra, til contributions indrifwande. Och som Eders Kongl: Maij:tz här stående Armée intet lenge skulle här kunna stå, fast om heela Crakouske Powiatet, som ännu intet till Eders Kongl. Maij:tz och den Pommerska Armeen contribuerat, dess resterande contribution bethalte, som kan rechnas till ungefehr 12000 Rd:r, effter som den summan ringa förslår, och man intet på dhe moth Vngerska grentzen liggiande powiater, kan giöra någen serdeles Stat, effter som dhe 6. 8. 10 a 16 mihl härifrån äre aflegne; altså kan man intet reckna här, att kunna hafwa subsistencen lengre än på 8 dagar, så frampt intet något anseenligit igenom dhe uthgångne partierne indrifwes |: hwar på myket för de andragne omständigheeter twiflas :| dess uthan så har man eij heller att giöra någen Stat på Staden, att hoos den något förråd skal finnas, efftersom wid sidsta visitation, intet befans mehra än ungefehr til 120 tun:r Rog, ty är så myket nödigare, at Eders Kongl. Maij:t nu föruth till något wist opbrott med Arméen resolwerar, på det uthj tijd om Armeens underhollande och de siukas bortförande må giöras anstalt, efftersom wj intet kunna see, att hwarken dhe siuka eller någen gwarnison kan här subsistera eller sig emoth någen fiende som sig bör förswara, der Eders Kongl. Maij:t med Armeen bortgår och wj förblifwe

Stormechtigste allernådigste Konungh
Eders Kongl. Maij:tz

Crakau den 19 Aug: 1702.

aller underdånigste och trooplichtigste vndersåthare
M. Stenbock m. p.
Jöran Adlersteen.

Stormächtigaste [Egenhändigt]
Aldranådigeste Kånung.

Såsom alla Regementerna äro in komne i dag medh deras berättelse af dätt förrådh som här funnitz hwilkett ganska ringa förslår, aldänstundh de mästa deras contingent lewereratt till Opatowitz; så är likwist de mästa hulpna medh brödh för i dag män som wijdare intett att tilgå medh mindere man öfwer deras contingent nu skulle begynna att brygga och tröska och baka, som tager några dagars tijdh, ty är min underdåniga påminnelse till Eders Kungelige Majestet om min Nådigeste Herre i nåder eij täcktes att armen i morgon rykte kring Opatowitz i de där kring liggande byar där någett fourage är att tillgå, och att i natt de prowiant wagnar som nu gies på alla Regementer måtte föruthsändas till Opatowitz medh en Leutenant och 10 gemena af hwart Regement att därest emoth taga bröödh och boskap och möta Regementerna i mårgon i deras qvarter, hwar i från Regementerna sedan kunna låtha hemta meer persedler och drickatt så långt dätt räcker, om Regementz qvartermästare sändas föruth finna de i Opatowitz mig som medh diupesta underdånighet lefwer och döör

Eders Kungelige Majestetz
aldra underdånigeste och
troplichtigaste undersåte
M. Stenbock m. p.

Rasunitsky
d: 10 Octob: 1702.

Stormecktigste Alldranådigeste
Konung och Herre.

Såsom merendels alla Regementerna hoos mig angifwit, att de på sågwel och dricka meckta hafwa mangel; och till Armens nödwändigheet dageligen requireras en

stor quantitet åtminstånde Contributionen af 2 à 3000:de Röök; så är det en pur omöijeligheet, att man i Cantoner qwarteren så mycket kan tillgå som fordras, med mindre att icke åborne å sidorna deras quotum tillföra, warandes den boskapp som Öfwersten Meijerfeldt indrifwit nu redan förtärt; Altså erfordrar min underdåniga plickt och skyldigheet Eders Kongl. Maij:tt i underdånigheet nu der om att påminna. Alldranådigste Konung, Eders Kongl: Maij:tt kan wara försäkrat, att det Eders Kongl: Maij:tt mig i nåder förtror om dess marche och desseins, skall Sancte och wed min Trooheetz Edh Secreteras och lönhållas; och i det öfwriga skall iag anwända min yttersta förmåga både genom goda ord, som genom hoot och trugande samt all Severe Excecution, på intet annat wara betänckt än att kunna befordra Eders Maij:tz höga interesse samt arméns bästa och Conservation: Fördenskull alldranådigaste Konung har iag här bijfogat hoosgående mina ringa påminnelser, hwilket iag på det underdånigste beder eij i onåder må upptagas, hafwandes iag här i Werlden ingen annan åtrå än att troligen kunna tiena Eders Kongl: Maij:tt, och giöra mig min alldranådigaste Konungz höga nåd än hwijdare wärdig, som den där utj all ersinnerlig devotion täncker att lefwa och döö

Stormecktigste Alldranådigste
Konung och Herre
Eders Kongl: Maijestetz
aldra underdånigeste och
troplichtigaste undersåte
M. Stenbock m. p.

Datum Kuchary
d. 18 Octob: 1702.

[Inuti detta bref förvaras nästföljande memorial och flodkartan].

Underdånigast Memorial

1:o Om Eders Kongl: Maij:tt eij skulle i nåder willja sätta i förstånde ett wist måhl på 10, 20 el:r flera mihl, dit armén skulle marchera.

2:do Att armen då finge marchera i tre router, en wed Weixeln, En mitt utj, och En på wänstra handen, 1, 3, à 4 mihl från hwarandra; Sedan att hwar Colomne sänder ett partie af 200 man för uth hwar på sin route att indrifwa subsistencen några dagar förut, hafwandes hwar i sådant avantgarde en eller flera Commissariatz betiente med sig.

3:o Och såsom i warande denna marchen omöijligel. mer kan uppbringas än nappast maten, warandes Röökетalet eij att tillgå utj den quantitet som requireras, der Armen är 20000: allenast till 2 styver på mann, fordras 158 röök à 25 Tijmff: och till subsistencen à 12 Styver till mans för utan Officerarne 1776 rök; till officerarnes nödtorfft fordras helfften så mycket, till det ringaste om Armen annars skall må wäl.

4:o Wore effter min ringa underdåniga mening eij orådeligit, att altjd ett starckt partie ginge några mihl från Armen att samka Eders Kongl. Maij:tt en Cassa, och straffa de olydiga som sig bör, hafwandes detta partie så wäl som de der föruth gå, de besta dagarna, och kommer således Eders Kongl. Maij:tz Cassa att ökas, och armen niuter sin ricktiga föda.

5:o Sidst wore min oförgripeliga mening att om Eders Kongl: Maij:tt nådigast tecktes sända en 1000 man till häst och 1500 knecktar på andra sidan Strömmen som satte landet der i kring i Contribution på det allwarsammaste, skolandes Eders Kongl. Maij:tt der igenom eij ringa båttnat hafwa, och finnes detta partiet i stånd att kunna twinga både hög och låg possessor; dess utan niuter det dess ricktiga uppehälle utan Contributionen, och bespa-

rar i medlertijd förtäringen för Armen som marcherar på denna sidan.

M. Stenbock m. p.

Datum Kochary
d. 18 Octob: 1702.

[Egenh.]

Stormächtigaste aldranådigeste
Konung:

Jag ber på dett underdåneligast Eders Majestett eij onådigtt uptager att jag skriffteligen giör min underdåniga upwachtning, och eij i person upwachtar genom förhinder af Embetes sysslor; jag har hela dagen setatt i paperen öfwer örona, och samlatt penningar: och bode jag gierna på dett underdåneligaste att hädan effter Commissariatett och min ringa person eij måtte så långt från war andra separeras, ty som wederbörande där wedh äro långt borta och alla ögneblik böra brukas ty torde man troo att jag om dätt eij går genom deras händer som sig bör, där wedh brukade ett honett tiufwerij, där mig dok skall ifrån bewara; hoossgående taxsa på dätt hwar persedell skall giella om Regementerna dän i natura wedh eller i deras qvarter finna, ber jag i underdånigheth att den måtte Regementerna till ställas, min adjunctus wil att een del persedlar skola betalas dyrare, män jag säjer när Regementerna dätt i natura niuta skall dän eij högere betalas, män när de dän lösa willa bör de dätt lösa doubbeltt så dyrtt; til hwilken ända jag nödigtt hade att tala sielf medh alla Regementz qvarter mästare om de i mårgon effter afftonsången kunde finnas i hög qvarterett; jag önskar min Nådigaste konung i Gudz beskydh och lefwer och dör

Eders Kungl: Majestetz
underdåneligaste
undersåte
M. Stenbock m. p.

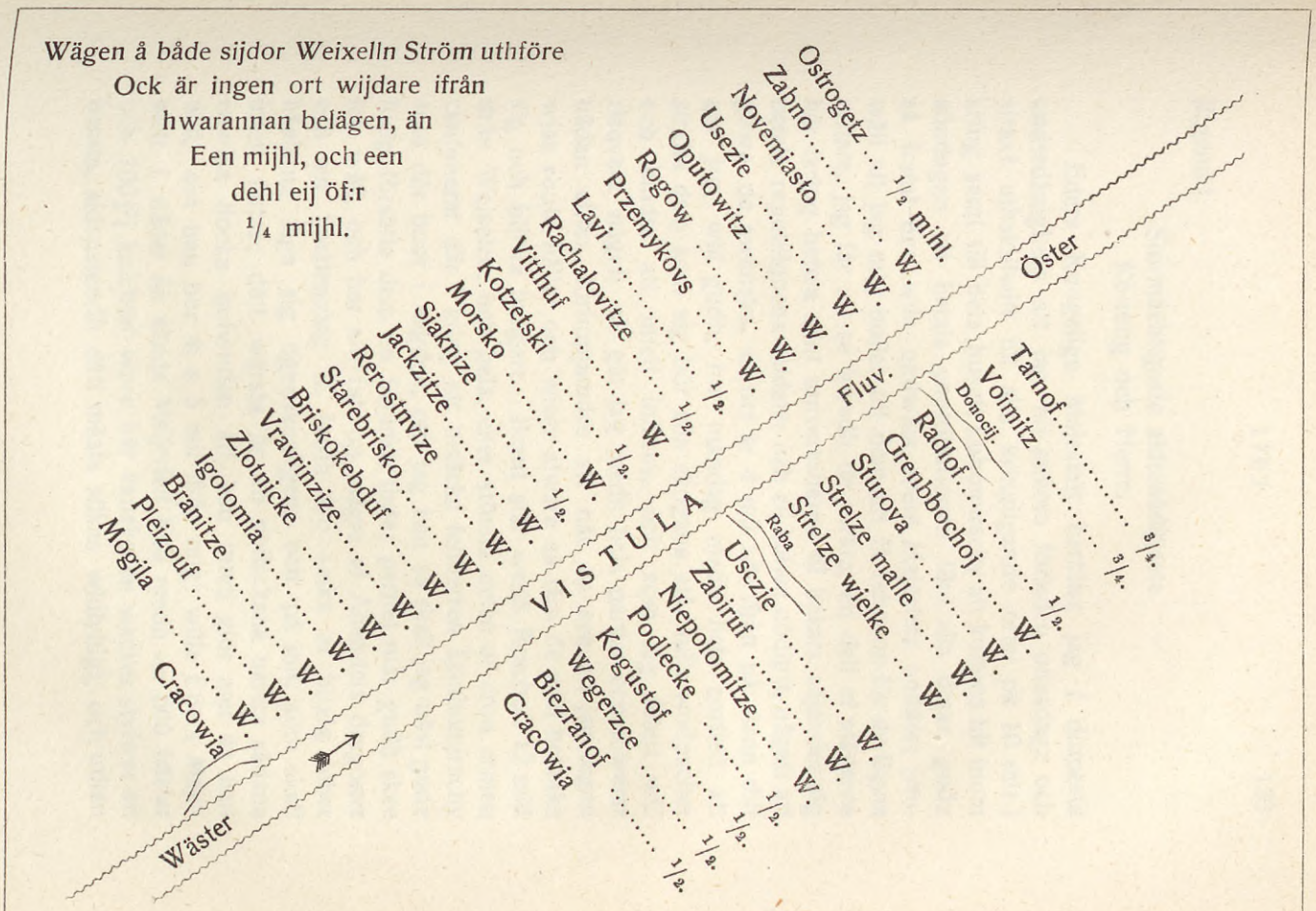
Wägen å både sijdor Weixelln Ström uthföre
Ock är ingen ort wijdare ifrån
hwarannan belägen, än
Een mijhl, och een
dehl eij öf:r
1/4 mijhl.
Ostrogetz ... 1/2 mihl.
Zabno ..... W.
Novemiasto ..... W.
Usezie ..... W.
Oputowitz ..... W.
Rogow ..... W.
Przemykovs ..... 1/2.
Lavi ..... W.
Rachalovitze ..... 1/2.
Vitthuf ..... W.
Kotzetski ..... 1/2.
Morsko ..... W.
Siaknize ..... 1/2.
Jackzitze ..... W.
Rerostnvize ..... W.
Starebrisko ..... W.
Briskokebduf ..... W.
Vravrinzize ..... W.
Zlotnicke ..... W.
Igolomia ..... W.
Branitze ..... W.
Pleizouf ..... W.
Mogila ..... W.
Cracowia
Wäster
Öster
Fluv.
Tarnof ..... 3/4.
Voimitz ..... 3/4.
Donocij.
Radlof ..... 1/2.
Grenbbochoj ..... W.
Sturova ..... W.
Strelze malle ..... W.
Strelze wielke ... W.
Raba
Usczie ..... W.
Zabiruf ..... W.
Niepolomitze ..... W.
Podlecke ..... 1/2.
Kogustof ..... 1/2.
Wegerzce ..... 1/2.
Biezranof ..... 1/2.
Cracowia
VISTULA

[Egenh.]

Stormächtigaste aldranådigaste
Konung och Herre.

Eders Kungelige Majestett berättar jag i diupesta underdånigheth att jag hit ankom förleden onssdagz och straxt uthskrifwitt till alla kringligande orter på 10 mil i kring samt till hela husett Lubomirscky att komma hit inom söndagen att betala contributionen före alla deras godz så framt dee wila undwika eders Majestetz onåder; jemwäll att jag mig holler till dem att få refusion för de fågna ryttare, jag får nu se hwadh de swara, en dell af städerna här ikring hafwa sänt universalierna til bakars säjandes sig betala republiquens soldater och eij hafwa nödigtt, någett att gifwa de swänska, en ort är 4 mil här ifrån på sidan ditt går jag, will gudh, om måndag medh hela partiett att straffa dem som sig bör alla skogana står fulla wolloscher och hindra att intett införes, och som jag intett will risqvera någett så går jag medh hela partiet och lowerar hädan effter, förhoppandes att när de see att jag ingen wiss routa håller och wisar alware så lära de wäll betänka sig och blifwa lydigare. Brant står wedh Reschoff 12 mill ifrån Weiselen, och hela, eller största delen af cron armen cantonerar där i kring att betäcka feltherren Loubomirschy som där boor i nägden, om jag kan så skall jag näst gudz hielp försätta dem en Swänsk finte; partiet mår gudh skee lof wäll, och har altt fult op, några af Alfendels dragoner och en Smålenning til footh äro siuka af hitzig feber hästarna taga sig ögenskenligen; och på min soin skall intett fattas; dätt wärsta är att pollackana hafwa sådana enwisa tiocka hufwuden att han intett giör mer än han will, om han bor 4: a 5 mil ifrån mig; wille Eders Majestett i nåder än sända Meijerfelt hith medh en 600 hästar och 700 [?] knichtar wore här kanske en wacker styfwer att hemta, aldenstundh dätt måste sökas widlyftigt, och uthan

att besöka de witt aflägzne på 10 a 12 mil kommer ingen in, dem att gie en wisite medh litett, weth jag eij om dätt wore rådeligett så långt op i landett, och längere tijdh tager dätt om jag allena medh partiett lowerar kring landett. i förgår och i går har jag fått in 9000 gyllen hafwandes de mästa byarna redan betaltt till Opatowitz icke desto mindere måste de gie mig prowiant, och än 5 timf: af hwar rök, Loubomirskys slått här, lärer eij rosa marknan som redan giett proviant till Opatowitz och nu föder mig samt betalar 30 timf af hwar rök; Elden hade så när kommitt löss i natt i slättett, män jag fik släcka dän till all lycka förr mig, ty jag är redan uthropatt för dän Krakou slått medh wilja har för bräntt; och hade nu här en olycka hänt hade jag passeratt för aldeles en mordh brännare, jag ber på dätt underdånigaste att mina woloscher måtte medh dätt första öfwersändas nu äro de omistandes, att få plundra och bränna up de olydiga, jag öfwer sänder denna nyss antagna woloschen att wara här om måndag igen då jag går att grufweligen husera uthij Dembitza, 4 mill här i från, sedan kan jag eij säja hwart jag går uthan följer olydnans Compas att straffa både städer och byar, om Eders Majestett dätt nådigast för gott finner; innan 14 dagar hoppas jag att wara kiender här, och hafwa någett ansenligett samlatt, gudh gifwe till lycka, dän aldra högsta guden wälsigne och bewara eders Majestett, och hielpe Eders Majestet snart till sin fulkommeliga helsa igen, jag recommenderar mig på dätt underdåneligast uthij min Nådigaste Herres wanliga och höga nådh, som dän till min döödh medh all devotion och wyrdnatt för blir

Eders Kungelige Majestetz
min aldra nådigaste Herres
och Kånungz
aldra underdånigaste och
troplichtigaste undersåte
M. Stenbock m. p.

Dombrowa slått d: 25 [Okt.]
om lördagen Klok: 10: 1702

P: S: hade jag att befalla så beordrade jag wisserligen Mejerfeltt att komma hith medh folk och hästar till gieste budz ju för ju heller*).

[Egenh.]

Stormächtigaste Kånung
Aldra nådigaste Herre

Feltherren Loubomirscky har sänt denna des Domestique till mig som har commission att resa till min Aldranådigaste Herre, han har och hafft commission till mig, och wisar sin oskull till de bortagna fångar samt låfwar wedh sin parole att de skola medh dätt aldra första Exstraderas, hwar om min aldra nådigeste Kånung medh mer lärer få höra des declaration, och huru wida Eders Kungelige Majestett där medh täckes wara nögder, hwar uppå jag afwäntar Eders Kungelige Majestetz nådiga ordres; berättandes jag emedlertijdh att Loubomirskys och dess hela huses godtz äro alla mykett witt aflägzna och intett nämmare än 10 mill i från Weiselen, som är Reschoff, och sedan wägen till Lemberch allt längere och längere bortt, så att jag intett wäl ser huru jag dem skulle kunna twinga så att Eders Kungelige Majestett af dem skulle hafwa någen ansenlig satisfaction att tilgå om felttherren dätt eij skielf will ingå, att föröfwa på en eller twå dess byar någen alfwarsamheet ärsätter intett dän skadan som reqvireras, och de witt aflägzne lärer wara mödosamt att hinna till först för dän långa och elacka wägen, sedan för de obstakles där till lärer finnas, i dätt hela eller mästa parten af Cronarmen å nyo kommer där till sammans, till dätt tridje lärer där till reqvireras en lång tijdh kunnandes jag omöijeligen om dagen nu i dessa diupa wägar marchera mer än

*) Därpå svarar konungen d. 16 Nov. (Nr 192 E. Carlson), att han skall se åt, om en dylik förstärkning kan sändas. Meijerfelt kom också senare. För öfrigt har Carl läst ut ur brefvet, »att I är braff onder på pålackarna».

2 a 3 mill till dätt högsta uthan att ruinera både folk och hästar; och att detaschera små partier på 6 a 8 mill weth jag eij om Eders Kungeliga Majestett, approberar eij heller om dätt är gagneligett; Adelen här i kring äro så förbannade att ingen kommer in som boor 3 mil ifrån wägen medh mindere jag kommer dith: och att marchera till alla faller omögeligett, uthan måste jag hålla en wiss route och giöra min yttersta flith, i mårgon går jag här ifrån wägen åth Reschoff som är 9 mil här ifrån, först till Dembitzcha som jag temmeligen skall straffa för olydnan. Dätt säjes att i mårgon och skall komma dith några faner af Republiqven hwika jag hoppas medh gudz hielp att skuffa till bakars om de presentera sig, jag har, bettre gudh, 30 musqveter siuka af de commenderade och 7 ryttare, män än ingen Dalkar gudi låf, partie tryter ingen ting eij heller hästarna, och skall jag giöra all min flith att conservera dän ena så wäl som dän andra. Jag ber på dätt aldra underdåneligaste Eders Kungelige Majestett aldra nådigast täckes att låtha mig medh dätt aldra första wetha dess nådiga wilja om Loubomirskys underdåniga begieran, samt huru långt jag skall gå och Eders Majestetz tienst dätt kan lijda, jag försäkrar Eders Majestett att jag dess Nådiga ordres skall alfwarsamt följa, och eij befara någen i wärden all skulle jag eij åther bringa en man, och sielf blifwa till roofz. Jag önskar Eders Kungeliga Majestett uthi gudz däns högstas milderika beskydh recommenderandes mig uthij min nådigeste Konungz wanliga höga nådh som dän medh sin sista bloodzdroppa skall betyga sig lefwa och döö uthij diupesta underdånighet

Eders Kungelige Majestetz
min aldra nådigeste Kånungz
aldra underdånigaste och
trooplichtigaste undersåte
M. Stenbock m. p.

Piltzna en förbrändh
stadh d. 29 Octob:
1702.

Stormächtigaste Aldra [Egenh.]
Nådigeste Konung och Herre.

Sedan mitt sista underdåniga bref har jag continueratt min wäg ända hith öfwer Pilsne; och som några byar där i kring intett welatt betala, har jag en del förbränt, och dell låttitt uthplundra; in summa jag grasserar som sig bör och har nu temmeligen satt rädhågan i folkett. Feltherren låther giöra mig all höflighet som jag kan önska, declareratt att wilja betala prompt contributionen, han har befaltt alla sina troupper att intett giöra något fienteligett emoth Eders Majestetz folk; män som jag intett trott dän freden, så har jag giett ordre att gripa an altt dätt mig förekommer hwilkett och i går här vigoureusement och skiedde i dätt sig här fans en hop woloscher hwilka jag läth igenom Erik Lejonhouwoud med 30 dragoner och mina *wolloscher,* som eij äro kung Dawitz gieltar, poussera; män som de toge flykten och mitt partie dem förfölgde medh pistolen i ryggen pelle mel, skiöte wåra några i giäl: män Capitain Fitinghof af Dragonerna förlop sig iblandh dem tagandes dem för wåra egnna woloscher, och sen han sig förskutitt, wart han stucken i ryggen och huggen i huwoudet och måste så sländra medh dem tillijka medh en dragon, wij toge 2 fångar och blesserade många: en serchant af dragonerna blef och blesserader och läth jag dem så en half mill förfölja af voloscher drängar och dragoner; i dag sändes Capitainen och dragonen till bakars, medh all helig contestation att de oss aldrig något tänkt att giöra om jag dem eij låtitt attacqvera, säjandes sig hafwa alwarsamma ordres af feltherren att uptaga oss som repoubliqvens wänner; dätta är ett lögeligett krig, män jag skall ändåk eij förlåtha mig mer än jag bör på denna låfwen, uthan pretenderar pålacken skall på dörren, när jag går in, och bör hafwa både lydnatt och respect; jag står här qvar i några dagar på dätt contributionen kan

komma in som jag uthskrifwit hwar till de sig temmeligen anlåtha seen jag bränt, och de hört att jag i Wodovitz har kunnatt hafwa efftertryk fast jag gått widare, sedan går jag till Zendischoff 3 mil här ifrån, thijdh jag stemt contributionen af Loubomirskys godz, samt uthur dett Lenberka gebitett; in summa Eders Kungelige Majestett kan wara nådigast försäkratt att jag på altt sätt observerar Eders Majestetz interesse och höga autoritet gifwe gudh att jag mig där af kunde så acqvittera, att dätt lände min aldra nådigeste Herre till nöjes! manskapett mår wäll som och hästarna, de siuka bättras, män en dalkar siuknar och dör inom 5 timar af coliqven; denna staden är som intett wela taga moth universalett, män de skola intett rosa marqnan, ty först klappar jag dem på pungen, och sen törs jag tacka dem för altt gott medh eld och brandh; Eders Majestett kan intett troo huru Feltherren Loubomirsky uthlåther sig wara porteratt för Eders Majestetz rätmätiga satisfaction på Kånungen af Pålen, hwar om han och hela adelen här ikring så präddikatt att de kalla Eders Majestet deras beskyddare, och dän deras frihetth skall maintenera; de hafwa hafft helt andra tankar in till dess, feltherrens första deputerade war hoss mig då jag honom sagt Eders Majestett intett onth i sinnett hade emoth republiqven när som man hölle sig i sina skrankor, och giorde dätt Eders Majestett begierer, och att ingen cousinage gielde här emellan Ederss Majestett och kungen af Pålen in till dess Eders Majestett hade sin fulla förnöjelse uthij dätt min Nådigaste Herre pretenderar öfwer deras kånung; sen kan han wara Cousine som förr, då ropas dobres vivat serenissimus rex Svetiæ et illustrissimus generalis Stenbock*), denna senare recommenderar jag på dätt

*) Zawisza, som kände många i Carls omgifning (se Xaver Liske i Silfverstolpe Histor. Bibl. IV) är mindre entusiasmerad för »illustrissimus generalis», anmärkande, att Polen i honom hade en tung börda att bära. Däri hade han utan tvifvel rätt, men det var också meningen.

aldra underdånigaste uthij Eders Kungelige Majestetz wanliga höga nådh, önskandes min aldra nådigaste Herre uthij gudz beskydh och förblir med al underdånig wyrdnatt

Eders Kungelige Majestetz
min aldra nådigeste Kånungz
Dembitza d: 31 Octob: 1702. aldra underdånigeste och trooplichtigeste undersåte
M. Stenbock m. p.

Stormächtigaste Kånung [Egenh.]
Aldra Nådigaste Herre.

I största hastigheth berättar jag Eders Majestett att princen Loubomirschy på Lantshuth kom i går medh apten[?] Podotsky; och contesterade deras troogna och wäl menande tankar, jag fägnade dem på dätt bästa, män sade om han wille wisa sin sinceritet så bör han i person resa till Eders Majestett och wyrkeligen wisa sig wilja giöra altt dätt Eders Majestett pretenderar, dätt han och låfwade att wilja fortsätja i mårgon, hwilkett om dätt eij skier har han manqveratt mig parole och då tager jag honom wedh hufwudett, och altt dätt jag kan få hooss honom; jag går i dag lithett längere fram en 10 a 12 mill skolandes Eders Majestett snart få höra historier ifrån mig, här lemnar jag min[e] siuka med 200 man till footh och 50 till häst att altijdh holla possissionen alden stundh feltherren intett betaltt, än, dätt partiett dageligen bort niuta han skall intett slippa mig oslickatt uthan jag skall bry honom igen, Horen är på ett annatt ställe och säljer saltt, och kiöper kläde, jag skall giöra min flith att skaffa dätt mästa jag kan jag har nu redan 13000 rikzdl. in Cassa gudh ske låf, jag hoppas dätt blir snart gul partiet af, och så sku de där giort spee af mig sitja i wrån och skiemmas, män denna tien-

sten är eij så stor som att jag hoppas innan kort att berätta mig hafwa uthrättatt dätt mer kan inportera, wår Herre bewara eders Majestett, jag reser nu pårt i [f]remmande lande, gudh ge lycka, dätt gå mig huru dätt will så skall Eders Majestett altijdh få höra att jag agerar alfwarsam, och giör altt dätt en trogen och braf karl bör giöra, i hwilkett upsåt jag och skall lewa och döö som dän uthij all devotion af wärden är

Eders Kungelige Majestets min
Aldra nådigeste Kånung och Herres
Reschoff d. 31 Novem. 1702 aldra underdånigaste och troplichtigaste undersåte
M. Stenbock m. p.

P: S: nu på stunden får jag bref att Burenschyltt fått fast på wojwoden af Wolinien, dän skall jag bry på Calabrisch, hwar om ett mer här näst.

Stormächtigaste Aller Nådigaste Konung.

Att iag Eders Kungelige Maij:tt med egen hand eij till skrifwer är orsaken det iag ligger till sängs och är något opasslig. D. 2. Decemb: gick iag från Reschouf i den tankan att skiära guld med tälgeknifwar, men i ställe för gull finner iag något annat, ty mästadeelen betahlt derass contribution, och så wäll de där betahlt som de där intet betahlt äro alla bortflytte långt här ifrån, så att iag finner det aldeles intet wara till Eders Maij:ttz tienst att längre gå här in i bergen, hwarest intet till bästa uthan Eders Maij:ttz troupper kunde taga skada hästarna af de elacke wägar och folcket genom mangel af födan, hwarföre iag tänker att marchera till Crosna och öfwer Zanoc som altt är i bergen till Primislia; i dag kommer iag till een by som är

een heel mihl lång och intet betahlt contributionen, där torde iag husera något strängt, och då den blefwet utplundrad, låter iag sticka elden i alla fyra hörnen, hwilket lärer blifwa een kostelig eld att steka några 20 Oxar wed som min Regementz qvarteer Mästare Sevelin i går af några Panserner tog, de där gingo durch och lembnade Oxarna i sticket. Jag öfwersänder hoosslagde bref som iag i går fick, hwaraf Eders Maij:tt nådigst behagar döma i hwad skarpe termes iag mest honom tillskrifwet, iag afbijdar Eders Maij:ttz Nådige befallning hwad här wid för mig är att giöra, och framhärdar till min dödz stund

Eders Kungelige Maijestettz
aldra underdånigaste och troplichtigaste undersåte
M. Stenbock m. p.

Strzizow d. 4 Decemb: 1702 *).

Stormächtigaste Kånung [Egenh.]
Aldra nådigaste Herre.

Uppå min aldra nådigaste Kånungz nådiga befalning har jag giort een carawane i bergen att förstöra de pålskas qvarter, men hwadh wägar jag hafft och hwadh beswärlighet, dätt står intett att beskrifwa: i dijt marchen har jag marcheratt medh facklan i handen, och där byn låg i wägen och intett hade betaltt uptände jag dän i alla hörnen, några bönder brunne och up, män jag rår intett därföre, och transiatt cum ceteris dee skielma, äro intett bättere wärt i Krosna låg een Rytmästare af Loubomirsky medh sitt compagnie ungefär en 24 man starkt dänna sände till mig och badh jag skulle skoona hans qvarter och gå dätt

*) Konungens svar på detta bref är Nr 196 E. C. Carl urskuldar i sitt svar i viss mån kongressen i Wisnia och tycker, att den inte så alldeles rår för att ej Stenbocks kraf blifvit alldeles fullgjorda. Men för resten får han förfara efter godtfinnande.

förbij warandes han min wän och een tienare af Eders Majestett, jag swarade till att giöra honom säker han kunde gifwa mig ett prof af een uprichtig wänskap om han in drefwe contributionen uthur bergen för mig och marcherade directe dit, som jag hört att all adelen har flytt sitt bästa godtz där in, män skatten hade flyt sig till Ungeren 2 dagar till förende, detta lilla nätta compagniett måtte sittia af och sländra till foth med mig, standarett och een fana af ett pålskt compagnie har jag medh; een 5000 rikzdl. har jag Eders Majestet dåk profiteratt på denna resan genom contribution och byte jag giort, män gudh låthe aldrig någen komma så långt mer in uthij bergen, dätt är mojen att crewera både manskap och hästar in om några dagar. Eders Majestett tror intett hwadh esco dätt gaf i Bergen att jag häfde up detta compagnie, jo så, att på 10 mil ifrån mig droge alla fanen i wåll uthur quarteren och till Lembergh. Adelen har sänt till mig ifrån åthskijlliga orter och contestera deras åthrå att kasta sig uthij Eders Majestets protection män säja att de stora Herrar äro schielmar och försögra dätt goda upsåth dessa hafwa i sinnet, män de borde hanteras alla som Caliste, NB ty fast de än intett skulle anstifftatt någett argtt så äro de därtill capabla; låfwandes att wisa wedh sammankomsten att de så godh adel äro, som dän förnämsta caracteriserade; så att jag hoppas innan kårt lärer medh gudz hielp Eders Majestett winna sin but effter önskan dätt gudh dän aldra högsta förläne; som jag begynt att fånga de stora fåglar som sig mocqveratt öfwer mina universalier uthij Eders Majestetz nampn skrifwna så har jag nu een sådan respect att de mig ifrån Caminiek och Wolinien be om clementia låfwandes att wilja altt giöra som jag begier in summa jag hoppas de glömma aldrig lilla bäcken, dän woiwoden jag har per aures, är een feth Capoun, män kan än intett positivt säja hwadh han är wärdh för än jag i mårgon will gudh kommer till Jarisloff för min person och ypnar hwadh

där är funnitt, partiett låther jag åther gå till Reschoff. jag ber Eders Majestett låther inga föreböner giella i ansende af dän prise jag giort Eders Majestetz armé till bästa, jag troor att dätt skall wara een ansenlig summa will gudh så wäll som dän contribution jag sammlatt sedan de sista 20000 rikzdl: jag öfwersände medh Creutzen, jag hoppas finna honom före mig i Jarislow medh Eders Majestetz nådiga ordres hwadh jag hädan effter skall giöra alden stundh för contributions skull jag här eij mer nyttig; om Eders Majestett mig nådigst permitterar så will jag sielf öfwerbringa min samlade cassa hafwandes där wedh i underdånighett nägett munteligen att påminna till Min aldra Nådigaste Herres tienst; Såsom jag nu ropar gudh till witnes att jag både natt och dag eij på annatt täncker än huru jag troligen skall kunna tiena Eders Majestett och befordra dess interest sätjandes mitt aldeles å sijdo, och kastar mig uthij Eders Majestetz höga nådh så ber jag på dätt underdånigaste Eders Majestett tager mig uthij sitt nådiga beskydh emoth mina afwundz män, som otwifwelachtigt än lära blifwa mer förbitrade emoth mig när de genom min troohett spörja deras felachtigheter. Jag tröstar mig hwedh gudh och min aldra nådigeste Kånungz oförlikeliga mildheth, som gudh skee låf sielf bäst wet att judicera hwars och eens capacitett, och som Eders Majestett bäst bekant min ringa condouitte i alla tre slagen och dän stora idkan jag bär att troligen och på altt sätt söker att tiena Eders Kungelige Majestett min aldra nådigeste Herre, så önskar jag att gudh dän aldra högsta wille regera Eders Majestetz hierta emoth mig, att till mina missgynnares största confusion Måns Major, kumme oförmodeligen Leutnant Måns *) till bakars; dåk skee intett min wilja uthan min aldra Nådigeste Kånungz, uthij hwilkens nådh, jag mig aldeles salvifieratt och ambitionerar intett

*) Först i slutet af 1704 blef Stenbock gen.-löjtnant.

annatt än att låtha uth tappa min sista blodz droppa för min aldra nådigaste Herres skull, som dän uthij all underdånig submission och wyrdnatt effter min Aldra nådigeste Kånungz egen nådiga befalning kallar sig

Eders Kungelige Majestetz min
aldra nådigeste Kånungz och Herres
aldra underdånigeste och
trooplichtigaste undersåte

Dunhoff Oginskys godtz som i mårgon skal totaliter förbrännas d: 11 decemb: A:o 1702.

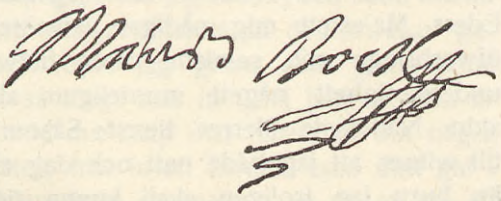

P: S: Eders Majestet är så nådig och gier Horen inne lychta bref där är en skiön häst uthij.

Stormächtigaste Kånung [Egenh.]
Aldra nådigaste Herre.

Önskandes Eders Kungelige Majestett en frögdefull julehälg, öfwersänder jag medh Drabanten gref Erik Leijonhouwoud 240000 timf eller 40000 rikzdl. spetier, hwilkett jag hoppas nu lärer till nyårsgåfwa komma Eders Majestetz officerare och soldater till godo, här jemte följer och dätt kläde och lärfwett jag låfwatt, hwar uppå Lejonhouwun har spetzificationen där är kläde iblandh som är wärt 10 dl. kopparmynt, dätt önskade jag gierna för dallkarranas Cousiner östgiötana till häst; af lärwetett kunde nu lif Regementett och Lif Dragonerna denna gången hielpas sparer gudh mig lifwett så skaffar jag wäll mer åth dän ena och dän andra, jag har än en lithen handpenning i behåll så att om dätta nu delas på armen skall jag medh gudz hielp eij komma tomhänder hem medh palatinatett

Belz har jag accorderatt att inkomma medh contributionen innom 3 wekor. Dätt lärer stiga till en 40000 rikzdl. och, hwarom jag medh mera skall giöra en underdånig rapport; jag hoss sänder här och dätt bref jag låtitt tillskrifwa woiwoden *) hwar af min nådigaste Herre kan see om jag intett har fog att wara otålig på denna syndaren, jag pretenderar någett grymt af honom män jag tager wäll mindere, och släpper honom intett innan jag får höra adelens declaration är den adversair så skiuter jag honom för hufwudett först, ty tothe hunden beisen nichtt mer, hans penningar där fans är intett mer 25000 gyllen: och hans Sijlwer nästan så myckett, hwilkett likwist betalar dess contribution doubbelt: hans Sijlwer så wäll dätt prästerna till hörer, sänder jag så länge till armen wedh mitt Regement att föras medh, till dess jag dätt kan föryttra ty här will ingen dätt handla, om dätt man får stå och eij kommer i omilda händer, skall jag dätt så anwända att Eders Majestett där af ingen afsaknatt hafwa skall icke på een styfwertt; Jag har fått 5 hästar till skie[n]kz dän ena sänder jag Horen och 4 har jag satt till ryttar hästar, enfin allt dätt jag har och får är till Eders Majestetz tienst, och skall aldrig befinnas att jag som andra wäll giort, sökt min nytta, ty uthan lithett math och dricka tager jag gudh til witnes att ingen stywert gått i min pung uthan uthij Eders Majestetz cassa: och har jag nu i penningar lewerett och warer, sänt Eders Majestett redan öfwer 80000 rikzdl: för uthan dätt partiett nutitt dageligen, och skall jag wisa min aldra nådigeste Kånung att jag Eders Majestett wedh min åther komst, öfwer contributionen af röketalett, profiteratt mer än 30000 rikzdl: Jag går will gudh i mårgån här i från till Jarislow och så någett widare

*) Wojwoden af Wolhynien Jan Stadnicki. Det bilagda brefvet är mycket skarpt, men så pass långt, att det här ej bort inkräkta på utrymmet. På Stenbocks stränghet har läsaren i alla fall tillräckliga prof. Den summa han begär (dock med tanke på prutmån!) är 60,000 Rd.

fort att af wänta swarett af congressen, män wägarna äro fassliga, till Lemberch har jag skrifwitt, män staden contestera att intett rå före, dätt woiwoden af Sandomirs och andra förnäme giöra sig gröna, de wilja medh contributionen komma af de öfriga jurisdictioner. Jag skall effter mitt yttersta förståndh giöra min högsta flith uthij altt dätt jag weth wara till min nådige Kånungz tienst; dätt manskap jag sänt medh, kan behållas i armen om min nådigeste Konung så behagar allenast jag får Erick Lejonhouwoud igen medh volocherna och mitt gvardie som är 20 granadierer jag satt på de skintmärrar jag tog i Crosna af felt-Herren; Lejonhouvoun är mig omistelig och recommenderar jag honom uthij Eders Majestetz höga nådh; standarett af feltherren samt en fana följer medh män fångarna beholler jag och önskar Eders Majestett wille nådigast låtha mig wetha om jag dem skall beholla eller om jag sedan de nu äro dismunterade får sända til bakars ty de bijta intett många. Min Swärmor*) och min egen mor hafwa sänt mig deras underdåniga skrifwelser till Eders Majestett som jag till Hans Excellence gref Pipert addresseratt att insinuera hooss Eders Majestett jag giör jemwäll på deras begieran, inför Eders Kungelige Majestet för dem min ringa dåk underdåniga före bön. Jag önskar Eders Kungelige Majestett uthij gudz däns aldra högstas milderika beskydh och recommenderar mig uthij min aldra nådigeste Konungz milda och wanliga nådh som dän där medh all summission och wyrdnatt till min dödh förblifwer

Eders Kungelige Majestetz
min aldra nådigeste Kånungz
och Herres
aldra underdånigaste och
troplichtigaste undersåte
M. Stenbock m. p.

Reschoff d. 24 decem:
A:o 1702.

*) Svärmodern var hans kusin Magdalena Oxenstierna, född Stenbock, modren Kristina Katarina De la Gardie.

P: S: partiet skall jag aldrig låtha lida någen nödh och skona dätt för fatigue dätt mästa jag kan. Jag är mäst räd att jag plägar dem och betalar dem för rundeligen, män dätt är Eders Majestetz folk och egen nytta: några arrestanter som äro dömda från lifwett sändes till armen.

Stormächtigaste Kånung [Egenh.]
Aldra Nådigeste Herre.

Näst een u[n]derdånig lyckönskan till dätta nu inträdande nya årett, att gud dän aldra högsta wille beskiera Eders Majestet ett lycksaligett gått nytt åhr, en beständig och önskelig helsa, samt een oföränderlig framgång uthij altt Eders Kungelige Majestetz glorieusa förehafwande, så dätta som i många och otaliga påföljande åhr; Eders Kungelige Majestett til alskiöns hugnatt, och dess under såtare till wälfärdh, berättar jag i underdånigheth att Congressen wedh Wisnia har öfwer dy måttan wäll uptagitt mitt bref till dem, intett allenast giort secreteraren Rolant all honeure uthan widh brefwetz upläsande, fältt tårar och ropatt viwat Rex Svetiæ Rex noster et pro[tec]tor Reipublicæ, hossgående bref är deras Swar till mig män deras uth skickade komma först i öwermorgon, hwadh då deras declaration positivt medh bringar weth jag intett, män, så myckett hafwer jag uthaf mina uthsända och i congressen kiöpta wänner att de unanimiter resolweratt sig alla medh lif och bloodh wilja träda å Eders Majestetz sida, att maintenera deras friheth; allenast Eders Kungelige Majestet dem i nåder will låfwa att maintinera; hwadh nu mer deras anbringan lärer wara, skall jag i underdånigheth berätta, när jag medh dem fått tala, som dee nu sig soubmettera så har har jag wunnitt spell uthij contributionen, ty de som restera skall jag tillholla dem, att upbära, och har altså intitt nödigt mer att gå ett steg effter detta;

hwadh feltHerren angår så är han intett mer i Lemberch, uthan gått 8 mil där ifrån till armen att convenera medh armen om huru de bäst sku kunna gifwa sig uthij Eders Majestetz protection; denna om han nu intett sig declare(re)rar, seen jag honom tilskrifwitt och undertrykt Commissariatz Signetett, lemnar jag Eders Majestet att giöra medh des hus och hem hwadh min nådigeste Herre aldra nådigast täckes, jag har temmeligen plågatt des arma undersåtare i Reschoff, män att komma hans person om bordh är aldeles intett hop till ty naturellement har han hwarken hierta eller samwete, att afbijda Eders Majestetz wapen uthan gråter som ett barn när han får mina bref säjandes numera sig see hafwa felatt och att han sin total ruine föruthser om Eders Majestett medh honom eij will hafwa någen indulgence och tålamodh till dess att han kan få kronarmen att söka jemte honom Eders Kunglige Majestetz protection hwar på han arbetar medh all flith som mig wissa förnäma Eders Majestetz wänner och trogna tienare af den polska nationen försäkratt; altså min aldra nådigeste Herre som jag Eders Majestet ingen nyttig tienst kan giöra om jag ginge till Lemberch 14 mil här ifrån elak wäg så fatigverade jag först folkett uthur måttan, dess uthan afbijdar mig ingen feltherre eller någen förnäm där, och den contribution som resterar af klostren där i staden, skall jag obligera de deputterade af congressen att incassera, och lewerera, så wäll som för de rökar än där å hwar resterar, altt så min Nådigaste Herre när jag fått congressens de[c]laration af dess deputterade, går jag öfwer Sanen här, och så litett å sida för subsistencens skull så sachta til dess jag får Eders Majestetz nådiga ordres om jag får komma till bakars i dätt jag hoppas Eders Majestet lärer wara nögdh medh deras declaration; partiet skall jag troligen försörja och ingen möda spara både på ett och annatt sätt jag nödgas att sluta recommenderandes mig uthij Eders Kungelige Majestetz höga och milda nådh, som een

dän där intett högere åstundar än att medh sin sista blodz droppa få betyga sig wara uthij diupesta wyrdnatt och underdånigheth

Eders Kungelige Majestetz
Min aldra Nådigeste Herres
Aldra underdånigaste
och trooplichtigaste undersåte
M. Stenbock m. p.

Jarislow d: 3 Januarij
A:o 1703 *).

Stormächtigaste Kånung [Egenh.]
Aldra nådigaste Herre.

Eders Kungeliga Majestett berättar jag i underdånighet att jag partiett funnitt gudi ske låf i gått tillståndh, hwadh hästarna angår så äro de stinna och feta män de gamla och uthlefwade willa intett taga sig; smålänska hästarna äro de som minst äro dychtiga, jag har een ewig stridh medh de tyskas maroderande dätt blir aldrig gott för än Eders Kungelige Majestett i nåder gier mig låf att få statuera ett exempell på een eller twå ty annars fördärfwa de förr mig altt det goda jag kunde uthrätta; gudh wet att effter Eders Majestetz nådiga befalning hafwa folkett altt hwadh dem tarfwar, män siukna af goda dagar, miön och brennewinet gier jag orsaken; och skall på all siötzell och flith eij låtha felas; jag kom här i palatinatett Belz för 4 dagar sedan, män som deras congresse war till ända för än de uthsända kumme till bakars och congressen intett resolveratt någett medh eller emoth Eders Majestett uthan alla flytt bort ifrån hus och hem så står jag så gott

*) Carl XII:s svar på detta bref ses under N:o 200 (E. C.). Häri uttalas belåtenhet med att Stenbock lyckats »predika wett» i polackarna. Afståendet från tåget mot Lemberg gillas. »Om Lubomirski måste nu snart yttras i hvad hudh han sticker, antingen lamb- eller räfskin». Befanns snart vara det sistnämnda.

som i stampan män skall lijkwist söka att få hem dem och taga så myckett som mögeligett är att fåå, män som dätt behöfwer tijdh och Castellanen medh hela Regierningen är bort flytt, så måste jag tänka på alla handa strek dem att beluxa på dätt cassan må ökas och dee än då blifwa i gått humeur, jag ber underdåneligast att få weta huru länge Eders Majestetz interesse tåler att jag mig här i palatinatett uppehåller al den stundh jag får arbete innan jag af alla kan samla dätt sig bör. Pototskierna hafwa största delen af powiatett om altt hörer dem till så äro de temmelig rijka, dok skall jag se mig före ty har Eders Majestetz soldater intett att ätta så måste Potoskij holla här hwar öfwer jag hoppas att få confirmation: Jag går nu till wollinieska grentzen 5 mil här ifrån till Sokola Klåster och så wijdare, hoppas och att skremma dem, män fruchtar gudh skee låf ingen ty wij skola fächta som swänska gåssar och i dätt öfwriga gier jag mig i gudz beskydh och min nådiga herres wanliga nådh; af feltherren har jag än intett swar uthan en uthskickatt är i förgår här igenom till mig gången medh bref män har intett funnitt mig emedelerthijdh har jag honom tilskrifwitt ett bref som har händer och fötter och satt honom 14 dagars tijdh att acceptera Eders Majestetz nådh eller och alldeles där ifrån slutas till sin egen största afsaknatt, som dätta altt är Eders Majestetz egen nådiga wilja, så hoppas jag att Eders Majestet mig och i nåder och souttenerar emot dem som kan skee till mitt förtryk debittera mig wara för sträng och hafwa rått Eders Majestett där till, gud är mitt witne att jag aveuglemen söker att effterkomma min aldra nådigaste Herres wilja och tänker i dätt upsåth att lefwa och döö

Eders Kungelige Majestetz
aldra underdånigaste och
troplichtigaste undersåte
M. Stenbock m. p.

Belz d: $\frac{20}{30}$ Januarij
A:o 1703.

Stormächtigste Allernådigste
Konungh och Herre.

Jagh haar medh en Woloche i underdånigheet skrifwit Eders Kongl. Maij:t till, och berättat, huru som alla här uthi Palatinatet haar rymbdt ifrån sina huus och hem, så att här äre mycket fåå el: inga som äre hema wedh sina huus, dhe som äntl. infinna sigh de säija sigh eij haa att bethala med, så att dett på dett settet lärer blij swårt effter födan här på orthen, men dock skall iagh så laga, sampt giöra min högsta flijht att folket eij skall lijda nogon nödh; Här innelycht sänder iag Eders Kongl. Maij:t underdånigst en copia af Castelanens bref *) af hwilcket Eders Kongl. Maij:t Nådigst täckes see hwadh Congressen, som hölltz och war sluthen medan deras deputerade woro hoos migh, haar resolverat, alltså hemställes detta i underdånigheet huru och hwadh Eders Kongl. Maij:t rebus sic stantibus nådigst tächtes att resolvera och befalla. Jagh försäkrar Eders Kongl. Maij:t Allra underdånigst att iag på intet sett skall manquera, att i alla tillfälle taga Eders Kongl. Maij:tz höga Intresse i acht, här Spargeras att Fällthern Lubomirsky skulle haa giordt en Confœderation medh Croon Armeen emoht Eders Kongl. Maij:t. Men huru wijda dett är sant kan iagh eij wetta ty iag haar ingen Confirmation, eij heller kan iag det troo; Om Brandt seijes och att han skall wara här omkring på negden, det lembnar iag dhär hän om det är sant eller eij, om han el. nogon annan komer så skall söka på dett bästa iag kan att taga dhem emoht, och på dett sättet att iag hoppas de eij skohla roosa marknaden. Dhet giör mig ondt att iag eij hafft den nåden att

*) Här uteslutet såsom varande af föga intresse. »Resolutionen» lyder i omskrifning: in quo nihil amplius statutum est, tantum anteriori laudo inhærendo visum samt en hänvisning till att ingen kan tjäna två herrar.

fådt sielf denne gången skrifwa, hwar om iag allerunderdånigst beder Eders Kongl. Maij:t tächtes wara så Nådig och eij med onåder uptaga, ty jag har nu så mycket att tornera och wara ondh på Polackarna att iag eij råår om mig sielf ett ögnabläck. Recomenderar mig underdånigst uthi Eders Kongl. Maij:tz Nådh, som den som ingen blodhdråppa skall haa ospardh uthi Eders Kongl. Maij:tz tiänst och höga Intresses vigilerande, sampt der hoos finnas med all soumission in till min dödh

Eders Kongl. Maij:tz
Aldra underdånigaste
Sockall d: 22 Jan: 1703 *). och troplichtigaste undersåte
M. Stenbock m. p.

Jag wäntar med det allra första Eders Kongl: Maij:tz nådigste Swar, hafwandes iagh dem woro till mig deputerade hoos mig i säker behåll, imedlertijdh, iag står här med 700 man resten med Horn är i Beltz och arbetar hwad wij kunna.

[Påtecknadt:] Ankom d. 27 Jan. 1703.

Dubblet. [d. 23 Januari 1703]

Stormächtigste Konung
Allernådigste Herre.

Eders Maij:ttz nådiga twenne skrifwelser har iag fått, dhet ena angående Potoskiernas befriande ifrån contributionen, dhet andra att iag skulle correspondera med Staro-

*) Svaret på detta och efterfölj. bref läses i N:o 201. (E. C.)

sten Krasnostafsky, som och att låta honom få 4000 rdr *). Jag skall i alt effterkomma Eders Maij:ttz nådiga befallning, han war i dag hos mig sielf och tog penningarne; han som alla Polackar har många förslag i hufwudet, och ropar Clementia för hwar och en, alldrig war lilla Bocken mehr bryd än nu finnandes att ingen Polak är redelig i heela Pohlen, uthan så länge han derwed finner sin räckning. Potoski in till des han fik penningarne af mig hade han godt hopp om contributionen uthur Wolinien, men seedan säger han sig fått breff af sin Swåger Potcomorsken **), som war här igår, att heela Wolinien har resolverat att sända dhet Folck emoth Eders Maij:tt som dhe annars ärnat emoth Cossaquerne, huarom iag skall få confirmation i morgon: Men iag swarade: Dhe Sku wara wählkomne, och wille han intet förmå dhem att betahla contributionen, eller dhen sielf exequera, så woro dhet hans egen skada, som dhet Poviatet wore öfwer 60 mijhl långt kunde iag wedh dhenne saison honom eij hielpa, och trodde iag, om han dhet alfwarsamt entreprenerar kunde han derutinnan reussera uthan att fatiguera Eders Majestets troupper. Jag skref Eders Maij:tt i går till och sände min aldranådigste Herre Castellanens breff till mig, hwarutur dheras Skälmstycke synes, i det dheras Legater wore hos mig och både om Clementia medan dhe resolverat att inhämta konungen af Pohlens willia, skålandes dheras deputerade mig i medlertijdh ammusera, som iag nu hade desa Ambassadeurer i går i arest, och Eders Maij:tt mig befalt med honom att consultera, har han på sin parole sänt dhe[m] ***) att hemta Castellanen, lika som, om dhet intet kunde

*) Något bref från Carl XII med detta innehåll finns ej i E. Carlsons samling. Att döma af Carls bref N:o 203, 204 och 205 synes ett eller annat af Stenbocks bref ha gått förlorade. — Datum till detta defekta bref har Carl gifvit i bref 201 (»Edert bref af d. 23»).

**) Kronkammarherren Lubomirski.

***) Papperet på flere ställen sönder och delvis bortrifvet.

fehla, att han sk[ul]le komma på dheras begäran, m— — — nu han reste bort, sade han mig, h[an] fått weta genom sin Bror att Cas[tel]lanen alldrig kommer, uthan decla[re]rat sig en afsagdt fiende af Eder[s] Maijestetz Interesse, och altså är i[ag] quit mina Ambassadeurer, o[ch] tror knapt dhe sig nu mehr instä[lla]. Alla i landet äro flydda från h[us] och hem med alltt dheras godz, [så att] iag knapt får så mycket in, som [till för]tärning och 2 styfwer till mans erf[ordras] Dhe mästa godzen här i nägden höra dhenna famillen till; huru Eders Maij:tt will att iag med dhem skall procedera ber iag underdånigast att få wetta för starosten Potoski råder mig i från att hänga och brenna som min Dessein warit i slika tillfällen, säijandes mig derigenom fördärfwa Eders Maij:tz interesse, så att iag nu sedan Eders Maij:tt mig befalt med honom att öfwerleggia, om ett och annat ärendes entreprenerande, är alldeles au but de mon latin, emedlertijdh grasserar iag som en liten gräss diefwell och söker att taga huad iag kan, dhe orther som iag kan hinna i Wolinien skall iag ochså hantera, men dhet wärsta är att dheras godz äro dhe nämsta och dhe längre bort på 10 a 12 mijhl är wedh dhenne saison alt för penibelt och Folcketz ruin så långt — — — haf[wan]des iag uthan des mehr — — — — — Belziska, och will — — — — — — — — — — — — — [en half sida bortrifven] — — — — — — — man giordt dheras Feltherre, sampt och att willia upsöka mig dhen lilla mordbrennare, men iag achtar dhem genom gudz nådh intet, uthan går oförsagdt min wäg fram, och dijt Eders Maij:tt mig befaller, och skall med Gudz hielp taga så emoth dhem, som en redelig man bör, dhen antingen alldrig skall få en man hem ell:r och med Gudz hielp triumphera öfwer dhem, intet är swårare än dhenna saison i dhet att folcket måste wara under tak så wähl som hästar, om dhe skåla conserveras, och dertill finnes byarne mycket små, och långt i från hwarandra, dåk skall iag taga min

Säkerheet och Folketz conservation i acht dhet mästa iag förmår. Jag recommanderar mig uti Eders Maij:tz nådh och ber Eders Maij:tt nådigast täktes att tro dhet på min trooheet och flijt aldrig något skall — — — — — — — — — [halfva sidan bortrifven].

Stormächtigaste Kånung [Egenh.]
Aldranådigaste Herre.

Effter mitt förra har jag på Eders Majestetz nådiga befalning söktt att skremma staden och festningen Samoisch i dätt jag i går säntt för uth, öfwerste Horen medh öfwerstl. Gyllenstierna, och 500 hästar festningen att beränna och salwera förstaden om mögeligett wore som jag förnummitt dem willa stijcka den i brandh, män som de kumme dijth war redan de mästa husen afbrutna, och skötz straxt larme då de jemwäll begynte låtha thenda husen an, hwilkett öfwersten Horen in til natten sökte att förhindra jagade deras folk tilbaka sköt och i giäl några däraf, hwar på de skiöte uthur staden medh glödande kulor förstan än mera att sättja i brandh, och måste öfwersten såledess för eldens skull så wäll som för natten draga sig i qvarter här i nemsta byn, jag skref dem och till att de sig skulle submittera och inga portar holla slutna så framt de wille undfly deras total ruine både uthom som in uthi Staden, män fik till swars som här hoss följer hwilkett medh mer öfwerstl: gref Sperlinch skall explicera. Jag har och låthitt recognossera festningen af Leutnanten Dalhaim som sig befinner effter hossgående dess berättelse *), uthan dess

*) Denna berättelse om den företagna recognosceringen samt den långa latinska af Anna Zamojska undertecknade skrifvelsen, hvilka båda åtföljde Stenbocks bref, ha här ej medtagits, såsom alltför rumfyllande och dessutom blott af ett rent lokalt och rätt underordnadt intresse.

situeratt i synnerhet wedh detta len wädrett öfwer måttan avantageust, försedh medh (medh) 120 stycken en batterie och mer än 3000 swinhundar medh bysser och lior, så att jag för min dell intett seer, någen mojen dem att emportera uthan genom een formell belägring, hwilken erfordrar både myckett redhskap så wäll som een annan saison, och är effter mitt omdöme aldeles omögeligett een så hög mur att escaladera och wore för myckett manspillande Eders Majestetz ädla folk att sacrifiera för dänna kåken, hwar om jag eij will resonnera, wetandes att Eders kungelige Majestett sielf aldra bäst lärer resolwera hwadh min aldra nådigeste Herre nödigtt och nyttigt finner; alså min aldra nådigeste Herre står jag så länge stilla och afwäntar Eders Majestetz widare nådiga ordres, antreprennerandes intett medh mina små stycken på dätt att där jag eij reusserade de måtte icke hafwa någett att glorifiera sig öfwer; om mitt huserande i dätt Belsiska och hwadh medh mer passeratt mig och Potosky emellan rapporterar jag mig på öfwerstl: Sperlinch och Leijonhouvoud; i dätt de uthur staden welatt skiuta eldh i husen hafwa de skutitt igiäll trenne hästar af de tyska regementerna och just en af wart Regement, män kan officerare eij nog beskrifwa ryttares frimodigheth, hade de så wist låttitt nedre broon så hade Horen medh ett tränkt in i stan, män dee hafwa kan skee hört huru dätt gått för Krakau och tänka vestigia me terrent; i dag kom jag hit medh een dell af infanteriet på en half mil när; de andra komma i måran, dätt är alt för eländigt om skoor för folkett, och här äro alla flydda ifrån huss och hem så att jag måste nu sielf både låtha brygga och baka hwilkett och lärer gå långsamt, dok skall på dän omwårdnaden intett felas gudh gifwe folkett man intett så siuknade, hästarna hafwa fult op och see de mästa temmelig wäl uth; Jag recommenderar mig uthij Eders Majestetz wanliga nådh och af wäntar Eders Majestetz nådiga wilja

och befalning som dän uthij diupesta underdånighet och wyrdnatt lefwer och dör

Eders Kungelige Majestetz
Aldra underdåneligaste och
troplichtigaste undersåte
M. Stenbock m. p.

Sitnow: d: $\frac{13}{3}$ febru.

A. 1703.

Stormächtigaste Kånung [Egenh.]
Aldra nådigaste Herre.

Aldrig war bocken werre brydh än nu, i dätt att Cardinalen säjer att Eders Majestett honom sin nådiga parole engageratt att alla Kloster skoola wara exeant af contributionen, staden dess likest jemwäll afmålar den inpossibilitet hoss dem finnes och wijsa öfwersten Lagerkronas befriegz sedell[!] att wara i tilkommande tijder fria från all uthgifft män som de aldeles intett kunna [a]bsolweras, så har jag tänkt dem att på lägga 10000 rikzdl: för wilken summa Eders Majestett kan låtha entretenera här i staden 3 a 4000 man i 5 wekors tijdh; och på dätt folkett ingen nödh mände komma att lijda, och om de än längere för de siukas skull, skulle måtta ligga här 10 wekor, så har jag sökt att få anticipera här 20000 daler Sijlwermynt, på Robisons *) caution om Eders Majestetz nådigast täckes mig att sända en assignation till statz contorett samma 20000 dl: S:t att betala till dän som assignationen öfwer bringer hafwandes Eders Majestett bekommit här samma summa i bara medell, item dätt hielper seendes jag uthom dätta ingen mojen folkett behörligen att kunna rätt underhålla, och blir swårt af staden en sådan summa att få til sammans. Medh broon går dätt långsamt i dätt jag igår medh

*) Engelska sändebudet i Sverige Dr John Robinson.

300 man intett kunde få up mer än 2 witiner och strömmen wexer stundeligen dåk skall ingen möda sparas på min sårgfälligheth; jag ber Eders Majestett på dätt underdånigaste om ett nådigtt och promt swar samt om dän begierta assignation på 20000 dl: Sijlwer: för Her Robinson eller dess ordres, recommenderandes mig uthij Eders Majestetz höga nådh förblifwer jag uthij diupesta underdånighet

Eders Kungelige Majestetz
min aldra nådigaste Herres
aldra underdånigaste
och troplichtigaste undersåte
M. Stenbock m. p.

Warschou d: 25 martj
A:o 1703 *).

Stormächtigaste Kånung [Egenh.]
aldra nådigaste Herre.

Jag har intett sluppitt öfwermarschalkinnans Bellinsckys många senninge budh förän jag måste bewiljatt Hennes supplique här att innesluta, lemnandes uthij diupesta underdånighet til Eders Kungelige Majestetz höga nådh huru wida Eders Kungelige Majestet dän täckes att i nåder att attendera; wedh brons förfärdigande giör jag min högsta flijth och hade dän i mårgon skolatt wara färdig wore eij dätt starka wädrett som oss hindrade, samtt de många förböner för plankor och träwärkiett som där till reqvireras, på hwilka jag dåk litett reflecterar, man har här skremt mig att jag fast au desespoir i dätt att Eders Kungelige Majestett skulle onådigt uptagitt, dätt jag dän saxsiska trumpetaren sänt till högqvarterett, gudh är mitt witne att jag

*) På konungens befallning hade Stenbock, sedan han åter förenat sig med högkvarteret, jämte gen.-major Nils Stromberg tågat i förväg till Warschau, där han bland annat skulle slå bro öfver Weichsel.

ment giöra uthur måttan wäll och ment att min skyldighet war honom medh samt sin expedition, till Eders Majestett att förwisa underståendes jag mig eij att desidera huruwijda Stenos *) så pretenderade höfligheth kan finna rum; jag försäkrar Eders Majestett att hädan effter komme ehwem som will, skall han finna här rum, mörka nog hoss mig, allenast jag weth att Eders Majestett sådana deras correspondencer desapproberar, ty som een spion kunde jag honom intett ansee, warandes här i Staden mer än alt för många som oss observera och altt berätta om de någett till deras underrättelse sig kunna af betiena; altså ber jag på dätt aldra underdånigaste Eders Kungelige Majestett eij kastar på mig ett onådigtt öga som om jag på någett wis och sätt, här i genom sökt att autorisera denna uthsända, uthan som dän enfaldeligen och i en godh mening syndatt, och begiert Eders Majestetz nådiga wilja och befalning i slika mål, hwilken skall wara mig till min döödh ett rätte snöre som dän där medh all devotion lefwer och dör

Eders Kunglige Majestetz
min aldra Nådigeste Herres
aldra underdånigeste
och troplichtigaste undersåte
M. Stenbock m. p.

Warschou le 2 April
A:o 1703.

P: S: nu på stunden kommer ifrån Cardinalen Adlersten som på min begieran bett att hans eminence wille tilholla Clostren att exst[r]adera godwilligtt dän hafran som där kunde finnas män han myckett där emoth protesteratt, som och för dän i staden finnes att dän eij skulle uttagas uthan betalning säjandes att där igenom, sammankomsten hit till Wa[r]schou **) skulle komma att stutza och att sedan

*) Adam Heinrich Steinau.

**) Kardinalprimas hade utfärdat ett universale, att landtbåden ifrån palatinaten borde samlas i Warschau d. 17 Mars.

alt ting skulle komma att tryta i brist af tilförsell alltså täckes Eders Majestett aldra nådigast låtha mig wetha dess nådiga wilja, på dätt jag må gå säkertt och intett fördärfwa någett för Eders Majestetz tienst, skulle hafran betalas är nödigt att därpå sattes een taxca, och tyckes mig wara nog om man då gier för skieppan a: 36 garnitz $2^1/_2$ timf, afwäntandes medh denna min uthsända Eders Majestetz nådiga Swar *) alden stundh Rederhielm och flera mig om hafra tiltala, dän förra har jag förnögt medh 100 scheffell, de andra måste så länge wänta, jag recommenderar mig i min aldra nådigaste Herres nådh, och ber Eders Majestet på dett alldra underdånigaste intett wara mig onådig för dän förbannade trumpeterens skull, om jag har giort illa där jag tänkt giöra wäll.

Vnderdånigst Memorial

1. I underdånigheet påminnes att om arméen skall kunna få des nödige subsistence, så woro oförgrijpel: bäst att dhen separerades på 3 à 4 wägar och dem assignerades byar wed nambn derest sielfwe att taga deras underhåld, altijd 1 à 2 mijhl ifrån hwarandre kunnandes sedan alla appointeras till een ort på een wiss dag marcherandes oförgripeligen små dagzresor N. B. ock bör strax till den orten som arméen sedan kommer att stöta tillsammans sändas ett starkt partie föruth som derest formerar ett magazin för heela arméen **).

2. Skulle Eders Kl. Maij:ts willia att arméen fölgdes åth så blifwer subsistencen så wähl som fouragen så

---

*) Något sådant finnes ej bevaradt.

**) D. 26 April hade Rehnsköld beordrat — för öfrigt var saken påtänkt redan d. 28 Mars — d. v. majoren L. Creutz att anlägga ett sådant magasin vid Wloslawsk, hvars bevakning sedan anförtroddes åt G. Lilliehöök.

mycket swårare att få i hoop, emädan gräset ännu groor och måste i detta fallet arméen nödwändigt marchera långsampt skickandes på 3 à 4 ställen partier att indrifwa subsistencen, tagandes detta exequerande både längre tijd att uthskrifwa som tilbereda och sedan föra till arméen på ett ställe: I detta fallet bör äfwenwähl dhet omtahlte partiet sändas föruth att formera ett magazin.

3. Oundwijkel. bör alt marode wed fouragerandet alfwarligen förbiudas i dhet at man förnimmer dem bårttaga både dhet bröd som ock dricka som för arméen tilberedes och folcket som williga äro blifwa sky ock lööpa från huusen.

4. Sidst i fall arméen skulle separeras lärer Eders Kongl. Maij:t sielf i nåder judicera om icke Infanterie och Cavallerie kunde komma att fölgas att hwar ock een tilldehlas sine Commissarier, skulle arméen gå i hoop wore oförgrijpeligen min mening att 100 hästar och 200 kneckter ginge på åthskillige wägar att indrifwa provianten, 400 hästar och 600 knechter eller mehr att gå föruth på een bestämbd ort och formera magazin. Alt i underdånigheet förestält och Eders Kongl. Maij:ts nådige correction underkastat af den som in till sitt yttersta förblifwer med all devotion

Stormächtigste All: Konungz
Eders Kongl. Maij:ts
all: troplichtigste undersåte
M. Stenbock.

Warsowa d. 30 April 1703.

Stormächtigaste Aldra nådigaste Kånung och Herre. [Egenh.]

Effter Eders Kungelige Majeste[tz nådiga?] befalning, kom jag hit medh fourier — — — —*) klokan 9, och har här

*) Brefvet söndrigt.

wisiteratt alla — — — — hwilka een hwacker qvantitet sädh f[unnits?] att brödh eij skulle fattas om Eders [Kungelige] Majestett här några dagar stannade, [effter det] will tidh till att mala och bakas, hwa — — — — medh Adlersten redan giort all mög[elig an]staltt; Liwen har låtitt af klostren re[dan] upbära i penningar deras contribution, [men] bättere waritt altt in natura, ty dätt tarv[as.] Jag ber på dätt underdånigaste att een 2 — — — — musqveter måtte sendas hit som kunna g[ifva] handräckning i bryg och bakningen, och [all] den stundh litett eller intett fourage här [finnes] ser jag intett att Eders Kungelige Majestet — — länge här kan uppehålla, så blir brödett li[k] wäl gått att föra effter, och kommer flåttan, r[ätt] wäl till pas; jag reserverar mig altt anna[t] munteligen i mårgon berätta, ty så sant [som] Herren Lewer, om armen följes åth i en co[lonne?] så kommer dän att lijda nödh, jag framhärdar [att] lefwa, och döö Eders

Kungelige Majestetz
aldra underdå[nigaste]
och troplichtig[aste]
M. Stenb[ock m. p.]

plosko: *) le 4 May 1703.

Stormecktigste Konung
Alldra nådigaste Herre.

Det går mig som Apan när hon wille passera för inconnue som alla kiänna och hon kiänner ingen; jag war knapt innom porten så fantz 30 som mig hälsade och ingen kiände, sombliga här uhr Pålen, sombliga uhr Franckrijket, Swerige, Hålland, Rehenströmmen, och från alla werld-

*) Plozk vid Weichsel.

sens ändar, så att iag nu här dagel. beskådas som ett wijdunder; min commission angående, så giör iag här af den en underdånig raport. Sedan iag för söndagens infallande skull eij kunde få giöra mitt gewerb hoos Magistraten anhängig, hade iag i går mårgons audience hoos Præsidenten här utj Staden, och föredrog honom alt hwad mig war befalt, försäkrandes honom om Eders Kongl. Maij:ttz nåd, alt effter som mig min Instruction dicterar. Min första begäran war, att som Eders Maij:tt till att wijsa dess fullkomliga nåd för denna Magistraten och Staden, hade Eders Maij:tt intet welat sända några Troupper utj deras werder, contribution derest att indrijfwa, på det att de eij nogon olägenheet månde hafwa, warandes Eders Kongl. Maij:tt förmodande att de sielfwa, så wäl af egit motif, som på Eders Kongl: Maij:ttz intimation till att undfly all wijdlöfftigheet wore prompte att bijbringa till Eders Kongl. Maij:ttz armées subsistence en slijk summa som den, de Saxiske åtniutit, hwilka orsaken wore till Eders Maij:ttz wijstande här i landet, och en orättfärdig agressor för heela werlden uti detta kriget. Till det andra, att som Eders Maij:tt hade åtskillige Tropher af stycken som wore dels för swåra, och deels obrukliga, och der till inga Lavetter, Eders Kungl. Maij:tt giärna såge dem att kunna försända till Pommern el:r Swerigett, så låter Eders Kongl: Maij:tt dem anmoda, att få låna några Lavetter eller och för bar betalning: Pro tertio, att som Eders Maij:tt någon ammunition af kruut och kulor låter komma ifrån Sweriget, så läth Eders Maij:tt denna Magistraten anmoda att willja ett så stort quantum utur deras Magazin låta följa, och det andra återtaga af Eders Maij:ttz Skiepp när de ankomma: Eders Maij:tt hade så mycket större orsak hoos dem här om att låta ansökning giöra, som min nådigste Herre sina wapen innan kort wille wända ifrån Stranden och wijdare emot dess troo-lösa Fiende Moscouiterna, blifwandes således sedermera ammunitionens utskieppande och tillförsel så

mycket beswärligare, så framt Eders Kongl: Maij:tt den eij här i negden afwäntade. Som nu den första begiäran eij mindre billig än till deras egit bästa wore, så verserade och deras egen wälgång under de bägge senares præsterande, i det att Eders Kongl: Maij:tt så wäl i det första propots uteblifwande, som utj det senares præsterande måtte kan skie bruka samma methode som konungen i Polen och taga Subsistencen genom execution, samt och försända ett ansenligit manskapp till den begärta ammunitions och Lavetters fortskaffande och ohinderliga utskieppande, hwilket iag dem eij kunde guarantera kunna aflöpa utan deras, kan skie, största incommodité, med hwad mera motiver och allegata iag effter mitt dumma hufwud kunnat upptäncka, som dem skulle kunna både beweka och skräcka. I dag alldranådigste Konung, sändes af dem till mig trenne deputerade ifrån Rådhuuset med stora contestationes af en devot soummission för den nåd de wordit om försäkrade, samt hwad trogen och uppricktig devotion de burit och än bära för Eders Maij:ttz höga interesse, föreställandess deras armod att wara ruinerade i deras godz af Saxarne, och att de dem som deras egen Konungz Trouppar aldrig welat nogon Subsistence eller contribution bewillja, ja de hafwa dem och icke allenast afslagit alt hwad de omsökt och kunde sträffwa emot Eders Kongl: Maij:ttz interesse, utan och förwägrat att öfwe[r]låta konungen af Polen både stycken och ammunition, och som de försäkrades nu om Eders Maij:ttz nåd, så både de och att i ansende till deras devastation genom Saxerne, de måtte ifrån alt beswär utj deras verder förskonas, som och att Eders Maij:tt eij onådigt will upptaga att de eij kunna bewillja till några assortamenter eller ammunitions öfwerlåtande, hafwandes de först sielfwa eij mer än de nödigit hafwa wed alt tillfallande tillfälle; dessutan som de det deras konung refuserat, skulle de underkasta sig en total ruin om dee Eders Maij:tt der med bijsprungo, kunnandes hwarken detta el:r contributions

bewilljande af dem allena bewilljas, utan med samtycke af alla de andra ordens, hwar ibland wore mycket löijeliga hufwuden och swåra att bringa under en hatt. Här uppå bröstade sig lilla bocken, önskandes i sitt hiärta att han hade nu att giöra med en simpel postarost, och gaf dem till swars att iag på Eders Maij:ttz wägnar i nåder upptog derass contestation af all god intention, men hade förment att de mig ett annat och obligeantare swar skulle gifwa, alldenstund Eders Maij:tt dem med all nåd och höfwligheet lät tilltala, bedjandes dem betäncka wäl hwad de nekade, och sig sielf föreställa huru högt de af Eders Maij:tt både nu och i längden kunde obligeras och chagrineras. Jag lämnade dem fritt att communicera min begäran med de andra ja och med Påwen och hans mor om de willja; Ty Eders Maij:tt effter all krigz raison har både foog och rätt utj det iag begiärer, och will än afwänta wijdare deras swar, på det iag dem skrifftel: will gifwa, på det mina ord eij må förbytas wed communicationen af el:r med de andra Ordens. Imedlertijd tog iag deras gifwne swar ad referendum. Så mycket ser iag att de sig eij lätt låta beqwäma, utan låta det komma på extremiteten, och om intet Eders Kongl. Maij:tt sänder några Regementen till Marienburgiska Verdern att indrijfwa der contributionen, lärer iag länge här med Complimenter afspijsas och lijtet uträtta. Icke en halfwöre är här att anticipera el:r ett Centner kruut att få för pänningar, el:r kuulor, hafwandes Magistraten för mer än tre åhr sedan på lijffsstraff förbudit icke det ringaste att förkiöpas, utan indragit alt i deras Arsenal. Hwad iag nu hwijdare hafwer att giöra, afwäntar iag i underdånigheet Eders Kongl. Maij:tz nådige befallning uppå; Ty här får iag om iag will behålla armar och ben eij stort påcka, emedan iag är ensam, och wet iag i sanning eij huru iag med lifwet någonsin lärer få see Eders Kongl. Maij:tt, om min nådigste Herre eij sänder Trouppar hijt; ty de här wijstande Saxar och Polackar hafwa sagt:

den skall wäl intet komma hälsosamt till arméen till bakars. Lämnandes altså utj min nådigaste Konungz nådige willja huru länge iag skall blifwa här, huru iag skall komma hädan, och hwad iag wijdare skall giöra om de alt siunga samma wijsa; Ty iag försäkrar Eders Kongl: Maij:tt att iag med all troheet och oförfalskat zele lefwer och döör

Eders Kongl. Maij:ttz
min alldranådigste Herres
aldra underdånigaste och
trooplichtigaste undersåte
M. Stenbock m. p.

Dantzig d. $\frac{10}{20}$ Maij
1703 *).

Stormächtigste Konung
Allernådigste Herre

Såsom dehls utur den underdånige wördnat iag bär för Eders Kongl. Maij:t, dehls af den apprehension iag har, när iag mig inför Eders Kongl. Maij:t muntel. bör explicera

---

*) Af detta bref framgår, att Stenbock »incognito» varit i Danzig tidigare än d. 3 Juni, hvilken datum Nordberg uppger. (Se äfven Wisocki-Hochmuth). F. F. Carlson skrifver »redan i början af Juni» och påstår att, utom krigskontributionen, finnes ingen »anledning» till sådana fordringar af staden, som Nordberg uppger, hvarken i konungens bref till Stenbock eller i dennes »berättelser» till konungen och Piper. Han måtte ha förbisett både detta bref och uppgiften i ett följande om några brefs bortsnappande. Här talas om tre postulata: 1:o) kontribution 2:o) lån l. köp af kanonlavetter 3:o) förskott af krut och kulor ur Danzigs arsenal mot återleverans från Sverige. Häri kan som tydlig förutsättning inbegripas 4:o) fri passage för de svenska transportskeppen. Detta är ej detsamma i allo som Nordbergs 6 punkter, men visar i alla fall orådligheten i att alldeles betvifla, att dylika kunna ha förekommit.

Äfven Loenbom tycks ej ha sett detta bref, enär han sätter Stenbocks ankomst till Danzig till d. 6 Juni.

befrucktar att iag deruthinnan månde fehla. Så tager iag mig den dristigheten Eders Kongl. Maij:t i underdånigheet med detta mit ringa memorial att beswära bediandes aldraödmiukligast att det eij onådigt uptages.

Aldranådigste Konung om iag är så lycklig att iag kunnat tiena Eders Kongl. Maij:t till nöijes uthi dhe actioner och stycker som Eders Kongl. Maij:t nådigast härtills täcktz mig employera, wore iag mehr än lyckeligsalig, tagandes iag jämwähl gudh till wittnes att iag natt och dag intet högre åliggande hafwer än Eders Kl. Maij:t att giöra all nyttig tienst, alt wore det sig med förlust af min sidsta blodz droppas uthtappande. långt ware det ifrån mig min aldranådigste Konung att iag som den ringaste Eders Kongl. Maij:tz undersåthe skulle willia i något måhl uthforska Eders Kongl. Maij:tz vasta desseiner, eller dem på något wijss swåra giöra genom någon försagdheet. Men som Eders Kl. Maij:t mig jempte min militairiske beställning i nåder anförtrodt att draga för Eders Kongl. Maij:tz trouppers conservation all tijdig försorg: Så wore iag till alla bägge owärdig om iag igenom anledning af mitt senare embete eij kastade mine ringa tankar, det förra beträffande, under Eders Kongl. Maij:tz högtgiällande och högt uplyste correction.

Fast än iag |: som förr sagt är :| eij begiärer eller aldrig kan penitrera Eders Kongl. Maij:tz uthseende, så synnes lijkwist som Eders Kongl. Maij:t wille igenom sine glorieusa och rättmätige wapn försättia ett på sine troolösa fiender ock den i Thorn warande guarnizon; Eders Kongl. Maij:t weet sielf och bättre än någon kan efftertänkia alt hwad som hörer till een Fästning och een fiendes defett det ware sig igenom een belägring een Sourprisce eller blocquade; Så är wed alla tree det förnähmsta derwed att betrackta att näst anskaffan af alt tillbehör, man söker med den minsta manspillan som skee kan ock folcketz bästa conservation sitt ändemåhl att winna, aldranådigste Konungh

och Herre uptag eij onådigt een Eders Kl: Maij:tz ringa dock trogneste undersåtes wählmeenande reflection utaf dhen odödelige gloir Eders Kongl. Maij:t genom sine stålta Trouppar sig förwärfwat; sampt att Eders Kongl. Maij:t hwarken staden låtit investera eller ännu emoth den något formelt fiendteligit låtit begynna, Sluter iag att Eders Kongl. Maij:t icke allenast hoos sigh sielf i nåder reflecterat på den brist här finnes af alla dhe attiralier som erfordras manu forte eller genom een lång tijd att kunna twinga fienden, sampt ock den hazard lyckan underkastar een så stålt och aldrig tillfyllest berömmelig armée som Eders Kongl. Maij:tz ifall af mangell på sådanne wärcktyg som dertill erfordras, härutaf aldranådigste iag besluter den nådige ömheet Eders Kongl. Maij:t hafwer sin stålta armée både att conservera så till honeuren som till lijfwet. Men som Eders Kongl. Maij:t mig i nåder mände i går afftons befalla att tillsee huru länge Eders Kongl. Maij:tz armée här kunde hafwa des Subsistence, och iag eij kan eller bör wetta till hwad ända, Så åligger mig allenast min underdånige Eed ock plickt att iag Eders Kongl. M:t nu i tijder i underdånigheet berättar att oachtandes man å alla sijdor uthskrifwit stränga universalier, och att General Rehnschiöld på andra sijdan äfwen wähl alfwarligen påbudit possessorerne att inkomma, det lijkwähl intet will länge förslå och där någon aldrig så lijtet aflägsen är, så står han eij utan execution att bringas till lydna, uthom des förhindras dhe af dhe Pålska partierne från alla sijdor. Dhet förråd som kunde utj Uladislau finnas af Spannemåhl wore mehr än gagnelig för arméen om qwarnarne här i neigden eij wore ruinerade och att låta mahla uthi dhe widt aflägzne qwarnar, är eij mindre fatigue än det hazard underkastadt at tillföras för Wolloschernes ströfwande ock deras dagelige förökandes skull. 2:do den tillförsell som än dageligen kunde inkomma af denne lilla districten förslår eij länge, och att arméen skulle med blåtta penningar kunna försees,

wore wähl det bästa medlet, dock kan det till heela arméens underhåld eij öfwer fyra wekor förslå à 2 timff till mans om wekan, men som den tillförsell som till Sahlu föres eij nogsampt kan contentera gemene man, utan att derunder Spädes bröd ock andra victualier in natura, seer altså wed min Sahligheet jag intet något medell för min ögon |: utan Eders Kongl. Maij:tz trouppars största ruin ock fördärf :| att kunna anskaffa Subsistencen på denna orten för arméen, erfordrandes dageligen allenast denne dehlen af Eders Kongl. Maij:tz armée till bröd, miöhlet utur 300 Skeppor råg, warandes här eij qwarnar knapt at kunna låta mahla mehra än 60 Skeppor råg dagl. förtijgandes iag hwadan det öfrige skall kunna hämptas. Eders Kongl. Maij:t seer sielf dess utan för ögonen huru arméen begynner effter een lång uthståndеn fatigue att lijda och siukna hwad swårigheet här till stöter uthi fouragetz anskaffande utom dhet att Eders Kongl. Maij:tz Cavallerie och artolleriehästar bör som ögnesteenen conserveras, så äre ochså dhe ökar, som wed infanteriet befinnas aldehles omistelige så att till Eders Kongl. Maij:tz gloirs fortsättiande som till deras egen conservation med hwad mehr som här för widlöfftigt faller att repetera. Eders Kongl. Maij:t påminner sig i nåder hwad iagh i underdånigheet muntel. månde påminna inför Eders Kl. Maij:t uthi Plosko, som dän där har ett mehr än blödande hierta för Eders Kongl. Maij:tz wählgång och odödelige gloire: altsåsom detta nu äfwen wähl uthi een blind lydna och devotion kastas uthi Eders Kongl. Maij:tz nådige correction, hemställer iag utj min nådigste Konungz oförlijkelige dejudication, huru Eders Kongl. Maij:tz stålta armée så till Eders Kongl. Maij:tz egen Kongl. gloire som till des trouppers conservation bäst kan hädan effter agera. Försäkrandes Eders Kongl. Maij:t att iag fast än den ringaste bland alla, skall dock altijd wara den första att låta i alla tillfällen mitt lijf för Eders Kongl. Maij:t och

des trogna tienst till ett tecken af den devotion utj hwilken iag lefwer ock döör

Stormächtigste allernådigste Konungz
Eders Kongl. Maij:tz
aldra underdånigaste och
troplichtigaste undersåte
M. Stenbock m. p.

Campementet wed Thorn
d. 26 Maij 1703.

Vnderdånigst Project.

[Påtecknadt:] exped: i lägret wed Thorn d: 4 Junij 1703

Såsom een god Disposition är ett halfft wunnit arbete uthi ett huushåld, och i synnerheet när det och troligen administreras ock effterlefwes; Alt så ock emädan Hans Kongl. Maij:t mig i nåder anförtrodt direction wed dess GeneralKrigz Commissariat, på det att både Kongl. Maij:tz interesse må på det bästa i ackt tagas som och att arméen må kunna alt städze hafwa att åthniuta des richtige förplägning ock underhåld; altså har iag tänckt wara min plickt ock skyldigheet hoosgående påminnelser till een desto fermare ock ordenteligare methode i underdånigheet att underkasta Hans Kongl. Maij:tz nådige Censur och correction. Såsom Hans Kongl. Maij:t nu nyligen förordnat ett ordenteligit GeneralKrigzCommissariat ock derwed låtit beställa nödige ock omistande betienter, så bör, att förekomma all underslef, hwar ock een wara betänckt, sin tienst troligast att förrätta, Så att man det in för Gud ock sin nådige öfwerheet kan förswara; ock aldenstund skadeligare är för hwar redelig man att gifwa den ringaste lijknelse till någon otroheet eller underslef än offta sielfwa otroheeten kan wara; altså på det alt utan dhen ringaste Subson må wähl tillgå, så bör först ock främst alla Com-

missariats betienter tagas i Eed effter hoosgående formular, och sedan bör der wed observeras att när någon possessor ware sig af hwad stånd eller wärde han wara må, sielf inkommer eller infordrat warder af een eller annan orsak sin contribution att afläggia, bör den samma af General Krigz Commissarien, Cammereraren, Krigz Commissarierne eller andra till hwilken han sig addresserat, förwijsas till General Majorens Cantzlij derest att låta upteckna sin egendomb till röketahlet eller effter landsens maneer som brukeligit wara kan, ock sändes sedan samma possessor till General Krigz Commissarien eller den i hans ställe dess tienst mände förrätta, derest att unfå uthräkning på det som effter Kongl. Maij:tz nådige godtfinnande så i penningar som i proviant af honom mände requireras. När possessoren sin contingent lefwererat, unfår bem:te possessor af General Krigz Commissarien ett quittens på alt hwad han lefwererat, blifwandes Summan slagen i penningar, hwilket quittens inlefwereras uthi Cantzlijet, hwaruppå honom een General qwittung under General Krigz Commissariatets Sigill af General Majoren meddehlas, för hwilket Salvegarde ock quittens possessoren bör betahla i advenent af des egendomb, detta bör pertinent annoteras ock sedan Kongl. Maij:t beräknas, hafwandes ingen af betienterne i General Krigz Commissariatet utom detta sig att understå något af possessorerne att fordra, blifwandes Vpbörden för Hans Kongl. Maij:t så mycket säkrare som den både af General Krigz Commissarien quitteras som ock uthi Cantzlijet reviderat. Wore det sig att General Majoren sielf wore uthcommenderat, blifwer lijka fult Cantzlijet ock det stora Sigillet wed handen, då General KrigzCommissarien i des frånwahru hafwer at låta inteckna possessorens egendomb ock contribution af Cammereraren, samma des quittence att lägga ad acta i Cantzlijet, och sedan meddehla dem quittens och Salvegarde för upbörden sampt incassera dhe medell som för Salvegarderne bör upbäras.

När något partie uthsändes, contribution att indrifwa, bör dem altijd medgifwas een Commissarius, hwilken absolute bör wara dhen commenderande officeraren lydig, derjempte i ackt taga Kongl. Maij:tz Interesse, hwarken sielf sökia någon egennyttigheet utan där han å någon sijda det ringaste förmärckte sådant hoos den Commenderande officeraren påminna och sedan hoos General Krigz Commissariatet at angifwa. Skulle något confiscabelt godz finnas som kunde anwändas Kongl. Maij:tz armée till nytta, bör sådant eij gifwas till skiöflingz utan på dhet bästa menageras och föryttras till Kongl. Maij:tz tienst, hwarom Commissarien bör hålla ett pertinent Journal ock förteckning.

Såsom sådanne partier mehra tienst giöra Kongl. Maij:t ock mehr fatigeras än andra derjempte böra wijsa en oskrymptad troheet ock nijth att befordra Kongl. Maij:tz interesse; Så bör billigt dem lembnas uthom dheras beständige Sold een ergetzlighet, och hafwer Officeraren som partiet förer först ock främst der hän att see, att dhe commenderande niuta deras rijkelige underhåld sampt 2 styfwer om dagen till mans af den Summan som för proviant upbäres, blifwandes den ordinair Contributionen för Röketahlet för Kongl. Maij:tz armée orörd och dhet öfrige för proviantet Kongl. Maij:t beräknat. Officerarne till deras ergetzlighet hafwa att sambla alt det som bör betahlas för Salvegarder, krogar, qwarnar ock andra arrendatorer som eij höra till Röketahlet sampt der någon, sedan han erlagt sin contribution unfår ett fritt pass att handla och sina wahror att föryttra, hwilket att i hoopbringa den commenderande officeraren med Commissarien giöra dock medh godt maneer deras högsta flijt, ock som experiensen medgifwit at igenom ett sådant samblande man kan komma till een wacker Summa; Så har officerarne på fölliande sätt dagel. att åthniuta, det öfrige beräknas Kongl. Maij:t ad Cassam

Een General Lieutenant om dagen	24	timff
General Major	18	»
Öfwerste	10	»
ÖfwerstLieut: och Major	6	»
Capitain och Ryttmestere	4	»
Lieutenant och Fendrich	2	»
Vnderofficerare och Corporaler till häst sampt Trumpetare	1	»
Commissarier	1	»

Deremoth bör hwar och een så förnähm som låg, der något funnes confiscabelt eller förgrafwit i gull, Sölfwer eller penningar, angifwa, Kongl. Maij:t till gagns, och eij undandöllia wid förwijtelse af een otroheet. In Summa det bör hwar ock een med högsta flijt ock effter yttersta förmågo sökia att befordra Kongl. Maij:tz interesse ock armées conservation.

Såsom Hans Kongl. Maij:t intet högre åstundar än dess Regementers wällgång, richtige förplägning och beständiga conservation, sampt och att hwar och een under Regementerne må wetta hwad dhe åthniutit och i längden än kunde hafwa att fordra; Ty är billigt, att och å andra sijdan Kongl. Maij:tz nytta i ackt tages, i dy att Regementerne som offtast Separerade ifrån General Krigz Commissariatet och sielfwa för sig upbära både Profwiant ock penningar hwarom man så beständigt eij kan med dem komma att liquidera; Så hemställer iag i underdånigheet om icke wed hwart Regemente kunde constitueras een Commissarius den der sin Eed wed General Krigz Commissariatet aflägger och sedan förer book emoth RegementzQwartermästaren öfwer alt det som upbäres och Regementet åthniuter, sampt i ackt tager hwad honom af General Krigz Commissariatet kan dicteras, jämwähl drager försorg om all tijdig anstalt om Regementetz förplägning, sampt inlefwererar månadtel:n een oförfalskad liqvidation på alt hwad hwar ock een åth-

niutit och än hafwer till godo; aldenstund arbetaren sin löhn wärd, och igenom detta wärket ingen hafwer någon större nytta ock gangn än hwar ock een officerare i synnerheet wed slutet af kriget för sig ock sine qwarlembnade; Så är effter min mening en sådan persohn eij orådeligit att den af officerarnes fält Tractamente förplägas i det at Öfwersten af sitt fält Tractamente månadtl. honom lembnar ..... 2 dahl. Sölfm:t
ÖfwerstLieut: och Majoren ..... $1^1/_2$ » »
hwar Capitain ..... 1 » »
hwar Lieut: och fendrich ..... $^1/_2$ » »

Bestijgandes sig det af 12 Compagnie till Trättije dahler Sölfm:t. wore sig Regementerne swagare eller starkare af officerare, proportioneras denne summan dem emellan, så att Commissarien kommer att niuta sine 30 dahl. Sölfwermynt om månaden, hwilket för dess arbete skull honom prompt bör betalas utur General Krigz Commissariatet.

Denne Commissarien bör i alt wara sin Commenderande officerare lydig ock stricte påsee Regementetz conservation sampt effterlefwa den Instruction honom utur General Krigz Commissariatet meddehlas uthi hwilken officerarne honom eij bör wara förhinderlig, han är skyldig att effterlefwa alt dhet officeraren honom befaller, alt sträfwande det emoth des Instruction och har han i det fallet sådant att anmähla hoos General Krigz Commissariatet sedermehra.

Såsom Öfwersten uthi alt är Kongl. Maij:tz man; Så bör uti Regementet wid een och annan Contributions eller förplägningz upbärande som ofwanrördt om General Majorens Cantzlij och General Krigz Commissariens förhållande är omtahlt, Öfwersten låta upteckna possessorens egendomb och sedan upbära det som fordrat, på hwilket Öfwersten gifwer under sin hand och Sigill ett General quittens, Specificerandes hwad det sig i penningar belöper och att

detta är upburit på General Krigz Commissariatets befallning effter hoosgående formular, för samma quittencier upbäres som ofwansagt är 2 à 3 Timff af hwar Röök, hwilket samblas ock sedan anwändes till dhe gemehnas 2 styfwer om dagen; men som redan sagt är, om det wed ett uthcommenderat partie samblas, går desse penningar till Officerarnes ergetzligheet. Commissariens quittencer tager Öfwersten till sig hwilka han jempte Commissariens månadtel. Liquidation insänder till General Krigz Commissariatet, behållandes wed Regementet en lijka lydande liqvidation af Commissarien underskrefwen.

Öfwersten har att tillse uthi dhe qwarter han kommer, att all tijdig anstalt skeer om bryggande och bakande, och skulle possessoren redan betahlt sin fulla Contribution, lijkwist durchmarchen honom träffar, bör Kongl. Maij:tz folck ändock icke lijda, utan hafwa födan med god ordres, och gifz possessoren på den händelsen ett qvittens och förwijsning till General Krigz Commissariatet sin refusion derest at återtaga; men skulle wed General Krigz Commissariatet finnas ett oprättat Magazin har Regementet sig där att angifwa ock possessoren förskonas.

Desse Commissarier blifwa stedze wed Regementerne, men wed dhe partier som uthcommenderas sändes en med af dem wed General Krigz Commissariatet befindtelige, hwilka jämwähl hafwa deras Instruction och Eed i ackt at taga.

Skulle, som offta händer, man finnas obligerat wed een eller annan possessor, Stad, eller heel district, att accordera om Contributionen ett för alt, bör för allting det observeras, att hwarken den Commenderande officeraren eller någon Commissariats betiente, enskijlt och uthan andras närwaru med wederbörande accordera, utan bör uppenbarligen slutas alla accord på det att ingen Subçon gifwes till någon egennyttigheet. Skulle detta finna rum

och approberas kunde det bringas i god ordning ock communiceras Regementerne ock Commissariats betienterne *).

M. Stenbock m. p.

Stormecktigste Konung
Alldra Nådigste Herre.

Wtj mina förra begge underdåniga skriffwelser till Eders Kongl: Maij:tt berättade iag i diupesta underdånigheet hurusom iag mitt werff och ehrende denna Magistraten å Eders Kongl: Maij:ttz wägnar föredragit, och hurusom de då ännu sig till intet wille utlåta. Sedermera har ingen ting passerat, utan allenast det, att igår woro de hundrade Älsta tillsamman att rådslå och deliberera öfwer de propositioner iag dem giort, men som de ännu intet kunnat fatta nogot wijst sluut el:r nogot resolverat, så sände Rådet i går middagz till mig en af deras Secreterare att giöra hoos mig deras ursächt öfwer det att de så länge dröija med swar och resolution. Jag har låtit dem weta igän, att iag å min alldranådigste Konungz wägnar är aldeles intet tillfredz

*) Skrifvelsen är odaterad, men tillhör en tidigare tidpunkt än påteckningen af d. 4 Juni utvisar. Som bilaga till densamma finnes nämligen en synnerligen vidlyftig skrifvelse med öfverskrift: »Vnderdånige påminnelser, wid det af Kongl. Maij:t mig idag communicerade och af Hr General Majoren Grefwe Stenbok opsatte Memorial uthan dato». Det är undertecknadt Jöran Adlersteen och dateradt Cierzijnice d. $\frac{10}{20}$ Febr. 1703. I 25 punkter genomgår och kritiserar Generalkrigskommissarien Stenbocks projekt, som han till en början tycker, att denne bort meddela honom, innan det inlämnades. Då det är Stenbock, som här intresserar oss, har det ej kunnat ifrågakomma att nu aftrycka denna vidlyftiga inlaga, hvad värde den sedan i sig själf må äga.

Icke heller har ett af Stenbock själf uppsatt formulär till Liquidationsförslag för Regementet N. N. månaden N. N., med sina olika kolumner och öfverskrifter synts behöfva intagas här, lika litet som edsformuläret för krigskom. betjente eller formulär för kvittenser.

med detta derass långsamma procedere, skolandes önska att de antingen resolverade till det de borde, eller och till ingen ting, allenast det måtte skie snart. Ja, iag har och låtit förliuda mig att derest de willja gifwa intet, så får min nådigste Konung mycket, och om de gifwa nogot, så får man lijtet. In Summa iag har predijkat för dem himmelrijcket och helffwitet, så gott iag kunnat, och håppas iag att de lära giöra en mogen reflexion öfwer min text. Ty de komma, Alldranådigaste Konung, i måndag åter tillsamman igän, då de skola låta mig weeta deras resultat, som de mig genom ofwannemde Secreterare låtit förstå. Så snart som iag det fått, skall intet försumma att Eders Kongl. Maij:tt i underdånigheet deraf deel gifwa, förblifwandes imedlertijd och så länge iag lefwer

Eders Kongl: Maij:ttz
Min alldra nådigste Konungz
och Herres
aldra underdånigaste och
trooplichtigaste undersåte
M. Stenbock m. p.

Dantzig d. $\frac{23}{13}$ Junij
1703.

Stormächtigaste aldra [Egenh.]
Nådigeste Kånungh

Nu på stunden får jag tijdningar att 10 wagnar samt de senesta brefwen jag Eders Kungeliga Majestet tillskrifwitt äro af Castellanen Wenboursky, och Brantz följe samt af een del Saxar wedh Geymlin[?] och Rouden uphäfna, så att nu mera ingen kan komma säkert här emellan släppandes de ingen tilförsell mera fram, att få bref till Eders Majestet lärer och blifwa swårt dätta är mig likwist låfwatt att skaffas fort genom de borgare här äro uthplundrade aldenstundh jag dem låfwatt att wilja skaffa dem regresse på bemälte Castellan förmedels dess godz skiöflande och härjande,

och som jag omögeligen för min person kan säkert komma hädan samt och att all tilförsell här ifrån förspärres, jemwäll och denna Staden kanske eij will uthur deras wärder giöra gått för än alfware wises, hafwandes jag hört dem eij wilja mer än 10000 rikzdl. bewilja i contribution, des uthan bör ofelbart till att escortera och forthielpa dätt som nu dageligen ifrån Swärjett och Riga förwäntas hit försändas een goodh escort, aldenstundh dessa Hans Jörgers förmena att wilja förwärja oss gå genom deras wärder, och hoppas att få af deras nästa grannar een ansenlig ranfort dem att förswara, så på dätt att dätt ena och andra eij må komma att stutza, samt att man må hafwa respect och kunna dätt brusquera som i wägen kunde stå, så wore min oförgripeliga mening om Eders Kungelige Majestett täcktes i nåder sända mig 1000 musqveter, och 1000 hästar dätt skal löna Eders Majestett mödan, medh gudz hielp, så uthur dätt polniska som uthur dän Marienbourgiska wärderen. i fall Eders Majestett dätta mitt (mitt) underdåniga förslag i nåder aggrerar är ingen tijdh att försumma, uthan att de gå ju för ju hellere hith till Dorschou och Schönwarlinch *) derest att afwänta mina ordres, då jag och på dätt underdånigaste ber att jag må få wedh infanteriett Erick Sparre **) och Sigroth och Major Mörner, och hwedh Cawalleriet öfwerstl: Burenschyltt: etc: hwem sedan Eders Majestet will: Min aldra Nådigeste Herre tager ej onådigtt att jag så nemner mina partisans ty jag kienner krutett; om Eders Majestett sänder detta partiett hith uth före så ber jag på dätt underdåneligast, att dem må anbefallas att taga medh för mig och mitt följe wåra redhhästar samt

*) Dirschau och Schönwarling, det sista en ort belägen ung. halfvägs mellan det förra och Danzig.

**) Erik Sparre, Axels bekante halfbroder, var närvarande vid Thorns belägring, Siegroth känner läsaren redan och hvad majoren vid Skaraborgs inf., frih. Adolf Mörner af Morlanda beträffar, så är Stenbocks önskan rekommendation nog; han stupade sedan vid Weprik 1709.

twenne mina åssner ty annars måste jag gå till footh, jag skall näst gudz hielp efter lefwa i altt min Nådige Herres Nådiga wilja, afwäntandes medh dätt aldra första Min aldra Nådigeste Kånungz Nådiga Swar som dän där til sin döödh medh all devotion förblifwer

Eders Kungelige Majestetz
aldra underdåneligaste
och trooplichttigaste undersåte
M. Stenbock m. p.

Dantzich: d: 14 Junij 1703.

Stormächtigaste aldra [Egenh.]
Nådigeste Konung

Såsom jag afslagitt Staden att intett wilja fortsända deras bref, så hafwa de dätt bort sänt af sig sielfwa, om dem wises någen indifference så lära de wäll beqwäma sig som jag förnummitt af andra män dätt drager uth tijden altt för länge likwist måste man hafwa patience, ty dätt kåstar någett på att giöra sin pung lättare uthan att protestera där emoth; dätt har waritt een man hooss mig ifrån een wiss orth som är eller synes mer än redelig om hwilkens anbringande jag widlyftigare medh schiffrar skrifwit Hans Excellence gref Pipert till, hwilkett jag ber Eders Kungeliga Majestett Nådigast tager uthij ett nådigtt betänkande. I går kom general Leutenant Spencen *) hith, och

*) Frih. Jakob Spens tog afsked ur krigstjänsten 1704. Men som han sedan af Carl befordrades till Kungl. Råd, president och grefve, synes han i den delen ej varit att beklaga. Då det är Campredon, som anföres sås. borgesman för ett yttrande af Spens, att Carl XII i sina planer bestämdes af caprice och trodde sig vara »Guds fiskal» här på jorden, så böra vi billigtvis spara vårt eget omdöme om Spens. Ty Campredon är en grumlig källa, fast E. Carlson (Sv. Hist. Pf. H. Del 8. sid. N. 23) begagnar den ofiltrerad.

är sannerlig att beklaga att een man som har ett så braft, frist och oförskräktt hierta skall wara i dätt ståndett att intett få fulföra sin anbition till Eders Majestetz tienst. Min Nådigeste Herre skulle sannerlig hafwa medhynkan medh honom om Eders Majestett såg honom han beklagade sig igår medh tårana i ögona, och önskade att Eders Majestett wille i nåder, ihugkomma honom på nogett annatt ställe i Swärjett för dess uthslitna kropz skull; Som jag har förnumitt att i kring Strasburch och Toren skal finnas nog ull, så lemnar jag till min aldra Nådigeste Kånung, om till äfwentyrs dän eij wore hög nödig att låtha samla till een qvantitet så wäll som groftt linne till Sandsäckar, hemställandes altt dätta uthij min Nådige Herres nådiga behag recommenderar jag mig uthij Eders Kungelige Majestetz wanliga nådh och förblir in till mitt yttersta medh all immaginable devotion

Eders Kungelige Majestetz
aldra underdånigaste
och trooplichtigaste
undersåte
M. Stenbock m. p.

Dantzich: 21
Junij 1703.

P: S: nu på stunden berättas mig att staden dröjer medh deras declaration i dätt de skrifwitt till Loublin, jemwäll giöra de ett upbådh på alla som hawa 15 år, att gå till wals män jag hoppas att eij monga lera bita: om gudh gir att Eders Majestet kan sända någett hith då sannerligen de städerna i granskapett och kunna twingas.

Stormächtigaste Kånung [Egenh.]
aldra Nådigaste Herre.

Här ifrån staden weth jag intett annatt att berätta än dätt jag i mina 3 förra, i begynnelsen och wedh slutett af

denn föra wekan *) redan skrifwitt, de gå alla dagar till rådhz män ingen har än uthlåtitt sig att wilja betala uthan förtrösta sig där uppå att de sku få tröstt och nådh hooss Eder Majestett till Swars på deras bref, och som jag nu hörer dem hafwa fått Swar, och jag än intett på mina bref, så weth jag intett huru jag dem skall troo om de mig någett wist giöra, önskade altt så i underdånighett att medh dätt första få i från Eders Majestett communication af deras bekomna Swar, och att om hädan effter de eller andra mände skrifwa Eders Majestett till i någett mål där jag bör uthij arbeta, att jag då altijdh finge wedh samma lägenheet där om een nådig communication, emedlertijdh består jag fast uppå och desisterar eij där ifrån att wilja hafwa mynt, säjandes, att all dän höfligheth, de sig uppå beropa, hafwa giort Eders Majestet, har aldrig giort knichten otorstig, och att jag är någett girig uthij reellare preuves af deras tienst för Eders Kungelige Majestet; till dätt Ermelendiska Marienburgiska Pomerelska Elbingska, ingen undantagandes har jag uthskrifwitt att inkomma medh contributionen af hwar hufwe som han är till 15. 12 à 10 rikzdl: af hufwen för uthan krogar och fälwärk och städerna appart, hafwandes jag här genom intrigver fått en temmelig godh underättelse om altt, hwilkett sig lärer bestiga till een wacker summa män där medh komma de intett af, ty dätta är man contributionen, och sedan måste winterqvarteren komma 6 gånger så stora, ty in natura lärer här intett felas. De äro tillsagda att dän som intett kommer inan 3 wekor effter insinuationen skall förfalla att betala 10 dubbeltt att de och kunna få gifwa i afräkning både persedlar af strumpor skoor math waror samt goda starka ryttar och artollerie hästar. Eder Majestet kan intett troo

*) Detta bref är skrifvet torsdagen d. 25 Juni. Förra veckan, alltså enl. svenska almanackan = 14—20, skrefvos tre bref. Men af dessa har blott ett, som skrefs söndagen d. 14, bevarats, de andra två äro förlorade — såvidt ej här föreligger ett minnesfel.

hwadh dätt skall wara förr ett träffeligett landh, och att mig försäkras att där skulle kunna rättas Regementer, om man har medell, ty alla önska Eders Majestet gått, gudh gifwe att man wore män färdig redan där Eders Majestet står så wore här mojen att tiena armen, ty wore Eders Majestett närmare, så gofwe både Dantzich som och Elbingen bättere ordh, dätt senare torde löna mödan. Rätt nu på stunden fik jag bref af Hans Excellence gref Wachtmäster *) i från CarelsCrona d. 20 Junij genom en Capitain medh een expres Brigantine; som mig beswarar mitt bref här ifrån att altt hwadh Eders Majestet begiertt, och jag sedermera kunnatt påminna skall och är altt wäll beställt, säjer och att recruterna äro stemda d: 10 julij först att inskieppas, emoth hwilken tidh de och wäntas ifrån Stettinen, de där äro, så att han menar att omögeligen alla kan komma under segell för än effter den 18 julij, hwar af jag intett tror dem kunna wara här för än d: 24 ell. 26: wedh ändan af julij och som förblir ett styft arbete att giöra till att få i hoop så många hästar och wagnar som reqvireras till denna attiraljens fort bringande och dätt blir ett swårt godz att föra så hemställer jag i underdånighet Eders Kungelige Majestett, om jag här så länge skall förwänta, låthandes jag och giöra här starka selar som altijdh komma till pas på dätt att intett må felas uthan sedan altt är uthskieppatt och förspäntt man må kunna d: 6 dagen wara ifrån stranden wedh Toren, och wore nu min underdåniga och förgripeliga mening, att till d: 20 julij hith sändes een del rytterie och infanterie till Oliwa uthan att beröra Dantzicher we[r]deren så länge til dess man får see hwadh de wela resolwera som kunde och indrifwa hästar och förspan samt wisa alware där dätt behöfwes; altså bryr jag mig intett om lawetter och krut kulor **) etc: ty här kommer brakande tyg nog will gudh

*) General-amiralen Hans Wachtmeister.

**) Alltså spåras ännu här andra, ursprungliga, fordringar än penningar, hur det sen må förhålla sig med ett par af de Nordbergska punkterna.

giee lycka; i från Riga har jag än intett Swar män wäntar dätt i mårgon ofelbart hwar om straxt skall giöras een underdånig rapport. Öfwerstl: Stal *) är kommen hith ifrån Holsten och will till armen jag skall se huru jag skaffar honom om måndag säkert fort som een Dantzicher borgare. Hans Exellence gref Wachtmäster har jag straxtt beswaratt och åthersäntt den ankomna Capitainen, medh begieran att han skulle för gudz skull skynda på transsporten ju för ju hellere. twiflandes eij ju dätt lärer skie. om de rigeska komma för, och där intett manskap är hooss så måste de ligga på redan[!] till dess att jag medh säkerheth kan låtha dätt uthskieppa och bårtt föra, på min sårgfällighet skall intett felas där gudh sparer mig lif och helsan, jag önskar att jag man kunde effter min åstundan tiena Eder Majestett och att jag kunde mig dela att wara både här och där; Commissariatett har skrifwitt mig till om 20000 scheffel miöl, jag giör där till mitt bästa, män än ingen will på sin risco dätt hasardera, tobak har jag kiöptt 8000 skolpundh som afsendes i dag, män är så gått att ett skolpundh sådant är bettere än 3 som wj för hafft. Jag ber på dätt underdånigaste att jag må få ett promt swar, och att dätt gies till postmästaren Woulff, så får jag dätt ty medh Residenten har jag så lagatt att dätt skall komma som mig låfwas säkert, likwist går dätta in doupplo på dätt dätt eij må manqvera.

Jag recommenderar mig uthij min aldra nådigeste Konungz höga och wanliga Nådh, medh försäkran att jag till min dödh uthij all ersinnelig wyrdnatt förblifwer

Eders Kungelige Majestetz
aldra underdånigaste och
troplichtigaste undersåte
M. Stenbock m. p.

Dantzich d: 25
Junij A:o 1703
effter middagen.

*) Otto Wilhelm Staël v. Holstein, sen. generalmajor och und. frihetstiden baroniserad.

Stormechtigste Konung
Allernådigste Herre

Jagh erkienner i diupaste underdånigheet dhen nådh Eders Kungl. Maij:tt mig giör genom des nådige skrifwelse af den 25 betygandes Eders Kongl. Maij:tt wara i nåder förnögdt med min ringa, doch wähl mehnande zele och tienst, skall och alldrig manquera effter min yttersta förmåga mig troligen att accqvitera uti allt hwad mig monde anförtroos.

Af min senaste skrifwellse lärer Eders Kungl. Maij:tt förnummit hwadh iagh till swars bekummit af General Admiraln Hans Excell:s Greff Wachtmeister uhr CarlsCrona, nembl: att dhen Transport Eders Kungl. Maij:tt berordrat[!] i från Swerige, först afgår in medio hujus. I från Riga bekom iag i går General Lieutnanten Frölichs *) Breff, hwilcket iagh copialiter till H:s Excell:s Greff Piper öfwersendt, hwaraf synes, att General Lieutnanten uthom dhet, att iagh Krigz-Commissarien Soldan expree öfwersendt, än ingen notice hade, om min allernådigste Konungz nådigste willie och befallning. Soldan berättar mig efwenwähl att han förmehnte innom åtta dagar Siöledes att löpa derifrån hijth på redhen. Staden här angående, så synes som dhe nu mehra draga öhrane åth sig, hwad derpå lärer föllia, lärer sig snart uthwijsa; dock tror iagh, att dhe lärer söka att komma af med dhet minsta som skee kan, Eders Kungl. Maij:tt tror intet hwadh arbete, och hufwudhbrott iag har med dessa att negotiera: Till dhet Marienburska, Ellbingska, Ermländska, och Pommerellska har iagh uthskrifwit contributionen mycket höfligt och lindrigt, allt effter som dhe warit wahna, att contribuera till Republiquen effter dheras Pobor, bestijgandes dhet sigh till en anseenligh Summa, om dhe som iagh hoppas inkomma alla på en gångh. Sedan kan dhem påleggias åter å nyo en slijk contribution, och

*) Frih. Carl Gustaf Frölich, guvernör i Riga, Senare K. Råd och grefve.

der Eders Maij:tt skulle dhet tarfwa blefwe dhetta herliga winterquarteer; Ty skulle man nu stegra dhem för högdt, och effter Hufwurna famblade man först i mörkret, och des uthan blefwe dhe mesta uthe medh lefweransen, so framt man dhem eij medh executionen sutte på hallsen. Hade Eders Kungl. Maij:tt kunnat undbära några Trouppar, som legat i dhet Marienburgska, försäckrar iagh Eders Maij:tt, att dhet skolat gifwa ett stort efftertryk jagh kan försäkra min Nådigste Konung, att der en gång will Gudh Eders Kungl. Maij:tt blifwer färdug med des förehafwande operation här i Preussen min Nådigste Konung kan rafraischera, och sättia armeen på en trefflig foot både i munderingar, som och hästar medh hwad mehr som någonsin requireras kan, och dhet för ett ringa kiöp.

Jagh har utj mitt till Hans Excell:s Greff Piper omtahlt om RådzHerrn Kuhlman i Wismar som sigh tillbiuder på min begiäran, att willia emoth en assignation till Estats Cantoret bekläda hela armeen, der Eders Maij:tt i nåder dhet för gått finner. Skulle Eders Kungl. Maij:tt willia, att iagh med honom derom något skulle sluta afwäntar iagh min allernådigste Konungz nådiga Befallning, huru mycket, och hwad för Persedlar, som behöfwes, samt och en expree ordres till Staats Cantoiret, att dhe prompt præstera och bethala, hwad iagh på Eders Kungl. Maij:ttz Befallning med förbem:t RådzHerre mände sluta och contrahera.

Skulle som iagh eij twiflar medicamenter wedh armeen behöfwas, så wore wähl att mig nu en upsatz af Doctaren tillsendes, med wichten af allt, huru mycket, Så kan dhet med all annan attiraill på en gång komma fort. Skulle min alldranådigste Konung aggreera, att debarquerningen skeer som iag redan proponerat ber iagh i underdånigheet att mig må Eders Kungl. Maij:ttz nådigste willia meddhelas. Och som till des fortskaffande ett gått antahl hästar sannerligen requireras, så måste ofehlbart dhem att indrifwa något Cavallerie hijth försendas, på dhet att intet må komma

derigenom att stutsa. Jemwähl förfrågar i underdånigheet att om i bland recruterne som ankomma alla el:r en dehl eij hade gewähr, iag på dhen händellsen dhem skulle dermed här söka att låta försee.

Öfwerbringaren af dhetta breff till Eders Kungl. Maij:tt har warit i tienst hos Sachserne, och wed Riga Slagh blifwit fången; hafwandes tillförende full warit Catolsk men sedermehra changerat och blifwit Luttersk, sampt sig i Swerige gifftat med Öfwerste Lieutnanten Baijers *) Syster; åstundandes med lijff och blodh att tiena Eders Kungl. Maij:tt, kunnandes iagh och försäkra Eders Maij:tt att i fall Eders Kongl. Maij:tt i nåder Skulle behaga att antaga honom i des tienst, med tijdhen han lärer afgee en godh officerare.

Skulle Eders Kungl. Maij:tt till befordran af dhen ankommande Transportens skyndesama fortförande willia senda något Cavallerie hijth wåre wähl att sådant detachement kunde wara här till dhen 20 hujus och marchera på dhenne sijdan Weichselln geradaste wegen till Oliva, hwarest iag sedan i fall Transporten eij wore ankommen dhem kunde bruka att indrifwa all nödig förspann. Afwäntandes i diupaste underdånigheet på allt Eders Kungl. Maij:ttz nådiga Willia och Befallning, med dhet alldra första; Om Brefwet gies till Påstmestarn Wullff, under couvert till H:r Residenten CuyperCrona **), så kan iagh dhem säkert få i genom en säker anlagd correspondance. Recommanderandes mig utj Eders Kungl. Maij:tz wanliga höga nådh, förblifwer iag utj diupaste underdånigheet

Eders Kungl. Maij:ttz
min alldranådigste Herres
aldraunderdånigaste och
trooplichtigaste undersåte
M. Stenbock m. p.

Dantzig d. 2
Julij 1703.

*) Öfv.-löjtnanten Joachim Christian v. Beijer — ifall det skulle vara fråga om denne — hade visserligen flere systrar, men intet af dessas giften passar till här gjorda antydningar.

**) Pehr Cuypercrona.

Stormächtigaste Kånung [Egenh.]
Aldra Nådigaste Herre.

[Påtecknadt:] exped. lägret widh Thorn d. 8 Julij 1703.

Rätt nu på stunden war hoss mig kiörkeherden uthur Dijschou, major Froms broor som sig wedh Klischoff rewerserade att intett wilja mer tiena emoth Eders Majestett, och nu skall wara i Toren, badh hiskeligen före honom; Jag sade han förtient galgen, skulle Eders Majestett nu intett wilja syndarens döödh uthan att han omwände sig och lefde, wederfores honom wisserligen en nådh om han tilsades nu att gå uth och straxt kasta sig till Eders Majestetz fötter eller och böör han wara wiss om att blifwa hängder om eij i person öfwer altt i hela Preusen in iphijgie. dess uthan bör ingen general förmedels krigz raison någensin admittera någen i tiensten igen sedan dän sig een gång rewerseratt att eij wilja mera tiena, och om de honom eij straxtt exstradera, torde de andra fångarna sådant få entgiella, dätt synes mig oförgripeligen eij skadeligett för Eders Majestetz tienst, om denna som är een capable kar och nästan dän endersta de hafwa blifwer dem således beröfwatt, dåk altt hemstältt i diupesta underdånighet uthij Eders Kungl. Majestetz nådiga behag.

Som min Nådige Herre mig nådigast skienkt någett byte jag dels sielf fått både i Klijsschoff som och Pultosch somt mig af andra tilhandlatt, och skienkt bekommitt, nu dätt och medh stort beswär fått till Swärjett, hwarest uthan tul och kanske confiscation dätt mig eij will passeras så ber jag Eders Kungelige Majestett på dätt aldra underdånigaste, att jag af Eders Majestettz höga Nådh, må bekomma een liten sedel att w[eder]börande*) skola låtha mig passera mitt genom lif[sfa]ran ärwärfwade ringa byte uthan visitation och tull, jag giör mig om een sådan Eders

*) Papperet söndrigt.

Kungelige Majestetz nådh så myckett mer försäkratt, som jag dageligen alt för nådiga tecken förspörjer af Eders Majestetz höga nådh hwilken mig och förbinder att lewa och döö

Eders Kungelige Majestetz
Min aldra Nådigeste Herres
aldra underdånigaste och
troplichtigaste undersåte
M. Stenbock m. p.

Da[n]tzich d. 3 julij
A:o 1703.

Stormächtigaste Kånung [Egenh].
Aldra nådigaste Herre.

Af General Leutenant Frölich har jag hafft bref*) sedan mitt senaste jag i underdånighet Eders Kungelige Majestet tilskrifwitt där uthinnan han berättar att Eders Majestetz ordres til honom eij ännu wore ankommne män skulle likwist intett manqvera att afsända altt dätt som reqvirerades.

Här af staden har sedermera waritt deputterade hooss mig, och tigga altijdh, giörandes sig försäkrade att jag kunde wäll giöra dem fria om jag wille, i dätt Eders Majestett wore en så genereux och Nådig Herre, uthij dätta senare bedraga de sig wäll intett, män hwadh dätt förra angår så anstår mig wäll intett att uthbedia hoss Eders Majestet en ting som är contrair till dätt mitt ambt och min commission mig nu tilbinder, warandes dess uthan jag eij een så misskundsam Engell: denna conferencen slötz änteligen där medh att de wore ruinerade män wille gierna wetha huru myckett jag pretenderade i fall de eij kunde blifwa aldeles fria, jag sade så myckett som saxcerna

*) Dat. Riga d. 12 Juni. Bilagdt men ej här aftryckt.

dätt wore 6 a 8 hundrade tusende gyllen, ja hwar wore då dän nåden dem om försäkrades, jag sade nådh nog i dätt att Eders Majestet dem i heltt nådiga termer läth requirera, och eij låthit dem medh stränga uniwersalier bösöka samt och de facto medh trouppar, medh hwadh mer, där till mig så wäll som Hr Cyperkrona helt spåskt swarades, som af Kyperkronas bref till Hans Excellence gref Piper lärer sees. Änteligen tillbode sig att gifwa 16666$^{2}/_{3}$ rikdl. polska penngar i dritler eller 50000 gyll: och wille där hoss sedan wara gvaranterade att intett få någett mera tilltaal i deras werder eller om någen widare contribution, som nu saxcerna wijrkeligen eij wäl åthnutitt en fyra hundrade tusen gyllen, har jag dem sagtt att jag änteligen på mig tagitt att willja medh 300000 tl.*) söka att ställa Eders Majestet till fredes, jaa dätt wore omögeligen före deras fattiga stadh att upbringa, jag sade mig eij töras Eders Majestett een gång låtha wetha att de sig till så litett tilbiuda så myckett kan jag medh excutionen få af een behållen by, de skulle säja mig om de wille gie mig 100000 rikzdl:, eller eij att Eders Majestet där effter kunde taga sina mesures i tijdh, jag wille alldeles förtiga dätta tillbådett, altså toge de dätt ad referendum och skall jag om fredag**) få ett catagorisch Swar, ber altt så i underdånigheth Eders Kungelige Majestett täckes mig i nåder straxt att låtha wetha, huru jag mig medh dem wedh deras nästa biudande skall förholla; att emoth taga ett litett och försäkra dem om deras widare befrielse, weth jag eij Eders Majestetz nådiga intention, ty skall jag låfwa någett i Eders Majestetz nampn, så wore att önska att dätt och sedan där wedh blefwe, dem att twinga är jag wäll nu intett i tillståndh och om jag kienner rätt Cassans förmögenheth så tror jag att dess bespädande eij lijder någett drögzmål. Kunde uthfinnas någett mojen hwarigenom eller huru jag dem kunde gvarantera uthan att wiolera Eders

*) Betydelsen af förkortningen för myntslaget oviss.

**) D. v. s. d. 10 Juli.

Majestetz höga nampn och låfwen, så wore jag wäll tilfredz att min gvarantie en particulier, till att sedan få ett mer annullerades fastän jag proforma för gvarantiens skull än skulle sitta 14 dagar hos Enspännare, lemnandes altt så till Eders Kungelige Majestetz nådiga omdöme hwadh rebus sic stantibus, är att giöra före mig, jag har brukatt både hooth och låckande samt höflighet, och puckelans nog, män altt fåfängt ty dee äro hårdh lifwade in puncto af penningens uthgifwande, uthgiort är dätt att saxcerna hafwa illa huseratt hooss dem och mer än jag kan uthsäja, jag skall intett underlåtha att effterkomma altt dätt Eders Kungelige Majestett mig warder befallandes, så myckett mensk och mögeligen hoss mig står; jag plågas jemerligen af stenen, skall än dåk så länge jag årkar krypa eij af stå medh min sista blodz droppa att få betyga mig lefwa och döö

Eders Kungelige Majestetz min
aldra nådigeste Herres
aldra underdånigaste
och troplichtigaste undersåte
M. Stenbock m. p.

Dantzich d: 7 Julij
A. 1703.

Stormecktigste Konung
Alldra Nådigste Herre

Huru jag arbetat och drages med denna Magistraten wet Gudh alldrabäst, Han gifwe och att iag alldrig mera blifwer embarquerat i en slijk förtretlig commission; Utgiort är det att de utj deras Werder ära af Saxerne temligen illa handterade, men lijkwist kunde de som mig synnes wäl betala ett mer än det de biuda. I dag har iag fått deras final resolution säjandes sig wara omöijeligit mer att kunna gifwa än 26666$^{2}/_{3}$ Rijkzdahler Corant med Condition som hoosgånde punctar lära utwijsa.

Såsom iag nu altjemt påstått och påstår att bekomma 100000:de rd:; så understår iag mig eij utan Eders Kongl: Maij:tz special nådiga befallning med dem något att sluta eij heller mig låta åtnöija med en så ringa summa. Skulle Eders Kongl: Maij:tt willja dem wed denna summans ehrläggande benåda, så tror iag att de wäl på ett bräde samma Summa ehrlägga, wetandes eij huru Eders Kongl: Maij:tt upptager de öfwriga deras conditions puncktar.

Skulle Eders Kongl: Maij:tt eij wara med denna Summan förnöijd är ingen apparance den att kunna utwärka, med mindre att man dem i deras godz genom Trouppar alfwar wijser och det med execution söker. Kunde nu finnas en moyen huruledes de kunde försäkras för all wijdare gravation, och att sedan sådan försäkran der han annulerades eij giorde Eders Kongl: Maij:tz höga namen och låfwen någon tort, bode iag giärna att mig ett formular till en sådan försäkran mände öfwersändas, tillika med Eders Kongl: Maij:tz nådige willja huru iag mig i detta tillfället förhålla skall. Alldenstund pänningen är temlig rare wore wäl tyckes mig att wij denna Summan hade in Cassa, ty det kumme wäl de fattige Officerarne till pass. Eders Kongl: Maij:tt lärer af mitt förra widlöfftigare hafwa sett min ringa och underdåniga tancka, afwäntandes Eders Kongl: Maij:tz nådiga willja och befallning förblifwer iag utj döden med diupesta wördnat

Eders Kongl: Maij:tz
min Alldranådigste Konungz
aldra underdånigeste
och troplichtigaste undersåte
M. Stenbock m. p.

Dantzig d. $\frac{20}{10}$ Julij
1703.

[Bilaga till föregående bref.]

I. Dass dassjenige so offeriret wird, keine Contribution, sondern ein auss den Ländereyen diesser Stadt zu vermeidung aller anderwertigen besorgligkeitten offerirtes gelld heisse.

II. Dass so wohl von Ihrer Königl. Maij:tten zu Schweden selbst, alss von des Herren Graffen Excell: eine Schrifftliche authentique Versicherung ertheilet werde, dass der Stadt Ländereyen, worunter dass dorff Schidlitz mitgehöret, von allen einquartirungen, exactionen, Vnd anderen krieges beschwerden, Sie mögen nahmen haben wie sie wollen, nuhn und kunfftig, auch da es wie man nicht hoffen will, Vnd welches Gott gnädigst abwenden wolle, zum kriege aussbrechen möchte, gäntzlich befreyet, danebenst die Commercien zu wasser und lande ungestöhret bleiben sollen.

3. Dass dass berahmete quantum in drey terminen gezahlet werde, nembl. $^1/_3$ part gleich jetzo, $^1/_3$ part auff Bartholomæi, vnd der Rest auff Marthini diesses jahres *).

4. Daferne von dhenen, der Stadt nahe anliegenden geistlichen dörffern, Schottlandt, und Stollzenberg etwass wolte gefordert werden, dass dennoch sothane prætension militariter nicht exequiret werde.

Stormächtigaste Kånung [Egenh.]
Aldra Nådigeste Herre

I går ankom åther dän förra Brigantinen ifrån Carels-Crona medh följande bref, till Eders Majestett, och hossgående til mig som uthwijsar hwar uppå att transporten någett stutzar; för påstens hastighetz skull mälder jag intett om hwadh disposition jag giort, om skieppens samlande och debarquering medh nästa skall dätt följa, hoppandes att Eders Majestett skall wara nögdh medh min condouite uthij altt, hwadh jag drages medh staden wethe gudh, och har nu satt dem att betala mig dän begierda summan innom klok: 10 den 23 hujus komma de intett då så rom-

*) D. v. s. enligt svenska almanackan d. 24 Aug. och 10 Nov.

perar jag all correspondence och seglar bort i siön till transporten, som lowerar i siön, skulle de sig eij willa beqwäma så önskar jag att Eder Kungelige Majestett wille wara så nådig och låtha mig wetha om jag dem i negden wedh förbij marchen kunde chagrinnera om jag och dätt bör giöra på deras godtz, de hafwa i går sett wåra 2 örlogz skiep som kumme i från Carelskrona hwilkett dem myckett allarmerar, få nu se hwadh effect dätt giör. Dessa skiep äro kommna att passa up uppå alla transporte skieppen dem att samla på een platz under Heel *) och Rijsenhoff och må jag bekienna att Hans Excellence general ammiralen giort sitt yttersta att befordra altt, samt een disposition att ingen kan tänka någen transport ankomma för än de sitta så gått som på landett will gudh; de mig tilsport om eller hwadh dessa farkoster betyda har jag sagt dem creutza på inkomne tijdningar af de Caprer som sig wiste i siön under mouscowitisska flaggor, de hade dätt och hört män kunde eij troo att Mouscowiten hade några Caprer i siön enfin jag liuger för dem som dätt wore trykt effter jag tildrickes medh samma mått dåk länder altt till Eders Majestetz tienst som bode giöres och tänkes af mig som medh lif och blodh är och förblir i diupesta underdånighet

Eder Kungelige Majestetz
Min aldra Nådigeste Herres
aldra underdånigaste
och troplichtigaste undersåte
M. Stenbock m. p.

Dantzich d: 17 julij
A:o 1703 **).

*) *Hela* kallas yttersta udden på den långa halfö, som begränsar Putziger-Wiek.

**) Inuti ligger ett bref af öfverste A. Faltzburg, dat. Kristianstad d. 21 Juni och handlande om rekryteringen af de skånska regementena.

Stormächtigaste Kånung [Egenh.]
Aldra nådigeste Herre.

Jag mände i förgårs medh pästen berätta att een Brigantin war öfwerkommen medh bref till Eders Majestet och till mig ifrån CarelsCrona, samma Brigantin har waritt i följe medh 2 örlogz skiep Wreden och Fröken Charlotta, att passa up på transporten ifrån alla sijdor, att ingen seglar till landz för än alla blifwa samlade under Hel, jag sände denna Brigantinen til bakars medh ordres att när wiss-admiralen Siöstierna *) kommer jag då må averteras så skall jag gå emot honom aldenstundh han har den mästa brassen medh sig, och sättia will gudh i landh att begynna på lasta uth och indrifwa siussen, för hwilken jag mig mer än gruwar skolandes jag till dätt ringesta, måste hafwa 1600 hästar och som jag hör så är i samma följe en stoor qvantitet munderingar hwilkett eij lärer giöra ett ringa släp. Staden släpper mig intett att gå siöledes här förbij och under deras stycken män jag måste see att få lasta dätt mästa på witiner uthij Dirschou, gifwe gudh att dätt partiett som Eders Majestett ärnar hith snartt kunde komma, ehuru wäll att jag intett troor att tra[n]sporten än på 8 eller 10 dagar kan wara här, jag skall på altt wis och sätt giöra min högsta flith dän att befordra när han så när kommer, om Eders Majestett wille sända mig några officers som hulpe att hålla folkett i hop wore wäl ty där skall eij många wara medh som jag hör, och likwist en hop folk.

Hwadh staden här angår så abromperar jag om fredag hela min negoce medh dem så framt dee mig intett bewilja och betala dän summan jag påstått, lemnandes till min aldra Nådigeste Herres Nådiga gåttfinnande huru jag mig widare medh eller emoth dem skall comportera i widrigtt fall där jag kunde råka på deras godz; 20000 skiepp: Råg

*) Otto Kröger-Sjöstierna.

skall wara i Groudentz innom 14 dagar och så mycket koren samt een dell humbla, hwilkett där bör emot tagas och till beredas; jemwäll har jag här uptingatt att föras till armen alla wekor 100000 ℔ brödh hwart lisspundh medh fracht och all umkostnatt a een gyllen ell. 1 Carolin Courant; så att om dätt passerar säkert armen intett skall lijda nödh på brödh i dag 14 dagar till är terminen uthe på contributionen jag uthskrifwitt dätt wore wäll att man dem för tijden eij före hårt presserade om de som jag will hoppas sig infinna blir dätt till en ansenlig summa penningar, jag har begiert af hwar huf som han räknas här i landett a 30 morgens 72 timf, män nu hör jag att Burenschiltt räknar een huf 15 morgens, hwilkett oförgripeligen är een olaga räkning, ty wij kunna eij wäll förbyta deras sedwana, dåk altt som Eders Majestet nådigast behagar jag har tänktt att nu taga så att de som afsides ligga eij må skrämmas och kunna komma in, uthan excution, och att man sedan säden bärgatt kunde än en gån[g] eller twå begiera så myckett i fall Eders Majestett eij tänker att niuta dessa orter till winterqwarter och armens recreation, effter min uthräkning bör här komma in 2 a 300000 rikzdl: om Cassuben Elbing Ermeland och Marienbourch samt Pommerelen sig richtigt infinna för uthan denna hårdhlifwade Stadens godtz. och där Eders Majestett täckes en gång till att hafwa qvarter här kan soldaten hafwa födan och 2 a 3 gånger dän Summan komma i kassa dåk altt medh gått maner, Öfwersten Lager[crona] har skrifwitt hit effter een hoop, materialier till artolleriett och Ernnst fyrwärk, och som jag sådant till en dell förskrifwitt ifrån Swärjett samt har notice att dätt kommer så har jag allenast dätt låtitt kiöpa som jag förmodatt eij lärer sändas där ifrån altt hwadh som än felas när jag får upsatzen af skieppett skall jag strax låtha kiöpa och föra medh mig kunnandes dätt bearbetas sedan medh all flijth; Eders Majestet är så nådig

och conserverar mig sin wanliga Nådh som dän uthij diupesta underdånighet lefwer och döör

Eders Kungelige Majestet min aldra
Nådigeste Herres
underdånigaste och troo-
plichtigaste undersåte
M. Stenbock m. p.

Dantzich d: 20
Julij A:o 1703.

Aldra Nådigeste Kånung [Egenh.]

Rätt nu på stunden får jag notice att 7 transport skiep 400 man från Norköping äro ankomna, till Hél, och har jag sagt att de skola där ligga för ankar så länge till dess flera samlas aldenstundh dem på fourage och wiwres intett felar. Jag skall giöra mitt yttersta dätt att befordra, gifwe gudh att partiett wore redan här ty gudh wet hwadh möd[a] altt dätta lärer sätta. Staden är i stort uplop, och farlig rädda, jag har sagtt om fredag klockan 10 will jag hafwa swar och komma de een fierendels tima senare så hafwa de försummatt deras fatalia ty jag will intett längere båcka mig genom min patience på dätt Eders Majestetz höga autoritet och dän höflighet, dem wederfaritt genom ett så Nådigtt beskickande eij må uthan fierté soutteneras. Jag öfwersänder här een liten ritning på de wagnar som mig tyckes böra förfärdigas af de gammla Saxsiska rustwagns julen, alden stundh de swåra stycken som komma att stå på skieps lawetterna, eij kunna wäll i sanden transporteras uthan dess; till Cartauerna bör wagnar giöras medh 4 par jul och 3 sadlar: till de halfwa medh 6: jul och 2 sadlar dito än till de smärre på 4 jul wäl förbundna medh stärka balkar och 2 sadlar, skulle Eders Majestett dätt i nåder approbera så wore wäll om de förfärdigades på sådantt sätt, jem wäll alla stänger till (till) ladschyflar och wiskare, käpparne har

jag här kiöptt att dän straxt kan på slås. Jag ber Eders Kungelige Majestett eij onådigtt uptager at jag [allt] *) dätt påminner: Eders Majestet täckes i nåder o[ch] *) troo dätt jag äffter all min siäls kraffter skall giöra mitt yttersta Eders Majestett troligen att tiena som dän där till medh lif och blodh förbunden och tänker att expirera

Eders Kungelige Majestetz
aldra underdånigaste
och troplichtigaste undersåte
M. Stenbock m. p.

Dantzich d. $\frac{31}{21}$ Joulij
A:o 1703.

Stormächtigaste Kånung [Egenh.]
Aldra Nådigeste Herre.

Jag månde i mitt senesta berätta huru som staden Dantzich oachtandes all den höflighet man dem giort sig aldeles intett till den pretenderade summan wille förstå uthan fast mer påckatt på deras friheth, och att de för kunnatt wärja sig före de Swänska, och faller altt för widhlyftigtt alla deras fälda sottiser att här reppettera, uthan jag lemnar i underdånighet till Eders Majestetz nådiga behag huru de til tacksäjelse en gång kunna bryss, jag gier dem ickett gott ordh uthan säjer att de en dag sku fåå spörja hwadh åthskilnatt är emellan En så stor Kånung och deras kiöpmanshoop: Gudh gifwe jag wiste om dätt intett wore Eders Majestet emoth och att dätt intett fördärfwade Eders Majestetz deseiner, jag hittade wist på någet sätt dem att bry **),

*) Papperet söndrigt.

**) I ett bref till S. Barck af d. 4 Aug. 1703 anmärker O. Hermelin: Gud gifwe han (Stenbock) eij för mycket brydd Danzig: han är där til benägen; ock kan jag säga, at hans bref til K. M:t duga intet. Jag har skrifwet til honom, ock förestält påfölgden, om det eljest någon wärkan hafwer. (Bref från O. H. till S. B. 1702—09 utgifna af Carl v. Rosen). Man kan hysa en annan tanke om Stenbocks bref än O. H.

män som man i åthskilliga mål hafwer dem behof ännu måste jag draga på axlarna til dess att jag får wetha Eders Kungelige Majestetz nådiga wilja.

I dag har jag begynt och skieppatt uth infanteriett som äro kommna ungefär 1100 man de skiönesta recruter man kan se, män mestendels uthan gewär och oklädda, och aldeles oexcercerade; 300 Cavallerie är där och medh, män som wädrett ligger altt före hårt på stranden kunna de eij uthsättas för än dett lugnar. Öfwersten af Artolleriet är och medh 12 stycken 4 mörsare 2 haubitzer bomber kulor och kruth till en wacker qvantitet, huru jag dätt lärer få forth wethe gudh dän aldra högsta jag skall giöra min yttersta förmåga män aldrig har jag hafft een förtreteligare commission. Gudh hielpe mig wäl där igenom; huru högnödigtt hade waritt dätt partiett jag begiert ty dätta folkett är odissiplineratt och aldeles obehändiga til dess de blifwa inhitzade genom de gamla. Gifwe gudh jag än fik hith dätt partiett som jag begiert, jag har uthskrifwitt effter wagnar till Elbingen och Marienbourch wedh straf af 50 rikdl. för hwart par som eij kommer få se hwadh de giöra. De Elbin[g]ska willja intett förstå sig till contributionen, män kanske få dee wäl betala dätt dyrt nog; från Marienbourch kommer 20000 scheffel råg och så myckett koren dätt öfriga i penningar; ifrån Ermeland har de warit här och wist deras tariff af 1000 hufwar som jag pålagt 125 timf af hwar huf föruthan städerna hwilkett sig lärer belöpa till mer än 40000 rikzdl. til sammans och skola de wara inna 14 dagar wedh lägrett, här kommer och någett in, män intett som spisar dåk hugneligett för transportens skull, huru snart jag kan gå hädan weth jag intett, aldenstundh de andra och mästa delen ännu til bakars och kanske intett ifrån Swärjett. Jag skall giöra min yttersta flith altt att befordra som een trogen och redelig tienare ber Eders Kungelige Majestett conserverar mig sin wanliga nådh, och låther intett owänen och afwundzmannen få råda öfwer mig ty gudh är bekant att jag effter all min siäls kraffter

söker troligen att tiena Eders Majestet hwar uthinnan jag och skall näst gudz hielp continuera så länge een blodz droppa finnes i mina ådrer som dän medh all devotion eij högre åstundar än att kunna medh sin sista blodzdroppas uthgiutande få betyga dätt jag medh all submission och underdånig wyrdnatt lefwer och döör

Eders Kungelige Majestetz
Min aldra nådigeste Herres
aldra underdånigaste
och trooplichtigaste undersåte
M. Stenbock m. p.

P. S. om Dantzicherna eij hindra så har jag betingatt 100000 skålpundh brödh om wekan hwar på jag och redan een weka betaltt: som af går i dag; Öfwersten Patkul är och — —dh:

wedh stranden för
Glötko *) d: 27 Julij
1703.

Stormächtigaste Kånung [Egenh.]
aldra Nådigeste Herre.

Sedan jag mitt sista slutitt kommer än 2 örlogz skiep män än intett till landz hwilkett mig gier dätt goda håppett att alla lära wara under wägen, wädrett ligger altt ännu på landett att omögeligen är en häst eller ett stycke att uth sättia, hwadh här blir före ett släp wethe gudh, här kommer munderingar harnesk kistor, tunnor, uthan ammunition så att jag mig mer än grufwar huru jag skall komma forth, folkett wackert manskap, män gruwelige dumma, litett eller inga officerare jag skall intett försumma någen moment

*) Glettkau ligger vid stranden N. O. om Oliva, ung. halfvägs emellan Zoppot och Brösen.

uthan giöra min yttersta flith; rätt nu berättas mig att Dantzich sänder deputterade till Eders Majestett, jag ber på dätt underdånigaste att de eij till någett audience admiteras, jag kan intett säja hwadh dätt är före oxar, och huru de pråla på deras machtt att wilja slå bårt e hwem som kommer i deras wärder, folket skall jag conservera bäst jag någen sin kan och skall dem på intett låtha felas så att jag skall taga gudh till hielp och hoppas att Eders Majestett medh gudz hielp skall wara förnögdh gifwe gudh jag först hade man altt i landh sedan skall dätt wäll gå, Eders Majestett tager eij onådigtt om dätt skulle förliuda att jag eij gier någett gått ordh uthan påckar på Eders Majestetz höga autoritett och triumpherande hwilkett gudh och wisserligen lärer ytterliga wälsigna jag recommenderar mig uthij Eders Kungelige Majestetz höga nådh som dän där förblir medh all underdånighet

Eders Kungelige Majestetz
aldra underdånigaste
och troplichtigaste undersåte
M. Stenbock m. p.

på stranden wedh
Glötkou;
Glötkou: d: 28 Julij
A. 1703.

Stormächtigaste Kånung [Egenh.]
Aldra Nådigaste Herre

[Påtecknadt:] exped: i lägret wed Thorn d: 3 Aug: 1703.

I går ankom rästen af hela wår transport gudi ske lof lyckeligen och wäl, altt infanteriet är i landh härligt folk, och i synnerhet Eders Majestetz gvardie kunna eij skiönare målas, en dell cavallerie är och redan i landh, de andra hoppas jag att få alla i dag i landh eller och i mårgon. om söndang[!] måndag och tij[s]dag artolleriett ammunitionen

och liberiett. Burenschyltt*) kom i går afftos medh sitt detaschement, fast han kommitt senare än jag begiert, så är han än dåk kommen heltt appropos, dätt är mig altt för widlyfftigtt att altt particuliariter nu berätta, män skall näst gudz hielp mig söka så att aqqvittera som jag weth att dätt Eders Majestetz tienst erfordrar hwadh arbete jag har wethe gudh, och hade jag eij waritt här sannerligen de hade waritt ambarasserade och Eders Majestett kanske intett i 3 månar fått sett deras ankomst, jag låther eij spara uthan kiöper altt som tarwas och betalar debarqveringen på dätt altt må gå fort hoppas Eders Kungelige Majestett dätt eij onådigt uptager uthan approberar i nåder; Officerare fattas och nu har jag sett hwadh åthskijlnatt på wåra gamla drängar och de nya, samt hwadh nytta Reglementet hafft medh sig hooss oss och huru nowis dän är som kommer, intett dätta genom någen wanite män jag troor Eders Majestetz infanterie där igenom eij skulle fördärfwas om Reglementett i Swärjett giordes poubliqve, och effterlefdes stricte, dåk hemställandes altt uthij min Nådiga Herres egett nådiga behag.

Af Öfwersten Patkull**) och Granatenhielm har jag godh tienst, hwadh den senares hantwärk angår så kommer alla de reqvisita som någen sin kan behöfwas. 4 mörsare 660 bomber föruthan Corporaler och fyr kulor kruth multum kulor item, enfin fyrwärkar materialier myckett, för uthan dätt Lagercrona låtitt i Dupplo kiöpa genom Dockan; Eders Majestett är så nådig och låther wisadmiralen wetha

*) D. v. öfverstelöjtnanten Jakob Burensköld kom alltså d. 29 Juli med en afdelning från Thorn. I brefvet N:o 209 (E. C.) skrifver konungen, att han sänder några officerare till hjälp att föra rekryterne. Hvad Danzigs deputerade angår (se Stenbocks föreg. bref) så lugnar konungen S. med att de två gånger blifvit afvisade, så att de väl förlorat lusten att komma igen.

**) Didrik Friedrich Patkull, öfverste vid Nylands kavalleri, eller möjl. Georg Reinhold P. sedan den $^{12}/_{3}$ 1703 öfverste vid Westgöta-Dahls inf. Magnus Mörk-Granatenhielm, öfverste vid artilleriet,

om han skall gå till bakars eller eij; jag har skrifwitt Staden Dantzich till, att skaffa mig 400 wagnar siuss uthur deras landerie få see hwadh swar jag får gifwe gudh att de wille betänka sig och att de deputterade medh lång näsa ginge från armen, där kan blifwa hundrade mojen dem att klämma, jag skall giöra hwadh jag kan som jag troor wara förswarligett och Eders Kungelige Majestetz höga autorite och gloire likmätigtt, hoppas att eij onådigtt uptages dätt jag mer är sansible uthij altt dätt som länder Eders Majestet till gloire och armen till nytta, warandes Eders Majestett uthij sin pretention till denna staden och dess gods mer Legitimeratt än Kånungen af Frankrikie för princ Conty skull och conceqventer medh större raison kunna resantera dän wederspentzikeitt som af dem wises uthij Eders Majestetz tienstz befordrande, som en nu här warande och giönom gudz nådh triumpherande Kånung, jag skall af all min siäls kraffter, söka att lefwa och döö uthij een fulkommelig devotion

Eders Kungelige Majestetz
Min aldra nådigeste Herre och Kånungz
aldra underdånigaste och
trooplichtigaste undersåte
M. Stenbock m. p.

Glotkou strandh
d: 30 Julij 1703.

P: S: Jag hoppas will gudh om altt går lyckeligett att wara d: 18 augustij hos Eders Majestet medh hela min Swärm gier gudh lycka kanskie och så för:

Stormächtigaste Kånung [Egenh.]
Aldra nådigaste Herre.

Såsom jag satt staden terminen til i dag klokan 10 att gifwa mig ett catagoriskt swar så äro de och inkommna medh stora complimenter, och säja dätt wara dem omöge-

ligett dän summan att ärläggia; jag må bekienna att de äro mer än fiera och som jag hört så wantera de sig att för hafwa afhollitt de Swänska medh bewäpnatt handh, jag[!] här är och de som säja att de heller willa gifwa 10 gånger så myckett att låtha wärfwa folk före, än att bewilja till dätt som af dem fordras, jag kan eij beskrifwa hwadh dessa äro före räklar och hemställer i underdånighett huru som Eders Majestet täckes att uptaga dätta deras afslag; jag för min dell unnar dem intett myckett gått; och som de lära kanske deputtera någen till Eders Majestett medh excuser och complimenter, så bode jag gierna att de till intett audience admitteras, uthan att dee må medh dedaigne anses hwarom jag dem och försäkratt. I dag ankom och allt som är förskrifwitt ifrån Riga, och ligger hos de andra skieppen för Hel, ditt jag nu will gudh i dag går, och tänker will gudh straxt att stiga uth och logera mig uthij Oliwe kloster: att giöra all anstaltt om dess fort bringande dätt blir ett farligett släp, recruterna äro obeklädda och intett gewär. Jag kunde wäll få här gewär män dätt är en altt före liten callibre och om Eders Kungelige Majestett i nåder wille consentera att jag finge taga wärjor och gewär af skieppen, så kunde de giöras wärbara; jag skall giöra min högsta flith och recommenderar mig uthij Eders Majestets höga nådh som där medh all immaginable wyrdhnatt lefwer och dör

Eders Kungelige Majestets
Min aldra Nådigeste Herres
aldra underdånigaste och
trooplichtigaste undersåte
M. Stenbock m. p.

Dantzich d: 3 augusti
24 julij 1703. *)

*) Siffrorna äro ändrade genom öfverskrifning, så att det är svårt att afgöra, hvilka som afsetts att gälla, antingen 3 aug. | 24 juli eller 4 aug. | 25 juli.

Stormechtigste Konung
Allernådigste Herre

Af Embetes Syslor förhindrat, kan Jagh för dhenne gången intet tillägna mig nåden, med egen hand och underdånig skrifwellse, Eders Kongl. Maij:tt att upwachta. Och såsom Eders Kungl. Maij:tt mig i nåder anbefallt, med ÖfwerstLieutnanten Burenschiöld flijtigt att correspondera, så har iag dhet och underdånigst effterkummit, och finner för wissa orsaker skull till befordran af Eders Maij:ttz höga tienst nyttigt och nödigdt, att iag honom här i nägden till mig tager. Huad som angår debarquerningen af dhe hijth komne recruter och ammunitions Persedlar, är iag nu begrepen, dhen effter min högsta förmoga att fullföllia, hafwandes iag alloredan en stor dehl på landet uthbekommit. Och såm iag förnummit att Staden Dantzig deputerat någon wiss Persohn till Eders Maij:tt, sig öfwer mig att beswära, för dhet att iag i stället för 72 tijmf af dheras werder begiärt 100 richsd:r af hwar Huff; hoppas iag i diupaste underdånigheet, Eders Maij:tt lärer alt dhet i nåder uptaga, som iag till maintinerande af Eders Maij:ttz Stora Gloir och nytta giörandes warder, Sampt Stenbockens honeur wijdh slijkt tillfälle allernådigst conservera och bijbehålla: Och i fall någon af Staden Dantzig deputerat Skulle komma att begiära audience hos Eders Kongl. Maij:tt, beder iag allerunderdånigast Eders Kungl. Maij:tt täktes wara så nådig och intet admittera dhem, uthan dhem genom underfodermasken låta säija, att dhe sku gå och tahla med mig, Som med ouphörlig underdånig wördnad in till min dödz stund framhärdar

Eders Kongl. Maij:tt
Min allernådigste Herres
aldra underdånigaste och
troplichtigaste undersåte
M. Stenbock m. p.

Gletkow d. 7 Augusti
A:o 1703.

Stormechtigste Konung
Allernådigste Herre

Ehuru wähl iag som i dag förmehnt kunna komma att bryta up med Transporten, måste iag lijkwähl alldranådigste Konung, i manquement af dhe uthskrefne wagnar och hästar till måndagen dermed fördröija kunnandes iag Eders Maij:tt intet nogsamt exprimera hwad arbete sig här för mig infunnit, emedan hwarken förställare, spijkar, Hiern och oendelige andre nödwändige attirailler i förrådh warit, hwilket alt iag med största flijth sökt anskaffa, Skålandes på min sijda hwarken dag el:r natt försummas, Eders Maij:ttz höga tienst effter mitt yttersta förståndh och krafter att befordra, och befrämja: Seendes iag föruth hwad omak och beswähr dhet wijdare lärer blifwa dhe store Stycken och Canoner genom dhe diupa Sandwägar att fortskaffa.

På Putziger*) Slott har iag funnit 10 Metall Stycken jemte en quantität kuhlor, några tunnor kruth och bly, hwilcket alt iag låtet hijth föra, och beder underdånigast Eders Maij:tt Eders Maij:tt täcktes icke onådigt uptaga, att iag Styckerne med vice Admiralen tillbaka sender, sampt och att iag Vice Admiralen Siöstierna så länge quar behåller till des att iag med Transporten wärckel. är upbruten; på dhet att, i fall man icke skulle komma att bringa alt fort huad som blefwe beliggiandes wijdh Stranden, kunde på Skeppen tagas och sendas tillbakars. Af dhen nys hijthkomne Transport äro twenne som med wåda i hiähl skutit sin Cammerat, och hwar twenne derjemte blaiserat; så äro och alldra nådigste konung twenne af recruterne som rymbd sin wäg, dhe iag

*) På Putzigs fäste, längst in i Putziger Wiek, satt senare, under September—Oktober månader, öfverstelöjtnanten vid Smålands rytteri Jon Stålhammar såsom kommendant med en besättning af 400 man. — Han hade talat med »presidenten» i Danzig och påstår, att de i staden äro grufveligen rädda för svenskarna. Men där funnos också i förstaden 300 saxare, som hade tänkt öfverrumpla honom och hans manskap, då de lade till vid Danzig (K. Kr. D. VII).

så mycket som möijeligit låtet härom kring upsökia. Och som åtskilligt wackert Folck mig låtet förstå, att Brandt, Lubomirskj, med andre Saxske partier redan gått öfwer Strömmen, att passa up på mig enär iag kommer med Transporten; och dhet släp af all dhen attiraill iag med hafwer, öfwer en godh Schwen[s]k mijhl sig erstrecker; Ty lemnar iag Eders Maij:tt sielf allernådigst att judicera, huru iag med dhet härwarande manskap, sådant alt i fall af någon Surprise skall kunna betäcka, ehuruwähl på min vigilance intet skall fehlas; och wijdare till Eders Maij:ttz nådige godtfinnande hemställer, om iag något Cavallerie af General Lieutnanten Renschiöld kunde hafwa att förwänta. Dhe Deputerade hafwa i dag warit hos mig och stå wij i rett goda termer med hwar andra, och ehuruwähl iagh alldranådigste Konung Stadzens endteliga goda intention och des elende nogsamt seer, skall iag lijkwähl söka Eders Maij:ttz höga interesse på alt sätt att observera; wäntandes iag i morgon, om gudh will, des finale uthlåtelse öfwer alt dhetta. Och förblifwer i diupaste underdånigste wördnad och submission in till min dödz stund

Eders Kunglige Maij:ttz
min alldranådigaste Herres
aldra underdånigaste
och troplichtigaste undersåte
M. Stenbock m. p.

Gletkow d: $\frac{17}{7}$ Augusti
A:o 1703.

[Egenh.]

P: S: Ramsvert*) är kommen medh alla officerare, om gud will så skall jag se till att gå här ifrå om söndag, effter preddikan, om mögeligett uthij Dirschou kastar jag een dell släp på witiner säjandes dätt som intett behöfwes så snart;

*) Anders Ramsvärd, drabantkorporal och adjutant, senare öfverste.

[Påtecknadt:] Lägret wed Thorn d: 17 Aug: 1703.

Stormechtigste Konung
Allernådigste Herre

Ehuru wähl alldra nådigaste Konung, iag som igår förmådat att kunna bryta up med Transporten härifrån, har lijkwähl dhen stora quantität, så af wagnar som hästar, tills i dag mig uppehållet, serdeles, som hwarken dhe Elbingska, med någon häst, och dhe andra, på huilcka iag mit facit giordt, icke med tijonde dehln af dhet dhe bordt præstera, sig hos mig infunnit; hafwandes iag, Gudh skee lof, lijkwähl alt med största möda och flijth så wijda bracht att wij, Alldranådigste Herre, i dag redan upbrutet med altsammans; förmodandes att alt skall, med Gudz hielp, reussera sedan wij en gång kummit att gå.

Eders Maij:tt beder iag i underdånigheet icke onådigt att uptaga att iag härtills icke Skickat någon Special upsatz af dhen attiraill iag medförer i fruchtan att dhen på wägen kunnat blifwa interceperat, hafwandes iag och sannerlig så mycket arbete hela dhenne tijdhen hafft under händer, att iag alldranådigste Konung näppeligen der till tijdh hafft.

Med Magistraten och Staden Dantzig, har iag ännu intet kunnat komma till något wijst sluuth, af orsak, dhe så många Conditioner och willkohr sig derjemte söka att förskaffa som iag håller för betänkeligit, att ingå, förmodandes iag dhem i dag, enär iag kommer fram till Nattlägret att hafwa dhem hos mig, des sidsta resolution och uthlåtelse att förnimma. Sluteligen förblifwer iag i diupaste underdånig wördnad och submission in till min dödz stund

Eders Kungl Maij:ttz
min Alldranådigste Konung
och Herres
aldra underdånigaste och
troplichtigaste undersåte
M. Stenbock m. p.

Stris för Dantzig
d: $\frac{11}{21}$ Augusti
1703.

Stormächtigaste Kånung [Egenh.]
Aldra Nådigeste Herre.

Uthij diupesta underdånighet berättar jag Eders Kungelige Majestett att jag änteligen hunnitt hitt till Dirschou 6 mil och ½ ifrån stranden sedan jag i tissdagz bröt up ifrån Glotkou hwadh jag på wägen uthstått, och hwadh dätt är för ett beswär, kan ingen meniska troo som dätt eij sett; jag har redan i går låthitt genom ÖfwersteL. Burenschyltt belassa, 14 witiner, medh kistor och packor, som giorde mer än 300 wagnar, och nödgas nu att lassa alla stycken mörsare och Bomber samt kulor äfwen wäl på witiner ty omögeligheten är dem medh siuss hästar att få fram ty knaptt kommer jag een mil om dagen medh dem fort, aldenstundh att när en axell bryter stannar altt ihop, som och redan 4 axlar under styckena brutitt, hästanna matte och att betäcka dätt släpett i en så lång wäg som denna marchen, är folkett en odrägelig fatigve i dätt att dätt då går, och då stannar, wägar skola lagas, och hästar trötna och dö bort, och måste åther sökas hoss andra friska hästar. Jag tänkte att kunna gå på en gång till Toren och låfwade så genom gudz hielp i hoppett att wara d: 18 wedh Toren män gudh är mitt witne huru gierna jag dätt önskar män dätt är omögeligett, jag låther nu gå dätta största släpett först på Graudentz tar dätt förlång tidh dessa 10 mil, hemställer jag Eders Majestett om icke bäst wore att dätt där emoth tages genom Artollerie hästarna, dåk som ingen fourache finnes wore min oförgripeliga mening att dätt ginge ända fram till Toren på Weiselen, dätt öfriga som kruth och annatt dätt som ligger uthij de ordinaire rustwagnar skall jag söka att släpa bäst fortt som jag kan ända till Toren, hoppas att dätt ena så wäll som dätt andra skall medh gudz hielp wäll komma fram, och wara Eders Majestet sedan till nöjes, gudh weth huru gierna jag mig skyndar, män hwar redelig man lärer kunna witna att dätt intett [är]

min faute, att dätt går långsamt, hafwandes jag arbetatt som en hundh nu i tridje wekan ber på dätt underdånigaste Eders Kungelige Majestett eij sätter troo till mina fienders critiqve, som ofelbart lära tadla på min condouite uthij altt dätt jag giör; medh staden Dantzich har jag hafft commedier, och skremt dem hwadh rätt är, hwar om jag wedh min ankomst skall giöra een uthförlig rapport; jag bör i morgon hafwa af dem ett uthförligett swar; wist, är dätt att deras Magistrat eij rår och att de [äro] myckett uthmartlade af Saxcarna och hwadh dän ena will stöter den andra till bakars igenom de många hufwuden som där Regerar; skulle aldranådigeste Kånung som säjes, Kungen af Pålen låtitt truppar gå öfwer, så ber jag Eders Kungelige Majestett är så nådig och låther bemöta honom på dätt att min conjunction må wara infallible och Eders Majestetz höga deseiner därigenom eij må stutza. Min Nådigeste Herre kan aldrig så längta effter mig som jag längtar att gifwa Eders Majestet all dän förnöjelse min ringa condouite och person kan prodoucera, jag bör som jag och är wara i altt oförtruten, till Eders Kungelige Majestetz tienst, män gudh gifwe mig aldrig een slijk commission mer, ty uthan dätt att ingen troor hwadh möda arbete och förtret där wedh waritt, så måste jag efwen wäl befara, att jag oachtandes min oförfalskade troohet, af mina missgynnare*) lärer beskyllas för försummelig, så framt Eders Kungelige Majestett eij i nåder täckes dem munnen att stoppa, och mig med ett nådigt öga att ansee; Jag weth intett om dätt är Eders Kungelige Majestetz Nådiga wilja

*) Stenbock nämner ingen vid namn, men i sitt svar (N:o 210, af E. C., under hänvisning till Nordberg I, 425, orätt hänfördt till Nov. 1703) säger Carl helt enkelt, att han aldrig märkt, att Lagercrona tänkt något ondt om Stenbock. Men Hermelin skrifver (N:o 44, P. S.): Gref Stenbock har han illa hanterat i dess bortwaro: men han lärer söka at betala honom. — Att Carls N:o 210 just är ett svar på detta från Stenbock, syns också på anmärkningen om Adlersten. Det kan alltså närmast dateras: efter medlet af Augusti. E. C:s oriktiga datering har för öfrigt redan påpekats af Antoni (Kar. Förb. Årsbok 1914).

att Adlersten å nyo på lagtt de städer en högre contribution än dän jag redan upburitt, om så är så wore wäll att dätt generaliter än nu uthskrefwes öfwer altt på dätt att jag intett må soubsonneras eller beskyllas hafwa tagitt för litett, här i kring i Cassuben och Pommerelen, är de mästa intett inkomna, likwist har jag en cassa af några 20000 rikzdl: medh mig för uthan all giordh umkåstnatt; ifrån Ermeland bör nu komma i bara penningar 40000 rikzdl. och mer, jemwäll i från Marienbourch contributionen af 2000 poower, hwar uthij beräknas 20000 Sjeffell Råg och så myckett Korn. Elbingen har intett welatt än giett en halfwöre uthan är mer än påckande i altt, hwar om jag medh mer munteligen skall berätta; de 20000 rikzdl. Speties som mig befaltes att betala på assignation har jag och medh mig i dätt ingen sig anmält dem att fordra, nu får jag tijdningar att åther 2 stycken äro sönder här uthij ett morast en $^1/_2$ mil här ifrån, så att de för än i mårgon intett komma hith dätt är fasliga jernn baser som stå på hwall lawetter och wore de mästa uthan förställare när de kumme, som sedan altt är giort, gud gifwe jag wäll wore framme. Eders Kungelige Majestett skall få see hwadh släp dätt är dåk hoppas jag genom gudz tilhielp dätt skal wara Eders Majestet till nöjes, jag recommenderar mig uthij Eders Majestetz höga nådh; hwar emoth jag in til min döód förblir uthij diupesta underdånighet

Eders Kungelige Majestetz min
Aldra Nådigeste Herres
aldra underdånigaste och
troplichtigaste undersåte
M. Stenbock m. p.

Dirschou d. 14 aug:
A. 1703.

Stormächtigaste Kånung [Egenh.]
Aldra Nådigeste Herre

Jag mände medh eller igenom min förra underdåniga berättelse, gifwa tillkienna huru som jag öfwerlandh omöge-

ligen kunnatt komma fort medh dätt swåra artollerie som jag hafft medh mig från stranden för uthan altt annatt släp alden stundh dätt sönderbrytes hwart ögneblik både lawetter och bonde wagnar warandes både wägarna elacka och backuta, samt ingen brodh som än kunnatt bära styckena uthan att giöres å nyo så att jag tror til landz hade jag intet hint fram för jul, nu är altt i witiner lossatt till 30 stycken medh deras fulla las, dem att confojera är Capitain Gyllengrip *) medh 1000 man til besätning jag följer medh resten och altt krutett samt så många kulor som på de ordinaire kugel wagnar bergas kan jemwäl och de nie lavetter till wåra halfwa cartouer från Crakou om Eders Majestet will att jag där medh skall gå forth och lemna på stranden dem till betäckning een 300 hästar och 600 knichtar will jag se huru wi komma genom natt och dag fort, på dätt man må kunna begynna att ypna tranchen, emedlertijdh sänder jag nu sen största släpett är på witinerna fyrwärkare Capitainen och mineurerna föruth afwäntandes Eders Majestetz nådiga wilja och befalning medh een expres om jag skall avancera som sagt är; Hwadh staden Dantzich angår har jag uthförligen skrifwitt Hans Excellence gref Pipert om till, jag troor jag har giort i dätt negotium altt dätt jag förmått och kanske låfwatt dem mer än jag bort, hwilkett jag doch i underdånighet ber må excuseras, hwadh dessa äro fiera och stålta och hwadh de mig all giort före förtret skall jag wedh min ankomst berätta, de 32 mörsare jag låtitt giuta hafwa de tagitt bort ifrån giutaren så när som på en, dän jag har män alla fötterne har jag i beholl, jag kan säja dätt förtryter mig eij litett, huru wida deras comportement, lärer kunna finna hoos Eders Kungelige Majestett någen statt weth jag eij uthan ställer altt uthij min nådigeste Herres Nådiga behag ber allenast i underdånighet at Eders Majestet nådigast

*) Erik Gyllengrip.

täckes att troo dätt jag giort altt hwadh jag kunnatt och någen sin förmått, både medh goda och hooth altt som jag tycktt Eders Majestetz gloire dätt ärfordratt.

Jag recommenderar mig uthij Eders Majestetz wanliga nådh och förblir ouphörligen in till min döödh uthij diupesta devotion

Eders Kungelige Majestetz
Min aldranådigeste Herres
aldra underdånigeste
och trooplichtigaste undersåte
M. Stenbock m. p.

Dirschou d: 16 augustij 1703.

Klockan 3 i dag går alt i ful gång:

Stormächtigaste aldra [Egenh.]
Nådigeste Kånung och Herre.

Jag öfwersänder här ett litett project på dätt som lärer kunna smälla wil gudh dätt kommer fram och ber i underdånigheth Eders Majestett eij onådigtt uptager att jag och om ett och annatt här giör en underdånig påminnelse, wäll wetandes att Eders Majestett där om på tänktt, män kanske för andra sysslors skull kunde komma i förgietenheth, Eders Majestet får ifrån Swärjett effter sin egen befalning:

4 *) ℳ kulor 2000	i från Riga
6 ℳ kul 1000	2 haubitzer
2 ℳ kul 4000	8 halfwa Cartouer
ett parti 8 ℳ och 6 ℳ	jag än begiert
200 bräk kulor	4 halfwa kartouer och
Corporaler	några bomber.
Sortamenter till fyrwärk	
Ammunitions wagnar	
krut som jag uthräknatt 1300 Centner	
så till styckena som till miner och jordkast	

*) Papperet framför siffrorna söndrigt.

jag begiert på Eders Majestetz nådiga tillåtelse
Cartou skiepz lawetter: 4
halfwa dito 9
12 ℔ 3
10 ℔ kulor 1000
Cartou kulor ..... 500: 36 ℔
til säjandes för caliberens skull:

altså håppas jag att se en batterie små och stora styckenn, hundra [?] kruth och kulor nog, och bör nu emedhlertijdh som jag redan i underdånigheth påmint, förfärdigas och anskaffas skantz tygett, som siöflar, hackor, skåtkierror, och bårar, ekeplankor till jordekasten, samt annatt wärke till kamranas timrande, dito till minererna wärkett, samt fyrkantiga balkar och bräder till 100 små och stora styckens batterier fordrande, ulsäckar ett hundrade, 2 a 3000 sandsäckar spik, 1000 skantz korgar af een 4: 3 1/2 och 3 alnars längdh: att een 300 man infanterie medh behöriga officers nu gå till artolleriett att lära de handgreep som behöfwas till och wedh stycken[s] laddande rättande, lösande wiskande och fort bringande medh hanspikarna samtt omswansande.

till glödande kulors siutande bör uthses orten och därest byggas ungnar, anskaffas blåssbälger, kåll, och handen som skall fatta kulan,

faschiner, och pålar af 2 aln långa att slå fassinan medh fast, till een qvantitet, fassinerna wäll bundna medh 3 starka bandh och wäll hort så förtårkas de eij, till jorkasten medh sten kunde straxt begynnas att arbetas på camrana dåk att kasten eij blifwa för swåra, en 20 a 30: stycken.

när altt således är wedh handen, och gudh gier sin wälsignelse så hoppas jag medh gudz hielp Eders Kungelige Majestett skall medh liten förlust medh Jesu hielp winna i få dagar effter een ypnatt transché sitt ändamål medh gloire. om någett är af dessa attiraljer som spik

och linne till sandsäckar, släptagell eller annatt som skall här kiöpas så ber jag att jag i thijdh dätt må få wetha, skulle min Nådiga Herre willa — — till dätt*) — — —

Stormächtigaste Kånung [Egenh.]
Aldra Nådigaste Herre

Jag kom i går måres hith medh min corps volant, hade wäll kunnatt waritt för om afton män som jag förnam förmedels mitt sista, af Krigz Commissarien Soldan, att een del af de förwäntade Ryssarna, wore af honom attrapperade, och altså war försäkratt att de andra så snart eij draga uthur staden Dantzich, har jag dästo längere fordratt mina ryttare hästar; Soldan som än står medh sina Ryssar**) i Dirschou kom i aftos hit till mig medh Rytmästare Skytt***) som wiste mig Öfwersten Lagercronas bref så till sig sielf som till Soldan. Aldenstundh samma ordres äro på Eders Kungelige Majestetz nådiga befalning, så måste både jag och dee dem uthij diupesta underdånighet ansee och efter

*) Då brefvet är defekt och datering saknas, så vet man ej, om det här fått alldeles sin rätta plats, men det kan ju ej ha skrifvits förr än fullständig inventering skett öfver hvad transporten medfört.

Någon bestämd uppgift på hvilket datum Stenbock återkom till Thorn från sin besvärliga förrättning har jag ej funnit i de samtida berättelserna. Nordberg ansätter transportens ankomst till d. 25 Aug.

**) Hvad det är för ryssar, som krigskommissarien Gustaf v. Soldan här fått fatt i, vet utg. ej, men Nordberg berättar från en senare tidpunkt (Okt. 1705), att Soldan uppbringat 1500 ryska oxar jämte deras förare, och möjligen är äfven här fråga om en rysk boskapshandel med städerna i Vestpreussen.

Den ryss, som Hermelin talar om i bref 45, är tydligen af ett slag, som Soldan ej hade med att göra.

***) Sannolikt är här fråga om Hans Skytte (broder till C. G. S.), hvilken såsom öfv.-löjtnant vid Östgöta kavalleri (ej som ättartaflorna mena: infanteri) stupade vid Poltava. Rustm. Björk (K. Kr. D. III) har visserligen för sig, att det skedde vid Krasnokutsk, men *häri* öfverensstämmer Kagg med ättartaflorna.

all möglighet söka att fulgiöra, män som Eders Majestett, befaltt att magacine skall uprättas i Dirschou för fångarna som komma så försäkrar jag Eders Majestett, att dätt aldeles stutzar om man nu begynner att prässa uth siuss där ifrån, hästarna swälta i giäl innan de komma till Putzich, i Poutzichker neiden är intett annatt än skogzbygdh alttså aldra nådigaste Kånung så går jag nu till Dantzich i dag och lemnar Burenschyltt, här att giöra sig om altt annatt underrättatt, och will taga på mig denna commissionen, på dätt att Eders Majestetz höga interesse och befalning eij skall på någendera sidan stutza, jag skall söka att komma medh munderingarna antingen till wattens Dantzich förbij eller och närmare och sedan söka att skaffa dätt ena effter dätt andra fortt antingen medh bonde wagnar eller och medh hyrwagnar; och som, ambarqveringen medh de Saxciska *) lärer måsta skie medh vigeur och alware, så är högst nödigtt att Poutzich eij evacueras aldeles i dy där ifrån då kan indrifwas manskap och båtar som altt hielpa att befordra samt wärke till broon, brennehytter och lawar på skieppen för de siuka, hwilkett altt eij blir ett ringa arbete. Jag afwäntar i underdånighet Eders Majestetz nådiga swar och befalning medh denna expressa, som och om Eders Kungeliga Majestett i nåder icke will accordera dem som Ryssana tagitt och dätta partiett någen ergetzlighett af dätt byte de giort, warandes dätt eij stortt wärt i dy dätt bästa än tillbakars i Dantzich, från Elbingen har Soldan haft til swars att äro förbudna ingen contribution att gifwa till de Swänska i dy de hafwa deras egna giester nu sielfwa, jag har dem åther tillskrifwitt får nu se hwadh swar jag lärer få, jag ber än på dätt underdånigaste om ett promt och nådigtt swar emedan jag intett kan taga mig före innan jag weth Eders Majestetz nådiga wilja, och har plain pouvoir att befordra altt som jag tänker dätt wara till Eders

*) Fångarna från Thorn.

Majestetz tienst; jag recommenderar mig uthij min aldra Nådigaste Herres wanliga Nådh och förblir uthij diupesta underdånighett så länge jag lefwer

Eder Kungeliga Majestetz
Min aldra Nådigaste Herres
aldra underdånigaste och
trooplichtigaste undersåte
M. Stenbock m. p.

Marienbourch d: 21 october A:o 1703. *)

[Inuti brefvet ligger följande].

Extract auss des herrn Residenten Cuypercrona schreiben de dato Dantzig d. $\frac{19}{29}$ Octobr. Anno 1703.

Der rechte Principal von den Reussen ist noch alhier mit denen Ducaten und kostbahren Silberwerck auch andere prætiosa soll nun nicht von seinen Reisen wollen, von denen geschossenen Reussen ist keiner auff der Stelle todt geblieben sind alle noch lebendig in die Stadt herein gebracht worden, der Principal welchen man vor todt geurtheilet ist gestern Vormittag in der Sandgruben gestorben, und einer dörffte noch woll sterben, die andere aber wieder genesen.

Stormecktigste Konung
Alldranådigste Herre.

Eders Kongl: Maij:tt berättar iag här med i underdånigheet att hundrade kistor fulla med munderingz kläder för Eders Maij:tz Gardie äro för trenne dagar sedan hit lyckeligen ankomne. Jag har så länge låtit sätta dem neder i Oliva kloster, warandess sielfwa omöijligheeten att i

*) Konungens svar på detta bref är N:r 211 (E. C.). Brefvet är tydligen skrifvet i Okt., men feldateringen »i November» är denna gång ej så stor.

sådan hast få ihoop så många wagnar som der till erfordras, skall dock giöra min flit att med det första förskaffa dem till Dirschau, Mewe och så wijdare. Imedlertijd har Staden på mitt anhållande consenterat att man här med kan taga den nermaste wägen genom Staden, så att man eij behöfwer gå omkring och öfwer de elaka Bärgen som senast. Så att man efwen häraf nogsamt kan see huru redoutable Eders Kongl: Maij:tz victorieusa wapen äro öfwer alt och särdeles å denna orten *), hwars soummission i alla måhl emot Eders Kongl: Maij:tt iag eij nogsamt beskrifwa kan. Ja de hafwa intet allenast alla orderna frijwilligt bejakat en frij passage förbij Festningen Münde, utan och låfwat Pråmar och annat sådant att desto bettre facilitera embarqueringen, så att iag nu således inga förspann här wed lärer behöfwa, hwilket giör mig lefwa i det håppet att alt skall gå lyckel: och fort, skolandes iag ingen flijt el:r arbete här wed spara. Det skall hafwa wurit några som kommit in i derass werder och par force welat giöra sig der qwarter, samt föröfwat åtskillige insolentier på Bönderna, hwar om straxt klagemåhl till mig kom af Præsidenten; Och som iag försäkrad är det Eders Kongl: Maij:tz nådige willja och befallning är att bemelte werder skola wara befrijade ifrån alt öfwerwåld samt krigzbeswär, och iag dess utan sådane qwartermakare eij för annat än ett löst marode ansee kan, så har iag skrifftel: befalt att enär sådane marode Bröder finnes, Bönderne sielfwa skole taga dem fast och bringa dem på behörigt ställe el:r och till mig; förmodandes det Eders Kongl: Maij:tt denna min wälmente disposition eij

*) Thorns fall d. 4 Okt. hade härtill mycket bidragit och den segrande armén stod nu så att säga ledig till nya företag, om så pröfvades nödigt.

D. 18 Okt. hade konungen på nytt sändt Stenbock till Danzig för att förbereda transporten till Sverige af fångar och troféer. De skulle afhämtas af Claes Sparre. Dessutom hade han, som delvis framgår af brefvet, andra saker att ombestyra.

med onåde uptager. Hwar med förblifwer i diupaste underdånigheet

Eders Kongl: Maij:tz.
min alldranådigste Konung
och Herres
aldra underdånigaste och
troplichtigaste undersåte
M. Stenbock m. p.

Dantzig d. 14 Nov: 1703 *).

Stormächtigste Konung
Allernådigste Herre

Såsom iag mig i några dagar måst uppehålla uthi Dirschou ock Marienburgh för een ock annan orsak skull, det iag allaredan Eders Kongl. Maij:t i underdånigheet berättat, kom iag i går afftons hijt, finnandes för mig Öfwersten Dykert **) som på Eders Kongl. Maij:tz nådige befallning går till Dantzig derest Magistraten att ansäija Eders Kongl. Maij:tz alfwarlige willie wara att dhe obehindrat skola tillstädia wärfningen wedh offenteligit Trumslag ***). Och som iag samma Commission nästan wed mit

*) Ur ett Stenbocks bref*koncept* till Carl XII af d. 14 (24) Nov. 1703 i Linköpings Stiftsbibliotek citerar N. Herlitz (Studier öfver Carl XII:s politik 1703—04 sid. 90) orden: »som jag väl märkt på min allranådigste Herre, så får jag så snart eller ock kanske aldrig mer se E. K. M:t.» — Såsom synes förekomma ej dessa ord i brefvet ofvan och deras dunkla mening kan jag ej gissa. Jag vill blott nu betona, att jag här ej kunnat gå utanför samlingen i R. A. och ej haft anledning att göra jämförande undersökningar på andra håll.

D. 12 Nov. hade enl. Nordberg Stenbock i Dirschau sammanträffat med konungen.

**) Carl Gustaf Dücker.

***) Fem regementen skulle nu uppsättas: ett infanteri- (Cl. Ekeblad) och fyra dragonregementen (M. Stenbock, J. A. Meijerfelt, G. A. Taube, C. G. Dücker). Visserligen fanns ett, svenskt, dragonreg. som tidigare kallats »Stenbocks», men det var efter brodern *Erik*, som snart tog afsked. Dess officiella namn var Uplands Ståndsdragoner (n. v. chef A. Wennerstedt).

sidst derwarande hade, då iag icke allenast med goda ord utan ock med hotande dem sökte dertill att persvadera, oacktandes det heela Borgerskapet ock Canaillen redan öfwer det Eders Kongl. Maij:t eröfrat Elbingen *), wore i fult alarm, wäntandes sig een slijk Sort, men feck i heelt Submissa termer till swars att dhe ropade Gud till wittnes sig wed lijf ock Siähl hafwa sökt i alt måhl Eders Kongl. Maij:t med all hörsamheet ock Submission att bemöta, men detta wore een Saak som icke allenast sträfwade emoth deras aflagde troheetz Eed till Republiquen utan och hade dhe aldrig det tillstädiat Republiquen sielf eller deras egen Konung, utom dess wore Canaillen ock populessen i Staden så arga, att dhe redan wehlat Storma Magistratens huus i den tankan som skulle dhe wara sinnade deras förrige ock urminnes frijheet att nu sättia uthi Eders Maij:tz händer, hwarom iag kan wittna, i det att för Canaillens ostyrelse skull iag med alla Swenska i förstonne eij för wåra persohner och populessens tillopp, frije, till dess att Magistraten detsamma genom ett offenteligit placat sökte att hemma. Att Magistraten härtill skulle bewillia lärer populessen aldrig tillåta som af Magistraten eij någonsin står att styras, och har iag ett friskt exempell att Magistraten eij kunde hemma det ju Canaillen med hugg och slag in i Staden mine wärfware folket hindrat att bårtföra, dhe hafwa mig sagt sig willia i tystheet till all wärfning beqwäma, men till ett offenteligit wärfwande eij töras Consentera. Jag lembnar nu i diupesta underdånigheet huru wijda Eders Maij:t deras uhrsäckt täcktes att an[se] och huruwijda det är Eders Kongl. Maij:tz interesse convenabelt sigh desse att jaga in armis emoth Eders Kongl. Maij:tz nådige willie, twiflandes eij

*) Elbing, som var förpantadt åt konungen af Preussen, hade på grund häraf i förstaden brandenburgsk garnison. Men Carl XII delogerade denna och staden fick svensk besättning. I bref till sin fru (N:o 361, C. M. S.) berömmer sig Stenbock af att förtjänsten häraf egentligen är hans.

att ju Eders Kongl. Maij:t dem lätteligen lärer kunna twinga, men om det abbuterar til een större consequence än att alt det som redan betingat och på monderingz sorterne halfdehlen betahlt, derigenom kommer att studza ock eij till rättan tijd præsteras, ofehlbart allernådigste Konung är, att där dhe nu denne loppan i örorne får, att ingen Swensk med säkerheet kan hwijhla eller wistas i Staden för populessens uplopp skull. Emedlertijd lärer Öfwersten Dyker låta insinuera brefwet och där han lyckligare än iag, optinerar frij wärfning räknar iag det eij för det ringaste mirakell Gud genom Eders Kongl. Maij:t giordt. Contributionen här angående så giör Staden sin högsta flijth att upbringa det som till wärfningen är assignerat, nembl. Etthundrade och några trättije tusende richzdahler, winsla och bedia för Gud och Christi barmhertigheet skull att dät derwed måtte blifwa, säijandes sig måsta löpa från huus och hem; Hemställandes altså uti Eders Kongl. Maij:tz höga nåd deras öde, och huru iag med dem skall låta procederas finnandes iag här större armod än Eders Maij:t troor. Näst en underdånig lyckönskan till ett frögdefult gått nytt åhr, all skiöns wälsignelse och än många otalige triumpherande åhr och dagar Eders Kongl. Maij:tz hierta till een fulkomblig hugnad och odödel. gloir, fäderneslandet och Eders Kongl. Maij:tz trogne undersåtare till een ewig glädie, recommenderar iag mig i min allernådigste Konungz wanlige nåd som den till sin död i diupesta devotion och wördnat förblifwer

Stormächtigste allernådigste Konung
Eders Kongl. Maij:tz
aldra underdånigaste och
troplichtigaste undersåte
M. Stenbock m. p.

Elbingen d. 1
Jan: 1704.

P. S. Såsom desse Stadsens fångar sig högel. lamentera och för Gud och Christi Skull allerunderdånigste bedia

att dhe uhr arresten måtte löösgifwas emädan dhe uthi dhen samme eij lijtet crepera, Så afwäntas i diupesta underdånighet Eders Kongl. Maij:tz nådigste resolution häröfwer.

Stormäcktigste allernådigste
Konung.

Rättnu erhölt iag Eders Kongl. Maij:tz allernådigste breff aff d. 24 Decemb: *) sistledne, därutinnan mig anbefalles att inkomma med min underdånige berättelse huruwijda några Prince Alexanders kring Dantzig ock Putzig belägne godz äro med någon contribution aff mig blifwit belagde, ock att iag dem hädan effter all mögelig moderation skulle låta wederfarass: Därpå länder till underdånigst swar att som dätta godz är ett Starostie ock således ett Kungel. ock intet ett arfwegodz, så har iag måst anslå dät att hiälpa förpläga dhe där ikring liggande Regementer, hemställer fördenskull Eders Kongl. Maij:tz allernådigste gottfinnande, huru wijda dätta godz kan för all contribution blifwa frijerkändt, emädan iag elliest ingen uthwäg weth att förskaffa desse Regementer derass föda ock underhåld, utan komma dhe mycket att lijda om dätta starostiet blifwer dem ifråntagit. Affwacktar häröfwer underdånigst Eders Kongl. Maij:tz wijdare allernådigste ordres ock förblifwer med all undersåtelig devotion

Eders Kongl. Maij:tz
aldra underdånigaste och troplichtigaste undersåte
M. Stenbock m. p.

Elbingen d:
13 Januarij 1704.

*) Ej hos E. C. — Möjligen är här ej fråga om ett bref i vanlig mening.

Stormäcktigste allernådigste Konungh

Wijdh min ankompst hijt, finner iag här Krigz Commissarien Bromell *) hwilken iag skickat till Königzberg med penningar att Capitulera med Härtigen aff Holstein om dät ena Compagnietz uprättande som Eders Kongl. Maij:t i Nåder updragit en dess Sohn Prince Carl, berättandess dätta till swars att som Hertigen intet fått antaga Lieutenant ock Cornet, har han omöijel. kunnat binda sig till någon wiss Capitulation, emädan han då ingen hade att förlåta sig på, eller hwem han kunde anförtro wärfningen, som för Compagnietz præsterande kunde wara honom responsabel, säijandess sig dessutan wara en fattig Herre, som intet hade något att sättia till siälff, ock fördenskull begärat af mig iag skulle siälf sökia att uprätta Compagniet. Som dät nu begynner att gå någorlunda för sig med wärfningen, så att iag förmodar att kunna siälf uprätta Compagniet, så hemställer här med Eders Kongl. Maij:tz allernådigste gådtfinnande, om icke dänna unga Printzen, som effter allass berättelse skall gifwa godh förhopning om sig, ock intet högre önskar än att hafwa den Nåden att få tiäna under Eders Kongl. Maij:tz glorieusa wapen, ändock finge behålla Compagniet. Affwacktar Eders Kongl. Maij:tz allernådigste willia ock befallning häruthöfwer förblifwandess in till min dödzstund med all undersåtelig wördnat

Stormäcktigste allernådigste Konung
Eders Kongl. Maij:tz
aldra underdånigaste och
trooplichtigaste
undersåte
M. Stenbock m. p.

Elbingen d. 13
Januarij 1704.

*) Olof Bromell. — Stenbock hade varit på besök i högkvarteret i Heilsberg, dit han reste d. 8, och där var han ännu kvar d. 11 Jan. såsom framgår af ett därifrån dat. und. memorial (här ej medtaget) till förmån för ryttm. Wittenborgs efterlämnade maka.

Stormecktigste Konung
Alldranådigste Herre. *)

Eders Kongl. Maij:tz nådigste skrifwelse angående gewären har iag bekommit, och i underdånigst följe der af reser iag nu bort till Dantzig att draga all möijelig försorg om derass anskaffande. Ja fast iag än sielf skulle resa ända till Amsterdam effter det, Så skall iag intet komma till bakars förän iag det funnit, och Eders Kongl: Maij:tt der om kan försäkra. Men att det här tills der med så länge dröijt, är

*) På en ledig plats i Stenbocks bref har Carl XII — ty hvilken annan skulle väl dristat det? — jämte några andra, otydbara figurer med bläck och penna ritat en fågel med naket hufvud och hals, som med näbben plockar upp en af ringar, förmodligen gyllene, bestående kedja eller annat smycke. Hvilka tankar som härvid föresväfvade honom, är lönlöst att söka gissa.

Hvad fågeln beträffar, så kan det antingen vara en kalkonhöna eller en gam, ty på bådadera träffar halsens och hufvudets nakenhet in. Skall det syfta på roflystnad, så ligger ju tanken på roffågeln, gamen, närmast.

wäl intet min skuld, alldranådigste Konung, utan att de som iag denna Commission uppdragit, sådant eij ännu kunnat finna. Som Grassen hwilken war under officerare under Eders Kongl: Maij:ttz Gardie, och iag i underdånigheet wed min sidsta underdåniga uppwaktning hoos Eders Kongl: Maij:tt i Heilsberg hoos Eders Kongl: Maij:tt månde recommendera, eij ännu bekommit någon öfwer officerares platz under det mig i nåder af Eders Kongl: Maij:tt anförtrodde Dragouner Regemente, Emedan som han kom sedan alla rum woro besatte, och man imedlertijd antagit hans broder *) som wurit Fendrich under Öfwerste Ekeblads battaillion; Altså förfrågar Eders Kongl. Maij:tt iag i underdånigheet om icke Eders Kongl: Maij:tt skulle i nåder willja låta honom blifwa Lieutenant wed Princens af Holsteins Compagnie, hälst emedan som Princen eij ändock sielf lärer så snart kunna giöra tienst för dess unga åhrs skull. Jag förblifwer med all undersåtlig wördnat in till min dödz stund

Eders Kongl: Maij:ttz
Min alldranådigste Konung
och Herres
aldra underdånigaste och
trooplichtigaste undersåte
M. Stenbock m. p.

Elbing d. 29 Januarj
1704.

*) En Caspar Johan Grass, kapten vid N. Hjelms, f. d. M. Stenbocks dragoner, omtalas hos Ennes såsom hemkommen ur fångenskapen, men om denne är »Grassen» eller »brodern» vet man ej. Ättartaflornas uppgifter om ätten Grass äro mycket ofullständiga, fast de angifva, att en Grass varit närvarande vid 1734 och 38 års riksdagar. En Gustaf Georg och en Wilhelm Grass, båda kornetter vid Lifflands Ståndsdragoner, ha kämpat i Östersjöprovinserna. En löjtnant och en fänrik Grass vid Helsinge reg. omtalas af Petre (K. Kr. D. I) och Kagg känner ett par tre andra vid Taubes dragoner, N. Skånska kavall. o. s. v., så att namnet, om icke ätten, varit rätt bra representeradt under Carl XII:s fanor.

Stormächtigaste Kånung [Egenh.]
Aldra nådigeste Herre.

[Påtecknadt:] exped.

Jag har stoor ordsak att befara Eders Kungliga Majestetz höga onådh, genom dätt reqvirerade gewäretz anskaffande al den stundh Eders Ku[n]geliga Majestett uthij des sista nådiga och alwarliga skrifwelse, mig anbefaltt att skaffa gewärett effter min uthfästa låfwen; Nu är gudh mitt wittne att jag där till haft stort hop och där om giort åå alla sidor min högsta flijth, män dän karen som mig i förstonne så fast låfwatt och hielpa, finner nu tusende difficulteter, Slosshauptmannen Klinkoustrom *), som och lärer sees af hoossgående dess original bref, är allenast bekymratt om tijden, och giör ett slikt project till dess ofelbara anskaffande som dätt jag giort tilförende män Eders Kungl. Majestet funnitt orimmeligett; altså aldra nådigaste Herre har jag slutitt medh dän karen som öfwerste Mejerfelt projecteratt, och Eders [Maj:t] wedh handen gifwitt, män gudh weth att jag till dän mannen litett förtroende har all dän stundh alla andra så här som ur Hambourch Lybeck och Amsterdam, de medh slika waror handla där om giöra difficulté, emedlerthidh har jag fått här i Staden genom Magistratens egen tillskyndan för mitt och öfwersten Dukers Regemente så många dychtiga och goda flintor som behöfwas samt 200 par pistoler, resten måste nu afwäntas igenom denna Handels mannens Prottens försårg; dåk ber jag Eders Kungelige Majestet på dätt aldra underdånigaste Eders Kungelige Majestett eij kastar någen onåde på mig i fall dätt skulle till besagdan tijdh stutza, ty gudh är mitt witne, att jag där wedh som i all annan uphandling aldrig sökt äller söker min, men Eders Kungeliga Majestetz nytta. Att jag söker Eders Kungl.

*) Martin Klinckow-Klinckowström.

Majestet af all min Siäls kraffter trooligen att tiena dätt weth gudh, och skulle jag nu aldra nådigeste Herre i genom dätt att jag mig bemött Eders Kunglige Majestett så igiönom min bloodh att tiena som att soublewera i många Stycken, Eders Kungeliga Majestetz bekymmer, armen att conservera och föda, blifwa fäldh i onåde, önskade jag mig hellere länge sedan under jorden. Eders Kungelige Majestett weth aldra bäst att jag underdånigast ombeditt att kunna blifwa för dätta bekymmer befriatt män som Eders Majestett dätt aldeles så befaltt, och jag gierna sacrifierar mig både medh lif och arbete till Eders Majestetz tienst så wore jag mer än olyckelig om jag uthij en så zelé intention skulle blifwa Eders Majestetz nåder förlustig, helst medan jag dess uthan nogsamt af mina missgynnare och afwundzmän sökes att förtryckas, jag troor aldra nådigeste Kånung om Eders Kungeliga Majestetz milda nådh och Clemence mig eij tröstade jag råkade i förtwiflan, genom een och annan wederwärdighett som mig uthij mitt dageliga arbete och ämbetes syslor til sätter; aldenstundh dätt ett säkertt språk, |: att Herrens wrede är dödsens senninge budh :| så kastar jag mig i all underdånighett till Eders Majestetz fötter ödmiukeligen bidjandes Eders Kungelige Majestett blir mig eij onådig uthan conserverar mig dess nådh, och täckes att troo dätt jag uthij all ärsinnelig devotion tänker att upoffra för Eders Kungelige Majestet min sista blodz droppa, som dän där är

Aldra nådigeste Kånung Eders
Kungeliga Majestetz
aldra underdånigaste och
trooplichtigaste undersåte
M. Stenbock m. p.

Dantzich d: 2 februarij
A:o 1704.

Stormecktigste Konung
Alldra nådigste Herre.

Eders Kongl: Maij:tt berättar iag här med i underdånigheet att Skieppet som legat heela denna tijden i Pillau, nu är förmedelst den sidsta stormen hijt på reddan drijfwit, och som det lijdit skada på dess mast och mera sådant, så ärfordrar det åter någon reparation och proviantering. Fördenskull har iag måst genom KrigzCommissarien Soldan här ställa sådane ordres, att det härmed kan blifwa hulpit och försedt. Detta Skiepp kan nu inladda alt det Skraap och tyg som i höstas här wed stranden lemnades, skolandes iag sedan draga försårg att det med första foglig wind och wäder må segla här ifrån till Swerige. Öfwersten Taube angånde, så har iag, alldranådigste Konung, intingat alla hans Dragoune hästar här i Dantziker werdern, samt med 75 af Eders Kongl: Maij:ttz Artillerie hästar, a 5 gyllen Prüsisch monatel: för hwar häst som landtmannen föder.

General Lieutenant Ridderhielms för detta, men nu mera H: Öfwerste Horns i nåder anförtrodde Regementes*) beklädning anbelangande, Så har iag H: Öfwersten sielf tillsamman hafft med Commissarien Docka, Som på sig tagit för bemelte Regemente de nödige munderingzsorterne till ultimo Aprillis ricktigt att anskaffa.

Jag förblifwer i diupaste underdånigheet

Eders Kongl: Maij:tz
min alldranådigste Konung
och Herres
aldra underdånigaste
och troplichtigaste undersåte
M. Stenbock m. p.

Dantzig d. $\frac{12}{22}$ Februarj
1704.

*) D. v. s. N. Skånska kavalleriet, som förut haft till chef Hans Ridderhielm, men nu stod under frih. Gustaf Horn af Marienborg.

Stormächtigaste Kånung [Egenh.]
Aldra Nådigeste Herre.

Såsom jag natt och dag på intett annatt betänktt än att trooligen kunna tiena Eders Kungelige Majestet så fälas jag och där jemte medh de åtankar hwarigenom jag troor mig kunna giöra Min aldra Nådigeste Herre någen plaisir eller ögnefänge, under warande Min aldra Nådigeste Kånungz andra wichtiga och serieusa occupationer. Jag har till dän ändan låtitt ihoop smida ett litett braft swärdh, som uthij en trängzsell, will gudh så behöfdes skulle een dag åstunda att föras igenom een så styf arm som Eders Majestetz; warandes pampen mönstergill Män jag een slump stöfwell som så illa glömde att senda dän samma uthan någett widare för[e]tall medh Hindrich Falkenberch *), dätt jag likwist eij wart warse för än wedh dess åtherkomst; att jag nu dän i all underdånighett eij sielf i person lägger till Eders Majestetz fötter ber jag eij onådigtt må tagas, i dy Ku[n]geliga General Krigzrätten först arresterar mig, och där jemte mitt swåra bröst som denna åhrsens tidh är helt fatalt: Aldra Nådigeste Kånung tag eij heller onådigt att jag mig understår att giöra Min aldra Nådigeste Herre present af ett så ringa swärdh; dätt skier likwist i en godh mening ty gudh är bäst bekantt, att jag till att giöra Eders Kungelige Majestett dän ringesta fägnatt alla ögneblik åstundar att kunna metamorfosera mig sielf till altt hwadh Eders Majestett kunde divertera; så myckett mer täckes min aldra nådigaste Herre wara försäkratt att jag min sista blodz droppa har beredh att uthtappas till Eders Majestetz tienst och för min Nådige Kånungz odödelige gloire; uthij

*) Henrik Falkenberg af Bålby, f. n. kornett vid Lifregementet till häst, sen. ryttmästare. Fånge i Solikamski, hvarifrån han 1715 rymde till Archangelsk och Amsterdam så att han kunde deltaga i fälttågen 1716—18.

denna underdåniga contestation [wille] jag medh all devotion lefwa och [dö]

Eders Kungelige Ma[jestet]
Min aldra nådigeste Kånungz
aldra underdånigeste
och trooplichtigaste undersåte
M. Stenbock m. p.

Marienbourch d: 7
Martzi A:o 1704.

Stormecktigste Konung
Alldranådigste Herre

app.

[Påtecknadt:] Heilsberg d. 23 Martij 1704
exped.

Jag månde för En tijd sedan i underdånigheet Eders Kongl. Maij:tt berätta huru som det Skieppet, som legat i Pillou, blifwit förmedelst Storm och owäder drijfwit till Dantzig. Och som bemelte Skiepp altsedan der legat infrusit, och förmedelst dess i Stormen sönderblåste Segel och tåg eij kunnat härtills bortsegla; Altså förfrågas i underdånigheet om Eders Kongl: Maij:tt eij i nåder behagar, att de Saxiske Fångarna som äro under arrest i Elbingen, samt de fångne Swänska som der sittia och äro dömde till Marstrand, på bemelte Skiepp kastas att föras öfwer till Swerige med denna lägenheet. Afwacktandess här utinnan Eders Kongl: Maij:tz nådigste willja och befallning förblifwer med all undersåtlig devotion

Eders Kongl: Maij:tz
min alldra nådigste Konungz
och Herres
aldra underdånigaste och
trooplichtigaste undersåte
M. Stenbock m. p.

Marienburg
d. 11 Martj 1704.

[Påtecknadt:] Heilsberg d. 2 April 1704

Vnderdånigst Memorial
exped.

Såsom Eders Kongl. Maij:tt mig i Nåder anbefalt att emotaga den ankommande Transporten, ock iag aff de kringliggiande orter, men särdeles aff Dantzig behöfwer både slupar ock allahanda annan handreckning, så beder underdånigst Eders Kongl. Maij: täcktes skrijfwa ett nådigt breff till Staden Dantzig, att såsom den förra Præsidenten
app. Wider comporterat sig med all försicktigheet och lydna, utij alt dät som Kongl. Maij:tt aff Staden låtit begära, särdeles wedh dhe förre Transporterne, Eders Kongl. Maij: sig i Nåder förseer, dät Staden nu åter går mig på samma sätt tillhanda utij aldt dät som iag till Eders Kongl. Maij:tz tiänst aff dem kan requirera.

Såsom iag åthskillige Profwiantz Persedlar i Elbingen till den ankommande Transportens alimentation låter tillreda,
trophäer af metallstycken kunna afsändas dem iag wedh Transportens ankompst till Dantzig skall låta afföra, så förfrågar mig underdånigst, om intet där utij Elbingen wore några Artillerie ell:r ammunitions sorter som skohla öfwersändas till Swerie hwilka då på en gång ock i tijdh kunde affskeppas, i hwilket fall iag underdånigst anhåller om Eders Kongl. Maij:tz Nådigste ordres, hwadh ock huru mycket däraff skall blifwa bortsändt.

Aldenstund Eders Kongl. Maij. mig förledit åhr i Nåder anbefalt att låta för arméen förfärdiga både Tält, sampt för dhe Regementer hattar som dem behöft, ock iag nu sedermera för desse 4: Nya upsatte Dragoner Regementer
app. låtit förfärdiga Ketlar, Kalkar ock Patener, fältkistor ock Tälter, sampt dessutan låtit wedh de Regementer som därom anlijtit ock hafwa upwijst aff Regementz officerarne någon deffecte på medicamenter, låtit fylla deras fältkistor, så begäres i underdånigheet Eders Kongl. Maij: täckes i Nåder meddela mig uppå dänna min giorda försårg, sijne

Nådiga skrifftel. ordres, att hafwa wähl giordt och effter befallning.

Heilsberg d. 2 April 1704

M. Stenbock m. p.

Stormächtigaste Kånung [Egenh.]
Aldra Nådigaste Herre

Sedan General Major Mejerfeltt war bort rest har Magistraten mig eij lemnatt jag skulle ju bifoga deras bref medh dessa rader, hwilkett jag och i underdånighet giör, eij uthij een annan intention, än att hemställa uthij Eders Kungelige Majestetz egett nådiga behag, att attendera deras submission och begieran som Eders Kungelige Majestet dätt sielf i nåder bäst behagar. Jag förblifwer ouphörligen uthij all underdånig devotion

Eders Kungelige Majestetz
aldra underdånigaste och
trooplichtigaste undersåte
M. Stenbock m. p.

Dantzich d. 15
April 1704.

Stormächtigaste Kånung [Egenh.]
Aldra nådigaste Herre.

Uthij hwadh consternation denna staden är och nu brachtt uthij, är eij till att beskrifwa, dee kummo i går som war deras almena bönedag, öfwer dän oliwiska freden, medh mer än submissa expressioner till mig och såg jag dem aldrig så miuka, önskandes att som de i dag tackatt gudh före den förra freden gudh wille nu och förläna dem på denna dagen och hädan effter, Eder Kungelige Majestetz

beständiga nådh. declarerandes sig således på allt dätt jag dem sagt

1. till gyllensternska familjen *) wilja de betala hwadh redan sagtt, och Eders Kungelige Majestet nådigast redan uthlåtitt sig wara nögdh medh: 2. Borg[g]refwen angående, så hafwa de wijrkeligen ingen och låfwa sig aldrig skola taga någen af Augusto, uthan låtha dätt bewända som i alla interregna wanligett plägar wara; 3. hwadh Kånungen af Pålens i[n]komster wedhkommer så wela de, oansett sådana medell för dän förflu[t]na tijden äro uthbetalte och hwadh i år kommer att incasseras faller sparsamt och seent och lärer för dän ringa handelens skull blifwa ringa nog, ändok betala een sådan summa till Eders Kungelige Majestetz krigz cassa som där emoth skall wara mer än eqviwalent: 4. angående troohetens upsäjande emoth Augusto, hafwa de där medh i går begynt, då i alla kyrkor uphördes att eij mer bidja före honom, och wilja de sig skrifteligen förbinda att dee aldrig hwarken medh rådh eller dådh skola sträfwa emoth Eders Majestetz interesse och att de som ingen stämma på någen rikzdag hafwa sig aldeles submettera att wilja ingå hwadh republiqven och confederationen för gått finna och sluta, att dee wedh alla på kommande tillfällen willja hädaneffter som här tils befordra Eders Kunglige Majestetz interesse och deseins **); jag måste medh förundran ansee huru redoutable är Eders Majestetz wilja jag hade aldrig troot att de unanimiter skulle sig således i dätta fallett hafwa declareratt ty Magistraten är sannerlig berömwärda män dätt gemena folkett intett

*) Det handlade om återbetalning af ett lån, som konung Carl Knutsson en gång lämnat staden, men som aldrig återbetalts. Genom Kristina Carlsdotters giftermål med Erik Eriksson Gyllenstierna hade arfsanspråket öfvergått på denna släkt.

**) Angående de i detta bref omtalade medgifvanden och Carl XII:s förut uppställda fordringar se konungens bref till Stenbock af d. 17 Apr. (N:r 214. E. C.)

att styra, och försäkrar jag Eders Majestett att rådett eij i säkerheth i deras hus att ju af dem alla ögneb[l]ik blifwa mördade när capricen dem öfwerfaller; så som jag nu troor att Eders Kungelige Majestet lärer nådigast wara nögdh medh deras Submission och hwadh jag i dätta mål kunnatt uthrätta, så ber Magistraten på dätt aldra underdånigaste att dem och wedh presterandett af altt dätta måtte i nåder medhdelas een af Eders Majestet nådig befrielses skrift in totum för dee tillkommande tijder, hwilkett jag medh mera Hans Excellence Gref Piper hörsammeligen bett Eders Kungelige Majestet att föredraga, jag önskar att mitt i denna saken giorda arbete wore Eders Kungelige Majestet till ett nådigtt nöje, recommenderandes mig uthij Eders Kungelige Majestetz höga nådh förblifwer jag medh all devotion och wyrdnatt

Eders Kungelige Majestetz
Min aldra Nådigeste Kånungz
aldra underdånigaste och trooplichtigaste undersåte
M. Stenbock m. p.

Dantzich d: 24 April
A:o 1704.

Underdånigst Memorial [Egenh.]

[Påtecknadt:] Som K. M:t intet seer att detta förslaget wäl kan gå an, så föreslår K. M:t i stället att öf: Horn emoth 50 Rdr. för hwar häst söker till att uphandla så många han kan och att öfwersterne af dhe wärfwade Regementerne anmodes så wijda som giörligit må wara att assistera honom medh dhe feelande hästars anskaffande äfwen wäl emoth 50 Rdr. åthniutande på hwar häst, dok uthan att dher igenom blotta dheras regementer af gode hästar Heilsberg d: 9 Maj 1704.
exped.

Såsom general Majoren Mejerfelt mig berättatt att Eders Kungelige Majestet gierna såge dätt öfwerste Horens i nåder a[n]förtrodde skånska Regement, kunde giöras beridna, i dy dem fattas 300 hästar och att Eders Kungelige Majestet twifwels uthan torde mig om samma hästars anskaffande någett anbefalla; Så är jag in antesessu där uppå betänktt, i ansende till dätt att Eders Majestetz tienst och nådiga wilja måtte blifwa upfyltt, och att ett så stållt national Regemente eij må stå tilbakars wedh de nya Regementernas uprättande, kunnandes Eders Majestet af dem hafwa så myckett större tienst som af de nyss tilkommna. Och är oförgripeligen dätta min mening att giöra trehundrade beridna att hwart Regement af de 4 nya wedh mönstringen emoth 50 rikzdl. hwar häst läth affölja 75 stycken till bemälte Regement, warandes ofelbart att 300 beridna Swänska giöra på ett ställe bättere tienst än 75 ny wärfwade hwilka effter handh kunde skaffas hästar igen och emedlertijdh rida siuss och klippare, som dem uthur qvarteren kunde skaffas ifrån Regementerna huru wida mitt underdåniga förslag kan blifwa gillatt ställes i underdånighet till Eders Kungelige Majestetz nådiga behag och gott finnande, dåk wedh dätta projectett betingar jag underdånigast att hästarna nu må betalas män eij uth tagas för än mönstringen [är] öfwerståndeu.

Dantzich d: 24 April A:o 1704

M. Stenbock m. p.

[Påtecknadt:] Heilsberg d. 25 April 1704.

Stormäcktigste Konungh, aller Nådigste Herre

exped.

Eders Kongl. Maij:t lärer i Nåder påminna sigh, huru iag effter Eders Kongl. Maij:tz Nådigste willia ock befallning

förledit åhr i Warschau mände så aff Envoyén Robinson som Staden Warschau, upnegotiera $\frac{20}{m}$ rdr. Species emoth wexell på Kongl. Statz Conthoiret, hwaraff iag genom KrigzCommissarien Bromell en dehl låtit upbära, ock effter Eders Kongl. Maij:tz Nådigste befalning till arméens förnödenheet uthgifwa; men som iag därpå blef beordrat att föllia Eders Kongl. Maij:t till att förfärdiga bryggan öfwer Buggen, när Eders Maij:t slog fienden wedh Pultosch, lembnade iag Gen: Krigz Commissarien Adlerstéen i Warschau, resten aff desse penn:g:r att emotaga, ock wederbörl:n däröfwer att liquidera. Sedermehra har iag honom åthskillige gånger, både muntel:n ock skrifftеligen anmodat att extradera mig copialiter dess håldne liquidation att bijläggia wedh min reckning, i dy iag mig därutij debiterar för en dehl aff berörde summa och honom för resten, men som han här till dagz intet en gång welat swara mig på mijne breff i dätta måhl, så beder Eders Kongl. Maij:t iag på dät aldraunderdånigsta, dät täcktess Ederss Kongl. Maij: låta affgå till honom en alfwarsamb befalning, icke allenast i dätta måhl att giöra en skyldig redo ock reckning, utan ock i andra måhl agera medh mig de concert, ock giöra mig utij dhe stycker iag honom anlijtandes warder all den rapport iag å Embetes wägnar kan fordra, så mycket mehra som ingenting skadeligare är för Eders Kongl. Maij:tz Tiänst än oenigheeten. Jagh tager Gudh till wittnes, med hwadh nijt, Troheet ock gådt upsåth iag söckt att befordra Eders Kongl. Maij:tz tiänst ock interesse, twiflar ock ingalunda att ju icke Gen: Krigz Commissarien Adlerstéen altijdh wijst sig efwen sådan där han warit brukat, lickwist måste iag erfahra, huru som han emoth åthskilliga, så utij discourser som breff förmenar mig wara för Eders Kongl. Maij:t en skadelig tiänare: men som iag har ett gådt samwete, ock weth wedh min Siäl mig hafwa söckt att giöra Eders Kongl:

Maij:tz nådigste willia aldt dät nöije iag någonsin förmått, ock all den fördehl iag kunnat uptänka, sampt aldrig utan Eders Maij:tz egen willia ock tillåtelse något förwänt eller bortgifwit, så beder på dät aldraunderdånigste ock inständigaste, dät täcktes Eders Kongl. Maij:t constituera någon wiss commission som mijna reckningar ock all annan min förda conduite genomseer ock skiärskådar, sampt anbefalla General KrigzCommissarien att inkomma ock uthsäija där, om eller hwadh han, eller andra emoth mig ock min förda conduite hafwa att tala, underkastandess iag mig jämbwähl gerna aldt hwadh Eders Kongl. Maij:tz ombudzman ock krigzfiscal kan till Eders Maij:tz interesses i ackt tagande, där wedh hafwa att påminna, på dät iag således lagligen må kunna wijsa min oskuld, ock således wedh ett oförmodeligit påkommande dödzfall, hafwa mit redeliga nampn oförkränckt, ock min fattiga hustru ock barns ringa wälfärd conserverat sampt att iag utij dät mig nådigst updragne kall ock Embete, Eders Kongl. Maij:tz tiänst så mycket drijstigare ock säkrare må kunna förrätta ock förwalta, ock äntelig såsom Een aff Eders Kongl. Maij: authoriserat hanss förman, så af honom blifwa bemött, som Kongl: Maij:tz förordningar innehålla.

Såssom Gen. KrigzCom: Alersten denne klagan är blefwen communicerad, och han dherpå inkomer medh hoos gående förklaringh altså sändes dhen sam. her jempte

Allernådigste Konung som hela min Timmeliga wälfärd ock säkerheten i framtijden hänger därpå, att iag in för en sådan commission, nu medan alt är i friskt minne ock alla dhe lefwa, som warit tilstädes ock sedt aldt dät iag giordt, må kunna purgera mig från alla misstankar ock efftertahl, ock således salvera min ock dhe mijnass wälfärdh ock reputation så beder Ederss Kongl. Maij: ännu en gång på dät aldraunderdånigste att blifwa härutinnan bönhörd.

Som iag ock esomofftast blifwer förorsakat att uphandla ett ock annat som nödwendigt requireras till Eders Kongl. Maij:tz tiänst, sampt utij ett ock annat måhl giöra åthskillige flere uthgiffter, uppå hwilka iag för tijdsens

kortheet skull intet kan hafwa Eders Maij:tz Speciale befalning, eij heller kan låta Eders Kongl. Maij:tz tiänst så länge studsa ock försummas, till dess iag först kan inhämpta Eders Kongl. Maij: nådigste ordres därpå, så beder aldra ödmiukeligast dät täcktes Eders Kongl. Maij:t nådigst meddela mig någon instruction huru iag mig i sådana måhl skall förhålla, på dät iag i frambtijden måtte wara utan answar, ock Eders Kongl. Maij. tiänst på intet sätt blifwa försummat. Härpå afwacktar Eders Kongl. Maij:tz Nådiga Resolution ock förblifwer med all undersåtelig wördnat

Så snart lägenhet kan gifwas efteråth att inhämpta öfwer sådant K.M:tz approbation, kan memorial dherpå ingifwas, då K. M:t dheröfwer i nåder will meddela dess skrifftl. resolution Gen. Maj. till säkerhet i framtijden.

Eders Kongl. Maij:tz
aldra underdånigaste och
trooplichtigaste undersåte
M. Stenbock m. p.

Stormecktigste Konung
Alldranådigste Herre.

Eders Maij:tz nådiga bref genom Falkenberg har iag bekommit, skall och i underdånigheet det samma stricté effterlefwa, och som PingstHälgen infullit*), så är det wäl redan insinuerat, män kan intet tagas före, förrän om onssdag, då iag som sig bör skall der på poussera. Jag skulle nästan twifla att de sig resolvera en sådan skrifft att under skrifwa, män det heter, hwad du intet will, det skall du giöra. Sedan mit förra, angånde det gewär den Keijserliga och Engelska hafwa låtit sequestrera i Dantzig, och mig jemwäl ombudit, att iag det wed sådane tijder

*) Det är här fråga om ny stil, ej om svenska pingsthelgen, som med sina 4 helgdagar enligt 1704 års svenska almanacka firades d. 5—8 *Juni*. Brefvet, som Falkenberg medförde, är förmodl. det feldaterade *(Maj* i st. f. *April)* N:o 215 (E. C.).

som nu, för Eders Maij:tz tienst skull, eij skulle låta passera, föregifwandes det samma fälas genom landet och Eders Maij:tz Armée under namen af kiöp- och kramwaror och Fältherrn Zenawskis *) pass; Så finner sig när iag Staden Dantzig där om låtit tilltala genom Residenten Cuyper-Crona, att Staden på derass berättelse eij annat wetat än att det wore Zenawskis Pass; män som de sedermera funnit att der wed war Eders Kongl. Maij:ttz pass för En kiöpman, att få med 8 wagnar föra sina waror dit han will, utan att nemna hwad espece af waror, sade Staden sig eij understå töras att examinera hwad der utinnan wore, sedan de sett Eders Maij:tz pass, och låtit föra bemelte twenne wagnar med dess packor hit till mig, att der med förwalta som iag behagade; Här uppå kommer Marquis de Bonack **) och säger sig wara den som detta gewäret under bemelte pass försänder till Zenawski: Huru wijda detta nu af Eders Kongl: Maij:tt i nåder lärer ansees hemställer iag derhän: Imedlertijd afwäntar iag ordres om samma gewär skall passera, hafwandes ministrerna twifwels utan wäl mält sig redan hoos Eders Maij:tt, alt som deras Herrars interesse erfordrar, hwilket iag eij förstår: män det wet iag wara rätt att Eders Maij:tz pass bör af Staden Dantzig respecteras, och intet som der under går bör visiteras el:r förhållas; män om Bonack får trafiquera el:r försända gewär, lemnar iag der hänn. Det står i Oliva orört och uppackat under wackt på 2:ne wagnar som det hit sändes, och skall effter Bonacks gifwna effterrättelse der uti wara 499 Dragoun Flintor, och så många par Pistoler, samt En liten Tunna med Flintstenar, pänningar som förmentes, säjer han sig eij wara en sådan narr, dem att risquera på nogon Frackt-wang: Afwäntar altså i diupaste underdånigheet Eders

*) Adam Mikolaj Sieniawski.

**) Jean Louis d'Usson, markis de Bonac, fransk envoyé vid svenska hofvet.

Kongl: Maij:tz nådige befallning här utinnan och förblifwer med all devotion

Eders Kongl. Maij:tz
min alldranådigste Konungz
och Herres
aldra underdånigaste och troo-
plichtigaste undersåte
M. Stenbock m. p.

Langefur *) d. 1 Maj 1704.

Stormecktigste Konung
alldranådigste Herre.

[Påtecknadt:] exped. Heilsberg d. 3 Maij 1704.

Eders Kongl: Maij:ttz nådigste skrifwelser daterade d. 30 Martij sidstledne tillika med Eders Kongl: Maij:tz Swar och nådige resolution till de Deputerade ifrån det Culmiska, Marienburgska och Pommerska i Prüssen Palatinaten, bekom iag i går genom En deras utskickader benemd Pruszak. Och som Eders Kongl: Maij:tt uti samma dess nådige skrifwelser, nådigst anbefaller mig att låta de, uppå den mig öfwersände listan antecknade Adelsmän, åtniuta på derass godz all möijlig förskoning; Så skall iag sådant mig till underdånig effterrättelse ställa. Och som bemelte utskickader eij wet att berätta hwarest de äro tillfinnande, utan säger att hwar och En wäl lärer angifwa sig sielf, så skola de enär, och som de komma, effter möijligheeten blifwa expedierade. Att Prästerskappet skolat blifwa hårdeligen handterat, weet iag, alldranådigste Konung, intet: Ty iag har aldrig hwarken mycket el:r litet lagt uppå dem; det weet iag wäl i underdånigheet att berätta Eders Maij:tt det

*) Langfuhr är numera en förstad till Danzig. Enligt Nordberg skulle Stenbock först d. 18 Maj kommit till Langfuhr eller åtminstone då inlämnat sin inlaga till magistraten; här i brefvet heter det, att saken skall företagas om »onsdag», d. v. s., enl. brefvets datering, onsdagen d. 4 Maj.

de fast alla rymt ifrån derass huus och hem, hwar om Regementerna nogsamst skola kunna wittna. Hwad Czapskis saker angår, som skola wara borttagne wed Thorns eröfwrande, så påminner iag mig i underdånigheet att hafwa tillförende en gång här om bekommit Eders Kongl: Maij:tz nådige ordres, men som, då iag honom låtit fråga, hwad desse saker wurit, och hwem dem tagit, så har han eij kunnat gifwa nogot beskied här om, kunnandes iag wed min Siäls saligheet bedyra mig intet det ringaste här af weeta, hälst som sådane saker gofwes der af Eders Maij:tt Sielf prise.

Som nu transporten lärer snart ankomma, och H. Öfwerste Buchwaldt öfwerwäntar dess recrüter, hafwandes han redan genom Ett inlagt memorial beswärat sig att han intet har i de qwarter som han nu står subsistence för dem då de komma; Så förfrågas i underdånigheet, om de icke finge marchera i de qwarteren wed Marienburg, som Öfwerste Eric Sparres *) och Ungers *) i nåder anförtrodde Regementer denna winter besutit. Emedan nu wintermånarna äro förflutne, så förfrågas efwen i underdånigheet om intet de nyss wärfwade Dragoune Regementer kunna förplägas ex Cassa.

Afwacktandes här uppå Eders Kongl: Maij:tz nådigste resolution och befallning förblifwer med diupaste wördnat

Eders Kongl: Maij:tz
min alldra nådigste
Konungz och Herres
aldra underdånigaste och troo-
plichtigaste undersåte
M. Stenbock m. p.

Langefur d. 1 Maij 1704.

*) 1703 hade Erik Sparre blifvit öfverste vid grefve Jurgen Mellins reg. och deltog i denna egenskap i Thorns belägring. I Nov. 1703 fick han permission för en badresa, men återvände ej mer till svensk krigstjänst utan deltog ånyo i fransk. (S. Leijonhufvud: E. Sparre och S. Lillie).

Efter G. Ulfsparre blef frih. Nils Alexander v. Ungern-Sternberg öfverste vid Östgöta infanteri, hvarifrån han tog afsked 1706.

Stormächtigaste Kånung [Egenh.]
Aldra Nådigeste Herre.

Så som helgedagarna effter nya stijlen hawa waritt infalna och nu nyss förbij, då bårgaren ordinairt förlustar sig, har rådett eij kunnatt samla ordningarna för än i går och har jag altt så än intett fått wetha hwadh de resolweratt; jag både hotar samt gier goodh ordh, män kan aldrig säja huru consternerade Magistraten är och huru sturska hantwärkare och canalien äro, män jag hoppas de skola släppa fiedrana på ett eller annatt sätt innan leken lychtas; i dag wela de sända deputterade hith uth, då jag dem skall råda til att intett dröja medh deras Swar Eders Majestett hade haftt patience länge nog, och wore indifferent, om deras resolution, ty man kan finna mojen dem att twinga och medh deras egen afsaknatt. Eders Kungelige Majestett kan i nåder wara försäkratt att jag iblandh dessa Sällar ingen ting förgier af dätt jag troor kunna lända till Respect af Eders Kunglige Majestetz autorité, och redoutabla wapen. hoppas och att kunna berätta innan få dagar huru de sig declareratt. Emedlertijdh recommenderar jag mig på dätt aldra underdåneligast uthij Eders Kungl. Majestetz nådh och förblir uthij all ersinnelig devotion

Eders Kungelige Majestetz
min aldra Nådigeste
Kånungs
aldra underdånigaste och troo-
plichtigaste undersåte
M. Stenbock m. p.

Langenfour
Den 5: Maij 1704.

Stormächtigaste Kånung [Egenh.]
Aldra Nådigeste Herre.

I går aftons *) wore Staden Dantzichs deputerade hoos mig eij af alla ordningarna uthan af Magistraten i deras

*) D. v. s. fredagen d. 6 Maj; uppskofvet de fingo var till måndagen d. 9.

nampn, jag har dem effter dän lilla wältalighet gudh mig gifwitt alting uthförligen belagtt, ja så att de på sistonne intett wiste mig att swara ett ordh, uthan boode om dilation att fåå giöra een uthförlig rapport till de andra deras medh bröder, då jag dem swaratt att dätt är intett mer än billigett, att lemna hwar och een syndare thijdh till att bereda sig till döden och som här hängde nu all deras wälfärdh uppå wille jag som en deras wän lemna dem tijdh högst till om måndag, kunnandes jag dem försäkra intett af dän orsak att wara enpresseratt om deras ruine eller att surprennera deras festning som de befara, ty min Nådigeste Kånung lärer altijdh låtha dem weta föruth när Eders Majestet will låtha taga äggen undan hönan bort; fast och där uppå sutte redoutablare hieltar än skommakare och skräddare, in summa jag klappar dem medh den ena handen och medh dän andra agas dee, då heter dätt mein bryderkin och seen hwadh billar sig Edra oxar etc. in att wilja sträfwa emoth däns wilja som härskar och twingar myckett ansenligare puissencer än Edert uggelboo, att ingå hwadh han will och medh rätta påfordratt; jag får nu see huru de sig jära resolwera, de willa gierna gifwa i andra terminos een skrifft i från sig, män jag säjer Eders Kungelige Majestet en annan eij åstunda, än dän jag dem conceptett, af, gifwit, ja canaljen och populassen bröte halsen af dem om de dätt giorde. Mitt swar war de skulle anwända deras force sådant att styra, och slå uthur huwudett sig att wilja opponera emoth Eders Majestetz folk ty jag troor dem litett mer farliga än deras canalje och capabla att bryta halsen på den eena så wäll som dän andra. Dätt har i Helge dagarna canaljen ropatt och uthskieltt wåra Swänska samtt kastatt steen och lagtt hand på några, så har jag dem låtitt säja att först jag får höra att än nu een gång een swänsk insulteras skulle jag taga dän första Dantziker borgare jag får, ware skyldig eller eij, och låtha hänga dän i deras egen statz galge, jag hoppas dätta hotande lärer

eij onådigtt uptagas. Nu på timmen får jag bref af General Major Möller *): att i dätt brandenbourgiska uthij Stolpe är dätt gewärett som kommer uthur Bremen arretteratt, effter ett alment placat som Kungen [i] Prüsen låtett uthgå att intet gewär skall passera genom dess landh uthan dess spetiala pass jag har där om skrifwitt till Stettin i dag att de där söka samma gewär att giöra lööst ju heller ju för; Jag ber i underdånighet att få ett nådigtt swar af Eders Majestet om dätt gewärett här är arresterat samt att effter mitt underdåniga Memorial jag må få een inqvisition öfwer Protten som sitt contract om gewärettz lewerence eij hullitt, på dätt aldra Nådigeste Herre jag må wisa min oskuldh och osparda sorgfälligheth. när dätt Brämiska gewärett kommer så fattas mig 604 par pistoler, nu är 499 par af de arretterade dätt öfriga skall jag wäll få [af] Staden om wij blifwa wänner, om jag allenast får gripa dem an som dåk synes billigtt: jag recommenderar mig uthij Eders Majestetz nådh och förbliwer i diupesta underdånighet

Eders Kungelige Majestetz
aldraunderdånigaste och
trooplichtigaste undersåte
M. Stenbock m. p.

Langenfour d: 7 maij
A:o 1704.

[Påtecknadt:] Heilsberg d. 28 Maj. 1704.
Stormächtigaste Kånung [Egenh.]
Aldra Nådigaste Herre.
exped.

Gudh weth aldra nådigaste Kånung om Eders Kungelige Majestet nöögdh eller mig onådig öfwer denna medh Staden Dantzich genom mig drifna commissionen alden stundh min Nådigaste Kånung mig eij benådatt medh någett swar, jag tar gudh til witnes att jag giort effter mitt yttersta förståndh och som jag troott dätt wara Eders Majestetz

*) Frih. Carl Leonhard Müller v. d. Lühnen, kommendant i Stettin.

försäkringen är redan underskrefwen och till Gen. Maj: försändh warandes K. M:t medh dess dherwidh förde conduite wäl förnögdh och har han nu att uthfodra dhe uthlofwade pengarne kunnandes dhe intet unslippa straffpengarnes erläggiande. desse penningarne kunna incasseras i K. M:tz cassa williandes K. M:t draga försorg om deras åtherbetalande till familien

wilja; att jag dem försäkratt om Eders Majestetz nådh och låfwatt dem al försäkring om protection och beskydh, är i anledning af Eders Majestetz egna nådiga ordh, och Gref Piperts gifna försäkring; nu önskar jag man att få wetha hwadh Eders Majestet will jag skall swara, jag fruchtar om jag för dem eij får en försäkringz skrifft under Eders Majestetz egen handh att dee mig hwarken de förra eller senare penningar gifwandes warda, tijden lijder och jag weth Eders Majestetz affairer eij lider att min Nådigeste Kånung sig länge här uppehåller, penningarna böra räknas och äro kanske eij så straxt parath, altt så ber jag Eders Kungelige Majestet på dätt aldra underdånigeste att låtha mig medh ett ordh få wetha min aldra Nådigeste Herres wilja, samt om jag incassera skall i Eders Majestetz Cassa den gullenstierniska summan; och huru Eders Majestet på dän händelsen will att familien åther hemma i landett till fredz stelles. Rätt nu får jag tidningar uthur siöön att transporten ifrån Calmar och Karlshamn äro under wägen, och hoppas dän ifrån Stockholm och lärer följa. Styckena och de Saxsiska lunte musqvetterna har jag låtitt ambarqvera i Elbingen att hemsändas effter Eders Majestetz befalning; Af Bonak har jag kiöpt 302 flinter och 488 par pistoler gått gewär dätt andra war skräp och odugse krokott och sönderbrutitt, nu äro alla Dragoner medh gått gewär för sedda och wäntas allenast på wärjorna. Aldra nådigeste Kånung kasta ett nådigt öga på hoos gående Memorial och låth mig eij denna gången ohördan, för min fattiga släktt, min aldra Nådigaste Herre Hugnar alla andra i slijka

gås förbij

mål, gudh weth jag söker där igenom eij annatt än dätt som länder till Eders Majestetz egen höga tienst och mig till een lithen hugnatt. af wäntandes min aldra nådigeste

Skyndar medh peningarnes incasserande så mycket möijeligit är, och

Herres nådiga Swar och widare befalning huru jag mig nu och wedh ett oförmodeligett upbrott skall förhålla och effter följa ty penningarna wilja räknas och emoth tagas. Öfwerste Dykert har sagtt mig att Eders Majestet will dätt

deras öfwer completta manskap skall af mig munderas; så skall jag och giöra min flith, män dätt will hafwa tijdh, att få sadlar, stöflar och etc. Kläde finnes eij mer af den gattung altså begieres Eders Majestetz nådiga widare befalning, hwaruthinnan denna mundering skall bestå och om dän får wara sämmere;

dher K. M:t skulle wara upbruten innan sådant kan skee har han att skynda sigh effter

Jag recommenderar mig uthij Eders Kungelige Majestetz nådh och förblir in till min döödh medh all devotion

Eders Kungelige Majestetz
min aldra Nådigeste Kånungz
aldra underdånigaste och
trooplichtigaste undersåte
M. Stenbock m. p.

Langenfour d: 25
Maij A:o 1704.

[fortsättning på resolutionerna]

Som åthskillige gambla munteringar widh dhe regementer afstås som blifwa nyklädde, altså har man af dhem same att uthsee dhe bäste och sedan dhe äre uplagade dhermedh försee dhe öfwercomplette så långt dhet räcker, men det som felas anskaffa så gott som sig giöra låter, warandes nog när same manskap någorlunda blifwer beklädt, och beredit giort så gott sig giöra låter till dhess dhe kunna få bättre munteringar, och således holles quar, uthan att man behöfwer befahra dhet dhe för nakenhet skull lähre desertera, dok dher kläde till klädjarne[!] skulle i hast kunna anskaffas bättre än desse gamble har man dhertill att anwända behörig flijt.

[Påtecknadt:] Heilsberg d. 28 Maj 1704.

Stormecktigste Konung
Alldra Nådigste Herre.

För Eders Kongl: Maij:tz fötter fördristar iag mig att nederlägga denna min underdåniga recommendation för

Capiten Phuhl, hwilken kommer nu ifrån Hollstein i den förhåppning att giöra wijdare dess lycka här ute wed Eders Kongl: Maij:ttz Armée.

Han har den förmån att wara Eders Kongl: Maij:tz vasal, samt att hafwa tient Eders Kongl: Maij:tt ifrån dess ungdomb. Han tiente för Lieutenant under det mig i nåder anförtrodde Regementet i Wismar, och blef sedermera giord till Capiten af Högst Salig Hertigen af Hollstein, då han dijt kom med de Trouppar som Eders Kongl: Maij:tz glorwyrdigst i åminnelse Sal: Herr Fader till Hollstein marchera lät. Nu har han der å orten erhållit sin dimission, kommandes hit att uppoffra med glädie lijff och blod för Eders Kongl: Maij:tz gloire. Som General Lieutenanten Banier *) honom mig så högst recommenderat och gifwer honom ett ogement låford, så har iag och understått mig i underdånigheet för honom hoos Eders Kongl: Maij:tt med denna min föreskrifft att inkomma, underdånigst bedjandes det tecktes Eders Kongl. Maij:tt honom med MajorChargen under Öfwerste Ekeblad benåda, dock underkastandes sådant med diupaste Soubmission Eders Kongl: Maij:tz egit nådigste godtfinnande, förblifwer in till min död

Eders Kongl: Maij:tz
min alldranådigste Konungz
och Herres
aldra underdånigaste
och trooplichtigaste undersåte
M. Stenbock m. p.

Langefur d. 25 Maj 1704 **).

*) Frih. Johan Gabriel Banér, gen.-löjtnant i holsteinsk tjänst.

**) Ett helt kort bref, likaså af d. 25 maj, med förfrågan huru det skall förhållas med utn. landshöfdingen A. Strombergs innestående fälttraktamente, är här ej medtaget.

Stormecktigste Konung
Alldranådigste Herre.

Eders Kongl: Maij:tt berättar iag i underdånigheet hurusom schaubeynachten Wattrang *) i går afftons ankom med de recrüter ifrån Calmar och Carlshamn, hwilka på hoosföljande uppsatz finnes antecknade. De andra äre ännu intet anlände, män förwäntas stundel: hafwandess schaubeynachten imedlertijd lämnat en kreützare i Siön, som uppå deras ankomst wakar.

Af hoosgånde General Ammiral Wachtmeisters föreskrifft, så wäl som den fångna saxiska Capitens Geistels supplique tecktes Eders Kongl: Maij:tt i nåder förnimma dess usla tillstånd, och underdånigsta anhållande, hwilket iag af Christeligit medlijdande eij annars kan än Eders Kongl: Maij:tz höga nåd och misskundsannheet i underdånighet underkasta.

Jag förblifwer med all undersåtlig devotion

Eders Kongl: Maij:tz
min alldra nådigste
Konungz och Herres
aldra underdånigaste och
trooplichtigaste undersåte
M. Stenbock m. p.

Langefur d. 26 Maj 1704 **).

Stormächtigaste Kånung [Egenh.]
Aldra Nådigeste Herre

Jag ber Eders Kungelige Majestet för gudz skull täckes att låtha mig wetha huru Eders Majestet will att (att) jag skall mig förholla medh Staden Dantzich ty dän menar att effter

*) Gustaf Wattrang, sen. amiral.

**) Med detta bref följa tvenne andra: ett ifrån gen. amiralen af d. 12 maj, det andra från kapten Geistel, dat. Kalmar d. 26 April.

dän giorda Submissionen hoon eij mer lärer anmodas af Eders Kungelige Majestet ett mer att betala; uthan dätt wore, man mina uptåg, altså ber jag i underdånighet att få wetha 1) om Eders Majestet dem ingen försäkringz skrifft gifwa will, 2) om Eders Majestet dem will förskoona för stunde böterna*); 3) om den gyllenstierniska familiens penningar skola casseras in uthij Eders Kungl. Majestetz cassa, och om Eders Majestet familien på annatt sätt i nåder will contentera, är dätt sig att Eders Majestett Staden wägrar een protections skrifft, såå är all min giorda försäkring till dem, uthe, och kulkastatt, och troo dee mig aldrig mer ty uppå dän låfwen att hafwa all Kungelig nådh och protection af Eders Majestet att förwänta hafwa de sig underskrifwitt och få de dänna skrift intett och skola hollas at betala lika fultt time penningarna ser jag dän senare willer wallan större än dän förra ty de betala aldrig uthan excecution, och på hwadh sätt dän bör skee afwäntar jag Eders Kungelige Majestetz nådiga befalning jemwäll uppå: jag har hotatt låckatt och trugatt män får till swars dee äro försäkrade att Eders Kungelige Majestet är altt för nådig till att wilja dem på lägga ett straff där de eij äro wållande uthan giort alt i wärden till Eders Majestetz förnöjelse, enfin uthan att jag får Eders Majestetz nådiga spetiala wilja hwet jag eij hwadh jag skall giöra, befarandes att mitt här hafda arbete eij lärer wara till ett nådigtt nöje. Jag skyndar på transportens debarqvering altt hwadh jag kan; de som hafwa sina Regementer här låther jag straxtt rycka in. De af öfwe[r]sten Liljehöökz Regement Cronebergz län, läth jag dela på de andra twenne småländiska. De andra af Cavalleriet skall jag så snart de äro till landtz

*) Carl XII hade tillskrifvit Stenbock, att Danzig, om den utsatta terminen för deras förklaring försummades, borde betala 1000 Rdl. eller hvad Stenbock ansåg lämpligt, för hvarje timma de dröjde öfver fristen (N:o 216 E. C.). De blefvo heller inte färdiga till »lördagen», ty deras skrift är daterad måndagen d. 30 efter svensk räkning.

dem försända till dett Marienbourgiska, att afwänta Eders Majestetz widare ordres. dätt höres än intett af dem som komma ifrån Stockholm och de orterna; jag ber Eders Kunglige Majestet om ett nådigtt Swaar, och förblir in till min döödh medh all ersinnelig devotion och wyrdnatt

Eders Kungelige Majestetz
min aldra Nådigeste Kånungz
alddra underdånigaste och
trooplichtigaste undersåte

Langenfour d: 27 Maij A:o 1704. *M. Stenbock m. p.*

P: S: En sådan skrift som här hos följer hade staden sielf projecteratt män jag intett welatt öfwersända *) i dy dem eij ålijgger någett till under skrift att upsättia, Eders Kungelige Majestet kan där af see huru wida de äro till att wilfärigas, och hwadh jag dem wedh de ingifna punctor beswaratt; wäll wåre dätt om de på någett sätt kunde få een försäkring emedan jag dem där om försäkratt, som wore sig sådan som Eders Majestet sielf behagar dän att låtha upsätta. Jag har dem i dag låtitt säja att om de betala prompt så hafwa de altt att hoppas hoos Eders Majestet, gifwe gudh Eders Majestett dem för där medh wille benåda, ty för få wij ingen penning och behöfwa dän omyckett wäll.

*) Den följer emellertid i brefvet, men har endast intresse för en jämförelse med staden Danzigs slutliga förklaring, som i svensk öfversättning kan läsas hos Nordberg I, 494. Denna är daterad d. $\frac{20}{30}$ Maj och innehåller äfven det uppsägande af tro och lydnad mot konung August, som var Carls oeftergifliga fordran, men hvarpå Stenbock i ett tidigare bref tviflat, att han skulle kunna förmå den att gå in. Carl XII var mycket otålig öfver dröjsmålet, ty han ville nu bryta upp mot Warschau. Han hade t. o. m., berättar Nordberg, stigit till häst för att rida till Danzig, men i Dirschau möttes han af krigskommissarien O. Bromell med Stenbocks bref. Nu afgaf han för Danzigs räkning den försäkran, som läses hos Nordberg I, 495 och som är dat. Heilsberg d. 27 Maj.

Jag sänder här Marienburgz reverse in originale dän af Elbingen lärer följa under Sigrothz couvert, och den af Toren skall följa så snart han mig blir inhändigatt, min Nådigeste Kånung är så nådig och låth mig få swar om eij annars igenom General Major Lagerkrona. här följer och een dell Da[n]tzicher reverse på pålska som genom hela landett kunde försändas om Eders Majestet dätt så behagar.

Stormecktigste Konung
Alldranådigste Herre.

Som största delen af de nu öfwerkomne Ryttare befinnas wara oberedne, och dess utan eij kunna nu stöta till derass Regementer, Emedan de äro borte och wijdt kringspridde, altså har iag tänckt att sända dem så länge till General Lieutenanten Nierooth *), i underdånigheet hemställandes detta i Eders Kongl: Maij:tz nådige godtfinnande. Som ibland desse ankomne Transportskiepp eij mer finnes än twenne Eders Maij:tz Lastdragare, hwilka äro af Kongl: Ammiralitets Collegio beordrade att gå till Wolgast att afhämta Träwercke för Ammiralitetet, så har iag eij underståt mig sådant att contramandera, utan befracktat twenne Lübeckare, som skola öfwerföra till Stockholm de i Elbingen tagne MetallStyckerna, mörsare och saxiske Luntmusqueterna, som till antalet äro 7000. Jag lefwer i den underdånige förtröstan att iag här utinnan giort hwad iag bort.

*) Gen.-löjtnant Carl Nieroth var chef för Smålands kavalleri till 1706, då han efterträddes af Valentin Dahldorf. — Hvar Nieroth med sitt regemente varit förlagd, kan jag ej noggrant uppgifva, men Stålhammars bref denna tid äro daterade Marienburg, Marienwerder, Damerau — alltså i triangeln Weichsel-Nogat. Hvad Damerau beträffar, så ligger visserligen ett sådant SV om Friedland (ej som i not. sid. 71, Del VII står: Ö.), men här är tydligen fråga om en ort i Marienburger Werder ej långt från Weichsel.

Såsom det befinner sig att öfwerste Buchwaldt *) har 120 heela munderingar, till hwilka han intet har manskapp, så förfrågas i underdånigheet, om intet öfwerste Dückerts öfwercompletta manskapp kunde blifwa med dem hulpne, hälst emedan som Öfwerste Buchwaldt eij lärer ännu så snart få tillsammans dess recrüter; Som och några Regementer notificerat att de hafwa öfwrigt en hoop gambla munderingar, hwilka dem skulle falla högst beswärligt att föra med sig i Felt, så förfrågas efwen i underdånigheet, om icke samma munderingar kunde så länge lämnas qwar i Elbingen? Afwacktandes så wäl på denna, som mine förra underdånige skrifwelser Eders Kongl: Maij:tz nådigste Swar och befallningar, förblifwer in till min död med all undersåtlig devotion

Eders Kongl: Maij:tz
min alldra nådigste
Konungz och Herres
aldra underdånigaste och
trooplichtigaste undersåte
M. Stenbock m. p.

Langefur d. 28 Maj 1704.

[Skrifvelse dat. Langfuhr d. 31 Maj med anledning af bilagdt bref från Fältmarskalken grefve J. Mellin i Stettin om ersättning för fraktkostnaden för afsända gevär. Föreslår, på grund af kommissariatskassans stora utgifter, att fältmarskalken påtager sig omkostnaden till betalning].

Stormächtigaste Kånung [Egenh.]
Aldra Nådigeste Herre

Jag berättar Eders Kungelige Majestet i underdånigheth att Staden Dantzich enteligen, medh stor soubmission

*) Kristian Albrekt Buchwald.

straxt effter Eders Majestetz afresa *) kom och declarerade att wilja altt betala, ber där hoos på dätt underdånigaste att Eders Kungelige Majestet dem will, förblifwa nådig och een mildh beskiermare, hädan effter hwar om jag ingalunda twiflar i dätt Eders Kunglige Majestet af dem ärhullitt altt hwadh min Nådigeste Herre befaltt, jag har mig angageratt att wara deras advocat innför Eders Kungelige Majestet, hwilkett jag ber på dätt ödmiuk underdånigaste må til städjas dåk aldrig widare än Eders Majestetz gloire och interesse dätt lijder. Jag kan intett för wara färdig medh incasserandet af penningarna för än om fredag 8 dagar till i dy een del skall komma ifrån Hambourch och Köningzberg. Nu åther står mig allenast dän striden jag har medh Staden om spetiepenningar för timmarna uthur dätt fundament som jag berättade pro opus et labore jag pinar wäll uth dem allenast Eders Majestet i nåder och af Barmhärtighet dätt confirmerar. af inga skiep har hörtz sedermera män hoppas de lära wäl komma denna wekan, jag skall ingen flijth låtha ospardh att fulborda altt hwadh Eders Majestet mig anbefaltt, recommenderandes mig uthij Eders Kunglige Majestetz nådh och förblir medh all devotion in till min döödh

Eders Kungelige Majestetz
min aldra Nådigeste Kånungz
aldra underdånigaste
och troplichtigaste undersåte

Langenfour d. 1 Junij *M. Stenbock m. p.*
om afton kl: 6 A. 1704 **).

*) Från Dirschau, se noten sid. 249. Trots Danzigs »stora submission» för tillfället höll det likväl på att följ. år uppstå ny tvist med den nackstyfva staden. Då var det Meijerfelt, som fick bli utjämnaren.

**) Svaret på detta bref läses i N:r 217. E. C.

Stormecktigste Konung
Alldra nådigste Herre.

Eders Kongl. Maij:tz nådige skrifwelse af d. $\frac{13}{3}$ hujus har iag bekommit; och som Eders Kongl: Maij:tt nämbner der utinnan med ett ord om de öfwrige skieppz af transporten ankåmst, så berättar Eders Kongl: Maij:tt iag i underdånigheet att alla äre nu komne, så när som på Sörmanlänningar och Westerbottningarna, hwilka emedan winden är god, efwen stundel: wäntas. Imedlertijd bespares ingen möda el:r flijt de ankomne att debarquera. Att incassera pänningarna af Dantzig, skall eij heller, aldranådigste Konung, nogon tijd försummas, utan alt med den tro och nijt, som iag Eders Kongl: Maij:tt skyldig är, förrättas. Hwar med recommenderar mig i Eders Kongl. Maij:tz höga nåd, och förbl: med all undersåtlig devotion

Eders Kongl: Maij:tz
min aldranådigste Konungz
och Herres
aldra underdånigaste
och trooplichtigaste undersåte
M. Stenbock m. p.

Langefur d. 5 Juni 1704 *).

Stormächtigste Konung
Allernådigste Herre

Jag har nu på stunden erhållit Eders K. Maij:tz allernådigste bref dat. d. 29 [?] Junij **) uti hwilket Eders Kongl.

*) Detta bref har Carl fått, innan han d. 11 Juni bröt upp från vinterkvarteret i Heilsberg. Han red enl. Nordbergs berättelse till Danzig, där de svenska transportskepp, som öfverförd rekryterna, lågo på redden. Naturligtvis har Stenbock vid detta tillfälle sammanträffat med honom. Sedan fortsatte han sin väg åt S. och SO. öfver Graudenz och Pultusk. Den 27 Juni var han i Warschau på ett kort besök och hade sitt samtal med kardinalen.

**) Ej hos E. C.

Maij:t mig allernådigst befaller att upnegotiera $\frac{100}{m}$ rdr. till några ofördröijel. tarfwer och nödwändigheter, till hwilkas erhållande Eders K. Maij:t mig nådigst befaller att öfwertahla lefweranterne, hwilka till K. Maij:tz armées beklädnad eller elliest hafwa giordt några lefwereringar, hwarföre dhe till datum till fullo intet äre blefne förnögde, att hafwa fördrag med restens afbetahlning på åhr ock dag, williandes Eders K. Maij:t medlertijd för samma deras förskått dem bestå Sex procento. Men emädan såsom ingenting här i wärlden är mig kiärare än att effterlefwa och med yttersta förmågo fullgiöra Eders Kongl: Maij:tz allernådigste willie och befallning, Så finner iag dock för mig härutinnan sielfwa omöijeligheeten bem:t $\frac{100}{m}$ richzdahler på ofwanbem:te sätt att upbringa, aldenstund leweranterne med hwilka iag måst accordera, hafwa warit af så ringa Capital att iag måst tilsäija dem halfwa betahlningen innan dhe något kunnat præstera, och sedan förnöijt dem resten på det dhe måtte kunna lefwerera hwad dhe låfwat, men om iag för någon lijten tijd sedan och då Wolters war här, här uthaf hade hafft notice; Så har iag tiltrodt migh genom honom bem:te summa peningar att bekomma. Jag förblifwer med diupeste veneration

Stormächtigste allernådigste Konung
Eders Kongl. Maij:tz
aldra underdånigaste och
trooplichtigaste undersåte

Marienburg d. 5 Julij 1704 *). *M. Stenbock m. p.*

*) Stenbock, som så länge af olika angelägenheter kvarhållits i Danzigs närhet, är nu på väg söderut för att med sitt regemente stöta till den kungliga armén. — De andra regementena hade ju brutit upp långt tidigare: Skaraborgs reg. t. ex. (K. Kr. D. XI) d. 28 Maj, Västerbottens vid samma tid.

Stormecktigste Konung
Aldra nådigste Herre.

Jag har härtills för min opassligheetz skull eij kunnat hafft den nåden Eders Kongl. Maij:tt med mina ringa skrifwelser att uppwackta, utan som iag nu bettre blifwit, fördenskull berättar i underdånigheet att iag i går afftons är hijt kommen, och täncker will gud, i morgon åter gå här ifrån, stötandes till mit i nåder anförtrodde Dragoun Regemente, som befinner sig 5 mihl här ifrån, med hwilket iag så länge marchera tencker, till dess iag kan lägenheet bekomma hoos Eders Kongl: Maij:tt i egen person min underdånigste uppwaktning att aflägga. Eljest berättar Eders Kongl. Maij:tt iag efwen wäl att westerbottens recrüter just wed min afresa ifrån Marienburg woro ankombne på Dantziker reddan under Nerungska stranden, om hwilkas subsistence i Elbingen iag all nödig anstalt giort, underdånigst mig förfrågandes om Eders Kongl: Maij:tt will att de skole blifwa der, el:r och om Eders Kongl: Maij:tt i nåder skulle finna för godt att de följa marchen, så framt Eders Maij:tt det finner säkert wara. Hwilket uti Eders Kongl: Maij:tz nådigste behag och godtfinnande iag i underdånigheet hemställer, på den händelsen de och borde med officers försees som dem fortbrackte, de äro 332 man utan gewär och muntering; berättandess jemwäl att alt är i full marche. Jag förbl: med diupaste devotion

Eders Kongl: Maij:tz
min aldranådigste Konungz och Herres
aldra underdånigaste
och trooplichtigaste undersåte
M. Stenbock m. p.

Thorn d. 7 Julij 1704.

[blott P. S. egenhändigt]

P: S: jag har giort min högsta flith att få upnegotiera de åstundade $\frac{100}{m}$ rikzdl. män ingen will sig (troo) där till

troo jag har tänkt Dantzich skulle emoth 8 procento wilja häruthinnan wisa sin devotion och skyldighet emoth Eders Majestet män neij de äro högfärdigare än någen sin. Eders Kungelige Majestet weth huru jag mig för dem och deras conservation uthlagtt, män de hafwa mig medh skymf bemött, och som Eders Kungelige Majestetz höga person där under lijder så skall jag min klagan munteligen i underdånigheth föredraga, hade jag wethatt om denna summans anticipation för, hon hade warit att taga uthur wärderen uthan complimenter i 10 dagars thijdh. Toren och Marienbourch samt Elbingen äro tiggare: jag har än een styfwert in cassa män nödhwändig för armen dåk alt som Eders Majestet i nåder behagar.

Stormächtigaste Kånung [Egenh.]
Aldra Nådigaste Herre:

Uthom den olijdeliga pinan jag hafft och än plågas af i min ryg och bröst, hade jag länge sedan skolatt i person giöra min underdåniga upwachtning *) hoos Eders Kungelige Majestet, i dag kommer jag medh mitt och Dykers Dragoner Regemente hit 12 mil i från Rava och som wij marcheratt 3 dagar måste jag stå stilla i morgon för hästarnas conservations skull och skall sedan skynda marchen dätt mästa som ske kan uthan folketz och hästarnas ruine, här berättas att wedh Rawa skal wara både ontt om fourache som och om altt annatt. Eders Kungelige Majestet lärer twifwels uthan wäll låtitt där om kring uthskrifwa om

*) Detta skedde först i Sandomir mot slutet af Juli. D. 21 skrifver han till sin grefvinna, att han stod 4 »lieux» därifrån, och föreningen med högkvarteret bör således ha ägt rum en af de närmaste dagarna, Loenbom synes mena först d. 26. Det antydda brefvet är det första, som på lång tid (sedan d. 28 April) riktas till henne, ty under en del af den förtretliga våren i Västpreussen har han haft henne hos sig och hoppas att hon nu lyckligen hemkommit.

brödh och dricka, sådana universalier har jag låtitt uthgå witt och brett i kring män om armen stöter till sammans så måste dätt sättas till dubbeltt eller mer här äro inwånerna mäst lupna till skogz, dåk har Regementerna ingen nödh hafft och har ingen att klaga om icke dätt är att Dragonen wet att stiela så nätt att ingen får wetha hwem dätt giort. Femton af mina hafwa sig absenteratt sedan de lemnatt hästarna och största delen af munteringarna; twå disserteurs har jag sitjandes och ber på dätt underdånigaste att de må få hängas för Excempell skull, hafwandes jag een skarprättare i mitt följe. Aldenstundh jag een witine låthitt gå strömmen upföre till Warschou medh några munteringz sorter för Upland och Wesmanlandz Regemente samt några hattar, skoor, och jeren redhskap till brooer förfärdigande, så ber jag på dätt underdånigaste Eders Kungelige Majestet täckes låtha passa uppå deras ankomst att hwart och ett må komma till sin ägare. Där hoos är Sacken [?] som är commissarius i Bomens ställe effter Eders Majestetz befalning Capitain Saulus ifrån Riga 3 Artollerie timmermän och een escort af (a) 6 man och en underofficer af Staden Torens gvarnison. skulle Eders Majestett behöfwa någett uthur Cassan så följer dän Klerken och Rankens Regement *) i fall dän eij än wore kommen till Eders Majestet. Om westerbotningarnas ankomst på redden under näringen har jag redan uthur Toren berättatt Eders Majestet. Tauben är 3 mill bakom oss och Mejerfeltt följer honom på 3 mil. Såsom jag förnummitt att Eders Kungelige Majestett genom gudz wälsignelse har låtitt wälja en ny kånung **) och Stanislaum d. 1; så gratulerar jag af ett dewoth undersåteligett hierta Eders Kungl. Majestet där till, önskandes där

*) Lorentz Clerck och Gustaf Ranck, d. v. s. Jönköpings och Kalmare reg.

**) D. 2 Juli utropades Stanislaus till konung. — Detta har icke antecknats i den gamla interfolierade almanacka, som ligger framför mig, men väl under d. 14: gick Dorpat öfwer till Ryssen med accord.

jemte att gudh dän aldra högsta som här tills fört och ledsagatt Eders Majestet uthij altt sitt företagande, han täckes än wijdare uthgiuta sin milderika wälsignelse uppå Eders Kungl: Majestett, på dätt att min aldra Nådigeste Herre må finna sin hiertans hugnatt uthij altt hwadh Eders Kungelige Majestet på slår, tänker, och begynner, hwar om jag Enfaldig helt försäkratt ty gudh lärer ännu uthrätta stoor ting i genom Eders Kungelige Majestetz handh, Gudh dän aldra högsta beware Eders Majestet, jag afwäntar Eders Majestetz nådiga befalning, kastandes mig i underdånighet till Eders Majestetz fötter medh dän försäkran att jag uthij min sista andedräktt skall finnas wara medh all troohett och all devotion

Eders Kungelige Majestetz
min aldra nådigeste Kånungz
aldra underdånigaste
och trooplichtigaste undersåte
M. Stenbock m. p.

Przedetz *) d: 11 julij
A:o 1704.

Stormächtigaste Kånung [Egenh.]
Aldra Nådigaste Herre.

Eders Kungelige Majestet tar eij onådigt att jag sielf följdh medh partiett ehuru swårt mig min ryg wärk plågar, i intett annatt uthseende än effter min yttersta förmåga att kunna inskaffa lifz uppehälle för Eders Majestetz stålta trouppar. Här har saxcerna huseratt grymt och litett lemmnatt qvar: dåk finnes öfwer 200 tunnor drika i förrådh och några tusen marker brödh, spikrarna medh Rågen låther jag wisitera, saxcarna lemnatt 6 bakugnar wedh stranden, qvarnar äro här på en tretton, här på een a 2 mill ifrån, så att man kan till wärka om dygnett mer bröödh än armen

*) V. om Weichsel och o. 40 km. söder om Wlozlawsk.

tarwar för uthan hwadh landett lärer tilföra allenast dätt man får tijdh, til malas, bryggas och bakas; medh wagnar har jag intett kunnatt sända ty de finnas eij uthan de här äro måste fara till och från qvarens, och til watens är missligett för dätt låga watnett skull *) på många ställen dessuthan weth jag eij om icke Eders Majestet kommer närmare innan mårgon. Af fienden har man följande säker efterrättelse: Kung August är gången till Sokall att slå broon öfwer Buggen för Matzepa som i förgår stått medh een anseenlig succurse wedh Ostrog: dal [?] i Wolinien; effter deras conjuction skall wara tankan att möta min nådigeste Kånung. Branten **) ståår här en stark mil i från emellan Olisitz och här, och som säjes skall willa lura på dem Eders Majestet sänt för uth, han skall hafwa till 8000 man alla handa släp medh sig, män jag hoppas han skall medh gudz hielp få mooth om han kommer så länge een man är igen af de swänska. Här är witiner att slå 3 bryger öfwer strömmen medh hwilkett i största hast skall ske om Eders Majestet sänder 500 man arbetare för hwar broo, och alla timmermän. Här på sidan är litett fourage eller intett män på andra sidan skall finnas mer. Universalier äro redan öfwer hundrade uthsända och skall ingen flijth sparas jag recommenderar mig uthij Eders Majestetz höga nådh och förblir till min döödh medh all devotion

Eders Kungelige Majestetz
aldra underdånigaste och
trooplichtigaste undersåte
M. Stenbock m. p.

Jareslow d. $\frac{4}{14}$ Aug.
A:o 1704 ***).

*) I floden San, vid hvilken Jaroslaw ligger.

**) Adam Friedrich Brandt.

***) Hit gick Stenbock i förväg med 300 man ifrån Sandomir. D. 6 Aug. kom armén till Jaroslaw och stod kvar till d. 22, då Carl med hufvudstyrkan bröt upp mot Lemberg, kvarlämnande Rehnsköld med 12 regementen.

Konung August hade i slutet af Juli lämnat Jaroslaw och tågat

Stormächtigaste [Egenh.]
Aldra Nådigeste Kånung.

Dän spion jag sänt uth i natt, ehuru Barbarisk han såg uth, så synes som wore han försagdh kommandes nu till bakars och föregier hästen eij waritt honom godh nog, han säjer sig hafwa waritt 4 mil här ifrån på Jablonofskis godtz Boubrka, och där fått höra att cossaqverna skola stå många til talett en mil längere bort på andra sidan om Gliany 5 mil här ifrån förstinnan Wiesnowiskis godtz, hoon sielf boor uthij Bialakamy 8 mil här ifrån; män som denna syndaren för hästens skull eij bracht al dän effterrättelse jag önskatt så låther jag honom medh een bättere häst förse och åther sänder honom å nyo, skolandes han eij uthan wiss och autentiqve berättelse igenkomma och dätt ännu i dag. Jag recommenderar mig uthij Eders Kunglige Majestetz höga nådh och förblifwer till min döödh medh all Devotion

Eders Kungelige Majestetz
aldra underdånigaste och
trooplichtigaste undersåte
M. Stenbock m. p.

Leop: d: 6 sept:
1704 *).

mot Sokal, men sedan böjt af i västlig riktning mot Lublin, hvarigenom han kom emellan svenskarna och Warschau samt fick tillfälle att göra sin kupp mot hufvudstaden. Men denna kunna vi gärna med Hallendorff kalla »en episod utan verklig betydelse». Bland det ledsamma med den var, att Carl XII för att få Arvid Horn tillbaka fick utlämna L. N. Hallart. Icke såsom något afgörande hängde just på honom, men såsom skicklig fortifikationsofficer har han, jämte de andra tyskarna i tsarens tjänst, icke oväsentligt bidragit till olyckan vid Poltava. Det är en tysk seger nästan lika mycket som en rysk, men det blef förstås ryssen, som skördade fördelarna.

*) På tåget mot Lemberg var Stenbock med och hans affär med Galecki är bekant. Från Lemberg sändes han i början af Sept. till Rawaruska att anskaffa underhåll till armén, gick sedan till Krasnostaw och Palike, där han fick de sista bref från konungen, som E. C. meddelat, med uppdrag att gå till Baranow för att slå bro öfver Wjepersh. I början af Okt. förenar han sig åter med armén. Carl talar (N:o 218) om att han fått två bref från Stenbock från Lublin. Intet af dessa har bevarats.

Allerunderdånigst Memorial

Effterssom hwarken i den förra eller senare Eders Konglige Maijestätz nådigste Capitulation om Dragoune-Regementernes uprättande och förstärkning är inryckt wordet om fältskärsgesäller, Hoffslagare, sampt munsterskrifware och Sahlmakargesäller; Och Eders Kongliga M:tt lijkwist munteligen allernådigst befalt att sådana antagas skohla; Altså är min underdånigste ansökning Eders Kongl: M:tt täcktes DragouneRegementerne der öfwer des skrifftelige Rəsolution nådigst meddehla, om Eders Kongl: M:tt behagardem af sådana persohner så många nådigst beståå, som wijd Cavallerie Regementerne, och hwad hwar och Een skall på State niuta, alldenstund de för Eders Kongl: M:ttz höga interesse skull och Regementernes Conservation äro alldeles omistandes.

Rehersdorff *M. Stenbock m. p.*
d. 14 Novembr 1704.

Stormächtigste Konung
Allernådigste Herre

Såsom een wiss Meijerfelt*) den sig för Öfwerst Lieutenant titulera låter, sig icke allenast, när iag honom å Embetes wägnar till mig kalla låtit, Eders Maij:tz höga autoritét att Souttenera och all confusion att hemma, icke allenast mig med föracktelige ord och all dispect bemött, utan och skall hafwa fält på min baak inför, både främmande puissencers officerare, som ock för Eders Kongl. Maij:tz egna, sådanne ord att dhe deröfwer faasade, i dy derigenom

*) Förmodligen Wolmar M. yngre broder till Johan August. Det fanns en äldre, Carl Fredrik, som blef öfv.-löjtnant 1703, senare öfverste vid Österbottens reg. och som stupade vid Poltava. Om Wolmar M. anmärka ättartaflorna, att han »tjänte sig upp till öfv.-löjtnant» utan att tillägga när eller hvar. Till hans meritlista hör vidare, att han till sist blef öfverste och general i rysk tjänst.

Då C. F. M. stod på en annan krigsteater, den baltiska, mäste det således vara fråga om W. M. Sannolikt har han tjänat vid broderns nyvärfvade dragonreg.

eij mindre touscherandes den autoritét iag å Eders Maij:tz wägnar præsentera bör, utan och min reputation och heder en particulier; Altså flyr iag i diupesta underdånigheet till Eders Kongl. Maij:tz höga nåd ock beskydd, som den om min aldranådigste Konungz mildheet emoth mig mehr än giltiga preuves har åthniutit, bediandes aldranådigste Konung på det aldraunderdånigste, att denne H. Meijerfelt eij må hafwa dispecterat mig förgiäfwes, utan må för et slijkt brått och tilfogad sijdwyrdnat ansees effter Eders Kongl. Maij:tz Krigzarticlar. Jag förtröstar mig om Eders Kongl. Maij:tz höga nåd och maintien, så mycket mehr, som iag weet att Eders Kongl. Maij:tz och det höga interesse och tienst, eij kan tåhla att någon den förnemste eller ringaste uthi Subordinationen, får, när han ex officio tiltales, resonera eller gifwa spåtska ord, utan det bör warligen och med respect tillgå. Jag har Gudi skee lååf in till denne stund så tient Eders Kongl. Maij:t, så att iag derigenom Gudi wari låf förwärfwat mig Eders Kongl. Maij:tz nåd, och heela arméens wänskap ock kiärleek, och går mig så mycket högre till sinnes att een dens meriter heelt obekanta, skall töras mig fast än Een Eders Maij:tz owärdige General Major föreskrifwa på hans Sujeet een ny och particulier conduite, der ingen intil datum om mit härtills förde commendo någonsin sig beswärat. Ytterligare kastar iag mig än till Eders Kongl. Maij:tz fötter som den med all devotion och wyrdnat med sin sidsta blodz droppa tänker att betyga sig wara

Stormächtigste Konungz
alldranådigste herres
Eders Kongl. Maij:tz
aldra underdånigaste
och trooplichtigaste undersåte
M. Stenbock m. p.

[Skrifvelsen odaterad, men den ligger i samma konvolut som 1704 års bref. Då S. här kallar sig gen.-major, hör den också dit. Tvisten mellan honom och J. A. Meijerfelt hör emellertid till 1705].

Stormächtigste Konung
allernådigste Herre.

[Påtecknadt:] K. M:t wänter att Generalen Gyllenstierna som dess öfwerste anholler herom hoos K. M:t

Ravitz d. 4 Martij 1705

Exped:

Eders Kongl. Maij:t berättas underdånigst att hwad Schlosshauptman Klincoströms fordran för gewähret angår, så hoppas iag at han til den sidsta Martij fulkombl. skall blifwa betahlt. Elliest kan Eders Kongl. Maij:t aldrig troo uti hwad slätt tillständ landet är, ty förutan att så många äro afbrände beklaga sig dhe öfrige att dem express blifwit förbudit att såå, deraf bönderne i sådan armod förfallit att dhe intet hafwa brödet, huruledes dermedh förewetter, skall af det deröfwer håldne förhöret framdehles sees kunna. Jag har på alla ställen executioner uthe, underlåter och så intet hwarken dag eller natt att anwända alla mensch- ock möijelige medell att drijfwa in alt det mästa som skee kan, skall ochså frambättre intet läggia fingret emellan att bruka all rigeur och största alfwar, men än törs iag intet gå så bröstgänges på dem ty då löpa dhe alla bårt i det Brandeburgska ifrån huus och hem uti hwilka ingen ting mehr är än tomma wäggarna, då iag på det sättet skulle få als ingenting. Härhoos föllier een underdånig Supplique ifrån Axell Leijonhufwud*), Capitain under General Gyllenstiernas Regemente, deruthinnan han underdånigst anhåller att få giöra Campagnen här uthe till att få see och lära något, och således giöra sig till Eders Kongl. Maij:tz tienst så

*) Axel Gabriel Leijonhufvud. Ättartaflornas uppgift (Tab. 10), att han blef kapten 1707, oriktig. Suppliken här utelämnad.

mycket mera skicklig, hwilken hans underdånigste begiäran iag aldraödmiukel. till een nådig Eders Kongl. Maij:tz bönhörelse recommenderar. Jag framhärdar uti diupesta veneration

Stormächtigste allernådigste
Konungz
Eders Kongl. Maij:tz
aldra underdånigaste och troplichtigaste
undersåte

Braunsberg d. 23 febr. 1705. *M. Stenbock m. p.*

Stormächtigste Konung
allernådigste Herre.

[Påtecknadt:] Kan ännu något anstå hermedh

Ravitz d. 4 Marti 1705

exped.

Jag beder på det aldraunderdånigaste att Eders Kongl. Maij:t eij onådigt uptager denne min underdånige påminnelse: Att om icke Eders Kongl. Maij:t i nåder wille, att dhe i Pohsen stående trophéer skulle blifwa öfwerförde åth Swerige, i fall någon transport derifrån skulle ankomma, med hwilken dhes återreesa bem:te trophéer kunde bårtsändas; altså är min underdånigste förfrågan om icke Eders Kongl. Maij:t nådigst behagade försända bem:te tropheer till Thorn nu medan wägarne goda äre, hwarifrån dhe sedermehra så mycket beqwämligare kunde transporteras

til den ort som man dem hafwa will. Jag framhärdar in till min dödzstund

Stormächtigste allernådigste Konungz
Eders Kongl. Maij:tz
aldra underdånigste
och trooplichtigaste undersåte
M. Stenbock m. p.

Braunsberg d. 23 febr: 1705.

Stormächtigste Konung
allernådigste Herre.

[Påtecknadt:] Som han redan har bequämat sig till durchmarchen, så är på dess förra förfrågan intet att swara

Ravitz d. 11 Martij 1705

exped.

Eders Kongl. Maij:t har iag i förrgårs genom mitt underdånige breef*) een Copia af den Brandeburgiske GeneralLieutenanten Arnheims till mig af d. 5 Martij St: n: affärdade bref, öfwersänt, hwarutinnan han effter någon inluppen ombrage åthskillige sällsamma underrättelser desidererar, hwaruppå iag honom eij något swar meddehla kunnat, förr än iag sådant Eders Kongl. Maij:t underdånigst tilkiänna gifwit. Elliest föllier här hoos så wähl Copia af mitt till bem:te GeneralLieutenant affärdade bref, som och des swar derå**), hwarutinnan han sig heelt

*) Saknas.

**) Detta, som här ej medtagits, innehåller endast ett höfligt konstaterande af mottagande af Stenbocks bref om tilltänkt inmarsch i stiftet Ermeland, hvaremot »auch nicht einzuwenden», då det är klart, att vid kontributioners indrifvande militärisk hjälp är nödvändig, tillika med en som det synes något ironiskt menad lyckönskan till framgång i pålagda kommissioner.

annorlunda och mycket höfligare explicerar. I dag har bem:te GeneralLieutenant låtit några Compagnier härigenom marchera och sig förläggia här rundt om kring, af hwad orsak det skedt är, kan iag intet wetta. Jag framhärdar ouphörl. med diupesta devotion

Stormächtigste allernådigste Konungz
Eders Kongl. Maij:tz
aldra underdånigaste och troplichtigaste
undersåte
M. Stenbock m. p.

Braunsberg d. 27 febr. 1705.

[Påtecknadt:] Ravitz d. 11 Martij 1705

Stormächtigaste Aldranådigeste Kånung [Egenh.]

exped.

han giör sin yttersta flijt att uthbekoma hwadh mensk möijeligit är

Jag nödgas i underdånighet att berätta Eders Kungelige Majestet, att dätt gåår myckett smått medh contributionen här i Ermelant ty uthan dätt att een stoor dell äro afbrända, och mästa delen af de behåldne förbudna att såå, så äro de öfriga uthgenom fattiga, såå att jag waritt i 10 eller 12 byar där icke een brödz bith finnes seen ett mer *), Eders Majestet kan aldrig troo hurudant Elende här är och huru här har hållitz huus **), om Eders Majestet beräknas altt hwadh dee säja sig hafwa gifwit uth och betaltt så har litett åtherstått af contributionen dätt kan wara dee berätta osanning, män de bedyra wedh deras samwete och siälar att hafwa myckett betaltt som aldrig

*) d: att ej tala om annat.

**) Loenbom anmärker med afseende härpå, att Lagercrona föregående år här »förfarit med nog stränghet». Nu fanns Sapiehas folk i närheten och hvad de ej konsumerade förstördes af Smigielskis ströfvande partier.

wordett qvitterat som qvittence penningar, salwegvar. tiende penningen af all contribution, skrifuare löön etc. medh flera tijttlar, som sig altt uthij journalett lärer finna, är dätt upburitt och Eders Majestet til räkning fört så har ingen där på till säja, jag skall giöra min yttersta flijth, och ingen möda ospard hafwa; Jemwäll berättar jag Eders Kungelige Majestett att jag redan remitteratt 243040 rikdl. till Klinkouström för gewärett håppas och att kunna dän summan snart af draga, jag har änteligen förmått kiöpmannen Peip där till att betala de 15680 rikzdl., emoth lössläppandett af dee ur Warschou tagne armenianer; de ifrån Lemberch sitta slutna till dess dee betala, de uthur Warschou wore intett skyldiga mer än att lösa dätt de emoth tagitt, män jag har nu skrifwitt till Warschou, att staden arresterar alla Lembergska waror och handell till dess Eders Majestett kan blifwa betaltt. Här hoos måste jag och Eders Majestett låtha wetha att wij hafwa här medh een capricieux gubbe att giöra som är genra[l]L: Arrenhaime, när jag kom hith så notificerade jag honom, om min ankomst och att jag wille draga några trupper in uthij Ermelande, hwilkett han myckett höfligen beswarade och bejakade, män som dätt manskapett af 500 man eij torde förslå att bestrida alting medh, och jemwäll tidningar kom att några 1000 Littouer wille söka att ränna in igenom Preusen till Allensten, notificerade jag honom att jag wille än draga några troupper in till contributionens indrifwande i fall jag dem skulle behöfwa, berättade honom och dätt spargement som sades om littouerna män förachtade dätt, i dy jag wäl wiste hans Herre aldrig tålte ett sådant röfware partie att gå i och genom dess landh, enfin jag skref honom ett höfligtt bref till, dätt han och beswarade och samtyckte till, män som han fått höra att jag i altt fall af alla Regementer befaltt några hundrade wara färdiga, om Littouerna skulle bryta in, att då kunna på första ordres marchera, dåk eij wetandes hwar före, skref han mig ett bref till som här hoos följer;

är wäl när resten widh dhen sista terminens uthfallande jemwäl ofehlbarth blifwer erlagdh.

är wäl

alden stundh aldra Nådigeste Kånung, jag inga positiwa ordres har, medh honom stort att correspondera, uthan dätt jag giort är skiett mer af höflighet än skyldighet, så har jag hans bref intett beswaratt, uthan när han andra dagen sände een officer till mig och begierte swar, sade jag att jag intett kunde beswara dätt brefwett ty jag funne dätt wara så skrifwitt så att om jag dätt beswara skulle torde mitt swar eij wara angenämt, jag hade giort min skyldighet och notificeratt honom min desein till Eders Majestetz tienst och interesses befordrande män hade aldrig bett honom om permission ty effter mitt dumba förståndh ser jag eij uthur hwadh fundament de dätt kunna förbiuda Eders Majestet, hwilkett allt jag lemnar uthij Eders Kungelige Majestetz egett nådiga gåttfinnande, män finner sälsamt att general Leut. Arnhaime under står sig att critisera på min condouite och mina santimentz, som om dätt eij wore nödigt ett mer manskap att bruka till contributionens indrifwande, 2) jag skulle låtha honom wetha huru myckett och egenteliga nummeren wore af dätt folk jag wille låtha marchera, jag skulle åther sättia marchen til dess han finge berätta sin Kånung dätt *), de förra begge finner jag mig eij wara skyldig till, hwarken af honom att corrigeras, eller och honom att rapportera, egenteligen hwadh jag till Eders Kungelige Majestetz tienst och gloires maintien i min enfaldighet mände disponera; i dätt sista heter dätt sic volo sic jubeo, i dätt han Öfwerste Duker tilskrifwer sig ingalunda wilja låtha passera några trouppar, så som dätta,

*) Då Stenbock här redogör för brefvets hufvudsakliga innehåll, finnes det så mycket mindre skäl att här låta detta följa. Carl XII, som vid denna tid ingalunda var obenägen för ett konvenabelt samförstånd med Preussen, har förmodligen ej brytt sig vidare om denna något animerade brefväxling mellan båda generalerna.

Däremot blef han längre fram rätt upptänd mot staden Danzig, men den hotande straffdomen, om den ej fogade sig, uppdrogs denna gång ej åt Stenbock utan åt Meijerfelt (N:o 245—46 E. C.)

förhindrar Eders Majestetz tienst ett märkeligett i fall dätt torde behöfwas, så ber jag Eders Majestett i nåder täckes låtha mig wetha, på hwadh sätt jag medh bemälte general correspondera skall om jag af honom mig skall låtha leda och om jag honom bör antalett och orsaken af alla commenderingar här in i landett rapportera. bewara mig gudh att giöra eller tänka något som skulle kunna förorsaka något missförståndh Eders Majestet och Preusen emellan för wille jag döö, män Eders Majestetz gloire och höga autoritet och droitt, böör likwist wedh all complasence eij efftergiees; bemälte generals chicqvaner wedh släderna, lärer Dukert berättatt, huru wida deras condouite gielles ställer jag där hän som till min döödh medh all devotion förblifwer

Eders Kungelige Majestetz
aldra underdånigaste och
trooplichtigaste undersåte
M. Stenbock m. p.

Braunsberch d. 28
februar: 1705.

Stormächtigste Konung
allernådigste Herre

Sedan såsom iag hade den nåden att see Eders Kongl. Maij:t wed min afreesa ifrån hufwudqwarteret *), har iag warit så olyckelig, och heela denne tijden bårtåth släpatz med een siukelig kråpp, så att siukdommen omsijder för tije dagar sedan uthbrast, och begynte mig så hårdt att antasta, att iag om min restitution stoor twifwelsmåhl dragit, efftersom alla medici medell uppå migh förgiäfwes warit anwände, fruchtandes iag fördenskuld att detta mit älendige

*) Det var enl. Loenbom d. 14 Jan. 1705, som Stenbock lämnade högkvarteret i Ravicz och det är väl härpå orden syfta och ej på något nytt besök där, om hvilket mig tillgängliga källor ej förtälja något.

Frampå våren detta år fick han ett nytt besök af sin grefvinna härute.

tillstånd så länge lärer continuera, till des att Mönstringz terminerne infalla, som sidst i denne innewarande och först i tilkommande månad äre uthsatte, och iag således, till föllie af Eders Kongl. Maij:tz allernådigste befallning, eij förmår samma mönstringar att förrätta; På hwilken händelse |: der Gud den aldrahögste des förinnan mig hälsan eij förläna wille :| iag allerunderdånigst beder, det täcktes Eders Kongl. Maij:t allernådigst effterlåta, att iag i mit ställe får constituera H. General Majoren Meijerfelt bemälte mönstringar tillijka med H. General Auditeuren Lilliestierna att förrätta. Jag framhärdar in till min död

Stormächtigste allernådigste Konungz
Eders Kongl. Maij:tz
allerunderdånigste och troplichtigste
Vndersåthe
M. Stenbock m. p.

Elbing d. 15
April 1705.

Stormächtigste Konung
Allernådigste Herre.

Ederss Kongl. Maij:tt berättar här medh i underdånighet, huru som gudh den aldrahögste dänna gången behagat förlossa mig uhr dödsenss kiäfftar ock så någorlunda återförläna mig igän min hälsa, hwilken, som iag den medh lijff ock blodh till Ederss Kongl. Maij:tz tiänst ospard hafwa will, så ärnar iag ock will gudh nästkommande onssdag som är d: 10. Maij, ehuruwähl kraffterne än äro mycket förswagade, böria att mönstra, ock medh mit ock H:r Öf:n Dükers Regementer en begynnelse giöra. Gewehret från Klinkoström är ännu intet ankommet, dock berättar han, att dät innom några dagar komma skall, men werior lärer han intet hafwa, så många som till alla fyra Dragon Regementerne lär behöfwass. Befaller mig här medh utij

min allernådigste Konungz höga nådh ock förblifwer in till min dödzstund med all undersåtelig Devotion

Ederss Kongl. Maij:tz
aldra underdånigeste
och trooplichtigaste undersåte
M. Stenbock m. p.

Dantzig d: 5
Maij 1705.

Stormächtigste Konung
Aldranådigste Herre.

Hoos Eders Kongl. Maij:t aflägger här med iag en underdånig rapport om den anstalt och disposition iag nu denna tijden till Eders Kongl. Maij:tz höga Interesses befrämjande i föllje af min underdånige plicht och Embetes skyldighet här nedre i landet författat. Och som iag sådant endast och allenast i uppsåt, min aldranådigste Konung och Herre tro-underdånigst att tiena giordt: Så drager iag och den wissa underdånige förtröstan till Eders Konngl: Maij:t, det lärer Eders Kongl. Maij:t i nåder sig sådant täckas och behaga låta. Jag har fördenskull aldranådigste Konung, först och främbst denna tijden mig högst låtit angelägit wara, de öfwer Ermeland utskrefne Contributioner möijeligast att indrifwa, har och såwijda bracht att af de 215565 Rdl:r à 6 Timff som landet pålagdt blifwit att betahla redan 113314 rdl:r inkomne äro, warandes all nödig anstalt giord till de resterande 102251 Rdl:r indrifwande, så wijda som sådant någonsin giörligit wara kan; emädan som uti denna resterande Summa Cardinalens, samt de afbrände och utarmade Adelens godz efwänwähl begrepne finnas. Jag har och förledin wåhr låtit besåå landet på det, att det således måtte kunna betahla Eders Kongl: Maij:tz hela Contribution, och eij aldeles blifwa ruinerat, kunnandes efwen Eders Kongl. Maij:t hafwa att förwänta

nästkommande åhr en slijk Considerabel Contributions summa därutur. Hwilket så framt iag med Eld och annan hårdhet skolat dem hemsökt, icke stode att förwänta. Imedlertijd har iag förbudit att ingen säd, som nu står på marken eij häller någon Booskap utij hela landet må försälljas, förän de deras fulla Contribution richtigt erlagt, till hwilket de sig En för alla, och alla för En innan den ultimum nästkommande October högst förplichtat och förbundet. Jag har efwänwähl der i Ermeland utskrifwit En Contribution af 2 Timf på Huuffen månadtl. att betahla till H:r Öfwersten och Commendanten i Ellbingen till guarnisons uppehälle och förplägning, som och höö hafra och weed, alt effter som uträkningen af Landet och Huuffen tahlet kan wara. Och på det att alt detta så mycket promtare och richtigare må till Eders Kongl. Maij:tz tienst förrättas, har iag Krigz-Commissarien Soldan förordnat att här nedre blifwa, och här om hand att hafwa, hafwandes iag tillstält honom en särskild, och fullkommen Instruction effter hwilken han sig så utij det Ena, som andra måhlet har att skicka och rätta. Men som sådane 2 Timf af Huuffen allenast uhr Ermeland lijtet willja förslå till hela Guarnisonens subsistence. Så har iag efwänwähl utskrifwit öfwer hela Preusen En Contribution a 3 timf på Huuffen till mehrbemälte guarnison månadtl. att betahla. Dess utan har iag och redan längst försedt den samma med Spannemåhl för ett helt åhr, Så att Aldranådigste Konung, den således ingen brist eller nöd lärer lijda, så framt bemälte Contribution utfaller. Ytterligare måtte iag jemwähl och i underdånighet berätta, huru som denna staden Marienburg sig förplicktat att då uppbråttet kunde skee försee mitt och Öfwerste Dykers i nåder anförtrodde Regementer med 14 dagars bröd. Och på det att wij bägge, som och H:r Öfwerste Taube måtte hafwa wed uppbråttet något Contant in Cassa, till de gemenas dagelige 2 stywrar under marchen, har iag effänwähl utskrifwit utöfwer wåra qwarter en koppskatt eller mantals-

penning, så att wij hwardera lära kunna ihoopsamla 3000 Rd:r Courant. Elljest som nu Junij månad redan förbij är, så uphöra och här öfwer landet de ordinaire och allmänna Contributionerne, dock förplägas ännu dagel. Dragonen hoos Åboen utij qwarteren och niuta des dagel. 2 styver.

Detta med mehra iag till Eders Kongl. Maij:tz tienst och des Troupper till nytta giöra kunnat, beder ännu ytterligare aldraunderdånigst i nåder att uptaga och agreera, förblifwandes jag med underdånigst wyrdnad och zele in till min död

Stormäcktigste Konung
Aldra nådigaste Herre

Eders Kongl. Maij:tz
aldra underdånigaste och troo-
plichtigaste undersåte
M. Stenbock m. p.

Marienburg d. $\frac{15}{25}$ Julij
A:o 1705.

Aldranådigste Konung, emellan mig och Borgmästare Råd i Elbingen är ett Contract upprättadt, att de skohla spijsa guarnisonen, och gifwa den samma sin fulla förplägning, ifall någon brist skulle åkomma.

Stormecktigste Konung
Aldranådigste Herre.

Eders Kongl:e Maij:tt hembär iag En aldraunderdånigst tacksäjelse för dess nådigste skrifwelse och resolution att saken emellan mig och H: General Major Meijerfeldt än nogare förmedelst wittnernas afhörande skiärskådass borde; hwilket nu och, aldranådigste konung, således skiett och afgiort är, att iag håppas det Eders Kongl: Maij:tt uhr det Kongl:e Krigz-förhöretz underdånigste ransakning, lärer i

nåder kunna see, huru swåra och otillbörl: iag af H: General Majoren angrijpen och handterat worden, och huru listel. han sökt hoos Eders Kongl:e Maij:tt mig att tadla, förklena och i onåder att bringa. Denna H: General Majorens mig tillfogade dispect och högst injurieusa procedur, går mig sannerl: så högt till hiärta, aldranådigste Konung, att iag fast af förtwiflan despererade, så framt mit håpp och förtröstan, näst gud och min rättfärdiga saak, nu icke heelt och hållit till Eders Kongl:e Maij:tz högst beprijseliga Kongl:e rättrådigheet stode, hwilken mig, min honneur, reputation, och aldeles förkränckta autoritet otwifwelacktel: aldranådigst återställa lärer, warandes ingen ting i werlden mig så kiär, som min ähra och reputation. För Eders Kongl:e Maij:ttz fötter nederfaller iag fördenskull aldraunderdånigst bedjandes, det teckes Eders Kongl:e Maij:tt sådant i nåder behiärta, och mig merbemelte högst beprijseliga rättrådigheet här utinnan till godo komma låta, på det att iag så hädaneffter, som här tils, må hafwa den nåden för Eders Kongl:e Maij:ttz tienst med heder |: den General Majoren mig nu betaga welat :| min blod att utgiuta, och mit lijff att uppoffra kunna. Hafwandes iag aldrig General Majoren den aldraringaste orsak gifwit mig med sådan dispect att bemöta, samt för Ett heelt Regemente med knytnäfwar och otillbörl:e åthäfwor att höta, föracka, och således forcerat mig ex officio uti min autoritet mig att maintenera, med hwad mer som i förhöret lärer finnas. Härjemte måtte efwenwäl aldraunderdånigst berätta, att ehuru giärna iag önskat komma till sluut med mönstringen af H: General Majorens i nåder anförtrodde Regemente, efwen som iag lyckel., wäl, och till nöijes de andra tre Eders Kongl:e Maij:ttz Dragoun Regementer mönstrat; Så har dock icke sådant, klagel:n werckställa eller fullborda kunnat för följande orsaker skull:

1:o. Befans en sådan oreda och Confusion wed de

öfwerComplette att omöijel:n war den till någon reda el:r richtigheet, ehuru man der på och arbetade, att bringa.

2:do. Woro rullorna och särdeles Capitain Mortons och det sidsta Compagniets så Confusa, att ingen kunde arbeta sig igenom all den oreda der fantz, ja det war fast icke ett namen af karlen, eller tecken af hästen, rätt noterat, el:r marquerat.

3:o. Woro hästarna så många gånger hit och dit transporterade, och då den gamble Dragoun ifrån tagne och gifwne åt den öfwerComplette, och då vice versa, med mera sådant, så att icke mänsk och möijeligit war der med till någon richtigheet att komma. Orsaken till ett sådant transporterande och bytande, föregafs wara, att den Dragounen kunde bettre rijda den hästen, och åter den Dragoun dens häst igän, warandes somblige af Dragounerne, efter H: General Majorens egen utsago, intet wärde att rijda wissa hästar, utan dem måtte andra som bettre kunde, rijda, med hwad mera. Män iag tycker oförgrijpel: aldranådigste Konung, att är intet Dragoun wärd nog att rijda den Ena hästen, och är dock lijkwäl uti Eders Kongl:e Maij:tz tienst, så är han eij heller wärd att rijda den andra, eij heller att någonsin för Eders Kongl:e Maij:ttz tienst draga dess wärja, eller niuta dess bröd.

4:to. Befans deels råckarna eij wara sådane, så duchtige och gode som Eders Kongl:e Maij:tt utj dess nådigste Capitulation erfordrar och kräfwer. I stället att de borde wara af nytt kläde, har man omwänt en stor deel af de gambla, flickat och plickat det ena med det andra, så att det är oförswarl:n och iag sådant eij kunnat approbera el:r för giltigt finna. Entel: då iag ibland, och i krafft af den mig af Eders Kongl:e Maij:tt aldranådigst uppdragne mönstringz Commission, på ett eller annat sådant welat giort en nödig och tillbörlig observation el:r erhindran, har H: General Majoren altid hafft något att säja der emot, och att det wore godt nog, han wille sielf wijsat Eders Kongl:e

Maij:tt, om hwars nåde han wore fast försäkrad, och bekymrade sig wijdare om intet. Ja H: General Majoren har så wäl här wed, som sedermera uti alt hwad iag kunnat till Eders Kongl:e Maij:ttz tienst påbiuda, intet betänckande dragit, att sig emot mig opponera och aldeles intet achta. Ytterligare, då iag efwenwäl tänckt af officerarne att begära det de skulle inkomma med derass skriffteliga attester, att inga andra hästar wed derass Compagnier funnes, än som kunde bära derass behörige fourage packa, samt om Dragounen efwen i fiohl har hafft dess fulla mundering; så har iag efwen med sådant måst bero låta. Hafwandes der emot erfarit och berättas hört, att då en deel af dem under Posniska belägringen utdrifwit uhr Staden för mangel af fourage derass egna sämste och odugligaste hästar, de då i stället skolat tagit Eders Kongl:e Maij:ttz Dragoun hästar; uppförandes dem uti derass Compagnie rullor, såsom utkiörde utur Staden, derest det dock wurit derass häst, och intet Chronhästen som utkiörd blifwit. Med hwad mera sådant, hwar med Eders Kongl:e Maij:tt iag eij wijdare will beswärlig falla. Så att iag, om intet för någon annan orsak skull, har dock måst allenast för detta upphöra med mönstringen hoos honom, hafwandes iag altid mig förbehållit så i anledning af all Confusion, som af en deel af de slätta hästar, intet att wilja Cassera, efter General Majoren sig stedze opponerat, utan först sådant Eders Kongl:e Maij:tt att rapportera, och dess rullor, så rena, som i kladden, att sielf öfwerbringa, hemställandes uti underdånigheet Eders Kongl:e Maij:ttz nådige godtfinnande, huru Eders Kongl:e Maij:tt wijdare här utinnan att disponera teckes, och om någon annan skall förordnas samma Regemente å nyo att mönstra. Härtill flyter sidst och detta, aldranådigste Konung, att såsom Eders Kongl:e Maij:tt mig och General Auditeuren Lilljestierna i nåder mände wed wår afresa ifrån Rawitz hijt neder till Preusen befalla, det skulle wij upptaga och igenom see Regementernas här i

Preusen räkningar; altså hafwa wij fuller i underdånigst följe här af sådant giort angånde de tre Regementerne; Män wed H: General Majorens ha wij så mycket mindre något här utinnan giöra kunnat, som Commissarien Lind uppwijst ett bref af General Krigz Commissarien Adlersten, uti hwilket han sig uppå Eders Kongl:e Maij:ttz ordres beropar, att bemelte Commissarius skall allena förfärdiga General Majorens räkningar, och dem sedan General Krigz-Commissarien, utan någon den ringaste Communication med mig, öfwersända. Män som efwen angånde Contributionernes uppbärande wed detta Regementet gott öfwer mottan orecktigt och Confust till, I ty att hwar och En der under sielf upptagit, quitterat, och på General Majorens gifwne assignationer pänningarna utbetalt, så att Commissarien sielf en och annan gång tillstådt, att han intet wore Capabel någonsin någon räkning härföre att giöra, säjandes här hoos högt ut, att derest noga med Officerarne uti qwarteren om hwad de uppburit, inquireras skulle, då större delen af dem skulle till Siälmar och Tiufwar giorde blifwa. Altså, och på denna Commissariens utsago har Kongl: Krigz-förhöret uppå mitt ödmiukaste anhållande låtit honom för sig komma, till att inquirera hwad han uti dess tienst och Eders Kongl:e Maij:ttz interesse wed General Majorens i nåder anförtrodde Regemente uträttat, och huru han sitt Embete förwaltat. Och som Kongl:e Krigz-förhöret efter en noga och alfwarsam inquisition här utinnan, funnit att han Commissarien för dess förmente försummelse och oredass skull, swårl: lärer kunna giöra en richtig redo och räkning för Regementz medlen; Så har efwen och merbemelte Kongl: Krigz-förhöret för Eders Kongl: Maij:ttz höga Interesses och tiensts i achttagande skull för högst nödigt eracktat denna Commissarien Lind på mit underdånige ansökande till wijdare i arest att taga, hafwandes General Krigz Commissariatet imedlertijd sig om dess skriffter försäkrat giort: Dock som H: General Majoren för dess sä-

kerheetz skull, begärt någon annan som skulle imedlertijd giöra denna räkning, Så har iag här till förordnat FeltBokhållarn Brandtlicht, hafwandes föresedt honom med En Instruction, hwar effter han uti detta måhl har att gå. Män twifwlar mycket att han någonsin lärer kunna taga rätt och redo uppå, hwarest intet richtigt quittence, ingen richtig uppbörd eller utgift, utan alt uti Confusion, tillfinnandes är. Och såsom han Commissarien öfwer En 2000 Huffar Regementet tillslagne hafft, och i följe der af bort uppburit 120000 rd:r; Så lärer man nu see och förnimma, huruwijda som en sådan summa utkommer. Imedlertijd lefwer iag uti den wissa förtröstan och underdånige tillförsicht, det Eders Kongl:e Maij:tt så wäl detta, som annat det iag af zele och underdånig plickt för Eders Kongl:e Maij:ttz tienst giort, lärer med all Kongl: nåde upptaga, och mig nådigst uti den mig af Eders Kongl. Maij:tt sielf, och dess nådige fullmackter tilllagde autoritet och Embete, maintenera och förswara *). Så snart, aldranådigste Konung, General Audi-

*) Loenbom anmärker om denna tvist mellan Stenbock och J. A. Meijerfelt: »hvar och en gjorde sin berättelse derom till konungen, som på deras begäran satte en krigsrätt till att afdöma saken; men vid det processen skulle begynnas, befallde konungen, som älskade båda dessa generaler för deras stora mandomsprof att afgöra målet i vänlighet, hvilket ock skedde». Om detta öfversättes på litet kyligare språk, så betyder det väl, att Carl XII tyckte, att båda herrarne haft orätt och därför gärna kunde taga hvarandra i hand. Man föreställer sig dock lätt, att en tagg satt kvar i Stenbocks känsliga sinne.

Han hade sin bästa gärning kvar, och vid Helsingborg slogs Meijerfelt tappert under Stenbocks befäl. Han hör väl ej till de karoliner, som vunnit en större plats i eftervärldens minne, men också han blef fort nog K. Råd, general och generalguvernör. Slutligen satt han 85-årig på Söfdeborg, där Linné 1749 besökte honom på sin skånska resa och fann, att hos honom hade »den högsta åldern försvagat ben, utspråk och nerver». Minnas kunde han kanske 44 år tillbaka och man hoppas, att han inför hågkomsten af sin lysande antagonist, som sedan mer än 3 decennier sof ifrån sina sista bittra olyckor och sorger, afbedit forna missgrepp och förlöpningar.

teuren förhöret adjusterat och i ordning brackt, lärer han begifwa sig till Huffudqwarteret, att Eders Kongl:e Maij:tt så här om, som om hwad annat honom wurit Committerat dess trounderdånigste raport att gifwa, I hwilkens följe iag och mig begifwa täncker, hafwandes nu eij mer här nedre att förrätta.

Jag förblifwer in till min död med diupaste devotion och lydno

Stormecktigste Konung
Aldranådigste Herre
Eders Kungl. Maij:ttz
aldraunderdånigaste
och trooplichtigaste undersåte
M. Stenbock m. p.

Marienburg
d. 15 Julij 1705. *)

*) Detta är det sista bref, Stenbock tillskref Carl XII från Västpreusen. Ty vid denna tid bröt han upp och begaf sig till högkvarteret, som han antog ännu befann sig i Ravicz. Ankommen till Posen fick han veta, att Carl XII, som d. 29 Juli lämnat Ravicz, nu sedan d. 8 Aug. stod i Blonie, dit Stenbock själf ankom d. 12. Sedan upphörde anledningarna till brefväxling. Han kvarlåg där hela hösten och hans bref till sin grefvinna äro daterade Blonie eller någon gång Warschau. När Carl XII d. 29 Dec. bröt upp på tåget mot Grodno, åtföljde han den kungliga armén och hade mer än en besvärlig broslagning att ombestyra. Han fick se nya nejder, men de gamla välkända polska orterna återsåg han blott på genomtåget mot Saxen. Det blef slut nu på hans vidare deltagande i kriget under öfverste krigsherrens befäl, men han hade ju i alla fall sin bästa gärning under själfständig krigföring kvar.

Att det ej med år 1705 var slut med hans brefväxling med Carl XII, är klart, men för fortsättningen har ej funnits plats här. — För senare delen af året finnas, som sagdt, inga bref, men väl föreligga ytterligare 11 inlagor eller memorial, Aug.—Dec., undertecknade gemensamt M. Stenbock och N. Psilander i kommissariatsaffärer.

Dessa ha ej det allmänna intresse, att de här bort offentliggöras. Men äfven för en tidigare del af året ha några skrifvelser uteslutits, såsom ett vidlyftigt memorial, dateradt Ravicz d. 5 Jan., ett dat. Thorn d. 22 Jan., undertecknadt Stenbock och Lilliestierna, jämte ett från Elbing d. 1 Febr. med samma undertecknare, ett bref från Braunsberg

d. 11 Febr. handlande om hvarför den till Klinckowström assignerade summan ej kunnat betalas; ett d:o d. 27 Febr. innehållande en vidlyftig uträkning af hvad ett regemente till fot af 12 kompanier med dubbla officerare utan boställen kommer att njuta m. m.; ett af d. 14 Mars med räkenskaper af C. G. Horn; ett af d. 5 April om besvär af konung Stanislaus angående tullärenden samt ett dat. Danzig den 25 Maj med specifikation på af Klinckowström levererade gevär. Med sina delvis vidlyftiga tabeller, besvärliga att aftrycka i det föreliggande formatet, ha de ansetts mindre lämpade för den här nu afslutade brefserien. I det hela har denna eljest en mycket förtrolig beskaffenhet. Som läsaren lätt finner, stå äfven de här meddelade brefven från 1705 i antydda afseende åtskilligt tillbaka för de föregående årens. Men Stenbock hade nu ej längre uppdrag af så intim beskaffenhet att fullgöra.

BERÄTTELSE

OM

GENERAL-KRIGSKOMMISSARIATETS

VIKTIGASTE ÅTGÖRANDEN

1702—1704.

En kort berättelse, innehållandes det märckwärdigaste som endeels af högwelborne H. General Lieutenanten och Directeuren Gref Magnus Stenbock Sielf, endels och under dess Direction, wed General Krigz-Commissariatet, sedan det anno 1702 i Cracou af Hans Kongl. Maij:tt upprättades, expedierat blifwit.

Cracou 1702
d. 15 Sept.

Sedan såsom Hans Kongl. Maij:tt för godt och nödigt funnit att låta upprätta Ett Fullkombligit och ordenteligit Krigz-Commissariat, På det att dess Armée här i Pohlen måtte således bättre betient och försörjt blifwa; Så har och högstbemelte Hans Maij:tt sådant låtit sin wärckan och fullbordan winna i Cracou d. 15 Sept. 1702 då General Krigz-Com:tts Staten af Kongl. Maij:ttz Egen hand underskrefwen worde och såsom till ett sådant fullkombligit General Krigz-Commissariats upprättande, Capable och skickelige betiente så de der att befalla, som de der att lyda hafwa, nödwändigt erfordras;

Så har Hans Maij:tt i afseende till högwelborne H. General Lieutenantens Gref Magni Stenbocks höga merite och stora erfarenheet, så i militair, som œconomie wesendet honom till Director öfwer detta dess General Krigz-Commissariat aldranådigst constituera welat, lemnandes utj Di-

recteurens macht att antaga de öfwrige nödige betienterne, såsom Krigz-Commissarier secreterar-Commissarier och dylijka flere; Hwilket och Högwelb:e H: Directeuren med en sådan flijt och omsårg giort, att Hans Maij:ttz Gen: Krigz-Commissariat med rätt skickelige och dugelige betiente till Hans Kongl. Maij:tz nöije altjd och här till dagz försedt wurit.

1702 d. Octob.

Sedan som Hans Maij:tt med dess armée war uppbruten ifrån Cracou wändandes sig till Lublin och Warschau, Skiedde att Hans Maij:tt i nåder beordrade högwelborne General Lieutenanten och Directoren med ett ansenligit Partie både af Ryttare, som Footknecktar, att gå till Röda Ryssland här i Pohlen, att uppbära contribution af landet. Gick fördenskull till underdånigst följe af denna Kongl. Maij:ttz aldranådigste befallning, H. General Lieutenanten och Directeuren med Partiet d. 22 Octob. öfwer Weixeln wed Opatowice. Och såsom han först månde komma till Chron Cammarherren Lubomirskis godz Dombrova, Så giordes der efwen icke allenast en begynnelse med Contributions uppbärande, utan och af Correspondencen emellan det Lubomirskiska Huset, hafwandes H. General Lieut:n och Directeuren efwen wäl af Hans Kongl. [Maj:t] i befehl att correspondera med detta huuset, tillsendes huru han Chron feltherren månde kunna till raison bringa. Män, som sådant icke giärna med godo sig wille giöra låta, beswarandes altjd Feltherrn H. Gen. Lieut:s och Directeurens honom å Kongl. Maij:tz wägnar tillskrefwne bref, utj owissa termer; Så nödgades H. Gen. Lieut:n och Directeuren honom utj dess godz med någon hårdare contribution än eljest wanligit att hemsöka och belägga. Under denna tijden fant H. Gen. Lieutenanten och Directeuren till Hans Kongl. Maij:tz tienst högnödigt att försända H. Öfwersten Burenschöld och Sal. H. Öfwerst

Lieut: Gref Eric Leijonhufwud *) till bemelte Feltherre, som då wistades i Lemberg, att anhålla om fångarnas frijgifwning, hwilka Brandt, då Kongl. Maij:tt stod för Cracou, uppå ett partie Emellan Pinzou och Schenstokowa bortsnappat; Hotandes Feltherrn med Kongl. Maij:tz onåde, och dess godz ruin, derest han eij straxt stälte dem med full mundering på frij foot. Hwilket alt den behörige effect hade att samtel. fågna manskappet några dagar der effter till Reschoff ankom, dock större deelen utan mundering och kläder.

Såsom imedlertijd Contributionerne med all flijt och omsårg uppbores, så fans att ibland dem, som Kongl. Maij:tz vniversalier och befallningar föracktade, efwen Woijwoden af Wolhynien Jan Stadnichi war. Denne oacktandes att han twenne gånger bekom H. Gen. Lieutenanten och Directeurens å Kongl. Maij:tz wägnar honom om contributions betalande tillsände vniversalier, Så acktade han dock sådant alts intet, eij heeler nogon Schilling betalte. Fördenskull i ansende till en sådan dess gensträffwigheet, fan H. General Lieutenanten och Directeuren för oundwijkeligen, till maintenerande af Hans Kongl. Maij:tz höga autoritet, och de öfwrige Polackars afskräckande att följa detta Woijwodens exempel, att commendera Öfwersten Jsaac Burenschöldt till dess Slått Lisko, att taga denna Woijwod för hufwudet, och föra honom till Jarislaw, att stå till swars för det förackt och den ohörsamheet han emot Kongl. Maij:tz befalningar wijst. Detta blef och af H. Öfwerste Burenschöld med det efftertryckt förrättat, att han icke allenast Woijwoden för Huffwudet tog, utan och En deel af dess löösa möbler som silfwer och sådant med sig till Jarislaw brackte, Som sedermera till Hans Kongl. Maij:tz aldranådigste disposition öfwersändes. Endtel. blef denna Woijwoden effter Kongl. Maij:tz nådige bewilljande på frij foot stält, sedan som han

*) Erik Mauritz Lewenhaupt, vid M. Stenbocks dragoner. Stupade vid Trawenstadt d. 31 Okt. 1704. — Redogörelsen är alltså skrifven senare.

tillförende till straff fembtusend Rd:r Alberts igenom Stolniken Wapowski erlagt, och gifwet dess reverss att betala de återstående Siutusend Rd:r, Som sedermera aldrig betalte blifwit.

Män att komma till Contributionerne igän, så spardes af H. Gen. Lieut:n och Directoren ingen möda hwarken dag eller natt de samma att indrifwa, till hwilken ända han efwen sielf med ett detachement gick ifrån Reschoff in i de till Ungern gränsande Bergen, att med execution inhämta det, som med godo och på blåtta Vniversalierne eij inkomma wille.

Så att förmedelst denna dess oförtrutenheet, goda Conduite och stora Zele för Hans Kongl. Maij:tz tienst, H. Gen. Lieut:n och Directeuren under warande Partie utj Röda Ryssland till Hans Kongl. Maij:tz tienst En ansenlig päningsumma samt andra till arméns förnödenheet och Conservation tienlige perzedlar inskaffat, och till Hans Maij:tt sielf försändt. Som dess Egna ingifwne och af Kongl. Maij:tt i nåder approberade räkningar nogsamt utwijsa lära. Män Ehuruwähl att desse Contributioner med en så stoor möda, flijt och zele, som nu sagt är, indrefwes; Så lät dock H. Gen. Lieutenanten och Directeuren sig icke mindre angeläget wara, Kongl. Maij:tz höga interesse att bewaka, wed adels uppmuntrande att träda utj Confoederation med Hans Maij:tt, uppsäjandes kung August all tro, hörsamheet och lydno. Här till förmantes de så skrifftel: som mundtel. Blef ochså till den ändan Commissariats Secreterarn försänd d. 25 Decemb. till Staden Wisnia på Ryska Woijwodskappetz Congress, hafwandes med sig bref till dem, af det innehåll, att de sig för Hans Kongl. Maij:tt och Emot kung August förklara skulle. Hwaruppå de sig intet wijdare förklarade, än att wilja sända Ambassadeurer utj detta Erendet så till Hans Kongl. Maij:tt sielf, som till H. General Lieut:n och Directeuren. Hwilket och skiedde.

Effter några dagar att ambassadeurerne wurit hoos H. General Lieutenanten och Directeuren utj Jarislaw, reste

H. General Lieut:n och Directeuren sielf till hans Maij:tt i Boknia att aflägga dess munteliga underdåniga berättelse om alt hwad som han under warande tijd, till Kongl. Maij:tz tienst förrättat, och kom till Partiet igän utj Oleschize. Härifrån skrefs för den sidsta gången Felthern Lubomirski till, med en utförlig demonstration af dess elaka föörhållande och stora otacksamheet Emot hans Maij:tt och dess kongl:e honom tillbudne nåd, med uppmuntrande att medan ännu tijder woro, sig den underkasta.

Nästan af dylijka innehåll skrefs och Feltherrinnan, under Feltherrn Schefnawski *), och Cronarméen till. Hwar uppå dock intet swar sedermera fölgde.

Härifrån marcherade H. General Lieutenanten och Directeurn med Partiet till Chelm. Hwarest såsom starcka tidningar inluppo om Fiendens annärande, giordes all nödig anstalt dem på behörigt sätt och wijs att undfå. Under partits warande här, utskrefwes vniversalier alt omkring om Contributions erläggande, och i synnerheet till det Beltiska Palatinatet. Hwilket hade tillförene i Reschoff genom twenne Deputerade både skrifftl- och muntel. utlåfwat att innom fyra wickors förlåpp betala dess ricktiga Contribution för heela landet. Män som desse intet annat sökte än att eludera H. General Lieutenanten och Directeuren, och således Hans Maij:tt Sielf, warandes ingen ting mindre derass tancka än att en sådan Contribution betala; J ty att de på samma dag och i samma session som de bemelte twenne Deputerade till Reschoff med denna falska commission affärdade, sins emellan fast beslöto med samsatt hand desse Kongl. Maij:tz commenderade Trouppar fiendtel:n att angrijpa, och icke en schilling att betala; altså fant H. General Lieutenanten och Directoren för Kongl. Maij:tz autoritets och interesses bewakande, nödigt, att taga desse Falske Sänningebod och Speijare för huffwudet, då de utj

*) Adam Mikolaj Sieniawski.

Beltz å nyo sig infunno, åter H. General Lieutenanten och Directoren med Falska bref, och söta ord, om möijeligit wore, att bedraga. Hwilket dem dock icke bettre lyckades, än att de blefwo i arrest tagne, att förwaras till Kongl. Maij:tz egne wijdare ordres.

Jmedlertijd som wiss kundskapp och effterrättelse inlåpp, att Pohlackarne och Kongl. Maij:tz fiender derass mästa och dyrbaraste Egodelar hade fört unnan till Sockall, alt till den ändan att då de sådant in salvo hade, de sedan ingen Contribution gifwa måtte, icke acktandes att man derass kala kojor och toma huus förbränna skulle; Så fattade H. General Lieut:n och Directoren den resolution att gå med ett detachement af Footknecktar och Ryttare till detta Sockall, att med mackt |: effter de eij med godo wille :| bringa dem till raison. Tog fördenskull wed dess ankomst dijt, straxt possession af Staden, kringränandes klostret, som wähl befäst war, och låtandes munkarna förstå, att de wed stort straff till giörande, hade straxt att öppna portarna. Hwilka, enär de sågo att med dem nu eij siämtades, effterkommo sådant genast. När H. General Lieutenanten och Directoren således hade sig klostret bemecktigat, förordnade han wackter, som skulle bewaka att ingenting måtte undkomma eller af munckarna utstiälas uhr b:te kloster, willjandes igenom auditeuren Friedenreich alt som nogast upptäckna, och Hans Maij:tt till nytto och godo komma låta. Män detta H. General Lieut:s och Directorens wälmenande, blef genast af Potocki starosta Krasnowstawski el:r Pissars Regni förhindrat och interromperat; J ty att denna Pohlack kom i samma wefwan ifrån Hans Kongl. Maij:tt uppwijsandes icke allenast Hans Maij:tz egen höga salvagardie bref för honom och alla hans godz, utan och En Hans Maij:tz skrifftelige befallning till H. Gen. Lieut:n och Directoren, att han denna Potocki skulle utj alt willfara, med honom correspondera, och alla dess godz samt med Egendomb aldeles otiltalte och ograverade låta.

Och Ehuruwähl att H. General Lieutenanten icke mycken tro till denna mannen satte, så nödgades han dock i underdånigst följe af Kongl. Maij:tz nådigste befallning att möijligast giöra hwad han begärde. Hwilket då Potocki nogsamt förmerckte, wetandes att skyla under stora promesser och en fausse zele för Kongl. Maij:tz interesse, då utlåfwandes det, då ett annat, dess otroheet och egennyttigheet, begynte han att tillängna sig fast större delen af alla de i klostret inflytte saker, altijd sig beropandes uppå Kongl. Maij:tz nådige bref, dess tro och stora Zele för Hans Maij:tz interesse. Så att hwad han icke borttog under sitt eget namen, det måste han dock ha, då under dess Broders, då under andras, som wäl för Hans Kongl. Maij:tt intentionerade woro, och många stora saker till huffwudwärckes befrämjande nu uträtta kunde och skulle, så framt man läto honom deras saker utfölja. Det war honom icke ännu nog att han utj alt detta erhölt dess begäran, utan han förskaffade sig efwen wähl H. Gen. Lieut:s och Directorens salvagardie bref, icke allenast för sine egne godz, utan och för många andras, angifwandes sådane för sina. Hwar igenom Hans Maij:tt ett ansenligit afgick, jnnehållandes sådane godz många hundrade Röök, af hwilka Hans Maij:tt icke En schilling tillföll, utan alt Potocki allena, som sig af adeln en forme sedan betala lät; Jlluderandes således tillika Hans Maij:tt och Adeln. Och på det att intet måtte af hwad han innom bordz hade, utan wärckan blifwa, så fixerade han ännu öfwer alt detta sig till några tusende Rd:r af Hans Maij:tt genom H. General Lieutenanten och Directeurens hand, under den låfwen, Ed och pretext, att han med samma päningar skulle heela Cronarmén kiöpa, och till hans Maij:ttz tienst bringa. Hwarutinnan han, som utj alt det förra lijka trogen befans. Entel. skaffade han och de ofwanbemelte twenne ifrån det Belsiske Palatinatet Deputerade löös uhr arresten, i det han icke allenast i egen

person gick för dem i god, utan och i Borgen för heela Palatinatet.

Jmedlertijd, war Krigz-Commissarien Bromell *) qwar med större delen af Partiet utj Beltz, upp[b]ärandes den Contribution som i följe af de utskrefwne vniversalier inkomma kunde, som dess räkningar med mera utwijsa lära.

Medan H. General Lieutenanten och Directeuren ännu war utj Sokall, inlöpp Hans Kongl. Maij:tz nådige skrifwelse **) dat: med befallning, att han ofördröijel. skulle med Partiet gå under Zamocz, och tentera att komma in i Staden. H. General Major Meijerfeldt skref efwen och utj samma erende H. Gen. Lieut:n och Directeuren till, berättandes hurusom han blifwit med några hästar commenderat af Hans Maij:tt att utfordra en quantitet ryska Jugthudar, som der i Zamocz skulle i nederlag ligga: män som de i Staden eij welat med gode sleppa honom in, eij heller sådana förmente hudar utgifwa, och han alt för swag wurit dem med mackt att twinga, så hade nu H. Gen. Lieut:n och Directoren af Hans Maij:tt i befallning att gå dijt, och straffa dem för sådant, twijfflandes han eij uppå att de ju stodo lätt till att twinga och intaga. Hwarföre och i underdånigst följe af denna Hans Maij:tz aldranådigste befallning marcherade H. General Lieutenanten och Directoren dagen der effter, sedan som han tillförende beordrat de i Beltz att stöta uppå wägen med sig till samman, ifrån Sokall till Zamocz. Under wägen lät H. Gen. Lieut. och Directoren afgå bref på Latin till Staden och Fru Grefwinnan Zamoiska, berättandess derutinnan huru såsom han af sin aldranådigste Konung i befallning hade att gå till derass Stad, att utfordra det der befintlige Moscovitiske Jugtlädret: bijfogandes här hoos att så framt de straxt släppte Kongl. Maij:tz Folck in och utlefwererade bemelte läder och effter

*) Olof Bromell.

**) N:o 202. E. C. — Datum har ej kunnat utskrifvas eftersom det ej finns något.

kommo Kongl. Maij:tz befallningar, skulle dem intet ondt eller fienteligit hända; män derest de nu som tillförende emot Gen. Major Meijerfeldt sig gensträffwige wijste, skulle med dem förfaras effter krigz-maner. Då de sielfwe hade sedan att tacka sig för derass olycka. Med detta brefwet blef H. Öfwerste Carl Gustaf Horn af det Bremiska Cavalleriet, med några hundrade hästar sänd till Staden, som och att afhämta der uppå swar, och i fall han nogot fiendtel. märckte, att taga posto utj förstan. Sedan som bemelte H. Öfwerste afgifwet för murn brefwet, och effter nogot wäntande erhållit skrifftеligit swar, nödgades han att gå tillbakars, utan att hafwa kunnat taga förstan i Possession, Emedan som den genast af Pohlackarna utj alla hörn blef i Eld satt. Dessutan skiöto de och af murarna med stycken uppå Kongl. Maij:tz folck, så att twenne hästar på feltet döde blefwo. Som Grefwinnan Zamoiska utj dess swar aldeles afslog att släppa H. Gen. Lieut. och Directoren in i Staden, säjandes att sådant emot derass frijheeter sträfwade, som och att der hoos dem intet nogot sådant Rysläder befunnos; Altså fant H. Gen. Lieut:n till fullföljande af Kongl. Maij:tz ordres, nödigt, att gå nermre under Staden och till Stara Zamocz. H. General Lieutenanten war Sielf tillika med H. Öfwerst Lieutenanten Gustaf Hindrich Sigerooth och recognoscerade Staden, befant Fästningen af den importance och starckleek wara, att ingenting der emot uträttas kunde, med mindre Hans Maij:tt i nåder intet wille att den en forme skulle belägras, och således både mera manskapp, samt artillerie H. General Lieut:n tillsända. Hwar om H. Gen. Lieutenanten utförligen i underdånigheet genom H. Öfwerst Lieutenanterne de högwelborne Grefwar Gref Casper Sperling och Gref Eric Leijonhufwud Hans Kongl. Maij:tt skrifftel. rapportera mände. Effter några dagar kommo de med Hans Maij:tz egenhändige nådige swar tillbakars, hwar utinnan Hans Maij:tt aldranådigst gaf H. Gen. Lieutenanten wed handen den methode som han utj

denna affairen följa borde nembligen så med låckande och godo, som med hotande och trugande bringa dem derhän att de Hans Maij:tz Trouppar portarna uppläta skulle. Hwilket H. General Lieutenanten att giöra ingen möda, flijt eller konst sparde; skref altså å nyo Grefwinnan Samoiska till, med alfwarsam förmaning att hon icke måtte understå sig att wara den förste som satte sig här i Pohlen emot Kongl. Maij:tz fägnesamme wapen hwar igenom hon sig all olycka öfwer halsen bringandes worde, derest hon eljest, ifall hon sig submitterade, all Kongl. nåd hade att förwänta. Med detta bref försändes Ryttmestarn Wittenborg af Kongl. Maij:tz Waloscher till Zamocz, hwilken sedan han det afgifwit, blef under wägen då han wille tillbakars med Fru Zamoiskas swar, hastel:n af ett fienteligit Walosche Compagnie öfwerfallen och på stället obarmhärtel:n ihiähl-slagen. Fördenskull sändes H. Öfwerste Lieutenanten Burenschöld med Ett hundrade hästar, bemelte swar att å nyo afhämta, med hwilket han och om natten tillbakars komma månde. Utj detta swar ursäcktade Fru Grefwinnan Zamoiska sig att hon ingalunda kunde ingå H. General Majorens å Kongl. Maij:tz wägnar henne giorde propositioner, Emedan som denna Zamoiska Fästning wore ett lähn eller ordenat af Republiquen, med det förord till hennes Sal:e Förfäder aflåtit, att de aldrig några fremmande bewepnade Soldater inom dess murar intaga skulle; hwilket och här till dags war oryggel:n observerat, kommandes hon att blifwa detta ordenat förlustig, derest hon nu Hans Maij:tz Folck insläppa skulle. Såsom H. General Majoren hemligen af Hans Maij:tt i befallning hade, att intet fienteligit föröfwa emot denna fästning, utan allenast probera om han kunde antingen med låckande eller hotande och skrämmande bringa dem der till att de insläppte Kongl. Maij:tz Trouppar, Så gick och H. GeneralMajoren bårt härifrån, så snart han såg att här intet utan med force och mackt nogot

stod att uträtta; Giörandes härutinnan hwad som hans Maij:tz nådigste willja och befallning war.

Härifrån marcherade heela Partiet, och kom effter några marcher till Ostrow, hwarest det i följe af Kongl. Maij:tz ordres, aldeles åtskildes, Män H. General Majoren förfogade sig straxt till Hans Maij:tt då warande i Jacobowice, afläggandes dess underdåniga berättelse så om den Sokalske, som om den Zamoiske expeditionen, med hwad mera som här wed sig tilldragit. Hwilket Hans Maij:tt med all kungelig nåde och approbation upptog och bekrefftade; Förärandes af dess wanlige kungel:e genereusitet till Partiet alt bytet som under denna Commendering blifwit eröfrat.

d. 4 Marti. Då Hans Maij:tt uppbröt med Armén ifrån Jacobowice och marcherade till Warschau, stötte H. General Majoren med de ännu hoos sig hafwande commenderade af DahlRegementet till huffwud armén marcherandes samma wägen med. Män då man på några mihl när nalckades Staden Warschau, bekom H. General Majoren ordres att gå förrut till Prag, att förfärdiga bryggan öfwer Weixeln. d. 22 Martj
Hwilket och med all underdånig flijt och hörsamheet effter 1703.
kommas mände.

Här fant Hans Maij:tt för dess tiensts och interesses bättre i acht tagande, för gott och nödig att förordna H. General Majoren till Gouverneur utj Staden Warschau, effter som han tillförende hade wurit utj Cracou. Hafwandes i befallning att sättja Staden utj 12000 Rd:r Contribution, samt att all ting biuda och befalla, effter som han för Kongl. Maij:tz tienst, och dess armées conservation bäst och nödigast funne. Och på det att Kongl. arméen eij måtte lijda brist uppå nödig subsistance, utfärdades utur krigz-Commissariates Cancellie under H. General Majorens direction och på Kongl. Maij:tz befallning, Ett Placat, att alla de som af landet wille föra nogot till salu, de skulle icke allenast frij och säkre pass- och repassera, utan och få derass richtige betalning för hwarje waro, effter som billigt och skiäligt

wore. Hwilcket Patent en god wärckan hade. Sedermera bekom efwen H. General Majoren muntel. af Hans Kongl. Maij:tt i befallning, att uppnegotiera 10000 R:r Alberts af Staden uppå den Engelska Envoyéns Robbinsons Credit emot wexel uppå Kongl. Stats Contoiret utj Stockholm, som efwen straxt effterkoms. Jmedlertij giordes all anstalt till marche härifrån, hafwandes H. General Majoren af Hans Maij:tt i befallning att låta tillsamman skaffa en stoor hoop wagnar samt med Canon och annat till en broos förfärdigande nödigt wärcke. Då nu alt sådant i beredskapp war, bröt Hans Maij:tt med armén upp ifrån Prag om natten, och marcherade till Bugen, hwarest H. General Majoren straxt blef befalt att slå en brygga öfwer, wed Sakrozin. Och ehuruwähl att fienden sina posteringar på andra sijdan öfweralt hade, sökiandes att förhindra denna bryggas förfärdigande; dock lijkwähl blef hon fullkomnat under faueur af Canonerne innom twenne dygn. Då Hans Maij:tt med Cavalleriet genast den passerade och fienden under Feltmarskalken Steinaus anförande, wed Pultouski märckel:n slog, tagandes Staden straxt utj possession. Här blef H. General Majoren efwen wähl af Hans Maij:tt förordnat till Gouverneur under den tijden Hans Maij:tt sig der uppehålla månde. Män som fiendens största force låg utj Thorn, så skyndade Hans Maij:tt sig med armén dijt, hwarest han och ankom d. 12 Maj 1704.

Här bekom H. General Majoren som offta tillförende befallning, att slå brygga öfwer Weixeln, några tusende steeg ofwan för staden. Hwilken och med all flijt förfärdigades. Och som större deelen af armén här tillstäds war, och således ett stoort förråd af vivres till des subsistance nödigt wara wille, så gaf H. General Majoren igenom ett underdånigt memorial Hans Maij:tt dess oförgrijpelige tancka här om till kiänna, utwijsandes huru nödigt det wille wara att hans Maij:tt så genom vniversalier, som genom utskickade partier, toge possession af heela landet.

Fördenskull giordes och straxt nödig anstalt, till Bagerijs och bryggerijs inrättande, som sedan märckelig nytta med sig hade. Män som H. General Majoren och Directeuren i samma dagar af Hans Maij:tt blef försänd neder till Dantzig, så kunde han sådant icke wijdare sielf bewaka, utan lemnade till Arméns tienst H. General Krigz-Commissarien Jöran Adlersten och H. Felt Cammarern N. Psilander samt Felt Casseuren Kock *), dock under Hans Maij:tz egen höga aldranådigste disposition.

*) Tillagdt i marginalen: till[ika] med de öfwrige Gen.-Krigz-Commissariatets betienter, allenast Krigz-Commis. Soldan **) och secret. Roland undantagande, hwilka med neder till Preussen reste. Reste till Dantzig.

**) Gustaf v. Soldan. Erik v. Roland, äldre broder till Carl v. Roland, hvars fångenskapsminnen utgifvits af S. E. Bring 1914.

RELATIONER

AF

ÖFVERSTEN VID KRONOBERGS REGEMENTE

GABRIEL LILLIEHÖÖK

D. 2 MAJ 1703—1 JAN. 1705.

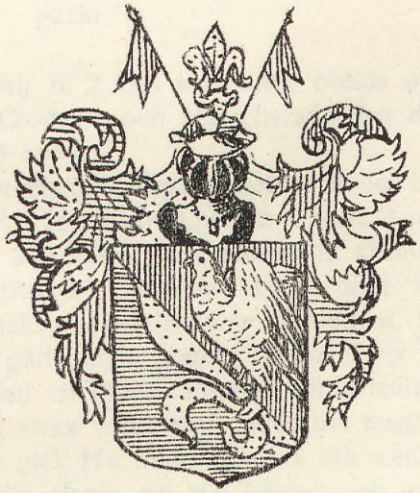

Tiensthörsam Relation till Höghwälborne H:r Baron General och Gouverneuren Carl Rehnschiöld öfwer den Commendering mig anbefaltes d. 1 Maij 1703, att medh mitt i nåder anförtrodde Cronobergz Infanterie Regemente bryta opp ifrån Clodawa och Marschera till Uladislawa, Postera mig der sammastädes och betäcka dee der för Kongl: Maij:ttz Armee Vpprättade Magazin.

1703 Maij d: 2 Om mårgonen bittida uppbröt Regementet ifrån Clodawa och Marscherade den dagen till Staden Codetz 3 mijhl.

d. 3: Marscherade Regementet till Staden Uladislau Fyra mijhl hwarest H:r Major Lorentz Creutz *) med sigh hafwande Partie 360 hästar och 200 mann af mitt anförtrodde Regemente afftonen tillförende wahr dijth kommen, och såssom kundskap af adelen war inkommen, huru som Fienden skulle gådt medh starckt Partie öfwer Wexelen och hindrade adelen att tillföra Proviant till Uladislaw. Ty blef Resolverat att strax widh min ankombst medh Regementet, samma affton gick H:r Major Creutz uth med en Commenderning af sitt Partie till 300 hästar, och gaf iag honom

*) Majoren vid Lifdragonerna, frih. L. Creutz, sen. öfverstelöjtnant, död 1709.

medh 100 knechtar som iag läth giöra beredne medh 6 hästar af hwart Compagnie, nembligen 2 Cronohästar, och 2 öfwer officers hästar, Vnderofficerarne hade sig sielfwa medh hästar förset, och 20 Klippare gaf H:r Major Creutz till hiälp att giöra Soldaterne beredna.

4. Commenderades på arbete 1 Lieutnant 1 Vnder officer och 50 Mann till Spanska Ryttares, Såsom och effter högwälborne H:r Baron och Generalens ordres Till så många vietiners förfärdigande som funnitz widh Stranden, och möijeligen stodo till kunna förbättras och giöras brukelige.

Maij d. 5 På arbete Commenderades 1 Fendrich, 1 Vnderofficer, 2 Corporaler, och 30 Mann gemena, som bestodh af Timmermänn; H:r Major Creutz som d. 3:ie medh Commenderingen uthgick, kom i dag in igen med dess fyllest hafwande mannskap tillbaka, berättandes sig intet anträffat; uthan Fienden dragit sig medh sitt Partie öfwer Wäxeln tillbaka.

6:te Ingenting Passerat.

7:de Till Spanska Ryttares förfärdigande Commenderades på arbete 2 Vnder officer och 10 man gemena; Item 1 Capteen, 1 Vnder officer, 1 Corporal och 12 mann gemehna, och sambla der af Borgerskapet som arbetade på vietinerna, Capitein skulle hafwa Inspection uppå, att vietinerna Skyndesambst blefwo upplagade; Jämbwähl Commenderas samma dag uth på Öijarna att Recognocera och söckia effter vietiner och Fartygh 1 Lieutnant 1 Vnder officer och 24 mann gemehna hwilcket manskap samma dag åter kom, och ingenting funnit eller hördt uthaf, alla Båthar och Kahnor som funnes hades på ett stelle widh Stranden.

8: Continueras medh samma arbete som i går med lijka manskap.

9: Ingenting Passerat.

10: I dag ankom H:r Öfwerste Clerck *) och Ranck *) medh Siukvietinerna ifrån Warschau.

11. Commenderades 1 Lieutnant 1 Fendrich 4 Vnderofficerare och 100 Mann gemehna som buhro Proviant på vietinerne hwilcka skole till Kongl: lägret för Torn.

12. H:r Öfwerste Klerck afgick i dag med alla Siukevietinerna som ankommo d. 10 hujus.

13. Commenderades på arbete 1 Vnder officer 1 Corporal och 24 Mann gemena som buro bräder att betäcka vietinerne som skohla till Tohrn medh Proviant.

d. 14 Gick Major Creutz till Tohrn medh 1 Corporal och 8 man, Item Ryttemästar Tettenborg **) på Excecution medh 1 Lieutnant 2 Corporaler 50 man till Lubranice och den Districten, Pattkull med 1 Leut:t 2 Corporaler och 50 man till Lubomine och derom kring på Excecution, Witting ***) medh 1 Lieutnant 2 Corp:r och 50 man till den Cavalske Districten på Excecution Funck †) medh 1 Lieutnant 2 Corp. 40 man till Grabie och den Districten på Excecution, Item Commenderades att bära dricka på vitinerne 1 Vnder officer och 16 man gemena, sampt 1 Fendrich 1 Vnd:r off:r 12 mann Timmer Karlar, hwilcka betäckte vitinerne som lastades medh brödh.

15. Commenderades een Lieutnant 1 Vnder officer och 32 gemehna som buro Proviant på Vitinerne, Item Commenderades een Fend: 3 Vnd:r officer och 50 man at Confogera Proviantz vietinerne till Kongl. Armeen widh Torn fram och tillbakars.

16: 17: 18 som war Pinges dagarne ingenting Passerat.

19: Om morgonen in emoth kl. 2 inföllo 2000 mann

---

*) Öfversten vid Jönköpings reg., frih. Lorentz Clerck samt öfversten vid Kalmare reg. Gustaf Ranck, som stupade vid Poltava.

**) Parm v. Tettenborn vid Brem. kavalleriet.

***) Carl Gabriel Witting, ryttmästare vid Östgöta kavalleri.

†) Johan Funck, yngre bror till Thomas, en tid kapten vid Krassows dragoner.

Woloscher af åthskillige Fahnor hwilcka woro af Littauske Witsnovitsches *) Armee, under een anförare benembd Baronowitz, hwilcka om Pinges affton som war d: 16 hujus medh Prommar satt sigh öfwer Wäxelströmmen widh Staden Cherwiesk 15 mihl åfwan ifrån Uladislawa, Fålcket i Prommarne och låtit hästarne Swimma öfwer strömmen men samma affton har fienden Marscherat der ifrån och satt sig i een Skoug d: 17 hujus som war Pinges dagen hafwa dhe stådt stilla, samma natt hafwa dee uppbrutit och Marscherat hehla dagen d: 18 som war annan dag Pinges och alla som wehlat dem förbij resa hafwa dhe anhållit, och sin March så fortsatt, att dee den samma natt framkommit till den nest in till Staden Uladislaw liggiande Skougen, derest de uti den nest fram för Uladislau warande Slätten, satt sigh om natten uti tiocka Buskasiet, hafwandes Desein att oförmodeligen öfwer rumpla och tända Eldh på Magazinet och ruinera Staden, till hwilcken ända de hafft Eldbränd:r med sigh och i första dagningen under en tiock dimba ankommo, först anfallandes dubbla Ryttare påstar hwar af den ena strax skiötz ihiähl, den andra påsten som skyndesambst kasta om hästen och i ett Curier red till Lieutnanten som hade wacht medh twenne Corporaler och 30 hästar, deraf Lieutnanten hade Detagerat 1 Corporal medh 8 man, som Posterades på andra sijdan moth endan af Stadhen, den andra Corporalen med ochså 8 Mann hade sin påst emillan Lieutnanten och den yttersta Corporalen, så att Lieutnantzpåsten bestodh, allenast af 1 Lieutnant 1 vice Corporal och 13 mann gemena, då Snorckpåsten ropar wåra Partijer som warit Commenderade komma inn, men han hade knapt sagdt uth orden, och Lieutnanten ropat Bussar upp till häst, för än Fienden lijka snardt medh Ryttare dubbla posten ankom, och skiöt ihiähl den till foot stående Snorkwacht, som och strax med sina Sabblar högge

*) Mikael Korybut Wisnowiecki.

dess hästar lösa, hwilcka och så af det stora anskriget och Ropandet wardt rädda, refwe sig sielfwe lösa, och blefwe förskingrade, så att (att) Lieut:n icke med sitt manskap kom till häst, uthan sedan han till foots skutit af båda sina Pijstohler att giöra Larm rettirerade sig medh 11 man och 1 vice Corporal åth staden; Nähr nu Ryttare förwachten således förskingrat anfaller een stoor Swärm in uthi Staden och till Torget, hwarest dhe oförmodeligen funno för sig Piqueten af Infanteriet, beståendes af 40 man, som dem med sådan Salva och Piquers fällande emottaget, att dhe drogo sig straxt der ifrån, och uthi andra gränder då twenne Trumbslagare som slogo larm blefwo nederhuggne, emedlertijdh hade iag och så snart iag förnam Alarm wara, fådt tillsammans några officerare som med sina Compagnier kommo stötandes till sin larmplatz, hwarpå iagh tog widh pass 200 man låth stella dem 3 mann högt, Piquenerare i sista ledet, och drog dem uth till den ort och wäg som fienden medh sitt anfall kom ifrån och som iag i begynnelsen eij kunde weta huru stoor myckenheet Fienden wahr, så gaf iag achtning, det iag drog mig sålunda med Infanteriet den wägen dee kommit ifrån, att iagh observerade, så iag hade een giärdes gårdh bakom mig på ryggen af mitt folck, att iag eij på alla sijdor Skulle kunna anfallas, hwar af skedde att när iag således drogh mig uthur Staden på Slätten :| och fienden som till 8 Fahnor höllo på till draga sigh till endan på Stadhen, uthföre till deth bortaste Magazins huset och spijkarne; dee der och så redan höllo uppå att ansticka dhe Twenne eller yttersta ifrån Staden belägne lador i Brandh |: blef mig medh Infanteriet warse, huruledes iag söckte Cupera dem wägen tillbaka, rychte dhe gienast medh hast i een Furie tillbaka ifrån sin Desein och giorde sig bekymbrade att få sättia sigh, strax widh den Buskasie som dee kommit ifrån; Och änskönt iag hade strax i begynnelsen ordinerat några officerare medh wissa Divisioner som i gatorne medh Salvor och Piquers

fällande skulle på alla ställen Pousera fienden uthur Staden war iag doch högst bekymbrat huru wijda sådant skiedde; Och att icke fienden hade till någon myckenheet satt sigh bakom staden neder widh Stranden, Ty anbefalte iagh mina officerare widh Battalion der iag wahr, att see sig wähl före giöra braft och medh wähl afdehlte Salvor emottaga Fienden, och släppa sig honom intet förbij uthan till uthstå nog Eldh, som och hände, och iag för min Pehrsohn reste in i Staden, sammansöckte Devisioner och flerre Knechtar som kom tillstötandes, och i dhe gator iag förnam fienden war, avancerade på honom och dref honom uth och besynnerlig ifrån den ort der Magazinet och Spijkarne war belägne hwar af skiedde, att Gudi skee låf fienden kom icke åth till kunna tillfoga den ringaste skadan något huus som Magazin war uthi uthan blef således twungen att medh hast retirera sigh uhr Staden till Swerm af 8 fahnor som hade satt sig under Buskasiet som åfwan förmält ähr, hwar på Fienden strax tog flychten åth skougen, dess förinnan Infanteriet avancerade närmare, och gaff brafwa Salvor på dem, och förfölgde fienden $1^1/_2$ Fierdings wäg ifrån Staden till foot; der iag resolvera stanna, och Commendera min Öfwerst Lieutnant Beijer*) medh 200 Mann Infanterie och Ryttemestar Medhen**) medh 70 hästar till förföllia och gå effter fienden. Jag medh Regemente rychte tillbaka igen, in i Stadhen, och strax nähr alt war förbij wid pass Kl:n 9 satte mig nedher och skreef Hans Kongl. Maij:tt till, och gaf min Vnderdånige berättelse huru fienden infallit, och giönom gudz nåd uthan han fick fullborda sin Desein wardt afslagen, som och affärdade een annan Express medh lijka lydande berättelse, till Högwälborne H:r Generalen och Gouverneuren Carl Rehnskiöld, widh samma stundh

*) Joachim Christian v. Bejer, öfv.-löjtn. och chef för Ljungby kompani.

**) Fredrik Otto von der Meden vid Brem. kavalleriet.

kom H:r Major Creutz ifrån Kongl. Feltlägret widh Torn tillbaka till Uladislau, Samma dag kom H:r Öfwerst Lieutnant Beijer Kl:n 1 med sin Commendering tillbaka, som $1^1/_2$ mijhl förfölgt fienden men ingen atraperat, emedhan dhe Skougen intaget, berättandes sigh sedt här och der, döde och afklädde liggiandes, men uthi Staden på gatorne och uthan före fans af desse Wolloscher 10 döda, så och wåra Fouragerare, några dagar der effter uti en lijten siöö eller watten in uthi Skougen 9 stycken Skutne Pollackar nedersänckte funnit; dessuthan samma dagen och några dagar der effter, uthaff Judar och een Borgare dräng uthur Staden Uladislau, på wägen af Fienden upptagen och fången, som sedan sigh ifrån dem Practicerat, igenkom berättandes, skolle Fienden hafwa deras anförare eller öfwerste bordtmist och döder till een Kiyrcka 3 mijhl här ifrån Staden fördt, och der honom begrafwit, hwilcken dem mycket beklagat, sampt berättadt att dhe in alles in emoth 70 mann uthi det anfallit Blesserade och döda hafft; på wår sijda haffwa wij förmedelst, att desse Wolloscher som åfwanförmelt medh deras Eldbränner kommo the yttersta tädt in widh Stadhen belägne lador hwar uti een dehl ryttare medh dheras hästar Cantonerade således uthi sådan Furige och af sådan myckenheet anfallna omkringhwärfde och een dehl af samma huus eller lador i brandh stuckne förlorade några Munderningar som i så mått innebrände och omkommo; Men Ryttare som i det samma af Infanteriet Secunderades ingen der döder eller förbränder; Aff mitt i nåder anförtrodda Regemente, wardt in alles förlorat föruthan Regementz Qwartermästaren Ekekrantz *) den der oförseendes af wåra egne Salvor, blef af een Musqueteur i Hufwudet skutin, så att han andra dagen wardt dödh, allenast dhe ofwanmehlte 2 Twenne Trumbslagare och 3 gemena Soldater dödha, 3 Dito Blesserade som sedermehra

*) Sven Ekecrantz.

friska blefwit, sampt 1 Corporal fången Noch 2 Cronhästar för Proviantzwagnarne hwilcka af skiutandet på torget wardt redda, slete sig lösa, och kommo iblandh fiende[n]s Tropper. Samma dag effter middag och sedan Öfwerst Lieutnanten Beijer medh förbemelte Commenderade manskap igen kommen wahr blef genaste der på Major Lindze *) här af Cronobergz Regemente medh behörige officerare 200 gemena Soldater och 80 Ryttare till Staden Bresche Commend:t att betäckia och åtherkalla det af Major Creutz som åfwanförmelt Commenderade manskap, allenast Ryttemästar Witting effter ordres denna dagen om afftonen inkom, träffade desse Wolloschier under wegen, $2^1/_2$ mijhl ifrån Cavalle framför en stoor skough den han strax repouserade och förfölgde hwad han kunde, nähr han kom igenom skougen så seer han hehla feltet för sigh rangerat medh Troppar med dem Chargerade han åthskillige gånger medh sina små Troppar, doch miste allenast 1 man af dhe Hornska som gick durch, 1 af Skånske Blesserat 3 hästar döde och 2 Blesserade.

20: Kom H:r Major Lindz medh sig hafwande manskap som och begge Ryttemästarne Tettenborg och Patkull med sine Partier som warit på Excecution tillbackars, och ingen Fiende å den sijdan hördt uthaf.

21: Intet Passerat.

22: Commenderades på Partij med major Creutz som gick uth med 300 hästar, 3 Captener 3 Lieutnanter 6 Vnderofficerare 3 Trumbslagare och 150 man giemehna Jempte 15 Marquetent och Tältwagnar medh kutskar, att der med forthielpa Knechtarne.

23. Arbetades på Spanska Ryttare.

*) I G. Hyltén-Cavallius' arbete, Kongl. Kronobergs regementes officerskår nämnes bland reg. majorer, s. 5 en Erik Lintze 1703 $^{25}/_{8}$—1705 $^{21}/_{2}$. Sid. 64 får man veta, att han egentligen hette Lindsay, och att han dog d. $^{15}/_{11}$ 1705 som öfv.-löjtnant vid regementet.

24. Intet Passerat.

25: arbetades på Spanske Ryttare, och kom H:r Major Creutz som den 22 uthgick med sin Commendering tillbaka och intet fienteliget förnummit.

26: Commenderades 1 Lieut:t 1 Vnderofficer 1 Corporal och 20 mann gemena på vitinerne till Kongl: Maij:ttz Armee*) medh Proviant, samma dag fortsattes arbetet med Spanske Ryttares förfärdigande.

27 och 28 arbetades på Spanske Ryttare.

29 Commenderades manskap att lasta inn Råugh i vitinerne och min Regementz Feltskiär försände iagh till Kongl: Armeen effter Medicamenter.

30 Inlastades Spannemåhl på vitinerne och Continuerades medh Spanska Ryttares förfärdigande samma dag afgick En vitin medh Rågh lastadt och gaf iag 10 mann till Confoij.

31 bordtrymbde 1 Soldat medh fult Leverie.

Junij d. 1 och 2 Continuerades medh arbetet och Spanska Ryttares förfärdigande. Jämbwähl effter Kongl: Maij:ttz allernådigste Reglement aflade 4 Capiteiner 5 Lieutnanter 6 Fendrichar 1 Wärfd Vnder officer theras Troohetz Eder.

3. Continuerades medh lijka arbete, och Regementz-Feltskiären som medh 6 man d: 29 Passato Commenderades, åtherkom till Regementet ifrån Kongl: Maij:ttz Håff Apotek medh nödige medicamenter.

4. Continuerades medh lijka arbete 1 Vnderofficer 2:ne Corporaler 36 man, Dito Commenderades Ryttemästar Witting åther till Staden Cavalle att der om kring bränna dhem warit olydige i synnerheet Dorposkis godz som war orsaken till denna dheras olydigheet, han hade medh sig 2 Lieutnanter 4 Corporaler och 80 hästar.

*) Vid Thorn, hvars belägring redan var börjad.

5. Continuerades medh lijka ahrbete som dagen tillförende, i lijka måtto ankommo dhe 5 vitiner ifrån Kongl: lägret widh Torn tillbaka, och den Lieut:n med sitt hafwande Manskap som d: 26 Passato med Proviant wahr dijth Commenderat hafwandes och medh sigh Regementz Siuka; Item inkom Ryttemästar Witting som i går war uth Commenderat, Hwilcken uthi dess återresa af Wolloscherne blef i Skougen strax widh Stadhen uthi sitt Arier Guarde Attaquerat uti hwilken reconter han 3 döda och 2 Blesserade fick, men fiendens anförare och några man blefwe dödha, och togh fienden flychten, och Ryttemästar Wittingh förfölgde honom såsom och H:r Major Creutz hwilken tog Piqueten som war uppsadlat och rychte uth till 100 hästar, och tillijka medh H:r Ryttemästar Witting förfölgde Fienden $1^1/_2$ mijhl, då dhe finge några Påhlska gemena mössor som Fienden red af sig i tiocka skougen, men kunde intet hinna dem, kommo altså H:r Major Creutz och Ryttemästar Witting samma affton tillbaka igen.

6: Commenderades på arbete 1 Lieutnant 1 Fendrich 4 Vnder officer 6 Corporaler och 200 man gemena Till Bära och sättia Palisader;

7: Ankom H:r öfwerste Crassau *) medh 600 hästar Emädhan tijdingar war inluppna som skulle Fienden medh stoor macht willia attaquera; På arbete war samma dag Commenderat att sättia och bära Palisader 2 Capteiner, 2 Lieutnanter 2 Fendrichar, och 4 Vnder officer 6 Corporaler och 300 mann gemena, Jembwähl af Cavallerie woro Commenderade 300 hästar att föra Fassiner fram;

8 Gafz Dito till arbete 300 mann medh behörige öfwer och under officerare och arbeta dhe 150 man för och 150 mann effter middagen, att förfärdiga och sättia Palisader.

9. Intet Passerat.

*) Frih. Ernst Detlev v. Krassow.

10 fortsattes arbete lijka som d. 8. Item 2 förspente wagnar för och effter middag till föra fram wircke och Palisader.

11 och 12 På arbete lijka effter wanligheeten och marscherade H:r öfwerste Crassau bort medh 600 hästar.

13 Fouragerades och gafz till betäckare 1 Lieutnant 1 Vnder officer och 24 gemena på arbete till Palisaders uppsättiande för och effter middagen 150 man medh tillhörige officerare.

14: Commenderades 1 officer medh 6 man och 4 Pålackar att roo till Kongl: Maij:ttz Armee och hade med sigh dhe nys avancerades troheetz Eder att afgifwa till H:r KrigzRådh Holmström *). Samma dag lefwererades effter H:r Generalens ordres till H:r General Renschiöldz Armee emoth Salomon Gerdemans quittance 24 st. gemena mans Tälter.

15 Woro Commenderat på arbete 100 mann för och 100 man effter middagen, medh tillhörige officerare, Sammaledes Fouragerades och Cavalleriet betächte den dagen; Samma dag effter undfångne ordres Commenderat 1 Lieutnant 1 Vnder officerare 1 Corporal och 40 man gemena till Staden Nezawa att der betäcka Magazinet;

16 På arbete woro Commenderade 1 Capt:n 1 Lieut:t 1 Fendrich 3 Vnder officerare 4 Corporaler och 60 man för och 60 effter middagen till att sättia Palisader

17 war Commenderat 1 Lieutnant 2 Vnd:roff:re 50 mann för och 50 mann effter midagen, till samma arbete och blef Commenderat 1 Fendrich och 1 Fourier till Torn medh dhe vacantas Leverie och gewähr, effter höghwälborne H:r Baron och Generall Rehnschiölds Leuteration afstraffades een gehmeen medh 9 gånger gatulopp genom 300 man för det han på sin påst afskutit sitt gewähr åth sin Corporal.

*) Israel Holmström.

18: Fouragerades 1 Lieutnant 1 Vnder officer och 24 gemena till betäckningh på arbete 1 Lieutnant 1 Fendrich 2 Vnder officer 2 Corporaler och 100 man för och 100 man effter middagen. Den officeraren och dhe med sig hafwande 6 man som d. 14 Commenderades till Kongl: Armeen, kom tillbakars och hade med sig Amunition ifrån Kongl. Artolleriet Musquet Kuhlor 12600 st:n och Kruuth 492 Skåhlpundh.

19: Intet Passerat.

20 Fouragerades och Cavalleriet betäckte på arbete war 72 man, halfparten för, och halfparten effter middagh till sättia Palisader.

21 Intet Passerat.

22 Fouragerades och Cavallerie betächte, som och så tillijka Fouragerade. På arbete war 25 man för och 25 man effter middagen, att sättia Palisader.

23: Fouragerades lijka som tillförende.

24 och 25 Intet Passerat.

26 Fouragerades och Cavallerie betächte emädhan dhe allena Fouragerade.

27: Fouragerade Infanteriet och gafz 24 man till betäckiare medh behörige officerare.

28 Den Lieutnanten sampt med hafwande manskap som d: 14 Commenderades till Staden Nezawa der sammastädes att betäckia Magazinet åtherkom, Jempte Capitein Funk *) medh sitt Partie, alldenstund Magazinet der nu wahr uthtömbdt och till Kongl: Maij:ttz läger eller Armees Magazin för Torn Transporterat och afördt.

29:de Commenderat till Kongl: Armeen medh Boskap 1 Leut:t 1 Vnder officer och 20 Mann gemena der af iagh giorde 12 beredne, I det en häst togz af hwart Compagnie, Så och war Capitein Funck medh 50 hästar till betäckiare Commenderat, Fendrichen som d: 16 hujus Com-

*) Johan Funck.

menderades medh dhe vacantas Leverie och gewähr till Torn åther kom medh vitinerne som skulle hämpta Proviant till Kongl: Armeen, men Furiaren blef hoos gewähret och Leveriet qwar.

30. Fouragerades och gafz till betäckiare 1 Lieutnant 1 Vnder officer och 24 man gemena. Samma dag Commenderades 40 man att lasta in sädh på vitinerne.

Julij d: 1. Commenderades sammaledes 40 man att bära Spannemåhl till lasta inn på vitinerne. Samma dagh Commenderades 1 Vnder officer 24 man gemena som skulle uthhugga Spijk af dhe gambla vitinerne, Hwilcka Spijkar blefwo i föllie af öfwersten och General Adjutanten Lagercronas *) Breff försände till Kongl. Armeen;

2: Gafz lijka manskap till lasta in på vitinerne Spannemåhl och Capitein Ståhl **) af Dahl Regemente gick medh 6 lastade vitiner till Kongl. lägret för Torn; den Lieut:n och manskapet som Commenderades d: 29 Junij nestledne till Kongl. lägret widh Torn med Boskap, kom tillijka medh Capteen Funks Partie som skulle betäckia tillbaka, men 2 man gemena af detta Infanterietz Regemente hade han effter H:r Öfwerste Clercks begiäran lembnat hoos dhe vacantas Leverie och gewähret att tillsee och skiöta detsamma;

4 Intet Passerat.

5 Ankom Capitein Oxehufwud ***) medh 3 vitiner att afhämpta Spannemåhl till Kongl: Armeen

6. Fouragerades och Cavalleriet som tillijka Fouragerade betächte, Dito Commenderades 30 man för och 30 man effter middag till inlasta Spannemåhl på vitinerne

7. Lastades in Spannemåhl sammaledes.

8. Fouragerades och Cavalleriet betächte.

*) Frih. Anders Lagercrona.

**) Alexander Ståhle, sen. rysk fånge i Saransk (Ennes).

***) Göran Oxehufvud? vid Jönköpings reg.

9. Ingen ting Passerat.

10. Fouragerades lijka som d: 8:de.

11. Ingen ting Passerat.

12. Ankom Capitein Lantinghusen *) medh 3 vitiner att afhämpta Spannemåhl till Kongl. Armeen för Torn.

13 Fouragerades och Cavalleriet betächte Dito Commenderades 1 Lieutnant 1 Vnder officerare och 60 man gemehna som buro och lastade inn Spannemåhl och Brödh på vitinerne.

14. 1 Fendrich 2 Vnder officerare och 60 mann gemena Commenderades att bära Spannemåhl och bräder på vitinerne.

15: Effter Kongl. Maij:ttz nådigste Reglemente och Förordning, aflade 1 Capitein 1 Regementz Qwartermästare 1 Lieutnant 1 Fendrich och een Wärfd Vnder officer På wederbörliget sätt dheras Troheetz Edh så muntel. som Skrifftel.

16. Afgick H:r Capitein Lantinghuus medh resten af all Spannemåhl, och såsom Magazinerne, Jämbwäll alla Spijkarne war ledige giorde, Så uppbröt iag och samma dagh medh Regementet, lijkmätigt mine förr undfångne ordres ifrån H:r Generalen tillijka medh H:r Major Creutz Partie ifrån Uladislau alla hwar widh sine Påster trudde [!] till och nederkastade Kl: 4 om morgonen alla Palisader, och Sönderhugge Spanske Ryttare, men hytterna ruinerades intet eij heller sattes Eldh uppå, såsom iag sådant widh lösen affton tillförende låtit befalla, och alla Marscherade till Byen Nekowitz $2^1/_2$ mijhl, hwilken by såsom ingen människia wahr hemma, eij heller hade dhe uthlagt någon Contribution, så wardt den samma af H:r Major Creutz i brand stucken och afbränd lijkmätigt dhe ordres han der om bekommit ifrån H:r General Majoren greef Stenbock.

17 Effter hållen Prädijkan Marscherade iagh medh

*) Gotthard Henrik v. Lantingshausen?

Regementet och Partijet till een by Kulzowa $3^1/_2$ mijhl, derest iagh stodh twenne nätter.

19: Marscherade iagh till een By heet Noze 2: Mijhl, hwarest iag een natt stodh stilla.

20 Till Stadhen Cletzwa $2^1/_2$ mijhl, derest iagh stodh 3 nätter stilla att insambla Proviant till fålcket sände och under wahrande tijdh een Express till H:r Generalen hwilken och kom tillbaka.

23 Till Byen Falbogowa 4 mijhl hwarest Jag stodh 2 nätter öfwer;

25 Marscherade iagh 4 mijhl åth Staden Pijsdrij der öfwer Warta Strömmen och samma dagh rychte iag inn |: medh Regementet och Partiet som H:r Major Creutz hade medh sigh |: uthi Feltlägret för Staden Zerkow, hwarest H:r General Rehnschiöldh stoodh medh hehla sin Armee.

G. LillieHöök.

Historisk Relation *)

Öfwer Journalen som weedh min anbefalte Posniska Expedition ifrån d. 6 Septemb:r 1703 och till nya åhret 1705 St: vet: hållen är, Datum Pohsen d. 1 Januarij 1705.

Sedan Generalen och Gouverneuren Högwälb:ne H:r Baron Carl Gustaff Rehnschiöld medh missnöije ehrfahrit huru såsom Staden Pohsen Tergiverserat och intet wehlat insleppa Kongl. Maij:ttz Trouper;

Septemb:r d: 6. Blef iagh Beordrat ifrån Curnick 2 mijhl ifrån Pohsen medh 400 man Infant:e 200 man af mitt i Nåder anförtrodde Cronobergz Läns Regem:te och Öfwerst-Leut: Weijdenhaim **) medh 200 af Södermanlandz Infanterie Regemente och 4 Regementz stycken, så och 100 hästar medh Capit:n af LijfDragonerne Örenstedt ***), medh Ordres på wadh sätt iag bäst fune att bemechtiga migh

*) Utom denna historiska relation finnes också ett af Lilliehöök undertecknadt dagregister från d. $^{6}/_{9}$ 1703 till och med d. $^{20}/_{12}$ 1704, där intet datum är öfverhoppadt såsom i den föreliggande. Men om de första dagarna undantagas, som äro ung. lika utförliga som i denna och till och med kunna innehålla en eller annan här öfverhoppad notis, äro uppgifterna helt kortfattade och inskränka sig ofta till: continuerades arbetet; sammaledes; på arbete 6 man; på arbete 268 man; intet passeradt; gudstjensten förrättades; o. s. v., hvarföre detta dagregister här ej införts.

**) Gabriel v. Weidenhaijn.

***) Filip Örnestedt.

Staden Pohsen, och bringa henne under Kongl. Maij:ttz Devotion, Bröot altså upp straxt effter middagen medh ofwan nembde manskapp och kom om affton kl. 9 Som då alt heelt mörkt war, fant så Öfwerst Leut: Wrangell *) af Bremeska och Öfwerste Horns Regem:te med Capit:n Thomas Funk af Lijf Dragonerne der i förstaden för migh medh 100 hästar som några dagar förr der warit och alt i ögonskin tagit, som fant Rådeliget om mörka natten inte något att begynna, och der i Reusera, hälst *Wartaströmmen* **) medh Bryggor och Windbryggor war emellan, och Stengde oss Ifrån Stadz Portarne, som iag hade i Dessein at aplicera Kruut under att låta springa dem, Skiötz dett upp till andra mårgon bittijda, men straxt om natten Raporterades detta min H:r General Rehnschiöld att för ofwan nembde ordsaaker denna natten intet åthgiöras kunde;

d. 7. Heelt Bittijda Reedh iagh medh ÖfwerstLeutnant Weijdenhaim och Cap: Funk kring heela Staden och togo alt i ögonsichte, då befans Beqwämligast att *bestiga Staden* weedh Bresslouer Bastion så och att gå *medh 5 färgor* uhr förstaden *weedh Dommen* öfwer Warta strömen emellan begge deras Bryggior åt öpna gaatan och occupera twärgatan som samman henger deras Begge Bastioner Gerberschantz och Möllenschantz, war till och straxt af Tortt wärke 5 färgor

*) Georg Johan Wrangel. — I rättelser till personregistren K. Kr. D. X s. 485 har denne fått sin tillbörliga plats i reg. till del IX återställd.

Herrar Wrangel äro rätt besvärliga att hålla reda på i tidens krigshistoria, eftersom de voro, om ej just *legio*, likväl efter en från dåligt håll stammande öfversättning af ordet, *många*. Nordberg förtecknar i sitt personregister 20 och i verkligheten voro de kanske nästan dubbla antalet. Stundom efterträder en af namnet omedelbart en annan d:o i en beställning, såsom fallet är med öfv.-löjtn. platsen vid Sk. Ståndsdragonerna.

Journaler besvära sig sällan med förnamn — det är bara Kagg som är så ordentlig — och här var det tillägget af regementet, som ledde på rätt spår, bestyrkt af Nordberg I 419.

**) Det kursiverade understruket i handskriften.

förfärdigadess och att bestiga *Bresslouer Bastion* 30 stormstegar färdige giordess, medlertijdh Marcherade öfwerst Leut: Weijdenhaim medh Infant:e och 100 Hästar tätt weedh deras graaf, öfwer en lijten Broo weed Bresslouer Bastion åth Bresslouerska förstaden dett de af *Wallen* wäll förmeena wille, och öfwer alt på wallen *låddess* leggia an, och war wallen medh Picqvar Mårgonstiernor och alla handa Krigz Instrumenter bespickat, medh den åtwarning af öfwerstLeut: att de intet fientel. begynna Skulle, och störtta sigh i större olycka, Marcherade han så till förstaden, warest Manskappet till Desseinens utförande närmare war i Beredskapp då och straxt 1 Capit:n medh 40 man lembnas wedh *lilla Bryggian* wedh Bresslouer Bastion, emedan de woro i werket begrepne at *Pallisadera* samma Bastion och war reedan en *hoop Palisader* satte. Woro och en dehl att settia i Beredskapp lågo, wilken Capit: de ordres hade att förhindra, deras arbete, som och Skiedde, Så medelst blef heela staden *Berändh och Påster* satte för *alla deras Slagbommar* och utgånger, utsågz och Een högdh att Plantera styckerna som Emphilerade den ena Linien på Bresslou Bastion som den derpå fattade Dessein facilitera skulle, Emedan alt detta förfärdigadess kallas några af Magistraten uth för Porten, och i föllie af H:r Generalens Instruction föresteltes dem huru de förfallit uti H:r Generalens Disgrace med deras Tergivertans, och huru wanmechtige de woro att Resistera Kongl. Maij:ttz Trouper, warmedh de drogo öfwer sig och sin Stadh en Total Ruin som Posteriteten icke nogsampt beklaga lärer warföre Skulle de straxt ypna deras Portar och subbmittera sig H:r Generalens grace i widrigt fall, wille H:r Generalen wara uhrsächtat der de med sin ohörsamheet störtte sigh och heela Staaden uti en Total Ruin, och på den händelsen må dhe Skylla sigh Sielfwa, *wilket dhe antogo* att [!] Referendum och lofwade *om 1 Tijma Swar,* men som dhe medh Swaret uteblefwo, kunde Jagh lätt uträchna deras Intention, i det iag

Sågh deras flijtiga *arbete på deras 2:ne* Bastioner warföre Skyndadess så mycket mera medh steegarnes och Färgornes förfärdigande, Skyndesammast som Skie kunde at wärkstella Desseinen, *Kl. 12 kom H:r General Major* Mardefelt *) och besågh alt, och Skyndade på arbetes förfärdigande, då han och straxt wille låta Attacqven gå för sigh, effter förr utsedd Dessein på Bresslouska Bastion der icke H:r *Landinghausen med* 2 *Jesviter och H:r Generalens* Breef förskaffat dem 1 Tijmas Delation inan wilken Portarne Skulle öpnas, men som den tijman förbij gick och Portarne icke öpnadess, Formerades effter H:r Generalens ordre Dispositionen till Attaqven Såledess, att *Jagh med mina 200* Småläningar hade högra handen at bestijga Gerberskantz, och öfwerstLeutnant *Weijdenhaim med sina 200* Södermanläningar wänstra handen att bestijga Bresslou Bastion signalen war 2 Styckeskått, men när dhe Sågo Styckerna Planteras och Musqveterarne kommo medh Stormstegarne anMarcherande Blåste de i Trumpeta och stucke uth en wijt fahna då H:r General Majoren dem tillfråga läth wadh dett betyda Skulle Sade dhe, dhe willia uplåta Porten dett H:r General Majoren Befalte straxt Skiee Skulle, men som det något drögde, gaf H:r General Majoren ordres att wallen Bestigas Skulle dett och straxt Skiedde, och Som dhe inte löste något gewähr, och en stoor oenigheet iblandh dem spordes i det Sombl. wille Defendera sigh, och Somblige förhindra dett, Bestegz wallen, och dhe förlupo wercken, Skiötz altså inte Skått, ell:r Blåttadess någon wärria, då straxt Portarne öpnadess, att Cavallerie inmarchera kunde, Påsterne Besattes, och medh *Rörande Speel* Marcherades uppå Torget, derest H:r Generalen lätt kalla Borgmest:e och Rådh för sigh, förehölt dem at de genom sin wederspenstigheet wara förfallne H:r Generalens onådh, som dhe på så åtskillige åtwarningar icke subbmitterat sig Kongl. Maij:tz grace lätt

*) Frih. Arvid Axel Marderfelt.

så taga dem alla i Arrest så och deras 47 man ynkeliga StadzSåldater, Skiedde och den qwällen ingen Inqvarteringh att förhindra all Plundring i staden, men de måste betahla derföre 1000 Rd:r till de gem:a både af Cavallerie och Infanterie

d. 8. andra dagen Reedh H:r General Majoren och besåg alt, och anordnade wadh han fant nödigt till Stadzens Defension, då om wachterne och alla Påster ordinerades *);

d. 9. Lätt H:r General Majoren Publicera sitt påbudh att alla må öpna sina Bodar och handla fritt hädan effter som hertill och reeste så till Armeen tillbaaka med de 4 Regementz stycken och tienlig Escort, så rättadess och igenom H:r ÖfwerstLeut: Weijdenhaim ett Inventarium på alla ehröfrade Stycker och Amunition i staden fans, wilka woro 27 st: der ibland 10 Kongl. Swänska Regem:tz stycken, Som Hans Kongl. Maij:tt wår Nådigste Konungh Skienkt Galetsky **) då han war Ambassadeur i Swärige, 4 af Metall och 6 af Järn alla med Kongl. Maij:ttz nampn och wapen;

10: Blef och Borgerskappet Disarmerat, och som Wärk:n woro merendels utan Bröstwärnn, Begyntes straxt att arbeta och förbättra wärken medh Pallisader och Spanska Ryttare, och Som Stadzens wederspenstigheet några upphofzmän hafwa måste blef på Rådhuset en Inqvisition anstelt som ÖfwerstLeut: Weijdenhaim medh 2 Capit:r förrättat att Examinera Borgmest:r och Rådet, sampt qwarteers Herrarne warföre, och af wars tillskyndan de sigh bewäpnade, satt emot Kongl. Maij:ttz Troupper.

d: 11 Som man nu icke weeta, wadh hända kunde, lätt iagh visitera alla Borgarhuus, och Annotera deras förrådh på Rågh och Korn, sampt andra victualier waraf i nödfall ett Magazin för Såldatesken rättas kunde och på

*) I journalen finnes tillagdt: giordes och anstalt att fyllest pallisadera Bresslour Bastion, — detta blott som en illustration till not. 1 sid. 314.

**) Franciscus Galecki, polskt sändebud till Stockholm 1699.

dett att alt må medh godh ordningh och en Säker Skickeligheet tillgå, Inqvarterades manskappet i de huus nermast Portarne woro Ett Corporalskapp i hoopa i huuset så dhe separeradee intet öfwerfallas Skulle;

17 Som Gvarnison till denne wijdlöfftige Stadzens Besättningh, war för swagh, lät H:r Generalen medh 200 man Infant:e förstercka samma, lätt iag och giöra all anstalt med Amunitions utdhelande, och Kuhlors stöpande så at således Jagh för en Surprice någorlunda kunde Sääker wara *).

Octob:r d: 5. Dett hafwer i Julij Månadh för min ankomst här i staden warit en Öfwerst Leut: af Fältherrn Saphias folk, som heet Lauson den wäll något slätt Comportoment fört här i staden, och som han war af dett Swänska Partiet har några Borgare på några af Magistratens Befallningh Skutit honom och dess drängh i hiähl utan för Grossendohr på Broen waraf upphofzmänerne tagit flychten der öfwer lätt Jagh effter H:r Generalens ordre hålla et förhör på Rådhuset af ÖfwerstLeut: Weijdenhaim och blefwe 5 de Borttrymbdes i staden belägne huus för Caduc förklarade och Autionerade, men som ingen kiöpare fans blef et i grund nederrijf:t och Begynnelsen på dett andra giort, då dhe sågo alfware funnes kiöpare som dem kiöpte och Penningarne i Kongl. Cassan in Casserades men en Borgare blef dömbd af lijfwet som låssat sitt gewähr på honom Lauson fast han Bewijsligen ingen Skaada giordt, blef dock omsijder af H:r Generalen Pardonerat **).

*) Mellantiden mellan d. 17 Sept.—5 Okt. utfylles i journalen af korta arbetsanteckningar, så är ock förhållandet med en del luckor i det följande.

**) För d. 7 Okt. innehåller journalen en anteckning, att tvänne soldater af Kronobergs reg. gått ifrån sitt arbete och öfver natten legat utanför fästningen. Dömdes till döden. Benådades af general Rehnsköld med 7 gatlopp genom 300 man, upplyser en annan anteckning. — För d. 20 heter det, att som brödet begynte mögla, gafs det åt ryttarehästarne blandadt med hafre.

11 Som nu den Evangeliska försambl:n här i staden ingen Luttersk Predikan här i staden i några 40 år hafft, och icke en gångh torde hijt låta hempta någon Luttersk Präst, fast dhe i sidsta Siähltåge lågo utan måste 1 mijhl här ifrån weedh Sverens betiena sig af gudz ordz hörande, ordonerade Jagh at en af deras Präster ifrån Sverens måtte komma och blij här, och blef så war Söndagh och i weckan Een Tysk Predikan hållen Sedan den Swänske Predikan war uthe

d: 22. Medlertijdh ehrhölt iag Ordres at försenda dhe 17 här tagne Metall stycken till H:r Generalns Armee som så wijdare försendas skulle till Swärige dett iagh och under tienlig Escord giorde.

23. Till Gvarnisons Subsistance blef iag beordrat att upptaga Contribution af dett Districktet i Pohsniska Palatinatet som ligger på den sijdan om Wartaströmen som wettrar åth Callis och Gneesen, men Expresse war frijkallat den dehlen som wette åth Slesiska och Brandburgska gräntzen, men som nu alt iempt Generalen i StoorPåhlen Radomitzsky *) och dess Broder warit emot Confideration och straxt weedh min hijtkomst de flychten tagit i Slesien, men in Octob:r med sitt anhangh hållit en sammankomst i Kosten och der några Punct:r författat emot Confideration, lätt iagh med Partie slå effter dem, och satte deras godz under Contribution, fast de på denne sijdan Warta strömen belägne woro, derest iagh ingen Contribution hafwa Skulle, dett och H:r Generalen Approberade. Tilj desse Contribut:s indrifwande måste iag som offtas utsenda Partier, hälst reedan en Starosta Gnesnensis, Smigilski **) benembd, med 50 à 60 sammanlupit manskapp begynte att giöra wägarne osäckre förhindra dem som sin Contribution afgifwa Skulle.

*) Mathias Radomicki.
**) Adam Smigielski.

Novemb:r d. 1. Som iag nu fick weeta att Radomitzsky war på sina godz kommen, sende Jagh Capit:n Örenstedt med ett Partie dijt att tillsee om han denne alt ondt Stijfftare kunde Attrapera men som han i den wägen hijt åth hafft sina wachter ute, fick han tijdigt Notice här af, och 2 tijmar tillförende, för än Örenstedt ankom tagit flychten åth Slesien igen.

d. 6. Medlertijdh blef Jagh underrättat huru såsom Starosta Rogosinsky förleden Sommars, en Reesande Stettinssk Borgare lätt fängzla, dräpa och i Wartan kasta, med sin Son en gåsse om 12 à 13 åhr, sende så ett Partie *) dijt, som fick Starosten fatt, och några hans folk, men Starosten Rymbde från dem på wägen, fördenskull Lätt iagh borttaga all Boskappen af hans godz, och förbränna hans 2:ne hoof och Ett Fohrwärk, 5 af hans folk som warit med när de fängzlat Borgaren, dömbdes här af Krigz Rätten och lupo gatulopp, men ingen af de som dråpet giordt blef:o fångne, alt detta Skiedde med H:r Generalens Aprobation

d: 28. Weedh denne tijden komo hijt i stoor Påhlen 36 fahnor af Qvartianerne, och till sina Hybernie Inlade de sig i alla Kongl. städer och godz att incassera sina wanlige Hybernie Peningar och så kallade Ducilaria och Solidaria dett iag strax notificerade min H:r General som beordrade migh att Delogiera dem; sende så H:r Generalen, Capit:n Creutz af LijfDragonerne med något Manskapp at aflösa Capitein Örenstedt, betiente iag mig så af båda Partien och lätt på 2 wägar som åt Kosten och Schrim utgå Partier at uppslå desse qvartianer, derest de några neederhuggo och med Ett Paar Puukor 1 Fahna några af deras

*) Under kapten Tabbert = Filip Johan Tabbert-Stralenberg, kapten vid Södermanlands reg. En yngre broder, Peter Sigfrid, blef snart också kapten vid samma. Den förste är bekant för sin bok om Sibirien och Norra Asien, som han nogsamt lärt känna, men hvad ättartaflorna berätta om sättet för hans tillfångatagande är en fabel, ty han kom med till Bender och blef först fången med Gyllenkrok.

Officer och 32 fångar inkomo lätt iag så Capit:n Örenstedt med alla frisk blefne Siuuka gå till Armeen igen;

Decemb:r d. 2. Som H:r Generalen tänkte gå längre ifrån denne Orten och iagh alt med Partier indrifwa måste och förskaffa mig Respect, lät han förstärka detta Cavalleri med 50 hästar.

d. 4. Sende iagh straxt åter Partie tijdh effter annan war iag sporde några Tavassier wara men de hade med alla 36 fahnor tagit flychten, och dragit sig åt Crakou och dhe på andra sijdan Weijselen belägne orter, härpå lätt iag uppbära alla Hybernia, Ducilaria och Solidar[ia] som Pålska CronArmen elliest Plägar lönas af, som steeg till en wacker Summa;

9. Lijkwist war inte alt säckert här i kring för Smigilskys Röfware föllie att icke iag alt med Escorter förrätta Skulle, lätt så Convogiera Öfwerst Leut: Wrangel som Siuuk war, och alla afdankade bräckelige Sålldater och Ryttare som hem förPassade woro till Brandburgska gräntzen, och som denne tijden Wartaströmen igenfröös, att man kunde kiöra allestädess öfwer Isen, måste iag dagel. låta Isa i kring de accessible wärken och förstärka der Wachterna.

A:o 1704. Min H:r General hade accordera med några Bresslouer Kiöpmän om Kläde till Regementernes Beklädnat, som woro LijfDragonerne, Nylandz Cavall:e, adelsfahnan, Öfwerste Carl Cruus *) Cavallerie, Crassauska Dragoner, Södermanlandz och mitt i Nåder anförtrodde Regem:te wilket Kläde och dess tillbehörige Munderingar dhe här i Pohsen aflefwerera Skulle att dett här sedan förfärdigas kunde, warpå Smigilsky flitigt upp Passade at uppsnappa något af dene Lewerantz måste iagh altså altijdh med Partier hempta desse wagnar weedh Slesiska gräntzen och när

*) Frih. Carl Gustaf Kruse af Kajbala, öfverste vid Uplands kavalleri.

dhe här fått sina Peningar tijdh effter annan Convogiera dem tillbaaka att inte något komo i desse upp Passande Röfwares händer, så och tijdh och offta medh Executions Partier indrifwa Contributionen i förenembde District, som Hybernia, Ducilaria och Solidaria Pening:r så i dett Pohsnisska sampt Callisska Pallatinatet och altijdh melliera mina Partier med Infant:e för wilka de alltijdh en serdehles Respect hafft, war af kom att både hästar och folk så wäll med Issningh, wachter och Partier mycket fatigerad och der med låpp mesta dehlen af Wintern förbij weedh alla desse Partier fast Smigilsky altijdh warit på wägarne, har dhe alldrigh Rååkat honom, ell:r han tordt Attaqvera något Partie, fast dett inte war öfwer 30 hästar starkt;

Februarij d. 7 Fick iag weeta att några qvartianer åtter inlogierat sigh i Gneesen och wille der taga upp sina Hybernia, sende iag straxt ett Partie dijt som inbrachte 7 fångar af dem, sedan hördes inte mera af dem.

d: 18. Så beswärade sig och en deehl af adehlen att sigh sammangaddade en hoop Zegener till 100 och fleere och inte lijtet incommoderade Landet anhållandess om Beskydd, sende Jag så Partie dijt som inbrachte 16 stycken dem iag en tijdh läth sittia och som de inga Dråpare woro utan Tiggare, sleppte iagh war dagh Een löös genom då den ena, då den andra Porten waraf detta Sällskappet förskingradess att de intet mera hördes af.

27. Dett Begynte och tijdh effter annan de till de Nyrättade Dragon Regementer i Bresslou och Slesien wärfwade Manskappet effter handh sig instella, waraf Smigilsky med 80 hästar 2 mijhl här ifrån kortt för detta öfwerfallit 40 obewärta meniskior, 19 deraf nederhuggit och de andre fängzliga åth Saxen fört, måste Jagh och alltijdh, när i Ravitz och der weedh gräntzen några församblade woro dem medh Partier afhempta låta, Så wärfwade Jagh och här för H:r Öfwerst Dykers *) Regemente till 300 man, dett

*) Carl Gustaf Dücker.

Skreef mig och till Printzen Alexander *) ifrån Bresslou och sende migh H:r Generalens Ordre att iagh Skulle Assistera Printzen i sin Begiäran, och wara åtänkt huru Jagh Printzen i Säckerheet kunde bringa hijt i Påhlen uhr Bresslou, warföre Beordrade Jagh

d: 6. Martij Öfwerst Leut: Weijdenhaim medh 150 Musqveter och 40 hästar att gå till Ravitz och så Correspondera medh Printzen om dess beqwämlige ankomst, tagandess först till sigh de 2 förr utsende Små Partier under Capit. Påhlman **) med 20 Beredna Musqveter och Cornet Bruuse **) med 30 hästar war medh dhe togo wägen åth Clostret Prement och som spordes att i en lijten Staadh weedh gräntzen i Slesien Schlava benembd, Smigilsky hade sitt tillhåll, gick af samma Partie dijt Cap: Påhlman med 50 man som wäll intet funno Smigilsky, men togo bortt der 12 st: hästar som honom tillhörde; Detta Excuserade Öfwerst Leut: Weijdenhaim genom ett bref till Baron Ferlemont som dene Orth tillhörer, att hans folk intet anat der giöra Skulle, än Söckia sin fiende den han Ferlemont och höfligen beswarat at han wille låta efftersöckia alla Smigilskis Effecter och den Seqvestrera låta och utlefwerera, derifrån gick Öfwerst Leut: till Ravitz, och som Printzen begiärde något Cavall:e emot sig till Bresslou, sende Öfwerst Leut: Capit:n Creutz med 100 hästar, som på den af Printzen föreskrefne stundh woro weedh Bresslou i förstaden, der Printz Alexander dem mötte och så ginge till ÖfwerstLeut:s Postering i Ravitz, i Slesien lätt Öfwerst Leut: betahla alt, så Ringa dett war som Partiet förtärde, och fast Smigilsky i åter Reesan som Sades, saman sankat alla handa föllie till 500 man torde då ingen af dem wijsa sigh lijkwist har han sagt huru han settat i ett Trää och

*) Alexander Sobiesky.

**) Göran Pålman vid Kronobergs reg. och förmodl. en kornett af adl. ätten Bruce.

sett Printzens March men Beklagat att der warit för mycket Infanterie medh;

d: 14. Fick iag tijender huru såsom den Hollstenska ÖfwerstLeut: Hagen *) med ett Partie af H:r Generalens Arme har weedh Slesiska gräntzen, bemechtigat sig en hoop Ryska ifrån Bresslou kommande wagnar och woro medh dem komne till Callis men der af Smigilskis folk, några af wåra oförsichtige Fouragerare nederhuggne och att bringa detta byte i Säckerheet fast min Gvarnison war mycket Swagh, och ÖfwerstLeut: Weijdenhaims Partie än inte war igenkomit, sende Jagh straxt ett Partie under Capit:n Sparijns **) Commando af 56 hästar och 40 Musqveter som och wäll dijtkommo och alt byte behållit i Säckerheet hijtbrachte 1/3 dehl deraf fick ÖfwerstLeut: Haagen och dess folk, dett andra Inventerades och Autionerades för Kongl. Cassan.

d: 26. Sedan nu Printzen uppehållit sigh här uti 2 dagar lätt Jagh medh Capit:n Creutz och 80 hästar sampt 40 Beredna Musqveter Convogiera dem till Lovitz, Som nu tijdh effter annan en dehl här wärfwade och dels i Slesien wärfwat Manskapp till 900 man sig här församblat, lätt iagh med 50 Ryttare och så många Musqveter Convogera dem åth Tuckel wägen åth Dantzig att dhe till sina Regementer komma Skulle, så ehrhölt Jagh och H:r Generalen Leut: Horns breef att några fahnor af den dehlen af Cron Armeen som gifwit sig till Confideration här i Pohssniska Palatinatet sina Winter qwarter haf:a Skulle, dett och Skiee låta måste, men Städerne klagade öfwer deras Disordre att de intet hantera landtmanen bättre än Sielf:a fienden,

*) Otto v. Hagen.

**) Johan Sparrin vid Kronobergs regemente. Ättartaflorna uppge, att han år 1704 blef skjuten i Posen i duell. »Journalen» har härom den anteckning, att d. 11 Juni hölls förhör öfver kapten Bremer, som sköt ihjäl kapten Sparrin. Saken vidröres ännu ett par gånger utan att man får veta slutet. Men Carl XII brukade vara sträng i duellsaker.

Så begyntes och mycket at tahlas om den starka Armatur i Saxen och alt hootade denne Stadz och Gvarnisons undergångh, Fördenskull lätt iagh starka Partier allestädess utgå, på dhe längst belägne Orter åth Brandburgsska gräntzen att indrif:a wadh dhe kunde, wäll tänkandes att dett i Saxen ihoop dragande Måhlnet omsijder ett Slage Rengn öfwer denne Stadh förordsaaka Skulle, lätt altså medh Materialers förfärdigande giöra anstalt till Wallarnes förbättrande Pallisaders anskaffande, och alt iagh få kunde som tienliget woro i Beredskapp att hafwa.

d. 2 Maij Som nu under warande tijdh de här förfärdigade Liberier och Munderingar för Regementerne effter handen blefwo färdige sende H:r Generalen Rehnschiöld som då stoodh weedh Weijselen ÖfwerstLeut: Reuter *), medh 400 hästar att afhempta samma, som weedh Wressnia för Mangell af Proviant och Fouragie 6 mijhl här ifrån stana måste, då Jagh med stoor möda fick i hoop 186 Wangnar war med Munderingarne här ifrån till Reuters Partie som och derifrån straxt uppbröot ock lyckeligen och wäll altsamans till H:r Generalen Bracht, wilket alt af de här Samblade Peningar Richtigdt betalt blifwit **);

d: 10. Straxt här effter war af den Confidererade Adelen här i StoorPåhlen d: 11 en Landdagh i Schroda BeRamat, att utgiöra Deputerade till Election i Warschou och som de Befahrade att deras sammankomst af deras Weder wärdige och Smigilskis föllie förhindras skulle anhöllo de om en betächningh till deras Säckerheet, dett iag dem eij wägra wille utan sende dijt intill staden 150 Musqveter och 100 hästar som och effter Expidierade ordres, dagen effter hemkomo, Som nu Marken war Torr, at Torf Skiäras kunde, begyntes effter

*) Henrik Reuter af Skälboö, vid Östg. tremänn. till häst.

**) Till en jämförelse insättes här dagregistrets eller journalens hela anteckning: I dagh kom ÖfwerstLeut. Reuter att afhämpta Leverie sampt Capit:n Sparin inkom med sitt Partie, arbete 48 man. — För den här öfverhoppade April månad innehåller journalen endast småanteckningar.

handen wall arbete med all flijt, war med ochså märckeligen avancerades att wärken någorlunda kommo i Defension.

Som Jag nu ehrhölt Bref af H:r General Major Mardefelt ifrån Bresslou att han någorlunda war Restituerat och ärnat sigh hijt, men wägarne woro heelt osäkre och Smigilsky war förstärkt med några ifrån Weijselen kommande Saxiska Troupper som i Callis Skulle wara ankombne, sende Jagh en Escort emot honom till Lissa Som d: 17 Maij H:r General Majoren medh min och alles wår fägnadh hijt lyckel. brachte af wilkens moogna Rådh Sorgfällige Conduite och Commande till Stadzens Defension wij medh största hugnadh oss betiente; Nu mera begynte dett Radomitsky anhanget här i stoor Påhlen att uppresa hufwudet och allestädes rätta upp fahnor emedan dhe, med ofwannembde ankomne Saxar, 8 fahnor qvartianer under Cemontawskis*) Commando försterkte woro, der till komo Reeda Saxiska Comissarier som tillsade landtmannen att hafwa en hoop Proviant i förrådh för deras starka Armee, den reeda weedh Oderen stå Skulle, och stundom bestodh i 20 stundom i 18000 man dett och Envogien H:r Leijonstedt**) till ÖfwerstLeut: Weijdenhaim berättade att dhe till 16000 wara Skulle, wilket och ifrån Stettin H:r Fältmarskalken i sine bref Confirmerade och brachte H:r Gen: Major Mardefelt Slijka Ehrfarna tijender både ifrån Bresslou och Lissa medh sigh, Som Jagh nu war omtänkt på alt sätt huru man Gvarnison försörria Skulle;

27. Lätt Jagh straxt utgå Partie och indrif:a all Boskappen och Fåhren af de näst belägne Radomitskis godz; Men Smigilski Revangerade dett***)

d: 28 andra dagen, och dref bortt af ängen neder weed Wartan alla officerarnes hästar, warpå H:r Gen: Majoren sielf så snart man kunde Cavalleriet och en deehl af

*) Stanislaus Comentowski, voivod af Masuren.

**) Anders Wolimhaus-Leijonstedt.

***) d. 27. »Capit:n Sparijn med 60 hästar och 60 musqveter gick på Partie, 75 man på arbete» (journalen).

Infant:e samman bringa utgick, men fienden hade Reedan ett långt stycke föruth och i Skougen till sitt Sutieng en hoop Saxar Som Infant:e icke föllia kunde, och Cavallerie hwar för swagt, men till all lycka kom Fält Herren Lubomerskis Regementarius Dobrosolewske med 4 Fahnor Tarttare och Walloschier som för sigh sent H:r General Leut: Horns bref ifrån Warschou att han war Rätt i sina Ärender, men som brefwet intet war ankomit, wille man inte sleppa honom genom staden, utan måste 1 mijhl här ifrån i Sverens taga sitt ståndh, om mårgon heel bittijdh har han brutit upp och då komit till staden när hästarne borttogz, sende han budh på budh att slippa igenom, ehrbiudandess sigh settia sina bästa officer till Geisoll, warpå han utan Geisoll slapp öfwer långa Broen, staden förbij dijt derest nu H:r General Majoren hölt med Cavall:e då han begiärte att få 100 hästar af wårt Cavall:e till sitt Sutieng så wille han gå effter Smigilsky, Ehuru wäll dett gaf H:r Generalen något betänkande i dett, dett på beropade brefwet af H:r General Leut: Horn än intet war ankomit, lijkwist som han Presenterade Geisoll blef han Trodder, och som han fått weeta att Smigilsky affton tillförende gått ifrån Kosten 6 mijhl här ifrån och marcherat heela natten, lärer han inte långt marchera förän han wijhla måste, då han förmente att attrapera honom, ty han lär intet troo att Gvarnison lärer förföllia honom; warpå H:r General Majoren bewilliade honom 100 hästar under Öfwerst Leut: Hagens Commando som och öfwer alt Commando hafwa Skulle, wilka och woro så lyckel:a att dhe wedh Mosina 2 mijhl härifrån anträffade Smigilsky den straxt på flychten drefwo och in emot Costen förfölgde, huru många Slagne och Blesserade de fått kan man inte weeta och brachte dhe in 1 Smigilskis Ryttmest:e 1 Leut: som förr tient under Lubomirsky och 15 gemena så och af Saxarne 1 Leut: och 16 gemena, många äro blefne, och af Pålackarne Plundrade ty dhe Brachte mera än 100 hästar till byte medh sigh men

Officerarnes hästar finge de inte igien, emedan de drifwit dem en anan Wägh, Som nu Radomitsky utskrifwit en Landdagh i Kosten och der wedh straff sammankallade adell, och truga dem att sittia upp, och man giärna wille betiena sig af Regementarien och dess folk att förstöra samma Landdagh;

31. Fant man Rådeliget att utsenda ett Partie Starkast man kunde, under ÖfwerstLeut: Weijdenhaims Commando som war 300 Musqveter, 130 hästar, och denne Regementarien med sitt folk, sampt 4 Regem:tz stycken, wilka och heela natten Marcherade och andra dagen Kl: 11 dijt kommo, men fienden hade tijdigt kundskapp här om, uppdragit sina 2 för sigh hafwande Winbryggor, besatt sina Murar, och weedh Partietz ankomst drogo de sigh uhr staden ut medh Moraset, ty staden ligger i Morass, nu har wäll Öfwerst-Leut: låtit Skiuta några Skått på deras bryggia och Port och war så tätt under Porten öfwer den yttra Winbryggian att dhe 3 Carlar för honom Blesserade, Morasset war så brett att han medh En 3 ℔ Kuhla intet hinte öfwer och att marchera i kring war 6 mijhl och en Swåra Defile altså kom Partiet tillbaaka, sedan de inpå qwällen ståndt emot fienden att see wadh dhe sigh företaga wille, hölle de så sin Landdagh intet i staden, utan weedh galgen på fältet, fant så ingen Lägenheet att Effectuera sin Desein, utan Marcherade så tillbaaka, Sedan nu denne Regementarien Dobrosolewsky 2 dagar wijhlat sina hästar gick han

d: 5 Junj åter till Warschou seijandess sig haf:a ordres af Fältherren Lubomirsky at wara weedh Election, dett man och giärna Skie lätt, emedan dess folk många Disordres förordsaakade, Som Jagh nu sågh att fiendens macht dagel. förstärktes och i deras Consilio entel. war slutit att dhe Pohsen hafwa wille qvo cumque modo, dett och Skie Skulle Lätt iag dagel:n Fouragiera i de näst belägne Byar och taga både höö och Sädh att förmera mitt Magazin, som iag helt Sorgfälligt Minagerade, emedan dhe

förbudo all tillförsell, och Smigilskis Partie allestädes dem förhindrade, och lijtet i förrådh war, ty som förr förmält, war Jagh Expresse först af H:r General Rehnschiöld sedan af Kongl. Maij:tt förbuden att uppbära någon Contribution af dene sijdan åth Slesien och dett Brandburgska belägne Districtet (*någon Contribution),* men som sielfwa nöden wäll hade gifwit mig et annat budh, så war det nu försent emedan Saxiska Troupperne reeda kommo hijt i stoor Påhlen, och alt småningom nalkadess; Gvarnison Bestoodh i 600 musqveter, 150 Ryttare, 4 Mettall och 6 Järn 3 ℔ stycken, dertill inga Kuhlor och lijtet Kruut, Emedan Jag dett mesta måst försenda till H:r General Rehnschiöldz Armee, och men en Constapel; Ty dhe andra 17 här Ehrröfwade styckerna woro effter Ordres åth Swärige försende;

I förleden höst måste iag upphöra med arbete Emedan Jagh 2 gånger fick Ordres at hålla mig March färdigh till att Marchera hädan, de Wärk till Ortens Defension woro illa ordinerade utan Flancqver och alldehles förfallne, lijkwist måste man betiena sig af gambla Fundamente, och medh nya Wärk saman hänga dem, warpå i höstas och nu i wårtijden någon be[g]ynelse giort war, men ingendera färdige och i Perfection, Ehuruwäll arbetet mycket war, Wärken at besettia heelt wijdlöfftige och manskappet Ringa, och fiendens annalkande Macht stoor |: Wilket så wäll H:r General Majoren som Jagh i tijdh Kongl. Maij:tt underdånigst berättade :| lijkwist grepz arbetet med sådan ijfwer an, så att wij allestädes med Torfsettning både utan och innan dem upförde, och Bröstwärn Sombliga städes till 15: 16: 17: och 18 foot Tiocka försterckte, emellan Muurarne giordes af Bräder Stellasier för Musqveterarne at stå på, Batrierne underbäddadess med Bräder, emellan Murarne fördes allestädes Palisader till afsnitter, inan Jesviter Muren giordes strax en stoor afsnitt färdigh och alt sattes med natt och dagz oförtrutne arbete i dett ståndh, att man för en Suprice kunde Säcker wara och någorlunda Resistera en

belägring till dess ifrån Kongl. Maij:tt någon Succurs koma kunde; medlertijdh kommo Pålakarne en mårgon som war d: 6 Junj och drefwo bortt af Betet all Gvarnisons Boskappen, och förwachten, när de sågo fiendens myckenheet som deras dubbla Påst borttagit rychte in, warpå straxt Cavalleriet till 100 hästar komo till häst och rychte uth, så och en hoop Musqveterare, H:r General Majoren sielf komm uth att Recuperera Boskappen och Jagade effter fienden, ordinerades till sin Sutieng 1 Capit:n medh Infant:e i främbsta Gaatmun i förstaden men dhe hade med Boskappen en stoor försprång och Pålackarne söchte bara att låcka wåra långt ifrån staden, när nu H:r General Majoren kom emot Skougen blef han warsse der mycket folk och några Esqvadroner Saxar, derföre giorde han en halt och som af Tornet bemärktes att nogh folk i Skougen war, dem H:r Gen: Majoren intet see kunde och intet Rådeliget war att så Engagiera sigh med fienden, att den Swaga Gvarnison mera förswagadess, Sende Jagh så uth Öfwerst-Leut: Weijdenhaim, och Badh H:r General Majoren draga sig till baaka dett H:r General Majoren och giorde, medlertijdh, har Capit:n Hall *) med sitt manskapp gått länger än som han beordrat war, på wilken några Pållackar anföllo, men han med några Skått nederlade några, men dem kom en hoop Saxiska Dragoner till hielp som och begynt af sittia och Attaqvera honom waraf och några föllo, och så drogh Capit:n sigh utan förlust af en man tillbaaka; H:r Gen: Majoren dett hörde, wände straxt med Cavall:e dijt åth att suttinera Capit:n, men han mötte honom på Baakwägen, wilken han Repremanderat at han gått längre än hans Ordre war, men Capit:n inbillade sig giort wäll, i dett han 1 Pålsk Cornet och 10 à 12 gemena nederlagt, utan någon förlust, men af Cavall:e blef en Corp. i hiähl

*) Erik Hall vid Kronobergs regemente. Död 1/8 1706 af sår, som han fått vid Fraustadt.

skutin straxt i Begynelsen. Här effter blef åter Kongl. Maij:tt underdånigst berättat fiendens Mouvement och at man alldeles insluten war och huru wij här med arbete avangerade; omsijder Ehrhölt Jagh ett bref af H:r Gen: Major Meijerfelt *) Daterat Dantzig d: 17 Junj i wilket han berättade at han med 6 Regementer af Kongl. Maij:tt war beordrat at gå åt stoor Påhlen och hijt till Pohsen, med Begiäran at iag för honom Proviant Skulle hafwa i förrådh wilket alt blef heelt tyst hållit, som kunde hända man wedh dess oförmodel. ankomst fienden på något ställe kunde afbräck giöra, anstalt att baaka och Bryggia blef straxt giordt, och dett lilla förRådet i Magasinet angripit, men hoppet om denne Succurs toogh på Småningom at förswinna, Brödet och Dricka begynte att Skiämas i wärmen, så att nappast helfften kom Gvarnison till nytta, dett andra förderfwat måtte borttkastas, detta alt försummades intet Kongl. Maij:tt, H:r General Rehnschiöld och i synnerheet H:r Gen: Major Meijerfelt både medh Tornisska Påsten och Expresser att berätta wilka Expresser fast man med Peningar wille uppwäga, dee Swåra woro att bekomma. Ifrån H:r General Major Meijerfelt ehrhölt iag inte Swar; H:r General Rehnschiöld Skref at han hade dett förtroende till oss, att wij här weedh en Atacqve så lära bära oss åth, som Redeliget och braaf folk wäll anstår, äntel. ehrhölt Jag Breef af H:r General Major Meijerfelt ifrån Thorn att han woro beordrat af Kongl. Maij:tt med några Regementer at gå hijt, och wille snart wara hoos oss, den tijden hade Saxarne Besatt Costen och näst gräntzen som i Lissa, Meseritz och Fraunstadt rättat Magaziner och allestädes utskrifwit Contribution, en dehl af dem woro avangierade till Isdum, som man då merchte skulle deras Intention wara, att draga sigh den wägen åth Crakou, men som Kongl. Maij:tz Troupper åth Weijselen Spordes, wende desse Saxar

*) Johan August Meijerfelt.

sin March hijt åth, medlertijdh hade Generalen af stoor Påhlen Radomitzsky dess Broder och med deras och 13 afadehlen Rättade fahnor, några Saxar och en deehl Cron Armeen Besatt Warta och Notelz Strömmarne bemechtigat sigh Saphia Starosta Bubrowskis *) Slått Fielum dett de åter förlätte och togo Styckarne med sigh, dragandes sigh något närmare till samman, och fick man då och då tijender att H:r Gen: Major *Meijerfelt* nalkadess och omsijder till Slupza och Wresnia kommen, till dess han

d: 2 Augustj med sina hoos sig hafwande 3 Regementer som woro hans egit, H:r Öfwerst Taubes **) nywärfde Dragon Regem:te H:r Öfwerst Horns ***) Skånska Cavall:e Regemente af wilket war hoss H:r General Leut: Horn i Warschou 200 hästar Commend:t och således icke öfwer 600 Beredna stark att heela Sucursen ungefähr 2000 man stark wara kunde, wilka satte sigh strax *utanför förstaden* i en Linia hafwandess Byen Rataia på högra handen, fast Jagh kortt för deras ankomst medh H:r General Major Mardefeltz gåttfinande Skrifwit och bett H:r General Major Meijerfelt att settia sigh 1½ mijhl här *ifrån staden* wedh någon beqwämbligh Situation så mycket beqwämligare at få sin Subsistance för folk och hästarne af landet, emedan här lijtet i förrådh war, men dett halp intet, Jagh måste medh 5 dagars Brödh och dricka försee dem, och Swaga mitt lilla Magazin, medlertijdh Confererade båda Herrar General Majorerne de andre Öfwerstarne och Jagh huru man om fiendens Wäsende någon kundskapp hafwa kunde, blef och omsijder Resolverat att utsenda Ryttare Cordes, Som Corporal

d: 9 Augusti af H:r Öfwerst Horns †) Bremerska Cavallerie som wiste wägar och stigar i kringh, och altijdh

*) Johannes Sapieha, starost af Bobruisk.
**) Frih. Gustaf Adam Taube af Kuddinge.
***) Frih. Gustaf Horn af Marienborg.
†) Carl Gustaf Horn af Rantzien.

wijst sigh hurtigh, att gå uth medh 10 man, emedan ett lijte Partie bättre kunde komma igenom och bringa kundskapp; Weedh Pass en Tijma ell:r lijtet mera sedan han om natten war utgången kom en Saxisk Dragon af dett Beyraitiska Reg:te Kl. 11 till H:r General Major Meijerfelt som berättade at Saxarne medh 4000 hästar och 2000 man Infant:e woro på wägen att öfwerfalla H:r General Major Meijerfeltz läger att de Reedan woro weedh Wartaströmen 1½ mijhl här ifrån att Passera Strömen och han der woro ifrån dem rijden detta berättade H:r General Major Meijerfelt igenom Greef Gyllenstolpe till H:r General Major Mardefelt och migh, och begiärte alt Cavall:e och något Infanterie och stycken uhr Gvarnison till sin försterkning, dett och H:r General Majoren Mardefelt bewilliade, och blef straxt Öfwerst Leut: Weijdenhaim 300 Musqvet:r 2 fältstycken Jempte Gvarnison Cavallerie ut Commenderat Som och lijtet effter Kl. 12 ut Marcherade och i Rättan tijdh i lägret ankom, H:r General Major Mardefelt war då illa Siuuk några dagar måst hållas weedh Sängen som honom mycket qwalde icke att kuna wara medh, och i slijkt tillfälle giöra sin Nådigste Herres tienst, när nu *Öfwerst Leut:* med Gvarnisons folket kommit till lägret, war Reedan alt till häst, och i en *Linie* uppstält och utryckt framför lägret, Beordrade så H:r General Major Meijerfelt honom att dehla sitt *Infanterie i 2 deehlar*, ÖfwerstLeut: Sielf medh Båda stycken och 150 Musqveter Skulle stå på högra handen emellan Meijerfeltska Dragonner och Öfwerste Horns Skånska Reg:te, dhe andra 150 man under Capit:n Wendell *) emellan bem:te Horns och Öfwerste Taubes Dragon Regem:te till Reserw på högra flygelen 1 Esqvadron, waraf Gvarnisons Cavall:e, något af dhe Hornsska och 2 Esqva-

*) Kristoffer Adolf Wendel vid Södermanlands regemente. Stupade jämte 3 söner vid Poltava.

En skildring af drabbningen d. 9 Aug. finnes ytterligare i K. K. D. VIII, N. Gyllenstiernas uppteckningar.

droner Dragoner af H:r General Major Meijerf:s Regem:te *Sammaledes war på Wänstra* Flygelen ordinerat 1 Esqvadron af Gvarnisons Cavall:e och af de Hornsska och Taubesska till Reserff, straxt derpå återkom ett lijtet Recongnoceer Partie som berättade fiendens anmarch, warpå alt war allart och färdigt att mottaga fijenden, då och i *första dagning förPåsten* fiendens anmarch genom sitt gewärs lösande och inkomst berättade, då H:r General Majoren blef warsse at fiendens *wänstra Flygell* kom honom i högra Flancqven, giorde han strax Front emot dene och gick på dem löst dem han och Pusserade som han för sigh fant, och som fiendens Wänstra Flygell föll honom för stark och öfwerflyglade honom, måste han wända sig emot dem, som och Pusserades, waraf kom att Öfwerst Leut: *Weijdenhaim* med sina 150 Musqvet:r och 2 Regem:tz stycken blef stående på Fälte allena som blef warsse att 2 fientel. Esqvadroner ryckte in wårt läger, som Således af fijendens förfölliande förlåtit war, att Plundra det samma går han på dem löst, och med 2 Styckeskått, och några Salfwor af Plutoner kiör han dem der uth, desse *fientel. Esqvadroner* Conjungerade sig medh derass wänstra Flygell, som medh wåra war i full action kom så deras Infant:e Bestående i 2:ne Batalioner dertill, waraf föranlåtes wår högra Flygell att Rettirera sigh till *en häck,* den *wårt Infant:e* tagit in, Som nu intet hördes af wår wänstra Flygell och fiendens Infant:e och Cavall:e anseenliget starkare än wåra syntes willia wara dem för Swåra och af dhe Nya Dragonerne många i *Disordre, drogo sigh åth Staden,* brachte dett wårtt Manskapp i någon Confusion så att alt wårt folk af den Flygelen gick in åth Staden, den fijenden och förfölgde, men af Infant:e åter Pusserade, måste draga sigh till baaka, så att alt kom in i staden fast H:r Commendanten i förstone droog upp Windbryggian för dem och dhe så en godh stundh hålla måste, till dess H:r General Major Meijerfelt begiärte att Porten måtte öpnas, Som nu fienden in-

tet torde sigh at bryta in på dem, emedan Infant:e med sina Salfwor höllo dem af, ginge de och Plundrade Lägre, men mästa Pagagiet war Reedan in i Staden dhå dhe och anstucko wårt läger, emedlertijdh hade H:r *Öfwerste Taube som Commenderade* wår wänstra Flygell som Bestodh största dhelen af sitt Regem:te och några Compag:r af öfwerst Horns och G: M: Meijerf:s och 1 Esqvadron af Gvarnisons Ryttarne angrijpit deras högra Flygell som Commend:s af General Leut: Bruuse *), den och H:r Öfwerst Taube straxt i Confusion brachte och förfölgde dem 1 mijhl wägh, och blifwit mycket af de Saxiska, så at heela fältet och wägen war öfwerströdd medh döda, och fienden alldehles förströdd war kommer han medh sin Flygell till baaka och finner så fienden stå i wårt Läger som och strax droogh sigh ut och satte sigh på fältet, på högra handen, då och strax de i staden inryckte Esqvadroner utrychte at åter gå på fienden löös, men fienden gick i största Confusion straxt sin Wägh åth Passet igenom en trångh Skough till baaka och har i största Confusion gått öfwer, derest han hafft något Infant:e och sina stycken att Betäckia Passet medh; 1 Ryttmest:e och Capit:n af Dragonerne är med några 80 man Fångar hijt inbrachte, och af begrafne döda kan man ungefähr Judicera att dhe mist mycket folk, förutan Blesserade; *dagen effter* kom hijt H:r Gen: Schullenborgz Trumpetare och begiärte oppleeta gref Promnitz lijk, så sende och Gen: Schullenborg emot Fångars utbytande, Capit:n af Öfwerst Taubs Dragoner, Scharenberg, Ryttmest:re Cronberg som är Bless:t och *Leut: Grass* **), war emot deras Ryttmest:e och Dragon Capit:n sampt 2 qwartermest:e straxt löös sluppo, och som han begiärte utbyta, fångar sendes honom 30 Blesserade; å

*) Brause.

**) Om han skulle vara Otto Reinhold Grass vid N. Sk. Kavall., så kan det till hans skam antecknas, att han under fångenskap i Tomsk gick öfver till grekisk lära och i rysk tjänst (Ennes).

wår sijda är öfwerst Taube i armen Bless:t ÖfwerstLeut: Groothausen *) i Bröstet, Ryttmest:r Cronberg **) igenom knäet Ryttmest:r Wendberg Bless:t och några fleere; å fiendens Sijda, är General Leut: Bruuse dödel:n Blesserat, Ryttmest:r Gref Promnitz dödh; 1 Öfwerste Skall wara dödh; och en Capit:n dödh, mera kunde man inte få weeta, Gudh ware lof som oss Segeren gifwit hafwer och hielpe oss wijdare, deras intention har warit Som Fångarne berätta, först att öfwer falla och Slå desse Troupper, och så blij i wårt läger stående, och å andra sijdan belägra staden.

Augustj d: 10 Om natten der effter gick H:r General Major Meijerfelt Een lijten mijhl här ifrån staden, och så andra dagen wijdare till Proviewzka warifrån under Escort han läth afhempta desse Trouppers här lembnade Pagagie, gick så öfwer Slupza och så wijdare ifrån oss, lembnandes oss sina Blesserade och några Dismunderade ungefär 100 man.

d: 19. Några dagar effter när H:r Gen: Majoren war borttmarcherat, kom General Schullenborg ***) med hela Saxiska Armeen och satte sigh wedh Lubon en lijten half mijhl ifrån Pohsen wedh Warta strömmen Bestående i 60 Compagnier Cavall:e och 12 Batalioner Infant:e och 12 Regem:tz stycken, förutan Pålackar; Slåendes der en Broo öfwer Wartaströmen; Warande tijdh kom åtskillige gånger fiendens Trumpetare med bref till migh om fångars utbyte, war weedh nu som näst till förende åtskillige Consideratioher föreföll, att man utan Kongl. Maij.ttz nådigste Consens, icke giärna i detta ärende sig medh fienden inlåta kunde, men som all Comunication war oss betagen, fångarne så många till wilkas Bewaakande man mycket manskapp Emplogiera måste, som till wärkens besättiande och Stadzens Defension bättre behöfdes, Så hade man och mera gangn

*) Kristian Albrekt Grothusen.
**) Anders Cronberg.
***) Mathias Johan v. d. Schulenburg.

af de inbytte wåra fångar än desse, Så Befrijadess och derigenom Kongl. Maij:ttz egit folk, waröfwer iag med H:r General Major Mardefelt Rådh giorde, som af åfwan anförde Motiver entel. till fångarnes utbyte Consenterades, men intet at de fångne Qvartianer här under förståes skulle; medlertijdh som nu Saxiska Armeen stoodh så heelt när, blef:o wij alt mera inslutne, och fattade så wäll Post baak om Carmeliter Klåstret i förstaden, som på andra sijdan Wartaströmen besatte, så fick wij och kundskapp att de många Fasiner förfärdigade, och om en natt Recongnocerade grafwen wedh Gerberschantz men som Skyltwachten dett märkte och gaf Fyr på dem gingo de dädan; nu war heela Gvarnison fördeelt på sina Påster, och lågo alla nätter war man i wärken på sina Påster, som nu fienden inte hade några Swåra stycken, utan bara Små Regem:tz stycken war medh ingen Bresch Skiutas kunde, Befahrade man ingen Formal Belägringh utan war altijdh alt allart och i Beredskapp at möta en Surprice till den ända blefwo de näst belägne huusen nys tillförende dehls neederrijfne och Träwärket till Palisader, Spanska Ryttare, och dylicht in i staden bracht, och en dehl nu anstuckne och förbrände. Wedh förstaden Wallischevo war än alt i sit gambla ståndt bara 2 näst intill Stadz Broen belägne Masiva Steenhuus woro i grundh nederrijfne men som Pålackarne uhr dhe qwarstående huusen begynte Skiuuta åt wårt folk som stodo i de dijt åth wettrande Wärken som woro Möllenschantz och Grossendoors Pästen sampt Linien emellan Grossendoor och Wasserdoors Broen, dock utan någon Skaada, blef 50 man ut Commend:t som anstucko den Närmeste dehlen af förstaden och uppbrände halfwa Wallieschevo så at medh musqvet:r man uhr dhe qwarstående huusen intet mera Skiuta kunde; som nu ingen dera Porten här weedh staden af något wärk någon betächning hade fans heel onödigt att hafwa så många Portar, Fördenskull afbrötz Broerna weedh Wasserdoor och Geberschantz der Portarne giordess

igen medh Jordh och steen sampt med dynga upfyltes Så att ingen Swår Canon Kuhla kunde går[!] dher igenom; weedh Grossendoor gjordes en stor Travers ell:r Kista inan för Porten främbst i gaatan, den med Jordh fyltes så intet fienden medh någon Canon kunde Speela lengst gatan, dock så att man på båda sijdor kunde slippa medh wangn och hästar förbj; ty gatan war så mycket Breedare än Porten, Samaledess blef och walfwet inan för Bresslourdoor förbyckt medh 2 Canon Skått frija Kistor och så ordinerade den ena på ena sijdan 12 steeg derifrån och nämbst Porten den andra, så att man till häst och foot kunde der emellan komma uth och in;

d. 3. Septemb:r då alt detta Wärkstältes blefwe wij warse huru fienden, gått med heela Armeen öfwer broen weedh Lubon, der deras läger war och i 2 Collumner marcherade i wår åsyn den Wägen åth Wresnia hafwandess styckerna och alt Pagagie med sigh, men förnummo af Borgarne i förstaden at han lembnat några hundrade till häst och foot hoos Radomitsky att betäckia deras Broo,

d: 5. Twå dagar der effter Berättades oss at dett qwarlemnade Infant:e marcherat sama wägh effter, men Pålackarne som Radomitsky förde, detta deras uppbrått icke förmodat, med sitt folk i största hast Retererat sig till Kosten, warpå 100 hästar utsendes at Ruinera Bron och uppbränna Fassinerna som Skohla wara 5000 dett de och till nöijes wärkstälte;

d: 7. I sama dagar Ehrhölt iagh bref af H:r General Leut: Horn, huru såsom Konungen Stanislaus, sigh medh H:r General Major Meijerfelt Conjungera Skulle och till 8000 man stark war i anmarch hijt åth stoor Påhlen, Ja här kom bref af Konung Stanislao sielf, at för honom här i Pohsen 18 Faat wijn upptingas Skulle, Wilket alt oss ingen ringa glädie förordsaakade att wij åter finge mera Lufft.

d: 9 Straxt der på Ehrhölt Jag Bref af H:r General Leut: Horn uhr Warschou, huru såsom Konungh Augustus merckel:n med Cossacqver, Ryssar och Pålackar, förutan sina Saxar förstarck kom anmarcherande till Warschou och woro men 12 mijhl derifrån han wille Postera sig i Slättet, och uthålla en Puff dett wij och giöra Skulle, och at Konungh Stanislaus gått till Baaka, och måst Rettirera sigh öfwer Weijselen Blef altså ingen Conjungtion med honom och H:r General Major Meijerfelt, då wårt förra hopp och glädie på en gångh föll i Warta strömen och Så mycket mera och alfwar sammare fortsettia wåra förre fattade Resolutioner att befästa oss bäst wij kunde. Medlertijdh Fouragerades och brachte in mäst wij kunde af dhe näst belägne Byar, men som Radomitsky äfwen fått samma tijender, att Konung Augustus nalkadess Warschou wäxte modet i honom och kom med 300 Saxar, Pålackar, några Fahnor af Cron Armeen sampt några Fahnor af Pospoliterna och satte sigh wedh Stenschevo 2 ½ mijhl här ifrån, Wilka dagel:n på alla Sijdor om staden ströfwade, och förhindra oss all tillförsell, fast iag allestädes låtit påbiuda at Tröskas Skulle, och Säden hijtföhras Pospoliterna Samblades der mera och mera och Exeqverade deras i Skroda utfärdade Resolution att weedh Lijfstraff ingen dett ringaste i staden föra Skulle; Som och Skiedde;

d: 1 Septemb:r Medlertijdh finge wij weeta att H:r General Major Meijerfelt war komen till Thorn med sina Trouper Notificerade wij honom wårtt tillståndh, att fienden war Bortt marcherat och wadh han har lembnat, och huru de Posterat sigh

7. Wij Ehrhölle wäll Swar, men man kunde intet weeta, wadh H:r Gen. Majoren ärnade taga sig före

d: 8. Kom en Kiöpman, derifrån reesande, som berättade att H:r General Majoren stoodh der än qwar, men

d. 9. dagen effter Kl. 11 om natten kom Öfwerst Leutnant Haagen till stadz Porten och wille in med Berät-

telse at H:r Gen: Majoren med dess Troupper om ½ tijma lärer wara wedh staden; Som dett syntes otroligt, lätt iag H:r Gen: Major *Mardefelt* weetat, lopp så sielf medh *öfwerst Leut: Weijdenhaim* till Porten, förstärkte der Wachten och toge all nödig Precaution weedh Portarnes öpnande om sena nattetijden, wij ginge straxt alla 3 till H:r Gen: Major Mardefelt derest öfwerladess at nu woro tijdh så oförmodeligen att öfwerfalla fienden och Revangiera Generał Schullenborgz infall, medlertijdh kom och H:r Gen: Majoren Sielf, då Resolverat Blef straxt att gå igenom staden och på fienden Löös, lätt så straxt Gvarnisons Cavall:e uppsittia, som hade wijlta hästar at wara för Troupper, H:r *Gen: Major Mardefelt satte sig sielf till häst att gå medh H:r Öfwerst Taube fast hans Blesseur inte alldehles war lääkt,* giorde dett samma, men Öfwerst Leut: Groothusen bödh och wäll till men årkade inte långt förän han kom tillbaaka igien, och så begynte de Kl. 1 att Defillera igenom staden och gingo så i gudz nampn fort, lembnades några Trötte hästar och Siuuka i staden, H:r Öfwerst Taube har hafft avangvardie, H:r Öfwerst Horn *) med sitt Regem:te mitt uti H:r Gen: Major Meijerfeltz Reg:te ariergvardie och som en Elack Defille, dem något uppehållit, har de inte för än effter Sohlenes upgångh komit till fijendens läger, der dhe på fältet funne 2 Troupper Pålakar som straxt tagit flyckten, Saxarne komo wåra inte under Ögonen, utan för sig i Säckerheet med flychten satt, wåra på 1 mijhl förfölgde fienden derest de Sågo att fienden åter lijtet stält upp sigh, men torde intet Bijda wåras ankomst. Som nu wåra hästar af långa marchen mycket woro Fatigerade, ginge de tillbaaka i lägret som af några wåra Trouper besatt war, derest de några

*) Gustaf Horn, om hvilken hela tiden är fråga; den andre kavalleriöfversten Carl Gustaf Horn (af Rantzien) befann sig vid denna tid i Jaroslaw, flere hundra km. bort, vid Rehnsköld armé. — Af obekant anledning befann sig emellertid en man af hans regemente i Posen, hvarför han nämnts under d. 9 Augusti.

Pålackar war iblandh dhel förnäme warit nederhuggit, fångar woro intet mera än 2 oberedna Saxar, och 2 Pålska drängar; Generalen af Stoor Påhlens Buntschiu *) 3 fahnor och 11 Paar Puukor, blefwo här inbrachte fiendens Läger blef Plundrat och en dehl förbränt H:r Gen: Major Meijerfelt gick så der ifrån till Radomitskis godzet Conorzievo;

d. 11. Andra dagen kom H:r Gen: Major Mardefelt och Öfwerste Taube medh Gvarnisons Ryttarne, åter till baaka igen, hijt till staden, lembnandes 1 Cornet som all Beskaffenheet der ikring wiste med 20 hästar af Gvarnisons Ryttarne hoos H:r General Majoren wilken och effter några dagar hijt kom och satte sig uti förstäderne S: Martin och S: Albertij medh alt sitt folk, derest han låtit dijt föra något Fouragie och lijte Proviant för sitt folk;

d: 16. Straxt der effter kom här kundskapp huru 3 mijhl här ifrån weedh Povieskzisky 3000 Cosaqver woro ankomne, som wäntade Ryssar och annat mera folk effter sigh, Ehuru wäll H:r Generalerne Delibererade at gå dijt och förskingra desse, så syntes dett dock ändå Hasaderliget i dett man inte wist wiste om det wäntade deras föllie war ankommit som utropadess för en heel Armee, den och sedan den wägen åth Lubon warest de hafft sin Broo och wij förbränt, i 2 Columbner i stadzsens åsyn kom marcherande, och war der ett waadh, bredewijdh gambla Broen, att rijda öfwer Wartan, af wårtt Cavall:e woro öfwer 500

*) Befälstecknen hos polackarne (och kosackerna) voro *bulawa* och *bunczuk* (uttalas buntjuk). Afbildning af den förre eller fältherrestafven ses här bredvid. Den senare beskrifver Nordberg (I sid. 541, not) som »en handpik med förgyld spitz, hvarifrån utflyga en hoper fiedrar af åtskillig färg och räknas lika emot de Tuger eller hästswantzar som Turckiske Bassarne föra». Han tillägger, att Radomiski ville lösa igen sin med 2,000 dukater.

Hästtagel torde varit en vanligare besättning på bunczuken än fjädrar och läsaren kan finna afbildning i del X af denna serie. De båda polska adelsmän, som där finnas afbildade i färger, föra hvardera sin bunczuk i handen.

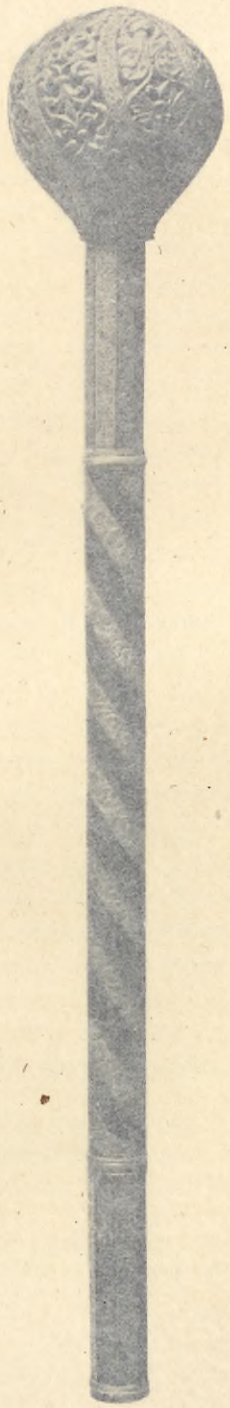

Bulawa.

Pålackar war iblandh dhel förnäme warit nederhuggit, fångar woro intet mera än 2 oberedna Saxar, och 2 Pålska drängar; Generalen af Stoor Påhlens Buńtschiu *) 3 fahnor och 11 Paar Puukor, blefwo här inbrachte fiendens Läger blef Plundrat och en dehl förbränt H:r Gen: Major Meijerfelt gick så der ifrån till Radomitskis godzet Conorzievo;

d. 11. Andra dagen kom H:r Gen: Major Mardefelt och Öfwerste Taube medh Gvarnisons Ryttarne, åter till baaka igen, hijt till staden, lembnandes 1 Cornet som all Beskaffenheet der ikring wiste med 20 hästar af Gvarnisons Ryttarne hoos H:r General Majoren wilken och effter några dagar hijt kom och satte sig uti förstäderne S: Martin och S: Albertij medh alt sitt folk, derest han låtit dijt föra något Fouragie och lijte Proviant för sitt folk;

d: 16. Straxt der effter kom här kundskapp huru 3 mijhl här ifrån weedh Povieskzisky 3000 Cosaqver woro ankomne, som wäntade Ryssar och annat mera folk effter sigh, Ehuru wäll H:r Generalerne Delibererade at gå dijt och förskingra desse, så syntes dett dock ändå Hasaderliget i dett man inte wist wiste om det wäntade deras föllie war ankommit som utropadess för en heel Armee, den och sedan den wägen åth Lubon warest de hafft sin Broo och wij förbränt, i 2 Columbner i stadzsens åsyn kom marcherande, och war der ett waadh, bredewijdh gambla Broen, att rijda öfwer Wartan, af wårtt Cavall:e woro öfwer 500

*) Befälstecknen hos polackarne (och kosackerna) voro *bulawa* och *bunczuk* (uttalas buntjuk). Afbildning af den förre eller fältherrestafven ses här bredvid. Den senare beskrifver Nordberg (I sid. 541, not) som »en handpik med förgyld spitz, hvarifrån utflyga en hoper fiedrar af åtskillig färg och räknas lika emot de Tuger eller hästswantzar som Turckiske Bassarne föra». Han tillägger, att Radomiski ville lösa igen sin med 2,000 dukater.

Hästtagel torde varit en vanligare besättning på bunczuken än fjädrar och läsaren kan finna afbildning i del X af denna serie. De båda polska adelsmän, som där finnas afbildade i färger, föra hvardera sin bunczuk i handen.

Bulawa.

hästar under Major Borman*) ute den Wägen på dene sijdan Wartan att Fouragiera; Denna fiendens anmarch blef *Öfwerst Leut: Weijdenhaim* som war utreden till S: Martin warsse och straxt lät berätta H:r Gen: Major Meijerfelt som nys war Rijden i staden den och straxt utkom och som han af Öfwerst Leut: blef underrättat om Lubonska Waadetz Beskaffenheet och H:r General Majoren Såg at der fienden skulle komma, der öfwer, wåra utewarande Fouragerare Skulle lijda nödh, lätt H:r Gen: Majoren Picqvete wachten och alt wadh nämbst weedh handen war sittia upp och rychte i hast till waadet, och war icke starkare än 300 hästar, derest han fant 6 Esqvadroner Saxar reda wara öfwer, och en Stoor hoop Pålackar, dem H:r Gen: Major Meijerfelt med Öfwerst Leut: Trautfetter och Capit:n Greef Gyllenstolpe**) Tappert anföll, slogh och i största Confusion kiörde öfwer wattnet, då en Saxisk Ryttmest:e blefwen af Saxiska Lijf Regem:te och många gemena, men Som Pålackarne woro i Flychten de första, och af myckenheeten wattnet demdess, och Saxarne med sina större hästar trängde och i Confusion hårdt på dem, drunknade och förtrampadess många förnähme och rijka Pålackar som der iblandh wara Skulle, 1 Fahna och 1 Paar Puukor brachte wåra in men Cap: Gref Gyllenstolpe blef illa i högra armen Blesserat, och hans häst ihiähl Skutin, Pistohlen i Wänstra hölstret SönderSkutin och hade på wänstra sijdan 2 Skått genom Råchen; H:r General Major Meijerfelt blef der så länge stående till dess Major Borman med sitt Manskapp dock utan Fouragie inkom i dett en hoop Pållackar de entzla Rijdande anfallit och några få drängar borttagit. H:r

*) Förmodligen menas här Gustaf Henrik v. Borneman vid N. Skånska kavalleriet, som tog afsked 1708. Hans son, Georg, också vid N. Sk. — de tyckas ha hållit sig där — förgicks på rymmareståt i de väldiga ryska skogarna.

**) Johan Reinhold v. Trautwetter och Edvard Gyldenstolpe. Banesåret fick den sistnämnde först vid Weprik 1709.

General Majoren sende H:r Öfwerst Taube föruth till H:r Gen: Major Mardefelt och mig, och förestelte att han nödwändigt måste draga sigh in i staden Emedan han i förstaden sig icke Defendera kunde; som icke honom wägras kunde, Bara öchte detta Sorgen warest Substencen för hästar och folk tagas Skulle, han lofwade betahla sitt folk att dhe för Peningar kunde först ätha med Borgarn så länge han något hade, då sedan dett ringa Magazinet kunde angripas, och så tåhla med war andra dett liufwa som leeda, Rychte altså samma dagh H:r Gen: Major Meijerfelt med sina 3 Regem:tr in i staden;

d: 30. Andra dagen Fouragerades wij alla förstäder uth både Sädh och alt der fans; som och dageligen Skiedde uhr dhe nämsta Byar utan Serdehles fiendens förhinder, der lätt sigh wäll iblandh en hoop Cosacqver och Pålackar see, men afbidade alldrig wåras ankomst;

Octob:r d. 2 Finge wij tijender at några 1000 man Infant:e till dem med Swårt Artoll:e förwäntades om sijder spordes att 6000 Ryssar woro wedh Skrim gångne öfwer Wartan emedan de närmare öf:r Wartan ingen broo hade och komo an i deras läger 1 mijhl ifrån Pohsen; Samma dagh kom en fijendens Trumslagare som war en Ryss till wår förwacht, för wilken rätt som han Skulle slå an Trumskinnet så Söndersprack, att han intet kunde giöra ett Slagh mera; denne blef inbracht, och hade den ifrån oss förRymbde Patkuls Pass, i wilket han sig en stoor Tijttell tilllägger Så lydande som föllier

Ihro Zaariske Maij:tt wärklich Geheimbter Rath, geheimben Kriges Raths President, General Leutnant über dero Infant:e und Obrister über ein Regement zu fuss, wie auch General Cheff über die auxiliar Troppen und Pleni Potentiarius in Pohlen,

Johan Reinhold Patkull;

Bezeuge hier mitt, dass gegen wertiger Tambour aus hiesiger Arme abgeschicht worden umb einen brief an die in

der Stadt Pohsen Befintliche Koniglich Swedische Gvarnison zu überbringen und sich dero nechste vorPosten gebuhrent anzugeben, welches hier mitt zur nachricht ehrtheilet wirdt gegeben in haupt qvartier vor Pohsen d. 13 Octob:r An:o 1704.

J. R. Patkull.

Ährendet war han hade bref af en fången Ryttmest:e Lybecker till Öfwerst Leut: Gyllenstierna *) men som brefwet war något gambalt, fölgde der ett tienliget Swar på;

d. 4. Straxt derpå finge wij see fienden med heela dess Fortie i 2 Collumner marcherade in för förstaden, settiandes sigh Ett Canon Skått ifrån förstaden S:te Martin på åkrarne, då Reedan dagen till förende alt manskapet på sina Påster i staden fördelt war och war officer med sitt manskapp anwist blef:n wart och på war Påst ett Skrifftel. Memorial af H:r General Major Mardefelt gifwit huru war och en wedh wariehanda tillfälle sigh förhålla Skulle, en dehl af förstaden war Reedan till förende nederrifwit och inbracht, sampt något bränt, men nu sendes uth och stuckes Eeldh på alla närmast belägne huus i S: Martin och S: Alberti förstäder som och de huus som funes Emellan Baarfota Munke Klostret mitt Emot GerberSkantz och samma Skantz att wij finge så mycket bättre see allestädes i kring oss, fienden Posterade sig straxt i bem:te Kloster och S. Martins Kiörkegård och Skiöte, dock utan Effect mycket med Flintor och Studzsare af samma på wåra Wärk, ty Wårt manskapp hade Ordres lijtet at låta see sigh i oträngda måhl, utan Officerare och några goda Skiötter som warest de kunde åt komma giorde fijenden Skaada med sina

*) Grefve Nils Gyllenstierna af Björkesund och Helgö, då vid N. Skånska kavalleriet.

Erik Lybecker tjänade vid samma regemente; vid hvad tillfälle han råkat i fångenskap, vet man ej, och hans dödsår är obekant för ättartaflorna.

Studzsare Blesserade och sama dag genom halsen fiendens Ingenieur Major en Francos som reed at Recongnocera wåra Wärk den och sedan i Lägret dödh blefwen och af dem mycket beklagat Worden; Som nu man giärna wille gifwa Kongl. Maj:tt kundskapp om alt detta, och fiendens företagande, blef samma qwäll Major Duderberg *) med 10 dubbelt Beredna Ryttare utsendh at giöra sin flijt, ända att komma till Kongl. Maj:tt heller H:r General Rehnschiöld dock utan Bref, Baara muntel. alt at berätta och blef med 100 andra hästar $1^1/_2$ mijhl utom staden öfwer långa Broen Escorterad emedan fijenden än intet fattat någon Påst öfwer Warta strömen, och kom samma OAttaqverat tillbaaka; Denne dagen och natten arbetade fienden wedh S: Martin på ett Batrie dett wij wäll med wåra små stycken förhindra wille, och några Skått dijt åth Skiöte, men om Mårgonen war dett medh 6 Canoner besatt, och rätt wedh Chorums Tijman om Mårgon begynte han Skiuuta alt åth Tornen på Bresslouer Port, utan Skaada, Bara en afslagen Steen föll i Chourum af Muren på en Skånsk Ryttare och qwätzste honom lijtet wedh hufwudet; kastade och den dagen många Bomber och Eeldh i staden och Skiöte med glödande Kuhlor, dock alt utan att giöra Skada. Heela natten Continuerade de med Skiutande Elldh och granaters inkastande, war emot i staden den anstalt giord war, att alla Borgare Skulle hafwa Watten på sina Lofft och Elldhhackor i Beredskapp, så måste och Judarne i gatorne hafwa grant acht på Elden dertill dem 70 Rå oxhuudar utdehltes att dempa den inkastade Elden med

d. 6. Som nu än den andra Sijdan på Wartan af fienden obesatt war, gick ett Partie ut at tillsee om något Fouragie war till at hämpta men fant mycke lijtet, och wart dett någorlunda till middagen Stilla, men effter Middagen

*) v. Duderberg omtalas hos Nordberg såsom deltagare i Creutz' företag mot Lacowice 1706.

begynte fienden åter att Canonera och inkasta Steen, Granater och Eeldh och Continuerade der med hehla natten till mårgon Kl. 5 då dhe

d. 7. åter lijte stillade sigh, men straxt åter på begynte och Continuerade som förr heela dagen till qwällen;

d: 8. Andra Mårgon begynte de åter bijtijda, och Continuerade som förr till Kl. 6. och affton när de inkastade Steen komo 4 à 5 Jordkast i sender Kl. 9 Canonerade 3 gånger med alla stycken på detta Batriet och som man merchte att fiendens mesta Skått som inte woro med glödande Kuhlor, woro rättad emellan Bresslouer door och Slåttet mitt för Teressernes Klåster emellan 2 Rundlar, altså begyntes straxt der att arbetas på en afsnitt som så ordinerades att nemast in till muren giordes en graf, den med Stackota Palisader Besattes, wilka fienden sedan muren wahr kullskuten med sina Canoner eij fatta kunde, 2 upphögda Flancqver, som soutinerade Palisaterne wilka Flancqver med 1 Cortin ell:r Bröstwärnd woro samman hängde;

Octob:r d: 9. Om natten hade de förstärckt sitt Baterie och andra dagen Begynte fienden åter på med 17 Stoora och Smärre Stycken att Beskiuta samma på Begynte Bress, och dett utan uppehälle kastandess alt Eldh och steen in der iempte, Spordes då ett lijtet håhl på muren, war medh dhe Continuerade till Kl. 10 om qwällen ånu hade fienden intet fattat Post på Förstaden Wallischevo, och som på Dommekiörk Tornet syntes iblandh folk, kom man i de tankar att fienden någon wacht der hade för den skull, blef en Capit:n med 30 hästar och 60 man Musqvet:r dijt Comend:t och see till att de der attraperas kunde, men fant der ingen, men fingo 2 lass höö och 2 Saxiska Officers drängar till fånga in med sigh, wilka sedan de blefwo Examinerade 3 dagar der effter löös sleptes Blef och om affton Larm som stelte fienden sigh nedan för slåttet upp, och när der efftersågz woro Bara några som dolde sigh Baak om en gamall muur warifrån i mörkret några krupit,

och dragit upp dam luukan för dijket som löper in i Staden at afleda wattnet som dref den ena in i staden belägne qwarn.

d: 10 andra Mårgon Kl. 4 Begynte de åter som förr att Beskiuta samma Muur warest Major Roothausen *) hade sin Påst, hoos dee då merendels färdige afsnitten att Kl. 8 föll ett stoort stycke af Muren needer, Continuerades med Ouphörlige Salvor heela dagen, uhr Canon, Emot affton Begynte de alt BeSkiuta längst Strömmen den ifrån Gerberschantz till Grossendoor förfärdigade Linien af ett Baterie som dhe Weedh Baarfoota Munk Klostret giort, och Sombl. Skått Skiöttz åth Bresslouer schantz, men alt merendehls öfwer, utan någon Skada, heela natten Continuerade de at Skiuta på Bressen; om qwällen slepptes en Möhlnare drängh öfwer muuren som Teppte den uppdragne damluukan, den de affton tillförende uppdragit och kom åter öfwer muren in igien;

d. 11. Begynte dhe Bittijda att Cannonera på Bressen men sachtade sigh alt längre in på dagen, dock kastade offta uhr Jorden Steen in, Emot qwällen blef dett stilla, som och rechte öfr natten; och Rächte in Emot qwällen d:

12. huius då de åter Begynte att Canonera som rechte heehla natten, samma dagh sågh man fienden af och till i Lägret Marchera och kom många wagnar med Proviant och Fouragie in;

d: 13. Om Mårgon Begynte fienden åter att Skiuuta af alla sina Batrier så wäll weedh S: Martin på Breschen som af Klåstre åth Gerberschantz och den förrenembde Linie, giorde och i Breschen en stoor ypningh war med de Continuerade till qwällen, om natten blef med Fassiner och Jordh något i Breschen utbättrat, fienden som hörde wåra arbetare, Skiöt heela natten med Musqveter dijt åth att för-

*) Jakob Henrik v. Rothausen? vid Meijerfelts dragoner. Men om han först 1704 blifvit kapten (Schlegel-Klingspor), kan det ej vara fråga om honom.

hindra wåra arbetare, men Skadde ingen, Så togz af denne Påst, 30 af de Nywärfde Dragoner och satte så många af Skånska Ryttare dijt igien, blef utom dess Posten med 150 man förstärkt; 1 Leutnant af Öfwerste Taubes Reg:te blef denna dagen med en Studzsare Kuhla i Gerberschantz igenom hufwudet och ihiähl Skutin; men Begynte och till Liniens Betächningh som war emellan Broerna med 120 man att uppkasta en Revelin, men som fienden på samma sijda fattat Posto blef dett der wedh stående, Som nu H:r Gen: Major Mardefelt gierna hade sett weedh Breschen att den Inera muren och warit öfwer ända att Betiäna sigh deraf till en Bröstwärn, och man för Fiendens Canon der inte arbeta kunde;

d. 14. Så Begynte fienden andra dagen oupphörligen att Skiuuta icke allenast på Breschen, utan och på indra Muren, och giorde en ypning till 30 steeg och alles wår hugnat, då och straxt om natten der genom 60 man som Stenarne bort toge och en Bröstwärn förfärdigadess warigenom Breschen märkel:n Secunderas kunde och wart altijdh dene orten med 60 man besatt som en Reserff för afsnitten uti Breschen, Begyntes och denne dagh 100 man at arbeta på en Blänningh emellan Wasserdoor och Gerberschantz heela denne natten Skiöt fienden med Musqveter åth wåra arbetare i afsnitten wedh Breschen, men utan den ringaste Skaada, och som wij förmärkte dem arbeta lätte wij och medh wåra Musqveter Skiuta på deras arbetare, men inte så mycket som de, emedan hoos oss en stoor Brist på Kruut fans; och alla nätter blef öfwer Muren Beek Crantzar uptände och uthängde att upplysa grafwen, och wij see kunde wadh de sig företogh

d: 15 Octob:r andra dagen om Mårgon bittijda blef man warse at 3 stoora Stormbroar lågo på grafbrädden, och om qwällen Ropade heelt hårdt en Officer åth sina Såldater de Skulle gå Braaf på, och inte Skona någon meniska, detta Skryterij blef dem tienligen af wåra Såldater Be-

swarat. I dagningen Skiöt fienden några Skått af Canon sedan blef dett något stilla som nu Officerarne med alt Manskappet natt och dagh lågo weed sina Påster, och natt och dagh arbetadess med 100 man på Bläningen wedh Wasserdoor och 60 weedh nya Bröstwären in i Teressernes Kloster mitt emot stoora Breschen ty gaf iag dagel. I Behm mera till mans åth heela Såldatesken, denna natten fattade fienden Posto på andra sijdan Wartan på Wallischevo och Besatte förstaden med Infanterie och Cavall:e och ungefähr 100 steeg ifrån långa Stadz-Broen öfwer den afbrände Platzen giorde de en Linie wilken de med Små Skantz Korgar besatte och giorde mijn som wille de der Byggia ett Baterie mot Stoora Stadz Porten, de Begynte straxt medh Musqveterie starkt at Skiuuta på Grossendoor och Möllenschantz men giorde ingen större Skaada, än de Blesserade en Dragon på Möllenschantz, Som nu staden på den sijdan war alldehles yppen blef straxt ordonerat at dhe dijt åth Belägne huus med dynga fyllas Skulle, wilken anfördes med Officerarnes hästar och wagnar af deras drängar, som natt och dagh, dermed hade att giöra, ty i staden fans inga hästar hoos Borgerskappet, Om qwällen Berättadess ifrån Pästen weed nunne Klåstret S: Catarina och Brommerdoor att fienden der mitt emot strax wedh graf:n starkt arbetade, warpå H:r General Major Mardefelt och Jagh straxt dijtginge, och lätte uthänga Beek Crantzar, och Befune att fienden satt en lång raadh medh stoora Skantz Korgar att giöra ett Batrie in på grafwen och som man förmärkte at dhe der flitigt arbetade lätt man medh Musqveterie gifwa Fyr på deras arbetare som nu fienden natten tillförende fattat Posto på andra sijdan, och lätt hade kunat nederskiuuta Grossendohr, och fatta Påst på stoora Broon, war igenom han icke allenast kunat Ruinera wår endeste qwarn utan och Rasera den Swaga Bröstwären på Möllenschantz så och Emphilera Linien emellan Grossenbrygg och Wasserdoor, att wij inte

fått wattna wåra hästar, heller betient oss af Wartaströmen H:r General Major Mardefelt lätt kalla till sigh alla öfwerstarne och förestelte denne Ortens Fahrliget, om icke Bäst woro att afbränna långa Broen fast dett war en Saak af Conseqvence att wij sedan öfwer Warta strömmen icke slippa Skulle, dett de alla stälte H:r General Majoren i Skiön, att giöra dett honom bäst syntes till Stadzens Defension nödigt wara, warpå uthsendes Capit:n Påhlman med Beek Crantzar at wärkställa detta, och begynna på andra Brooändan, dett röchte i Paar dagar till dess heela Broen föll needer, ty hon war Stenlagder. Och förde fienden den dagen några stycken till Baterie wedh Carmeliter Klåstret;

d: 16. Arbetet Continuerades med 100 man weedh Blänning:n på Gerbergaatan och fienden Begynte på Skiuuta med sina Stycken på Brommerdoor af nya Bateriet wedh Carmeliter Klåstret;

d: 17. Om natten Rymbde 2 af Öfwerst Taubes Dragoner dagen effter begynte af de weedh grafwen giorde Batrier med all macht att beskiuta Brommerdoor och muren på wänstra handen om Porten och som Bateriet war tett wedh grafwen, så ordinerades några goda Skiötter som straxt kruute Rööken war Bortta, och de styckerna ladda Skulle, Skiöte i deras Skiut anglor, som och allestädes Skiedde icke utan Effect, i dy de där igenom mist mycket Artollerie folk. Effter middagen wende de något igen att Skiuta, då mählde sig en Trumslag:r an wedh Bresslourdoor med bref till Öfwerste Leut: Gyllenstierna, af en obekant Officer, och till migh af Patkull, i wilket han icke utan hootelseer uppfordrar staden föreställandess en oundwikeligh Masacre, och at intet man hade Ordsaak att Opiniatrera, Breschen woro Reedan lagt, Begiärandess man Skulle under kasta sigh Konung Augusti Genereusitet som Copia af Brefwet på Tyska här föllande med mera Exprimerar;

Wolgebohrner Herr

H: H:r Oberster und Commendant;

Nachdemmahlen es Ihro Konichle. Maij:tt von Pohlen allergnädigst gefallen Mich mitt einen Corps d'Armee auch allem ander apparat zu versehen umb die stadt Pohsen, wieder umb unter dero recht mäsigen besitz zu bringen Nummehro auch sothaner ordre zu aller unterthenigste folger wech gelerten Bresche alle Preparatorien zu einer vigoureusen attacqve gemacht sind, So habe ich zu foderst meiner schuldigkeit zu sein erachtet von dem Herr Obersten undt Commendanten deme unter Christlichen Krieg fürenden Potentaten ublichen gebrauche nach zu vernahmen ob der selbe etwa gesonnen seyen möchte, vor erwartung der Extrimiteten lieber die Effecten von Ihro Königle Maij:tt Generositet auf die weise wie anderen sich der selben zu erfreunen gehabt, zugenissen. Gestaldt man bey abgenötigten violenten mitteln, und da durck veranlasseten, Extremitteten, ein theil vor denen hir befintlichen Trouppen wie leyder schon in andern Occasionen mitt höchsten missfallen geschehen ist nicht wirdt in seiner Macht haben, solche gestalt zu zwingen dass Sie gegen einen überwundenen einige Christliche Moderation gebrauchen möchten undt dieses ist insonderheit so mich animiret dem herrn Obersten undt Commendanten gelegenheit zu geben eine sonst unabkertiche Masacre undt vergiessung so vielen Christen blutz zu verhüten und so viel mehr da man in der Stadt bey diss sleitliger verfassung gar kleine uhrsache hatt, sich zuopinatriren auf welchen suites halber vor Gott und der Weldt will entschuldiget seyn. In erwartung einer Positiven Erklährung verbleibe Ich übrigens des Herrn Obersterund Commendanten

Dienst bereitwilligster

Dat: in Haupt qwarteir vor Pohsen d. 27 Octob:r 1704. *)

I: R: Patkull;

*) Den dåliga tyskan kommer väl på den första afskrifvarens räkning.

Man kunde intet anat än lee åth desse anförde motiver emedan fienden redan war gången Ifrån den första Breschen och höll på giöra sigh en ny; härpå fölgde intet Skrifftl. swar, utan Trumslag:n som man meenar war någon förklädd officer fick muntel. till Swars åt Patkull, brefwet woro intet af den Beskaffenheet att dett något Swar meriterade, waraf Trumslag:n bleef heel Consternerat, och sleptes så uhr staden, strax han war utkommen Begynte fienden hefftigt att Skiuuta med alla sina Stycken på Brommerdoor och muuren som intet stark war, men i stoora Breschen Skiöt han om natten då och då med Cartesser ett Skått, Så blef och Brommerdoor medh 20 man förstärkt;

d: 18. Nu som mest alla nätter kastade de Elldh, steen, och Granater in, strax andra dagen blefwo 100 man Comend:e att fylla Brommerdoor med dynga och Jordh som alt med Officerarnes wangnar och hästar Skiee måste, men lembnadess så mycket yppet att wij med 2 stycken och musqveterie kunde på höger och wänstra sijdan Flancqvera Bresserna, som fienden å både sijdor om Porten söchte att Extriprinera, och blef i tijdh innanföre giordt en Bröstwärn som Bresserna någorlunda Defendera kunde, på wänstra sijdan finge de sin Bresche denna dagen emot 60 steeg wijdh, och nu begynte de af dett nya Batriet på högra sijdan at giöra i den Swaga muren, der och en ypningh, begynte och reda at skiuta på innermuuren, som och icke länge stoodh emot, wij hade giort oss ett håhl igenom muren utur S: Catarina Klåstret, men det gick straxt alt öfwer ända, och blef den affton dene Påsten med 60 man förstärkt, och den Holstenska Öfwerst Leut: Haagen anförtrodd; Dene natten kastade fienden in iblandh andra en stoor Stinkande Bombe och Continuerade wedh detta, Batrie med sitt arbete och måste wij i Mangell af Fouragie nattetijden öfwer Wartan utkiöra och förlama låta 300 hästar, som och förr Skiedt war, och deraf wäll 50 blef liggiande i strömen döde;

d. 19. Andra mårgon heel Bittijdh Begynte de alt mera och mera med Canon at wijdga sin Bress och wedh Bromerdoor Skiuta på inermuren som och så Swagh war, at nestan war Kuhla gick igenom som spelade längst Brommergaatan, Så Skiöte och wåra med Studzsare af inner Tornet i Bromerdoor och giorde dem dageligh Skaada, warföre de och begynte hefftigt att Canonera På samma Toren som icke lijtet Incomoderade wåra de affallande steenar och tillbaka prillande kuhlor, denne dagen försöchte man at giöra utfall, och blef Capit:n Påhlman med 150 man halfparten Ryttare och Dragoner till foot, och halfparten Infant:e som man för man måste under qwarnen Defillera wilket fienden straxt blef warsse och manskappet så snart icke kunde komma igenom, och de öfwer strömen gåfwo Fyr på wåra, waraf en Ryttare blef Blesserat, blef dett Contramanderat, och som fienden Tett inför Poienten af Gerberskantz några stoora Skantz Korgar hade satt, och låddes der leggia ett Baterie, blef Cap: Bantholtz *) af Öfwerste Taube med 100 man dijt Commend:t att Ruinera samma, som sedan han kommit öfwer grafwen giordt sin Disposition att gå på, kom ett tahl ibland folket att fienden starkt avangierade, deraf en dehl ginge i grafwen tillbaaka, men Bantholtz medh de honom följde kastade deras skantzkorgar öfwer ända; Här blef wäll andra dagen dereffter Inqvirerat men mörka natten hade dölt den Bråtzliga, och härtill Straffbara, så blef och i mårgon stunden för dagen Capit:n Påhlman med sina 150 man och Capit:n Mårton **) åter Comend:t förra wägen under qwarnen att falla uth, wilka för dager Passerade qwarnen och i dagningen anföllo Ryssarne som woro Posterade Baakom en gammall muur mitt emot Judarnes Slachtarhuus, af wilke de några

*) Abraham Bandholtz, sen. major. Fånge i Galitsch. Ennes har hans biografi.

**) Henrik Anders Morton vid Meijerfelts dragoner. Senare lärare vid fångarnes skola i Tobolsk.

ihiähl skiōt, och komo utan at mista en man åter tillbaaka, denne natt Rymbde dubbla Pästen wed Slåtz stallet emellan Muurarne bortt, som woro 2 Dragoner af Meijerfeltska de hade med streek låtet sigh öfwer muren, Reepet fans andra dagen der, Så blef och Bressen på wänstra handen om Brommerdoor medh Spanska Ryttare Belagd

d: 20. Andra dagen Rätt i dagningen begynte fienden medh 12 Canon Ouphörligh Beskiuta Bressen på högra handen om Brommerdoor och giorde de en ansenlig ypningh, de fattade muren så lågt at icke någon foot af muren öfwerblef och alt föll i grafwen Så med Ringa möda fienden dene Bress Bestiga kunde och kommo de ordinerade 2 stycken i Brommerdoor wäll till Pass, i dett de medh Cartesser både Bresserne bestryka kunde, mot middagen Skiöte de många Pijhlar in med omlindade Sedlar, waraf 6 H:r General Major Mardefelt tillsteltes den han wardera åt den honom brachte med 1 Ducat Regalerade, inehållet war, att dhe Ehrliga Tyska Skulle emot en Discretion rymma till dem, heller weedh förefallande storm intet wäria sigh, utan kasta gewäret bortt, så skulle de fått gått qwarter, men alle som bewarta befunnes Skulle ofehlbart Masacreras, Men alt wårt folk war på alla Påster Melierat och der minst fara war der Posterade dem man minst trodde, Sidst nembde Bresch blef den qwällen förstärkt så at der kommo 3 Ryttmest:e och Capiteiner 100 gem:a och fast der war mycket trångt så war Disposition så giordh att dhe Beqwämligen war andra secundera kunde som man nu merkte at fiendens Poster försterktes, och Stormsteegar allestädess fördess war alt Allart H:r Gen: Major Mardefelt medh migh och Öfwerste Taube wars Post sigh hijt åth strächte woro heela nätterne här weedh och den Breschen på wänstra handen om Brommerdoor H:r Gen: Major Meijerfelt war i stoora Breschen medh Öfwerst Horn wars Post sig dijt sträckte och Major Roothausen, Öfwerst Leut: Weijdenhaim i Bresslouer Bastion, Öfwerst Leut: Trautfetter i nya Wärket,

Öfwerst Leut: Groothausen i Gerberskantz, och så war alt besatt och Allart Öfwerst Leut: Gyllenstierna hade till häst Reserven på Torget att secundera derest behoof giordess, elliest war alt stilla mörkesta natten 2 tijmar för dagen kastade de in några CarCasser och Fyrkuhlor, och Skiöte några Canon Skått war på i lyssningen effter Tecken af 1 Canon skått Begyntes ett Fasseliget oehrhört Skrijkande, alt kom i gewär, och ware at möta dem i Bressen färdige, dock förtechte; deras roop Continuerade som heela deras Läger här weedh Brommerdoor wille falla an och storma, men straxt dett lijte dagadess blef alt stilla; wij Presumerade at de medh detta fåfänga Skrijkande wille låcka wårt folk i Bressen och så medh Cartesser Skiuta ibland dem men de uträttade och dett intet;

21: Dagen effter Begynte de åter på att Skiuta på gambla och första Breschen åt Bresslouerdoor sijdan och Skiöte alt mera och mera muren kull, så de nu Begynte få en ypning af några 80 steegh och wille gå Baakom wåra afsnitz Flanqver; warpå de straxt förlängdes, och begynte wij att giöra dubbla Flancqver öfwer war andra förhögda; Middagzstunden höllo de upp medh Canonerande, då sig en Trumpetare angaf medh bref till H:r Gen: Major Meijerfelt och migh angående några fångars lös slippande; effter Kongl. Maij:ttz nådigste bref, warpå swarades; Lijtet sedan han war utslept emot affton begynte dhe åter på at Canonera och inkasta några Granater och CarCasser; Så blef och dene stora Bressen under Major Bormans Commando med 100 man förstärkt, war altså denne Breschen medh 2 Majorer och 460 man under H:r Öfwerste Horns Commando besatt, om heela natten Skiöt wäll fienden med Musqveter på Breschen, men kunde ändå intet förhindra att icke heela ypningen medh Spanska Ryttare blef besatt, och arbetet på Flancqven blef färdigt;

d: 22 i Mårgon stunden inkastade de några CarCasser, andra dagen i lyssningen Begynte de medh all macht att

beskiuta innera Muren i stoora Breschen och måste de haf:a gifwit dubbel Laddning emedan Smällen af styckerna war mycket starkare än till förende. Middagen kom en Trumslagare och anmelte sigh wedh Grossendoor men som Bron war der afbrändh förwistes han till Bressloudoor, 2 tijmar der effter kom han till Gerberskantz och blef äfwen wäll förwijster till Bressloudoor men dijt kom ingen; Fienden Continuerade heela dänna dagen medh sitt Canonerande å wår sijda war alt Allart som de förre nätterne

d: 23. Dagen härpå om Söndagz Mårgon Skiötz några få stycke skått, sedan war alt stilla kl. 9 kom en Trumpetare och mählde sigh an wedh Bresslouerdoor och begiärte at 1 Ryttmest:e måtte komma uth som gissel emedan effter aftahlet i förrgårs en af deras Skulle komma in, blef altså Ryttmäst:r Hall *) med 2 Carlar utsend och deras mötte och sielf 3:die mitt för Bresslouerdoor de blefwe straxt till mig förde, dijt och H:r General Major Meijerfelt kom, som nu de löös slippande fångar icke så snart kunde blij färdige blef:e de hoos migh till måhltijdz; dijt och H:r General Major Mardefelt kom; man märkte straxt att desse 3 inte woro rätt glade, kom så Ryttmest:n och begiärte i Gen: Radomitskis nampn den borttmiste sin Buntskiu igen, wilket alt medh ett Flatt Löije beswaradess, mot qwällen släptes de alla uth, och de fångar Kongl. Maij:ttz bref förmält; Kom och så straxt Ryttmestar Hall in igien; Sedan dett blef Skumbt kom en af Meijerfeltska Dragonerne som warit fången till Slåtzmuren, derest han med streek blef inhemptat, denne Berättade att 17 stycken reedan af Batrierne woro affördа och stodo i Lägre, wilket och wachten af Rådstugu Tornet och af Wärken Raporterade, men hoos oss war denna natten alt som förr allart, och war och en

*) Andreas Hall, fånge i Tobolsk, eller hans bror Augustin, båda vid N. Skånska kavalleriet (Ennes). Den senare dog i Tobolsk, den förre kom hem efter en lyckad rymning, men drunknade slutligen en afton i en skånsk torfgraf.

på sina Påster, intet Stycke skått hördes mera utan medh Musqveter Skiöte de om natten åt wår Bresche och hördess mycket Buller af wangnar emellan Klåstren och i deras läger

d: 24. Om Mårgon Syntes warken stycken ell:r Folk på Batrierna mera, men i Approssen wed Bressloudor war än Besatt som iblandh Skiöte åt wåra som lätte see sig öfwer wallen, de och med en Reffell Kuhla Skråmade Regem:tz Fältskiärn af Södermanlandz Regem:te i hufwudet. Kl. 9 marcherade deras Cavallerie och Infant:e Bortt, Baakom Carmeliter Klåstre lembnade de en Wacht af Saxiska Cavallerie, och en dehl af Lägre stoodh qwar weed Byen Wilda; Bresslouersska Porten blef straxt utröijdh och ypnat i den Intention att giöra ett utfall, men för en och anan Consideration Skull Blef der intet af, moot natten rörde sigh alt i deras än lembnade Läger, och om natten marcherade med alfwar Bortt;

d: 25. Andra dagen bittijdh ginge alla som hästar hade i fiendens Läger att Fouragiera höö och hallm; giordess och anstalt att Rasera fiendens Wärk och Batrier, Stormstegarne och Spanska Ryttare huggdes en dehl sönder en dehl brachtes in i Staden;

Heela denne Belägringen som stått på i 3 weckor är 1 Leut: 1 underoff:r och 9 gemena dödskutne 1 Capit:n lijtet Blesserat och 27 gemena; af BorgerSkappet 1 Jude hustru Blesserat; och 1 Pålsk Poijke Benet af Skutit, Som dereffter döde. Den Högsta Guden Wari Ewinerliga ährat som i många måhl dagel. låtit Skina sin Stoora nådh och Barmhertigheet öfwer oss, att der wij inte 3 à 4 dagars Fouragie hade igen, lijtet Proviant och 12 Skått Kruut till mans, 4 Skått till wart stycke, och af 12000 Belägrade som hade 3 stoora Brescher för sigh och ändå medh deras många Bomber och Car-Casser, Steen och Eeldh inkastade ingen Skaada giordt, och så nådeligen wällsignat Kongl. Maij:tz Wapen, att wij än wijdare till Gudz nampns ähra, och Kongl. Maij:ttz underdånigste tienst Behålldne blefwe, Weed alt detta har Gudh

gifwit Både Officerare och gemena, sådan Frimodigheet, så de alt medh lust och glädie giorde, Till dess Gudh medelst Kongl. Maij:ttz lyckeliga och fruchtbara ankomst *) fienden förskräckt, och oss till alles wår hugnat Befrijat Gudh wari ährat

d: 26. Fouragerades Sammaledess och Raserades fiendens wärk

d: 28. Som nu intet Proviant war i förrådh blef ÖfwerstLeutnant Weijdenhaim med 150 man ut Comend:t att inskaffa något till Gvarnisons subsitance

d: 30: Så gick och Öfwerste Taube medh Partie ut på andra sijdan Wartan att inskaffa något till Gvarnisons Subsistance, och tillhålla Landet att giöra Staden tillförsell, som nu i Belägringen den Stoora Broen för Grossendoor war afBränt, så Begyntes och att låta arbeta på en FlååtBroo öfwer Wartaströmen at facilitera tillförslen af andra sijdan Wartan, den och färdig Blef så att de här igenom gående Regementer till sina Winter Qwarter reda kunde Betiena sigh der af; War med gick detta åhret Gudi Lof till ända

*) Det var Carl XII:s återkomst till Warschau efter tåget mot Lemberg och den ifriga förföljelse han satte igång mot konung August för att hämnas kuppen mot Warschau i Augusti, som föranledde belägringens upphäfvande.

För alla de i Posen belägrade blef dock icke lugnets återställande ett glädjeämne, ty journalen berättar, att d. 5 Dec. halshöggs på torget en soldat, som låtit viga sig vid två hustrur.

TJÄNSTEFÖRTECKNINGAR

AF

A. ROOS W. L. TAUBE

S. D. BAROHN C. M. DE LAVALL.

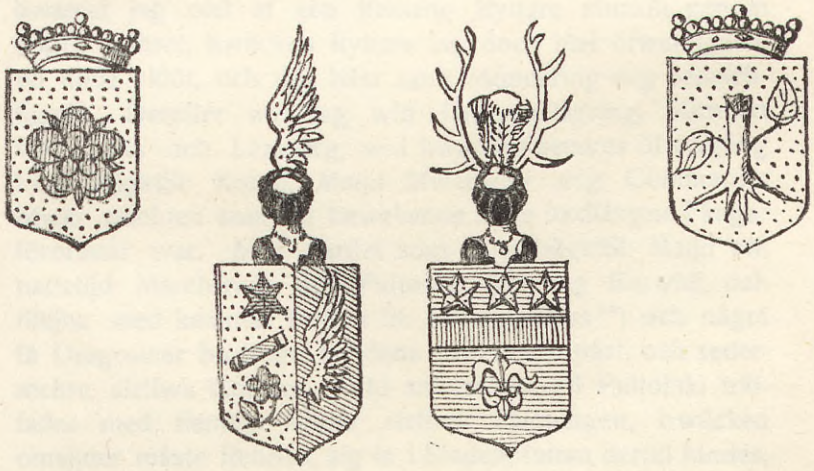

Kårt berättelsse om mina underdånige giorde tienster, och derwid uthståndne Travallier, samt hwad actioner iag bewistadt etc. *)

A:o 1700 wardt iag Page hoos Hans högstSl: Kongl. M:t och som Volenteur wid armeen bewistade Slaget wid Narven och Riga då hans högstSl. Kongl. Maij:t gick öfwer Dünna Strömmen, Sedermehra wid Klitzou, hwarest iag blef af een fientelig Ryttare stuckin genom högra Låhret, hwilcken Ryttare iag dock blef öfwerlägzen, till dödz skiöt, och des häst samt Mondering mig bemächtigade. Derefter war iag wid Torns belägring, Stormen wid Calits och Lemberg, wid hwilcken senares öfwergång hans högstSl: Kongl. Maij:t öfwerdrog mig Commando öfwer wachten som till bewakande af de undfångne Fångar förordnat war. Med Partiet som hans högstSl: Maij:t om nattetijd Marcherade åth Pultofski war iag iämwäll, och tillijka med kammar Pagien Sl. Klinckoström **) och några få Dragouner borttogo fiendens dubbla uth påst, och sedermehra sielfwa Corpus. Wid ankomsten till Pultofski träffades med fienden under sielfwa Fästningen, hwilcken omsijder måste Retirera sig in i Staden, innan dertill hindes, Chargerade hans Maij:t med de samma, och hade iag den lyckan att brede-wijd Hans Maij:ts sijda fälla och till dödz

*) Frih. Axel Erik Roos var, såsom han själf i slutet upplyser, född d. 12 Aug. 1684; ättartaflorna datera hans födelse d. 25 Maj 1686.

**) Carl Bernhard Klinckowström. Skjuten vid Kalisch Okt. 1704.

lägga twenne af Fiendens föllie. Om sijder war iag med Hans Maij:t wid Punitska actionen, derest iag tog een Saxisk Major till fånga, sedan iag honom först dödeligen Blesserat, äfwenledes följdt hans Kongl. Maij:t till Grodnou och Krakou då Recontren war med kallmuckerne, wijdare då Hans Kongl. Maij:t gick öfwer Weitzelen wid Staden Warscou och förfölgde Saxerne till Staden Rawa, under hwilcken Fiendens flycht, jag tillijka med H:r General Adjutanten Lantingshusen *) allena, oförmodeligen träffade på een division, bestående af 24 man Granadeurer och 1 under officerare till foot, hwilcka alle, bem:te herr General Adjutant och jag obligerade att gifwa sig till fångar, dem iag och till Rawa och Hans Kongl:e Maij:t införde: Iämwäll och har iag bewistat Recontren wid Possen.

A:o 1704. Blef iag benådat af Hans Kongl. Maij:t med Fullmacht på Fendrichs beställning wid H:r General Lieut: Marderfelts **) Infanterie Regemente, och derpå bijwistade Batt:n wid Frauenstadt, hwarest iag icke allenast blef Blesserad i wänstra fothbladet uthaf ett järnskrått, hwilket blef uthskurit mitt under hählen, utan och med een Musqvet-Kuhla skutin twärt igiönom samma foth straxt wid ankelen, samt och på samma foth och ankelen fåth ett skråmskått.

A:o 1707. avancerade iag till Lieutenant wid Wermlandz Infanterie Regementet, och wid samma Charge bewistade slaget wid Holofcin.

1708. Avancerade jag till Drabant, och utj Ucraine bewistade åthskillige Schermutzler med Fienden, samt omsijder belägringen och Slaget wid Pultava, Dereffter iag följde Hans Kongl. Maij:t till Bender, och derifrån blef Commenderat med H:r General Major Sylik ***), som hade ett partie Tartar och Cossacker åth Ucraine, då och Bieloserqvii Stormades. Äntel:n då Turkarne öfwerföllo Hans Kongl: Maj:t i des huus utj Byyn Warnitza, blef jag iemte

*) Gotthard Henrik Lantingshausen. Stupade vid Punitz Okt. 1704.
) Frih. Arvid Axel Marderfelt. *) Frih. Gustaf Zülich.

andre mine kammerater updragen een Påst inne i Huset, och wid Turkarnes anfall, hade jag den lyckan att wijsa min underdånigste plicht, i det mig tillfälle gafz att trenne gånger frälssa Hans Kongl. Maij:ts höga Pehrson och dyra Lijf, Såssom jag och till den sidsta mannen derstädes mig wärde, men omsijder med 30 mann nödgades att komma i Turkarnes händer. *) Uthur hwilcket fångenskap Hans Kongl. Maij:t mig aldra nådigst löste och med een Depesch till Hamburg och H:r grefwe Welling**) försände. Under hwilcken ressa jag af Fursten utj Wallakiet och Staden Jars, dijt jag jemwäll till hans Maij:t Stanislaus war försänd, blef arresterat, men omsijder mig derifrån practicerade. Wid min åtherkomst ifrån Hamburg till Timurtasch, benådade Hans Kongl. Maj:t mig

A:o 1713 d. 20 Octobr: med General Adjutants Fullmacht, och omsijder samma åhr d. 29 Octobr: med Fullmacht på Öfwerste beställningen wid Södra Skånska Regementet till häst. Derpå iag tillijka med flere blefwo förordnade att föllia ambassadeuren och General Majoren Sl. H:r Grothusen ***) till Constantinopel, och der 2:ne gång:r audience hoos Turkiske Kejsaren †) och gross Vitziren ††). Wid Hans Kongl: Maij:ts upbrått från Turkjet, blef mig anförtrodt een Trouppe att Commendera och anföra till Stralsund, utj hwilcken Stadz belägring, jag giorde så wäll Öfwerste som General Adjutants tienst, och icke allenast till Siös och Landz war derstädes på åthskillige Commenderingar, uthan och wid Retrenchementet dersammastädes esomofftast Commenderat, derest iag fick af een Bohm, som uth med sijdan Crewerade trenne öpna Såår i wänstra sijdan, straxt under armen, som och enär Contra-

*) Hans utförliga redogörelse för förloppet i kalabaliken är tryckt i Giörwell, Det Swenska Biblioteket I. 1757.

**) Grefve Mauritz Wellingk.

***) Frih. Christian Albrecht v. Grothusen.

†) Achmed III.

††) Ali pascha.

scarpen Frankendor blef borttagen, bekom iag ett starckt Slag af een Granat utan på wänstra armen straxt wid axelen, som formerat sig lijka som een wäxt.

Efter Stralsundz öfwergång, och jag någorlunda war Curerad, försände hans Excell:e Rijkzrådet högwälborne H. grefwe Dücker mig till Paris och Ambassadeuren S. H:r grefwe Sparre *) hwarest iag hade den lyckan att wara med utj Ambassaden. Och wid min återkomst till Lybeck, då iag wid Trawemynde begaf mig till Siös, blef iag på Siön af een dansk Capare upbracht och fördt till danska Flåttan i Kiögebucht och så wijdare till Kiöpenhamn, hwarest iag trenne månader war arresterat, men sedermehra blef under förwahr sändt till Trawemünde derifrån iag änteligen sedermehra förskaffade mig hijt öfwer till Skåne, och hade den nåden att munteligen berätta Hans Kongl. Maij:t om min ressa, och huruledes iag warit förorsakat att kasta i Siön den Depeche jag ifrån Paris med mig hade.

A:o 1718. Bijwistade iag Norrska Campag: och under densamma, samt Gen: Silfwerhielms **) Commendo Blocqverade Fredrickzstad.

Hafwandes i öfrigit, jag, som fölgdt och tient Hans högstSl: Kongl. M:t hehla krijget, wäll bijwistadt många actioner och partier, samt undfångit flere Blesseurer än ofwanförmälte äro, men iag för kårtheeten skull will dem förbijgå.

A:o 1684 d:n 12 Aug. är iag född i Wästergiöthland ***).

Stockholm d:n 6 Maii 1723.

C. Fall: Roos.

*) Frih. Erik Sparre, senare grefve S. af Sundby.

**) Göran Silfverhielm, då gen.-major, sen. fältmarskalk och friherre.

***) Roos, som 1740 blef landshöfding i Elfsborgs län och på Dal samt 1749 erhöll afsked med generallöjtnants värdighet, dog d. 14 Dec. 1765 på Löfås i Dal.

Jag Wilhelm Ludwig Taube *), Son af fordom Amiralen Friherre Friedrich Eduard Taube och dess K: husfru Grefwinnan Beata Elisabeth Wrangel **), uti hwilcket ächtenskap aflades 15 barn, 6 Söner och 9 döttrar.

Jag som war det 9:de barnet, är född hit till werlden den 11 Julii ***) 1690 uti Örebro Stad, hwarest min moderfader Sahl. Gref Wrangel den tiden war Landshöfdinge.

Effter en anständig adelig upfostran samt effter min Sahl. faders död blef jag år 1704 antagen till Page hos Hennes Maij:t Enkedrottningen Hedvig Eleonora.

1706 uti April utrest till arméen i Pohlen som den tiden war Littauen och på marchen till Wohlinien samt straxt wid ankomsten blef engagerad under Kongl. Maj:ts Lif-Garde, hwarwid jag effter 18 Månaders tjenst ifrån Grenadier, förare och Sergeant avancerade

1707 till fendrik samt kort dereffter och samma år transporterad till Lieutenant wid Östgöta Cavallerie.

1708 biwistat actionerne wid Holofzin och Meskowitz som ock den i historien bekante och märkwärdige action eij långt ifrån Smolensko †), i anseende till den fara och äfwentyr, som Hans Maij:ts egen höga Person derwid utstå måste, sedan han med twenne Escadroner af Östgiöta

*) Friherre Taube af Odenkat.
**) Af Adinal.
***) D. 10, påstå ättartaflorna.
†) Vid Rajovka d. 10 Sept.

Cavallerie af fienden å alla sidor så blef kringränd, at eij annat än ett desperat fächtande hans dyra lif Sauvera kunde. Kongl. Maij:ts 2:ne General Adjutanter *), så wäl som större delen af Officerarne och gemena måste derwid tillsättia lifwet. Jag hade den lyckan at wara wid Lif Escadron, som Hans Maij:t sielf anförde, hwilket tillfälle lade grunden till all den stora nåd, hwarmed Hans Maij:t sedermera i all dess dyra lifstid mig omfattade.

1709 biwistat åtskillige skarpa actioner på partier, samt ändteligen den för Sweriges Rike högst beklagelige och olyckelige action wid Pultava samma år uti Junii månad. Uti denne action giorde jag flygel Adjutants tjenst hos den tiden warande General Major, men sedermera fäldtMarschalk Hamilthon **), som war Chef för Östgöta Cavallerie och den dagen uti Action commenderade Cavalleriet af wänstra flygeln. Östgöta Cavallerie tillika med Printzens af Wirtembergs Skånska Dragoner, som bägge hade yttersta posten af wänstra flygeln, uthärdade så länge med yttersta mandom på sielfwa wahlplatzen, tilldess de å alla sidor blefwo kringrände så at ganska få undankommo, som icke slagne eller till fånga tagne blefwo.

Jag fants ibland de senare, som uti sielfva action ***) till fånga tagen blef, hwilken fångenskap jag uthärdade i Smolensko, Muscou och sist Wologda alt in till år 1715, då jag genom den högstas skickelse och nådiga försyn fant tillfälle, fast icke utan äfwentyr och lifs fara at echapera på en liten båt ifrån Wologda till Archangel, som är 100 Swenska mihl och så widare med ett Holländskt skiepp lyckeligen till Amsterdam.

At beskrifwa alla äfwentyr och till anseendet nog farlige händelser, som mig på denne resan mötte, skulle

*) Thure Hård och Carl Gustaf Rosenstierna.

**) Hugo Johan H—n.

***) Ättartaflorna ha den felaktiga uppgiften, att han blef fången vid Dnjepr d. 1 Juli.

dels blifwa för widlöfftigt *), dels winna anseende af något egit smicker och beröm, hwarföre jag i all min tid hafft en innerlig afsky. Nog af at jag alt ifrån min ungdom och wid alla tillfällen altid rönt den nådige Gudens besynnerliga omwårdnad och hand öfwer mig.

Samma år 1715 wid min ankomst till Swerige uti December månad och då jag hade den nåden at giöra min underdånige upwachtning hos Hans Maij:t Konung Carl den XII:te, som några dagar förut war ankommen ifrån Strahlsund till Ystad, blef jag icke allenast af honom med besynnerlig nåd igenkiänd och emottagen, utan ock straxt, till widare nådeprof, förordnad till Capitaine wid dess LifGarde.

1717 avancerade jag till Öfwerste Lieutenant wid ett af den tiden inrättade Sjö-Regementer, som kallades Enterkarlar.

1718 trädde jag uti ächtenskap med min nu warande k: hustru grefwinnan Eleonora Charlotta Bonde som den tiden war hoffFröken.

1719 kort effter Konung Carls död, då dessa Sjö-Regementer blefwo indragne, transporterades jag medelst Hennes Maij:ts då regerande, nu högst Sal. och Glorwyrdig i åminnelse drottning Ulrica Eleonoras fullmacht till Öfwerste Lieutenant wid Westerbottns Infanterie.

Min otillräckeliga hälsa och swaga bröst, såsom fruchten af 1709 års kalla winter Campagne uti Ukrainen tillät mig intet at längre tjena och uthärda wid ett Regemente som hade sitt hemwist uti en så kall Province och under en så rude Climat, hwarföre jag nödgades 1721 at söka en nådig demission ifrån förbemälte Wästerbottns Regemente, som jag

*) Det skulle vi likväl ha läst med djupt intresse! Ty det var en lång väg, som låg framför rymmaren längs Suchonas och Dvinas mer än hundramila fåra, där faror af olika slag hotade. Hans rymning blef nog snart känd längs flodvägen; C. Roland, som föregående år, ehuru under mycket olika omständigheter, rymde samma väg, hörde sig själf efterlysas med en belöning af 200 rubel för den, som grep honom.

ock erhölt med Hans Maij:ts nådige försäkran, at wid förefallande tillfälle hafwa mig uti all widare nådig åtanka.

Samma år 1721 om hösten at söka min helsas fullkomliga restitution, företog jag mig en resa till warma Baden men hade den lyckan at i Hamburg anträffa en Medicus som näst den Högstas wälsignelse förhielpte mig så wida till hälsan igen, at jag hölt onödigt fortsättia den tillärnade resan till något warmt bad.

Under mitt wistande i Hamburg engagerade jag mig uti Hans Kongl. Höghets Hertigens Carl Fredric af Holstein Gottorps tjenst såsom Öfwerste.

1722 återkom jag till Swerige och så länge såsom Öfwerste i Holsteinsk tjenst privaterade, till dess wår nu Regerande Allernådigste Konung Fredrich år 1729 i nåder förordnade mig till Öfwerste med Öfwerste-Lieutenants Indelning wid Uplands Infanterie.

1737 avancerade jag till Öfwerste Indelningen wid samma Regemente.

1741 förordnades jag i nåder till LandsHöfdinge öfwer Blekinge Län.

1742 åhrs Riksdag hade jag den lyckan at winna Riksens Högl. Ständers benägna förtroende at såsom Candidat blifwa upförd på det förslag som till de ledige Riks-Råds Embetens besättjande, Hans Maij:t i underdånighet presenterades.

1746 års Riksdag war jag en Ledamot af Secrete utskottet, samt samma år förmedelst Sweriges Rikes Högl. Ständers benägna förtroende och Hans Kongl. Maij:ts besynnerliga nåd kallad till det högwigtiga Råds Embetet.

1747 Såsom ett nytt nådeprof af Hans Maij:ts besynnerliga oskattbara nåd kallad till ÖfwersteMarschalk.

1748 af Hans Maij:t lika nådigst utnämd till Riddare så af den urgamla Swärds- som hederwärda Seraphinerorden, samt tagit till Symbolum: *Vita Teste.*

W. L. Taube.

Utförlig Relation uppå mine i 32 åhrs tijdh allerunderdånigste giorde Krijgztiänster, samt utståndne olyckor. Nembl:n

A:o 1691. Då iag allareeda Siutton åhrs ållder hade *), hafwer iag mig i Hans Kongl:e Maij:tz tiänst under Högwählborne H:r Greefwe och Rijkz-Rådh, Herr Henning Rudolph Horns anförtrodde wärfwade Regemente Infanterie för Under-Officerare engagerat, i hwilcka mine Nijo Åhrs Under-Officers Beställningar mig gradatim opptiänt, och så wähl till Swerige, som och till Rysslandh i åthskillige angelägne förrättningar till Hans Kongl:e Maij:tz tiänst är brukad blefwen och förskickad. Deslijkes till Adjutant förordnat af Hans Höggreeflige Excellence Herr Gouverneuren Otto Vellingk, med Befallning, att iag dhe Ryska Borgare sampteligen i Narven, som då Hans Kongl: Maij:tz undersåtare woro, i Krijgz-exercitier perfectionera skulle, dem iag möijeligast underrättade.

A:o 1698. Blefw iag, med H:r CapitainLieutenant Hinrich Dücker, af Hans Höggreeflige Excellence Herr Rijkz-Rådh Horn, som då warande Öfwerste och Öfwer-Commendant i Narven, commenderat till Stockholm, att emottaga och afhämta mounderings-sorter, för des, då af Hans Kongl: Maij:t i Nåder anförtrodde, wärfwade Regemente Infanterie.

*) Simon Daniel Barohn var född i Ingermanland, enl. ättartaflorna 1672. »Relationen» är bilagd en inlaga till Placeringsdeputationen eller »Krigskommissionen», hvari han begär att komma i åtanke, så att han ej behöfver »försmäkta af hunger».

A:o 1698. Då H:r Cammer Herr Klingstierna *) af Hans Kongl: Maij:t för Extraordinaire Envoijé till Rysslandh afskickad blefw, är iag till Novogrod commenderat worden, hoos Woijwoden därsammastädes om nödwändig skiutz att anhålla för benämbde Envoijé, hwilcken han erhöll, och iag honom på des reesa med all assistence tillhanda gick.

A:o 1699. Blefw iag af Hans Höggreeflige Excellence Herr Gouverneuren Vellingk commenderat till Novogrod, Woijwoden därsammastädes om högbemelte H:r Gouverneurens annkombst i Narven, att annmähla.

A:o 1699. Är iag äfwenledes af Hans Höggreeflige Excellence Herr Gouverneuren Vellingk commenderat worden till Novogrod, därsammastädes Woijwoden om Hans Kongl: Maij:tz, wår allernådigste Konungz Ambassades reesa till Rysslandh att annmähla. Och då Ambassadeurerna sig ifrå Rysslandh på deras återreesa begofwo, blefw iag af Hans Höggreeflige Excellence Herr Rijkz-Rådh Henning Rudolph Horn till gräntzen commenderat, dem all assistence, med skiussens annskaffande, att bewijsa.

A:o 1700. i April måhnad, blefw iag af Hans Höggreeflige Excellence Herr Gouverneuren Vellingk, affärdat med angelägne Breef till Hans Kongl:e Maij:t, hwilcken reesa iag landwägen i nijonde dygn förrättade, och till Stockholm ankomm, där iag i Hans Kongl: Maij:tz frånwahro tillföllie af Högbemelte Hans Höggreeflige Excellences order, Breefwen till Hans Kongl:e Maij:tz Rådh Herr Greefwe Wrede **) aflefwererade. Då iag därifrå gienast af Högbemelte Hans Höggreeflige Excellence Herr Greefwe Wrede med Swar till Narven affärdat blefw, dijt iag effter Siu dygns förlopp, lycklig ankomm, och Breefwet i Hans Höggreeflige Excellences Vellingks frånwaro, åth Hans Höggreeflige

*) Casten Klingenstierna, död i Demotika 1713. Såsom kommissionssekreterare åtföljde han 1698 envoyéen Ludvig Fabritius till Ryssland.

**) Fabian Wrede.

Excellence H:r Rijkz-Rådh Horn aflefwererade, som med Posten till Arméen Högbemelte Hans Höggreeflige Excellence tillskickade blefwe.

A:o 1700. Wardt iag igenom Hans Kongl:e Maij:tz allernådigste Fullmacht med Fendrichs charge, under Högbemelte Hans Höggreeflige Excellence Herr Rijkz-Rådh Horns anförtrodde wärfwade Regemente Infanterie, benådat.

A:o 1700. d: 12 Augusti, då Hans Zaariske Maij:t af Ryssland ingen öfwer des gräntz till Swerige, eller till Rysslandh lät passera, wardt iag af Hans Höggreeflige Excellence Herr Rijkz-Rådh Horn, till Ingermannlandske-gräntzen, benämbdh Sabskowa, commenderat, därsammastädes hoos Hans Kongl:e Maij:tz gräntz-wacht, där een Under-Officerare med Tålf Mann, af Narvska Gvarnizon, des post hade, mig att förfråga, om han icke wiste eller hördt hade, hwarföre förbudh woro, att Ryska gräntzwachten, ingen öfwer deras gräntz släpper, derpå Under-Officeraren mig swarade, att han det icke wiste, berättandes att han wahrse blifwit på Ryssens gräntze, allenast några Regementer, hwilcka icke om dagen, utan om nätterne marchera. Begaf mig altså till föllie af mine order med 6. Mann af benämbde post, allenast med undergewähr, öfwer gräntzen, och tilltahlte Ryska wachten, hwarföre dhe inga öfwer deras gräntz passera låta, dhe ropade mig till, intet närmare till dem att komma, dhe hade förbudh, att dhe ingen skulle låta komma eller passera öfwer deras gräntz, föregifwandes att een persohn illa om Hans Zaariske Maij:t skrifwit hade, effter den blifwer söhkt, och derföre är förbudet. Jag begaf mig altså med mitt manskap till wår gräntzwacht, derifrå gienast till Narven, och det iag där hördt hade, icke allenast muntelig Hans Höggreeflige Excellence Högwälborne Herr Greefwe Horn, utan och i Konglige Cancelliet därsammastädes skrifftligen Relaterade.

A:o 1700. d: 16 Augusti. Blefw iag med een Corporal och twänne gemeene afsänd med Hans Kongl:e Maij:tz

Breef till Woijwoden i Novogrod benämbd Knäs Iwan Jürgewitz Trubetzskoy hwilcken med Nijo och Tiugu tuusende Mann Zaariske Troupper i annmarch war till Narven och mig 12 mijhl ifrå Narven, wid een Ohrt benämbd Drättna, mötte, och då iag Breefwen honom aflefwererade, sade han till mig, weest du icke, att min Nådige Zaar med din Konung Krijg haar, därpå iag honom swarade, sådant är mig owitterligt, det weet iag, att Residenten Knäs Andre Iaclowitz Chillkow, hwilcken af Hans Zaariske Maij:t till Swerige, till min allernådigste Konung affärdat är, den berättellse och försäkran giordt emoth Hans Höggreeflige Excellence Herr Rijkz-Rådh Horn, som då warande Öfwerste och Öfwer-Commendant, att Hans Zaariske Maij:t des Stoora Sänningebudh lärer innan kort till Swerige till min allernådigste Konung affärda, och den nyligen slutne Fredz-tractat confirmera låta, derpå ofwanbenämbde Woijwod befallte, att Öfwersten Schammers *) mig wärjan aftaga skulle, sedan Kläder, penningar och alt det iag med mig hade äfwenleds af mig borttogs, blefw iag fängzlig med händerne bakbunden, och fötterne under Hästens buuk bunden, till Zaaren, som då med des Arméé till Novogrod allareeda ankommen war, förskickadt, d: 20 Augusti blefw iag i järn sluten, och för Hans Zaariske Maij:tz persohn på Kärran förder, hwarest Hans Zaariske Maij:t i des Generalers närwarellsse wille tillståndet och beskaffenheeten uti Narven af mig utforska, försäkrandes mig des Höga Zaariska Nådh och employ under des militie, så frambt iag utförlig och Sanfärdig berättellsse, om Narvens tillståndh Relatera skulle, menn som iag, som een trogen

*) I det af J. Lossius upprättade personregistret till Kelchs Liefländische Historia. Continuation. skrifves namnet Chambers. Kelch själf tecknar det på olika sätt. Han var skotte i tsarens tjänst. Fick vara med om Narvas andra belägring och omtalas ännu 1706, vid Viborgs första belägring. — Nämnes för öfrigt såsom varande i rysk tjänst redan 1695 i Patrik Gordons dagbok.

undersåte, min Eedh lijkmätigt, derom hwarken kunde eller wille mig yttra, swarade iagh Hans Zaariske Maij:t derpå, att iag icke för Hans Zaariske Maij:tz Nådh eller employ skull är afskickader, utan om Hans Kongl:e Maij:tz min Allernådigste Konungz Breefs aflefwererande. Förfrågad wijdare, huru många Swänska i Narven woro, swarade iag, att dhe alla Swänska äro, som Hans Konglige Maij:t min allernådigste Konung troget tiäna, därpå iag af Zaaren i ansichtet slagen och kindpustader blefw, deslijkes Zaaren med des Generaler mig till bara Kroppen afklädde, och händer bakbunden i een Knut-reesning, effter det Ryska sättet att martera folck uppdrogo, då Zaaren med des Generaler mig plågade med ett grufsamt pijnande och bränande på ryggen, sampt som offtast dhe mig i Knut-reesning oppdrog och nedersläppte hwilcket warade i 4 timars tijdh, så att lijtet lijf i mig war. Och i det iag i Knut-reesning hängde, sade Zaaren till mig förrdetta har du warit i Swänska skolan, nu är du kommen i Ryska skolan, blefw iag af General Majoren Iwan Iwanowitz Butterlijn som offtast grufweligen i ansichtet slagen, så att blohden mig utur Munn och nässan rann, därpå benämbde General Major Butterlijn sin blodiga hand åth Zaaren wijste, och med fuula ord sade, således will iag alla Swänska handtera, hwilcket Hans Zaariske Maij:t särdeles behagade, och honom med des hand på ryggen klappade, säijandes du äst min trogne tiänare.

Wid samma tillfälle wijstes mig jemwähl een rätt galga, i hwilcken mig hotades, att iag jembwähl, så frambt iag längre dölgde sanningen, alldeles skulle upphängd blifwa, men undslapp detta likwäl.

Sedermera fördes iag i järn sluten till Lägret under Narven och blefw wid Narvens undsättning förlossad. Af denna hårda medfarten tog min Kropp, som ännu deraf bär märcke, een obotelig skada, så att iag een lång tijd dereffter har ymkeligen måst hålla wid Sängen, och för

samma siukdom skull intet fick föllia Högst Sahlige Hans Konglige Maij:t, som wille hafwa mig med sig, med försäkran om all Konglige Nådh och befordran, hwarföre iag och nödgades blifwa qwar i Narva mig arme Mann eij till ringa afsaknad, samt hinder i dhe då mig allernådigst lofwade förmåners åthniutande.

A:o 1701. Blefw iag commenderat, att convoijera Ryska Generalerne och Regementz-Officerarne, som fångne woro, till Wesenberg, dem därsammastädes att aflefwerera, hwilcka af Wårt Konglige commenderade Mannskap emothtagne blefwo, och till Revell förskickade, då iag wid min återkombst i stoor siuhkdom föll.

A:o 1701. d: 12 Martij. Blefw iag tillföllie af Hans Kongl:e Maij:tz Allernådigste Fullmacht med Lieutenants charge under Högbemelte Hans Höggreeflige Excellences Herr Rijkz-Rådh Horns anförtrodde wärfwade Regemente Infanterie, benådat.

A:o 1702. Blefw iag commenderat till Pitschurska Byen wid nambn Ommota, därsammastädes Tiugu wåre Dorptska Kiöpmäns Fahrtyg af Fiendens troupper borttagne, och med deras Wacht besatte woro, dem iag med mitt då commenderade Mannskap Repouserade, och Fahrtygen af Fienden borttog, sedan samma Fahrtyg med des tillbehör till Narven brachte, och där aflefwererade.

A:o 1703. d: 20 Januarij. Då Hans Höggreeflige Excellence Herr Rijkz-Rådh Horn, den effterrättellssen hade, att sig i Luska Byen, Spioner upphålla skulle, blefw iag med 25 Mann Cavallerie dijt commenderat, dem att grijpa låta, af dem iag med största fahra tree fångne tog, och till Narven brachte.

A:o 1703. i Julij Mohnad. Blefw iag sampt andre Officerare under commando af H:r General Majoren Carl Moraht *) och H:r ÖfwersteLieutenant von Steffken, com-

*) d. v. öfversten för Åboläns fördubblingskavalleri Carl Peres-wetoff-Morath samt (sedermera) öfversten för Björneborgs förd. bataljon Magnus Christian v. Stefken.

menderat till Podoga, Fiendens post att attacquera, och då af Fiendens post sig några Hundra Mann på wår sijda hade begifwit, och wij dem wahrse blefw, wordo dhe af oss attacquerade een dehl i hiälskuttne, och några till fångna tagne, men dhe öfriga sig på flychten begofwo.

A:o 1704. i ultimo Aprilis. Då H:r Öfwerste Otto Rehbinder ifrå Revell till Siös, med des Regemente Landtmilice på Narvska Redden ankomm, och Hans Höggreeflige Excellence Herr Rijkz-Rådh Horn, derom effterrättellsse erhöll, blefw iag sampt andre Officerare under commando af Herrar General Majorer Lohden *) och Moraht medh 300 Mann Infanterie och ett Regemente Cavallerie dijt till betäckning, commenderat, att afwärja Fiendens anfall, till des ofwanbenämbde H:r Öfwerste Rehbinder med des Regemente sig till landz begifwa kunde, med dem, förmedelst förbemelte Herrar General Majorers goda Conduite, wij lyckligen till Narven ankommo, änsköhnt Fienden med des heela macht sig på wår sijda öfwersatte.

A:o 1704. Blefw iag under Narvens Belägring i åthskillige utfall, sampt flere andre commenderingar, i Hans Kongl. Maij:tz tiänst, commenderat, i hwilcka iag mig med min Höga Öfwerheets och Herrar Förrmäns nöije, behörigen förhållit. Inn till des iag i ofwanbenämbde 1704:de åhret d: 10 Augusti åter wid Narvens Eröfring fången blefw tillijka med den öfrige Guarnisonen, sampt uppå min i Nåder anförtrodde Postering af Fienden utplundrad och till bara kroppen afklädder, så att iag nu andra resan haar måst lefwa i största fattigdom, i ett långwarigt och beswärligt fångenskap **), som i aderton åhrs tijd påstod,

*) Jurgen Johan Lode från Liffland, d. v. öfverste för Tavastehus, Nyslott och Wiborgs 3 männ.

**) Enligt Ennes var Solikamski — åtminstone mot slutet — hans fångenskapsort, under det brodern Henrik Johan vistades i Tobolsk. Hemkom ur fångenskapen 1722 och fick samma år kaptens afsked. Majors titel med kaptens indelning vid Österbottens infanteri 1723. Död $^{7}/_{10}$ 1732.

under warande min fångenskap mig för det förra fångenskap skull af Fienden som offtast stoora förtreeteligheeter äro tillfogade wordne, och myckit effter mig frågat blifwit, i uppsåth mig wijdare att tourmentera. Menn mine wänner af Gudh regerade, hafwa sagt mig allareda död wara. Wid all sådan olycko hafwer iag och förlorat så wähl wårt godz i Ingermannland, som och Steenhuus och andra Tompter i Narva Stad, med all mitt Huusgeråd, Silfwer, guld, penningar och lösa Egendom. Iag är nu omsider genom Gudz- och Hans Kongl:e Maij:tz-Nådh utur Fångenskapet med dhe öfrige förlossad uppå mitt 49:de ålders åhr.

Stockholm d: 4 Julij A:o 1723.

Simon Daniel Barohn

Förtekning uppå mina i underdånighet för Kongl. Maij:t och Riket giorde Tienster, och hwad der wid förelupit.

År 1680. d. 12 September är jag född *).

År 1699. d. 1 Octobr blef jag uti Stockholm antagen till Dragon utaf då warande Öfwerste Crassow **), under Capitaine Krusbiörns ***) Compagnie; reste der uppå för mina egne penningar ifrån Stockholm öfwer Ystad och Postwägen till Brehmen.

År 1700. i september, effter Campagnen uti Hollstein, blef jag under Officerare, under då warande Öfwerste Heidenfelts †) eller Kronobergs lähns Infanterie och Capitaine Leijonströms ††) Compagnie, men som Secunderne reducerades, tog jag knekte råcken an, och gick för en Rota Giäshulta benämd wid samma Regemente och Capitaine Sparins ††† eller Stora Sunnerbo Compagnie.

---

*) Carl Magnus de Laval — eller som han själf skrifver sig De La Wall — var född på Foxerna i Västergötland.

**) Ernst Detlof v. Krassow.

***) Frans Johan Crusebjörn.

†) Gustaf Hedman-Heidenfelt.

††) Johan Leijonström, död på tåget mot Ryssland 1708.

†††) Johan Sparrin, skjuten i duell i Posen 1704. — Kronobergs reg. låg vid krigets början i garnison i Wismar och kom ej med i den riktiga kampen förrän det 1702 fördes till Polen med Gyllenstiernas armé.

År 1701. I Junio tog jag afskied och reste till Hans Kongl. Maij:ts Armée, hwilken då stod uti Curland och Prubins läger, engagerade mig straxt under Kongl. Gardet, och fick tillstånd giöra tienst såsom Under-Officier, wid Capitaine Schonfelts *) Compagnie, som då utaf Capitaine Montaignie Commenderades, hwilken tienst jag som Förare förrättade hela thetta Året, utan lön, allenast proviant som en Gemen, war med uti Bataillen wid Klitskow.

År 1702. wid Krakow blef jag Sergeant under Granadiererne wid Gardet och då warande Capitaine Törnskiölds **) Compagnie; detta Aret warit med Commenderad på Fyra partier.

År 1703. när Hans Maij:t gick öfwer Buggen, wart jag med det Commando, som då af Gardet gick öfwer, och attaquerade Saxerna, som då förlupo sitt bröstwärn, då wij med Hans Maij:t marcherade mer än et CanonSkått uti wattnet till midjan, derifrån Hans Högst Sahl. Maij:t Glorwyrdigst i åminnelse Konung Carl den XII gick fort med Cavalleriet till Pultosk. Samma Åhr blef jag Commenderad uti Aprocherne för Thorn, enär twenne utfall skiedde, det ena, då Hans Excellence framledne Riksrådet och Fältmarskalken Grefwe Sparre ***) hade wackten, då alle förlupo sina poster, så när som då warande Lieutenant Öller, Fendricken Hårdh †), en Under Officerare med mig och 80 Granadierer, som stodo och maintinerade wår Post och hindrade Fiendens avantage, då Hans Excellence sielf, som då war Öfwerste, retirerade sig till Oss. Wid det andra som skiedde rätt emot Tegelugnen, giorde jag Adjutants Tiensten wid Fortification, under då warande Major

*) Kristian Georg v. Schönfelt. Kagg kallar honom Kristofer.

**) Jakob Johan Törnsköld, död i Ukraina 1708, sås. öfv.-löjtnant vid Östgöta inf.

***) Erik Sparre, som deltog i Thorns belägring; man skulle annars tänka på Axel Sparre, men han var aldrig riksråd.

†) ? Carl Magnus Hård af Segerstad, kapten 1704, död 1706.

af Gardet Gyllenkroks *) Commando, då Högst Sahl. Hans Maij:t uti egen hög Person, sielf war tilstädes; Sedan wart jag förordnad, at under hela Belägringen förrätta, samma Adjutants Tienst. Sedan Artilleriet war ankommit samt effter Belägringen, då jag icke brukats mer wid Fortification, tog Sahl. Grefwe Sperling **), som i Staden war Commenderad, mig till sin Adjutant, hwilken Syssla jag förrättade, in til des Fästningen blef demolerader, och han undfick Ordres att marchera tädan.

År 1704. den 4. Martii erhölt jag Högst Sahl. Hans Kongl. Maij:ts Allernädigste fullmagt uppå Fendricks Beställningen under Granadiererne af Gardet och då warande Majoren Grefwe Jacob Sperlings Compagnie, dereffter jag wid Lemberg på en Fouragering med 80 man Fouragerare af Gardet war Commenderad, och hade jag med mig en Fendrick wid namn Starck, som då war yngre, uppå hwilken Fouragering wi blefwo utaf några hundrade Pålackar attaquerade, men maintinerade Oss i Byen wid en dam, och när jag såg der intet wara mer at göra, tog jag med mig Fyra Under Officerare och några Gemena samt marcherade 1/2 mijl längre bordt och besatte passagen wid dammen, till des den andra Fendricken hade samlat Fouragerarne ihop, och när jag dit kom, hade Pålackarne tilförene warit öfwer, och borttagit Artillerie Fouragerarne, som mig berättades af en dödelig blesserad Artilleriekutsk, den jag fant uti Skogsbackan liggande, hwilken jag tog med mig till lägret.

År 1704. I Septembri, när Grenadeurerne skulle marchera öfwer den nya Bryggan, som giordes wid Hostforss öfwer WeisellStrömmen, då Bryggan gick sönder, stod Capitaine Törnskiöld, Lieutenant Ramse ***) och jag med

*) Axel Gyllenkrook.

**) Jakob Sperling.

***) Johan Carl Ramsay, fången i Ryssland 1709, slutligen gen.-major.

108 Grenadeurer uppå Bryggan, och kommo wij allena, tillika med Lieutenant Wrangell *), som war på en liten Wetiri med 50 Grenadeurer, öfwer på andra sidan, der fienden stod, och måste stå der så wåta wi woro, tils långt uppå natten, innan som bryggan wart färdig.

År 1705. i Februarii månad wart jag Commenderad af Öfwerste Lieutenanten Posse **) med 40 Grenadeurer och Twenne Under Officerare, till at kiöra Twå Hundrade af Svinarskiska ***) Pålackar, utur en By, som låg En half mil ifrån Zidun, derest wi stodo uti winter Qwarter, träffade också lyckeligen, at jag råkade på them nattetid, men fick allenast skiuta Twå karlar och Fyra hästar till döds, fick ock en fånge, den jag sedan till Öfwerste Lieutenant Posse medbragte och aflefwererade.

År 1706. hade jag som äldsta Fendricken af Grenadeurerne med Tiugu Fem man avan-Gardet, när Hans Maij:t till Fot gick öfwer Memell Strömmen uti Januarii månad wid Grodno, då ingen war hos Herren mer än Printsen af Würtenberg, Hans Excellence Grefwe Meijerfelt †) och Öfwerste Hagen ††), hwarest wi fingo twenne goda salvor af Ryssarne, som då stodo bak om ladorna afsatte, då Lieutenant Rudsof och Gadde †††) med några Grenadeurer af Gardiet blefwo illa blesserade.

I April månad 1706 war jag Commenderad med Grenadeur Bataillon wid Beressina Strömmen theräst Hans Maij:t gick öfwer med twenne Batailloner af Gardet, nemligen Grenadeurerne och Gyllenkroks, då hans Maij:t al-

---

*) Frih. Carl Henrik Wrangel af Adinal, fången vid Dnjepr 1709; general, död 1755.

**) Frih. Carl Magnus Posse af Säby, död i Moskva 1715.

***) Swinarski, löjtnant vid pansernerna.

†) Frih. Johan August Meijerfelt.

††) Albrekt Otto v. d. Hagen.

†††) Alexander Rubzoff, hemkom ur rysk fångenskap 1722; Gustaf Gadde.

drafrämst gick med Tolf Fourier och fourierskyttar, der uppå följde jag med Tiugu fem Grenadeurer, wij fingo då allenast Twenne salvor, hwar uppå Ryssarne sig straxt retirerade; sedan Bryggan, som war förkort, ändades, marcherade igenom Strömmen up til midjan, och fingo der emot oss en salva.

I Maji war jag Commenderad på partie med Lieutenant Gynterfelt *) af Gardet, när Hans Maij:t stod wid Pinski, då wij med 80 Grenadeurer bordtjagade Fyra Hundrade Cossaquer, som hade retirerat sig på Öijarna wid Pinski moraset och giorde klostren och de andre Sapieske Godsen stor olägenhet, hwilket wij ock, til hans Maij:ts nådigste nöije förrättade.

År 1706. d:n 21 Junii erhölt jag Hans Högst Sahl. Kongl. Maij:ts allernådigste fulmagt uppå Second Capitaine wid då warande Öfwerste Taubes **) Dragone Regemente. I September war jag Commenderad på Avan-Gardet i Saxen med då warande Öfwerste Lieutenant Trautfetter ***) till Fästningen Birma, hwarest wi togo alla Fartygen bordt om natten under fästningen, och bragte dem på wår sida.

År 1707. den 20 Maji erhölt jag allernådigste Transport Fullmagt ifrån Second wid Majorens til Primier Capitaine wid Öfwerste Lieutenanten Grothusens †) Compagnie wid samma Regemente.

År 1708. då wi i September månad wände om att följa Ryssarne och gingo åt Ukrain, när wi woro öfwer defileen wid Maladitska, och stadnade med Regementet en half mil ifrån Defileen, hade jag piquet om natten och om morgonen, när jag recognoscerade, fant jag 18 Esquadroner i Skogen, det jag min Öfwerste rapporterade, som då tillika med då warande Öfwersten, sedermera framledne Hans Excellence

*) Gustaf Fredrik Güntherfelt, fången 1709.
**) Frih. Gustaf Adam Taube af Kuddinge.
***) Johan Reinhold v. Trautwetter.
†) Frih. Christian Albrecht v. Grothusen.

RiksRådet Grefwe Dycker *) satte upp med bägge Regementerne, och wille wänta, hwad fienden ärnade taga sig före, som rangerade sig fram på Slätten, då wäl några Hundrade Cossaquer swärmade emellan fiendens linea och wår: deruppå attaquerade bägge Öfwerstarne fienden, men då wår Öfwerste Lieutenant Grothusen, wid hwars Compagnie jag stod, kom med sitt Compagnie först at träffa och Major Bartholtz **) tillika med Öfwerste Dyckers Lif Compagnie, då wi fingo alla en salva, men desse 3:ne Compagnier förfölgde Fienden med wärjan i Ryggen emot Skogen, hwarest stodo Fyra Esquadroner på twenne ställen till Fot, dem kiörde wi öfwer ända med theras egna Esquadroner, som lupo för os; Wij, som hade fienden uti flyckten och weste, hwad för Capital defilée de hade för sig, följde them då halfwa milen genom Skogen till Defileen, derest en smal brygga war, då de sutto på bägge sidor om bryggan uti moraset fast, Esquadron wid Esquadron; Öfwerste Lieutenant Grothusen satt straxt af, då wij med pistolerne skuto dem, utan at de kunde göra ett Skott; Öfwerste Lieutenanten befalte mig sända Cornetten Presentin tilbaka och berätta Öfwerstarne, huru de sutto uti moraset; men Cornetten kom i flygande tilbaka och berättade, at de Esquadroner, som stodo till Fot, kommo till Häst oss i ryggen, då wij knapt kommo till Häst förrän de woro der; wi huggo os igenom, och fingo så dem på ryggen, och de som emedlertid kunde komma utur moraset, kommo ock ofwan effter, då wi delade hwart Compagnie uti trenne små Esquadroner, på det at somlige träffade, medan de andre retirerade, och så hela wägen, tills Öfwerstarne fingo höra Salworne, då de läto twenne Esquadroner af hwart Compagnie sätta af, och kommo till Fot i Skogen oss till succurs; När fienden det märkte, retirerade de sig: här blef mig min Häst undan skuten.

*) Carl Gustaf Dücker.
**) Abraham Bandholtz.

År 1708 uti October war jag på partie Commenderad med då warande Öfwersten och nu Generalen Albedijt *), då han detacherade mig med Hundrade Hästar och en Capitaine Edman **) benämd utaf Hielmska Dragonerne, hwilken war yngre än jag; mina Ordres woro at rycka in uti en By under Staradubbe straxt wid Staden, och stå der tils Regementerne skulle komma, det jag ock giorde uti trenne dagar, utan att blifwa attaquerad af fienden, emedlertid kommo Meijerfeltska, Albiditska och Helmska samt några flere; enär Regementerna kommo, blef jag beordad utaf Öfwersten ryckia in uti en annan By samt stå öfwer natten, och om morgonen derpå, när min Lieutenant, som med mig war Keijserlig wid namn, kom från Öfwersten tilbakas, dit han warit at rapportera, fick jag ordres att rycka till Commando med mitt detachement, men rätt som jag kom till Häst, klockan wid pass Ellofwa, blef jag attaquerad af 300 Ryssar och 100 Cossaquer.

Jag hade Ordres af Öfwersten, at så snart jag blef attaquerad, skulle jag sända en Lieutenant med Tiugu af wåra Waloscher |: dem jag till den ändan hade med mig :| till Öfwersten med rapport, hwilket jag straxt giorde, men Lieutenanten kom tilbakas och sade: at Etthundrade eller mer Cossaquer jaga honom tilbakars in uti Byen, då jag sielf med 40 man, och delte them andra uti trenne Esquadroner, som fölgde mig på ryggen, och avancerade så emot fienden, som hade satt sig i den ändan på Byen der jag skulle ut, jag bragte genom twenne Salwor fienden i deroute, som hade sig illa uti trängslen satt, när jag det såg, släpte jag då den andra Capitainen fram, som war till Häst, at hugga fienden uti ryggen, hwaruppå jag äfwen med mitt manskap satt til Häst, och fick fienden i fult språng, som icke fick tid att sättja sig, nu emedlertid en

*) Frih. Henrik Otto v. Albedyl.
**) Peter Edman, stupade vid Poltava.

fierdedels wäg borta, och satt till Häst at wänta mig, skickade så en Lieutenant af då warande Öfwerste Dyckers Regemente och LifCompagniet till mig; som den kom öfwer backarna, mente fienden, som då war något uti ordning kommen och giorde resistence, at det war succurs, drog sig straxt af; Jag miste in alles Tolf döda, En Lieutenant, twenne Voloscher blesserade, Nije Hästar ihäl skutne, min egen häst och Ellofwa gemena blesserade. Af fienden räknade jag Trettijo man döda; mine döda och blesserade hade jag med mig, då Öfwersten giorde mig en stor Compliment, försäkrandes mig om sin wänskap, och lofwade komma mig ihog samt mitt förhållande till Hans Maij:t rapportera.

År 1708 uti November månads slut, war jag af min då warande Öfwerste framledne Riks Rådet Taube skickad til Rumna till Hans Maij:t med en Curländsk Gosse, som hade rymt ifrån Ryssarna till wårt Regemente; när Hans Maij:t hade examinerat Gossen sielf, befalte han mig taga gossen med mig til min Öfwerste, och at Öfwersten skulle gå dit med en del utaf Regementet, och kiöra bordt dem; der woro Femtusende Cossaquer och Ett Tusende Åttahundrade man Ryssar, som utaf en Knees Commenderades, hwaruppå Öfwersten straxt om natten gick dit med Trehundrade Hästar, jag war ock med, när Öfwersten attaquerade deras förwakt sielf, kom allenast Öfwersten öfwer med en Esquadron, hwaruppå bryggan gick sönder, då wi alla stodo uppå en dam, som war en åttondedels mil lång, då war jag til fot med Femtijo man commenderad at gå i Byen; sedan om natten träffade jag twenne gånger med Cossaquerna; wi massacrerade der en stor del och fingo otroligt byte, ty de retirerade sig på isen uti moraset, hwilken brast sönder; Byen brändes aldeles upp.

Åtta dagar eller något mer dereffter war jag på partie med min egen Öfwerste, under då warande General Major

Kruses *) Commando, då wi åter slogo Cossaquerna, då jag kom en gång at ge en Salfwa med Carbinerna.

Straxt emellan Jul och NyÅret war jag åter med min Öfwerste, under samma General Major Kruses Commando till en stad, som het Camjunckna, derest stodo 4000 Ryssar under en Brigadiers Commando, en Frantsos Chevaille Denmancourt benämd, då jag om natten med de Twå Hundrade man, som sutto af, war commenderad till fots, men fingo ingen ting at göra, ty fienden drog sig undan, men när wi kommo åter til Häst, fingo wi nog at giöra; Öfwerste Lieutenantens Compagnie, som jag commenderade, kom aldeles tilsammans med Ryssarna uti mörkret, och fölgde fienden en fierdedels wäg; wi fingo intet mer, än twenne blesserade Dragoner och Tre Hästar wid Compagniet.

År 1709 den 4 Januarii, stod Regementet till Häst under Canonaden wid Weprick, då jag war med dem commenderad, som skulle storma.

Wid Leinkowa war jag siuk, och fördes ifrån Regementet tilbaka til Haijadz.

År 1709 den 4 Martii erhölt jag Hans Kongl. Maij:ts allernådigste fullmagt ifrån Premier Capitaine wid Öfwerste Lieutenants på egit Compagnie, och

År 1709 uti April blefwo Ryssarnes Bryggor färdiga öfwer Håltva Strömmen nedan för Oposna, hwarest fienden gick öfwer, som sades wara Aderton Tusende man, då jag om morgonen tog med min egen hand en Rysk Lieutenant fången och lefwererades den til min Öfwerste; sedan effter middagen, när Hans Maij:t kom med succurs till Oposna, rykte bägge Dragone Regementerne utur Staden, då jag, som war längst borta uti Staden, kom sidst ut; när jag kom neder för backen, stodo Cavalleriet så tätt i ryggen på hwar andra, at då warande Öfwerste Dycker kom, och befalte dem ob-

*) Frih. Carl Gustaf Kruse af Kajbala.

servera sina luckor, jag frågade til den ändan honom, hwart jag skulle göra front, emedan ther war förmycket Cavallerie på det stället? Öfwersten befalte mig swänga upp till wänster åt trägården emot de afbrände Husen: då jag tit kom, woro Sex Hundrade man Ryskt Infanterie uppå hwar sida, at betäcka en qwarndam, för deras Infanterie, som bak om dem defilerade. I det de blefwo mig warse, gofwo de mig en Salfwa, men träffade ei mer, än Estandar Junkaren, deruppå satt jag af med mitt Compagnie, och fick befallning utaf Öfwerste Dycker at attaquera; Jag skall straxt secondera, då jag war i avancerandet och hade fått twenne Salfwor, kom Herr Öfwersten sielfwer med sitt egit LifCompagnie och hade sin Broder Major Dycker *) med sig, och marcherade uppå min wänstra hand; och när wi hade giordt en Salfwa på Ryssarne igen, kom mig på min högra hand Majoren Bartholtzes Compagnie utaf wårt Regemente till succurs; Ryssarne då at löpa ur dammen, jag som med mitt Compagnie kom mitt för dammen at stå, avancerade öfwer åt qwarndörren, och Herr Öfwerste Dyckers Compagnie avancerade och gick åt den sidan till wattnet; Majorens avancerade till höger åt dammen. Ryssarne hade planterat några Sexpundige stycken på andra sidan, då de begynte spela; jag som aldrafrämst på dammen, blef utaf min Lieutenant tilropad, at det är allarm, at fienden faller os uti ryggen, wända, om, när jag då kom tilbakas, woro bägge Twå de andre Compagnierne till Häst; då jag kom effter, frågade mig Herr Öfwerste Dycker, hwarföre jag kommo tilbakas? swarade jag, at Lieutenanten berättade: Fienden kommer i ryggen. Öfwersten swarade: det war falskt Allarm, är der neder något at giöra ännu, swarade jag: de som föllo i wattnet simma i dammen och krypa alla upp, och de somliga blesserade kunna ock gå sin wäg; då Öfwersten befallte mig gå tilbakars, det jag

*) Hans Henrik Dücker.

ock giorde, och massacrerade under deras Canonade dem, som ännu woro till fångs. Herr Öfwerstens Broder, då warande Majoren Dycker, kom till mig och sade: Öfwersten wille weta, huru många döda der woro: då fram för dammen lågo 40 stycken, och uppå dammen 70, de borteste der lågo, kunde hwarken jag eller Majoren räckna; uti Qwarnen lågo Åtta döda, men öfwer Hundrade hattar flöto uppå watnet; af dem som blefwo uti Strömmen trängde, mins jag intet mer, än twenne Dragoner döda och Tre blesserade; men Öfwerste Lieutenant Dyckers Lieutenant blef til döds skuten, och Cornetten Franckenberg *) utaf Majorens, som stod mig till höger, war illa blesserad, och blef sedan död utaf samma des blessure.

År 1709 wid Pultawa, war jag med mitt Compagnie, satt i Reserven bak om LifCompagniet, när som Infanteriet war slagit och alla menniskior woro uti retiraden begrepne, har jag ingen Esquadron på fältet sett en ordres mer, än Taubiska Compagniet, som då Capitainen nu afledne Majoren Tungelfelt**) Commenderade. Capitaine Sternback***), med sitt Compagnie utaf samma Regemente och jag med min Esquadron, då jag tilförene utaf Infanteriet fått twenne Salfwor, men kunde omöijeligen bryta in, effter, enär jag det tillbud, fick jag Salfwor i näsan, tils Esquadron skingrades och [ɔ: af] Ryska Infanteriet.

Wij trenne Esquadroner satte oss åtskilliga gånger och giorde tact, och uppehölt fiendens Cavallerie, som wille änteligen in öfwer den grafwen der wi höllo, och neder til en defile, som war fast full med allahanda slags Regementer, då änteligen kommo til oss Tre; En Esquadron utaf Hielmiska, hwars Commendeur jag icke kiände;

*) Kasper Magnus Franckenberg.

**) Marcus Tungelfelt. En broder, Anders, var visserligen då också kapten vid Taubes dragoner, men som denne dog först 1751 sås. landshöfding, är det tydligen fråga om den förstnämnde, död 1736.

***) Af ätten v. Sternbach?

Ryska Cavalleriet studsade, när wi togo Carbinen uppå knäet; detta warade emot en fierdedels timma, emedlertid blef defileen bak om oss ledig, då Dragonerne ropade: Herr Capitaine, deras Infanterie kommer bakom Cavalleriet, som då uti det moment öpnade sig, och Infanteriet gaf oss en tämmelig Salfwa; de wille oss fyra Esquadroner kringränna, men Helmska först och så de andre twenne marcherade åt defiléen, då Dragonerne ropade: Herr Capitaine, nu fara wij illa, som äro sidst; men jag swarade, nei, jag lät mitt Estandar, som då fördes af Cornett Schultz och nu Ryttmästare Schultzenhielm *) af Östgiöta Cavallerie, marcherade först in uti defiléen, och sedan Compagniet effter; Jag tog min Fälwäbel Zeron **), nu kallas Renstråle, som warit Ryttmästare wid General Major Benetz Regemente, med mig och Åtta Dragoner, giorde front åt en Rysk Esquadron, den der kom och wille hugga os uti ryggen, emedlertid kommo Ryssarne för tiockt, då jag wände om och tänckte, effter jag hade en god häst, komma undan, men blef uti moraset sittjandes, weste ock intet, hwart mitt Compagnie tog wägen, råkade det först i Bagaget. Effter jag satt i moraset, mente Ryssarne at jag war död, och gåfwo sig till at plundra Silfwer-pukorna och några andra Pukor och Fahnor der lågo, som ock klädde utaf de döda; Jag arbetade så smått, tils jag kom på Dammen, och sedan red jag så sakta, tils jag kom till Compagniet, denna dagen förlorade jag af det samma, som war Sextijo fem man starkt, när wij gingo i Action, Nije döda Dragoner, Sex blesserade och några Hästar, min kamrat, som war Second Capitaine Grass ***), blef mig wid sidan skuten, en Häst blef för mig skuten af Infanterie.

*) Johan Jacob v. Schultzenhjelm, fick majors afsked 1747.

**) Johan Henrik Seréen-Reenstråle, död 1731 med majors afsked. Hade som löjtnant vid Uplands fem-männingsreg. varit med vid Helsingborg 1710 och blef följ. år ryttmästare.

***) Arendt Fredrik Grass. — Andra af detta namn ha tjänat vid Liflands landtdragoner.

Wid Niepren war jag fången och då gaf mig till en Rysker General Lieutenant Hainski *) benämd, som tog mig till sig emot min skriffteliga revers, den jag ock beswärja måste at intet echapera, der någon lägenhet skulle finnas.

År 1710 in Decembri, erhölt bemälte General sitt afskied, då han förde mig med sig til Gräntsen, der gaf han mig Ett Hundrade Riksdahler till resepenningar och gaf mig min revers igen, samt skaffade mig af Branderburgiska Ampt Hauptmannen et falsk[t] resepass.

År 1711 d. 15 Januarii kom jag till Stetin, ernade mig till Swerige, men kunde omöijeligen för wintren och medellösheten komma, jag fick hwarken inquartering eller förplägning der.

År 1711 i Februarii månad war jag utaf framledne Fältmarskalken Melin **) skickad till Pohlen, at recognoscera Gräntsen igenom om Fiendens anmarche; war ock fyra Weckor borto och förrättade det till hans nöije.

I Maji månad kom Hans Maij:t konung Stanislaus dit, då Grefwe Carl Bielke ***) och Falkenhagen †) drogo medlidande öfwer mig, och recommenderade mig hos Hans Maij:t, då jag fick gå till Cavailler-Bordet, fick ock inqwartering och Fourage på 3 Hästar.

I Junii månad skulle jag gå med Smigelski åt Pohlen, fick ock till den ändan Majors Fullmagt utaf konung Stanislaus, som ock Ett Hundrade Riksdahl. till kläder; det bewilljade då Öfwer-Commendanten och General Lieutenanten, nu Riks Rådet Meijerfelt; när då General Lieutenanten och afledne Riks Rådet Dycker kom och fick Öfwer Commando öfwer Armeen, gick jag till honom, då han ock lofwade mig willja bruka mig såsom sin Adjutant, blef ock

*) Johan Christian Hainski.

**) Grefve Jurgen Mellin.

***) Grefve Carl Gustaf Bjelke, broder till Thure Gabriel, och då för tiden gen.-adjutant hos konung Stanislaus.

†) Johan Falkenhagen? då ryttmästare vid Pommerska kavalleriet.

skickad åter at recognoscera Polniska Gräntsen, och war uti det Brandenburgiska Arresterad och satt trenne dagar; de föregofwo mig wara kommen ifrån en posterad ort. När jag slapp lös, fullfölgde jag mine Ordres, och uppå fiortonde dagen war jag tilbakas med rapport: Till denne resan fick jag utaf afledne Grefwen och General Majoren Melin *) Tijo Ducater, uppå Grefwe Dyckers befallning; när afledne Riks Rådet och fältmarskalken marcherade till Strahlsund, tänkte jag följa med, men bemälte Herre sade: laga at Grefwe Meijerfelt gier Ehr penningar, ty jag tillstår, at hos mig är så knapt, at ingen det tror; men jag fick inga Penningar, då Herr Grefwe Dycker lät säija mig igenom då warande Capitaine Öhrling, at så gierna han wille hielpa mig stodo eij uti hans magt, han kunde knapt maintinera sig sielf, blef altså uti Stettin. När fienden marcherade öfwer Gräntsen och igenom det Brandenburgiska, wart jag då Commenderad utaf då warande Öfwer Commendanten nu Riks Rådet och Gouverneuren Meijerfelt, at observera uppå Gräntsen, fiendens moment och des metier des starkhet af manskap och Artillerie, hwilket jag troligen förrättade, så offta någon marche skiedde, til wederbörligit nöije, hwilket Hans Excellences til mig ankomne Bref och Ordres ifrån N:o 1 till N:o 11 nogsamt kunde utwisa.

När fienden war igenom Brandenburg, fick jag befallning utaf samma Herre at gå ut med Strömmen med Åtta stycken Dragoner, En Under Officerare och alla Heijdridarne och kronoSkyttarne uti Pommern, at observera fiendens rörelse, som jag förrättade alt, til thes fienden följde mig in under Caraonerne [?] af Staden, som ock kan ses utaf bemälte Herres Ordres.

År 1711 den 19 septembr sände offta nämde Hans Excellence mig till Hans Maij:t till Bender, gaf mig Tiugu

*) Grefve Carl Gustaf Mellin.

Riksdahl. till resepenningar och Wäxel till Breslau på 80. Jag måste med möda, i menquement af penningar, tigga, stundom stiähla mig genom Pohlen åt Bender *), som nog kunde ses utaf min mondering. Enär jag kom dit **)

d:n 3 November, war jag åter tilbakas i Stettin samma wägen, icke i menquement af penningar, ty Hans Maij:t gaf mig Etthundrade Ducater, och benådade mig

År 1711 den 12 Octobr med Majors fullmagt och Assignation uppå Stettinska kammaren på Femhundrade Riksdahl., jemte Ordres till Grefwe Welling ***) at sättja mig wid något i Tyskland stående ständigt Regemente til Häst eller Fot, hwarest vacant wore eller alldra först blifwa kunde: de Penningar uti Stettinska kammaren fick jag intet, utan står i Giäld och skuld ännu för mina monderingar, af the många utgiffter jag den tiden utan lön hade. At jag måste gå igenom Pohlen tilbakas, war ordsaken, det många ställen uti Sibenburgen, Ungern, Öster-Rike, Mären, Slesien och March Brandenburg, för Pesten skull, måst på hwardera Gräntsestället hålla garanten, och Hans Maij:t war angelägen, at des Bref skulle komma fort, derföre måste jag, såsom en förkläddер Jude, pracka mig med en otrolig hassard och möda genom hela Pohlen ända till Bresslau och Stettin, som nogsamt bekant är.

År 1711 uti Novembri fick jag inqwartering och då begynna at göra tienst såsom Major i Fästningen och alternerade med de andre Majorerne.

År 1712 war jag på ett partie åt Påhlska Gräntsen wid Dantzig ifrån Stettin med Nitton Öfwer Officerare Commenderad, men kunde ingen ting uträtta.

---

*) Ankom till Bender d. 11 Okt. Kanslidagb. (Kar. Krig. Dagb. IV).

**) De fyra sista orden, i manuskriptet förda till nästa stycke, synas höra till det föregående.

***) Grefve Mauritz Wellingk, K. Råd och Gen.-guvernör i Bremen och Verden.

År 1712 war jag commenderad uppå det partiet, som skulle taga CZaren fången *), men som wij blefwo förrådde samma dagen, som CZaren kom uti Ekenmundiske Skogen, så massacrerade wij några Ryssar, och ruinerade Ett Hundrade wagnar utaf theras bagage, och gingo så till Siös igen, samma

År 1712 war jag skickad till Strahlsund, till afledne Riks Rådet och fältmarskalken Dycker, som då gick sielfwer på partie och recognoscerade fiendens linea, då jag fick den äran följa med och betiäna mig utaf en des egen handhäst, då bemälte Herre satte mig valet, at antingen blifwa Major, enär des Regemente Wästgiöta Cavallerie kommo ut, eller ock straxt at blifwa Major wid Elfsborgs Läns Infanterie effter Lilljen **), som då blef Öfwerste Lieutenant, men jag tackade och sade: mig hälldre willja wänta uti Trenne Åhr, om jag får den ähran blifwa Major wid hans Regemente, hwarom han mig försäkrade, och skref mycket til mitt avantage Hans Maij:t till, som ock skiänckte mig Femtijo Riksdahler utaf sina egna penningar. När jag kom till Stettin, blef jag illa siuk utaf frässan, och blef ei bättre förr, än som Arméen kom ut.

År 1712 uti Novembri gick jag med mitt Equipage genom Brandenburgiska och Mecklenburg, och kom til Swan, derest hufwud qwarteret war, då framledne Hans Excellence Dycker försäkrade mig om sin gunst, lät ock straxt gifwa mig inqwartering.

---

*) Det skulle förmodligen varit, när tsar Peter d. 27 Juli reste från ryska lägret utanför Stettin och tillbragte följ. natten i Uckermünde, där då saxisk besättning stod, hvarpå han d. 28 fortsatte mot Anklam och Greifswald. Ingenting nämnes i Peters dagbok om något undsluppet öfverfall, blott talas i fortsättningen med anledning af hans återresa från Karlsbad i November d. å. om osäkerheten i dessa nejder för kringströfvande svenska partier, men det antydda företaget utgick från sjön öfver Kleines Haff.

**) Johan Abraham Lillie af Aspenäs.

År 1712 den 2 December, blef jag utaf framledne deras Excellencer Riks Rådet och Fältmarskalken Stenbock och Dycker skickad til Bender, då jag gick gerad wägen genom Tyskland med pass, som en afskiedad Munsterskrifware. Den 17 December *) gick jag tilbaka ifrån Bender igen, med Ordres at omwända til konung Stanislaus och hela Hans swite, som ock Riks Rådet Grefwe Taube **) med des svite, och hade Ordres till fältmarskalken och Grefwen Dycker tilbaka. Men som konung Stanislai Resepenningar woro ända, hade han intet at gå tilbakas med, utan måste jag gifwa min Depeche till framledne Riks Rådet Carl Sparre ***), och mina Trehundrade Ducater uti Guld, dem jag ännu aldrig återfått, tog konung Stanislaus ifrån mig och jag måst följa honom till Wallachiet. Hwad jag utstod i den resan tilbakas, och alt hwad ther oss för olyckor hände, äro obeskrifwelige, men en del nog bebekante.

År 1713 den 15 Martii erhölt Hans Maij:t af Pohlen Bref ifrån wår Allernådigste konung af den 10 Martii ifrån Carnabad daterat, hwarutinnan Hans Maij:t bad konungen af Pohlen at sända mig til Swerige, at berätta Hennes Högst Sahl. Maij:t Drottningen och Senaten, hwad som war passerat, at han lefde och hade hälsan: och då warande Capitaine Fahlström †) blef sänder åt Tyskland til Fältmarskalken Grefwe Stenbock, Welling och Dycker.

Den 17 Martii gick jag ifrån Bender till Stockholm, med Öfwerste Lieutenants Caractere utaf konung Stanislaus;

---

*) *Ankom* till Bender d. 17 Dec. Kanslidagb. (Kar. Krig. Dagb. IV). Afgångsdagen här ej antecknad.

**) Gustaf Adam Taube af Kuddinge.

***) Frih. Carl Gustaf Sparre, då ryttmästare vid Västg. 3 manningsrytteri och gen.-adjutant (riksråd 1739).

†) Ludvig Fahlström, kapten vid Kalmare reg., slutl. afsked som gen.-major. En broder till honom, Carl, också kapten vid samma reg., hade stupat vid Poltava.

jag war Fem weckor emellan Bender och Stockholm, och dock för contrarie wind af Sunnan, måste jag risquera at gå igenom Danska Sundet med pass som en Branderburgisk afskiedad Officier.

År 1713 i Junio, sedan Hennes Maij:t Drottningen allernådigst skiänkt mig Ett Hundrade Riksdahler till resan, samt undfick utaf Kongl. Senaten Twå Hundrade dahl. S:rmt, reste jag från Stockholm åt Christianstad till Pohlska Drottningen, derifrån till Bender och så till Timurtask, tredje gången.

År 1713 den 26 Octbr. erhölt jag Hans Maij:ts allernådigste Fullmagt uppå Öfwerste Lieutenants Beställningen wid Wästgiöta Cavallerie Regemente, i regard deraf, at Hans Excellence Grefwe Dycker hade skrifwit till min förmån och begiärdt mig till Major åhret tilförene.

År 1715 den 8 Maji war jag olyckelig fången på Siön och miste 2000 Riksdahl:rs ägendom, dels i penningar, dels i meubler, som jag fått med min kiära Hustru *), utom 7 st. mina monderingar. Under warande Belägring eller Bloquad i Tönningen, miste jag mina twenne egne och twenne dränge Hästar och monderingar, medan jag war uti Bender.

År 1716 i Novembri, kom jag, på 1000 Riksdahl:rs Caution, af min afledne Swärfader löst ifrån Danska fångenskapen.

År 1718 på marchen til Norrige, så in som ut, har jag warit allena Commenderad med Femhundrade Hästar, med hwilka jag hade den ähran hålla Posteringen under Friedrichshall och blef af Infanteriet aflöst; Och så derifrån marcherade och stod längst inne af alt Cavallerie, samt hade Arrier Gardet utur Norrige, under då warande General Lieutenanten Leuteroums **) Commando; hade icke på

*) Christiana Tugendreich v. Dossow. — Svärfadren var ryttmästaren i Brandenburgsk tjänst Hans Adam v. Dossow.

**) Frih. Carl Leutrum.

bordt- eller hemmarchen af Esquadron förlorat det ringaste utaf manskap, Hästar eller tråts, eller elljest något mine 500 man tilhörigt.

År 1719 bewistade jag Campagnen uti Bohus län med Regementet, under afledne Riks Rådet och Fältmarskalken Renskiölds Befäl emot the Danske.

År 1721 med Regementet till Gefle.

År 1723 af Riksens Ständers placerings Deputation blef jag till Majors Indelningen tilbaka satt, wid hwilken jag måste stå samt sielf giöra Sysslan, alt in till des jag återfick

År 1736 Öfwerste Lieutenants lönen.

År 1741 den 2 Martii benådade Hans Maij:t mig med Öfwerste fullmagt för Uplands Infanterie Regemente, med hwilket jag samma år gick till Finland, och ifrån början till slutet bewistade Fältslaget, hwaräst jag miste all min Fält Equipage och mina Hästar; at jag så der som annorstädes troligen sökt förrätta, hwad mig till konungens och fäderneslandets tienst anbefalt blifwit, wet Gud; mitt egit samwete bär mig äfwen det witnet. Och at jag, som af ingen annan inkomst än lönen wetat, för de många olyckeliga händelser mig öfwergått, satt mig i Giäld och Skuld, det weta de, som hos mig hafwa at fordra.

Utdrag af Årtalen til mina underdåniga Tienster.

År 1680 d. 12 September är jag född.

År 1699 Dragon under Creisow.

År 1700 d. 27 Septembr Under Officier under Kronobergs, men för indragningen skull gick åter til Musqueter, samt

År 1701 avancerat till Sergeant i samma Regemente. Samma År d. 10 Junii tog afskied och gick til Kongl. Maij:ts Armée, hwarest jag d:n 4 November under Kongl. Gardet blef antagen.

År 1702 Sergeant derstädes och
År 1704 d. 4 Martii Fendrick wid berörde Regemente.
År 1706 d. 6 Julii Capitaine wid Taubes Dragoner.
År 1709 fången wid Pultawa.
År 1711 utur fångenskapen, och samma År första gången afsänd som Courir til Bender.
År 1712 andra gången och d. 12 Octobr Major.
År 1713 tredje gången. D. 15 Martii Öfwerste Lieutenant.
År 1715 fången uti Dannemark.
År 1716 utur fångenskapet.
År 1741 d. 2. Martii Öfwerste för Uplands Infanterie.
Landsberga d. 14 November 1748.

Carl M: De La Wall.

[De Laval dog d. 28 Dec. 1749 på Uplands öfversteboställe Landsberga, men hade föregående år transporterats till öfverstebefattningen vid Skaraborgs regemente. Då De Lavals och Taubes tjänsteförteckningar ej förefinnas i original utan blott i afskrift, ha deras egna namnteckningar ej kunnat meddelas.]

Axel Sparres grefvevapen.

1720.

ETT BREF FRÅN BENDER 1710

AF

GENERALMAJOREN

FRIH. AXEL SPARRE.

Axel Sparres grefvevapen.

1720.

ETT BREF FRÅN BENDER 1710

AF

GENERALMAJOREN

FRIH. AXEL SPARRE.

en Thartarije a Bender le 15 de Mar. 710.

Högwälborne H:r Baron
Högtährade H:r President *)

Eders Exellence lärer uthan twifwel wara informerad redan förlängst om den olyckan som oss i somars hände i Ucrain, både af H:r G: Major Mejerfelt **), som sedermera af den prästen ***) som nu har waret någon tijdh här, hwilken berömer sig hafwa waret i Wismar och derssammestädes åthnutet all gunst och godhet, och nu åther lärer taga sama wägen åth Pomern tillbakars, så att iag håller för onödigt iämwäl eij heller stor lust hafwer att uprepa eller recolligera det som enom så litet hugnar som dene wår olyckelige destein, wore intet allenast trösteliget om det kunde förgätas, uthan och helt nödwändigt och önskeliget om denna desastern kunde genom något hungneliget nyttigt repareras och Ehrsättias, särdeles effter igenom den fatala Coupen wåra fienders hop är worden förökatt och märkeligen förstärkt, hwilket fuller eij fhela kunde af sådana troolössa grannar som i alla tijder waret wahna att

*) Frih. Johan Rosenhane, president i Wismarska Tribunalet 1686; e. o. ambassadör till hofvet i Berlin 1704—07; död $^{8}/_{9}$ 1710 i Wismar.

**) Den 7 Aug. 1709 hade J. A. Meijerfelt hemsändts från Bender (Nordberg).

***) Sannolikt afses här den pater Vincent, som i Januari anlände till Bender, ditsänd af konung Stanislaus, hvilken nu uppehöll sig i Sveriges tyska provinser.

lura som räfwar, till des de seett sitt rum, men wj håppas att gudh som alt förmår, som både för mäniskors stora synder straffar, har samma macht och ännu rijkeligen igen att wälsigna och till rätta hielpa, enär han ser att mäniskorna honom der om troligen bedia, sitt lefwerne bättra, och sina synder ångra, så plägar han koma medh nåden igen och straffa dem medh lijka mått, hwilka han för brukatt att aga andra medh, sådant wille wj ala håppas som och troligen bedia; och trösta wj oss der wedh emedan gudh af nåde täcktes bewara och frälssa wår nådige kånung uthur den stora fahran som hans Majestet wedh den action bijwistade, intet som den der wedh något kunde rätta eller gouvernera, uthan som en siuk i sin säng lätt på en bår bära sig i den skarpa Elden, likwäl oskadh der i från kom, oachtadh båren medh en styckekula sönderskötz hästarne derföre i hielskötes, fålkett som sedan hene boro gick samaledes, ia sidst när kånungen kom till häst och måste rijda, strax ssama häst medh en musketkula i hielskötz, at han måste på en annan *) att salvera sig, altssåser det uth som hade gudh ännu någon nådh för oss att willia igen hielpa till rätta, at wij icke aldeles måge til grundh gå, finandes wägar der till, som wåra fiender kanske minst läre förmoda, i medlertidh kan iag berätta at hans Majestet mår så wäl som man kan önska och är så wäl Curerat af sin blesseur som war en af de farligaste at han icke en gång haltar der af, och är otroliget hwadh hans Majestet har wedh denne blesseuren uthstått. Caltebrand war redan alt intil knätt komen, föruthan andra insisioner och ben som äro ur foten tagna, min ringa person angående så mår iag tämeligen wäl och slap iämwäl uthur action oskadh allenast 2 hästar under lifwet skuttna och några kulor genom kläderna, bärandes altså det bästa der

*) Johan Giertta lämnade honom sin häst, men blef dock själf räddad.

ifrån som är hälssan, män elliest och icke dett ringaste mera medhbrachte än der iag gek och stodh uthi, hwilket är mig kärare än alt hwadh iag der miste som likwäl war et ansenligt nog för en fattig kar, wj trösta oss alla medh Jobb och säja herren gaf herren tog wälsingnat ware hans namn, iag må bekäna tijden blir oss här tämelig lång, och ser man ej här annat dageligen än Turbaner och stora skägg, damer eller fontanger wetta wi rättnu ej mera huru de see uth, och är bättre at wara anorstedes en ährlig mans hundh än här deras hustrur som stängas inne som wildiur, som och köras bårt när mänerna behaga, man skulle låtta weta ått alla hustrur i wärden tillsäjandes som äro onda och otrogna Emot deras män, att om de ej bättra sig, man skulle sända dem till Turkiet, så är iag säker de skulle kyssa på handen och bättra sig, men uthan des måste man beröma Tur: Käijssaren *) samt den Bazan eller zeraskiren **) som här Comenderar på frontieren att han hanterar oss öfwer måttan civilt och medh stor respecht bemöter kånungen och hans fålk som här äro, hwar til han och har order af käisaren att till kånungens håfstat ej låtta manqvera det aldra ringaste så i kök, källare, stall medh mera, och nu äro på wägen i från Constantinopel 30 sköna hestar som käjsaren skänker konungen, man kan tänkia de lära wara pretzieusa, här byggs för dem ett skönt stall, ett Eget hus har och bassan låtet bygga ***) för kånungen, ty hans Majest: wille intet logera sig i staden, suma medh alt detta, önska wj doch at koma wäl hädan att få umgås medh Christna igen, enfin il faut prendre passience et le temps come il vient, gudh gifwe helssan och att en kar wedh mina åhr som uthstått så stor fattige kunde få nåkas ett gått badh att laga om min gambla kråp till slut på min lifstijdh, ty iag begynner nu att ledas wedh denna långssama

*) Achmet III.
**) Jussuf pascha.
***) På den s. k. Dnjestr-halfön.

leken, desse twå rüda companier wj hade sedan wi ginge ur Saxen, har waret oss swårare än hela resten af de förra, hwilka hafwa waret otroliga, och lemnas till will gudh en gång muntelig Conferenz önskar i medler tjdh Eders Exc:e medh des käre gemål *) och des k: anhöriga alsköns förnöjelsse, helssa, och wälgång i detta nya åhret samt många på föllande, att gudh må hugna oss alla till mötes en gång medh helssan. Min Cur jag brukade i Berlin **) har bekomet mig mycket wäl och sedan den tjden oachtadh all fatige, likwäl altidh mått wäl, hwar till Eders Excel:e ej litet Contribuerat tillika medh min k. Cusine, f: grefwinnan, som så gunstigt och wäl om mig lagade, för hwilket iag dem alla mina dagar lärer wara obligerad, och ej manqverat dett sama hans Majest:t och alla andra att beröma och berätta, iag har och noga Effterfrågat prästen huru Eders Exc:e mår och f: grefwinnan, och icke litet glatt mig der öfwer att dem wäl går gudh Continuera det ssama i långliga tjder, han berömer i b[l]andh annan wälfägnadh det goda Wismarska ölett, iag för min del saknar icke allenast det, uthan och wäl i hugkomer alla andra delicatesser, och delizer iag nött i Berlin uthi Eders Exel:s hus, som och påminer mig den nådh iag bemöttes medh wedh håfwett först af kånungen och de andra några af herrarna, få nu see om den lilla kånungen ***) som iag mig här wedh håfwet ofta uthlagt före, lärer wedh dessa Conjuncturer hålla strek, nog har iag fäktat för honom Emott dem som willa sättia honom anorledes i kånungens esprit, wist är dett at han kunde wedh detta tillfället wara oss mycket nyttig om han wille stå wedh garantien i Pålen,

*) Rosenhanes 4:de fru var Eleonora Kristina Oxenstierna af Korsholm och Vasa, dotter af K. Rådet, grefve Bengt Oxenstierna.

**) I Rehnskölds journal (K. Kr. D. IX) omtalas under d. 16 Juli 1706, att A. Sparre lämnat armén för att besöka »varma baden». Förmodligen sammanfaller detta med hans uppehåll i Berlin.

***) Fredrik I af Preussen.

jämte Hanoverska hussett, men gudh wett hwem man nu skall troo, wärden är så arg och ondh att hwar och en wänder sig Effter wädret, när det går lyckligen båcka och låfwa de alla, när olykan komer skiuta de alla på, enfin man måste befalla det gudh, han lärer wäl görat, hwar medh iag befaller Eders Ex: i gudz beskydh och förblifwer så länge iag lefwer

Monseigneur vostre tres humbel
et tres obeis:t serviteur

Axel Sparre.

[Efterföljande skrifvet på tvären af papperet, där han lyckats få fatt i något tomrum här och hvar:]

Eders Exell:e är så gunstig och gör min recomendation till min käresta Cousine mademoisell: Beata Horn *) och min k. Cousine F: Oxenstirn samt alla goda wänner, iag önskar iag wore hos Eder i Wismar at taga Emot juten om det behöfwes. när min k. Cousine skrifwer åth Swärie till sin fru moder **) och k. Syskon så lärer hon wäl hafwa den godhheten och göra till dem min ödmiuka recomendation och säja dem iag lefwer ännu alles deras ödm:e tienare, iag måste ochså en passant berätta att hans majestet har behagatt sända min brorson h:r Conrat Sparre som war Capiten af Lifdragonerne och waret medh i dessa Companier min bror Carls Sparres sån, tillika medh 2 andra officerare ***) till Jerusalem och sedan in uthi Egypten till hufwudstaden Cajr att besse och anotera hwadh der rart fines på de orter, gudh hielpe dem wäl tillbakars får

*) Henrietta Beata Horn af Marienborg, sen. gift 1:o) med Frih. Nils Posse af Säby 2:o) med Frih., senare Grefve, Gustaf Cronhjelm.

**) Magdalena Stenbock.

***) Fortifikations-kaptenen Cornelius Loos och gardeslöjtnanten Hans Gyllenskepp.

man höra många Curieusa saker. Biskopen Malmberg *) som war biskop i Westerås stift och waret öfwerhåfpredikant här hos Kånungen i desse Companier, blef för några dagar sedan dödh, hwar öfwer lärer de andra presterna i Swerje icke mycket sörja.

[Efterföljande P. S. är skrifvet på ett särskildt papper:]

P. S. de ombemälte hästarna **) komme för några dagar sedan an som äro mästa deelen sköna och rara, och har Emvojen eller keissarens utskickade som är en expres af en Camarhärre redan haft audience, den bästa eller förnämsta hästen war zirad medh ett prächtiglig Harney, betzlet eller hufwulaget af massift guldh besatt medh diamanter och rubiner sadelen och stegböglarne äwen och besatt medh ädla stenar och guld, schabraket ***) eller dett täcket som hänger sidt neder till leden af bakbenen af massift tågen guld, rundh omkring i stora blomer bråderat medh ächta orientalska pärlor så stora som fruntimren ordinair bära på armarna och der iblandh ändå några störe, och rosorna Eller blomorna woro mästa deelen bessatta medh sköna smaragder, in suma det war wist en kongl: præsent, hästarna wore 25 till talet och presenterandes iämwäl till höö och hafwrepenningar 8000 spetie ducater som altidh

*) Petrus Malmberg, utn. biskop i Westerås, men kom aldrig att tillträda. Dog d. 13 Febr. 1710, begrafven på grekiska kyrkogården i Warnitza bredvid Mazepa, som dött i Sept. föregående år.

**) Hästarna ankommo enl. v. Kochens dagbok (K. Kr. D. IV) redan d. 17 Febr., men det officiella öfverlämnandet ägde först rum d. 26. Uppskofvet berodde därpå att Carl enständigt vägrat mottaga 5 hästar, som storvisiren Ali pascha samtidigt sändt.

***) Detta dyrbara schabrack skänkte Carl, som klarligen aldrig begagnade sådant ridtyg, senare till wojwoda Kiowski, Josef Potocki. Med konungens och Potockis begifvande pantsatte sedan Grotthus detsamma för 40,000 rd. hos en Osman aga. Panten blef aldrig återinlöst. Men Potocki skaffade sig på ett något oregelbundet sätt godtgörelse. Se Westrin Hist. Tidskr. 1900.

manerliget är af keisaren Enär han skänker hästar; men wår kånung war intet mindre genereux emot denne Envojen samt Emot käjsarens fålk, uthan regalerde envojen först medh en grön sabelskins råk stor och wijdh som räkte neder till foten som kåstade 1500 ducater sedan fek han twå sametz pungar i hwilka fans 6000 ducater* i guld, de 2 förnämsta drängarna som förde den första hästen fram för kånungen, finge 400 ducater hwardera, de andra 15 drängarna finge 100 ducat: hwardera, och de 9 staldreng:r som hans Majestet behölt qwar hos hästarna hwilka äro araber, och äro i tienst antagna finge 150 Ducat: hwardera, will altsså håppas att dessa turkar ressa Contant bårt hem igen, Bassan som är här tillika medh de andra förnehma turkarna hafwa mäckta förundratt sig öfwer hans Majestet stora genere: Liberalitet wedh detta tillfället, mera wet iag ej dena gången vous disant mile adieus.

*) Poniatowski uppger 10,000 dukater; för stallknektarne knappar han däremot af till 200 dukater. (Hist. Tidskr. 1890.)

GENERALMAJOREN, FRIHERRE

CARL v. LEUTRUMS

JOURNAL

FRÅN FÄLTTÅGET I NORGE 1718

SAMT

F. V. GEN.-ADJUTANTEN VID
JÄMTLÄNDSKA ARMÉN

GOTTHARD WILHELM MARCKS v. WÜRTEMBERGS

BERÄTTELSE.

Auszug eines kurzen Journals des Königl. Schwedischen GeneralMajors Baron von Leutrum. Anno 1718.

Nachdem ich mich 4 Wochen in schlechten Fischerhütten auf dem Mecklenburgischen See Ufer aufhalten muste *), bis ich konnte überschiffen, und mir in solcher Zeit ein Schiff mit Holz laden lassen, darinnen mir ein Sitz zubereitet wurde, dass mit 10 Personen verborgen bleiben konnte, gienge in Gottes Namen den 20:ten Maij um 10 Uhr nochmals zu Schiffe. Wir hatten fast keinen Wind denselben ganzen Tag und meist die halbe Nacht, gegen Morgen aber bekamen wir einen Nordwest, welcher uns bis 4 Uhr des Morgens, an die Dänische Insel Möne führte, daselbst sahen wir ohnweit von uns die Dänische Kriegsflotte in 24 Segeln stark, und kam gleich ein Schiff auf uns los, war ein klein Fahrzeug mit etlichen Canonen, da er aber sahe dass wir nur Holz geladen hatten und nur unsere zwey Bootsleute sahe; denn wir andere lagen im Loch, gieng er wieder nach der Flotte, so dass wir denselben Tag wegen schwachen Wind **) nur 4 Meilen machten und unter den sogenanten Stephans Berg ***) kamen. Wir sahen vor Abends eine starke KaufardeyFlotte, so uns ganz nahe an unserm Schiff vorbey

*) Om första delen af den tryckta berättelsen (Stats-Anzeigen 1784) se förordet.

**) »wegen schwachen und nur halben Wind» (Tryckta ber.)

***) Stevens Klint.

seegelte, von Coppenhagen kam und nach Hollstein wolte. Wir lagen demnach unter Stephans für Anker dieselbe Nacht und den ganzen Tag den 22:ten bis es dunkel wurde und in der Nacht schifften wir nach dem Schonischen Wall herüber. Wir kamen den 23:ten vor Tags zu Scannöhr an, und stiegen an Land, giengen noch selbigen Tag zu Wagen bis Lund, alwo wir den König abwarteten, welcher an der Norwegischen Gränze war, aber den 27:ten an kam. Er ist in 22 Stunden 31 Meilen geritten. Ich hatte die Ehre S:r Maijtt: den 28:ten frühe *) meine Aufwartung zu machen, der König war sehr gnädig. Den 2:ten Julii wurde ich von dem General Gouverneur in Schonen **) dem General Herdt ***) zu Gevattern gebeten, halte also die Ehre am Himmelfahrtstag nebst seiner Königl. Maijtt: das Kind zur Taufe zu heben. Ich erhielte einige Tage hier auf Erlaubniss nach Carlscrona zu reisen, woselbst die Königl. Kriegsflotte lag, und dem Erbprinze von Hessen, so Königl. Generalissimus zu Wasser und Lande war, meine Aufwartung zu machen; woselbsten ankam als der Oberste von Rosen †) eben einen Ball gegeben, worvon mit profitirte und vom Prinzen sehr wohl empfangen wurde. Er reisete des andern Tags von Carlscrona über Carlsham so auch ein kleiner Seehafen nacher Lund zum König ab. Unterwegens sprach der Prinz ††) vieles mit mir, um mich bey sich zu haben, allein ich bat er möchte mich bey der Armée lassen welches mein Handwerk besser als zu Hofe

*) »war der Sonnabend», (Tryckta ber.) — Tidräkningen är den nya, sås. framgår ur konungens ankomstdagar.

**) »welcher in der HauptStadt Malmö wonte» (Tr. ber.)

***) Frih. Carl Gustaf Hård, efter C. G. Skyttes död guvernör i Skåne. Barnet, som Leutrum jämte konungen stod fadder till, var Hårds äldste son Carl, som blef major vid Jönköpings reg. och dog 1791.

†) Gustaf Fredrik v. Rosen, öfverste vid Artill. reg. i Karlskrona, Carls bekante ledsagare på ridten från Turkiet. I den tryckta ber. kallas han v. Roden.

††) »über seines Hrn. Vaters Vorhaben» (Tr. ber.)

zu seyn ist, weswegen ich auch den König selbsten bat. Der Prinz reisete nach etlichen Tagen wieder nach gedachtem Carlscrona, daselbsten einige Veranstaltungen bey der Flotte zu machen, und ich erhielte den 19:ten Julii ordre, des andern Tags früh voraus nach den Norwegischen Gränzen mit der Post zu reisen, S:r Königl. Maijtt: wolten den 21:ten nachkommen *)

Den 20:ten reisete in Gesellschaft des Generals Boniatofski von Lund ab, und langte den 21:ten Mittags zu Schwinjungen **) 22 ***) Schwedische Meilen von gedachtem Lund an. Des Abends halb 5 Uhr kam der König auch an, welcher diesen Weg in 11 Stunden †) gethan. Es war der junge Herzog von Hollstein, nebst mir allein in der Kammer bey dem König, welcher nachdem wir uns über sein stark reiten verwunderten, zu bezeugen dass er nicht müde wäre, den Fuss ††) stehend hinters Ohr legte. Des andern Morgens vor Tage reisete mit dem Herzog in seiner Chaise von dar nach Gottenburg ab. Wir speiseten bey dem Graf Mörner ††† zu Mittag. Des Abends reiseten wir auf Beeck *†) einem schlechten Dorf, wo der König über Nacht blieb, und muste ich nebst dem General Mörner, welcher dahin mitfolgte, bey ihm in seiner Kammer auf dem Stroh liegen. Wir kamen **†† den 24:ten zu Ström-

*) Den sista meningen saknas i den tryckta ber.

**) Svenljunga, Kinds härad, Elfsborgs län.

***) 12 i den tr. ber.

†) Rättare 13, om han, som Feif berättar i ett bref, steg till häst i Lund kl. 1/2 4 morg. Tidigare på natten hade han skrifvit bref till Ulrika Eleonora (N:o 113 E. C.) samt underskrifvit resolutioner.

††) »samt dem steifen Stiefel» (Tr. ber.). Härtill har utg., Schlözer, fogat en not om den trehundra mila ridten till Stralsund på 16 dagar, utförd af »der physisch, logisch und moralisch grosse Mann».

†††) Carl Gustaf Mörner »welcher Feldmarschall und Gen. Guvernör ist.» (Tr. ber.)

*†) Förmodl. Bäck i Inlands Torpe härad, Göteb. och Bohuslän. »Breck» (Tr. ber.)

**††) »also den Tag darauf» (Tr. ber.)

stadt einer schlechten Stadt seit dem Kriege her etwas bevestigt an den Norwegischen Gränzen an. Hier lagen 10 von unsern Galeeren, wohin der König täglich fuhr, als ich einmal mit ihm in einer Chaloupe dahin fuhr, und von da auf die Brahmen so er erbauen liesse, stiege, sprachen wir viel vom Pohlnischen und Moskowitischen Kriege, und erzehlte mir viele geheime Sachen, so ich zuvor niemal recht gehöret hatte, unter andern auch von der Schlacht von Narva. Ich nahm mir die Freyheit ihn zu fragen, wie stark seine Armée damalen gewesen, so rechnete er alle Regimenter, und kamen wenig über 8000 Mann heraus, womit er 70000 Moskowiter geschlagen, sagte aber dabey, dass er hätte müssen schlagen und es auf Gottes Schutz wagen, indem er 6 Tage marschiret im Winter, wo keine Hand voll fourage gehabt, also nicht wieder zurück gedürft, indem das Proviant ganz aufgezehret war, also nothwendig seine kleine Armée Hungers sterben müssen.

Währender Zeit wie wir in Strömstadt waren, liesse der König einige Fahrzeuge über Berge und Felsen nachdem Idefiöhl *) ziehen, woran täglich 4 bis 500 Mann arbei[te]ten. Es waren in allem 7 Stück, worunter zwey Brigantinen, die Feinde welche dergleichen daselbst hatten, zu delogiren. Man kam endlich nach grosser Mühe damit zu Stande, und als nun solche Montags morgens d. 7 Julii alten Calender ins Wasser brachte, kamen die Dänen mit 13 Fahrzeugen, worunter zwey waren so viel grösser als die unsrigen, und alle wohl besetzt, mit Einhacken und Volk, wurden aber **) nicht nur abgetrieben, sondern gar bis Friedrichshall verfolgt, wobey wir drey Todte und elf blessirte bekamen. Die Feinde schossen stark in ihren Schiffen mit Cartatschen aufs Land, worvon der König mit einem Schrot am lincken Backen gestreift, und sein Page

*) »Ulefjäll» (Tr. ber.).
**) »von den Schweden» (Tr. ber.).

blessirt wurde. Sie kamen des andern Tags wieder, aber erwurben nicht mehr Ehre als das erste mal.

Den 9:ten [Juli] bekam ich eine schriftliche Ordre in der Wärmbländischen Armée zu dienen, und mit dem König dahin zu reisen. S:r Maijtt: wolten des andern Tags dahin aufbrechen, und ich solte die Ehre haben in dessen Suite zu folgen. Wir kamen in anderthalb Tagen bey Edaschanz, welches der Ort war, wo sich die Armée in Wärmeland versamlen solte und welches 20 Schwedische Meilen von Strömstadt war, an. Ich bekam in der Armée das Amt *) von welchem die Artillerie fortification, und alle execution in Belagerung oder Attaquen dependirten. S:r Maijtt: bezeugten mir in diesen Zeiten viele Confidence **).

Nachdem der König beynahe 4 Wochen hier gewesen, und verschiedene Anstalten gemacht, verreisete er den 5:ten Aug. wieder nach Strömstadt und befahl mir, ihme bis nach Wessereda 14 Meilen von hier zu folgen, von dannen wurde wieder zurück mit vielen Commissionen geschickt. Nachdem ich vom König Befehl hatte vermittelst reicher Bezahlung Kundschaft aus Norwegen, von der Feinde Thun und Wesen einzuziehen, als war ich in den Tagen sehr beschäftigt, das Werk einzurichten, das man mit Nutzen und in Zeiten alle Nachricht von ihnen haben kann ***). S:r Maijtt:

*) »der Verrichtung» (Tr. ber.).

**) Sista punkten saknas i Tr. ber. Däremot finnes där följ. tillsats: »Hieher kam auch der Prinz von Hessen, und lag mir stark an, dass ich sollte in seine Dienste kommen. Desgleichen liess mir in diesen Tagen der junge Herzog von Holstein verschiedene Vorschläge tun, in seine Dienste zu treten, und sprach mich auch selbst darüber an: allein ich schlug es jedesmal aus.» — Orden sakna icke sin betydelse.

***) Härpå följer i Tr. ber.: »In einigen Tagen darnach vernam ich, dass der König gänzlich resolvirt hatte, den Gouverneur Stralenheim im Zweibrükschen zu cassiren; und da ich ihm von meinen guten Freunden vorgeschlagen wurde, gab der König zur Antwort: Wir können ihn nicht missen und haben seiner nöthig — Ich habe vergessen, in vorigen Monat zu melden, dass den 19 Jul. der König resolvirte.» —

resolvirten mein Regiment wieder aufzurichten, und liess ich mir angelegen seyn es sobald möglich zu Stande zu bringen. Es soll in allem über 2000 Mann stark werden, anstatt dass es vor dem nur 1200 Mann gewesen. Ich hiess alle meine Officiers kommen und theilte sie wieder ein. Es gaben sich viele andere Officiers an, so unter mein Regiment verlangten, sonderheitlich von den Dragonern, wolten lieber unter diesem Regiment zu Fuss als bey andern zu Pferde dienen so ich nicht begreiffen konnte. Ich wurde von S:r Maijtt: beordert nach Holmenthal zu gehen um daselbst zu commandiren und eine Schanze anzulegen das Magazin zu bedecken.

Den 4:ten Septembr: hatte ich einen Allarm, und bekam zu wissen dass die Dänen mit 3 Partheyen aus wären, sie überfielen einen kleinen Posten, nahmen 2 Soldaten gefangen, und plünderten etliche Höfe, ich commandirte ihnen gleich Mannschaft nach, sie waren aber wieder in ihre Postirungen eingerückt. Den 9:ten Morgens früh wurde ich sehr angenehm surpreniret, indem ich einen Brief bekam worinnen von S:r Maijtt: eine Expectance war auf zwey Lehngüter, namens Heuchelheim *) und Badenheim **). Zu gleicher Zeit erfuhr ich auch mit eben grossen Freuden, dass mein Herzens Freund der General Poniatowski General Gouverneur in Zweybrücken worden ***).

Den 18. Sept. abends bey Licht, kam der König ganz allein unvermuthet in mein Quartier zu Holmenthal an, war ganz gnädig und blieb die Nacht über alda. Den 19:ten morgens reisete er früh nach Edaschanz, so 6 Meilen

---

*) »Heudenheim, so der Familie von Plagern zugehörte» (Tryckta ber.)

**) »liegt ohnweit Mainz, und gehört den Fausten von Stromberg» (Tryckta ber.). Själf hade Leutrum, sås. han upplyser i den här ej medtagna inledningen, gods i Baden.

***) »Stralenheim hingegen seinen Abschied bekommen habe» (Tryckta ber.).

von hier, und ritten wir es in 3 Stunden, allda machten S:r Maij:tt verschiedene Anstalten zur Eröffnung der Campagne in Norwegen. Ich bekam Befehl mit etlich 100 zu Pferde und Fuss einen Einfall zu thun, welches ich auch verrichtete, und viele Beute so die Commandirten machten mit heraus brachte, auch mit dem Feind an einen Pass wo er sich verschanzt hatte, etliche Stunden glücklich chargirte. Den 24:ten stache ein Lager bey der sogenannten Tekmarker Brucken ab, und liess 1000 Mann zu Fuss und Pferde einrücken, bis die andere auf dem Marsch begriffene Mannschaft auch anrücken würde.

Den 29:ten in der Frühe kam ein Courier vom König, solcher brachte mir ein Handbrieflein, worinn S:r Maij:tt begehrten, ich möchte auf einige Tage zu Ihnen nach Strömstadt kommen; reisete also noch selbigen Abend ab, und ginge 4 Meilen zu Wasser, den übrigen Weg reisete die ganze Nacht hindurch mit Postpferden zu Lande, und kam den 30:ten nachmittags um 2 Uhr im Hauptquartier an, und wurde gnädig und wohl empfangen.

S:r Maij:tt überlegten in des Feldmarschall Mörner Kammer viele wichtige Dinge mit mir, und wie die Resolutions zur Operation in Norwegen genommen waren, reisete den 4:ten *) Octobre von gemeldtem Strömstadt wieder ab, und kam den 6:ten Abends zu Holmenthal in meinem Quartier wieder an **).

Den 14:ten Octobr: kamen in das Lager bey Teckmark.

Den 24:ten in der Nacht kam der General Adjutant Zander ***) vom König, und brachte mir Briefe von S:r Maijtt:, worinnen befohlen wurde, dass ich solte die Oberdirection im Commissariat annehmen, im Platz des

*) »5 Octob.» (Tr. ber.).

**) »war von Herzen müde, und durch und durch nass und verfroren» (Tr. ber.).

***) Daniel Johan Zander; kallas i den tr. ber. Zamler.

General Bilstein *), welcher nach der grossen Armée beruffen wurde.

Es kam der General Lieutenant Albendyl **) mit 3 Bataillons und 4 Escadrons von Eda, und stiesse zu meinem Corps, so dass wir zusammen zwischen 4 oder 5000 Mann ausmachten. Wir beschlossen zusammen den 4:ten Novembr: aufzubrechen, und die Dänen so bey Orjebro eine Meile von Teckmark sehr vortheilhaft verschantzt stunden, anzugreiffen. Wir marschirten auf sie los, allein sie quittirten bey unserer Ankunft alle ihre Posten. Ich schwomme mit 50 Dragonen über den Fluss, in Meinung sie noch einzuholen, allein ehe ich konnte über einen hohen Berg kommen, waren sie schon im Wald, so dass sie solcher gestalt entwischten.

Den 5:ten schickten wir einen expressen Lieutenant nach dem König, welcher bey seiner Zurückkunft uns berichtete, dass S:r Maij:tt zu gleicher Zeit mit uns in Norwegen eingedrungen, und die Feinde aus allen ihren grossen Werken verjagt haben. Die Dänen haben nirgends keine Gegenwehr gethan, und alle ihre Stücke zurückgelassen, wie sie denn auch auf dem Idefiol, so ein grosser stehender See vor der Stadt Friedrichshall ist, 2 Galeeren durch unsere Leute verloren, und ihre ganze Flottille nebst allen Kaufardey Schiffen versenkt haben.

Den 6:ten ***) Nov: gienge mit einer Parthey Dragoner nach dem Pass Strömfors und Skottsberg, die Dänen hatten sie aber beyde verlassen. Ich liess ihre Werker so gross und von Holz gemacht waren, verbrennen, und nachdem die Leute und Pferde sich erfrischt hatten, gienge wieder zurück wo unsere kleine Armée einquartiret war.

Den 11:ten nahm 400 Grenadiers und 100 Dragoner,

*) Gen.-major Carl Bildstein, »mit dem der König nicht zufrieden war». (Tryckta ber.).

**) Henrik Otto v. Albedyl.

***) »Den 9 Nov.» (Tr. ber.).

die Dänen so an einem Pass auf unserer rechten Hand postiret waren, anzugreiffen. Ich fand sie auch den 12:ten daselbst um 2 Uhr nachmittags, allein da wir auf sie los giengen, hielten sie ebenfalls keinen Stand, und bekamen nur 3 Gefangene. Nachdem ich ihre Werker hatte in Brandt stecken lassen, kehrete wieder ins Quartier, woselbsten einen Expressen vom König geschickt fande, solcher wurde den 13:ten wieder abgefertiget. Ich lag den General Albendyl sehr an, den Feind besser zu verfolgen, und von seinem Schrecken zu profitiren; allein dieser wolte sich nicht dazu resolviren, so dass wir uns darüber entzweyten *), allein einige Tage hernach erkannte er seinen Fehler dass er nicht gleich auf den Feind los gegangen.

Den 19:ten kam der General Adjutant Ruden Spaar **) vom König, und brachte uns Ordre auf die Dänen los zu gehen. Wir marschirten demnach den 21:ten gegen Barsiobro, war ein guter Pass, eine Brücke und wohl verschantzt, aber alles vom Feind verlassen, so dass wir ihn nicht mehr einholen konnten.

Den 22:ten giengen wir auf Lökene, machten einen Rasttag, und liessen die Bagage nach kommen. Selbigen Abend bekam der General Albendyl Ordre, nach der grossen Armée zu gehen, und mir das Commando zu überlassen. Ich marschirte dem Feind nach gegen Ursaokirch ***), fande aber auch das leere Nest, jedennoch gute Quartier.

Den 24:ten gienge mit 250 Dragoner und 300 Grenadiers aus, die Dänen so eine Meile von mir stunden zu re-

*) »und ich von ihm aus dem Quartir ziehen musste. Der kam aber des andern Tags gleich wider zu mir, u. fragte mich um Rat; denn er war weder des Landes kundig, noch sonderlich geschickt zu commandiren. Er kam etliche Tage hernach, und bat mich um Verzeihung dessen, was vorgegangen war; und erkannte seinen Feler, dass er nicht gleich auf den Feind los gegangen» (Tr. ber.).

**) Gustaf Skarp-Rutensparre.

***) Urskog.

cognosciren. Ich kam auch an sie, und traf sie in einem dicken Wald an, worinnen sie verdeckt lagen. Sie schossen mir einen Dragoner Unterofficier, einen Gemeinen und 3 Pferde todt, und ich bekam einen Lieutenant *) von ihnen gefangen, aber weiter nichts, denn sie giengen in den Wäldern als der Wege kundig, fort.

Den 25 Nov: marschirte ich gegen Blackerschantz, konnte aber von ihnen nichts mehr antreffen, ausgenommen in gedachter Schanz, worinnen der Obrist Pretorius **) mit 700 Mann lag; Ich liesse sie demnach einsperren, und schickte meinen Adjutanten Engelbrecht ***), nach den König, zu vernehmen, ob die benöthigte Artillerie zu Wegnehmung dieses HauptPasses solte aus Schweden kommen lassen, oder was damit zu thun wäre.

Den 27:ten bekam einen Dänischen Lieutenant aus einem vortheilhaften Posten mit 37 Mann gefangen.

Den 28:ten als ich eben um die Vestung ritte, solche zu recognosciren, thaten sie einen Ausfall zu Fuss und zu Pferde, allein ich liess meine Wachten avanciren, und sie bis an die Contrescarpe jagen.

Den 6:ten Decembr: †) kam der Capitaine Engelbrecht wieder zurück, und brachte mir die erschreckliche Zeitung, dass der König den 30:ten Novembr: Abends zwischen 9 und 10 Uhr in der Approche, mit einer Cartatsche aus Friedrichshall durch den lincken Schlaf ein, und durch den rechten wieder aus, also Knall und Fall todt geschossen worden. Mein Gott! wie erschrack ich über die betrübte Post, und konnte mich etliche Tage nicht fassen. Hiemit verlohr ich alle meine geschöpfte Hoffnung dermaleinst

*) Han hette Grollau, enl. I. O. Wahl, Felttogene 1716 og 1718.

**) Andreas August Prætorius.

***) v. Engelbrechten.

†) Här, och tydligen i några dateringar förut, är det gamla stilen, ty enl. den nya stupade konungen först d. 11 Dec. Men hvar Leutrum gjort öfvergången, kan jag ej säga.

unter diesem leutseligen König ein ruhig und zufriedenes Leben zu führen *).

Bey dieser traurigen Zeitung erhielt ich auch Briefe vom Erb-Prinzen von Hessen, welcher mir als Schwedischer Generalissimus anbefohlen mit meiner kleinen Armée wieder nach Schweden zurück zu marschiren. Ich kam dem nach in 5 Marschen wieder auf die Schwedischen Gränzen, und den 11 Decembr: abends auf den Priesterhof nach Holmenthal. Die Belagerung vor Friedrichshall wurde aufgehoben, und also die Campagne von Norwegen beschlossen, in welcher, wenn dieses Unglück nicht geschehen wäre, man unfehlbar den besten Theil von Norwegen würde erobert haben. Mich verdross es herzlich, dass man die Belagerung nicht fortsetzte, und Friedrichshall welches allerdings in letzten Zügen lag vollends nehmen wolte; ich habe auch vernommen dass der Erb-Prinz der Meinung war zu continuiren allein gewisse Leute, so des Königs Tod mehr erfreut als betrübte, und ihre besondere Absichten hatten, drungen im Kriegsrath durch. Ich war die ganze Zeit untröstbar, und konnte in 6 Nächten kein Auge schliessen, so dass mich selbsten Wunder nahm, dass bey denen vielen Geschäften so ich des Tags hatte und des Nachts schlaflos war es aushalten konnte und nicht erkrankte.

Ich schickte den 10:ten von Klun in Norwegen meinen Adjutanten wieder an den Prinzen, mit verschiedenen Geschäften ab, und bat um Erlaubniss nach Carlstadt zu reisen, und etliche Zeit daselbst bey meinem Regiment zu bleiben, da ich sonsten in Holmenthal auf denen Frontiers commandirt war.

Den 26:ten Decembr: erhielte ich endlich Befehl das Commando an General Major Marschalck **) abzugeben, und nach Stockholm zu kommen, so dass ich mich fertig machte den 2:ten Januar: von dem verdriesslichen Holmenthal abzureisen.

*) Hela denna punkt saknas i den tryckta berättelsen.

**) Frans Kristian Marschalck.

Uti af Hans Kongl. Maij:ts under d. 14. sidstl. aug. till mig aflåtna allernådigste Skrifwelse, har jag med tilbörlig underdånighet inhemptat, att till Beskrifningen afhögst Sahl. Hans Maijt. Konung Carl den XII:tes historia till en begiärlig kundskap för Posteriteten om de tjders förlopp ock högstbem:te Konungens bedriffter det nödigt är, att till Kongl. Maij:ts ock Riksens Cancellie Collegium insända eij allena de bref och befallningar, som högst Sahl. hans Maij:t wid åthskillige tillfällen effter orters och tiders omständigheter, till des högre och mindre Befählhafwande kunnat med egen hand hafwa skrifwit, hwaraf aldrig några Concepter eller afskriffter till Kongl. Cancelliet kommit att afgifwas, utan ock meddehla Riksens Cancellie Collegio noga effterrättelse, hwad jag eller mina underhafwande här wid Squadronen till närmare lius utj högst bem:te konungens hafde desseiner kunde hafwa att andraga. Till underdånigste föllie häraf, har jag eij underlåta bordt, Eders Exell. Exell. och det höglofl. Kongl. Cancellie Collegio ödmiukast att berätta, att, emedan jag eij hafft tillfälle att föllia ofwan högstber:de hans kongl. Maij:ts arméer *), som under des enskilte anförande står, utan mig altsedan min hemkomst ifrån Frank Rike ock utrjkes tienster, wid den finska krigsmakten uppehållit, och med densamma ifrån åhr 1710 till 1718 åhrs slut, då den ifrån Norie ock Drontheimske

*) Tjänstgjorde visserligen någon tid i Liffland, men ingick sedan vid Erik Sparres reg. i fransk tjänst och hemkom först 1710.

trackten återkommit, stadigt blifwit brukat, jag för min dehl eij annat wet upgifwa, som till den omskrefne historien kunde tiena, än det jag en gång till högst Sahl. hans Kongl. Maij:tt af H:r General Lieut. Armfeld warit afskickat, som skiedt ifrån Drontheims sidan wid slutet af sept. Månad 1718 *), då jag hafft den nåden inför hans kongl. Maij:tt utj Strömstadt min underdånigste rapport om den Jämptländske arméens tillstånd ock de hinder som emellan kommit att utföra de Expeditioner, som H. General Lieut. Armfeld med samma armée warit anbefalte, hafwandes högstbem:te hans Kongl. Maij:tt mig genast wed ankomsten till ofwannämbde ort, som war wed pass om midnadstijden, låtit till sin Såfwekammare för sig kalla, och effter igenläst eller stängder dörr, mig i 7 timmars tid quæstionerat öfwer alt det som wed arméen förelupit, och hwad som orsaken warit, att General Lieutenanten Armfeld des honom meddelte egenhändige ordres eij behörigen exequerat, med mehra, som jag mig nu eij så rätteligen kan erindra, däröfwer jag då min underdånige berättelse så aflade, som det med min Eed ock samwete war ljkformig, icke desmindre gick dock hans Maij:tts nådige swar och utlåtelse endast derpå uth, att, så wida den Jämtlänske arméens återmarche ifrån Norje, för bristen på underhåld under wägen, icke utan des största ruin skie kunde, det fördy wore nyttigare ock med hans Maij:ts förra ordres ähnligare, den utj Norje ock det Drontheimske gebietet så långt skulle inryckia som den nånsin kunde, samt sökia sig att bemächtiga Staden Drontheim med de der intill befintelige forts såssom ChristianSteen ock Munkholm jemte hela Stifftet, elliest skulle ingen menskia tänckia på någon återkomst,

*) Armfelt hade af förhållandena ansett sig tvungen att från Værnæs, 20—30 km. från Trondhjem, d. 21 Sept. draga sig tillbaka till trakten af Levanger och Værdalen, hvarigenom han likväl förlorat mer än 40 km. terräng och hvad värre var tillfälle att öfverrumpla Trondhjem innan örlogsflottiljen hunnit dit anlända.

uppå hwilka alfwarsamme ordres jag då utj underdånighet anhölt om hans Maij:ts skrifftel. befallning, men ernådde till swar, jag wore ju så länge redan General Adjutant ock borde weta, att jag beklädde ett sådant kall, den mera än ett bref anförtroddes, altså behöfde jag icke heller nu något skrifftel. attestatum, utan General Lieut. Armfeld wore plichtig att föllia, det å högst bem:de hans kongl. Maij:ts wägnar och utj des höga namn jag honom muntel. till kiänna gifwandes warder, effter detta utj några timmars tjd med hans Maij:t plägade nådigt samtahl, begaf jag mig utan widare uppehåll strax på återresan, och effter en öfwerstånden mödosam och farlig resa, den jag ensammel. och genom betiening af den då inrättade rennposten längst åth norska gräntzen till Dufwe Skantz och derifrån widare öfwer de bekante beswärliga norske fiällar, till fots förrätta måste, anlände jag utj 10 dagars tjd hoss H. General Lieut. Armfeldt, hwilken med arméen wid en ort Werdalsörn kallat, cantonerade, som war öfwer 100 swenska mihl ifrån Strömstad. Några dagar effter min djtkomst, sedan bem:te H. General Lieut. Armfeld högstber:de hans Maij:tz ordres låtit skrifftel. införa, anträddes marchen med arméen *) åth Drontheim, hwarest och sedermera då warande General Adjutanten Grefwe Dohna **) ock öfweradjutanten Didron wid pass 14 dagar effter mig anlände, med sig förandes kongl. Maij:ts nådige iterata uppå de mig medgifne ordres. Huruledes det med altsammans widare aflupit, lärer H. General Lieutenanten Armfeldt, som jämwäl äger åthskillige hans Maij:ts med des egen konungslige hand skrefne original bref dess desseiner angående, förmodeligen sielf wid handen gifwa. Mehra weet eller kan jag om högstbem:te HögstSahl. Hans Kongl. Maij:ts förehafwande ock bedriffter, dem jag biwistat, nu upgifwa, mindre finnes hoss någon

*) Sista dagarna af Oktober.

**) Grefve Carl August Dohna, sedan 1706 i svensk tjänst, och Johan Fredrik Didron.

under denne mig nådigst anförtrodde Esquadronen, för hwilka alla jag wed det nyligen hållne Regementsmötet, Kongl. Maij:ts häröfwer till mig afgångne nådigste bref upläsa låtit, en uplyssning ock underrättelse, deraf Eders Excell. Excell. ock kongl. Cancelie Collegium kunde fatta någon närmare kundskap.

Jag framhärdar med all wyrdnad och zele

Eders Exell:cier Exell:ers
och kongl. Cancellie Collegij

Friedrichshamn
d. 21. octobr 1728. ödmjukaste tiänare

G. W. Marcks von Würtenberg.

TAL

HÅLLET I TOBOLSK

PÅ

CARL XII:s FÖDELSEDAG

D. 17 JUNI 1712

AF

DRABANTKORPORALEN, FRIHERRE

BROR RÅLAMB

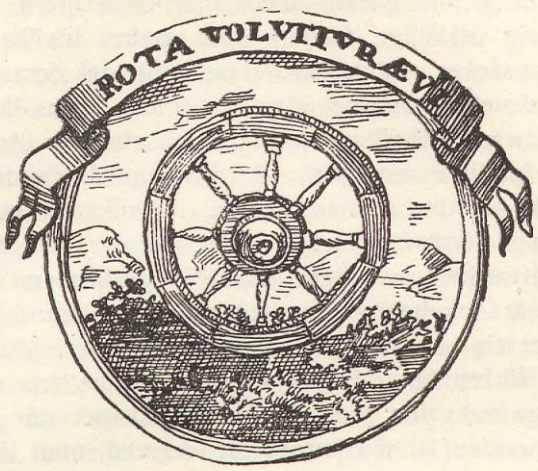

På Hans Maij:ttz Födelsedag
Anno 1712 den 17 Junj utj Seberiens hufvudstad
Tobolsco wed skeende musiqve.

Ädle och högt förnämme närwarande åhörare.

Att ingen ting så likmätigt dygden är i menniskiors hiertan inplantat af gud, dels omedelbarligen dels genom den naturliga lagen; att inttet är så skickelig genom folks och länders egne förordnade stadgar [in]rättat, som icke den i hwarjehanda arghet sig förlustande anden derjemte hafwer på illfundige sätt utstrött fördömde lärares ogräs, [det] är icke allen från älste werdenes tijder, utan och ännu dagligen kundbart nog. Isynnerhet yppas des on[d]ska utj de ting hwarwed någon helighet är eller ett maijestettz wäsende beskrifwes med stora egenskaper och ärenamn så wäll af alla konungars konung sielf, som genom länders och follks egne öfwerdragne rättigheter till

främmande af undersåtares wällstånd och wällfärd. Härwed infinna sig åtskillige förderf eller andar, hwilka med ett smikrans såcker döllija ett satans gifft, det deras redskap eij allena sielfwa insuget utan och sedan deras läriungar i estatz förwände Politia och hofmäns scholarer utgifwa för en stoor politisk hemlighet. Att förtijga mångfalldige andra läror, will iag den allenast nämna, i hwilken kongl. rättighetz grund förklaras bestå i sådan oomskränckt mackt, at såsom öfwerhet är ingen annan än gudj allena underkastadt, så är och henne effterlåtet allt hwad henne hällst lyster, ware sig så ondt det will och der hos wjd ingen lag eller rätt förbunden. Desse smeke-andar betiena sig fuller af det språket: den som står mot herskapet står och mot gudz skickelse(1) willijandes de dermed utan åtskillnad draga all mackt under detta språk, men förgiäta att följande ord klarligen wjsa [det] ingen annan mackt eller härskap på det rum förstås än det rättwist är: ty de som wälldet hafwa äro icke dem till räddhoga, som wäll giöra, utan dem som illa giöra; de goda få af öfwerhet prijs, warandes de gudz tienare oss till godo till att icke bära swärdet förgiäfwes, hemnare honom till straff som illa giör(2). Såsom utan ett borgerligt regemente eller öfwerhet inttet regemente, inttet mänskeligt sällskap, inttet lif kan bestå, alltså följer oemotsäijelig deraf: när öfwerhet giör emot förberörde språk, så kullkastar hon ett regemente, förstörer menniskiors omgiänge, giör lifwet långt odrägeligare än döden, och kan alltså egenteligen att tala, icke kallas af gud insatt. Det nekas inttet att fuller på gudz wägnar fordom en prophete betygade judarna en sådan kånungz rätt, den öfwer dem råda skulle, att follket skulle vara hans trälar, deras bästa åkrar, wijn- och olljegårdar gifwas hans tienare(3), med hwad mera der anföres. Men så är [att] wetta, det war inttet någon omedelbar och så fullkommen rättighet, som skulle städze i sådant warande förblifwa, utan det war en tillåten rättighet [ett] gifwande af gud till judarnas wäll-

(1) Rom. 13.

(2) ibidem

(3) 1 Sam. 8.

förtiente straff, effter de, förkastandes gud, begiärte sig en kånung på det att när folket ropade /: märker orden :/ öfwer sin kånung, så skulle herren den tijden inttet höra dem (4). Sedan genom flere kånungars eget wålldsamma föröfwande och sin myndighetz missbrukande, blef det en ond sedwana. Een annan werdz-wis skrifwer så: den regerande bör wara af naturen ren och klar, och den mackten hafwer fullkommen utj dygd; en sådan kallas och är rätteligen en kånung. Såsom nu denna rättighet består utj follks och länders roo samt goda tillstånd, så wjda möijelighet tillåta kan, alltså är och effterfölgden deraf kånungars största herhålld [ɔ: härold] af deras beröm och låf. Hwars ut-tal sig will förmäta att den utföra, så hadde iag i så förnämt och folkerijkt samquäm wist största orsak at fruckta, det skenet af hwad iag ärnar uttala genom min owitterhet kunde skymmas och dess ärefulla wärde för mycket genom min ofärdige tunga stympas. Jag täncker om kånungzliga gåfwors beskrifwande för en regerande herre högst nödige *) teckna wår sällhet att slijka finnas hos wår kånung. Jag ärnar och med korta ord om gudz försyn med menniskeliga ärender oss sedan inbördes upmuntra till försäkran af wårt elendes ändring. Ehuru nu mitt sinne wed detta ärende swäfwar i twifwelans owisshet i synnerhet effter på så långsam resa sedan min hitkomst **) mig allt för kort tijd öfrig waret at tillbörligen och med mogenhet låta tanckarna arbeta med så högt ämnes drifwande. Likwäll uprättar och bekräfftar mig herwed inttet mera änn det att iag skall hafwa äran att föra ordet inför så förnämt samquäm, hwilketz ädla efftertanka lärer eij allena dömma hurudant et ting är effter dess egenteliga wäsende, men eij

(4) 1 Sam. 8.

*) I sin dagbok har Kagg antecknat att ämnet för talet var »om kongl. gåfvor för en hög herre högst nödige». Härom har Pihlström ingen anteckning utan säger blott att öfver 500 officerare voro samlade.

**) D. 24 Maj återkom R. från en vinterresa till Moskva för att hämta penningar till fångarne.

iust effter den som derom talar, utan och dess brinnande kiärlek och wördnad för kånungen, med millt omdömme förlåta min swaga förmåga, hwilken med ofullkomligt tal under så stort arbetes börda heldre neddukar än alldeles aflåter på närwarande dag betyga min underdåniga plickt och med landzens allment nijtälskans suckar förknippa wår längtande önskan.

[En konung behöfver:]

1) Ett så billigt och rättwist sinne att i anseende till någon nyttig willighet för landet eller för dem med honom stå i förbund, ja och under tiden för sin fijende offta waret beredd både säia och giöra [hvad] som elliest wore honom sielf eller dess tycke emot. 2) ett widt begrepet minne att påminna sig sina undersåtares mångfalldiga torfftigheter, [och] till att wed första åseende wetta deras namn och ansökning. 3) Här behöfwes widt förstånd sträckandes sig till utwärtes ärender: i regementzståndet, wed handel och wandell, hwarijehanda estatzläror och maximer, gräntzfästningars indragande wed nya länders bekommande eller andra orters befästande till säkerhet och till swårhet för fiender at anlända till, än mindre till at bestrida. 4) Ett förstånd, som wed inwertes och innerliga saker *) insluter, så att tahla, sig sielf och, i ett kort sammandrag, det nödigaste af ett rikes hemligheter 5) en nijtällskan att fördrifwa all fallsk gudztienst, utrota gudlösa och widskieppelig i swang gående sedwaner.

Nu återstår med korthet att tahla om gudz allwjsa försyn, huru den wed alla tingz lopp och ändring hafwer sina wissa orsaker. De gamla hwilkas förstånd med willfarelses mörker ännu war omhylt angående gudz rätta kundskap, woro i skillacktige meningar, och såsom de på ingen fast grund hade sig att stödja utan på hwarjehanda

* Vi skulle säga: inhemska och inre. Talaren älskar tavtologiska upprepningar.

meningars påfund, så wankade de hit och dit lijka såsom bland drifwande wågor. Enär de, säger en skalld (1)

(1) gref Gyllenstolpe.

Till himmelen häfwa
sin ögons lilla lius
Af förundran de straxt bäfwa
öfver ett så präcktigt hus.
All des byggnad, skick och prydnad
Wijsa dem omätlig mackt
Som allt har i så stor lydna
Och i så stor ordning brackt.

Men wed åskådande på den undre werden och under månens cirkel-ring huru där all ting wore förändring underkastat,

Huru allt, skiönt det wackert gläntzar,
Måst dock tijden ändra allt.
Huru natt till dagen gräntzar,
Wintren giör det warma kallt.
Att werldzkretz består af kroppar;
Kroppars ållder har sitt måhl —

föllo de i så gudlösa tankar at en del alldeles nekade gudz försyn, en del åter tillstodo henne wäll wara [till], men allena wed himmelska och öfre ting, derwed de nedrige och her på jorden [warande] ingen del hadde utan [woro] ostadighet underkastade, allt som lyckans owisse tillfällen hände. Andra, märckande dagz och nattz skifften, åhretz ändring i sina fyra ombyten, wissa tijders af- och tilltagande med mycket annat oräcknelig, doch till menniskians nytta tienande, stodo i häpen förundran och efftertanka och att så wislig inrättadt ordning omöijeligen kunde hafwa sitt ursprung utan utaf en gud, men likwäll mycket förwillades i sine sinnen då, när, i menskliga och werdzliga saker yppade, så mycket hände, det de effter sitt gallna omdömme

förmente strjda mot gudz wisdom och godhet. De giorde så orimmeliga slut: war guddommelig försyn och styrelse i jordiska saker, så wore en ofelbar effterföllgd, dem godom skulle gå wäll, men dem ondom illa; men effter wederspelet gemenligen finnes, så att smälek, fattigdom, landzflycktighet, undertryck, olyckor, regenters och rijksens fall eller åtminstone swåra stötar och hwad mera dylijke wara kan, träffa så snart, ja offtare de goda och wällinrättade regementen, men wällstånd, framgång, lycka dem, som effter menniskiotycke slikt inttet förtiente, så kallade somlige lyckan obillig och orättwjs, de ondes moder, men godes styfmoder. Andra kallade henne blind och dåracktig, som snart onde, snart gode utan åtskillnad ophögde och till största eländes afgrund nederstörte. Hände något lyckligen dem goda dömdes wara, men straff och märkeliga hemsökelser dem, som genom ogiärningar missbrukat gudz tålamod och i sin högfärdz blindhet fortfaret som en yhr och kollrande häst, då sade de en gud wara till, den omsorg bore för menniskiowäsendet; men skedde det twärtom, så wore antingen ingen gud eller och wore han hård och orättfärdig. Med ett ord sagt: inttet war så ringa och af slätt wärde som icke gaf desse lättsinnige tillfälle att fälla der om gudlöse tankar. Jag täncker nu inttet med skiähl wederlägga så fallsk lära, effter wj alla gudj lof härom bättre uplyste äre, utan will kort insluta all förändring och undersam skickelse här på jorden effter gudz försyn, hälst med stora regementzärender, i fem besynnerliga *) ordsaker.

Den 1 är otwifwelacktigt den, at de som förrätta store och märckwärdige gierningar, måge med sitt lijdande och hårda anstöter lära, att eij förgiäta sin egen swaghet och således högfärdas, utan sig förnedra och erkenna, att all deras ära och lyckas framgång herrörer eij från deras klokhet och handawärck **) allena utan af gud och dess nådiga wällsignelse.

*) särskilda.

**) skicklighet.

2. Att andra menniskior eij måge om store fatta högre tanckar än deras mensklighet tillkommer, men lätteligen skeer der olyckor och swåra fall icke betygade dem wara menniskior såsom andra, fastän gud behagar bruka dem till särdeles redskap.

3. Lyser under slijka anstöter så mycket mera gudz allmacht och uppenbaras hans stora wärck, hwilka till werdenes största förundran offtast således utföres, nederbuckande gud mången under olyckan till att sedan honom så mycket härligare upresa. Fördenskull läses betänkeligen gudz upmuntrande till Paulum, at han i sin förföllijelse skulle låta sig wara nog åt hans nåd och kiärlek, alldenstund iu swagare han wore och ju mera han lede, dess mera yppade sig gudz mackt.

4. Genom så hård pröfwesten öfwas tålamodzdygden att i dagzliuset komma skall, om ens nijt och ifrige fijknad warit mera för gudz heder, för riketz nödigaste bästa änn som för enskyllt nytta eller blått anseende och ärebegiär skull. Hafwer det förra warit, upmuntras man af motgången än mera och blifwer brinnande, men det senare winner den fruckt, at ens wäsende såsom slagg och orenlighet ifrån gulldet i ellden skiäras och renas.

5 och sidst lemna stora ändringar och menniskiors snafwande en warning och påminnelse att bättre känna sig än tilläfwentyrs förr skiedt hadde och således förbättra felet, för ogierningar beflijta sig om dygd, [för] förmätenhet bruka försicktighet, för en alltför stor förtröstan på lyckan eller sig sielf bruka warsamhet och wäll öfwerlagda råd.

1. Såsom tron är grundwahlen till alla andra dygder, så will iag deraf begynna hans Maij:ttz låf. Man wet i stora konungars hof mycket giängze wara sådanne håfmän, som sökija att att rätta regerandes troo och religion effter egen nytta, sällan underkastandes sin båtnad under religionens och et regementes nyttighet. Men gudj ära: hans Maij:ttz högsta omsorg är det at behålla en reen tro, skiä-

rad ifrån hwarijehanda insmygande irringar. Kunnandes hans Mt med skiähl låna till sitt roos Davidz ord: att dess fötter alltjd gå på rätta wägen och att han wällsignar herren i församlingen. I kyskhet och wördsam frucktan för det guddommeliga Maij:t blifwandes eij allena *Troon* orörlig *) under swåraste wäder utan och så mycket mera tillwäxande som begiärelsens heta och brånad qwäfias.

2—3. Hans Maij:tz måttelighet och märckeliga sinnesstyrande anser alldrig med ynnest dem, de icke späckt lefwat i rätt och fredlighet, så må ingen wara så dierf at sig undraga för god ordning och ärbar lefnad, der han icke will wara nåden förlustig.

4. att hans maij:tz sinne är utj alltijd lijka stånd, herre af sig sielf, det kan hwar och en besanna, som honom rätt anseer och [af] dess ansichte således dömma ho hans m:t är, nembligen det han [är]

6—7 **) en kånung, hwars opsyn wärfwar wördnad och är en öfwerman af de swåraste rörelser.

8—9. Redlighet i sina ord och fasthet i sina gierningar. Wed ährenden till landzens bästa eller wisst krigz måhl ho weth

10. dem icke skedde warit hos hans M:t med den hemlighet at saker försportz eij allena i fullt arbete ställte utan och offta redan i utslag förr än en ens wettat dem hafwa warit att påtenkas.

Såsom rättwisan gör kånungar starcke och att fruktas före, så att hwad wapen dem förswara utwärtes ***) måtte, det befästa dem inwärtes lagliga stadgar, alltså

11. är hans M:tz willja oåtskillelig från rättwijsan. Inttet är öfwer hans mackt utan nåd allena och det goda han genom milld- och barmhertighet kan giöra undersåtarom när han både af rätt och lagens stränghet öfwerwinnes och

*) orubbad.

**) 5 öfverhoppad.

***) Genom tydlig misskrifning står i handskriften: inwärtes.

wid rättwisans skeppande hafwer anseende på nåden, derest han finner sitt rum. Att

12. hans M:t hafft arbete och möda, att beställningar äro hans förnämste roo och nöije, det behöfwer iag så mycket mindre at widlöfftigt utföra, som både wj alle närwarande waret dertill ögonskienliget wittne, som och åhr från åhr wed hans maij:tz regeringztijd lägga sanningen solklart för allas ögon. I första sin regeringz begynnelse, då allt stod at fruckta och war likasom waklande, har hans Maij:t under stort arbete, doch med stor hast och lycka åhr 1700 dempat den Hollstenska ellden förmedelst twingande till fred. Med ännu större beswär likwäll [med] hastighet näpste han sina fijender när han innan åhrs förlopp först den 20 November s. åhr nederlade ryssarnes hoop, som stoor och mycken war, sedan 1701 d. 9 Julii ur fälltet slog den saxiska mackten och från Liflandz gräntzer alldeles föriagade.

13. I så de wicktigaste som mindre saker är hans M:t sielf sin förnämste betiente, alltjd hafwer [han] anwändt sin tijd till wårt behof så att för honom lijten frij tijd eller timmar waret. När mången natt har dem tröttom waret en hwila och stiernorne på himmelen glimmat, i stillhet gående sitt lopp och hela naturen hwijlat i bekymmerslös *) sömn och dwala, då hafwer likwäll Sveas crona Carl den XII allena och ensam i sitt tällt eller kammare mången gång wakat om oss och sitt rijke. Med korthet att säija: hela hans Maij:tz bekymmersamma regementztijd har witnat honom wara oförtruten att öfwerantwarda sin höga person till mödosamma krigzarbeten, att utstå både tijdens och himmelens omillda wäder, att lasta sina axlar med andras bördor, för andras frijhet träla och fara illa, iämwäll ännu med tusend bekymmer öfwerhopas och tyngas till landetz trygghet.

*) Handskriftens *bekymmersam* tydlig felskrifning.

14. At tala om hans Maij:tz hieltemod finner iag för onödigt, emedan wj som öfwerlefwa och honom föllgt äro dertill lefwande wittnen. Hans stora gierningar åhr ifrån åhr tala derom med stor wälltalighet och skola lemna framtijden en häpen förundran huru gudz försyn under- och milldeligen beskyddat hans Maij:ttz dyra persson, som allt för offta satt sig i största faror och frjmodigt wågat sitt lijf. De många och store wundne segrar bekräffta sanningen och fijenderna genom sina nederlag hafwa måst besanna, att såsom hieltars mod offta så mycket förmår som starcka fästen och stora hährar, så hafwer det och med gudz wällsignelse och hielp giort i slacktningar utslaget. Ett sådant mod kan

15. eij annars änn: i twifwelacktiga ärender wärka försickt- med kallsinnighet blandad, i lyckeliga mått- och beskedeligt sacktmod, i olyckeliga åter den sinnesstyrckia, som med grundställt tålamod allt drager, med beständig förtröstan hoppas bättre, wördsamt öfwerläggande [att] emedan gudz allwjsa försyn allting styrer, så fölljer och deraf utgången allena oacktadt all menneskelig klook- och försicktighet. Att

16. hans Maij:tt med wjs- och mandoms krafft twingat fienden på oförmodat sätt till fred, det betyga det Travendalske och Altranstadtz slutne fredzfördrag; men att sedermera fredzbrott skiedt, wjsa [att] ed och giorde afskied litet kosta *) dem, som genom mindre lagelige medel åstunda draga till sig en crona.

Sällt är då wårt land under så högt [be]gåfwad kånung, som i mot och med förtienar ett storhetz namn: stor i sina sinnesgåfwor, stor af hieltemod, stor i sina anslag, men än större af den kiärleks pant och trohet han är försäckrad om i alla trogna undersåtares hiertan. En kånungz lycka är wäll att intaga städer, winna slacktningar,

*) besvära.

wara fruktad af sina fjender; men större lycksalighet består derutj, att wara af sitt follk ällskad, besittia deras hiertan och genom det willigt hwad de hafwa i sin förmågo. Hela riketz timmeliga wällfärd är då Eder, o store kånung anförtrodd; såsom på en allmen landzens faders axlar liggia edert rikes angelägenheter, edra undersåtare i oss och wj i dem skudda med underdånig tillförsickt wåra hiertan i edert skiöte, försäkrandes oss med otwiflad förtröstan [att] Eders maj:tz öron med hiertelag wisserlig påminner sig oss, åtager sig wårt åliggande och att gudz ofelbara hielp skall snart giöra ett med Eder mannakrafft till att förswara oss och snart utur wanheders stofftet igen till ähra ophöija.

Men iag förmärcker, förnäme åhörare, att öfwer mine så försäckrande ord en och annan opstijgande tanka förändrar edra ansickten, hwilka, ehuru innom tysta munnen inslutne, dock genom särdeles teckn för[e]kasta mig eij allena en fåwitska, utan och i gemen förmätenhet, i det iag med ögonskenlig [o]lycka och i allas tycke ännu utj widt fällt stående och af största owisshet af ändring [befintlige förhållanden] mig understår liksom drömma om lycka och wällgång. Det är wäll wisst nog: genom gudz outforskeliga beslut*) hafwer Swea rikes skepp af starck storms owäder drifwetz på en hård olycksklippa och lidet skepzbrott så att största hopen af oss änn åtterblifne lefwer i dagligen qwällijande frucktan, att samma owäder oss eij stöter i afgrundz diup, dädan skeppet eij kan räddas änskönt fremmande hielp skulle brukas. Jag gifwer med, effter utwärtes anseende tyckes wåra saker stå på högsta undergångztrappan och hänga allena ytterst wed et litet hopp, wj höra många städer i wårt land intagas, byar upbrännas, länder sköflas, många af män och qwinnor med barn bortföras i träldom. Wij hafwa pröfwat huru liten grund är att bygga på lyckans fagra utseende och huru

*) Rättadt från den ibland rätt flyktiga handskriftens meningslösa: ord. forskel. slut.

ens kånungz alldrig så stora egenskaper eij mäcktige äro att frija från lyckans nycker. Wår ähras sool lyste på swänska horizonten härlig; wår lycka bestörte och förbistrade andra länders brukande[?] at deras afwund, ehuru gierna [de welat ej] *) kunde skenet skymma. Men för 3 åhr sedan hafwer hon sig under tiockt olycksmolln förmörkat, mollnetz dunder och blixt på åtskillige orter nederslagit, i det flera olyckor sig yppat genom andra fijenders ökande, de i sådant grumligt watn giort sig räckning af rijkt fiskefänge. Wij påminna och oss den oro med synnerlig ängzlan med hwad [knapp] lycka genom fahrlige ödesmarcker och farlige wägar hans M:t faret sedan olyckan sättade honom på ett så hårt proff [och] förde till en aflägzen och främmande ort, derest mycket få af hans egne kring honom woro. Detta allt bekenner iag lijka med eder, läggande och detta till: så hafwer gudz allwijsa råd behagat i högsta loppet hemma wår lycka.

Likwäll: i tro kallar iag inttet min förtröstan [dårskap], ty efter hoppet, när det synes, inttet är något hopp, så förlorar iag i ingen måtto min förtröstan, utan hoppas i mitt sinne genom gudz nåd den warda oöfwerwinnelig. Gudz underliga försyn frällsar offta många menniskior, land och rike eij förr än sedan de sig på sin afwäg känt, kostandes dem undertijden till deras effterföllijande wällfärd lijf eller ägendomb eller länders afstympande, på det, såsom sagt är, eij opblåst tanke skall förföra sinnen, utan gudz mäcktiga hand i allt spörijas. Den eij allena förer ett follks regemente till [ett] annat, då han dess säte förstöra will, utan underligen giör ett rike genom sielfwa olyckan större och härligare än det tillförende waret. Den store gudenz swärd krigar på dubbelt sätt: till hämnd och till förswar. När ett land och rike sig försyndat, swäfwar öfwer dem ett hämdeswärd, så att det far genom landet, att både follk

*) Tydligen ha dessa ord öfverhoppats.

och land och fää warder förgiorde. Då klingar swärdet at hiertat förskräckies och huru bläncker det och hugger åstad till slacktning (1). Men när rijket sig bättrar, då är herren, en herrans förste som wijs är, kommen, brukande swärdet till förswar och som den rätt[e] krigzmannen strijder för rijket, släcker sitt mod på sina fijender och med sin hand förgiör dem (2). Allt derföre ehuru swårt utseende allting hafwer i wåra ögon, så ware doch långt från oss att förtwifla på den nådige gudenz försyn, utan snarare stärckandes oss genom stillhet och hopp lof[wande] oss att få glädijas der öfwer at gud oss ihogkommit och att han alldrig förlåter dem han ällskar (3). Andre måge giöra sig spetzige omdömmen effter sin hierna öfwer kånungens dröijande på den widt aflägsne orten; de måge kalla hans wjkande *) med hwad namn deras kynne hellst lyster. Det är nog, hans Maij:tz hielte-tapperhet, hans anslagz renhet, hans rättwjsa saks rättmätighet tala för honom inför hela werden; warandes [åt de] af nyfijkenhet kitzlige sinnen allenast sagt, att en stor anförare behöfwer eij rätta sine anslag effter allt hwad som säijes, eij heller låter han sig irra af gemehna mans eller hwarjehanda omilda ryckten, emedan ändalyckten och eij begynnelsen i fördollda och mörka saker skall giöra ett fullt slut.

(1) Ezek. 14, 21.

(2) Exod. 15, 2 Sam. 24.

(3) Esai. 30.

Förundrer derföre inttet eder, förnäme åhörare, [att] iag ännu, i min hos eder inbillade förmätenhet, kallar wår stora olycka wår lycka. Motgång, [e]huru swår och bitter, är antingen en säker wäg att påminna enom sin plickt och ändra till förbättring hwad felat är, eller och att pröfwa sinnen såsom gullet genom ellden eller till att straffa. Ty gåendes förbij allt jämförande herwed i andelig måtto, effter hos hwar och en wällbetänkt des samwete lär vara en krafftig predikant nog, rädes iag inttet, med förtröstan och muntert sinne, giöra sådant slut: skola wj hädaneffter wara

*) öfver Dnjepr.

[ett] i nåde ansett folk och land, skall en fölljande sällhet winna åter klarhet hos tröstlöse länder [inför dem] som eij allena wed wårt fall, med skrifften att tala, trötte äro för sina anslags skull till wår undergång*), utan och af förmätet högmod eij kunna fatta i hiertat eller tänka der-
(1) Esai. 47. uppå huru det skall gå med oss i framtijden, (1) [så] hafwer nästan eij annars ske kunnat änn sådanne olyckor måst sig tilldraga. Skall gud, den store strijdzhielten wjsa at han will härefter beskydda oss emot wåra fijender och wår sak uträtta, så har straffet måst gå förut på det wj deraf från wår willo till erkiäntzlan och betenksam ändring komma, [att wi] måtte lära huru lätt det är att förlora en gudz wällmente nåd, som och bewekas att grijpa till medel, mäcktige att blidka gud, hwilken werldkunnigt giör sina straff wara dem förbättradom eij till onåd.

Men**) at kunna med förtröstans hand tillschrifwa sig Herranom och således giöra sig förwissade om en tillstundande sällhet, så återstår detta allena at önska, at wj alla i gemen och hwar och en i synnerhet måge af olyckan opwäckias til wishet [och] icke genom otacksam hårdnackenhet till wrede widare wäpna emot oss sielfwa både himmel och jord. Jag kan intet underlåta at här in-
cons. de la sagesse de Salomon. föra en lärd mans grunderike tanckar, utj hwilka han wed det namnet synd öfwer menniskiors giärningar således sig utlåter: det slätteste tillstånd en menniskia kan [be]finna sig utj, är då hon sig grofweligen försyndar. Det äro äfwen stora synder eller ogiärningar, som bedrifwas twärtemot de heligeste stadgar af naturen, som yppas i en otacksam menniskias hierta effter födelsen mitt ibland des återlösnings

*) Den oklart uttryckta tanken är den, att, liksom när olyckan plötsligt kom öfver det stolta Babel, »som var trött för sina många anslags skull» (Esaias 47, 13) så skall Sveriges upprättelse förvirra och nedslå dess många ovänner.

**) Det följande stycket är i handskriften utmärkt med större och latinsk stil samt omsorgsfullare skrifvet.

nådewällgiärningar, som efter löfte af förbättrande och sedan wunnen förlåtelse rotas ånyo, som ökas och fördubblas genom flere resors fallande, som tillwäxa i storhet genom det de icke straxt blifwa straffade; som förhärdas genom tucktan, som under öfwerhopande af bedröfwelsers, olyckors och hårda strafs swåraste bördor, likwäll så mycket tilltaga att de, sig förwandlandes utj uppenbara förargelser, bespåtta allt hot, begabba rättwisans mackt och wällde. Änteligen: de äro [de] största ogierningarna, som ännu [tyckas] wara bland *) en försmak af helwetes elldz första låga, det är, att när inwärtes frätande förwitelser och förtwiflans ånger äro i hiertat, man lickwäll, under sitt warande hårdnackenhetz raseri, inbillar sig wara förborgad för gudz ögon och händer, effter lagens och öfwerhetz stränghet näckas en [!] trotsar himmelen och öfwerantwardar sig till hwarjehanda laster, af oförskämdhet, af gudlöshet och oförnuftighet, i det ställe man borde blyas för sin skam, bättra sina giärningar, fly till nåden och sedan kofras i det goda så mycket som man tillförende ondt giordt hafwer.

Har wårt torra wandringzträd **) nu i dessa tre åhr hindrat en nådes och wår frälses fruckt, så låtom dock nu wår wingårdzman, som med olycks-spadan kringgrafwet det och många rötter dels bortrifwit, dels afhugget, men sedermera med åtskillige nådestecken det giött, nå sitt ändamåhl, så att det utj betenksamhet knoppas, i kofran af skickelighet grönskas och förmedelst dygdens fruckter winna wingårdzherrens nåd och behag.

Låter och den gamla swenska mannatrohet eij förkolna, i det man antingen med en milld ursäckt nästan som hemligt förswarar ett trälacktigt öfwerlöpandes wilkor eller och i ord och oenigt sinne wjsar ett onöije och liksom leda för sin första herre att derigenom förskaffa sig den andras

*) Misskrifning har vållat omening.

**) Vingårdsträd?

ynnest *), utan faste och stadige i wår plickt wänta gudz fullkommeliga utslag, men alldrig samtycka att erkänna en ny herre förr änn man alldeles förlorat den förste. Wäll wetandes att om sådanne ostadige sinnen och wäderhanar
Casiodorus. heter [ɔ: gäller] hwad keijsar Teodoricus fordom sagt: huru will den wara sinom konung, som är en blott menniskia, trogen, som inttet bewarar sin tro emot sin gud och håller den ed han inför honom giordt. Såsom inttet större tröst lindrar olyckors smärta, ingen fägnad giör swårheten drägeligare, änn när ett samdräcktigt sinne wed alla ting, synnerligen som utj tuckt och ähra är ibland dem, som genom ett lika willkors band lefwa med hwarandra tillsammans och under lijka ädelhet, förmåner och plickt stå under en konung likasom [en] kropp förenade. Ty bör ett sådant endräcktigt hierta under oss alla och sådane gierningar, likmätige med de af konglig nåd oss förunte willkor, wara oss så mycket angelägnare och ömsintare, som wårt tillstånd kräfier ett enighetens band och hwar och ens wilkor, som dels konglig nåd, dels naturlig ädelhetz börd en satt utj, fordrar en anständighet **). Den giörer sig owärd till ädel stam, den bär ofördient konglig nådes willkor, som
cons. de la Sag. de Salomon. sielf är obekymrad om sin heder, hafwer en lärd skrifwet. Hans ära består icke derutj att han bär namnet af det eller det hedersframsteg, eij heller utj hans sticknande att andra icke effter hans tycke lemnar honom sådant beröm och företräde som han skulle gierna åstunda, utan derutj att han rätteligen wredgas på sig sielf, när hans lefwerne giör honom hos andra föracktad. Grunden och förnämsta orsaken af hans misstycke bör wara, icke så mycket däröfwer att andra wetta ochså hans otillbörlighet, som däröfwer att

*) Bland fångarna hade några redan antagit rysk tjänst.

**) Maningen var icke obehöflig, ty sammanhållningen bland fångarna var icke den bästa och hos en del lämnade uppförandet mycket öfrigt att önska.

han så länge hos sig sielf kunnat tåla sitt oskick utan att det honom misshagat.

Men iag fikar till slutet och säijer allena: oartadom föllijer oarttad gierning, men wällbetenktom heder och samwetztrygghet i framtijden. Ähresam wandel är dygdsintes största åhåga, hedersamt opförande i skick och styrsamhet fångars prydna och alla deras wissa försäkran om nåd och befordran, som ähra i werden, belöning af dygden och tycke hos öfwerheten åstunda. Redlighet och tro blifwa alldrig waklande hos ett ährliget swänskt hierta; den äckta Swea-börd bärer, han ällskar sin öfwerhet af blott kiärlek, hans plickt är hans fägnad, hans lydnad des rätta frijhet och trohet är hans naturliga tycke. Att ällska sin kånung med lif och blod, i ifrige böner önska hans wällstånd, med wördnad ähra hans namn, med betencksam tunga föra om honom sina ord *) hafwer alltijd warit och skall alltjd blifwa alla redelige swenskas dygder, undersåtares förnämsta ära och största sällhet.

Men hwad skola wj isynnerhet, som sittia i bedröfwelsens mörker och fångenskaps uslaste tillstånd, på denne dagen till ett underdånighetz offer läggia för Edra fötter o stora konung, uppå hwilcken allas wårt [hopp] bygger sin förtröstan och utj Eder med alldra största längtan förbidar sin förlossning? Hwad håfwor kunna wäll komma ifrån dem, hwilka mångehanda swårhetz anstöter tidast anfalla, hwilka fattigdom och blåtthet trycker och de ädla sinnens förra kryhet till ett försoffande mod nedkufwar? Doch, som kånungar och förstar hafwa derutj lijka [sinne] med andra, som äro långt under dem, att de taga en önskan och offer, så snart af den arme som af den rijke, och att

*) Bittra ord ha tydligen fallit bland obändigare eller mindre lojala fångar. Såvida de vid Perevolotjna svarade *nej* på frågan om de ville slåss, hade de visserligen sig sjelfva att skylla, men de hade dock nu en ursäkt i det tunga trycket, som de, som skrifva otidigheter långt efteråt, sakna.

den enas ringhet så wäll som en annans naturliga gåfwa och skickelighet äro dem lika behagelige och med lijka nådesynnest ansedde. De små offerkakor hafwa sitt wärde och sitt behag, så wäll som de stora bränneoffer eller så kallade hundradefallt offer.

Wällann, iag wet med inttet bättre gåfwa till wördesamt fijrande af denna dagen sluta mitt tahl, änn med den brinnande och troliga önskans bön Davidz 20 psalm mig stafwar före och hwart redeliget undersåtares hierta med förente suckar beder (legatur) *).

En psalm Davidz til at föresiunga.

2. HERren höre tigh i nödene: Jacobs Gudz namn beskydde tigh.
3. Han sände tigh hielp af helgedomenom; och styrcke tigh vthaf Zion.
4. Han täncke vppå all tin spijsoffer; och tin bränne offer ware feet. Sela.
5. Han gifwe tigh hwad titt hierta begärar; och fullborde all tin anslag.
6. Wij frögde oss at tu oss hielper: och i wår Gudz namn rese wij baneret vp: HERren fulborde alla tina böner.
7. Nu märcker jagh at HERren hielper sin smorda / och hörer honom i sinom helga himmel: hans högra hand hielper wäldeliga.
8. The andra förlåta sigh på wagnar och hästar: men wij täncke på HERrans wår Gudz namn.
9. The äro nederstötte / och fallne; men wij stå vprätte.
10. Hielp HERre: Konungen höre oss / när wij rope.

*) Eftersom det härmed angifves att psalmen vid tillfället blifvit uppläst, så har den också här afskrifvits ur Carl XII:s bibel in folio 1703.

Carolus. P.

ETT TILLÄGGS-BLAD.

FÖDELSEDAGS-LYCKÖNSKAN

AF

PRINS CARL

TILL

KONUNG CARL XI

D. 24 NOV. 1690

Carolus P.

ETT TILLÄGGS-BLAD.

FÖDELSEDAGS-LYCKÖNSKAN

AF

PRINS CARL

TILL

KONUNG CARL XI

D. 24 NOV. 1690

[Kasseradt utkast:]

Eftersåsom iagh hafwer fornummit at thet skulle wara E:r Maij:t födelsedag och iag kan intet med något annat infinna mig hoss E:r Maij:t så lefwerererar iagh fram thena sedelen i all undanigheet och önskar hr medh at E:r Mt måte lefwa manga tusende tåcka här födelsedagar alla Menniskior till frogd och glädie Gudh till eet gott behag och nöge.

Quoniam hoc est meo

Stormechtigeste Konung
aldrakiäreste H. Pappa

Efter såsom thet är min skyldigheet at infinna migh på een sådan glädiefull dag på hwilken dag alla Konungens undersåtare, ibland hwilka iagh een är, hafwe fått then hugnat at på thenna dagen är E:r Maij:t min aldrakiäreste Hr Pappa födder. altså önskar iagh at denne födelsedag måtte komma åfta igen med E:r Maij:tz min aldrakiäreste Pappas wälmåga, hwilken iagh och alla Mennskior må hugna sig öfwer, Gudh till ähra och heder, och oss alla till frögd och glädie.

E: Maij:tz
min aldrakiä H. Pappas
Undardånigste hörsamste
Son

Carolus P

Stoch.
d. 24 Nov.
1690

PERSONREGISTER.

Achmet III. 403.

Adlersteen, Göran, gen. krigskommissarie, landshöfding. 128, 159, 162, 210, 235 f., 277, 295.

v. Albedyl, Gustaf Ernst, öfverste, kommendant (hans dragoner) 59, 62, 68, 73, 133.

v. Albedyl, Henrik Otto, frih. öfverste, general. 385, 418 f.

Anrep, Gustaf, kapten. 40.

Armfelt, Carl Gustaf, gen.-löjtnant. 423 ff.

Arnheim, brandenburgsk gen.-löjtnant. 265 f., 267 f.

August II af Polen-Saxen. 16, 18, 38 f., 138, 153, 164, 209, 259, 286, 340.

Bandholtz, Abraham, kapten. 354, 384.

Banér, Johan Gabriel, frih., holsteinsk gen.-löjtnant. 246.

Baranovitz, litt. anförare. 302.

Barohn, Simon Daniel, löjtnant. 371—378.

v. Beijer, Joakim Kristian, öfv.-löjtnant. 186, 304 ff.

Bennet, Wilhelm? löjtnant. 115.

Berns, sax. gen.-major. 37.

Bildstein, Carl, gen.-major. 418.

Bjelke, Carl Gustaf, grefve, gen.-adjutant, öfverste. 391.

Boltenstern, Joakim Ernst? gen.-adjutant. 7.

Bom, kommissarie. 257.

Bonde, Eleonora Charlotta, gift Taube. 369.

de Bonnac, Jean Louis, fransk envoyé. 238, 244.

Borneman, (Borman) Gustaf Henrik, major, 343, 356.

Brandt, Adam Friedrich, polsk-saxisk general, 15 f., 17, 100, 133, 151, 177, 206, 259, 285.
Brandtlicht, fältbokhållare. 278.
Brause, saxisk gen.-major. 336 f.
Bromell, Olof, krigskommissarie. 222, 235, 290.
Bruce? (Bruuse), kornett. 324.
v. Buchwaldt, Kristian Albrekt, frih., öfverste, 240, 251.
Bure, Erik, kapten. 29.
Burensköld, Jakob, frih. öfv.-löjtnant, öfverste, general, 60, 64 f., 68, 73, 76 f., 80 f., 84, 89, 140, 178, 201, 204, 208, 284, (Isak) 285, 292.
Buturlin, Ivan Ivanovitj, rysk gen.-maj. 375.
Bünau, Rudolf, öfverste. 4.
Carl XI, 246.
Carl XII nämnes så ofta, hälst som en stor del af innehållet utgöres af till honom ställda bref, att en sidförteckning är opraktisk.
Carl, prins af Holstein. 222.
Carl Fredrik af Holstein-Gottorp. 370, 413 f.
Carlbom, kommissarie. 16.
Casimir af Polen. 16.
Cederhielm, Josias, sekreterare. 18.
Chambers, rysk öfverste. 374.
Chilkov, Andrej Jakovitj, knes. 374.
Clerck, Lorentz, frih., öfverste, gen.-major, landshöfding. 65, 257, 301, 311.
Comentowski, Stanislaw, voivod af Masuren, 327.
Conti, François Louis, prins. 18 f., 202.
Creutz, Carl Gustaf, frih., major, öfverste, gen.-major. 60, 68, 75 f., 80, 82, 85, 143.
Creutz, Claës, frih., kapten, 321, 325.
Creutz, Lorentz, frih., major, öfv.-löjtnant. 299 f., 301, 305 f., 308, 312 f.
Cronberg, Anders, ryttmästare. 336 f.
Cronhjelm, Johan, frih., kapten, öfv.-löjtnant. 47, 51.

Crusebjörn, Frans Johan, kapten, öfv.-löjtnant. 20 f., 379.
Cuypercrona, Pehr, resident. 186, 189, 216, 238.
v. Dahlheim, Carl Balzar, löjtnant, öfverste. 82, 155.
De la Wall, Carl Magnus, kapten, öfv.-löjtnant. 379—398.
Denmancourt, brigadier. 387.
Didron, Johan Fredrik, öfv.-adjutant. 424.
Dobrosolewski, regementarius. 328 f.
Dock(a), krigskommissarie. 201, 227.
Dohna, Carl Custaf, grefve, gen.-adjutant. 424.
Dorposki, polsk adelsman. 307.
Dubb, Lars, löjtnant, kapten. 48, 54.
v. Duderberg, major. 346.
Dücker, Carl Gustaf, frih., öfverste, general. 218, 220, 225, 244, 256, 268 f., 270, 272, 323, 366, 384, 387 f., 391 f., 394 f., 396.
Dücker, Hans Henrik, major, öfv.-löjtnant. 371, 388 f.
Eding, löjtnant. 76.
Edman, Peter, kapten. 385.
Ekeblad, Claës, frih., öfverste, gen.-major. 224, 246.
Ekecrantz, Sven, reg.-kvartermästare, 305.
Eldstierna, Jakob, öfv-löjtnant, gen.-kvartermästare 7.
v. Engelbrechten, (David Henrik?) kapten, adjutant. 420.
Eska, poststarosts fru. 15.
Fahlström, Ludvig, kapten, 395.
Falkenberg af Bålby, Henrik, kornett, ryttmästare. 228, 237.
Falkenhagen, Johan?, ryttmästare. 391.
Ferlemont, baron, 324.
Fitinghoff, Erik Göran, kapten, öfverste, gen.-major. 59, 63, 137.
Frankenberg, Kaspar Magnus, kornett. 389.
Fredrik I i Preussen. 243, 404.
Fredrik IV af Holstein-Gottorp. 14, 24.
Fredrik, arfprins af Hessen, generalissimus, 370, 412 f., 421.
Friedenreich, auditör. 288.
From, saxisk major. 187.

Frölich, Carl Gustaf, grefve, gen.-löjtnant, guvernör, K. Råd. 184, 188.
Funck, Johan, kapten, öfv.-löjtnant. 301, 310 f., 315.
Fürstenberg, major. 5.
Gadde, Gustaf, löjtnant. 382.
Galecki, *) Franciscus, voivod. 37, 318.
Geistel, saxisk kapten. 274.
Gerdeman, Salomon, 309.
Gerstman, fältproviantmästare. 7.
Glasenapp, saxisk öfverste. 68.
Granatenhielm, Magnus, öfverste. 201.
Grass, Arendt Fredrik, kapten. 390.
Grass, und.-officerare. 224, löjtnant 336.
Gripensköld, Magnus, kapten, öfv.-löjtnant. 36.
Grothusen, littauisk öfverste. 32 f.
Grothusen, Kristian Albrekt, frih. öfv.-löjtnant, öfverste, gen.-major. 337, 341, 356, 365, 383.
Güntherfelt, Gustaf Fredrik, löjtnant. 383.
Gyldenstolpe, Edvard, grefve, kornett, kapten. 334, 343.
Gyllengrip, Erik, kapten. 211.
Gyllenkrook, Axel, öfv.-löjtnant, öfverste. 30, 59, 381 f.
Gyllenstierna af Lundholm, Nils, frih., sen. grefve af Fogelvik, general, generalguvernör, K. Råd. 3 ff., 127, 263.

*) Som komplettering till noten förordet s. IV samt till s. 318 må här anföras att Galecki 1699 sändes till Stockholm för att å konung Augusts och polska republikens vägnar underhandla om bekräftelse af den Oliviska freden o. s. v. Dessutom uppgaf han sig ha i uppdrag att underhandla om närmare förbindelse mellan konungarna. Om det tillmötesgående svar han fick se Handl. rör. Skand. Hist. D. 34, där äfven ett roligt bref från O. Rudbeck till B. Oxenstierna om Galeckis besök i Upsala meddelas. Det handlar således här om ett fullföljande af saxiske ministern Boses uppslag från 1697 (E. Olmer, Hist. Tids. 1900). Det officiella Sverige var fullständigt duperadt. I Warschau lurade konung August M. Wellingk allt hvad han kunde.

Ett porträtt af Galecki, måladt under uppehållet här af D. Krafft, finns på Gripsholm N:o 483.

Gyllenstierna af Björkesund och Heljö, Nils, grefve, öfv.-löjtnant, öfverste. 76, 85, 155, 345, 351, 356.
Gyllensting, Johan, löjtnant, kapten. 48, 52.
v. Hagen, Albrecht Otto, öfv.-löjtnant, öfverste. 325, 328, 340, 353, 382.
Hainski, Johan Kristian, rysk gen.-löjtnant. 391.
Hall, Erik, kapten. 331.
Hall, ryttmästare. 357.
Hamilton af Hageby, Hugo Johan, frih., gen.-major. 368.
Hamn, ryttmästare. 68, 70, 72, 76, 84.
Haslinger, öster. general, guvernör. 11.
Hedvig Eleonora, enkedrottning. 367.
Heidenfelt, Gustaf, öfverste. 379.
Hjelm, Nils, gen.-adjutant, öfverste. 36.
Holmström, Israel, krigsråd. 309.
Horn af Ekebyholm, Arvid Bernhard, grefve, gen.-löjtnant, K. Råd. 325, 328, 333, 339 f.
Horn af Rantzien, Carl Gustaf, öfverste. 4 f., 7, 16 f., 66 f., 74 f., 76 f., 80, 145, 152, 155 f., 291, 333.
Horn af Rantzien, Henning Rudolf, frih., gen.-major. 371 ff.
Horn af Marienborg, Gustaf, frih., öfverste. 227, 233 f., 333, 341, 355 f.
Horn af Marienborg, Henrietta Beata. 405.
Hummerhielm, Alexander, frih., öfverste, gen.-major. 30, 33.
Hård, Carl Gustaf, frih. general, gen.-guvernör. 412.
Hård af Segerstad, Carl Magnus?, löjtnant. 380.
Jablonowski, Johannes Stanislaw, voivod. 107, 110, 260.
Irving, Alexander, fänrik, kapten. 48.
Jussuf, pascha, seraskier af Bender. 403.
Keyserling, löjtnant. 385.
Kiakowski, Johannes, polsk ensifer. 18.
Klinckowström, Carl Bernhard, kammarpage. 363.
Klinckowström, Martin, gen.-krigskommissarie. 24, slottshauptman *). 10, 225, 263, 267, 270.

*) Af ättartaflorna tyckes framgå att det är samme man, som omtalas under dessa olika titlar.

Klingenstierna, Casten, kammarherre. 372.
Knorring, löjtnant. 82.
Kock, fältkassör. 295.
Korniath, polsk adelsman. 88.
v. Krassow, Ernst Detlev, frih., öfverste, gen.-löjtnant. 4 f., 7 f., 22 f., 82, 308 f., 379.
Kruse af Kajbala, Carl Gustaf, frih., öfverste, gen.-major. 322, 387.
Kuhno, borgmästare. 7.
Kuhlman, rådsherre i Wismar. 185.
Lagerberg, Håkan?, ryttmästare. 69.
Lagerberg, Lars, kapten. 36, 83.
Lagercrona, Anders, frih., öfverste, gen.-major. 125, 157, 195, 201, 214, 250, 311.
Lagerfelt, Carl Gustaf, ryttmästare. 72.
Lantinghausen, Gotthard Henrik, öfveradjutant. 15, 312, 317, 364.
Lauson, polsk öfv.-löjtnant. 319.
Leczszynski, Rafael, gen. af Storpolen. 5, 11.
Leczszynski, Stanislaw, voivod af Posen. 11, 14 f.
Leijonhufvud, Axel Gabriel, frih., kapten. 263.
Leijonsköld, Carl Fredrik, ryttmästare. 67.
Leijonstedt, Anders, frih., envoyé. 327.
Leijonström, Johan, kapten. 379.
Lempe, Jakob, polsk adelsman. 6.
v. Leutrum, Carl Magnus, gen.-major. 396, 411—421.
Lewenhaupt, Erik Mauritz, grefve, lifdrabant, öfv.-löjtnant, 60, 63 f., 65, 73 f., 77, 81, 137, 144, 146, 156, 285, 291.
v. Liewen, Bernhard, frih., gen.-löjtnant. 22, 29, 162.
Lillie af Aspenäs, Johan Abraham, öfv.-löjtnant. 394.
Lilliegren, ryttmästare. 72.
Lilliehök, Gabriel, öfverste. 248, 297—359.
Lilliestierna, Henrik Gerhard, gen.-auditör. 270, 276.
Lind, major. 75.
Lind, ryttmästare. 85.

Lind(e), kommissarie. 116, 277.
Lindbrand, Samuel, kornett, 35.
Lintze (Lindsay), Erik, major, öfv.-löjtnant. 306.
Lode, Jurgen Johan, öfverste, gen.-major. 377.
Lubomirski, Hieronymus, kronfältherre. 16, 19, 61, 65, 67, 87 f., 89, 99 f., 103, 105, 118, 133 ff., 136 ff., 141, 148, 151, 206, 287, 328 f.
Lubomirska f. Sapieha, hans gemål. 101, 104, 107 f., 109, 111 f.
Lubomirski, kronkammarherre. 58 f., 153, 284.
Lubomirski af Lancut. 68, 139.
Ludvig XIV af Frankrike. 202.
Lybecker, Erik, ryttmästare. 345.
Malmberg, Petrus, utn. biskop i Westerås. 406.
Mandel, Carl Kristian, hofkommissarie. 25.
Marcks v. Würtemberg, Gotthard Wilhelm, gen.-adjutant. 422—425.
Marderfelt, Arvid Axel. frih., öfverste, general. 6, 9, 317 f., 327, 330 f., 333 f., 338, 341 f., 344 f., 349 f., 355, 357, 364.
Marskalk, Frans Kristian, gen.-major. 421.
Marschall, Carl Gustaf, frih., öfv.-löjtnant, gen.-löjtnant. 24.
Maximilian Emanuel af Würtemberg. 368, 382.
Mazepa, Ivan Stepanovitj, kosackhetman. 259.
v. d. Meden, Fredrik Otto, ryttmästare. 23, 304.
Meijerfelt, Johan August, frih., öfverste, gen.-major. 13, 20, 95, 114 f., 130, 133, 135, 225, 231, 234, 257, 270, 273 f., 290 f., 322 ff., 337, 339 f., 341 f., 343 f., 355 ff., 382, 391 f., 401.
Meijerfelt, Wolmar, öfv.-löjtnant. 261.
Mellin, Carl Gustaf, grefve, gen.-major. 392.
Mellin, Jurgen, grefve, fältmarskalk 3. (regementet 5, 7, 70) 251, 391.
Mencinski (Mienszinski), polsk adelsman. 17, 20.
Merback, polsk ryttmästare. 69, 76.
Montaigne, kapten. 380.

Morton, Henrik Anders, kapten. 275, 354.
Müller v. d. Lühnen, Carl Leonard, frih., gen.-major. 243.
Mörner af Morlanda, Carl Gustaf, frih., gen.-major, sen. grefve, K. Råd, fältmarskalk. 22, 413, 417.
Mörner af Morlanda, Adolf, frih., major. 178.
Nieroth, Carl, grefve, gen.-löjtnant, K. Råd. 250.
Nimmisch, grefve. 10.
Oginski. 64.
Oginska, fru. 64 f.
Oxehufvud, Göran?, kapten. 311.
Oxenstierna af Korsholm och Vasa, Erik, grefve, gardeskapten. 35.
Oxenstierna, Magdalena, f. Stenbock. 146.
Patkull, Didrik Fredrik, öfverste. 199, 201.
Patkull, ryttmästare. 301, 306.
Patkull, Johan Reinhold, politisk intrigör och krigshetsare. 345, 352 f.
Peip, köpman. 267.
Pels, Edvard, fänrik. 48.
Peressvetof-Morath, Carl, öfverste. 376 f.
Pertz, sax. major. 37.
Peter I. 373 ff., 394.
Phuhl (v. Pfuel?), kapten. 246.
Pilly, polsk utskickad. 109, 111, 118.
Piper, löjtnant. 48, 52.
Piper, Carl, grefve, öfv.-marskalk. 146, 179, 184 f., 189 211, 233, 244.
Pluschow, major. 16, 23 f.
Polus, Thomas, grefve, löjtnant. 29, 34.
Poniatowski, Stanislaw, general. 413, 416.
Poninski, starost. 11.
Posnanski, voivod. 14.
Posse af Säby, Carl Magnus, frih., öfv.-löjtnant, öfverste. 382.
Potocki, Josef, starosta Krasnostawski (woiwoda Kiowski), 77, 90 f., 92 f., 94, 119, 153, 156, 288 f.

Potocki. 37, 139, 152.
Presentin, kornett. 384.
Prætorius, Andreas August, norsk öfverste. 420.
Prints, kapten. 80.
Printz, reg.-kvartermästare. 10 ff., 12 f., 18, 20.
Promnitz, sax. grefve. 336 f.
Prott, handelsman. 225.
Pruszak, deputerad. 239.
Psilander, Nils, fältkamrer. 295.
Pålman, Göran, kapten. 324, 351, 354.
Radomicki, Matthias, general af Storpolen. 320 f., 327, 329, 333, 339 f., 342, 357.
Radziejowski, Mikael Stefan, kardinalprimas. 18 f., 96, 157, 159.
Ragge (Reuterstierna), Kristofer, ryttmästare. 35.
Ramsay, Johan Carl, löjtnant. 381.
Ramsvärd, Anders, drabantkorporal, öfverste. 206.
Ranck, Gustaf, öfverste. 55, 257, 301.
Reenstråle (Seréen), Johan Henrik, fältväbel, ryttmästare. 390.
Rehbinder, Otto, frih., öfverste. 377.
Rehnsköld, Carl Gustaf, grefve, gen.-löjtnant, fältmarskalk. 15, 22, 168, 206, 299, 304, 309, 313 f., 326, 330, 332, 397.
Reuter (af Skälboö?), fänrik. 48.
Reuter af Skälboö, Henrik, öfv.-löjtnant. 326.
Ribbing af Zernava, Lennart, frih., ryttmästare. 38, 71.
Ridderhielm, Hans Isak, frih., gen.-major. 3, 5, 7, 160, 227.
Robinson, John, engelskt sändebud. 157 f., 235, 294.
Rogosinski, starost. 321.
Roland, Erik, sekreterare. 295.
Roos, Carl Gustaf, frih., öfverste, gen.-major. 81, 84, 86.
Roos, Axel Erik, frih., drabant, gen.-adjutant, öfverste. 363—366.
Rosdrazewski, grefve, abbot. 12.
Rosen, Gustaf Fredrik, frih., öfverste. 412.
Rosenhane, Johan, frih., president. 401.
Rothausen, major. 348, 355.
Rotherman, Melchier, löjtnant. 48.

Roxman-Roxendorff, Barthold, ryttmästare, öfverste 30.
Rubzoff, Alexander, löjtnant. 382.
Rutensparre, Gustaf, gen.-adjutant. 419.
Ruth, Gustaf, fänrik. 29.
Rålamb, Bror, frih., drabantkorporal, 429—446.
Sack?, kommissarie. 257.
Sapieha, Johannes, starost af Bobruisk. 333.
Sapieha, Kasimir, litt. fältherre. 319.
Sapieha, starost af Meseritz. 5.
Saulus, kapten. 257.
Saurbray (Sauerbred), öfverste. 23 f.
Scharenberg, kapten. 336.
Schmedeman, Johan, sekreterare, öfverpostdirektör. 86.
v. d. Schulenburg, Mathias Johan, sax. gen.-löjtnant. 336 f., 341.
Schultz, sax. major. 37.
v. Schultzenhjelm, Johan Jakob, kornett. 390.
Schurman, ryttmästare. 21.
v. Schönfelt, Kristian Georg, kapten. 380.
Sedlinski, grefve. 15.
Sevelin, reg.-kvartermästare. 141.
v. Siegroth, Gustaf Henrik, kapten, öfv.-löjtnant. 29—41, 59, 68, 71, 73, 80 f., 83, 85, 178, 250, 291.
Sieniawski, Adam Mikolay, kronfältherre af Augusts parti. 238, 287.
Silfverhielm, Göran, gen.-major. 366.
Sjöstierna, Otto, v. amiral. 194, 205.
Skytte, Hans, ryttmästare. 214.
Smigielski, Adam, starost af Gnesen. 320, 322, 324 f., 326 f., 328, 391.
Sobieski, Alexander, prins. 221, 324.
Sobieski, Jakob, prins. 13 f., 16, 20.
Sobieski, Johan, konung af Polen. 19.
v. Soldan, Gustaf, krigskommissarie. 184, 214 f., 227, 272, 295.
Sparre, Axel, frih., öfverste, general. 45—55, 401—407.

Sparre, Carl, frih., ryttmästare, gen.-adjutant. 395, 405.
Sparre, Erik, frih., öfverste, envoyé. 178, 240, 366, 380.
Sparre, Konrad, frih., kapten. 405.
Sparrin, Johan, kapten, 325, 379.
Spens, Jakob, grefve, gen.-löjtnant, K. Råd. 24, 179.
Sperling, Jakob, grefve, major, öfverste. 381.
Sperling, Kasper Otto, grefve, öfv.-löjtnant. 59, 73, 76 f., 81, 84 f., 156, 291.
Stadnicki, Jan, voivod af Volynien. 68, 73 f., 89, 140, 145, 285.
Staël von Holstein, Otto Wilhelm, öfv.-löjtnant, gen.-major. 183.
Stanislaus I af Polen. 257, 339 f., 365, 391, 395.
Stass, reg.-kvartermästare. 16.
v. Steffken, Magnus Kristian, öfv.-löjtnant, öfverste. 376.
Steinau*) Adam Heinrich, sax. fältmarskalk. 159, 294.
Stenbock, Kristina Katarina, f. De la Gardie. 146.
Stenbock, Magnus, grefve, gen.-major, fältmarskalk. 20 22, 37 f., 45, 55, 59—295, 312, 395.
Sternback, kapten. 389.
Stjernhök, Gustaf, kapten, öfverste. 47, 52.
Stromberg, Nils, frih., senare grefve, gen.-major, gen.-guvernör, K. Råd. 6 f., 17, 81 f., 84.
Ståhle, Alexander, kapten. 311.
Swinarski, vid pancernerna. 282.
Svinhufvud af Qvalstad, Carl, major. 39.
Taube af Kuddinge, Gustaf Adam, frih., öfverste, öfv.-ståthållare. 227, 257, 272, 333 f., 336 f., 341 f., 344, 354 f., 359, 383, 386, 395.
Taube af Odenkat, Fredrik Edward, frih., amiral. 367.
Taube af Odenkat, Wilhelm Ludvig, frih. fänrik, öfv.-löjtnant, 367—370.

*) Själf skrifver han sig *Stainau* på några uppfångade papper. (Stenbockiana, Linköpings Stiftsbibliotek).

v. Tettenborn, Parm, ryttmästare, 301, 306.
Tirold, Kasper, ryttmästare. 82.
v. Trautvetter, Johan Reinhold, öfv.-löjtnant, gen.-major. 343, 355, 383.
Trubetskoj, Ivan Jurgevitj, knes. 374.
Tungelfelt, Markus, kapten. 389.
Törnsköld, Jakob Johan, kapten. 380 f.
Ulrika Eleonora d. y. 369, 395 f.
Ulfsparre af Broxvik, Gustaf, öfverste, gen.-major. 6.
Ulfsparre af Broxvik, Gustaf, major. 21.
v. Ungern-Sternberg, Nils Alexander, frih., öfverste, gen.-major. 240.
Unruh, starost. 5, 9, 13 f.
Wachtendonk, baron. 11.
Wachtmeister af Johannishus, Hans, grefve, gen.-amiral. 182 ff., 193, 247.
Wapouski, voivod. 74, 76, 88, 91.
Warsiski (Warsezitski), kastellan. 15, 23.
Wattrang, Gustaf, amiral. 247.
v. Weidenhaijn, Gabriel, major, öfv.-löjtnant. 59, 74, 314 ff., 318 f., 324 f., 327, 329, 331, 334 f., 341, 343, 355, 359.
Wellingk, Mauritz, grefve, K. Råd, gen.-guvernör. 365, 393, 395.
Wellingk, Otto, grefve, general, K. Råd. 371 ff.
Velthusen, kurir. 6, 12.
Wenburski, kastellan. 177.
Wendberg, ryttmästare. 337.
Wendel, Kristofer Adolf, kapten. 334.
Wielinski, fänrik af Wielun. 13, 16.
Wijman, löjtnant. 48, 50.
Visla, kapten. 47, 50.
Wisnowiecki, Mikael Korybut, furste. 30 f., 33 ff., 302.
Wisnowiecki, furstinna. 260.
Wittenburg, ryttmästare. 81 f., 292.
Witting, Carl Gabriel, ryttmästare. 301, 306, 308.

Wolff, slottsinspektor. 7.
Wolters. 254.
Wrangel, Georg Johan, öfv.-löjtnant. 315, 322.
Wrangel af Adinal, Beata Elisabeth, gift Taube. 367.
Wrangel af Adinal, Carl Henrik, frih., löjtnant, öfv.-löjtnant. 382.
Wrangel af Adinal, Didrik, grefve, landshöfding. 367.
Wrede, Fabian, grefve, K. Råd. 372.
Wulff, postmästare. 183, 186.
Zander, Daniel Johan, gen.-adjutant. 417.
Zamoijska, Anna, 121 f., 290 f.
Zapolski, kastellan. 15.
Zülich, Gustaf, frih., gen.-major. 364.
Öhrling, kapten. 392.
Öller, löjtnant. 380.
Örnestedt, Filip, kapten, öfverste. 314, 321.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING TILL FÖREGÅENDE DELAR.

I. R. Petres dagbok.
C. M. Posses dagbok.

II. J. Lyths dagbok.
L. Visocki-Hochmuths dagbok.
Slutet af A. L. Lewenhaupts berättelse.

III. C. H. P. Sperlings dagbok.
E. Björcks anteckningar.
J. J. Crafoords anteckningar.
E. L. Smepusts dagbok och anteckningar.
J. M. Norsberghs dagbok.
D. N. v. Siltmans dagbok.

IV. J. H. v. Kochens dagbok med bilagor.
S. Arvidssons och O. W. Klinckowströms rapport med Anmärkningar.
O. Hårds dagbok.
N. Frisks tjänsteförteckning.

V. S. Agrells dagbok.
G. Mallien, sånger från Sibirien.

VI. J. Cederhielms bref 1709—1722.
A. Koskull, självbiografiska anteckningar.
J. Åboms dagbok.
Dagbok af en polack i Bender.

VII. J. Stålhammars bref.
H. Spåres dagboksanteckningar.
A. Westerman, självbiografiska anteckningar.
J. Wallberg, berättelse.
Inlaga af fångarna i Tobolsk till Piper och Rehnsköld.
Hyllningsskrifvelse till furst Gagarin.

VIII. C. G. Mörners rapport.
N. Gyllenstiernas berättelse.
A. A. Marderfelts berättelse.
H. M. v. Seulenbergs berättelse.
J. Cederhielms bref 1700—1701 samt 1706.
L. Tursenius und. berättelse.
Inkvarteringslista i Lund 1717.

IX. C. G. Rehnskölds anteckningar och dagböcker.
Rehnskölds grefvediplom.
L. N. v. Hallarts dagbok.
Varia (bref).

X. A. Hummerhielms dagbok.
P. Stjerncrantz' dagbok.
G. W. Coyets kompanijournal.
N. Posses journal.
J. Cederhielms dagboksfragment.

XI. C. G. Rehnskölds bref till Carl XII.
N. Strombergs berättelse.
Journal från Kexholms belägring.
E. D. v. Krassows bref till Carl XII.
C. G. Skyttes berättelse om Dorpats belägring.

Kanonkula från Poltava.

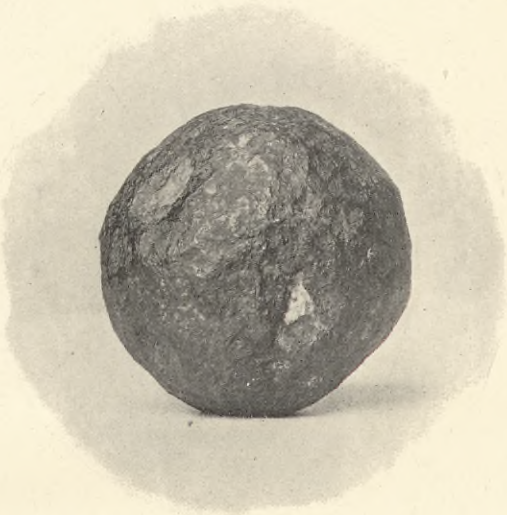

Kanonkula från Poltava.
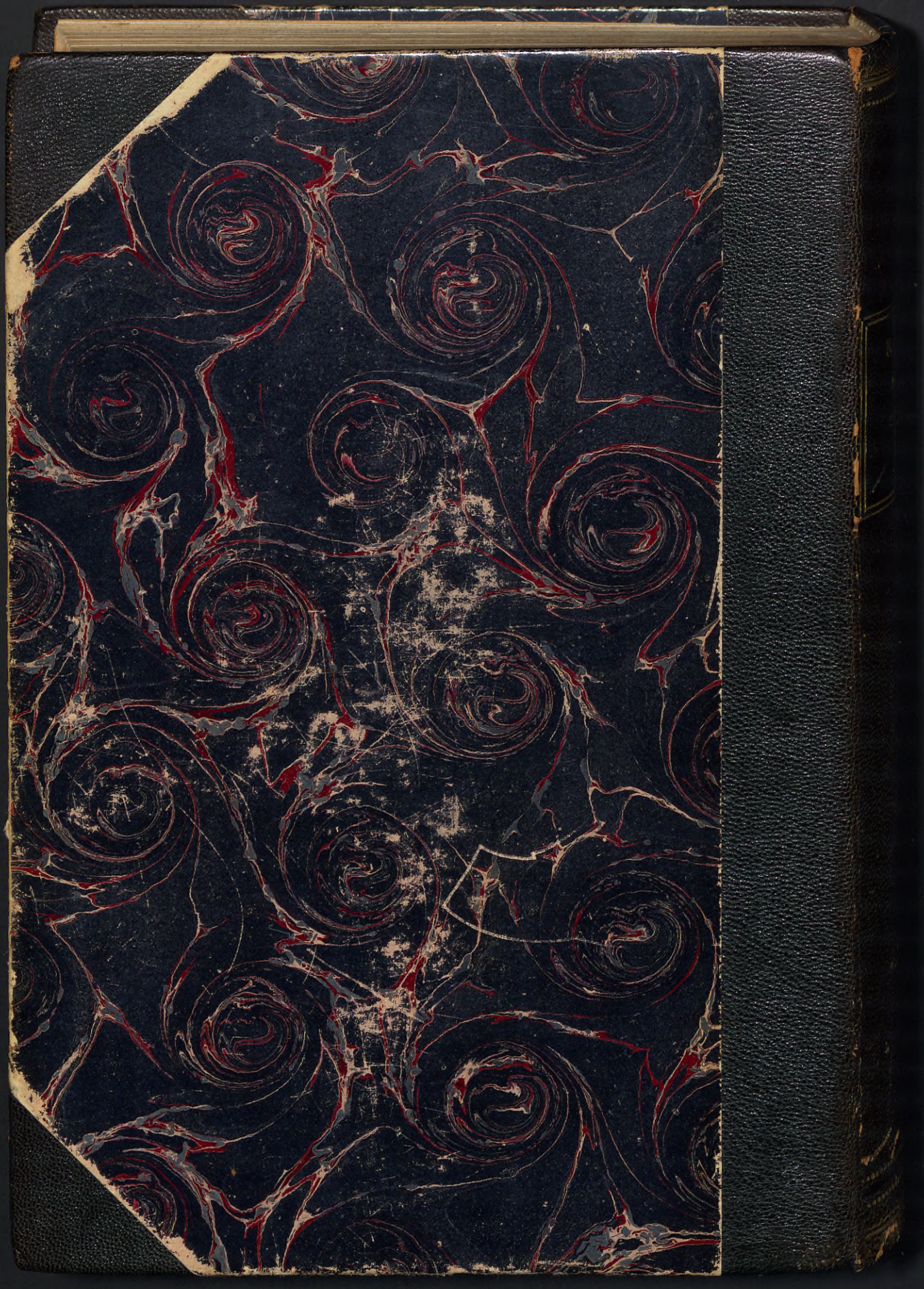
6000145131
Göteborgs universitetsbibliotek